CATECHISMUS ROMA

EX DECRETO

CONCILII TR

AD PAROCHOE

PII V. PONTIFI S MA

TEXTUS CUM PLURIBUS ARTIQUISSIMIS RECENSION S ET IPSA PRINCIPE UT1ANA
COLLATI ATQUE HECO τι:

>> ÈRMISSU IPERIORUM.

RATIM |NÆ, ROMÆ, NEO EBORACI ET CINCINNATI.
sumpti) \s ET TYPIS FRIDERICI PUSTET,
S. BAIS apost. et sack. eit. congr. typogr.
MDCCCCVII.

Imprimatur.

Ratisbonæ, dic 30. Januarii 1906.

Dr. Fr. Xav. Leitner,
Vic. in Spir. Gen.

Benevolo lectori.

Inter libros, qui catholicam de fide et Christiane vivendi ratione doctrinam exhibent, principem facile locum tenet sic dictus Catechismus Romanus non solum propter circumcisae materiæ copiam et fidem dictionisque splendidae elegantiam, sed potius propter auctoris sublimitatem, utpote ex decreto s. Tridentium synodi jussuque summorum Pontificum Pii IV. et V. doctissimorum virorum cura editus, deinde plurium s. sedis antistitum approbatione ad nostra usque tempora necnon ipsius Vaticani multorumque particularium conciliorum commendatione insignitus.

Hujus igitur libri antiquissimis perspectis editionibus clarus ille Professor Dr. Buse (a. 1858) novam in lucem protulit recensiontun. Qua· cum fidem Manutianae principis editionis adhuc desideraret, nunc tibi iteratis curis emendatus textus offertur accurat issime cum illa Manutiana editione collatus, cujus lectionem, si quid mendosi irrepsisse videbatur saltem in notis indicavimus (.Man. leg.‘), meliori textu ex priori illa Buseana vel ex antiquissima Fabricii Leodii. Bavaricæ aulæ consiliarii (Leod. 1572; Antwerp. 1G02 ss.) editione retento (. >ec Fabr.‘ secundum Fabricium).

Itaque sume librum ipsius Papæ Leonis XIII. beatissimae memorise litteris ad episcopos Galliae 8. Sept. 189!) datis plane .aureuml nominatum, in eoque venerare docentis Ecclesiæ Romanæ auctoritatem, dum, si quid minus accurate nunc emendatum videbitur, humanae reductoris imbecillitati ignoscas.

Ratisbonae, mense Novembris 1905.

PROŒMIUM

Agens de Pastorum in Ecclesia necessitate, auctoritate, officio et praecipuis doctrinæ christianæ capitibus.

Quæstio I.

I'otestne homo, suis relictus viribus, veram sapientiam et obtinendæ beatitudinis certas rationes consequi.

Homo sibi relictus veræ sapientiæ fastigium conscendere non potuit; cf. art. 1. Symb. Quæst. 6 et cp. 12 de Or. dom. Quæst. 3.

I. Ea est humanæ mentis et intelligent!® ratio, ut, quum alia multa, quæ ad divinarum rerum cognitionem pertinent, ipsa-per ▮▮i·, magno adhibito labore et diligentia, investigaverit ac cognoverit, maximam tamen illorum partem, quibus aeterna salus comparatui·. cujus rei in primis causa homo conditus, atque ad imaginem ot similitudinem Dei creatus est, natur® lumine illustrata, cognoscere aut cernere nunquam potuerit. „Invisibilia quidem Dei“, ut docet Apostolus „a creatura mundi, per ea, quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur; sempiterna quoque ejus virtus et divinitas."[1]

Dei gratia fidcique munere homo veram sapientiam consequitur.

II. Verum ..mysterium illud, quod absconditum est a saeculis et generationibus[1,2]) ita humanam intelligentiam superat, ut, nisi uiiiiiilestiim fuisset sanctis, quibus voluit Deus fidei munere notas lucere divitius glori® sacramenti hujus in gentibus, quod est Christus, nullo ifndlo homini nd eam sapientiam aspirare licuisset.

Quæstio II.

Undo tam præelarutn fidei munus concipitur.

Prophetis. Deus ministerio docentium fidem animis hominum instillat. 8. Aug. De doctr. Christ. I'ræf.

I. Quum autem ,,fides ex auditu"[3]) concipiatur, perspicuum est, quam necessaria semper fuerit ad æternam salutem consequendam doctoris legitimi fidelis opera ac ministerium ; siquidem dictum est:

*) Rom. 1, 20. 2) Col. 1, 26. 1. Cor. 2, 7. ') Rom. 10, 17.

[illegible] nine [illegible] quomodo voro prædicabunt, nisi [illegible]) Et quidem ub ipsius mundi origine, clementissimus ac benignissimus Deus suis nunquam defuit, sed „multifarie, multisque modis locutus est Patribus in Prophetis,“[2] eisque pro temporum conditione ad coelestem beatitudinem certum ac directum iter monstravit

Christus, Apostoli et Discipuli, quorum legitimi successores suut Ecclesiæ Pastores; cf. Conc. Trid. sess. 23. cp. 4.

II. Sed quoniam praedixerat, daturum se doctorem justitiae in lucem gentium,[3] ut esset salus ejus usque ad extremum terræ, novissime locutus est nobis in Filio,[4] quem etiam, voce e cœlo delapsa a magnifica gloria,[5] jussit, ut omnes audirent ejusque praeceptis obtemperarent. Deinde vero Filius alios dedit Apostolos, alios Prophetas, alios Pastores et Ductores,[6] qui verbum vitae annuntiarent.

Quæstio III.

Cur externa Pastorum opera in tradendis fidei mysteriis uti voluit Deus.

Ne circumferremur tanquam parvuli, fluctuantes omni vento doctrina·, sed firmo fidei fundamento adhaerentes,[7] coædificaremur in habitaculum Dei, in Spiritu Sancto.

Quæstio IV.

Quomodo verba Pastorum Ecclesiæ sint recipienda.

Quanta sit auctoritas Evangelizantium: cf. C. Trid. sess. 23 c. 4.

Ac ne quis verbum auditus Dei ab Ecclesiæ ministris,[8] tanquam verbum hominum, sed, sicut vere est, verbum Christi acciperet, ille ipse Salvator noster tantam auctoritatem eorum magisterio tribuendam esse statuit, ut diceret: „Qui vos audit, me audit; et qui vos spernit, me spernit;"[9] quod quidem non de iis tantum, quibuscum sermo habebatur, intelligi voluit, verum de omnibus etiam, qui legitima successione docendi munus obirent, quibus se omnibus diebus usque ad consummationem sæculi affuturum esse pollicitus est.[10]

Quæstio V.

Veritate jam manifestata, hodie etiam necessarium est, Pastores verbum Dei prædicare.

Verbi Dei perpetua in Ecclesia prædieatio; cf. infra de sacrament. Ord. qq. 3 et 4.

I. At vero, quum hæc divini verbi prædieatio nunquam intermitti in Ecclesia debeat, tum certe hoc tempore majori studio et pietate elaborandum est, ut sana et incorrupta doctrina, tanquam pabulo vita», fideles nutriantur et confirmentur; exierunt enim falsi Prophetæ in mundum,") de quibus dixit Dominus: ,.Non mittebam

*) Itoni. IO. 14. 15. ') llebr. I, 2. ') Isa. 40,6. 4) He.br. 1,2. 6) 2. Petr. 1. 17. °) Ephes. I. II. ') Eph. 2. 22. ") I. Thess. 2, 13. ') Luc. 10, 16. ">) Matth. 2S. 20. 1. .Joan. 4, 1.

Prophetas, et ipsi currebant; non loquebar ad eos, et ipsi prophetabant/11) ut variis doctrinis et peregrinis Christianorum animos depravarent.4)

Quo astu hæretici sint usi ad impia dogmata infundenda.

II. Qua in re illorum impietas, omnibus satanæ artibus inMriictn, tam longe progressa est, ut nullis fere certis finibus contineri posse videatur, ac nisi Salvatoris nostri præclara illa promissione niteremur,3) qui se adeo stabile Ecclesiæ suæ fundamentum posuisse al'lirmavit, ut portæ inferi adversus eam prævalere nunquam possint : maxime verendum esset, ne hoc tempore tot undique hostibus obsessa, tot machinis lentata et oppugnata, concideret. Nam, ut omittamus nobilissimas provincias, qttæ olim veram et Catholicam religionem, quam a majoribus acceperant, pie et sancte retinebant, nunc nutem, derelinquentes viam rectam, erraverunt, atque in eo se maxime pietatem colere palam profitentur, quod a patrum suorum doctrina quam longissime recesserunt; nulla tam remota regio, aut tum munitus locus, nullus Christianæ reipublicæ angulus inveniri potest, quo luee pestis occulte irrepere non tentarit.

Quæstio VI.

i ulvi'lilhiiilh nutinsiiniun hæretici Christianorum animos depravare studuerunt.

I'lilir lilqiiiiqiiii apud luurctlcoH pernicies.

Qill enim lidolitim mentes corrumpere sibi proposuerunt, (pium limi nullo modo posse Intolligerent, ut cam omnibus coram colloqm u nitu et in eorum aures venenatas voces infunderent: idem allii i ni Ione aggressi, multo Incilius ac latius impietatis errores dissmitimiiuni. Nam pra-ter illa ingentia volumina, quibus Catholicam fidem evertere comiti sunt (a quibus tamen cavere, quum apertam li.ercsltn continerent, non magni fortasse laboris ac diligentiæ fuit), Infinitos etiam libellos conscripserunt, qui quum pietatis speciem præ :<▪ II I)mt, incredibile est, quam facile incautos simplicium animos deceperint.

Quæstio VII.

I'r illi nflliii i psiMtdo-prnphctarum vocibus et scriptis occurrendum S. Synodus recte statuit.

Ibiplox nut Idol ion pestis gmssantis.

Qtmmobrem Patres....timenicæ Tridcntinæ Synodi, quum tanto et tam pernicioso huic malo salutarem aliquam medicinam adhibere maxime imperent, non satis esse putarunt, graviora Catholicæ doctrina· capita contra nostri temporis hæreses decernere, sed illud praderea sibi faciendum consuerunt, ut certam aliquam formulam, et rationem Christiani populi ab ipsis fidei rudimentis instituendi traderent, quam in omnibus Ecclesiis illi sequerentur, quibus legitimi Pastoris et Doctoris munus obeundum esset.

') Jer. 23, 21.) Hebr. 13, 9. 8) Matth. 16, 18.

Qiiioml.lo VIII.

ïiıκiï'Iιχμ lull, ilium im'iiiiii'iilcl I'mu'llii uidio summique Pontificis auct<ni-liilh, |n i mi i|hi 11lliu I'Iirl>4Iuiiin cilliscriptas institutiones, novum Catechi-Hinuiu Pastoribus proponere.

I'oinpiirntio hujus Catechismi cum aliis Catholicorum Catechismis. Editionis hujus Catechismi ratio; cf. quæst. 2. cp. 1 de Symb.

Multi quidem adhuc iu hoc scriptionis genere cum magna pietatis et doctrinæ laude versati sunt, sed tamen Patribus visum est maxime referre, si liber sanctæ Synodi auctoritate ederetur, ex quo Parochi, vel omnes alii, quibus docendi munus impositum est, certa praecepta petere atque depromere ad fidelium ædificationem possint: ut, quemadmodum unus est Dominus, una tides, ita etiam una sit' tradendæ fidei, ad omniaque pietatis officia populum Christianum erudiendi, communis regula atque praescriptio.

Quaestio IX.

Non sunt· exacte universa nostræ religionis dogmata hic discussa.

Pastoribus priecipue servit hæc instructio et per eorum ministerium omnibus Christianis. Multa, quæ ad Pastoris officium pertinent, tractantur fere posteriori parte cujusque sess. Cone. Trid., ubi agitur de reformatione.

Ergo, quum multa sint, quæ ad hanc rationem pertinere videantur, nemo existimet, illud sanctæ Synodo propositum fuisse, ut omnia Christianae fidei dogmata, uno libro comprehensa, subtiliter explicarentur; quod ab iis fieri solet, qui se profitentur, universae religionis institutionem et doctrinam tradere; id enim et infiniti paene operis fuisset, et instituto minus convenire, perspicuum est; sed quoniam Parochos Sacerdotesque, animarum curatores, earum rerum cognitione instruendos suscepit, quæ pastoralis muneris maxime propriae sunt et ad fidelium captum accommodatae: ea tantum in medium afferri voluit, quæ hac in re pium Pastorum studium, si in difficilioribus divinarum rerum disputationibus non ita versati fuerint, adjuvare possent. Quæ quum ita sint, antequam ad ea singillatim tractanda accedamus, quibus hujus doctrinæ summa continetur: institutae rei ordo postulat, ut pauca quædam exponantur, quæ Pastores considerare sibique ante oculos proponere in primis debent, ut sciant, quonam, veluti ad finem, omnia eorum consilia, labores, studia referenda sint, quove pacto id, quod volunt, facilius consequi et efficere possint.

Quæstio X.

Quum Pastores animarum hic instituendi suscipiantur, quid illis potissimum, ut rite suo fungantur munere, sit considerandum.

Pastores omnem suam doctrinam eo debent primum referre, ut omnes intelligant. quantum beneficium Deus generi humano per Christum praestiterit.

I. Illud igitur primum videtur esse, ut semper meminerint, omnem Christiani hominis scientiam hoc capite comprehendi, vel

potius. Quemadmodum Salvator noster ait: „Hæc est vita aeterna, ut cognoscant te solum verum Deum, et quem misisti Jesum ‹ 'hristum.“1)

Quo Pastores docendo debent respicere, sunt mandata Christi, ad quæ subditi sunt excitandi. Opera esse fidei adjungenda, nec quemquam in hac sola sibi debere blandiri, clare ostenditur. Cone. Trid. sess. 6. cp. 11. et en. 20.

II. Quamobrem in eo præcipue Ecclesiastici Doctoris opera versabitur. ut fideles scire ex animo cupiant Jesum Christum, et hunc crucifixum;2) sibique certo persuadeant, atque intima cordis pietate ‹·ι religione credant, aliud nomen non esse datum hominibus subcœlo, in quo oporteat, nos salvos fieri;3) siquidem ipse propitiatio est pro peccatis nostris.l) At vero quia in hoc scimus, quoniam cognovimus eum. si mandata ejus observemus, proximum est, et cum eo, quod diximus, maxime conjunctum, ut simul etiam ostendat, vitam a fidelibus non in otio et desidia degendam esse, verum oportere, ut quemadmodum ipse ambulavit, ita et nos ambulemus,3) sectemurque omni studio justitiam, pietatem, fidem, caritatem, mansuetudinem;6) dedit enim semetipsum pro nobis, ut nos redimeret ab omni iniquitate, et mundaret sibi populum acceptabilem, sectatorem bonorum bperum, quæ Apostolus Pastoribus præcipit·,7) ut loquantur et exhortentur.

Paulus præcipit Pastoribus, ut fideles excitent ad pietatis opera. Solida felicitas hominis est, Deo integre per amorem adhærere. Omnis doctrina a catholico doctore ad caritatem dirigenda. Declaratur, quomodo plenitudo legis sit dilectio. Virtus nulla perfecta sine caritate.

III. Quum autem Dominus ac Salvator noster non solum dixerit, sed etiam exemplo suo demonstrant, Legem et Prophetas8) in dilectione pendere, Apostolus deinde confirmant, caritatem esse finem praecepti ac legis plenitudinem:9) dubitare nemo potest, hoc taliquam praecipuum munus omni diligentia curandum esse, ut fidelis populus ad immensam Dei erga nos bonitatem amandam excitetur. ac divino quodam ardore incensus, ad summum illud et perfectissimum bonum rapiatur, cui adhærere, solidam et veram felicitatem esse, is plane sentiet, qui illud Prophetæ dicere poterit:10) ,.Quid enim mihi est in coelo, et a te quid volui super terram?·l Ilæc nimirum est via illa excellentior, quam idem Apostolus demonstravit,11) quum omnem doctrinæ et institutionis suæ rationem ad caritatem, quæ nunquam excidit, dirigeret. Sive enim credendum, sive sperandum, sive agendum aliquid proponatur, ita in eo semper caritas Domini nostri commendari debet, ut quivis perspiriat. omnia perfectæ Christianæ virtutis opera, non aliunde, quam a dilectione, ortum habere, neque ad alium finem, quam ad dilectionem, referenda esse.

') .Joann. 17, 3. 2) 1. Cor. 2, 2. ') Act. 4, 12. ‹) 1. Joan. 2, 2. 3. 5) 1. Joan. ·,· ii. ") 2. Tim. 2, 22. ') Tit. 2, 14. 15. 8) Matth. 22. 40. ») 1. Tim. 1, 5. .1 Hom. 13, 10. “} Pa. 72. 25. “) 1. Cor. 13.

QuiiiHtio XI.

Ntt» mil il l'u imri ml iliiiih lllns lines inter docendum respicere, sed se ml l'iiptuiii eiijiisi|tie debent accommodare.

l'miHil'l ıııııııoıııı circiimstiuitiæ considernudæ, et inter docendum captus l'iijiiHqiie respiciendus.

I. Quum autem in omni re tradenda plurimum intersit, utrum hoc, an illo modo aliquid doceas, tum vero hoc in Christiani populi institutione maximi momenti existimandum est. Observanda est enim audientium ætas, ingenium, mores, conditio, ut qui docendi munus exercet, omnia omnibus efficiatur, ut et omnes Christo lucrifaciat.,1) et seipsum fidelem ministrum et dispensatorem probare possit,2) ac vehiti servus bonus et fidelis dignus sit, qui super multa constituatur a Domino.3) Neque vero unius tantum generis homines fidei suæ commissos esse arbitretur, ut praescripta quadam et certa docendi formula erudire, atque ad veram pietatem instituere æque omnes fideles possit; sed quum alii, voluti modo geniti infantes sint,4) alii in Christo adolescere incipiant, nonnulli vero quodam modo confirmata sint ætate: necesse est diligenter considerare,5) quibus lacte, quibus solidiore cibo opus sit,6) ac singulis ea doctrinæ alimenta præbere, qua; spiritum augeant, ,.donec occurramus omnes in unitatem fidei, et agnitionis Filii Dei, in virum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi."7)

Paulus veri Pastoris exemplar.

II. Td vero Apostolus in seipso omnibus observandum indicavit, quum dixit, se græcis et barbaris, sapientibus et insipientibus debitorem esse:8) ut videlicet intelligerent, qui ad hoc ministerium vocati sunt, ita in tradendis fidei mysteriis ac vitæ præceptis doctrinam ad audientium sensum atque intelligentiam accommodari oportere, ut, quum eorum animos, qui exercitatos sensus habent, spirituali cibo expleverint, ne interim parvulos fame perire patiantur,9) ut qui panem petant, et non sit, qui frangat eis. Neque vero cujusquam studium in docendo retardari debet, propterea quod interdum necesse sit, auditorem earum rerum præceptis instrui, quæ leviores et humiliores videntur nec sine molestia ab iis potissimum tractari solent, quorum animus in sublimium rerum contemplatione versatur ac conquiescit.

Ab exemplo Christi.

ПI. Nam si ipsa æterni Patris sapientia in terras descendit, ut in carnis nostræ humilitate coelestis vitæ praecepta nubis traderet: quem non compellat caritas Christi, ut parvulus fiat in medio fratrum suorum, et tanquam nutrix,10) fovens filios suos, ita cupide proximorum salutem desideret, ut, quod de seipso Apostolus testatur,11) eis velit non solum Evangelium Dei, sed etiam animam tradere?

▪) 1. Cor. 9, 19-22. 3) 1. Cor. 4, 2. I. 3) Matth. 25, 23. 4) 1. Petr. 2, 2. s) Hebr. 5, 12. e) 1. Cor. 3, 2. ') Ephes. 4, 13. 8) Rom. 1, 14. ') Thren. 4, 4. '“) 1. Thess. 2, 7. *') Thess. 2. 8.

Quæstio XII.

Quum Deus visibilem sui præseutiam nobis subduxerit, Pastores ejus verbum haurient ex Scriptura et Traditionibus.

Doctrina fidei Catholica continetur Scriptura et Traditionibus: tum dc Symbolo, Sacramentis, Decalogo, Oratione Dominica. De verbo scripto et non scripto exstat peculiare decretum Cone. Tr. sess. 4. Traditionum Ecclesiæ varietas. Traditiones in quatuor capita distribute. Hæc quatuor capita sunt veluti communes Scriptura loci, ad quorum aliquid omnis labor docentis respicere debet.

Omnis autem doctrinæ ratio, qu» fidelibus tradenda sit, verbo I >ei continetur, quod iu Scripturam Traditionesque distributum est; itaque in harum rerum meditatione Pastores dies noctesque versabuntur, memores illius divi Pauli admonitionis, quam ad Timotheum scriptam, omnes, quicumque animarum cur» præpositi sunt, ad se pertinere existimabunt. Est autem hæc admonitio in hunc modum:[1] „Attende lectioni, exhortationi et doctrinæ „est enim [2] omnis Scriptura, divinitus inspirata, utilis ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum iu justitia, ut perfectus sit homo Dei, ad omne opus bonum instructus? Sed quoniam, quæ divinitus tradita fuerunt, multa sunt et varia, ut nec ita facile aut animo comprehendi, aut etiam mente comprehensa memoria teneri possint, ut quum se obtulerit docendi occasio, eorum parata sit et prompta explicatio: sapientissime majores nostri totam hanc vim et rationem salutaris doctrinæ in quatuor hæc capita redactam, distribuerunt: Apostolorum Symbolum, Sacramenta, Decalogum, Dominicam orationem; nam omnia, quæ Christian» fidei disciplina tenenda sunt, sive ad Dei cognitionem, sive ad mundi creationem et gubernationem, sive ad humani generis redemptionem spectent, sive ad bonorum præmia, et malorum poenas pertineant, Symboli doctrina continentur. Quæ autem signa sunt et tanquam instrumenta ad divinam gratiam consequendam, hæc septem Sacramentorum doctrina complectitur·. Jam vero, quæ ad leges referuntur, quorum finis est caritas, Decalogo descripta sunt. Quidquid denique ab hominibus optari, sperari, ac salutariter peti possit, id Dominica precatione comprehenditur. Quare sequitur, ut, explanatis quatuor his, quasi communibus sacræ Scripturæ locis, nihil fere ad eorum intelligentiam, quæ Christiano homini discenda sunt, desiderari possit.

Quæstio XIII.

Qua methodo Parochi explicationem Evangelii cum Catechismi explicatione conjungent.

Pastores Ecclesiarum debere suas conciones juxta hujus Catechismi doctrinam instituere, statuit. Cone. Trid. sess. 24. cp. 7. de ref.

I. Itaque visum est, monere parochos, ut quoties usu venerit, ut aliquem interpretentur Evangelii, vel quemvis alium divin»

[1] 1. Timoth. 4, 13. [2] Timoth. 3, 16. 17.

Scripturæ locum, intelligant, ejus loci, quicumque is fuerit, sententiam cadere sub unum aliquod quatuor illorum capitum, quæ diximus, quo, tanquam ad ejus doctrinae fontem, quod explicandum sit, confugient. Exempli causa, si explanandum sit illud Evangelium primæ Dominicae Adventus, „erunt signa in sole et luna etc.,“ quæ ad eam rationem pertinent, tradita sunt illo Symboli articulo: „Venturus est judicare vivos et mortuos quibus inde assumptis Pastor una eademque opera fidelem populum et Symbolum et Evangelium docebit.

A fidei doctrina incipiendum.

П. Quare in omni docendi et interpretandi munere hanc consuetudinem tenebit dirigendi omnia ad prima illa quatuor genera, ad quæ referri universam divinæ Scripturæ vim atque doctrinam diximus. Docendi autem ordine eum adhibebit, qui et personis et tempori accommodatus videbitur; nos Patrum auctoritatem secuti, qui initiandis Christo Domino, et in ejus disciplina instituendis hominibus, a fidei doctrina initium fecerunt, operæ pretium duximus, quæ ad fidem pertinent, prius explicare.

PARS PRIMA.

CAPUT I.

DE FIDE ET SYMBOLO FIDEL

Editor ad lectorem.

Signa I vel II in Praxi Catechismi adhibita denotant primum vel secundum majoris (Lat. et German.) editionis volumen, quorum prioris paginæ una dempta consentiunt, alterius paginarum series ad prioris voluminis numerum (283) addita locum in Editione Latina quæsitum indicat.

…«…… , · …«-■·« ·Γ|M·1 ь«ьv· / -w p-«. «««w
«ariiatem operatur" ")|; tamen est idem genere, et diversis fidei ■radibus eadem definitionis vis et ratio convenit. Quam vero fructuosa sit, et quantam ex ea utilitatem capiamus, in articulorum explicatione dicetur.

›) Hebr. 11, 6. 2) Joan. 14, 6. ») Matth. 14, 31; 15, 28. 4) Luc. 17, 5. ·) Jac. 2, 20. e) Galat. 5, 6.

Scriptura· locum, intelligant, ejus loci, quicumque is fuerit, sententiam cadere sub unum aliquod quatuor illorum capitum, quæ diximus, quo, tanquam ad ejus doctrinæ fontem, quod explicandum sit, confugient. Exempli causa, si explanandum sit. illud Evangelium primae Dominicae Adventus, „erunt signa in sole et luna etc.,“ quæ ad eam rationem pertinent, tradita sunt illo Symboli articulo: „Venturus est judicare vivos et mortuos quibus inde assumptis Pastor una eademque opera fidelem populum et Symbolum et Evangelium docebit.

A fidei doctrina incipiendum.

II. Quare in omni docendi et interpretandi munere hanc con-
enntiid inovti Mnohit ilîvûrrmrK λττ»τ»·İγ» «/Ί ▮»·»»,»»»»« Jllr»

PARS PRIMA.

CAPUT I.

DE FIDE ET SYMBOLO FIDEL

Quæstio I.

Quid sit fides hoc loco, et quæ ejus ad salutem necessitas..

Quam sit fides ad justificationem et salutem consequendam necessaria, repetatur ex Cone. Trident, sess. 6 præsertim cap. 6—8.

I Sed quoniam in divinis litteris multiplex est fidei signifi- , hic de ea loquimur, cujus vi omnino assentimur iis, quæ traditu sunt divinitus. Hanc autem ad salutem consequendam esse ii... ssarinm, nemo jure dubitabit, præsertim quum scriptum sit:[1]) ,,Sine lide impossibile est, placere Deo,“ Quum enim finis, qui ad lioiiliiudlnem homini propositus est, altior sit, (piam ut humanæ mi liti ncie perspici possit: necesse ei erat, ipsius a Deo cognitio- iiKiii accipere. Ilæc vero cognitio nihil aliud est, nisi fides, cujus virtus efllcit, ut id ratum habeamus, quod a Deo traditum esse piiiieiissince matris Ecclesiæ auctoritas comprobant. Nulla enim fidelibus potest accidere dubitatio iu iis, quorum Deus auctor est, qui est ipsa veritas.[2])

I"IıIoi definitio illustratur. Quod autem sit Ecclesiæ, de vero sensu scri- |ilurarum et verbi Dei judicare, C. Trid. sess. 4. Decr. de cd. et usu «ner. libr. ostenditur. Fides Catholica, etsi una sit, tamen ex personarum i|Uiiliiile diversos gradus habet. Matth. 14, 31; Luc, 17, 5; Ini'. 'J, 20; Gnl. 5, ·›.

II I a quo inlelligimus, quantum inter hanc fidem, quam Deo loile nui uni i it et illam, quam humanæ historiæ scriptoribus adhlbeliimi I"lılıη mitem, quamquam late pateat, et magnitudine ac divnlliili' dilli'iul |est enim sic in sacris litteris: „Modicæ fidei, quare dubitasti?"[3]) et, ,.Magna esi fides tua"; et „Adauge nobis lldem' ?i item ,,hides sine operibus mortua;"[5]) et ,.Fides quæ per raritatem operatur""[6])]; tamen est idem genere, et diversis fidei rudibus eadem definitionis vis et ratio convenit. Quam vero fructuosa sit, et quantam ex ea utilitatem capiamus, in articulorum explicatione dicetur.

[1]) Hebr. 11, 6. [2]) Joan. 14, 6. [3]) Matth. 14, 31; 15, 28. [4]) Luc. 17, 5. [5]) Jac. 2, 20. [6]) Galat. 5, 6.

Quæstio II.

Quando et qua de causa duodecim fidei capita ab Apostolis sint tradita.

Quæ igitur primum Christiani homines tenere debent, illa sunt, quæ fidei duces doctoresque, Sancti Apostoli, divino Spiritu afflati, duodecim Symboli articulis distinxerunt. Nam quum mandatum a Domino accepissent,[1]) ut pro ipso legatione fungentes, in universum mundum proficiscerentur, atque omni creaturæ Evangelium praedicarent: Christian» fidei formulam componendam censuerunt, ut scilicet id ipsum omnes sentirent ac dicerent, neque ulla essent inter eos schismata, quos ad fidei unitatem vocassent, sed essent perfecti in eodem sensu et in eadem sententia.[2])

Quæstio III.

Symbolum unde sit dictum.

Hanc autem Christian» fidei et spei professionem a se compositam Apostoli Symbolum appellarunt, sive quia ex variis sententiis, quas singuli in commune contulerunt, conflata est, sive quia ea veluti nota et tessera quadam uterentur, qua desertos et subintroductos falsos fratres, qui Evangelium adulterabant, ab iis, qui vere Christi militiae sacramento se obligarent, facile possent internoscere.

Quæstio IV.

Quæ Symboli hujus necessitas, et quot in partes dividatur.

Christiano præcipue credendum est, quod Deus sit trinus et unus.

I. Quum multa in Christiana religione fidelibus proponantur, quorum singillatim vel universe certam et firmam fidem habere oportet, tum vero illud primo ac necessario omnibus credendum est, quod veluti veritatis fundamentum ac summa de divinæ essentiæ unitate et trium personarum distinctione, earumque actionibus, quæ praecipua quadam ratione illis attribuuntur, Deus ipse nos docuit. Hujus mysterii doctrinam breviter in Symbolo Apostolorum comprehensam esse, Parochus docebit.

Symboli apostolici tres partes tribus personis divinis sunt accommodata· ; singula·. Symboli sententiæ, quæ sunt veluti fidei Apostolicæ decreta, cur articuli vocati. Quid articulus.

II. Nam, ut majores nostri, qui in hoc argumento pie et accurate versati sunt, observaverunt, in tres potissimum partes ita distributum videtur, ut in una divinæ naturæ prima persona et mirum creationis opus describatur; in altera, secunda persona et

») Matth. 28, 19. et Mare. 16, 15. ') 1. Cor. 1 10.

hinnami· redemptionis mysterium; in tertia, tertia item persona, ipiil <>t fons sanctitatis nostræ, variis et aptissimis sententiis con- ludatur. Eas autem sententias, similitudine quadam a Patribus nostris frequenter usurpata, articulos appellamus. Ut enim corporis membra articulis distinguuntur, ita etiam in hac fidei confusione, quidquid distincte et separatim ab alio nobis credendum est, recte et apposite articulum dicimus.

CAPUT II.

DE PRIMO SYMBOLI ARTICULO.

(•redo in Deum Patrem omnipotentem, creatorem cœli et terræ.

Quæstio I.

Explicatur breviter primus articulus.

Primi articuli brevis explicatio, quæ postea minutim examinatur.

I. His verbis ea sententia subjecta est: certo credo, ac sine ulla dubitatione profiteor Deum Patrem, primam scilicet Trinitatis personam, qui sua omnipotenti virtute coelum ipsum et terram, et omnia, quæ cœli et terræ ambitu continentur, ex nihilo condidit. <'t condita tuetur ac regit: neque solum eum corde credo, et ore confiteor, verum summo studio ac pietate ad illum, veluti summum et perfectissimum bonum, contendo.

Singula Symboli verba diligenter sunt expendenda.

II. Hæc igitur sit brevis quædam primi hujus articuli comprehensio. Sed quoniam magna mysteria in singulis fere verbis latent, ea nunc diligentius Parocho perpendenda sunt, ut, quantum Dominus permiserit, ad ejus majestatis gloriam contemplandum cum timore et tremore fidelis populus accedat.

Quæstio II.

Credendi verbum quid significet.

Verbi hujus „Credo“ in materia fidei Evangclicæ acceptio et professio, cf. cap. 1. quæst. I.

I. Igitur credendi vox hoc loco putare, existimare, opinari non significat, sed, ut docent sacræ litteræ, certissimæ assensionis vim habet, qua meus Deo, sua mysteria aperienti, firme constanterque assentitur. Quamobrem is credit (quod ad hujus loci explicationem attinet), cui aliquid sine ulla hæsitatione certum et persuasum est.

Fidei notitiam propter infallibilem, quæ a Deo mentibus infunditur, veritatem esse certam.

II. Xeqfte vero existimare quisquam debet, fidei notitiam minus certam esse, quod ea non cernantur, quæ nobis credenda fides proponit; etenim divinum lumen, quo ea percipimus, tametsi rebus

perspicuitatem non afferat, nos tamen de his dubitare non sinit. „T)eus enim, qui dixit de tenebris lucem splendescere, ipse illuxit in cordibus nostris/1) ut non sit nobis opertum Evangelium, sicut iis, qui pereunt.

Quæstio III.

Quæ in symbolo proponuntur non curiose scrutanda, sed simpliciter asserenda sunt.

Curiosus veritatis indagator est modie» fidei.

I. .Tam vero ex iis, quæ dicta sunt, consequitur, eum, qui coelesti hac tidei cognitione præditus est, inquirendi curiositate liberum esse. Deus enim, quum jussit nos credere, non divina judicia scrutanda, eorumque rationem et causam perquirendam nobis proposuit, sed immutabilem fidem præcepit, quæ efficit, ut animus in æternæ veritatis notitia conquiescat.

A minori ad majus. Fides non fert ambiguitatem, nec demonstrationem requirit.

JI. Ac profecto quum Apostolus testetur: ,.Deus verax est, omnis autem homo mendax,“') si arrogantis et impudentis hominis est, gravi ac sapienti viro aliquid affirmanti fidem non habere, sed præterea urgere, ut, quod dixerit, rationibus aut testibus probetur: cujus temeritatis, atque adeo stnltitiæ fuerit, Dei voces audientem, coelestis ac salutaris doctrinæ rationes requirere? Fides itaque, seclusa omni non solum ambiguitate, sed etiam demonstrandi studio, tenenda est.

Quæstio IV.

Non sufficit ad salutem credere, sed etiam fidem profiteri necessarium est.

Fidei actus interior. Actio fidei interior voce declaranda.

Verum illud præterea doceat Parochus, eum, qui dicit „Credo“, præterquam quod intimum mentis suæ assensum declarat, qui interior fidei actus est, debere id, quod animo inclusum habet, aperta tidei professione præ se ferre, summaque alacritate palam fateri ac prædicare. Oportet enim fideles eum spiritum habere, quo fretus Propheta dixit: „Credidi, propter quod locutus sum;“3) imitari Apostolos, qui ad Principes populi responderunt: „Non possumus, quæ vidimus et audivimus, non loqui;“4) divi Pauli præclara illa voce excitari: „Non erubesco Evangelium; virtus enim Dei est in salutem omni credenti;"5; item, quo maxime hujus sententiæ veritas confirmatur: „Corde creditur ad justitiam, ore autem confessio fit ad salutem."6)

') 2. Cor. 4, 6. 3. !) Rom. 3, 4. Ps. 115, 11. ') Ps. 115, 1. 4) Act. 4, 20. 5) Rom. 1, 16. ') Rom. 10, 10.

Quæstio V.

Fidei Christianæ excellentia.

Christianæ sapientiæ, quæ fide, spe et caritate perficitur, dignitas.

Hinc Christianae sapientiæ dignitatem et praestantiam, ex raque, quantum divinæ bonitati debeamus, cognoscere, licet, quibus datum est, statim ad rei præstantissimæ maximeque expetendae cognitionem quasi fidei gradibus ascendere.

Quæstio VI.

Quantum differat Christiana de Deo sapientia a philosophica rerum divinarum notitia.

Profuerit hæc conferre cum iis, quæ de cœlesti et perfectiori Dei cognitione art. 12. qu. 6 explicantur. Obscuram quandam Dei cognitionem philosophia vix præstat: Christiana sapientia ad certam Dei notitiam adducit.

I. In hoc enim multum inter se differunt Christiana philosophia et hujus saeculi sapientia, quod hæc quidem naturalis tantum luminis ductu ab effectibus et ab iis, quæ sensibus percipiuntur, paulatim progressa, non nisi post longos labores, vix tandem invisibilia Dei contemplatur, primamque omnium rerum causam et auctorem agnoscit atque intelligit; contra vero illa humanae mentis aciem ita exacuit, ut in coelum nullo labore penetrare possit, atque divino splendore collustrata, primum quidem æternum ipsum luminis fontem, deinde, quæ infra ipsum posita sunt, intueri, ut nos vocatos esse de tenebris „in admirabile lumen",[1]) quod est apud Apostolorum principem, cum summa animi jucunditate experiamur, et „credentes exsultemus laetitia inenarrabili."[2]) Recte igitur fideles primo se in Deum credere profitentur, cujus majestatem, ex Jeremiæ sententia, „incomprehensibilem",[3]) esse dicimus. „Lucem enim, ut ait Apostolus, inhabitat inaccessibilem, quem nullus hominum vidit, sed nec videre potest;[4]) quum enim ad Moysen loqueretur: „Non videbit me, inquit, homo et vivet."[5])

Deus suam excellentiam et bonitatem ethnicis, quo se magis a terrenis sensibus abducerent, per ea, quæ facta sunt, ostentavit.

II. Nam ut mens nostra ad Deum, quo nihil est sublimius, perveniat, necesse est, eam omnino a sensibus abstractam esse, cujus rei facultatem in hac vita naturaliter non habemus. Sed quamvis hæc ita sint, „non reliquit tamen Deus," ut inquit Apostolus, „semetipsum sine testimonio, benefaciens, de coelo dans pluvias et tempora fructifera, implens cibo et laetitia corda hominum."[6]) Quæ causa fuit philosophis, nihil abjectum de Deo sentiendi, et quidquid corporeum, quidquid concretum et admixtum est, ab eo longissime removendi: cui etiam bonorum omnium perfectam vim et copiam tribuerunt, ut ab eo, tanquam a perpetuo quodam et inexhausto fonte bonitatis ac benignitatis, omnia ad omnes creatas res

[1]) 1. Petr. 2, 9. [2]) 1. Petr, 1, 8. [3]) Jer. 32, 19. [4]) 1. Tim. 6, 16. [5]) Exod. 33, 20. [6]) Act. 14, 16.

atque naturas perfecta bona dimanent; quem sapientem, veritatis auctorem et amantem, justum, beneficentissimum, et aliis nominibus appellaverunt, quibus summa et absoluta perfectio continetur; cujus immensam et infinitam virtutem, omnem complentem locum, et per omnia pertingentem esse dixerunt.

Certius et clarius se Deus hominibus cognoscendum præbuit suo verbo.

HI. Hoc ex divinis litteris longe melius constat et illustrius, ut illo loco: ,.Spiritus est Deus;'“) item, ..Estote vos perfecti, sicut et Pater vester coelestis perfectus est;“2) tum, „Omnia nuda et aperta sunt oculis ejus;8) et illud, ,.O altitudo divitiarum sapientiæ et scientiæ Dei;"1) deinde, ,.1)eus verax est;“5) et, „Ego sum via et veritas et vita;“e) præterea, ..Justitia plena est dextera tua;"7) denique, ..Aperis tu manum tuam, et imples omne animal benedictione; "*S* postremo, „Quo ibo a spiritu tuo, et quo a facie tua fugiam?" et, „Si ascendero in cœlum, tu illic es; si descendero in infernum, ades. Si sumpsero pennas meas diluculo, et habitavero in extremis maris etc.;“9) Et, „Numquid non cœlum et terram ego impleo?"10) dicit Dominus.

Ad philosophicam de Deo notitiam cur necessaria fuerit fidei doctrina.

IV. Magna et praeclara hæc sunt, quæ de Dei natura, sacrorum librorum auctoritate consentanea et consequentia, ex rerum effectarum investigatione philosophi cognoverunt ; quamquam in eo etiam coelestis doctrinae necessitatem cognoscimus, si animadvertamus, fidem non solum hoc præstare, quemadmodum supra dictum est, ut quæ viri tantum sapientes longo studio consecuti sunt, ea rudibus quoque et imperitis hominibus statim pateant, atque in promptu sint: verum ut rerum uotitia, quæ fidei disciplina pomparatur. multo certior, atque ab omni errore purior in mentibus nostris insideat, quam si eas ipsas res. humanæ scientiæ rationibus comprehensas, animus intelligeret. Sed quanto praestantior divini Numinis cognitio censenda est, ad quam non communiter omnibus naturæ contemplatio, sed proprie credentibus fidei lumen aditum patefecit?

Fidei summa Symbolo comprehensa.

V. Hæc autem Symboli articulis continetur, qui nobis divinæ essentiæ unitatem et trium personarum distinctionem, tum vero ipsum Deum esse ultimum hominis finem aperiunt, a quo coelestis æteruæque bcatitudinis possessio exspectanda sit; si quidem a divo Paulo didicimus. Deum inquirentibus se remuneratorem esse.11) Hæc quanta sint, et an ejus generis sint bona, ad quæ humana cognitio adspirare potuerit, multo ante eundem Apostolum Isaias Propheta his verbis ostendit: „A sæcttlo non audierunt, neque auribus

') Job. 4, 24. ') Matth. 5, 48. 3) Hebr. 4, 13. 4) Rom. 11, 33. ·) Rom. 3, 4. 6) Joan. 14. 6. ') Ps. 47, 11. 8) Ps. 144, 16. ') Ps. 138, 8. 9. "') Jcrcm. 23, 24. ") Hebr. 11, 6.

perceperunt; oculus non vidit, Deus, absque te, quæ præparasti exspectantibus te.“ ‘)

Quæstio VIL

Unum Deum esse, non plures deos confitendum est.

Sed ex iis, quæ diximus, unum etiam Deum esse, non plures deos, confitendum est. Nam quum Deo summam bonitatem et perfectionem tribuamus, fieri non potest, ut id, quod summum atque absolutissimum est, inveniatur in pluribus. Quod si cui aliquid ad summum deest, eo ipso imperfectus est; (piare nec Dei natura illi convenit. Hoc autem multis sacrarum litterarum locis comprobatur. scriptum est enim: ,.Audi Israel, Dominus Deus noster, Deus unus est;“2) præterea est Domini jussum: ,.Noη habebis deos alienos coram me,"8) deinde per Prophetam sæpe admonet: „Ego primus, et ego novissimus, et absque me non est Deus.“ ‘) Apostolus etiam palam testatur: ..Unus Dominus, una Dides, unum Baptisma.·· ’)

Quæstio VIII.

Creatis naturis Dei nomen interdum tribuitur, sed improprie.

Prophetæ et judices interdum Dei vocati propter excellentem quandam virtutem, quæ in illis elucebat, cf. art. XII. 9. 6.

Neque vero nos moveat, quod interdum sacræ litteræ Dei nomen creatis etiam naturis imponunt. Nam quod prophetas et judices Deos appellarunt, non gentium more factum est, quæ sibi plures Deos stulte et impie finxerunt; sed quadam loquendi consuetudine significare voluerunt excellentem aliquam virtutem vel functionem, quæ Dei munere illis concessa sit. Deum igitur natura, substantia, essentia unum, quemadmodum ad confirmandam veritatem in Symbolo Nicaeni Concilii dictum est, Christiana fides credit et profitetur; sed altius etiam ascendens ita unum intelligit, ut unitatem in Trinitate, et Trinitatem in unitate veneretur: de <pio nobis mysterio nunc dicere incipiendum est.

Quæstio IX.

Deus generali ratione omnium hominum, peculiari autem Christianorum Pater dicitur.

Deus primaria et generali ratione dicitur hominum Pater, quia eos, ut res creatas, produxit, et singulari providentia gubernat, cf. c. 9. de Orat. Dom.

1. Sequitur enim in Symbolo: ,,Patrem;“ sed quoniam Patris vox non una ratione Deo tribuitur, illud prius declarandum erit, quæ sit magis propria hujus loci significatio. Deum nonnulli etiam, quorum tenebris fides lucem non attulit, æternam substantiam esse intellexerunt, a qua res ortæ essent, et cujus providentia omnia iibernarentur, suumque ordinem et statum conservarent. Ex humanis igitur rebus ducta similitudine, quemadmodum eum, a quo familia propagata est, cujusque consilio et imperio regitur, patrem

*) 1. Cor. 2, 9. Isaias 6-1, 4. a) Deut. 6. 4. s) Exod. 20, 3. «) Isaias II, 6. 5) Eph. 4. 5.

vocabant; ita hac ratione factum est, ut Deum, quem omnium rorum opificem et rectorem agnoscebant, Patrem appellari voluerint: eodem nomine sacræ etiam litterae usæ sunt, quum de Deo loquentes, universorum creationem, potestatem admirabilemque providentiam ei tribuendam indicarent; legimus enim: „Numquid non ipse est Pater tuus, qui possedit te, et fecit, et creavit te?"1) et alibi: «Numquid non Pater unus omnium nostrum? Numquid non Deus unus creavit nos?"2)

Deus secundo peculiaris dicitur Pater fidelium propter adoptionem, cf. 9. de Or. Dom.

II. At vero multo frequentius et peculiari quodam nomine, praesertim in Novi Testamenti libris, Deus pater Christianorum dicitur, qui non acceperunt „.spiritum servitutis in timore",3) sed acceperunt Spiritum adoptionis filiorum Dei, in quo clamant: «Abba, Pater;"4) eam enim „caritatem dedit nobis Pater, ut filii Dei nominemur et simus":6) quod ,.si filii: et haeredes, haeredes quidem Dei, cohæredes autem Christi",6) ,.qui est primogenitus in multis fratribus";') „nec confunditur vocare eos fratres".8) Sive igitur communem creationis et providentiae, sive praecipuam spiritualis adoptionis causam spectes, merito fideles Deum Patrem se credere profitentur.

Quaestio X.

De hac voce **Patris** quæ colligenda mysteria, et de distinctione personarum in divinis.

Pia meditatio circa nomen **Pater** in divinis et de personarum proprietatibus.

I. Verum praeter eas notiones, quas explicavimus, Patris nomine audito ad altiora mysteria mentem erigendam esse, Parochus docebit. Quod enim in luce illa inaccessibili, quam inhabitat Deus, magis reconditum et abstrusum est, quodque humana ratio et intelligentia non consequi, aut ne suspicari quidem poterat, id Patris vocabulo divina oracula nobis aperire incipiunt.

Tertio Patris nomen unius essentiæ plures esse personas arguit.

II. Indicat autem hoc nomen, in una divinitatis essentia non unam tantum personam. sed personarum distinctionem credendam esse. 'Pros enim sunt in una divinitate personae: Patris, qui a nullo genitus est; Filii, qui ante omnia saecula a Patre genitus est; Spiritus sancti, qui itidem ab aeterno ex Patre et Filio procedit. Atqui Pater est in una divinitatis substantia prima persona, qui cum unigenito Filio suo et Spiritu sancto unus est Deus, unus est

') Dent. 32, 6. 2) Mal. 2, 10. 8) Rom. 8, 15. «) Rom. 3, 15. 5) 1. Joan. 3, 1. ®) Rom. 8, 17. ·) Rom. 8, 29. 8) Hebr. 2, 11.

I tominus; non in unius singularitate personae, sed in unius Triniliite substantiae.

Trinitas non ex dissimilitudine essentiæ, sed externa distinctione proprietatum. quæ in personis divinis inveniuntur, æstimanda est: in Trinitate nihil majus aut minus.

III. Jam vero hæ tres personæ, quum in iis quidquam dissimile aut dispar cogitare nefas sit; suis tantummodo proprietatibus distinctae intelliguntur. Pater siquidem ingenitus est, Filius a Patre enitus; Spiritus Sanctus ab utroque procedit. Atque ita trium personarum eandem essentiam, eandem substantiam confitemur, ut in confessione veræ sempiternæque Deitatis, et in personis proprietatem, et in essentia unitatem, et in Trinitate æqualitatem pie et sancte colendam credamus. Nam quod Patris primani esse personam dicimus, hoc non ita accipiendum est, perinde ac si aliquid in Trinitate prius aut posterius, majus aut minus cogitemus; absit enim haec a fidelium mentibus impietas, quum eandem aeternitatem, eandem gloriæ majestatem in tribus personis Christiana religio praedicet.

Priniæ Trinitatis personæ cur Patris nomen tribuatur? Ut Deus æternus, ita prima Trinitatis persona, Patris proprietas æterna. Divinitatis unitas ex essentia, Trinitas ex personis metienda.

IV. Sed Patrem propterea, quod ipse sit principium sine principio, primam esse personam, vere et sine ulla dubitatione affirmamus; quæ quidem uti Patris proprietate distincta est, ita in unam illam praecipue hoc convenit, quod Filium ab æterno genuerit; semper enim Deum simul et Patrem fuisse nobis significatur, quum Dei et Patris nomina conjuncta in hac confessione pronuntiamus. Verum quoniam in nullius rei, quam hujus omnium altissimæ ac difficillimæ notitia atque explicatione, aut periculosius versari, aut gravius errare possumus: doceat Parochus, religiose retinenda esse essentiæ et personæ propria vocabula, quibus hoc mysterium significatur, et sciant fideles, unitatem esse in essentia, distinctionem autem in personis. Sed hæc subtilius exquirere nihil oportet, quum meminerimus illius vocis: „Qui scrutator est majestatis, opprimetur a gloria." ¹) Satis enim videri debet, quod fide certum et exploratum habeamus, nos a Deo (cujus oraculis non assentiri, extremae stultitiæ atque miseriæ est) ita edoctos esse: „Docete," inquit, „omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti."2) Rursus: ..Tres sunt, qui testimonium dant in coelo, Pater, Verbum, et Spiritus Sanctus; et hi tres unum sunt."3)

') Prov. 25, 27. ') Mattii. 28, 19. ³) 1. Joan. 5, 7.

Precibus agendum apud Deuiu, ut altissimum Trinitatis mysterium fide hic tantum comprehensum aliquando re ipsa degustemus.

V. Oret tamen assidue, ac procetur Deum et Patrem, qui universa ex nihilo condidit, disponitque omnia suaviter,[1] qui dedit nobis potestatem filios Dei fieri,[1"] qui Trinitatis mysterium humanæ menti patefecit; oret, inquam, sine intermissione, qui divino beneficio hæc credit, ut aliquando in æterna tabernacula receptus,[2] dignus sit, qui videat, quæ tanta sit Dei Patris fecunditas, ut se ipsum intuens atque intelligens, parem et æqualem sibi Filium gignat: quoque modo duorum idem plane et par caritatis amor, qui Spiritus Sanctus est, a Patre et Filio procedens, genitorem et genitum æterno atquë indissolubili vinculo inter se connectât; atque ita divinæ Trinitatis una sit essentia et trium personarum perfecta distinctio.

Quæstio XI.

OMNIPOTENTEM. — Nomine omnipotentis quid hic intelligamus.

Dei majestas multis nominibus in scripturis exponitur. Omnipotentia Deo frequentius tribuitur.

I. Solent sacræ litteræ multis nominibus Dei summam vim et immensam majestatem explicare, ut ostendant, quanta religione et pietate illius sanctissimum numen colendum sit; sed in primis doceat Parochus, illi omnipotentem vim frequentissime tribui. Ipse enim de se dicit: „Ego Dominus omnipotens;"[8] et rursus Jacob, quum filios ad Joseph mitteret, ita illis precatus est: „Deus autem meus omnipotens faciat vobis eum placabilem;" ') deinde vero in Apocalypsi scriptum est: ,,Dominus Deus, qui est, et qui erat, et qui venturus est, omnipotens;"[5] et alibi „Dies magnus Dei omnipotentis" appellatur.[6] Nounؘunquam etiam pluribus verbis illud idem significari solet. Atque huc pertinet, quod dicitur: „Non erit impossibile apud Deum omne verbum.[7] Numquid manus Domini invalida est?"[8] item: „Subest tibi, quum volucris, posse,"[9] et alia generis ejusdem. Ex quibus variis dicendi formis id percipitur, quod uno omnipotentis verbo comprehendi perspicuum est.

Omnipotens ideo Deus censeatur, quia omnia potest, quæ summæ ejus perfectioni non repugnant.

II. Intelligimus autem hoc nomine, nihil esse, nihil animo et cogitatione fingi posse, quod Deus efficere nequeat. Etenim non solum hæc, quæ tametsi maxima sunt, aliquo tamen modo in cogitationem nostram cadunt, efficiendi potestatem habet, nimirum ut omnia ad nihilum recidant, atque ut plures mundi ex nihilo repente existant; verum etiam multa majora in illius potestate sita sunt, quæ humanæ menti et intelligent suspicari non licet.

') Sapient. 8, 1. *) .Ioan. 1. 12. 3) Lue. 16, 9. ') Gen. 17, 1. 4) Gen. 43, 14. ·') Apoe. 1, 8. °) Apoc. 16, 14. ') Luc. 1, 37. ·) Num. 11, 23. ") Sap. 12, 18.

Quaestio XII.

Quum Deus sit omnipotens, peccare tamen vel falli non potest.

Mentiri, fallere, ignorare vel peccare sunt actiones imbecillitatis, non potenti».

Neque vero, quum omnia Deus possit, mentiri tamen, aut fallere, aut falli, aut peccare, aut interire, aut ignorare aliquid potest. Hæc enim in eam naturam cadunt, cujus imperfecta actio est: Deus vero, cujus perfectissima semper est actio, ideo hæc non posse dicitur, quia posse ea, infirmitatis est, non summae et infinitæ omnium rerum potestatis, quam ille habet. Ita igitur Deum omnipotentem esse credimus, ut ab eo tamen longe omnia abesse cogitemus, quæ perfectae ejus essentiæ maxime conjuncta et convenientia non sunt,

Quaestio XIII.

‹hir aliis nominibus, quæ de Deo dicuntur praetermissis^ solius omnipotenti® in Symbolo fiat mentio, quaeque ejus fidei sit utilitas.

Omnipotenti» vox quam multa suo ambitu concludat. Omnipotenti» persuasio fidem et spem maxime confirmat.

I. Recte autem sapienterque factum Parochus ostendat, ut. prætermissis aliis nominibus, quæ de Deo dicuntur, hoc unum nobis credendum in symbolo proponeretur. Nara quum Deum omnipotentem agnoscimus, simul etiam fateamur necesse est, eum omnium rerum scientiam habere; omnia item ejus ditioni et imperio subjecta esse. Quum vero omnia ab eo fieri posse non dubitemus, consequens omnino est, ut cetera etiam explorata de illo habeamus; quæ si desint, quo modo omnipotens sit, prorsus intelligere non possumus. Præterea nulla res tam ad fidem et spem nostram confirmandam valet, quam si fixum in animis nostris teneamus, nihil non fieri a Deo posse. Quidquid enim deinceps credere oporteat, quamvis magnum et admirabile sit, rerumque ordinem ac modum superet, illi tamen facile humana ratio, postquam Dei omnipotentis notitiam perceperit, sine ulla haesitatione assentitur; quin potius quo majora sint, quæ divina oracula doceant, eo libentius fidem eis habendam esse existimat. Quod si boni etiam aliquid expectandum sit, nunquam animus rei magnitudine, quam exoptat, frangitur, sed erigit sese, atque confirmat, sæpe illud cogitans, nihil esse quod ab omnipotenti Deo effici non possit.

Fides omnipotenti» quando sit maxime necessaria.

II. Quare hac fide praecipue munitos nos esse oportet, vel quum admiranda aliqua opera ad proximorum usum et utilitatem edere cogimur, vel quum a Deo precibus impetrare aliquid volumus.

Alterum enim ipse Dominus docuit, quum Apostolis incredulitatem objiciens diceret: „Si habueritis fidem sicut granum sinapis, dicetis monti huic: transi hinc illuc, et transibit, et nihil impossibile erit vobis/'1) De altero autem sanctus Jacobus ita testatus est: „Postulet in fide nihil hæsitans; qui enim haesitat. similis est fluctui maris, qui a vento movetur et circumfertur. Non ergo æstimet homo ille, quod accipiat aliquid a Domino,"2)

Omnipotentiæ fides humilitatem et confidentiam bonam præstat.

III. Multa præterea hæc fides commoda atque utilitates nobis praebet, in primis vero ad omnem animi modestiam et humilitatem nos instituit: sic enim inquit Princeps Apostolorum: „Humiliamini sub potenti manu Dei."s) Monet etiam non esse trepidandum, ubi non sit timor, sed unum Deum timendum esse, in cujus potestate nos ipsi nostraque omnia posita sunt; inquit enim Salvator noster: „Ostendam vobis, quem timeatis. Timete eum. qui, postquam occiderit, habet potestatem mittere in gehennam."1;

Omnipotentiae opinio ad laudandum Deum fideles excitat.

IV. Utimur deinde hac fide ad immensa erga nos Dei beneficia cognoscenda et celebranda. Nam qui Deum omnipotentem cogitat, tam ingrato animo esse non potest, quin sæpius exclamet: „Fecit mihi magna, qui potens est."5)

Quæstio XIV.

Omnipotentiae vox non ita Patri hic tribuitur, ut de Filio vel Spiritu Sancto etiam non dicatur.

Sed quod Patrem omnipotentem in hoc articulo vocamus, neminem eo errore duci oportet, ut arbitretur, ita illi hoc nomen tributum esse, ut Filio etiam et Spiritui Sancto commune non sit. Nam quemadmodum Deum Patrem. Deum Filium, Deum Spiritum Sanctum, neque tamen tres Deos, sed unum Deum esse dicimus: ita æque Patrem, ac Filium et Spiritum Sanctum omnipotentem, neque tamen tres omnipotentes, sed unum omnipotentem esse confitemur. At vero præcipua quadam ratione Patrem, quia omnis originis fons est, hoc nomine vocamus, uti etiam Filio, qui aeternum Patris verbum est, sapientiam, et Spiritui Sancto, quia utriusque amor est, bonitatem tribuimus; quamvis hæc et alia hujusmodi nomina communiter in tribus personis, ex Catholicae fidei regula, dicantur.

Quaestio XV.

CREATOREM CCELI ET TERRÆ. — Quo pacto quaque de causa Deus cœlum et terram creaverit.

Deus, ut suam bonitatem aliis communicaret, mundum ex nihilo creavit.

I. Quam necessarium fuerit, omnipotentis Dei cognitionem paulo ante fidelibus tradi, ex iis, quæ nunc de universorum crea-

') Matth. 17, 19. ²) Jacob. 1,' 6. 7. ') 1. Petr. 5, 6. ') Luc. 12, 5. 6) Luc. 1, 49.

none explicanda erunt, perspici potest. Tanti enim operis mira-iilnni facilius creditur, quod nullus de immensa creatoris potestate dubitandi locus relinquitur. Deus enim non ex materia aliqua mundum fabricatus est. sed ex nihilo creavit; idque nulla vi aut necessitate coactus, sed sua sponte et voluntate instituit. Neque vero ulla alia fuit causa, quæ illum ad opus creationis impelleret, nisi ut rebus, quæ ab ipso effectæ essent, bonitatem suam impertiretur. Nam Dei natura, ipsa per se beatissima, nullius rei indicens est. ut inquit David: «Dixi Domino, Deus meus es tu, quoniam bonorum meorum non eges."1)

Deus in rerum creatione nulla idea extrinseca usus est, sed ex seipso exemplar sumpsit.

II. Quemadmodum autem sua bonitate adductus, quæcunque voluit, fecit:2) ita non exemplum aliquod, aut formam, quæ extra se posita esset, quum universa conderet, secutus est; verum, quia rerum omnium exemplar divina intelligentia continetur, id summus artifex in seipso intuens, ac veluti imitatus, summa sapientia et infinita virtute, quæ ipsius propria est, rerum universitatem initio procreavit. ,.Ipse“ enim «dixit, et facta sunt; ipse mandavit, et creata sunt".8)

Quæstio XVI.

Quid per coelum et. terram hoc loco intelligendum sit.

Verum coeli et terne nomine, quidquid coelum et terra complectitur, intelligendum est. Nam præter cœlos, quos «opera digitorum" ejus Propheta appellavit,1) solis etiam splendorem lunæque, et ceterorum siderum ornatum addidit atque, ut «essent in signa et tempora et dies et annos.us) ita coelorum orbes certo et constanti cursu temperavit, ut nihil perpetua eorum conversione mobilius. nihil mobilitate illa certius videri possit.

Quæstio XVII.

De creatione coelorum spiritualium, id est, Angelorum.

De creatione Angelorum, mundi visibilis et ipsius hominis. Angeli omnes in gratia creati.

I. Praeterea spiritualem naturam innumerabilesque Angelos, qui Deo ministrarent atque assisterent, ipse ex nihilo creavit, quos deinde admirabili gratiæ suæ et potestatis munere auxit atque ornavit. Nam quum illud sit in divinis litteris, diabolum «in veritate non stetisse:"6) perspicuum est, eum rcliquosque desertores angelos ab ortus sui initio gratia præditos fuisse. De quo ita est apud sanctum Augustinum:7) «Cum bona voluntate, id est, cum amore casto, quo illi adhærent, Angelos creavit, simul in eis et con-

‘) Ps. 15, 2. 2) Ps. 113, 3. 3) Ps. 148, 5. 4) Ps. 8, 4. s) Gcn. 1, 14. D Joan. 8, 44. ’) August, de Civitate Dei lib. 12, 9.

dens naturam et largiens gratiam. Unde sine bona voluntate, hoc est, Dei amore, nunquam sanctos Angelos fuisse credendum est,“

Sapientes Angeli. Cur virtutes vel exercitus Domini dicantur? Angeli apostatæ in æternas pœnas conjecti.

IL Quod autem ad scientiam attinet, exstat illud sacrarum litterarum testimonium: „Tu domine, mi Rex, sapiens es, sicut habet sapientiam Angelus Dei. ut intelligas omnia super terrain/11) Potestatem denique eis tribuit divinus David illis verbis: „Potentes virtute, facientes verbum illius.·'2) Atque ob eam rem saepe in sacris litteris virtutes et exercitus domini appellantur.3) Sed quamvis Omnes ii coelestibus donis ornati fuerint, plurimi tamen, qui a Deo parente et creatore suo defecerunt, ex altissimis illis sedibus deturbati, atque in obscurissimum terræ carcerem inclusi, æternas superbiæ suæ pœnas luunt; de quibus princeps Apostolorum scribit in hunc modum: ,.Angelis peccantibus non pepercit, sed rudentibus inferni detractos in fartarum tradidit cruciandos, in judicium reservari.”4)

Quæstio XVIII.

De terræ creatione.

Terra.

I. At vero terram etiam super stabilitatem suam fundatam5) Deus verbo suo jussit in media mundi parte consistere, effecitque, ut ascenderent montes et descenderent campi in locum, quem fundavit eis; ac ne aquarum vis illam inundaret, terminum posuit, quem non transgredientur, neque convertentur operire terram.

Terræ ornatus in plantis et animantibus.

II. Deinde non solum arboribus omnique herbarum et florum varietate convestivit atque ornavit, sed innumerabilibus etiam animantium generibus, quemadmodum antea aquas et aëra, ita etiam terras complevit.

Homo immortalis et impatibilis creatus etiam secundum corpus. Anima ejus liberi arbitrii particeps creata, et in illa ratio domina sensitivi appetitus instituta. Originalis justitia. An. amissa post Adæ peccatum justitia, etiam liberum hominis arbitrium sit exstinctum? Cone. Trid. sess. 6. can. 4. 5. 6.

III. Postremo ex limo terræ hominem sic corpore effectum et constitutum effinxit, ut non quidem naturæ ipsius vi, sed divino beneficio immortalis esset et impassibilis. Quod autem ad animam pertinet, eum ad imaginem et similitudinem suam formatât, liberumque ei arbitrium tribuit; omnes praeterea motus animi atque appetitiones ita in eo temperavit, ut rationis imperio nunquam non parerent. Tum originalis justitiæ admirabile donum addidit, ac deinde cæteris animantibus præesse voluit; quæ quidem facile erit

2. Reg. 14. 20. s) Ps. 102. 20. ') Ps. 23, 10: 45, 8; 58, 6. Jes. 6, 3. 4) 2. Petr. 2, 4. 4) Ps. 103. 5. 8.

I'.iiOchis ad fidelium institutionem ex sacra Genesis historia cognoscere.

Cœli et terræ nomine visibilia omnia et invisibilia denotantur.

IV. Hæc igitur de universorum creatione, cœli et terræ verbis, intelligenda sunt, quæ omnia breviter quidem propheta complexus est illis verbis: „Tui sunt cœli, et tua est terra; orbem terra· et plenitudinem ejus tu fundasti.[1]) Sed multo etiam brevius Paires Nicæni Concilii, additis in Symbolo duobus illis verbis, „visibilium et invisibilium," significarunt. Quæcunque enim rerum universitate comprehenduntur, atque a Deo creata esse confitemur, l .i vel sub sensum cadunt, et visibilia dicuntur, vel mente et ine lligentia percipi a nobis possunt, quæ invisibilium nomine significantur.

Quæstio XIX.

Hos Dei virtute conditæ citra ipsius gubernationem et providentiam subsistere non possunt.

Res conditæ Dei virtute et providentia subsistunt et gubernantur. Plura de Dei providentia dicentur Quæst. 16. c. 9. de Orat. Dom. et Q. 4. Petit. 2.

Nec vero ita Deum creatorem atque effectorem omnium credere oportet, ut existimemus, perfecto absolutoque opere, ea quæ ab ipso effecta sunt, deinceps sine infinita ejus virtute constare potuisse. Nam quemadmodum omnia ut essent, creatoris summa potestate, sapientia et bonitate effectum est; ita etiam, nisi conditis rebus perpetua ejus providentia adesset, atque eadem vi, (pia ab initio constitute sunt, illas conservaret, statam ad nihilum reciderent. Atque id Scriptura declarat, (pium inquit: ,,Quomodo posset aliquid permanere, nisi tu voluisses; aut quod a te vocatum non esset, conservaretur.“[2])

Quæstio XX.

Deus sua gubernatione secundarum causarum vim non evertit.

Deus ita res a se conditas gubernat, ut tantum secundarum causarum virtutem non evertat, sed quod hanc etiam prævertat. Cf. Q. 3 de Orat. Dom. Pet. 1.

Non solum autem Deus universa, quæ sunt, providentia sua luetur atque administrat: verum etiam, quæ moventur et agunt aliquid, intima virtute ad motum atque actionem ita impellit, ut, quamvis secundarum causarum efficientiam non impediat, praeveniat tamen, quum ejus occultissima vis ad singula pertineat, et quemadmodum Sapiens testatur, ,.attingat, a tine usque ad finem fortiter, et disponat omnia suaviter.[3]) Quare ab Apostolo dictum est, quum apud Athenienses annuntiaret Deum, quem ignorantes colebant: ,.Xon longe est ab unoquoque nostrum; in ipso enim vivimus, et movemur, et sumus.[4])

›) Ps. 88, 12. s) Sap. 11, 26. ’) Sap. 8, 1. «) Act. 17, 27. 28.

Quæstio XXI.

Rerum creatio soli Patri tribuenda non est.

Creationis opus toti Trinitati commune est. Cf. Art. 3. Q. 3.

Atque hæc de primi articuli explicatione satis fuerint, si tamen illud etiam admonuerimus creationis opus omnibus sanctæ et individuas Trinitatis personis commune esse. Nam hoc loco ex Apostolorum doctrina. Patrem creatorem cœli et terræ confitemur; in Scripturis sacris legimus de Filio: ..Omnia per ipsum facta sunt,"1) et de Spiritu Sancto, „Spiritus Domini ferebatur super aquas11;2) et alibi, ,.verbo Domini cœli firmati sunt, et spiritu oris ejus omnis virtus eorum.“s)

CAPUT III.

DE SECUNDO AETICULO.

Et in desum Christum, Filium ejus unicum, Dominum nostrum.

Quæstio I.

De secundo articulo et de professionis ejus utilitate.

Confessio æternæ Christi nativitatis est nostræ salutis fundamentum.

Mirificam et uberrimam esse utilitatem, quæ ex hujus articuli fide et confessione confluxit ad humanum genus, et illud sancti Joannis testimonium ostendit: „Quisquis confessus fuerit, quoniam Jesus est Filius Dei, Deus in eo manet, et ipse in Deo,·11) et beatitudinis præconium declarat, quod a Christo Domino tributum est Principi Apostolorum: „Beatus es, Simon Bar-Jona, quia caro et sanguis non revelavit tibi, sed Pater meus, qui in cadis est.115) Hoc enim fundamentum firmissimum est nostræ salutis ac redemptionis.

Quæstio II.

Unde magnitudo beneficii hoc articulo propositi potissimum cognoscatur.

Justitia originalis deperdita per solum Dei Filium recuperatur. De peccato originali pluribus disseretur l'et. 3. Or. Dom. et. Pet. 4 sub init.

Sed quoniam admirabilis hujus utilitatis fructus maxime ex felicissimi illius status ruina inteliigitur, in quo Deus primos homines eollocarat: incumbat in hanc curam Parochus, ut fideles communium miseriarum et ærumnarum causam cognoscant. Quum enim a Dei obedientia descivisset Adam, interdictumque violasset illud: ..Ex omni ligno Paradisi comede, de ligno autem scientiæ boni et mali ne comedas, in quocunque enim die comederis ex eo, morte morieris;·1”) in summam illam incidit calamitatem, ut sanctitatem et justitiam, in qua constitutus fuerat, amitteret, et reliqua subiret

') Joan. 1, 3. -) Gen. 1, 2. ') Ps. 32, (5. ȷ͂ 1. Joan. 4, 15. ") Matth. 16, 17. e) Genes. 2, 16. 17.

niiilii, quæ sancta Tridentina Synodus uberius explicavit. Propter-. i vero peccatum et peccati pœnam in uno Adam non constitisse >uimemorabunt, sed ex eo, tanquam ex semine et causa, ad omnem P› iteritatem jure pennauasse.

Quæstio III.

Nullus praeter Christum genus humanum potuit restaurare.

Genus humanum non potuit ullius créature viribus restitui.

Quum igitur ex altissimo dignitatis gradu concidisset nostrum i iius, sublevari inde et in pristinum locum restitui nullo modo polecat hominum aut Angelorum viribus. Quare reliquum erat illud ruinae et malorum subsidium, ut Dei Filii infinita virtus, assumpta ı amis nostræ imbecillitate, infinitam tolleret peccati vim, et nos reconciliaret Deo in sanguine suo.

Quæstio IV.

' itra redemptionis fidem nullus unquam salvari potuit, et propterea Christus a mundi initio sæpe praenuntiatus est.

Redemptionis tides ad salutem semper necessaria et mox post hominis lapsum divinitus fuit ostentata, primum sub lege nature.

I. Hujus autem redemptionis fides et confessio hominibus ad salutem consequendam necessaria est, semperque fuit, quam Deus initio præmonstravit; nam in illa damnatione humani generis, quæ tatim peccatum consecuta est. ostensa etiam fuit spes redemptionis illis verbis, quibus proprium diabolo damnum, quod ex liberatione hominum facturus erat, denunciavit: ..Inimicitias ponam inter te et mulierem, semen tuum et semen illius: ipsa conteret caput mum, et tu insidiaberis calcaneo ejus;"1) et deinceps eandem promissionem saqie confirmavit, majoremque sui consilii significationem iis praesertim hominibus dedit, quibus voluit singularem benevolentiam praestare; inter ceteros vero, quum Patriarch® Abrahæ sæpeniimero hoc mysterium significasset, tum eo tempore apertius declaravit. quum ille Dei jussis obediens, filium suum unicum Isaac immolare voluit; inquit enim: ..Quia fecisti hanc rem, et non pepercisti filio tuo unigenito, benedicam tibi, et multiplicabo semen tuum sicut stellas coeli, et velut arenam, quæ est in littore maris; possidebit semen tuum portas inimicorum suorum, et benedicentur ni semine tuo omnes gentes terræ. quia obedisti voci meæ.“2) Ex quibus verbis facile colligi poterat, ex progenie Abrahæ futurum, qui omnibus ab immanissima Satanæ tyrannide libertatis salutem

*) Genes. 3, Iό. 2) Gen. 22, 16. 17.

afferret. Illum autem Dei Filium, natum ex semine Abrahæ secundum carnem, fore neccsse erat. Non ita multo post Dominus, ni ejusdem promissionis memoria conservaretur, idem foedus eum Jacob, Abrahæ nepote, sancivit; nam quum ille in somnis vidit scalam stantem super terram, et cacumen illius tangens coelos, Angelos quoque Dei ascendentes, et descendentes per eam, ut testatur Scriptura, audivit etiam Dominum innixum scabe, dicentem sibi: ..Ego sum Dominus Deus Abraham Patris tui, et Deus Isaac: terram, in qua dormis, tibi dabo, et semini tuo; eritque semen tuum quasi pulvis terrae. Dilataberis ad orientem, et occidentem, et septentrionem, et meridiem: et benedicentur in te et in semine tuo cunctæ tribus terne.|*1)

Sub lege scripta sæpius memoria redemptionis humante renovata per sacrificia, typos et praedictiones Prophetarum. Patriarcharum, Prophetarum et Apostolorum fides sola temporis circumstantiis differt. Cf. Q. 1 de Fid. et Symb. cap. 1.

II. Neque postea destitit Deus eadem sui promissi memoria renovanda, et generi Abraham, et multis præterea hominibus Salvatoris exspectationem commovere; siquidem Judaeorum republica et religione constituta, notior populo suo fieri coepit. Nam et mutae res significarunt, ei homines praedixerunt, quæ et quanta nobis bona Salvator ille et Redemptor noster Christus Jesus allaturus esset. Ac Propheta quidem, quorum mens coelesti lumine illustrata fuit, Filii Dei ortum, admirabilia opera, quæ homo natus effecit, doctrinam, mores, consuetudinem, mortem, resurrectionem, ceteraque ejus mysteria, hæc omnia, quasi tum adessent, palam docentes, populo prænunciarunt: ita ut. si futuri et praeteriti temporis tollatur diversitas, nihil jam inter Prophetarum prædicta et Apostolorum prædicationem, nihil inter veterum Patriarcharum fidem et nostram intéressé videamus. Sed jam de singulis articuli partibus dicendum videtur.

Quæstio V.

De JESU nomine, et quod Christo proprie conveniat.

Jesus nomen humani generis Redemptori, Dei praecepto, firit impositum.

JESUS proprium est nomen ejus, qui Deus et homo est, quod Salvatorem significat; non quidem fortuito, aut hominum judicio et voluntate, sed Dei consilio et præcopto illi impositum. Angelus enim Mariæ Matri ita annunciavit: „Ecce concipies in utero, et paries filium, et vocabis nomen ejus JESUM. 2) Ac

') Genes. 28. 13. 14. s) Luc. I. 31.

deinde Joseph, Virginis sponso, non solum. ut eo nomine puerum appellaret, præcepit, sed etiam, cur ita nominandus esset, declaravit; inquit enim: „Joseph, Fili David, noli timere accipere Mariam conjugem tuam, quod enim in ea natum est, de Spiritu Sancto est; pariet autem filium, et vocabis nomen ejus JESUM: ipse enim salvum faciet populum suum a peccatis eorum.41)

Quæstio VI.

Von est eadem ratio, cur aliis quibusdam hominibus idem nomen sit tributum. Jesu nomen propriissime Christo convenit: Jesu nomen sua amplitudine, quidquid aliis nominibus per Prophetas Christo fuit attributum, complectitur.

Ac multi quidem hoc nomine fuerunt in divinis litteris; nam idem nomen Nave Filio fuit, (pii Moysi successit, et populum a Moyse ex Ægypto liberatum in terram promissionis, quod illi negatum fuerat, deduxit. Eodem etiam nomine Josedech, Sacerdotis Itlitis, appellatus est. Sed (pianto verius Salvatorem nostrum hoc nomine appellandum existimabimus, qui non uni alicui populo, sed universis omnium aetatum hominibus, non quidem fame, aut Ægyptiaco vel Babylonico dominatu oppressis, sed in umbra mortis sedentibus, et durissimis peccati et diaboli vinculis obstrictis, lucem, libertatem et salutem dederit: qui eis coelestis regni jus et hæreditatem acquisiverit; (pii eos Deo Patri reconciliaverit. In illis Chritum Dominum adumbratum videmus, a (pio iis beneficiis, quæ diximus, cumulatum est genus humanum. Quæ præterea nomina praedicta sunt Dei Filio divinitus imponenda, ad unum hoc Jesu nomen referuntur; quum enim cetera salutem, quam nobis daturus mat, aliqua ex parte attingerent, hoc ipsum üniversa salutis humanae vim rationemque complexum est.

Quæstio VII.

Quid sibi velit Christi uomen, et quot rationibus Jesu nostro conveniat. Christus est officii et dignitatis nomen. Sacerdotum officium. Begum officium. Sacerdotes et reges quare soliti sunt inungi. Prophetæ inuncti.

I. JESU nomini Christi etiam nomen additum est, quod unctum significat, et honoris et officii nomen est, nec unius rei proprium, sed commune multorum; nam veteres illi patres nostri Christos appellabant Sacerdotes et Reges, quos Deus propter innueris dignitatem ungi praeceperat. Sacerdotes enim ii sunt, qui populum assiduis precibus Deo commendant qui sacrificia Deo laciunt, qui pro populo deprecantur; Regibus autem populorum gubernatio commissa est, ad eosque pertinet maxime legum auctori-

') Matth. 1, 20. 21.

tatem, innocentium vitam tueri, et nocentium audaciam ulcisci. Quoniam igitur utraque harum functionum Dei majestatem referre in terris videtur, ideo, qui vel ad regium, vel ad sacerdotale munus obeundum delecti erant, unguento ungebantur. Prophetas etiam ungendi mos fuit, qui Dei immortalis interpretes et internuncii coelestia arcana nobis aperuerunt, atque ad emendandos mores salutaribus praeceptis et futurorum praedictione hortati sunt.

Filius Dei incarnatus trium personarum officia quia suscepit, ideo Christus dictus est, Christus non humano auxilio ad ternas illas dignitates est evectus, nec terreno unguento inunctus.

II. At vero quum Jesus Christus, Salvator noster, in mundum venit, trium personarum partes et officia suscepit, Prophetae, Sacerdotis ac Regis, atque ob eas causas Christus dictus est, et unctus ad illorum munerum functionem, non quidem alicujus mortalis opera, sed coelestis Patris virtute, non terreno unguento, sed spirituali oleo; quippe (pium in sanctissimam ejus animam Spiritus Sancti plenitudo gratiaque, et omnium donorum uberior copia effusa sit, quam ulla alia creata natura capere potuerit. Atque id præclare Propheta ostendit, quum redemptorem ipsum affatus diceret: ..Dilexisti justitiam et odisti iniquitatem: propterea unxit te Deus. Deus tuus, oleo laetitiae prae consortibus tuis.411) Idem etiam ac multo apertius Isaias iis verbis demonstravit: „Spiritus Domini super me, eo quod unxerit Dominus me, ad annuntiandum mansuetis misit me.42)

Christus Prophetarum summus. Christus Sacerdos. Christus juxta utramque naturam est Rex.

III. Itaque Jesus Christus summus Propheta et magister fuit, (pii nos Dei voluntatem docuit, et a cujus doctrina orbis terrarum Patris coelestis cognitionem accepit; quod ei nomen praeclarius ac praestantius convenit, quod omnes, quicumque Prophetae nomine dignati sunt, ejus discipuli fuerunt, atque ob illam praecipue causam missi, ut Prophetam hunc, (pii ad salvandos onuies venturus erat, praenuntiarent. Christus item Sacerdos fuit, non quidem ex ordine, ex quo in veteri lege Leviticæ tribus Sacerdotes extiterunt: verum ex illo, de quo David Propheta cecinit: „Tu es Sacerdos in aeternum secundum ordinem Melchisedech.48) Cujus rei argumentum Apostolus4) ad Hebræos scribens, accurate prosecutus est.

Christi regnum spirituale est. Cf. Art. ti. Q. 5. Christus, quibus modis Regis officium obeat? Cf. Pet. 2. Or. Donrin.

IV. Sed Christum non solum ut Deus, verum ut homo ac nostrae natura? particeps est, Regem etiam agnoscimus; de quo Angelus testatus est: „Regnabit in domo Jacob in aeternum, et regni ejus non erit finis.44 5) Quod quidem Christi regnum spirituale est atque aeternum, in terrisque inchoatur, in cœlo perficitur. Ac re-

›) Ps. 44, 8. 2) Is. 61, 1. Lue. 4, 18. ') Ps. 109. 4. 4) Hcbr. 5, 10. °) Luc. 1, 32. 33.

quidem officia admirabili providentia suæ præstat Ecclesiæ. Ipse eam regit; ipse ab hostium impetu atque insidiis tuetur: ipse I i leges praescribit; ipse non solum sanctitatem, justitiam largitur, \i rum etiam ad perseverandum facultatem et vires præbet.

Omnes homines ad Christi regnum generali quidem ratione pertinent, peculiarius tamen soli boni. Christus jure divino, secundum humanam etiam naturam totius mundi Rex.

V. Quamquam autem hujus regni finibus tam boni quam mali ımtineantur, atque adeo omnes homines jure ad illud pertineant; ii tamen præ ceteris summam Regis nostri bonitatem et beneficenliam experiuntur, qui ex ejus praeceptis integram atque innocentem vitam degunt. Neque vero hoc illi regnum hæreditario aut humano mre obtigit, tametsi genus a clarissimis Regibus duceret; sed Rex Init propterea, quod Ileus in illum hominem contulit, quidquid potestatis, amplitudinis, dignitatis, hominis natura capere posset. Illi igitur totius mundi regnum tradidit, eique omnia, quod jam fieri ı leptum est, plene perfecteque in die judicii, subjicientur.

Quæstio VIII.

I ILIUM EJUS UNICUM. - Quo pacto Jesum Christum, Filium Dei unicum, nos credere et confiteri conveniat.

Filius Dei verus Deus est, aliis duabus Personis omnino æqualis.

I. His verbis altiora mysteria do Jesu credenda et contemplanda fidelibus proponuntur: nimirum Filium Ilei esse, et verum Ileum, sicuti Pator est. qui eum ab æterno genuit. Prætereaillum divinae Trinitatis secundam personam, aliis duabus omnino æqualem, confitemur; nihil enim impar et dissimile in divinis personis aut esse aut fingi animo debet, quum unam omnium essentiam, voluntatem, potestatem agnoscamus: quod quum multis pateat divinæ Scripturæ oraculis, tum præclarissimé illud ostendit sancti loannis testimonium:1) ..In principio erat Verbum, et Verbum erat apud Ileum, et Ileus erat Verbum."

Spiritualis Filii Dei ex Patre nativitas admiranda potius, quatn inscrutanda.

II. Sed quum Jesum Filium Dei esse audimus, nihil terrenum aut mortale de ejus ortu cogitandum est: verum ortum illum, quo ib omni æternitate Pater Filium genuit, quem ratione percipere, atque perfecte intelligcre nullo modo possumus, constanter credere, ‹ t summa animi pietate colere debemus; ac voluti mysterii admiratione obstupefacti, illud eum Propheta dicere:2) ^Generationem ejus quis enarrabit?" Hoc igitur credendum est, Filium ejusdem esse naturae, ejusdem potestatis et sapienti» cum Patre, ut in Symbolo Nicaeno explicatius confitemur: inquit enim: „Et in Jesum ‹'hristum Filium ejus unigenitum, et ex Patre natum ante omnia aa-ula, Ileum de Deo, lumen de lumine, Ileum verum de Deo vero, ■'•enitum, non factum, consubstantialem Patri, per quem omnia lacta sunt.“

*) Joan. 1, 1. 2) Is. 53, 8.

Modus æternæ Christi generationis similitudine declaratur.

HL Ex omnibus autem, quæ ad indicandum modum rationemque æternæ generationis similitudines afferuntur, illa propius ad rem videtur accedere, quæ ab animi nostri cogitatione sumitur: quamobrem sanctus Joannes Filium ejus „Verbum“ appellat. Ut enim mens nostra, se ipsam quodam modo intelligens, sui effingit imaginem, quam „verbum" Theologi dixerunt: ita Deus (quantum tamen divinis humana conferri possunt), se ipsum intelligens, Verbum æternum generat: etsi præstat contemplari, quod fides proponit, et sincera mente Jesum Christum verum Deum et verum hominem credere et confiteri, genitum quidem ut Deum ante omnium sæculorum ætates ex Patre, ut hominem vero natum in tempore ex matre Maria Virgine.

Quæstio IX.

Duplex Christi nativitas non facit duos Filios.

Et quanquam duplicem ejus nativitatem agnoscamus, unum tamen filium esse credimus. Una enim persona est, in (piam divina et humana natura convenit.

Quæstio X.

Quomodo Christus fratres habere, vel non habere censendus sit.
Pluribus hæc explicantur Q. 9. c. 9. de Or. Dom.

Et (ptod ad divinam generationem attinet, nullos aut fratres aut cohæredes habet, quum ipse Patris unicus filius, nos vero homines figmentum et opus manuum ejus simus.1) At si humanum ortum consideremus, multos ille non solum fratrum nomine appellat, sed fratrum etiam loco habet,2) ut una cum eo paternæ hæreditatis gloriam adipiscantur. Ii sunt, qui fide Christum Dominum receperunt, et fidem, (piam nomine profitentur, re ipsa et caritatis officiis præstant; (piare «primogenitus in multis fratribus ab Apostolo vocatui·.3)

Quæstio XI.

DOMINUM NOSTRUM. — Christus secundum utramque naturam Dominus noster dicitur.

Divers» proprietates juxta diversas naturas Christo tribuuntur.

I. Multa sunt, quæ de Salvatore nostro in sacris litteris dicuntur, (piorum alia ut Deus est. alia ut homo, ipsi convenire perspicuum est, quoniam a diversis naturis diversas earum proprietates accepit. Igitur vere dicimus Christum esse omnipotentem, æternum, immensum, quod a divina habet. Rursus de illo dicimus, passum, mortuum esse, resurrexisse, quæ naturæ hominum convenire fiemo dubitat.

‘) Is. 64, 8. ’) Hebr. 2, 12. Rom. 8, 29.

Christus juxta utramque naturam noster est Dominus.

11. Verum præter hæc, quædarn alia utrique naturæ congruunt. ut hoc loco, quum .Dominum nostrum' dicimus. Igitur si ad uiiamque naturam hoc nomen referatur, merito Dominus noster prædicandus est. Nam quemadmodum ipse aeternus Deus est, uti Pater; ita etiam omnium rerum æque Dominus est ac Pater; et quemadmodum ipse et Pater non est alius atque alius Deus, sed idem plane Deus; ita etiam ipse et pater non est alius atque alius Dominus. Sed recte etiam multis rationibus, ut homo est. Dominus noster appellatur. Ac primum quidem, quoniam ipse .Redemptor noster fuit, atque a peccatis nos liberavit, jure hanc potestatem accepit, ut vere Dominus noster esset ac diceretur. Ita enim Apostolus docet:[1] „Humiliavit semetipsum, factus obediens usque ml mortem, mortem autem crucis: propter quod et Deus exaltavit illuni, et donavit illi nomen, quod est super omne nomen, ut in nomine Jesu omne genu flectatur coelestium, terrestrium, et infernorum, et omnis lingua confiteatur, quia Dominus Jesus Christus in gloria est Dei Patris." Atque ipse de se post resurrectionem:[2] ..Data est," inquit, „mihi omnis potestas in coelo et in terra." Ob eam quoque rem Dominus dicitur, quod in una persona dnæ natura·, divina et humana, conjunctae sint; hac enim admirabili conjnnctione meruit, ut, quamvis pro nobis mortuus non esset, tamen Dominus constitueretur, communiter quidem omnium rerum, quæ condit» sunt, praecipue autem fidelium, qui illi parent, atque summo animi studio inserviunt.

Quæstio XII.

Christiani se totos Jesu Christo, Principe tenebrarum conculcato, tradere debent.

Quantum homo Christianus Christo debeat.

Quod igitur reliquum est, Parochus fidelem populum ad eam rationem cohortabitur, ut sciat, æquissimum esse, præ ceteris hominibus, nos, qui ab eo nomen invenimus, Christianique vocamur, et quanta ille in nos beneficia contulerit, ignorare non possumus,[3]; ob id maxime, quod ejus munere hæc omnia fide intelligimus, æquum esse, inquam, nos ipsos, non secus ac mancipia, Redemptori nostro et Domino in perpetuum addicere et consecrare. Et quidem quum Baptismo initiaremur, ante Ecclesiæ fores id professi sumus; declaravimus enim, nos Satanæ et mundo rcnunciare, et Jesu ('hristo totos nos tradere.

Quanta sit indignitas, postquam nos Deo addiximus, servire diabolo. Dominatus Christi in redemptos quam sit pius.

11. Quodsi, ut Christian» militi» adscriberemur. tam sancta et soleinni professione nos ipsos Domino nostro devovimus: quo supplicio digni erimus, si, postquam ecclesiam ingressi sumus, Dei

[1]) Philipp. 2. 8.—11. [2]) Matth. 28. 18. [3]) ed. Mam. habet: possimus.

voluntatem et leges cognovimus; postquam Sacramentorum gratiam percepimus, ex mundi et diaboli præceptis ac legibus vixerimus, perinde ac si. quum Baptismo abluti sumus, mundo et diabolo, non Christo Domino ac Redemptori nomen dedissemus? sed cujus animum amoris facibus non incendat tanti Domini tam benigna et propensa in nos voluntas, qui tametsi nos in potestate sua et dominatu, veluti servos sanguine suo redemptos habeat, ea tamen caritate complectitur,[1]) „ut non servos‟ vocet, „sed amicos, sed fratres.‟ Hæc profecto justissima causa est, atque haud scio, au non omnium sit maxima, cur eum perpetuo debeamus Dominum nostrum agnoscere, venerari et colere.

CAPUT IV.

DE TERTIO ARTICULO.

Qui conceptus est de Spiritu Sancto, natus ex Maria Virgine.

Quæstio I.

Tertius fidei articulus quid credendum fidelibus proponat.

Quo consilio et qua ratione Christus genus humanum liberaverit.

Maximo quidem et singulari beneficio humanum genus a Deo affectum esse, qui nos e durissimi tyranni servitute in libertatem vindicant, ex iis, quæ superiori articulo declarata sunt, intelligere fideles possunt. At vero si consilium etiam et rationem, qua potissimum id efficere voluit, nobis ante oculos ponamus, profecto nihil divina in nos beneficentia ac bonitate illustrius, nihil magnificentius esse videbitur. Ejus igitur mysterii magnitudinem, quod nobis tanquam salutis nostræ praecipuum caput sacræ litteræ considerandum sæpissime proponunt, Parochus a tertii articuli explicatione ostendere incipiet, cujus hanc esse sententiam docebit, nos credere et confiteri, eum ipsum Jesum Christum, unicum Dominum nostrum, Dei filium, quum pro nobis humanam carnem suscepit in utero Virginis, non ex virili semine, ut alii homines, sed supra omnem naturæ ordinem Spiritus Sancti virtute conceptum esse, ita ut eadem persona Deus permanens, quod ex aeternitate erat, homo fieret, quod ante non erat. Ea autem verba ita accipienda esse, ex sacri Concilii Constantinopolitani confessione plane perspicitur; inquit enim: „Qui propter nos homines, et propter nostram salutem descendit de coelis; et incarnatus est de Spiritu Sancto ex Maria Virgine, et homo factus est.‟ Atque id etiam S. Joannes Evangelista explicavit, ut qui ex ipsius Domini Salvatoris pectore altissimi hujus mysterii cognitionem hausisset: nam quum divini Verbi naturam declarasset illis verbis: „In principio erat Verbum, et Ver-

[1]) Joan. 15, 15.

bum erat, apud Deum, et Deus erat, Verbum,"!) ad extremum conclusit: ,,Et Verbum caro factum est et habitavit in nobis."

Quæstio II.

Per temporariam nativitatem nulla facta fuit in Cliristo naturarum confusio.

Quæ naturæ in una persona retinent utrasque proprietates. Cf. Q. 2 a 4.

Verbum enim, quod divinæ naturæ hypostasis est, ita humanam naturam assumpsit, ut una et eadem esset divinæ et humanæ naturæ hypostasis ac persona; quo factum est, ut tam admirabilis conjunctio utriusque naturæ actiones et proprietates conservaret: atque, ut est apud S. Leonem,2) magnum illum Pontificem, nec inferiorem consumeret glorificatio, nec superiorem minueret assumptio.

Quæstio III.

Solus Spiritus S. incarnationis opus non perfecit.

Quidquid extra trium Personarum Trinitatis proprietatis sit, divinitus omnibus Personis est commune.

I. Sed quoniam prætermittenda non est verborum explanatio, doceat Parochus, quum dicimus, Dei Filium Spiritus Sancti virtute conceptum esse, unam hanc divinæ Trinitatis personam incarnationis mysterium non confecisse. Quamvis enim unus Filius humanam naturam assumpserit, tameu omnes divinæ Trinitatis personæ, Pater, Filius et Spiritus Sanctus hujus mysterii auctores fuerunt; siquidem illa Christiauæ fidei regula tenenda est; omnia, quæ Deus extra se in rebus creatis agit, tribus personis communia esse, neque, nuam magis, quam aliam, aut unam sine alia agere.

Proprietates, quæ in tribus Personis inveniuntur, non sunt omnibus communes. Incarnatio Patri et Spiritui sancto etiam tribuenda.

H. Quod autem una persona ab alia procedat, hoc unum omnibus commune esse non potest; nam Filius a Patre tantum generatur, Spiritus Sanctus a Patre et Filio procedit. Quidquid vero extra illas ab ipsis proficiscitur, tres personæ sine ullo discrimine agunt, atque ex hoc genere Filii Dei incarnatio censenda est. Quamquam vero hæc ita se habeant, solent tamen sacræ litteræ earum rerum, quæ omnibus personis communes sunt, aliam aliis tribuere; quemadmodum summam omnium rerum potestatem Patri, sapientiam Filio, Spiritui sancto amorem adseribunt. Et quoniam divinæ incarnationis mysterium singularem atque immensam Dei erga nos benignitatem declarat, ob eam rem peculiari quadam ratione hoc opus Spiritui Sancto tribuitur.

(' Joan. 1, 1. 11. 2) Senn. 1. de Nativ. Dom.

Quæstio IV.

Omnia supra naturæ ordinem in Christi conceptione facta non sunt, sed plurima.

In incarnatione Christi quædam secundum naturam, quædam supra naturam facta inveniuntur.

I. In hoc mysterio quædam supra naturæ ordinem, quædam naturæ vi effecta esse animadvertimus. Nam quod ex purissimo Virginis matris sanguine Christi corpus formatum credimus, in eo naturam humanam agnoscimus; quum illud omnium hominum corporibus commune sit, ut ex matris sanguine formentur.

Quo temporis articulo credatur Christi corpus formatum in utero Virginis.

II. Quod vero et naturæ ordinem et humanam intelligentiam superat, illud est, simul atque beata Virgo, Angeli verbis assentiens, dixit: „Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum tuum";[1] statim sanctissimum Christi corpus formatum, eique anima rationis compos conjuncta est, atque ita in ipso temporis articulo perfectus Deus et perfectus homo fuit. Hoc autem novum fuisse atque admirabile Spiritus Sancti opus, nemo dubitare potest, quum, servato naturæ ordine, nullum corpus, nisi intra præscriptum temporis spatium, hominis anima informari queat.

Quando Divinitas sit humanitati conjuncta. Eodem momento Maria Deum et hominem concepit.

III. Deinde vero illud accedit maxima admiratione dignum, quod, ut primum cum corpore anima conjuncta fuit, ipsa etiam divinitas cum corpore et anima copulata est; quare simul ac corpus formatum atque animatum est, corpori et animæ divinitas conjuncta. Ex quo fit, ut eodem temporis puncto perfectus Deus et perfectus homo esset, et Virgo sanctissima vere et proprie mater Dei et hominis diceretur, quod eodem momento Deum et hominem concepisset. Hoc autem ab Angelo ei significatum est, quum ait: „Ecce concipiès in utero, et paries filium, et vocabis nomen ejus Jesum: hic erit magnus, et Filius altissimi vocabitur."[2] Et eventu comprobatum est, quod Isaias prædixit: Ecce Virgo concipiet, et pariet filium".[3] Idem quoque Elisabeth, quum Spiritu Sancto repleta Filii Dei conceptionem intellexisset, his verbis declaravit: „Unde hoc mihi, ut veniat Mater Domini mei ad me"?[4]

[1]) Luc. 1, 38. [2]) Luc. 1, 31. 33. [3]) Is. 7, 14. [4]) Luc. 1, 43.

Tn Christi anima fuit plenitudo omnis gratïæ.

IV. Sed quemadmodum Christi corpus ex purissimis integerrimae Virginis sanguinibus, sine ulla viri opera, ut antea diximus, verum sola Spiritus Sancti virtute formatum est: ita etiam, ni primum conceptus est, illius anima uberrimam Spiritus Dei copiam, atque omnem charismatum abundantiam accepit. Neque enim ut aliis hominibus, qui sanctitate et gratia ornantur, „ipsi ad mensuram[1]) ut testatur S. Joannes, ..dat Deus Spiritum: sed munem gratiam tam affluenter in eis animam infudit, ut „de plenitudine ejus nos omnes acceperimus.[2])

Quæstio V.

Christus dici non potest Filius Dei adoptivus.

Neque tamen filium Dei adoptivum appellare licet, quamvis spiritum illum habuerit, quo sancti homines filiorum Dei adoptionem consequuntur; nam quum natura Filius Dei sit, adoptionis gratiam aut nomen in eum convenire nullo modo existimandum est.

Quæstio VI.

Quid circa primani articuli partem praecipue meditandum sit.

Cur Deus incarnatus.

Hæc sunt, quæ de admirabili conceptionis mysterio explicanda visa sunt, ex quibus ut salutaris fructus ad nos redundare possit, illa in primis fideles memoria repetere, ac saepius cogitare cum .■mimis suis debent, Deum esse, qui humanam carnem assumpsit; ea vero ratione hominem factum, quam mente nobis assequi non licet, nedum verbis explicare; ob eum denique finem hominem fieri voluisse, ut nos homines filii Dei renasceremur. Hæc quum attente consideraverint, tum vero omnia mysteria, quæ hoc articulo continentur, humili ac fideli animo credant et adorent; nec curiose, quod sine periculo vix unquam fieri potest, illa investigare ac perscrutari velint.

Quæstio VII.

NATUS EX MARIA VIRGINE. — Christum ex Maria Virgine natum quid sit.

Nativitas Christi quant» lætitiæ causa.

I. Hæc altera est hujus articuli pars, in qua explicanda Parochus diligenter versabitur, quum fidelibus credendum sit, Jesum Dominum non solum conceptum Spiritus Sancti virtute, sed etiam ex Maria Virgine natum et in lucem editum esse. Cujus mysterii fides quanta cum lætitia et jucunditate animi meditanda sit. Angeli vox, qui primus felicissimum nuntium mundo attulit, declarat; inquit enim: „Ecce evangelizo vobis gaudium magnum, quod erit

[1]) Joan. 3, 34. [2]) Joan. 1, 16.

omni populotum ex illius cœlestis militiæ cantico: ,.Gloria in altissimis Deo, et in terra pax hominibus bonæ voluntatis/1) quod Angeli cecinerunt, facile est intelligere.

Promissio seminis æterni Abrahæ facta in Christo impletur. Maria quando Deipara?

II. Hinc etiam amplissimum illud Dei promissum ad Abraham impleri incepit, cui dictum est, fore aliquando, ut in ejus ,.semine omnes gentes benedicerentur/2) Maria enim, quam vere Matrem Dei prædicamus et colimus, quod eam personam, quæ simul Dens et homo erat, peperit, a Davide rege originem duxit.

Quæstio VIII.

Christus secundum communem naturae cursum non est natus.

Christi ortus quam fuerit admirabilis.

I. Sed quemadmodum conceptio ipsa naturæ ordinem prorsus vincit: ita in ortu nihil non divinum licet contemplari. Præterea,. quo nihil admirabilius dici omnino aut cogitare potest, nascitur ex matre sine ulla maternæ virginitatis diminutione; et quo mode postea ex sepulcro clauso et obsignato egressus est, atque „ad discipulos clausis januis introivit[3]) vel, ne a rebus etiam, quæ in natura quotidie fieri videmus, discedatur, quo modo solis radii concretam vitri substantiam penetrant, neque frangunt tamen aut aliqua ex parte lædunt: simili, inquam, et altiori modo, Jesus Christus ex materna alvo, sine ullo maternæ virginitatis detrimento editus est, ipsius enim incorruptam et perpetuam virginitatem verissimis laudibus celebramus.

Mariæ perpetua Virginitas Spiritus Sancti virtute fuit conservata.

II. Quod quidem Spiritus Sancti virtute effectum est, qui in· Filii conceptione et partu matri ita affuit, ut ei et fecunditatem dederit, et perpetuam virginitatem conservant.

Quæstio IX.

Christus secundus Adam, et Maria altera Eva recte dicitur.

Christus Adamo frequenter comparatus et secundus Adam dictus.

I. Solet interdum Apostolus Christum Jesum „novissimum Adam·[4] appellare, eumque primo Adam conferre;[5]) nam ut in primo omnes homines moriuntur, ita in secundo omnes ad vitam revocantur, atque ut Adam, quod ad naturalem conditionem pertinet·, humani generis parens fuit, ita Christus gratiæ et gloriæ auctor est.

Mariæ cum Eva comparatio et quo modo sit illa altera Eva.

II. Ad eum modum nobis etiam licet Virginem matrem cum Eva ita conferre, ut priori Evæ secunda Eva, quæ est Maria, respondeat; quemadmodum secundum Adam, hoc est, Christum,

1) Luc. 2, 10. 14. 2) Gen. 22, 18. 3) Joan. 20, 19. 4) 1. Cor. 15, 45.. 5) Rom. 5, 14.

primo Adam respondere ostendimus. Eva enim, quia serpenti fidem imbuit, maledictum et mortem in humanum genus invexit; et Maria, postquam Angelo credidit, Dei bonitate effectum est, ut benedictio et vita ad homines perveniret. Propter Evam nascimur filii iræ:[1] o Maria Jesum Christum accepimus, per quem filii gratiæ regeneramur. Evæ dictum est: „In dolore paries Filios";[2] Maria hac lege soluta est, ut quæ, salva virginalis pudicitiæ integritate, sine ullo doloris sensu, ut antea dictum est, Jesum Filium Dei peperit.

Quæstio X.

Quibus præcipue figuris ac Prophetiis conceptionis et nativitatis Christi sacramenta adumbrata sint.

Prophetiæ et figuræ Conceptionis et Nativitatis Jesu Christi.

Quum igitur tanta et tam multa sint admirandae hujus conceptionis et nativitatis sacramenta, divinæ providentiæ consentaneum fuit, ut ea multis figuris et oraculis significarentur. Quare huc pertinere sancti Doctores intellexerunt multa, quæ in variis sacræ Scripturæ locis legimus; præcipue vero portam illam sanctuarii, quam Ezechiel clausam vidit;[3] item: „lapidem de monte sine manibus abscissum", ut est apud Danielem, „qui factus est magnus mons, et implevit universam terram";[4] deinde, „Aaron virgam, quæ una inter virgas Principum Israelis germinavit;[5] et rubum, quem Moyses vidit ardere, et non comburi".[6] Multis verbis sanctus Evangelista Christi nativitatis historiam descripsit; qua de re nihil est, quod plura a nobis dicantur, cum ea lectio Parocho in promptu sit.

Quæstio XI.

Incarnationis mysterium sæpius populo est inculcandum, quidque utilitatis ex ejus meditatione capiatur.

Incarnationis mysterium ipsi populo inculcandum, ut sit gratus tanto benefactori et ejus humilitatem imitetur.

I. Danda autem illi est opera, ut hæc mysteria, quæ „ad doctrinam nostram scripta sunt",[7] infixa animo et mentibus fidelium hæreant; primum quidem ut tanti beneficii commemoratione aliquam gratiam ejus auctori Deo referant; deinde, ut eximium hoc et singulare humilitatis exemplum eis ante oculos ad imitandum proponat. Quid enim nobis utilius, atque ad animorum nostrorum superbiam et elationem comprimendam accommodatius esse potest, quam sæpius cogitare, Deum ita sese humiliare, ut cum hominibus gloriam suam communicet et hominum infirmitatem fragilitatemque assumat; Deum hominem fieri, summamque illam et infinitam majestatem homini ministrare, „ad cujus nutum cohimnæ cœli", ut inquit Scriptura, „contremiscunt et pavent",[8] cumque in terra nasci, quem in coelis Angeli adorant? Quid igitur, quum hæc Deus

[1]) Eph. 2, 3. [2]) Genes. 3, 16. [3]) Ezech. 14, 2. [4]) Dan. 2, 35. 45. [5]) Num. 17, 8. [6]) Exod. 3, 2. [7]) Rom. 15, 4. [8]) Job 26, 11.

nostra causa faciat, quid, inquam, nos, ut illi obsequamur, facere oportet? quam libenti atque alacri animo debemus omnia humilitatis officia amare, amplecti, praestare? Videant fideles, quam salutari doctrina Christus nascens nos instituat, antequam vocem aliquam emittere incipiat. Nascitur egenus; nascitur ut peregrinus in diversorio; nascitur in vili præsepio; nascitur media hieme. Ita enim scripsit sanctus Lucas: „Factum est, quum essent ibi, impleti sunt dies, nt pareret filium suum primogenitum, et pannis eum involvit; et reclinavit eum in præsepio, quia non erat ei locus in diversorio".1) Potuitne Evangelista humilioribus verbis omnem cæli et terræ majestatem et gloriam includere? Neque vero scribit, non fuisse locum in diversorio, sed ei non fuisse, quid dicit: ..Meus est orbis terræ, et plenitudo ejus".2) Quod etiam alius Evangelista testatus est: „In propria venit, et sui eum non receperunt."3)

Incarnationis Filii Dei mysterium quanto pietatis studio recolendum. Hominis quanta dignitas.

II. Hæc quum fideles sibi ante oculos proposuerint, tum vero cogitent, Deum carnis nostræ humilitatem et fragilitatem subire voluisse, ut humanum genus in altissimo dignitatis gradu collocaretur. Nam illud unum satis declarat excellentem hominis dignitatem et praestantiam, quæ illi divino beneficio tributa est, quod homo fuerit, qui idem verus et perfectus Deus sit; ut jam gloriari nobis liceat, Filium Dei os nostrum, et carnem nostram esse, quod beatissimis illis spiritibus non licet. „Nusquam enim", ut est apud Apostolum,4) „Angelos apprehendit".

Domicilium Christo in cordibus nostris parandum. Filii Dei Nativitatis imago quomodo in nobis ipsis exprimi possit?

III. Præterea cavendum est, ne maximo nostro malo eveniat, ut quemadmodum illi in diversorio Bethlehem locus, ubi nasceretur, defuit: ita etiam, quando jam in carne non nascitur, locum in cordibus nostris invenire non possit, ubi in spiritu nascatur. Hoc enim, quum salutis nostræ cupidissimus sit, vehementer optat: nam ut ille Spiritus Sancti virtute supra naturæ ordinem homo factus et natus est, sanctusque atque adeo sanctitas ipsa fuit: ita nos oportet, „ηοη ex sanguinibus, neque ex voluntate carnis, sed ex Deo nasci",6) ac deinde, «veluti novam creaturam6) in novitate spiritus ambulare",7) sanctitatem illam ac mentis integritatem custodire, quæ homines spiritu Dei regeneratos maxime decet. Hac enim ratione sanctæ hujus Filii Dei conceptionis et nativitatis

') Luc. 2, 6. 7. ·) Ps. 49, 12. 3) Joan. 1, 11. ▮') Hcbr. 2, 16. 6) Joan. 1, 13. ®) Gal. 6, 15. ') Rom. 6. 4.

imaginem aliquam in nobis ipsis exprimemus, quam fideli animo , redimus, et credentes, „Dei sapientiam in mysterio, quæ abscondita est",[1]) suscipimus et adoramus.

CAPUT V.

DE QUARTO ARTICULO.

Passus sub Pontio Pilato, crucifixus, mortuus, et sepultus.

Quæstio I.

Articuli quarti cognoscendi necessitas et ejus sententia.

Quantam habeat necessitatem hujus articuli cognitio, et quam diligenter Parochus curare debeat, ut fideles Dominicæ passionis memoriam sæpissime animo repetant, docet Apostolus,[2]) qui ,.nihil aliud" se scire testatus est, ..nisi Jesum Christum, et hunc crucifixum". Quare in hoc argumento omne studium et opera adhibenda est, ut quam maxime illustretur, fidelesque, tanti beneficii commemoratione excitati, totos se ad Dei erga nos amorem et bonitatem suspiciendam convertant. Fides itaque priore articuli parte (nam de altera postea dicetur) illud nobis credendum proponit, Christum Dominum, quum Pontius Pilatus Tiberii Cæsaris jussu Judæam provinciam administraret, cruci affixum esse; nam captus, irrisus, variis injuriarum et cruciatuum generibus affectus, demum in crucem sublatus est.

Quæstio II.

PASSUS. — Anima Christi cruciatus sensit.

Anima Christi, quod ad partem sensitivam attinet, varios experta est dolores.

I. Nec vero cuiquam dubitandum est, ejus animam, quod ad inferiorem partem attinet, ab iis cruciatibus liberam non fuisse; nam quod humanam naturam vere assumpsit, necesse est fateri, animo etiam gravissimum dolorem sensisse; quare inquit:[3]) „Tristis est anima mea usque ad mortem."

In una Christi Persona duarum naturarum proprietates sunt servatæ. Cf. Q. 2. art. 3.

II. Nara etsi personæ divinæ humana natura conjuncta fuit, tamen propter eam conjunctionem nihilominus passionis acerbitatem sensit, quam si ea conjunctio facta non fuisset; quum in una Jesu Christi persona utriusque naturæ, divinæ et humanæ, proprietates servatæ sint: atque idcirco, quod erat passibile, et mortale, passibile et mortale permansit; rursus vero quod impassibile et immortale erat, qualem esse divinam naturam intelligimus, suam proprietatem retinuit.

') 1 Cor. 2, 7. 2) 1 Cor. 2, 2. ³) Matth. 26, 38.

Quæstio III.

SUB PONTIO PELATO. — Cur in Symbolo exprimatur, sub quo Judææ præside Christus sit passus.

Quod autem hoc loco tam diligenter observari videmus, Jesiun Christum eo tempore passum esse, quo Pontius Pilatus Judæam provinciam procuraret, id ea re factum esse docebit Parochus, quia tantæ rei et tam necessariæ cognitio exploratior omnibus esse poterat, si rei gestæ certum, quod et ab Apostolo Paulo factum legimus, tempus describeretur;[1] tum etiam, quia iis verbis declaratur, illam Salvatoris prædictionem exitu comprobatam esse: „Tradent, inquit, eum gentibus ad illudendum, et flagellandum, et crucifigendum."

Quæstio IV.

CRUCIFIXUS. — Non temere accidit, quod Christus inliguo crucis mortem est perpessus.

Crucis supplicium apud Gentiles et Judæos fuit exercendum.

Sed quod potissimum in ligno crucis mortem pertulit, hoc etiam divino consilio tribuendum est, ut scilicet, unde mors oriebatur, inde vita resurgeret. Serpens enim, qui in ligno primos parentes vicerat, victus est a Christo in ligno crucis. Plures ejus rei afferri rationes possunt, quas sancti Patres latius persecuti sunt, ut ostendamus consentaneum fuisse, Redemptorem nostrum mortem crucis potissimum subire. Verum satis esse, Parochus admoneat, si fideles credant, illud genus mortis a Salvatore delectum esse, quod quidem ad humani generis redemptionem aptius atque accommodatius videretur; quemadmodum certe nullum turpius atque indignius esse potuit. Non solum enim apud Gentiles crucis supplicium exercendum et dedecoris ignominiæque plenissimum semper existimatum est; verum etiam in lege Moysis[3]) „maledictus horno" appellatur, „qui pendet in ligno."

Quæstio V.

Historia passionis Christi frequentius populo est replicanda.

Quam necessaria hujus articuli professio et fides mysterii abscondita in cruce.

I. Neque vero Parochus hujus articuli historiam prætermittet, quae diligentissime a sanctis Evangelistis exposita est, ut saltem summa ejus mysterii capita, quæ ad confirmandam fidei nostræ veritatem magis necessaria videntur, fideles cognita habeant. Hoc enim articulo, veluti fundamento quodam, Christiana religio et fides nititur; eoque posito, reliqua omnia recte constituta sunt. Nam si quid aliud humanæ menti et intelligent!® difficultatem affert, certe

') 1. Tim. 6, 13. 2) Matth. 20, 19. ') Deuter. 21, 23. et Gal. 3, 13.

«■rucis mysterium omnium difficillimum existimandum est; vixque percipi a nobis potest, salutem nostram ex cruce ipsa, et ex eo, qui pro nobis ligno illi affixus est, pendere. Sed in hoc, ut docet \postolus, summam Dei providentiam licet admirari.

Prophetae, Apostoli et Deus ipse cur tantopere inculcarint crucis et passionis mysteria.

II. Nam[1]) „quia in Dei sapientia non cognovit mundus per sapientiam Deum, placuit Deo per stultitiam praedicationis salvos facere credentes". Quare mirandum non est, si Prophetae ante Christi adventum, Apostoli post ejus mortem et resurrectionem tantopere laborarunt, ut hominibus persuaderent, hunc esse mundi Redemptorem, eosque in crucifixi potestatem atque obedientiam redigerent. Quare Dominus, quum nihil tam ab humana ratione remotum esset, quam crucis mysterium, statim post peccatum nunquam destitit, tum figuris, tum Prophetarum oraculis, Filii sui mortem significare. Atque ut de figuris pauca quædam attingamus, Abel primum, qui fratris invidia occisus est, deinde Isaac sacrificium; praeterea agnus, quem Judæi, quum e terra Ægypti egrederentur, immolarunt, tum serpens aeneus, quem Moyses in deserto exaltavit, Christi Domini passionis ac mortis figuram praemonstrabant. Quod autem ad Prophetas pertinet, quam multi extiterint, qui de ea vaticinati sunt, id vero multo notius est, quam ut explicari hoc loco oporteat. Sed præ cæteris, ut Davidem omittamus, qui omnia praecipua redemptionis nostrae mysteria in Psalmis complexus est, Isaiæ oracula tam aperta et clara sunt, ut recte dici queat, eum potius rem gestam exposuisse, quam futuram praedixisse.[2])

Quæstio VI.

MORTUUS ET SEPULTUS. — Quid hæc clausula, «mortuus et sepultus", credendum significet.

Christus vere in cruce fuit mortuus.

I. His verbis Parochus credendum explicabit, Jesum Christum, postquam crucifixus est, vere mortuum ac sepultum esse. Neque vero sine causa hoc separatim fidelibus credendum proponitur, quum non defuerint, qui eum in cruce mortuum negarent. Illi igitur errori hanc fidei doctrinam sancti Apostoli merito opponendam consuerunt, de cujus articuli veritate dubitandi nullus nobis locus relinquitur; nam omnes Evangelist» consentiunt, „Jesum spiritum emisisse". Praeterea quum Christus verus et perfectus homo fuerit, vere etiam mori potuit; moritur autem homo, quum anima separatur a corpore.

') 1. Cor. 1, 21. 2) Cf. Ps. 2; 21 ; 68; 109; Is. 53; Hicron. ep. ad Paulin.

Morte Christi Divinitas a corpore et anima non fuit separata.

II. Quare quum Jesum mortuum esse dicimus, id significamus, ejus animam a corpore divisam esse; neque tamen concedimus divinitatem sejunctam a corpore; quin potius constanter credimus et confitemur, anima ejus a corpore divisa, divinitatem tum corpori in sepulchro, tum animæ apud inferos conjunctam semper fuisse. Decebat autem Filium Dei mori,[1] „ut per mortem destrueret eum, qui habebat mortis imperium, id est, diabolum, et liberaret eos, qui timore mortis per totam vitam obnoxii erant servituti[2])

Quæstio VII.

Invitus et coactus mortem Christus non subiit.

Mors Christi init voluntaria.

I. Sed illud iu Christo Domino singulare fuit, quod tunc mortuus est, quum ipse mori decrevit, et mortem non tam aliena vi illatam, quam voluntariam obiit. Nec vero mortem solum, sed locum etiam et tempus, in quo moreretur, ipse sibi constituit. Ita enim Isaias scripsit: ..Oblatus est, quia ipse voluit[3]) Atque idem Dominus de se ante passionem dixit: ,.Ego pono animam meam, ut iterum sumam eam.[1]) Nemo tollit eam a me, sed ego pono eam a me ipso: potestatem habeo, ponendi eam et potestatem habeo, iterum sumendi eam. Quod autem ad tempus et ad locum attinet, quum Herodes ejus vite insidiaretur, ipse inquit: „Dicite vulpi illi, ecce ejicio dæmonia et sanitates perficio hodie et cras, et tertia die consumor, verum tamen oportet me hodie et cras et sequenti die ambulare: quia non capit Prophetam perire extra Jerusalem[5]) Ille igitur nihil invitus aut coactus fecit, sed ipse sese volens obtulit, atque inimicis suis obviam procedens, dixit: „Ego sum;[3]* et sponte sua ea omnia supplicia pertulit, quibus illum injuste et crudeliter affecerunt; quo quidem nihil ad commovendos animi nostri sensus majorem vim habere potest, quum pœnas tormentaque ejus omnia cogitatione perpendimus.

Magnitudo beneficii passionis ex eo, quod fuit ultronea, considerari debet.

II. Nam si quispiam nostra causa omnes dolores patiatur, non quos ipse sua voluntate suscipiat, sed quos vitare nequeat: hoc vero haud magni beneficii loco a nobis ponetur. Verum si nostro tantum nomine mortem, quam defugere poterat, libenter occumbat; profecto hoc beneficii genus tantum est, ut omnem non solum referendæ, sed etiam habendæ gratiae facultatem vel gratissimo

[1]) Hebr. 2, 10. [2]) Ib. 2, 14. 15. [3]) Is. 53, 7. [4]) Joan. 10, 17. 18. [5]) Luc 13,32.33. [6]) Joan. 18, 5.

cuique eripiat. Ex quo Jesu Christi summa et eximia charitas, cjusque divinum et immensum in nos meritum perspici potest.

Quæstio VIII.

Cur Christum non modo mortuum, sed etiam sepultura esse dicamus.

Sepulturæ Christi cur expressa mentio, et quid de illius passione meditandum.

I. Jam vero, quod sepultum esse confitemur, hoc quidem veluti articuli pars non constituitur, quod novam aliquam difficultatem habeat, praeter ea, quæ jam de morte dicta sunt. Nam si Christum mortuum credimus, facile etiam nobis persuaderi potest, eum sepultum esse. Verum hoc additum est, primum ut minus dubitare de morte liceat, quum maximo argumento sit, aliquem mortuum esse, si ejus corpus sepultum probemus; deinde ut resurrectionis miraculum magis declaretur atque eluceat.

Deum esse mortuum et sepultum, qua ratione affirmetur.

II. Neque vero hoc solum credimus, Christi corpus sepultum esse, sed' illud praecipue his verbis credendum proponitur, Deum sepultura esse, quemadmodum ex fidei Catholicæ regula verissime etiam dicimus, Deum mortuum, et ex Virgine natum esse. Nam quum divinitas nunquam divisa fuerit a corpore, quod in sepulcro conditum est, recte confitemur Deum sepultum esse.

• Quæstio IX.

Quæ circa mortem et sepulturam Christi sint maxime observanda.

Circa mortem et sepulturam Christi duo maxime observanda.

I. Ac de genere quidem et loco sepulturæ illa Parocho satis erunt, quæ a sanctis Evangelista's dicta sunt. Duo vero in primis observanda sunt: alterum, Christi corpus in sepulcro nulla ex parte corruptum esse; de quo Propheta ita vaticinatus erat: „Non dabis Sanctum tuum videre corruptionemll.1)

Quomodo Deus nec patitur nec moritur et tamen recte dicitur: Deus passus et mortuus.

II. Alterum est, quod ad omnes hujus articuli partes attinet, sepulturam scilicet, passionem etiam et mortem Christo Jesu, ut homini, non ut Deo convenire; nam pati et mori, in humanam tantum naturam cadunt; quamvis Deo etiam hæc omnia tribuantur; quoniam de illa persona, quæ simid perfectus Deus, perfectus homo fuit, recte dici perspicuum est.

Quæstio X.

Qua ratione contemplari oporteat passionis Christi beneficium.

His cognitis ea de Christi passione et morte parochus explicabit, ex quibus tanti mysterii immensitatem, si non comprehendere, contemplari saltem fideles possint. Ac primum quidem con-

›) Ps. 15. 10. Act. 2, 27.

siderandum est, quis ille sit, qui hæc omnia patitur. Et quidem nullis verbis ejus dignitatem explicare, aut mente comprehendere possumus. S. Joannes1) „Verbum“ esse dicit, „quod erat apud Deum. Apostolus magnificis verbis describit in hunc modum:2) ,.Esse eum, quem Deus constituit heredem universorum, per quem fecit et sæcula, qui est splendor gloriæ, et figura substantiæ ejus, qui portat omnia verbo virtutis suæ.“ Hic igitur «purgationem peccatorum faciens, sedet ad dexteram majestatis in excelsis.“ Atque, ut uno verbo complectamur, patitur Jesus Christus Deus et homo; patitur Creator pro iis, quos ipse condidit; patitur Dominus pro servis; patitur is, per quem Angeli, homines, cœli, elementa facta sunt, ille, inquam, „in quo,3) per quem, et ex quo sunt omnia. Quare mirandum non est, si, eo tot passionum tormentis commoto, totum etiam ædificium concussum est; nam, ut inquit Scriptura, «Terra4) mota est, et petræ scissæ sunt; tenebræ5) etiam factæ sunt in universam terram, et obscuratus est sol.“ Quod si mutæ etiam res et sensu carentes Creatoris sui passionem luxerunt, cogitent fideles, quibus lacrymis ipsi, tanquam ®) vitri lapides hujus ædificii, dolorem suum declarare debeant.

Quæstio XI.

Cur Christus voluerit extrema pati, quidque sentiendum de his sit, qui Christianismum professi, in peccatis sordescunt.

Passionis Christi causa et de gravitate relabentium.

I. Jam vero causæ etiam passionis exponendæ sunt, ut eo magis divinæ erga nos caritatis magnitudo et vis appareat. Si quis igitur quærat, quæ causa fuerit, cur Filius Dei acerbissimam passionem subierit, hanc potissimum fuisse inveniet, præter hereditariam labem primorum parentum, vitia et peccata, quæ homines a mundi origine usque ad hanc diem admiserunt, ac deinceps usque ad consummationem sæculi admissuri sunt.

Christus pro peccatis totius mundi satisfecit et ideo passus est.

II. Hoc enim in passione et morte Filius Dei salvator noster spectavit, ut omnium aetatum peccata redimeret ac deleret, et pro iis Patri abunde cumulateque satisfaceret. Illud etiam accedit ad augendam rei dignitatem, quod non solum Christus pro peccatoribus passus est, sed etiam pro illis, qui poenarum omnium, quas pertulit, auctores et ministri fuerunt; de quo Apostolus nos admonet, ita ad Hebræos scribens:7) «Recogitate eum, qui talem

1) Jo. 1, 1. *) Hebr. 1, 2. 3. 3) Rom. 11, 36. ‘) llatth. 27, 51. 6) Luc. 23, 44. 45. °) I. Petr. 2, 5. ’) Hebr. 12, 3.

sustinuit a peccatoribus adversus semetipsum contradictionem, ut ne fatigemini animis vestris deficientes."

Relabcntes sæpitts in scelera Deum iterum crucifigunt et gravius plerumque offendunt quam Judæi.

III. Atque hac culpa omnes teneri judicandum est, qui in peccata saepius prolabantur; nam quum peccata nostra Christum Dominum impulerint, ut crucis supplicium subiret: profecto qui in flagitiis et sceleribus volutantur, rursus,1) quod in ipsis est, crucifigunt in «semetipsis Filium Dei, et ostentui" habent. Quod quidem scelus eo gravius in nobis videri potest, quam fuerit in Judæis, quod illi, eodem Apostolo teste:2) „Si cognovissent, nunquam Dominum gloriæ crucifixissent," nos autem et nosse eum profitemur, et tamen factis negantes, quodammodo violentas ei manus videmur inferre.

Christus a Patre et a semetipso etiam traditus est.

IV. Sed a Patre etiam, et a semetipso Christum Dominum traditum esse, sacræ literæ testantur; ait enim apud Isaiam:3) ..Propter scelus populi mei percussi eum;" et paulo ante idem Propheta, quum Dominum, plagis et vulneribus affectum, Spiritu Dei plenus videret, dixit: 4). «Omnes nos quasi oves erravimus; unusquisque in viam suam declinavit, et posuit Dominus in eo iniquitatem omnium nostrum." De Filio autem scriptum est:5) „Si posuerit pro peccato animam suam, videbit semen longævum." Sed eandem rem Apostolus gravioribus etiam verbis expressit, quum tamen ex altera parte vellet ostendere, quantum nobis de immensa Dei misericordia et bonitate sperare liceat; inquit enim:6) ,,Qui etiam proprio filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illuni; quomodo non etiam cum illo omnia nobis donavit?"

Quæstio XII.

Christus tormentorum acerbitatem corpore et animo vere sensit.

Acerbitas passionis.

I. Sequitur nunc, ut quanta fuerit passionis acerbitas parochus doceat; quamquam si memoria teneamus·') «sudorem Domini factum ut guttas sanguinis decurrentis in terram, quum ille tormenta et cruciatus animo perciperet, quibus paulo post afficiendus erat, facile ex eo unusquisque iutelliget, nihil ad illum dolorem addi potuisse. Nam si malorum imminentium cogitatio tam acerba fuit, id quod sanguinis sudor declaravit: quid ipsam perpessionem fuisse existimandum est? Sed tamen Christum Dominum summis tum animi tum corporis doloribus affectum esse constat. Ac primum quidem nulla fuit ejus corporis pars, quæ gravissimas pœnas non senserit: nam et pedes et manus clavis cruci affixæ, caput spinis compunctum, et arundine percussum, facies sputis foedata,

') Hebr. 6, 6. 2) I. Cor. 2, 8. s) Is. 53, 8. 4) Ibid. v. 6. 5) Ibid. v. 10. °) Rom. 8. 32. ') Lue. 22. 44.

alapis cæsa, totum corpus flagellis verberatum est. Præterea omnium et generum et ordinum homines convenerunt[1]) in unum adversus Dominum et adversus Christum ejus." Gentes enim et Judæi passionis suasores, auctores, ministri fuerunt; Judas cum prodidit, Petrus negavit, ceteri omnes deseruerunt. Jam vero in cruce ipsa acerbitatemne. an ignominiam, an utrimque simul queremur? Ac profecto nullum aut turpius genus mortis, aut acerbius excogitari eo potuit, quo affici non nisi nocentissimi et sceleratissimi homines consueverunt, et in quo summi doloris et cruciatus sensum mortis diuturnitas vehementiorem efficiebat.

Corpus Christi perfectissimum et temperantissimum fuit.

II. Augebat autem poenarum magnitudinem ipsa Christi Jesu corporis constitutio et habitus; quod quidem, quum Spiritus Sancti virtute formatum esset, multo perfectius et temperantius fuit, quam aliorum hominum corpora esse possunt; atque ideo acriorem quoque sentiendi vim habuit, et gravius tormenta illa omnia perpessum est.

An sancti Martyres tantam vini pennarum in tormentis senserint, quantam Christus.

III. Quod vero ad intimum animi dolorem pertinet, nemo dubitare potest, quin summus in Christo fuerit. Sanctis enim hominibus, quicunque supplicia et cruciatus pertulerunt, non defuit animæ solatium divinitus datum, quo recreati tormentorum vim æquo animo ferre possent, immo vero in cruciatibus plerique intima laetitia efferebantur; ait enim Apostolus:[2]) ..Gaudeo in passionibus pro vobis, et adimpleo ea, quæ desunt passionum Christi, in carne mea pro corpore ejus, quod est ecclesia; et alibi:[3]) „Repletus sum consolatione, superabundo gaudio in omni tribulatione nostra."

Calix Christi nulla externa suavitate fuit permixtus.

IV. Verum Christus Dominus amarissimae passionis calicem, quem bibit, nulla suavitate permixta temperavit. Humanæ enim naturæ, quam assumpserat, sentire omnia tormenta permisit, non secus ac si homo, non etiam Deus fuisset.

Quæstio XIII.

Quæ potissimum commoda et bona Christiano generi Christi passio pepererit.

Fructus passionis varii.

I. Reliquum modo est, ut commoda etiam et bona, quæ ex passione Domini percepimus, a parocho accurate explicentur. Primum igitur Domini passio peccati liberatio fuit; nam ut est apud S. Joannem: „Dilexit nos, et lavit nos a peccatis nostris in san-

[1]) Ps. 2, 2. [2]) Col. 1, 24. [3]) II. Cor, 7, 4. [4]) Apoc. 1, 5.

guine suo;“ et Apostolus inquit:1) „Convivificavit vos, donans vobis omnia delicta, delens, quod adversum nos erat, chirographum decreti, quod erat contrarium nobis, et ipsum tulit de medio, affigens illud cruci.“ Deinde a dæmonis tyrannide nos eripuit; ipse enim Dominus inquit:2) «Nunc judicium est mundi, nunc princeps hujus mundi ejicietur foras, et ego, si exaltatus fuero a terra, omnia traham ad me ipsum.“ Pœnani præterea peccatis nostris debitam persolvit. Tum vero, quia nullum gratius et acceptius Deo sacrificium afferri potuit, Patri nos reconciliavit, eumque nobis placatum et propitium reddidit. Postremo quoniam peccata sustulit, coelorum etiam aditum, communi humani generis peccato interclusum, nobis patefecit. Atque id Apostolus significavit illis verbis:3) «Habemus fiduciam in introitu Sanctorum in sanguine Christi." Neque vero in veteri lege hujus mysterii figura et imago quædam defuit. Nam illi, quibus interdictum erat, ne in patriam ante summi sacerdotis mortem reverterentur, hoc significabant, ⁴)nemini, quamvis juste et pie vixisset, aditum in coelestem patriam patere, antequam summus ille atque aeternus sacerdos Christus Jesus mortem obiret; qua quidem obita statiin cœli fores patuerunt iis, qui sacramentis expiati, fideque, spe et caritate praediti passionis ejus participes fiunt.

Perfectissima pro omnium peccatis Christi fuit satisfactio, Pretium persolutum a Christo majus etiam fuit debito. Christi passio verum sacrificium.

II. Hæc autem omnia maxima et divina bona parochus docebit, ex Domini passione ad nos pervenisse; primum quidem, quia est integra atque omnibus numeris perfecta satisfactio, quam admirabili quadam ratione Jesus Christus pro peccatis nostris Deo Patri persolvit. Neque vero pretium, quod pro nobis persolvit, debitis nostris par solum et aequale fuit, verum ea longe superavit. Deinde sacrificium Deo acceptissimum fuit, quod quum illi Fïlius in ara crucis obtulit, Patris iram atque indignationem prorsus mitigavit. Atque hoc nomine Apostolus usus est, quum inquit:5) «Christus dilexit nos, et tradidit semetipsum pro nobis oblationem et hostiam Deo in odorem suavitatis." Præterea redemptio, de qua est apud Apostolorum principem:6) „Nou corruptibilibus auro vel argento redempti estis de vana vestra conversatione paternæ traditionis; sed pretioso sanguine, quasi agni immaculati Christi et incontaminati;" et Apostolus docet:7) «Christus nos redemit de maledicto legis, factus pro nobis maledictum."

¹) Coi. 2.13. 14. ²) Jo. 12. 31. 32. ³) Hebr. 10, 19. ⁴) Num. 35, 25. ⁵) Enh. 5. 2, ⁶) I. Petr. 1, 18. 19. ⁷) Gal. 3, 13.

In Christi passione sunt omnium virtutum exempla.

IU. Verum præter hæc immensa beneficia illud etiam vel maximum consecuti sumus, ut in hac una passione omnium virtutum clarissima exempla habeamus; nam et patientiam, et humilitatem, et eximiam caritatem, et mansuetudinem, et obedientiam, et summam animi constantiam, non solum in perferendis propter justitiam doloribus, sed etiam in morte oppetenda, ita ostendit, ut vere dicere possimus: Salvatorem nostrum, quæcunque vitæ præcepta toto praedicationis suæ tempore verbis nos docuit, ea omnia uno passionis die in se ipso expressisse. Atque hæc breviter de Christi Domini saluberrima passione et morte dicta sunt. Utinam vero hæc mysteria in animis nostris assidue versentur, ut una cum Domino pati et mori et sepeliri discamus; ut deinde, abiecta omni sorde peccati, ad novam vitam cum illo resurgentes, aliquando tandem ipsius gratia et misericordia digni simus, qui coelestis regni et gloriæ participes efficiamur!

CAPUT VI.

DE QUINTO ARTICULO.

Descendit ad inferos, tertia die resurrexit a mortuis.

Quæstio I.

Pars prima hujus articuli quomodo sit intelligenda.

Triumphus Christi de inferis.

I. Maxime quidem refert nosse gloriam sepulturae Domini nostri Jesu Christi, de qua proxime dictum est; sed plus interest fidelis populi cognoscere illustres triumphos, quos ex devicto diabolo et spoliatis inferorum sedibus deportavit; de quibus simulque de resurrectione dicendum est. Qui locus, etsi separatim per se recte tractari possit, nos tamen, sanctorum Patrum auctoritatem secuti, eum cum descensu ad inferos coniungendum putavimus.

Prioris partis 5. art. sententia. Christus eodem tempore in sepulcro et apud inferos fuit.

H. Ejus igitur priori parte hoc nobis credendum proponitur,. Christo jam mortuo, ejus animam ad inferos descendisse, ibique tamdiu mansisse, quamdiu ejusdem corpus in sepulcro fuit. His autem verbis simul etiam confitemur, eandem Christi personam eodem1) tempore et apud inferos fuisse, et in sepulcro jacuisse. Quod quidem quum dicimus, nemini mirum videri debet, propterea quod, ut sæpe jam docuimus, quamvis anima a corpore discesserit, nunquam tamen divinitas vel ab anima vel a corpore separata est.

') Ed. Man. et Fabr. legunt: eo.

Quæstio II.

Quid hic inferorum vocabulo intelligendnm sit.

De multiplici inferi significatione.

Sed quoniam articuli explanationi plurimum lucis afferre potest, si parochus prius doceat, quid hoc loco inferorum vocabulo intelligendnm sit, monere oportet, inferos hoc loco pro sepulcro non accipi, ut quidam non minus impie quam imperite putaverunt. Superiori enim articulo Christum Dominum sepultum esse, edocti sumus, nec ulla causa erat, cur in fide tradenda alio et quidem obscuriori loquendi genere idem a sanctis Apostolis repeteretur; verum inferorum nomen abdita illa receptacula significat, in (ptibus animæ detinentur, quæ coelestem beatitudinem non sunt consecutæ. Ita vero sacræ literæ hanc vocem multis in locis usurparunt. Nam apud Apostolum legimus:1) „In nomine Jesu omne genu flecti, coelestium, terrestrium et infernorum," et in Actis Apostolorum D. Petrus testatur:2) Christum Dominum suscitatum „solutis doloribus inferni."

Quæstio III.

Qnot sint loca, quibus animæ extra beatitudinem constitute post mortem detinentur.

Receptacula inferni animarum non sunt unius generis. Primus locus damnatorum. Secundus locus animarum est purgationis, de quo 5. Qu. post, petit. Orat. Domin. quædam dicentur. Scriptum etiam est peculiare decretum de Purgatorio Concil. Trid. sess. 25 sub init. Cf. Sess. 6 c. 14 et Sess. 22 c. 2. Tertium animarum receptaculum est sinus Abrahæ.

Neque tamen ea receptacula unius et ejusdem generis sunt omnia. Est enim teterrimus et obscurissimus career, ubi perpetuo et inexstinguibili igne damnatorum animæ simul cum immundis spiritibus torquentur, qui etiam gehenna, abyssus, et propria significatione infernus3) vocatur. Præterea est purgatorius ignis, quo piorum animæ ad definitum tempus cruciatæ expiantur, ut eis in æternam patriam ingressus patere possit, in quam nihil coinquinatum ingreditur. Ac de hujus quidem doctrinæ veritate, quam et Scripturarum testimoniis et apostolica traditione confirmatam esse sancta concilia declarant, eo diligentius et sæpius parocho disserendum erit, quod in ea tempora incidimus, quibus homines sanam doctrinam non sustinent. Tertium postremo receptaculi genus est, in quo animæ Sanctorum ante Christi Domini adventum excipiebantur, ibique sine ullo doloris sensu, beata redemptionis spe sustentati, quieta habitatione fruebantur. Horum igitur piorum animas, quæ in sinu Abrahæ Salvatorem exspectabant, Christus Dominus ad inferos descendens liberavit.

') Phil. 2, 10. ») Act. 2, 24. ') Mat. 10, 28. Luc. 16, 22. Ap. 9, 11.

Quæstio IV.

Anima Christi non potentia tantum, sed re ipsa ad inferos descendit.

Anima Christi reipsa descendit ad inferos.

Nec vero existimandum est, eum sic ad inferos descendisse, ut ejus tantummodo vis ac virtus, non etiam anima eo pervenerit; sed omnino credendum est, ipsam animam re et præsentia ad inferos descendisse, de quo exstat firmissimum illud Davidis testimonium:[1]) „Non derelinques animam meam in inferno?

Quæstio V.

Aliquid dignitati Christi descensu ad inferos detractum non est.

Alia fuit Christo causa descendendi ad inferos, quam aliis hominibus.

Verum etsi Christus ad inferos descendit, nihil de ejus summa potestate detractum est; neque ejus sanctitatis splendor macula aliqua adspersus: quum potius hoc facto verissima esse omnia, quæ de illius sanctitate celebrata erant, cumque Filium Dei esse, quemadmodum antea tot prodigiis declaraverat, apertissime comprobatum sit. Id quod facile intelligemus, si causas, cur Christus et alii homines in ea loca venerint, inter se conferamus. Cæteri enim omnes captivi descenderant; ipse vero „inter mortuos liber“,[2]) et victor, ad profligandos dæmones, a quibus illi ob noxam inclusi et constricti tenebantur, descendit. Præterea alii omnes, qui descenderunt, partim poenis acerbissimis torquebantur, partim vero, ut alio doloris sensu carerent, tamen Dei aspectu privati, et spe beatæ gloriæ, quam exspectabant, suspensi torquebantur. At Christus Dominus descendit, non ut aliquid pateretur, verum ut sanctos et justos homines ex misera illius custodiæ molestia liberaret, eisque passionis suæ fructum impertiret. Quod igitur ad inferos descendit, nulla prorsus de summa ejus dignitate et potestate diminutio facta est.

Quæstio VI.

Quibus de causis Christus ad inferos descendere voluerit.

Christus animas inferno extractas mox effecit beatas. Quomodo latroni promissa eodem die beatitudo sit præstita.

I. His expositis docendum erit, propterea Christum Dominum ad inferos descendisse, ut, ereptis daemonum spoliis sanctos illos Patres, ceterosque pios e carcero liberatos secum adduceret in coelum: quod ab eo admirabiliter summaque cum gloria perfectum est. Statiin enim illius aspectus clarissimam lucem captivis attu-

[1]) Ps. 15, 10. [2]) Ps. 87, 5.

lit, eorumque animas immensa lætitia gaudioque implevit: quibus etiam optatissimam beatitudinem, quæ in Dei visione consistir, impertivit. Quo facto id comprobatum est, quod latroni promiserat illis verbis: ,.Hodie mecum eris in paradiso".1) Hanc vero piorum liberationem Oseas tanto ante praedixerat in hunc modum: „Ero mors tua. o mors! morsus tuus ero, inferne!"2) Hoc etiam significavit Zacharias Propheta, (pium ait: ,.Tu quoque in sanguine testamenti tui emisisti vinctos tuos de lacu, in quo non est aqua".3) Id ipsum denique expressit Apostolus illis verbis: ,.Exspolians principatus et potestates, traduxit confidenter, palam triumphans illos in semetipso".

Passionis Christi fructus ad omnium temporum fideles est diffusus.

II. Verum ut hujus mysterii vim melius intelligamus, sæpe illud memoria repetere debemus, pios homines, non solum qui post adventum Domini in lucem editi erant, sed qui illum post Adam antecesserant, vel (pii usque ad finem sæculi futuri sunt, ejus passionis beneficio salutem consecutos esse. Quamobrem, antequam ille moreretur ac resurgeret, coeli portae nemini unquam patuerunt; sed piorum animæ, quum e vivis excessissent, vel in sinum Abrahae deferebantur, vel, quod etiam nunc iis contingit, quibus aliquid diluendum et persolvendum est, purgatorii igne expiabantur. Est illa praeterea causa, cur descenderit ad inferos Christus Dominus, iit ibi etiam, quemadmodum in coelo et in terris, vim suam potestatemque declararet, et omnino, „ut in nomine ejus omne genu flecteretur, coelestium, terrestrium et infernorum".5) Quo loco quis summam Dei benignitatem in genus humanum non admirctur et obstupescat, qui non modo pro nobis acerbissimam mortem subire, sed infimas etiam terrae partes penetrare voluerit, ut sibi carissimas animas, inde ereptas, ad beatitudinem traduceret?

Quæstio VII.

Alterius partis quinti articuli sensus.

De glorioso resurrectionis Christi mysterio.

Sequitur altera articuli pars, in (pia explicanda quantum laborare Parochus debeat, declarant illa Apostoli verba „Memor esto, Dominum Jesum Christum resurrexisse a mortuis".6) Quod enim Timotheo præcipit, idem etiam reliquis animarum curatoribus praeceptum esse, dubitandum non est. Ea autem articuli est sententia: Postquam Christus Dominus sexta foria, hora diei nona, in cruce spiritum emisit, et eadem die vespere sepultus est ab (jus discipulis, qui Pilati præsidis permissu corpus Domini e cruce depositum in propinqui horti monumentum novum intulerunt: tertio

1) Luc. 23, 43. 2) Oseæ 13, 14. 3) Zach. 9, 11. 4) Col. 2, 15. 5) Phil. 2, 10. 6) 2 Tim. 2, 8.

a morte «lie, qui fuit Dominicus, summo mane illius anima corpori iterum conjuncta est, atque ita is, qui triduum illud mortuus fuerat, ad vitam, ex qua moriens discesserat, rediit et surrexit.

Quæstio VIII.

Non aliena virtute, ut ceteri homines, sed propria vi Christus resurrexit.

Sed resurrectionis voce non illud solum intelligendum esQ Christum a mortuis excitatum esse, quod multis aliis commune fuit; sed sua vi ac virtute resurrexisse, quod proprium in illo fuit et singulare. Neque enim natura patitur, nec ulli homini concessum est, ut se ipsum possit virtute sua a morte ad vitam revocare. Hoc vero summæ Dei potestati tantummodo reservatum est, ut ex illis Apostoli verbis intelligimus: „Etsi crucifixus est ex infirmitate, sed vivit ex virtute Dei“.1) Quæ quoniam neque· a Christi corpore in sepulcro, neque ab anima, quum ad inferos descendisset, sejuncta unquam fuit, divina vis tum in corpore inerat, qua animæ iterum conjungi, tum in anima, qua ad corpus denuo reverti posset, qua et licuit sua virtute reviviscere atque a mortuis resurgere. Id vero David, spiritu Dei plenus, prædixit his verbis: „Salvavit sibi dextera ejus et brachium sanctum ejus 2)· Deinde ipse Dominus divino oris sui testimonio confirmavit: ,,Ego pono animam meam, ut iterum sumam eam ... et potestatem habeo ponendi eam, et iterum sumendi eam 3) Judæis etiam ad confirmandam doctrinæ veritatem dixit: „Solvite templum hoc, et in tribus diebus excitabo illud 4) Quod quidem tametsi de templo illo magnifice ex lapidibus structo intelligerent: ille tamen, ut Scripturæ verbis eodem in loco declaratum est, dicebat de templo· corporis sui. Quamvis autem in Scripturis interdum legamus,·'·)· Christum Dominum a Patre suscitatum esse, hoc ad eum, ut ad hominem, referendum est; quemadmodum illa rursus ad eundem,, ut Deum, spectant, quibus significatur, eum sua virtute resurrexisse.0)

Quæstio IX.

Quomodo Christus primogenitus mortuorum dicatur, quum alii ante ipsium resuscitati noscantur.

Quomodo Christus primus censendus est resurrexisse.

Sed illud etiam præcipuum Christi fuit, quod ipse primus omnium hoc divino resurrectionis beneficio affectus est; nam in Scripturis et „priinogenitus ex mortuis et ..primogenitus mortuorum vocatur.7) Atque, ut est apud Apostolum: „Christus resur-

') 2 Cor. 13, 4. 2) Ps. 97, 1. ') Joan. 10, 17, 18. 4) Joan. 2, 19. 5) Act- 2, 24. 3, 15. e) Rom. 8, 11. ') Col. I, 18. Apoc. 1, 5.

rexit a mortuis, primitiæ dormientium; quoniam quidem per hominem mors, et per hominem resurrectio mortuorum; et sicut in Adam omnes moriuntur, ita et in Christo omnes vivificabuntur. Unusquisque autem in suo ordine: primitiæ Christus, deinde ii, qui sunt Christi".[1] Quæ quidem verba de pertecta resurrectione interpretanda sunt, qua ad immortalem vitam omni prorsus moriendi necessitate sublata, excitamur. Atque in eo genere Christus Dominus primum locum obtinet. Nam si de resurrectione loquimur, hoc est, de reditu ad vitam, cui iterum moriendi necessitas adjuncta est: ante Christum multi alii a mortuis excitati sunt, qui omnes tamen ea conditione revixerunt, ut eis iterum moriendum esset; at Christus Dominus ita resurrexit, morte subacta et oppressa, ut mori amplius non posset; quod quidem apertissimo illo testimonio confirmatur: „Christus resurgens ex mortuis jam non moritur; mors illi ultra non dominabitur".[2]

Quæstio X.

Quomodo et qua ex causa Christus in tertiam diem suam resurrectionem distulerit.

Quod vero articulo additur: „tertia die" Parocho explanandum erit, ne fideles arbitrentur, totos ipsos tres dies Dominum in sepulcro fuisse; nam quod integrum naturalem diem, partemque tum antecedentis, tum consequentis diei in sepulcro conditus est, ob eam rem verissime dicitur, triduo in sepulcro jacuisse, ac tertia die a mortuis surrexisse; ut enim divinitatem suam declararet, resurrectionem ad finem sæculi differre noluit; rursus vero, ut eum vere hominem, vereque mortuum esse crederemus, non statim post mortem, sed tertio die revixit; quod temporis spatium ad veram mortem comprobandam satis esse videbatur.

Quæstio XI.

Quare Patres Constantinopolitanæ Synodi huic articulo clausulam adjecerint: secundum Scripturas.

Patres primæ Constantinopolitanæ Synodi huic loco addiderunt, „secundum scripturas", quod quidem ab Apostolo acceptum in fidei Symbolum propterea transtulerunt, quod resurrectionis mysterium maxime necessarium esse, idem Apostolus docuerit iis verbis: „Si Christus non resurrexit, inanis est ergo prædicatio nostra, inanis est et fides vestra";[3] et, „si Christus non resurrexit, vana est fides vestra; adhuc enim estis in peccatis vestris". Quare D. Augustinus, quum hujus articuli fidem admiraretur, ita scripsit:[1] Non magnum est credere, quia mortuus est Christus: hoc et Pagani et Judæi et omnes iniqui credunt; hoc omnes credunt,

1) 1 Cor. 15, 20—23. 2) Rom. 6, 9. ') 1 Cor. 15, 14. 17. 4) In Ps. 120.

quia mortuus est. Fidos Christianorum, resurrectio Christi est; hoc pro magno habemus, quia credimus, eum resurrexisse. Ex quo factum est, ut frequentissime Dominus de sua resurrectione locutus sit; ac nunquam fere de passione sua cum discipulis collocutus, est, quin de resurrectione loqueretur. Quare (pium dixisset: ..Filius hominis tradetur gentibus, et illudetur, et flagellabitur, et conspuetur: et postquam flagellaverint, occident eum“, ad extremum addidit: „et tertia die resurget. ') Et quum Judæi ab eo· petereut, ut aliquo signo et miraculo doctrinam suam comprobaret, respondit: ,,Nullum aliud signum eis datum iri, quam Jonæ Prophète signum, sicut enim fuit Jonas in ventre ceti tribus diebus et tribus noctibus: sic futurum affirmavit,,Filium hominis in corde· terrae tribus diebus et tribus noctibus 2) Verum ut hujus articuli vim et sensum melius perspiciamus, tria nobis investiganda et cognoscenda sunt. Primum quidem, (piare necesse fuerit Christum resurgere: deinde, qui resurrectionis finis et scopus sit; et quæ ab ea utilitates et commoda in nos sint profecta.

Quæstio XII.

Quas ob causas necesse fuerit Christum resurgere.

Quod igitur ad primum attinet, necesse fuit eum resurgere, ut Dei justitia ostenderetur, a (pio maxime decebat eum extolli, qui, ut illi obtemperaret, depressus, atque omni ignominia affectus erat. Hanc Apostolus causam attulit, quum ad Philippenses inquit: „Humiliavit semetipsum, factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis, propter quod et Deus exaltavit illum. 8) Praeterea ut fides nostra confirmaretur, sine qua hominis justitia constare non potest. Illud enim maximo argumento esse debet, Christum Filium Dei fuisse, quod sua virtute a mortuis resurrexit. Deinde ut spes nostra aleretur atque sustentaretur. Quum enim Christus resurrexerit, certa spe nitimur, fore ut nos etiam resurgamus; siquidem membra capitis sui conditionem consequantur necesse est. Ita enim Apostolus argumentationem concludere videtur. (pium ad Corinthios1) et ad Thessaloniceuses5) scribit. Et a Principe Apostolorum Petro dictum est: .,Benedictus Deus et Pater Domini nostri Jesu Christi, qui secundum misericordiam suam magnam regeneravit nos in spem vivam per resurrectionem Jesu Christi ex mortuis in hæreditatem incorruptibilem. 0) Postremo ob eam etiam rem Domini resurrectionem necessariam fuisse docendum est. ut salutis et redemptionis nostræ mysterium absolveretur. Christus enim morte sua nos a peccatis liberavit ; resurgens vero præcipua nobis bona restituit, quæ peccando ami-

') Lue. 18. 32. 33. !) Mattii. 12, 39, 40. ·) Phil. 2, 8, 9. 4) 1 Cor. 15, 20. 22. 5) 1 Thess. 4, 13. °) 1 Petr. 1. 3. 4.

seramus. Quare est apud Apostolum, dictum: „Christus traditus est propter delicta nostra, et resurrexit propter justificationem nostram?1) Ne quid igitur humani generis saluti deesset, quemadmodum illum mori, ita resurgere etiam oportuit.

Quæstio XIII.

Quæ commoda ex resurrectione Christi ad homines redeant.

Utilitas resurrectionis Christi.

Ex iis vero, quæ hactenus dicta sunt, perspicere possumus, quantum utilitatis Christi Domini resurrectio fidelibus attulerit. In resurrectione enim Deum esse immortalem, plenum gloria, mortis et diaboli victorem agnoscimus; quod de Christo Jesu sine ulla dubitatione credendum et confitendum est. Deinde Christi resurrectio nobis etiam corporis resurrectionem peperit, tum quia ejus mysterii efficiens causa fuit, tum quia ad Domini exemplum resurgere omnes debemus. Nam quod ad corporis resurrectionem attinet, Apostolus ita testatur: „Per hominem mors et per hominem resurrectio mortuorum?2) Quæcunque enim Deus in redemptionis nostræ mysterio egit, ad omnia Christi humanitate, tamquam efficienti instrumento, usus est. Quare ejus resurrectio instrumentum quoddam fuit ad resurrectionem nostram efficiendam; exemplar vero dici potest, quoniam Christi Domini resurrectio omnium est perfectissima; ac quemadmodum Christi corpus resurgens ad immortalem gloriam immutatum est: ita nostra etiam corpora, quæ prius imbecillia et mortalia fuerant, gloria et immortalitate ornata restituentur. Ut enim Apostolus docet: „Salvatorem exspectamus Dominum nostrum Jesum Christum, qui reformabit corpus humilitatis nostræ configuratum corpori claritatis suæ?s) Hoc etiam de anima in peccatis mortua dici potest, cui (pio pacto Christi resurrectio exemplar proponatur, idem Apostolus iis verbis ostendit: „Quomodo Christus surrexit a mortuis per gloriam Patris, ita et nos in novitate vitæ ambulemus. Si enim complantati facti sumus similitudini mortis ejus, simul et resurrectionis ěrimus/ 1) Et paucis interjectis inquit: „scientes quod Christus resurgens ex mortuis, jam non moritur; mors illi ultra non dominabitur. Quod enim mortuus est peccato, mortuus est semel: quod autem vivit, vivit Deo. Ita et vos existimate, vos mortuos quidem esse peccato, viventes autem Deo in Christo Jesu?6)

Quæstio XIV.

Quæ ex Christi resurrectione exempla sint sumenda.

Christi resurrectio corporalis nos ad spiritualem hortatur resurrectionem.

Duo igitur a Christi resurrectione exempla petere debemus. Alterum est, ut, postquam peccati maculas eluimus, novum vitæ

’) Rom. 4, 25. 2) 1 Cor. 15, 21. a) Phil. 3, 20. 21. 4) Rom. 6, 4. s) Rom. 6, 9—11.

genus instituamus, in quo morum integritas, innocentia, sanctitas, modestia, justitia, beneficentia, humilitas eluceant. Alterum est, ut in eo vitæ instituto ita perseveremus, ut, adjuvante Domino, a justitiæ via, quam semel ingressi fuerimus, non excidamus. Neque vero Apostoli verba id solum demonstrant, Christi resurrectionem ad resurrectionis exemplum nobis proponi: verum etiam resurgendi virtutem nobis præbere, viresque et spiritum largiri, quo in sanctitate et justitia permaneamus, ac Dei præcepta servemus, declarant. Nam quemadmodum ex ejus morte non solum peccatis moriendi exemplum capimus, sed virtutem etiam haurimus, qua peccatis moriamur: ita ejus resurrectio ad justitiam consequendam nobis vires affert, ut deinde pie et sancte Deum colentes, in novitate vitae ambulemus, ad quam resurgimus. Hoc enim maxime resurrectione sua Dominus effecit, ut qui antea una cum illo peccatis, et huic sæculo mortui eramus, cum illo etiam ad novam vitæ institutionem et disciplinam resurgeremus.

Quæstio XV.

Quibus indiciis colligatur, aliquem secundum spiritum cum Christo resurrexisse.

Quæ sint signa resurrectionis nostræ spiritualis.

Cujus resurrectionis quæ potissimum signa observanda sint, Apostolus nos admonet; nam quum inquit: „Si consurrexistis cum Christo, quæ sursum sunt, quæritc, ubi Christus est in dextera Dei sedens:"[1]) plane ostendit, cos, qui vitam, honores, otium, divitias, ibi maxime, ubi Christus est, habere cupiunt, vere cum Christo surrexisse; quum vero addit: „Quæ sursum sunt, sapite, non quæ super terram:"[2]) alteram etiam hanc voluti notam apposuit, qua perspicere possimus, num vere cum Christo surrexerimus. Ut enim corporis affectionem et valetudinem gustus indicare solet, ita, si „quæcunque sunt vera, quæcunque pudica, quæcunque justa, quæcunque sancta"s) alicui sapiant, isque coelestium rerum jucunditatem intimo mentis sensu percipiat: hoc maximo argumento esse potest, cum, qui ita affectus sit, ad novam et spiritualem vitam una cum Christo Jesu surrexisse.

') Coi. 3, 1. !) Ibid. 2. ») Phil. 4, 8.

CAPUT VII.

DE SEXTO ARTICULO.

Ascendit ad cœlos, sedet ad dexteram Dei Patris omnipotentis.

Quæstio I.

De hujus articuli excellentia et primæ partis sententia.

David Propheta, quum beatam et gloriosam Domini ascensionem spiritu Dei plenus contemplaretur, omnes ad eum triumphum summa laetitia et gaudio celebrandum illis verbis hortatur, quum inquit: „Omnes gentes plaudite manibus, jubilate Deo in voce exsultationis: ascendit Deus in jubilatione."[1] Ex quo iutelliget Parochus, maximo studio hoc mysterium explicandum esse, sibique diligenter curandum, ut fideles illud non solum fide et mente percipiant, sed, quoad ejus fieri poterit, juvante Domino, factis etiam et vita exprimere studeant. Quod, igitur ad sexti articuli explanationem attinet, in quo potissimum de divino hoc mysterio agitur, a priori ejus parte incipiendum est, et quæ ejus sit vis atque sententia, aperiendum. De Christo enim Jesu illud etiam fideles sine ulla dubitatione credere oportet, eum, perfecto jam et absoluto redemptionis nostræ mysterio, ut homo est, in cœlum corpore et anima ascendisse. Nam ut Deus est, nunquam ab eo abfuit, ut qui divinitate sua loca omnia compleat.

Quæstio II.

Non solum divinitatis virtute Christus ascendit, sed vi etiam humanitatis.

Ascendisse autem sua virtute doceat, non aliena vi sublatum, quemadmodum Elias, qui igneo curru in coelum evectus est:[2] vel Abacuc Propheta,[3] vel Philippus Diaconus,[4] qui divina virtute per aërem delati, longinqua terrarum spatia permearunt. Neque vero solum ut Deus, præpotenti divinitatis virtute, in coelos ascendit, sed etiam ut homo est. Quamvis enim naturali vi id fieri non potuerit, tamen virtus illa, qua beata Christi anima prædita erat, corpus, ut libuit, movere potuit; corpus vero, quod jam gloriam adeptum erat, moventis animæ imperio facile parebat. Atque hac ratione, ut Deus et ut homo est, Christum in coelum sua virtute ascendisse credimus.

[1]) Ps. 46, 2. 6. [2]) 4 Reg. 2, 11. [3]) Dan. 14, 35. [4]) Act. 8, 39.

Quæstio III.

Quo sensu Christus posteriore articuli parte dicatur, sedere ad dexteram Dei Patris.

Quid ,sedere' denotet. Sedere ad dexteram Dei, soli Christo est tributum.

In altera articuli parte hæc sunt: „Sedet ad dexteram Patris". Quo loco tropum, id est, verbi immutationem licet animadvertere, frequentem in divinis litteris, quum humanas affectiones et membra, ad nostram intelligentiam accommodantes, Deo tribuimus; neque enim, quum spiritus sit, quidquam in eo corporeum cogitari potest. Sed quoniam in humanis rebus ei majorem honorem tribui existimamus, qui ad dexteram collocatus est, eaudem rem ad coelestia etiam transferentes, ad explicandam Christi gloriam, quam ut homo præ ceteris omnibus adeptus est, cum in Patris dextera esse confitemur. Sedere autem hoc loco non situm et figuram corporis significat, sed eam regiæ summæque potestatis ac gloriæ firmam et stabilem possessionem, quam a Patre accepit, declarat; de quo ait Apostolus: „Suscitans illum a mortuis, et constituens ad dexteram suam in coelestibus supra omnem principatum, et potestatem, et virtutem, et dominationem, et omne nomen, quod nominatur non solum in hoc sæculo, sed etiam in futuro, et omnia subjecit sub pedibus ejus“.1) Ex quibus verbis apparet, hanc gloriam adeo propriam et singularem Domini esse, ut cuivis alii creatae naturae convenire non possit. Quare alio loco testatur: „Ad quem autem Angelorum dixit aliquando: Sede a dextris meis?“2)

Quæstio IV.

Quare ascensionis Christi historia frequentius apud populum sit repetenda.

Sed articuli sensum Parochus latius explanabit, ascensionis historiam persequens, quam sanctus Lucas Evangelista in Actis Apostolorum admirabili ordine descripsit. In cujus explicatione illud primum observare oportebit, cetera omnia mysteria ad ascensionem, tamquam ad finem referri, in coque omnium perfectionem et absolutionem contineri. Nam, ut ab incarnatione Domini omnia religionis nostræ mysteria initium habent, ita ascensione ejus peregrinatio concluditur. Praeterea alia Symboli capita, quæ ad Christum Dominum pertinent, summam ejus humilitatem et contemptionem ostendunt; neque enim abjectius aut humilius quidquam cogitari potest, quam quod Filius Dei pro nobis humanam naturam et imbecillitatem assumpserit, patique et mori voluerit. At vero, quod tum superiori articulo a mortuis resurrexisse, nunc

*) Ephes. 1, 20—22. Cf. Ps. 8, 8. 2) Hebr. 1, 13.

vero in ccelum ascendisse, et ad Dei Patris dexteram sedere confitemur, nihil ad ejus summam gloriam, divinamque majestatem declarandam magnificentius dici aut admirabilius potest.

Quæstio V.

Cur Christus in ccelum ascenderit, nec in terra potius regnum suum constituerit.

Christi in ccelum ascensionis causæ, et quæ nobis inde beneficia.

I. Jam his expositis accurate docendum est, cujus rei causa Christus Dominus in coelos ascenderit. Primum enim ascendit propterea, quod ejus corpori, quod immortalitatis gloria in resurrectione donatum fuerat, non terrenæ hujus et obscuræ habitationis locus, sed altissimum et splendidissimum coeli domicilium conveniret, nec vero solum ut ejus gloriæ et regni solio potiretur, quod sanguine meruerat; verum etiam ut ea, quæ ad salutem nostram pertinebant, curaret, deinde ut «regnum suum non esse ex hoc mundo"1) re ipsa comprobaret; nam mundi regna terrena et fluxa sunt, magnisque opibus et carnis potentia nituntur.

Christi regnum non terrenum. Qui ex hominibus sint in regno Christi ditiores.

II. Christi vero regnum non terrenum, quale Judæi exspectabant, sed spirituale et aeternum; itemque ejus opes et divitias spirituales esse ipse ostendit, quum suam sedem in cœlis collocavit. In quo quidem regno illi ditiores, et omnium bonorum copia affluentiores existimandi sunt, qui ea, quæ Dei sunt, diligentius quærunt. Nam et S. Jacobus testatur, Deum elegisse «pauperes in hoc mundo, divites in fide, et heredes regni, quod promisit Deus diligentibus se“?) Sed illud etiam Dominus noster in coelum ascendens efficere voluit, ut nos eum ascendentem mente et desiderio prosequeremur. Nam quemadmodum morte et resurrectione sua moriendi et resurgendi spiritu exemplum nobis reliquerat: ita ascensu nos docet atque instruit, ut in terris positi, in coelum nos cogitatione conferamus, confitentes, nos peregrinos et hospites esse super terram ac patriam inquirentes,3) cives esse sanctorum, et domesticos Dei:4) «nostra enim, ut idem inquit Apostolus, «conversatio in coelis est".8)

Quæstio VI.

Quæ beneficia ex Christi ascensione hominibus sint collata.

Quanta redeant ad nos commoda ex ascensione Domini? Primo: mittit Spiritum Sanctum.

I. Jam vero vim et magnitudinem inexplicabilium bonorum, quæ in nos Dei benignitas effundit, divinus David, Apostolo interprete,0) multo ante cecinerat illis verbis: «Ascendens in altum ca-

‘) .Joann. 18; 36. 2) Jac. 2, 5. 8) Hebr. 11, 13. 4) Ephes. 2, 19. 5) Phil. 3, 20. ») Ephes. 4, 8.

ptivam eluxit captivitatem, dedit dona hominibus;"[1]) nam decimo die Spiritum Sanctum dedit, cujus virtute atque ubertate complevit praesentem illam fidelium multitudinem, et vere tum magnifica illa promissa persolvit: „Expedit vobis, ut ego vadam: si enim non abiero, Paraclitus non veniet ad vos; si autem abiero, mittam eum ad vos".[2])

Secundo: Advocatum agit.

II. Ascendit etiam in coelum, ex Apostoli sententia, „ut appareat nunc vultui Dei pro nobis",[3]) et apud Patrem advocati officio fungatur. „Filioli mei", inquit S. Joannes, „hæc scribo vobis, ut non peccetis; sed et si quis peccaverit, advocatum habemus apud Patrem, Jesum Christum justum, et ipse est propitiatio pro peccatis nostris".[4])

Tertio: spem nostram erigit de remissione peccatorum. Quarto: locum amicis parat et viam ad cœlum præstruit. Quinto: captivam abducit captivitatem.

III. Nec vero quidquam est, unde fideles majorem laetitiam et animi jucunditatem capere debeant, quam Jesum Christum patronum causæ ac deprecatorem salutis nostræ constitutum esse, cujus sit apud aeternum Patrem summa gratia et auctoritas. „Paravit denique nobis locum",[5]) quod etiam se facturum promiserat, atque omnium nostrum nomine caput, ipse Jesus Christus venit in coelestis gloriæ possessionem. Nam in coelum abiens, portas, quæ Adami peccato interclusæ fuerant, patefecit, nobisque viam munivit, qua ad coelestem beatitudinem perveniremus; quemadmodum ipse in Coena discipulis futurum prædixerat. Quod quidem ut rei etiam eventu aperte comprobaret, piorum animas, quas ab inferis eripuerat, secum in æternæ beatitudinis domicilium introduxit.

Sexto fidem nostram confirmat et merito auget.

IV. Hanc coelestium munerum admirabilem copiam salutaris illa commodorum series consecuta est: primum enim fidei nostræ merito maximus cumulus accessit; nam fides earum rerum est, quæ sub aspectum non cadunt, atque ab hominum ratione ac intelligentia remotæ sunt. Quare si Dominus a nobis non discessisset, fidei nostræ meritum minueretur; siquidem a Christo Domino „beati" praedicantur, „qui non viderunt et crediderunt".[6])

Septimo: beatitudinis nostræ exspectationem certam facit.

V. Præterea Christi in coelum ascensus ad confirmandam spem in cordibus nostris magnum momentum habet. Nam quoniam Christum hominem in coelum ascendisse, et humanam natu-

[1]) Ps. 67, 19. [2]) Joan. 16, 7. [3]) Hebr. 9, 24. [4]) 1 Joan. 2, 1. 2. [5]) Joan. 14, 2. [6]) Joan. 20, 29.

ram in dextera Dei Patris collocasse credimus, magna in spe sumus; fore ut nos etiam, ejus membra, illuc ascendamus, atque ibi cum capite nostro conjungamur. Quod ipse Dominus his verbis testatus est: „Pater, quos dedisti mihi, volo, ut, ubi sum ego, et illi sint mecum“.[1]

Octavo: caritatem nostram promovet et affectum a terrenis ad coelestia tollit.

VI. Deinde hoc quoque vel maximum beneficium consecuti sumus, quod amorem nostrum ad cœlum rapuit, ac divino Spiritu inflammavit; nam verissime dictum est, „ibi cor nostrum esse, ubi thesaurus noster est.“[2] Ac profecto, si Christus Dominus in terris versaretur, omnis nostra cogitatio in ipso hominis aspectu et consuetudine defixa esset, et illuni dumtaxat hominem spectaremus, qui nos tantis beneficiis afficeret, eumque terrena quadam benevolentia prosequeremur. Verum in cœlum ascendens, amorem nostrum spiritualem reddidit, effecitque, ut quem nunc absentem cogitamus, eum ut Deum veneremur et diligamus. Id autem partira Apostolorum exemplo intelligimus, quibus dum præsens affuit Dominus, humano fere sensu de illo judicare videbantur; partira vero ipsius Domini testimonio confirmatum est, quum inquit: „Expedit vobis, ut ego vadam“.[3] Nam imperfectus ille amor, quo Christum Jesum præsentem diligebant, divino amore perficiendus erat, idque Spiritus Sancti adventu; quare statim addit: „Si enim non abiero, Paraclitus non veniet ad vos“.

Nono: Ecclesiam suam magis dilatavit. Petrus universæ Ecclesiæ pastor relictus. Christus quotidie Ecclesiam suis donis auget.

VII. Accedit etiam, quod in terris domum suam, id est, Ecclesiam amplificavit, quæ Spiritus Sancti virtute et ductu gubernaretur. Ejus vero universæ inter homines Pastorem et summum Antistitem Petrum, Apostolorum Principem, reliquit; tum vero „dedit quosdam quidem Apostolos, quosdam autem Prophetas, alios vero Evangelistas, alios autem Pastores et Doctores“;[4] atque ita ad dexteram Patris sedens, aliis atque aliis diversa dona semper impertitur. Nam testatur Apostolus: „unicuique nostrum datam esse gratiam secundum mensuram donationis Christi“.[5]

Decimo: Ascensio Christi nobis ascendendi virtutem præstat.

VIII. Ad extremum vero, quod antea de mortis et resurrectionis mysterio docuimus, idem etiam de ascensu fidelibus cogitandum est. Quamvis enim Christi passioni salutem et redemptionem nostram debeamus, qui merito suo aditum justis ad coelum aperuit: tamen ejus ascensus non solum veluti exemplar nobis

1) Joan. 17, 24. 2) Matth. 6, 21. 3) Joan. 16, 7. 4) Eph. 4, 11. 5) Ephes. 4, 7.

propositus est, quo alte spectare, et spiritu in cœlum ascendere discamus, sed divinam etiam virtutem, qua id efficere possimus, largitus est.

CAPUT VIII.

DE SEPTIMO ARTICULO.

Inde venturus est judicare vivos et mortuos.

Quæstio I.

Christi tria in suam Ecclesiam beneficia, et articuli septimi sententia.

Tria sunt Domini nostri Jesu Christi ad suam Ecclesiam decorandam et illustrandam insignia officia et munera: redemptionis, patrocinii et judicii. Quum autem superioribus articulis ab eo genus humanum passione et morte redemptum esse, ascensu etiam in coelum nostram causam et patrocinium in perpetuum susceptum constet: sequitur, ut ejus judicium hoc articulo declaretur; cujus articuli ea vis est et ratio, summo illo die Christum Dominum de universo hominum genere judicaturum esse.

Quæstio II.

Duplex est Christi adventus.

Sacræ enim litteræ duos Filii Dei adventus esse testantur: alterum, quum salutis nostræ causa carnem assumpsit, et homo in Virginis alvo effectus est; alterum, quum in consummatione sæculi ad judicandos omnes homines veniet. Hic adventus in sacris litteris dios Domini appellatur, de quo Apostolus ait: „Dies Domini, sicut fur in nocte, ita veniet 1) Et Salvator ipse: „De die autem illa et hora nemo scit 2) Ac de summo judicio satis sit illa auctoritas Apostoli: „Omnes nos manifestari oportet ante tribunal Christi, ut referat unusquisque propria corporis, prout gessit, sive bonum, sive malum 8) Plena enim est sacra Scriptura testimoniorum, quæ passim Parochis occurrent, ad rem non solum comprobandam, sed etiam fidelium oculis subjiciendam: ut, quemadmodum a mundi initio dies ille Domini, quo humanam carnem induit, omnibus optatissimus semper fuit, quod in eo mysterio liberationis suæ spem positam haberent: ita deinceps post Filii Dei mortem, et ascensum in cœlum, alterum diem Domini vehementissime studio desideremus, «exspectantes beatam spem et adventum gloriæ magni Dei. 4)

') 1 These. 5, 2. !) Mattii. 24, 36. ') 2 Cor. 5, 10. 4) Tit. 2, 13.

Quæstio III.

Quoties quilibet homo Christi judicis sententiam coram subire debeat.

Duplex cujusque judicium, privatum et generale.

Sed duo tempora Parochis ad rei explicationem observanda sunt, in quibus unicuique necesse est in conspectum Domini venire, et singularum cogitationum, actionum, verborum denique omnium rationem reddere, dèmumque judicis præsentem subire sententiam. Primum est, quum unusquisque nostrum migrat e vita; nam statim ad Dei tribunal sistitur, ibique de omnibus justissima quæstio habetur, quaecunque aut egerit, aut dixerit, aut cogitant unquam. Atque hoc privatum judicium vocatur. Alterum vero, quum uno die, atque uno in loco, omnes simul homines ad tribunal judicis stabunt, ut omnibus omnium sæculorum hominibus inspectantibus et audientibus, singuli, quid de ipsis decretum et judicatum fuerit, cognoscant; cujus sententiæ pronuntiatio impiis et scelestis hominibus non minima futura est poenarum, et suppliciorum pars; rursus vero pii et justi non parvum ex ea præmium fructumque percepturi sunt, quum, qualis quisque in hac vita fuerit, apparebit. Hoc autem generale judicium appellatur.

Quæstio IV.

Cur necesse fuerit, privato judicio generale subicere.

Causæ, ob quas privato judicio universale subiciatur. Mortuorum præmia vel pœnæ augentur virtutibus et vitiis suorum sectatorum.

De quo illud necessario ostendendum est, quæ causa fuerit, cur, præter privatum de singulis, alterum etiam de universis hominibus judicium exerceretur. Nam quum vel ipsis hominibus mortuis interdum superstites sint lilii parentum imitatores, reliqui sint liberi, discipuli, exemplorum, orationum, actionum amatores ac propugnatores, quibus rebus ipsorum mortuorum præmia et poenas augeri necesse est, quum hæc vel utilitas, vel calamitas, ad plurimos pertinens, non prius finem habitura sit, quam extremus veniat mundo dies: æquum erat, de universa hac recte aut perperam factorum dictorumque ratione perfectam quaestionem haberi; quod fieri non poterat, nisi facto communi omnium hominum judicio. Accedit etiam, quod (pium piorum fama saepe lædatur, impii vero innocentiae laude commendentur, divinæ justitiæ ratio postulat, ut pii ereptam injuria apud homines existimationem, in publico universorum hominum conventu et judicio recuperent. Deinde vero boni et mali homines, quæcumque in vita egerunt,

‹11111111 non sine corporibus egerint, omnino sequitur, ut benefacta sive malefacta ad corpora etiam pertineant, quæ actionum ipsarum instrumentum fuerunt. Maxime igitur conveniebat, corporibus una cum eorum animis debita æternæ gloriae præmia aut supplicia impertiri; quod quidem neque sine omnium hominum resurrectione, neque sine generali judicio fieri poterat. Postremo quoniam in adversis et secundis hominum rebus, quæ promiscue nonnunquam bonis et malis eveniunt, probandum erat, nihil non infinita Dei sapientia et justitia geri ac gubernari: par fuit, non solum bonis præmia, improbis supplicia in futuro saeculo constitui, verum etiam publico ac generali judicio decerni, quo omnibus notiora et illustriora fierent, atque ut Deo justitiae et providenti» laus ab omnibus tribueretur, pro injusta illa querela, qua sancti etiam viri deplorare interdum, ut homines, solebant, quum improbos valentes opibus et honoribus florentes animadverterent. Nam Propheta: „Mei", inquit, „pene moti sunt pedes, pene effusi sunt gressus mei, quia zelavi super iniquos, pacem peccatorum videns41;1) et paulo post: „Ecce ipsi peccatores et abundantes in sæculo, obtinuerunt divitias; et dixi: Ergo1,) sine causa justificavi cor meum, et lavi inter innocentes manus meas, et fui flagellatus tota die, et castigatio mea in matutinis44?) Atque hæc frequens querela multorum fuit. Ergo nccesse erat, ut generale judicium exerceretur, ne forte homines dicerent: Deum circa cardines cœli perambulantem non· curare terrena.3) Hæc autem veritatis formula jure una ex duodecim fidei Christianae articulis constituta est, ut, si quorum animi in providentia et justitia Dei nutarent, hujus doctrinæ ratione confirmarentur. Praeterea proposito judicio pios recreari, impios terreri oportebat, ut, cognita Dei justitia, illi ne deficerent, hi a malis aeterni supplicii metu atque exspectatione revocarentur. Quare Dominus et Salvator noster, quum de extremo die loqueretur, declaravit futurum aliquando generale judicium, signaque adventantis ejus temporis descripsit, ut, quum illa viderimus, finem saeculi prope esse intelligamus; ac deinde in coelum ascendens Angelos misit, qui Apostolos, ejus absentia mœrentes, his verbis consolarentur: ,.Hic Jesus, qui assumptus est a vobis in coelum, sic veniet, quemadmodum vidistis eum euntem in cœlum44.1)

') Ps. 72, 2. 3. *) Sec. Fab.: Man. leg. ,ego'. Ps. 72, 12. 13. 14,
') Job. 22, 14. 4) Act. 1, 11.

Quæstio V.

Juxta utramque naturam Christo tributa est potestas judicandi genus humanum.

Christus, etiam ut homo, judex omnium constitutus est.

Verum Christo Domino non solum ut Deo, sed etiam ut homini hoc judicium datum esse, sacræ litteræ declarant. Quamvis enim judicandi potestas omnibus sanctæ Trinitatis personis communis sit, praecipue tamen Filio eam tribuimus, quod ipsi quoque sapientiam convenire dicimus. Quod autem ut homo mundum judicaturus sit, Domini testimonio confirmatur, qui inquit: „Sicut Pater habet vitam in semetipso, sic dedit et filio habere vitam in semetipso, et potestatem dedit ei judicium facere, quia Filius hominis est".1)

Quæstio VI.

Cur perinde Patri, vel Spiritui Sancto hoc judicium non adscribatur.

Judex Christus corporis oculis videbitur.

Decebat autem maximo a Christo Domino hoc judicium exerceri, ut quum de hominibus decernendum esset, illi corporeis oculis judicem videre, et auribus sententiam, quæ proferebatur, audire possent, et omnino judicium illud sensibus percipere. Ac præterea æquissimum erat, ut homo ille, qui iniquissimis hominum sententiis condemnatus fuerat, omnium deinde judex sedere ab omnibus conspiceretur. Quamobrem Apostolorum Princeps, quum in Cornelii domo summa Christian® religionis capita exposuisset docuissetque, Christum a Judæis in ligno suspensum atque occisum, tertia vero die ad vitam resurrexisse, subjunxit: „Et praecepit nobis prædicare populo et testificari, quia ipse est, qui constitutus est a Deo judex vivorum et mortuorum".2)

Quæstio VII.

Quibus indiciis extremum judicium imminere agnoscetur.

Signa judicium præcessura.

Sed tria hæc præcipua signa judicium antecessura esse, sacræ litteræ declarant: prædicationem Evangelii per universum orbem, discessionem, Antichristum; inquit enim dominus: «Praedicabitur hoc Evangelium regni in universo orbe in testimonium omnibus gentibus; et tunc veniet consummatio".3) Et Apostolus nos admonet, ne ab aliquo seducamur, „quasi instet dies Domini; quoniam nisi venerit discessio primum, et revelatus fuerit homo peccati,"4) judicium non fiet.

*) Joan. 5, 26. 27. 2) Act. 10, 42. 3) Matth. 24, 14. 4) 2 Thes. 2, 3.

Quæstio VIII.

Quomodo fiet judicium, quaque ratione de omnibus feretur sententia.

Judicii forma.

I. Quæ autem judicii forma et ratio futura sit, Parochis ex Danielis oraculis, tum ex sanctorum Evangeliorum et Apostoli doctrina facile erit cognoscere. Praeterea sententia, quæ a judice pronuntianda sit, diligentius hoc loco expendenda erit.

Judicii sententia piis læta, impiis horribilis.

H. Christus enim Salvator noster, lætis oculis pios a dextera stantes intuens, ita de illis judicium summa cum benignitate pronuntiabit: „Venite, benedicti Patris mei: possidete regnum, quod paratum est vobis a constitutione mundi.“1) Quibus verbis nihil jucundius audiri posse illi intelligent, qui ea cum impiorum damnatione contulerint, ac cum animo suo cogitaverint, iis verbis pios et justos homines a laboribus ad quietem, a lacrymarum valle ad summum gaudium, a miseriis ad perpetuam beatitudinem, quam illi charitatis officiis promenti fuerint, vocari. Deinde ad eos, qui a sinistra stabunt, conversus, suam justitiam in eos effundet his verbis: „Discedite a me, maledicti, iu ignem æternum, qui paratus est diabolo et angelis ejus."2) '

Quæstio IX.

Quibus pœnarum generibus impii a sinistris constituti afficientur.

Pœna damni. Pœna sensus.

I. Prioribus illis verbis: „Discedite a me,“ maxima pœna significatur, qua impii plectendi erunt, quum a Dei aspectu quam longissime ejicientur; neque ulla spes eos consolari poterit, fore aliquando, ut tanto bono perfruantur. Atque hæc quidem a Theologis pœna damni appellata est, quod scilicet impii apud inferos divinæ visionis luce perpetuo carituri sint. Quod vero additur, „Maledicti“, mirum in modum auget illorum miseriam et calamitatem. Si enim, quum a divina præsentià expellendi essent, aliqua saltem benedictione digni haberentur, hoc profecto magno eis solatio esse potuisset; at quoniam nihil ejusmodi ipsis exspectandum est, quod calamitatem leviorem faciat: jure optimo, quum expellentur, divina justitia eos omni maledictione persequetur. Sequitur deinde; „in ignem æternum;“ quod quidem alterum pœnarum genus poenam sensus Theologi vocarunt!; propterea quod sensu corporis percipiatur, ut in verberibus et. flagellis, aliove graviore suppliciorum generQ, inter quæ dubitari non potest ignis tormenta

›) Matth. 25, 34. 2) Matth. 25, 41.

summum doloris sensum efficere. Cui malo quum accedat, ut perpetuum tempus duraturum sit, ex eo ostenditur, damnatorum poenam omnibus suppliciis cumulandam esse. Atque hoc magis declarant verba illa, quæ in extrema sententiae parte posita sunt: ,,qui paratus est diabolo et angelis ejus".

Socii pœnarum non lenient pœnas inferni.

II. Quum enim ita comparatum sit, ut omnes molestias levius feramus, si calamitatis nostræ socium aliquem et consortem habeamus, cujus prudentia atque humanitate aliqua ex parte juvari possimus: quæ tandem erit damnatorum miseria, quibus iu tantis ærumnis a perditissimorum dæmonum societate divelli nunquam licebit?

Sententiæ illius acerbissimæ æquitas.

III. Et hæc quidem sententia in impios justissime a Domino Salvatore nostro feretur, ut qui omnia veræ pietatis opera neglexerint, et esurienti ac sitienti nec cibum, nec potum ministraverint, hospitem non exceperint, nudum non operuerint, aut in carcere inclusum ægrumque non visitarim.

Quæstio X.

Judicii materia sæpius fidelis populi auribus inculcari debet.

Hæc sunt, quæ Pastores fidelis populi auribus sæpissime inculcare debent. Nam hujus articuli veritas fide concepta maximam vim habet ad frænandas pravas animi cupiditates, atque a peccatis homines abstrahendos. Quare in Ecclesiastico dictum est: „In omnibus operibus tuis memorare novissima tua, et in æternum non peccabis? ') Ac profecto vix quisquam adeo præceps in scelera feretur, quem illa cogitatio ad pietatis studium nou revocet, fore aliquando, ut ei apud justissimum judicem, omnium non solum factorum dictoruinque, sed occultissimarum etiam cogitationum ratio reddenda, et pro meritis pœna persolvenda sit. Justus vero ad colendam justitiam magis ac magis incitetur, ac summa lætitia efferatur necesse est, quamvis etiam in egestate, infamia, cruciatibus vitam degat, quum animum ad eum diem refert, quo post ærumnosæ hujus vitæ certamina victor universis hominibus audientibus declarabitur, et divinis, atque illis quidem æternis honoribus, in coelestem patriam receptus, afficietur. Quod igitur reliquum est, hortari fideles oportet, ut optime vivendi rationem comparent, ad omne pietatis studium se exerceant, quo possint adventantem magnum illum diem Domini majore cum securitate animi exspectare, atque adeo, ut filios decet, cum summa cupiditate expetere.

*) Eccli. 7, 40.

CAPUT IX.

DE OCTAVO ARTICULO.

Credo in Spiritum Sanctum.

Quæstio I.

Quanta sit fidei in Spiritum Sanctum necessitas et fructus.

Fructus hujus articuli.

Hactenus, quæ ad primam et secundam sanctæ Trinitatis personam pertinebant, quantum propositi argumenti ratio postulare videbatur, exposita sunt: sequitur nunc, ut illa etiam, quæ in Symbolo de tertia persona, hoc est, de Spiritu Sancto traduntur, explicentur. Qua in re declaranda omne studium et diligentiam Pastores adhibebunt, quum homini Christiano non magis liceat hanc partem ignorare, vel do ea minus recte sentire, quam de aliis superioribus articulis existimandum sit. Quare Apostolus non permisit Ephesios quosdam Spiritus Sancti personam ignorare; a quibus quum quæsisset: „Aη Spiritum Sanctum accepissent, quum illi, no si Spiritus Sanctus quidem esset, se scire respondissent," statim rogavit: „In quo ergo baptizati estis?"[1]) Quibus verbis significavit, distinctam hujus articuli notitiam fidelibus maxime necessariam esse; ex qua eum praecipue fructum capiunt, quod quum attente cogitant, se, quidquid habent, Spiritus Sancti munere et beneficio consecutos esse, tum vero de seipsis modestius et humilius sentire, et in Dei praesidio omnem spem ponere incipiunt; qui primus homini Christiano gradus ad summam sapientiam et felicitatem esse debet.

Quæstio Π.

Spiritus Sancti verbum non ita tertiæ person» Trinitatis convenit, ut etiam· aliis tribui non possit.

Pater et Filius etiam dicuntur Spiritus Sanctus; quin omnes spiritus coelestes, sanctorumque animæ.

I. Hujus igitur articuli explanationem a vi et notione, quæ hoc loco Spiritus Sancti vocabulo subjecta est, exordiri oportebit; nam quum illud aeque de Patre et Filio rectissime dicatur (uterque enim spiritus est, et sanctus, si quidem Deum spiritum esse confitemur), deinde vero hac voce Angeli etiam, et piorum animæ significentur, cavendum est, ne populus verbi ambiguitate in errorem inducatur.

Tertia Trinitatis persona proprie dicitur Spiritus Sanctus.

II. Quare docendum est, in hoc articulo Spiritus Sancti nomine tertiam Trinitatis personam intelligi, quomodo in sacris litteris, tum veteris nonnunquam, tum novi Testamenti frequenter

') Act. 19, 2. 3.

accipitur; nain David precatur: „et Spiritum Sanctum tuum ne auferas a me;"1) in libro Sapientiæ legimus: «Sensum tuum quis sciet, nisi tu dederis sapientiam, et miseris Spiritum Sanctum tuum de altissimis?"2) et alibi: „Ipse creavit illam in Spiritu Sancto.'13) In novo vero Testamento jubemur «baptizari in nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti;"4) et sanctissimam Virginem «de Spiritu Sancto concepisse"5) legimus; tum vero a sancto Joanne ad Christum mittimur, «qui nos Spiritu Sancto baptizat;"®) ac plurimis præterea aliis in locis ea vox legentibus occurrit.

Quæstio III.

Quare tertiæ person» Trinitatis, perinde ac aliis duabus, proprium nomen non sit tributum.

Mens humana non aliam essentiæ communicant!» rationem agnoscit, quam per generandi virtutem.

I. Verum nemo mirari debet, tertiæ person» quemadmodum primæ et secundæ, proprium nomen tributum non esse. Nam secunda persona ideo proprium nomen habet, et Filius dicitur, quia ejus æternus a Patre ortus proprie generatio vocatur; ut in superioribus articulis explicatum est. Ut igitur ortus ille generationis nomine significatur, ita personam, quæ emanat, proprie Filium appellamus, et a qua emanat, Patrem. Nunc quum tertiæ person» productioni proprium nomen impositum non sit, sed spiratio et processio appelletur: sequitur, ut etiam persona, quæ producitur, suo nomine careat. Nullum autem proprium nomen ejus emanatio habet, propterea quod nomina, quæ Deo tribuuntur, a rebus creatis mutuari cogimur; in quibus quoniam nullam aliam naturæ et essentiæ communicandæ rationem, quam generandi virtute agnoscimus: ob eam causam fit, ut rationem, qua seipsum totum Deus vi amoris communicat, proprio vocabulo exprimere non possimus.

Tertia Persona cur dicatur Spiritus Sanctus?

II. Quare communi Spiritus Sancti nomine tertia persona appellata est, quod quidem illi maxime convenire ex eo iutelligimus. quia spiritualem vitam in nos infundit, ac sine ejus sanctissimi Numinis afflatu nihil æterna vita dignum efficere possumus.

Quæstio IV.

Spiritus Sanctus Deus est, ejusdem omnino cum Patre et Filio potentiæ et naturæ.

Spiritum Sanctum omnino Patri et Filio in omnibus æqualein.

I. Verum explicata vocabuli significatione, docendus imprimis erit populus, Spiritum Sanctum æque ac Patrem et Filium Deum

') Ps. 50, 13. ») Sap. 9, 17. 3) Eccli. 1, 9. ‘) Matth. 28. 19. 5) Luc. 1, 31. 6) Luc. 3, 16.

esse, eidem æqualem, æque omnipotentem, æternum, et infinitæ· perfectionis, summum bonum ac sapientissimum, ejusdemque cum Pâtre et Filio naturæ.

Quæ sit hoc in Symbolo particulæ „in“ energia?

IL Quod quidem illius vocis „in“, quum dicimus, ..Credo in Spiritum Sanctum", proprietas satis indicat, quæ ad exprimendam fidei nostræ vim singulis Trinitatis personis apposita est. Atque id etiam aperta sacrarum litterarum testimonia confirmant. Nam quum S. Petrus in Actis Apostolorum dixisset: ..Anania, cur tentavit Satanas coi· tuum, mentiri te Spiritui Sancto?1) mox inquit: „ηοη es mentitus hominibus, sed Deo." Quem prius Spiritum Sanctum appellaverat, eundem statiin Deum vocat.

Spiritus Sancti Divinitas pulcherrime confirmatur.

IIT. Apostolus etiam ad Corinthios, quem Deum dixerat, Spiritum Sanctum esse interpretatur: ..Divisiones", inquit, operationum sunt: idem vero Deus, qui operatur omnia in omnibus;"2) deinde subjungit: ..Hæc autem omnia operatur unus atque idem Spiritus, dividens singulis, prout vult." Præterea in Actis Apostolorum, quod uni Deo Prophetæ tribuunt, ille Spiritui Sancto adscribit. Dixerat enim Isaias, ..Audivi vocem Domini dicentis: Quem mittam? et dixit mihi: Vade, et dices populo huic ... excæca cor populi hujus, et aures ejus aggrava, et oculos ejus claude, ne forte videat oculis suis, et auribus suis audiat."3) Quæ verba quum Apostolus citaret: „Bene,“ inquit, ..Spiritus Sanctus locutus est per Isaiam Prophetam."4) Deinde vero, quum Scriptura Spiritus Sancti personam cum Patre et Filio conjungit, ut quum Patris, et Filii, et Spiritus Sancti nomen in baptismo adhiberi præcipit. nullus nobis de hujus mysterii veritate dubitandi locus relinquitur. Nam si Pater Deus est, et Filius Deus, omnino fateri cogimur, etiam Spiritum Sanctum, qui cum eis pari honoris gradu conjungitur, Deum esse. Accedit autem, quod is. qui in nomine cujusvis rei creatæ baptizatur, nullum ex eo fructum consequi potest. ..Numquid in nomine Pauli," inquit. ..baptizat! estis?"5) ut ostenderet. hoc eis nihil ad comparandam salutem profuturum esse. Quum igitur baptizemur in nomine Spiritus Sancti, eum esse Deum fateri oportet. Sed hunc eundem trium personarum ordinem, quo Spiritus Sancti divinitas comprobatur, licet animad-

*) Act. 5, 3. 4. a) 1 Cor. 12, 6. 11. ») Is. 6, 8—10. 4) Act. 28, 25. 4) 1 Cor. 1, 13.

vertere, turn in epistola Joannis: «Très sunt, qui testimonium dant in cœlo, Pater, Verbum et Spiritus Sanctus, et hi tres unum sunt;1) tum ex præclaro illo sanctæ Trinitatis elogio, quo divinae laudes et Psalmi concluduntur: «Gloria Patri et Filio, et Spiritui Sancto". Postremo, quod ad eam veritatem confirmandam maxime pertinet, quæcunque Dei propria esse credimus, ea Spiritui Sancto convenire, sacræ litter» testantur. Quare illi templorum honorem tribuunt, ut quum Apostolus ait: „An nescitis, quoniam membra vestra templum sunt Spiritus Sancti?"2) Item: „sanctificationem et vivificationem, et scrutari profunda Dei, et per Prophetas loqui, et ubique esse",8) quæ omnia divino tantum Numini tribuenda sunt.

Quæstio V.

Certo credendum est, Spiritus Saucti vocabulum tertiam divinitatis personam per se subsistentem significare.

Spiritus Sanctus, persona divina, est vita animæ.

I. Sed illud præterea fidelibus accurate explanandum est, Spiritum Sanctum ita Deum esse, ut eum tertiam personam, in divina natura a Patre et Filio distinctam, et voluntate productam, confiteri oporteat; nam, ut alia Scripturarum testimonia omittantur, baptismi forma, quam Salvator noster docuit, apertissime ostendit, Spiritum Sanctum tertiam esse personam, quæ in divina natura per se constet, et ab aliis distincta sit. Quod etiam Apostoli verba declarant, quum inquit: «Gratia Domini nostri Jesu Christi, et charitas Dei, et communicatio Sancti Spiritus sit cum omnibus vobis, Arnen".4) Idem vero multo apertius demonstrant, quæ Patres in Constantinopolitano primo Concilio hoc loco ad confutandam impiam Macedonii amentiam addiderunt: „Et in Spiritum Sanctum, Dominum et vivificantem, qui ex Patre Filioque procedit; qui cum Patre et Filio simul adoratur et conglorificatur·; qui locutus est per Prophetas." Quod igitur Spiritum Sanctum Dominum confitentur, in eo declarant, quantum Angelis antecellat, qui tamen nobilissimi spiritus a Deo conditi sunt. Illos enim omnes S. Paulus testatur esse «administratorios spiritus, in ministerium missos, propter eos, qui hæreditatem capiunt salutis".5) Vivificanten vero appellant, quod anima cum Deo conjuncta magis vivit, quam corpus animæ conjunctione alitur ac sustinetur. Quoniam vero Spiritui Sancto sacræ litteræ hanc animæ cum Deo conjunctionem tribuunt, rectissime vivificantem Spiritum Sanctum vocari perspicuum est.

') 1 Joan. 5, 7. 2) 1 Cor. 6, 19. s) 1 Petr. 1, 2. Joan. 6, 64. 1 Cor. 2, 10. 2 Petr. 1, 21. *) 2 Cor. 13, 13. ') Hebr. 1, 14. ,capiunt| sec. Man. et Fabn.

II. Jam veto, quod sequitur, „Qui ex Patre Filioque procedit/ docendi sunt fideles, Spiritum Sanctum a Patre et Filio, tanqiiam ab uno principio, æterna processione procedere. Id enim Ecclesiastica regula, a qua Christiano non licet aberrare, credendum nobis proponit, et divinarum litterarum et conciliorum auctoritate confirmatur. Nam Christus Dominus, quum de Spiritu Sancto loqueretur, dixit: „llle me clarificabit, quia de meo accipiet".1) Hoc idem ex eo colligitur, quod in Scripturis sacris Spiritus Sanctus nonnumquam Spiritus Christi, interdum Spiritus Patris appellatur; modo a Patre, modo a Filio mitti dicitur, ut æque a Patre et Filio procedere, non obscure significetur. „Qui Spiritum Christi non habet/ inquit S. Paulus, „hic non est ejus:"2) et idem Spiritum Christi vocat, quum ad Galatas inquit: ..Misit Deus Spiritum Filii sui in corda vestra, clamantem Abba, Pater".3) Apud sanctum Matthaeum Spiritus Patris appellatur: „Non vos estis, qui loquimini, sed Spiritus Patris vestri:"1i et Dominus in cœna inquit: „Paraclitus, quem ego mittam vobis, Spiritum veritatis, qui a Patre procedit, ille testimonium perhibebit de me".5) Tum alibi eundem Spiritum Sanctum a Patre mittendum affirmat his verbis: „Quem mittet Pater in nomine meo".6) Ex quibus verbis quum processionem Spiritus Sancti intelligamus, perspicuum est, eundem ab utroque procedere. Hæc sunt, quæ de Spiritus Sancti persona tradenda erunt.

Quæstio VI.

Quum opera Trinitatis sint indivisa, quare peculiariter quidam effectus et dona Spiritui S. tribuantur.

De admirandis Spiritus Sancti effectibus et donis.

I. Docere præterea oportebit, quosdam esse Spiritus Sancti admirabiles effectus, et amplissima quædam munera, quæ ab ipso, tanquam a perenni bonitatis fonte, oriri et manare dicuntur. Quamvis enim sanctissimae Trinitatis opera, quæ extrinsecus fiunt, tribus personis communia sint: ex iis tamen multa Spiritui Sancto propria tribuuntur, ut intelligamus, illa in nos a Dei immensa caritate proficisci; nam quum Spiritus Sanctus a divina voluntate, veluti amore inflammata, procedat, perspici potest, eos effectus, qui proprie ad Spiritum Sanctum referuntur, a summo erga nos Dei amore oriri.

') Joan. 16, 14. ³) Rom. 8, 9. s) Gal. 4, 6. 4) Mattii. 10, 20. 6) Joan. 15, 26. 6) Joaun. 14, 26.

Spiritus Sanctus cur Donum vocetur.

IL Quare ex eo consequitur, ut Spiritus Sanctus donum appelletur; nam doni vocabulo significatur id, quod benigne et gratuito, nulla spe renumerationis proposita, donatur. Ac proinde quæcumque bona et beneficia a Deo in nos collata sunt „quid autem habemus, quod a Deo," ut inquit Apostolus, „11011 acceperimus?"1) ea nobis Spiritus Sancti concessu et munere data esse, pio et grato animo agnoscere debemus.

Plures sunt Spiritus Sancti effectus.

III. Ejus autem plures effectus sunt; nam, ut mundi creationem, creatarumque rerum propagationem et gubernationem omittamus, de quibus in primo articulo commemoravimus, vivificationem Spiritui Sancto proprie tribui, paulo ante demonstratum est. et Ezechielis testimonio confirmatur: „Dabo", inquit, „vobis Spiritum et vivetis."2)

Spiritus Sancti dona.

IV. Praecipuos tamen et maxime proprios Spiritus Sancti effectus Propheta enumerat: „Spiritum sapientiae et intellectus, Spiritum consilii et fortitudinis, Spiritum scientiæ et pietatis, et Spiritum timoris Domini;"3) quæ dona Spiritus Sancti vocantur; interdum autem Spiritus Sancti nomen eis tribuitur. Quare sapienter divus Augustinus monet: animadvertendum esse, quum in sacris litteris hujus vocis Spiritus Sancti mentio fit, ut dijudicare possimus, tertiamne Trinitatis personam, an ejus effectus atque operationes significet;4) nam hæc duo eodem intervallo distinguenda sunt, quo etiam creatorem a rebus creatis differre credimus.

Argumentum in nobis habitantis Spiritus Sancti. Justificatio nostra est Spiritus Sancti signaculum; cf. Cone. Trid. Sess. 6.

V. Atque hæc eo diligentius explicanda sunt, quod ex hisce Spiritus Saucti donis Christianæ vitæ præcepta haurimus, sentireque possumus an Spiritus Sanctus in nobis sit. Verum præ ceteris ejus amplissimis muneribus gratia illa prædicanda est, quæ nos justos facit, signatque Spiritu promissionis Sancto, qui est pignus hereditatis nostræ.5) Hæc enim mentem nostram arctissimo amoris vinculo Deo jungit; ex quo fit, ut summo pietatis studio accensi, novam vitam instituamus, ac „naturæ divinæ consortes effecti",3) Filii Dei nominemur et vere simus.7)

') 1 Cor. 4, 7. 2) Ezcch. 37, fi. ') Is. 11, 2. 3. 4) De Trinitat. Lib. XV. c. 18, 19. 5) Eph. 1, 13. 14. ») 2 Pctr. 1, 4. 7) 1 Joau. 3, 1.

CAPUT X.

DE NONO ARTICULO.

Credo sanctam Ecclesiam Catholicam, Sanctorum communionem.

Quæstio I.

Quibus de causis nonus articulus omnium frequentissime populo inculcandus sit.

Cur Prophet» planius de Ecclesia, quam de Christo sint locuti.

I. Quanta diligentia curare Pastores debeant, ut hujus noni articuli veritatem fidelibus explicent, si duo potissimum considerantur, facile cognosci poterit. Primum enim, teste S. Augustino,[1] Prophetæ planius et apertius de Ecclesia, quam de Christo locuti sunt, quum in eo multo plures erraro ac decipi posse, quam in incarnationis Sacramento, præviderent. Neque enim defuturi erant impii, qui ad simiæ imitationem, quæ se hominem esse fingit, solos se Catholicos esse profiterentur, et Catholicam Ecclesiam apud se tantum, non minus nefarie (piam superbe affirmarent. Deinde si quis hanc veritatem firmo animo conceptam habuerit, facile horrendum hæresis periculum effugiet.

Quis dicendus sit hæreticus. Verus noni articuli professor nequit dici hæreticus. Nonus articulus ab octavo pendet.

II. Non enim, ut quisque primum in fide peccarit, hæreticus dicendus est; sed qui, Ecclesiæ auctoritate neglecta, impias opiniones pertinaci animo tuetur. Quum igitur fieri non possit, ut aliquis se hæresis peste commaculet, si iis fidem adhibeat, quæ in hoc articulo credenda proponuntur: curent omni studio Pastores, ut fideles, cognito hoc mysterio, contra adversarii artes muniti, in fidei veritate perseverent. Pendet autem hic articulus a superiori, quia quum jam demonstratum sit. Spiritum Sanctum omnis sanctitatis fontem et largitorem esse, nunc ab eodem Ecclesiam sanctitate donatam confitemur.

Quæstio II.

Quid peculiari ratione nomine Ecclesiæ, quidque generatim denotetur.

Ecclesia generatim coetum significat: ex quo hominum genere ille sit conflatus, non refert.

I. Ac quoniam Ecclesiæ vocem Latini a Græcis mutuati, post divulgatum Evangelium ad res sacras transtulerunt: quam vim habeat hoc vocabulum, aperiendum est. Significat autem Ecclesia[2] evocationem; verum scriptores postea usurparunt pro concilio et concione. Neque vero refert, utrum populus ille veri Dei, an fais»

*) in Ps. 30. 2) a verbo Græco ἰκκαλεῖν.

religionis cultor exstiterit: in Actis enim de Ephesino populo scriptum est, quum scriba turbas sedasset, dixisse: Si quid autem alterius rei quæritis, in legitima Ecclesia poterit absolvi".1) Legitimam vocat ecclesiam populum Ephesinum, Dianæ cultui addictum. Neque solum gentes, quæ Deum non noverunt, sed etiam malorum hominum concilia interdum Ecclesia nominantur. ..Odivi", inquit Propheta, «ecclesiam malignantium, et cum impiis non sedebo".2)

Ecclesia peculiari et usitata consuetudine significat omnium fidelium multitudinem, cf. Quæst. 9. hujus articuli.

II. Communi vero deinde sacrarum Scripturarum consuetudine hæc vox ad rempublicam Christianam, fideliumque tantum congregationes significandas usurpata est; qui scilicet ad lucem veritatis et Dei notitiam per fidem vocati sunt, ut, rejectis ignoranti» et errorum tenebris, Deum verum et vivum pie et sancte colant, iliique ex toto corde inserviant: atque, ut unico verbo hæc res tota absolvatur, „Ecclesia," ut ait S. Augustinus, „est populus fidelis per universum orbem dispersus".3)

Quæstio III.

Quæ potissimum mysteria in vocabulo Ecclesiæ contemplanda offerantur.

Ecclesia quomodo a cæteris gentilium politiis differat. Deus quomodo suam Ecclesiam vocet. Duplex Ecclesiæ vocatio. Finis vocationis utrinsque est æternarum rerum post cognitionem possessio. Ecclesia quomodo differat a Judæorum republics.

Nec vero levia mysteria in hoc vocabulo continentur. Etenim in evocatione, quam Ecclesia significat, statim divinæ gratiæ benignitas et splendor elucet, intelligimusque, Ecclesiam ab aliis rebus publicis maxime differre. Illæ enim humana ratione et prudentia nituntur, hæc autem Dei sapientia et consilio constituta est. Vocavit enim nos intimo quidem Spiritus Sancti afflatu, qui corda hominum aperit, extrinsecus autem Pastorum et Prædicatorum opera ac ministerio. Prætcrea ex hac vocatione, quis nobis finis propositus esse debeat, nimirum æternarum rerum cognitio er possessio, is optime perspiciet, qui animadverterit, cur oliin fidelis populus sub lege positus, Synagoga,4) id est, congregatio, diceretur. Nam, ut docet sanctus Augustinus,5) hoc nomen ei im=positum est, quia pecudum more, quibus magis congregari convenit, terrena et caduca tantum bona spectaret. Quare merito Christianus populus non Synagoga, sed Ecclesia dicitur, quia ter-

1) Act. 19, 39. 2) Ps. 25, 5. 3) in Ps. 149. 4) a συνάγειν. 5) in Ps. 77 et 81

renis et mortalibus rebus contemptis, cœlestes et æternas tantummodo consectatur.

Quæstio IV.

Quibus nominibus Christianorum universitas in sacris litteris descripta inveniatur.

Domus Dei cur sit dicta Ecclesia. Grex ovium, Sponsa Christi.

I. Multa præterea nomina, quæ plena sunt mysteriis, ad Christianam rempublicam significandam traducta sunt; nam et domus et ædificium Dei ab Apostolo vocatur. „Si tardavero", inquit ad Timotheum, „ut scias, quo modo oporteat te in domo Dei conversari, quæ est Ecclesia Dei vivi, columna et firmamentum veritatis".[1] Domus autem Ecclesia idcirco appellatur, quia sit veluti una familia, quam unus pater familias moderatur, et in qua est bonorum omnium spiritualium communio. Dicitur etiam grex ovium Çhristi, quarum ille ostium est et Pastor.[2] Vocatur et sponsa Christi: „Despondi vos uni viro virginem castam exhibere Christo",[3] inquit Apostolus ad Corinthios. Idem ad Ephesios: „Viri, diligite uxores vestras, sicut et Christus dilexit Ecclesiam".[4] Ac de matrimonio: „Sacramentum hoc," inquit, „magnum est; ego autem dico, in Christo et in Ecclesia".[5]

Corpus Christi.

II. Dicitur denique Ecclesia „corpus Christi", ut ad Ephesios et Colossenses licet videre.[6] Et hæc singula plurimum valent ad fideles excitandos, ut se dignos immensa Dei clementia et bonitate præbeant, qui eos, ut populus Dei esset, elegit.

Quæstio V.

Duæ præcipue Ecclesiæ partes recensentur, triumphans una, militans altera.

De Ecclesia militante et triumphante. Triumphans Ecclesia.

I. His vero explicatis, necesse erit, singulas Ecclesiæ partes enumerare, earumque differentias docere, quo magis Deo dilectæ Ecclesiæ naturam, proprietates, dona et gratias populus percipiat, •et ob eam causam sanctissimum Dei numen laudare nunquam intermittat. Ecclesiæ autem duæ potissimum sunt partes, quarum altera triumphans, altera militans vocatur. Triumphans est coetus ille clarissimus et felicissimus beatorum spirituum, et eorum, (pii de mundo, de carne, de iniquissimo dæmone triumpharunt, et ab hujus vitæ molestiis liberi ac tuti, æterna beatitudine frumitur.

Militans Ecclesia.

II. Militans vero Ecclesia est coetus omnium fidelium, qui adhuc in terris vivunt; quæ ideo militans vocatur, quod illi cum immanissimis hostibus, mundo, carne, Satana perpetuum sit bel-

[1] 1 Tini. 3. 15. [2] Joan. 10, 1. [3] 2 Cor. 11, 2. [4] Ephes. 5, 25, [5] Ibid. 5, 32. [6] Ibid. 1, 23. Coloss. 1, 21.

lum. Neque idcirco tamen duas esse Ecclesias censendum est; sed ejusdem Ecclesiæ, ut antea diximus, partes duæ sunt, quarum una antecessit, et coelesti patria jam potitur, altera in dies sequitur, donec aliquando cum Salvatore nostro conjuncta, in sempiterna felicitate conquiescat

Quæstio VI.

In Ecclesia militanti duo hominum sunt genera, boni scilicet et mali.

Electorum Ecclesia est incerta, cf. Cone. Trid. Sess. 6. C. 12.

I. Jam in Ecclesia militanti duo sunt hominum genera, bonorum et improborum; et improbi quidem eorundem Sacramentorum participes, eandem quoque, quam boni, fidem profitentur, vita ac moribus dissimiles; boni vero in Ecclesia dicuntur ii, qui non solum fidei professione, et communione Sacramentorum, sed etiam spiritu gratiæ, et caritatis vinculo inter se conjuncti et colligati sunt; de quibus dicitur: „Cognovit Dominus, qui sunt ejus11.1) Possunt vero etiam homines aliquibus conjecturis opinari, quinam sint, qui ad hunc piorum hominum numerum pertineant, certo autem scire minime possunt.

Ecclesia militans bonos et malos complectitur.

II. Quare existimandum non est, Christum Salvatorem de hac Ecclesiæ parte locutum esse, quum ad Ecclesiam nos remisit, eique ut pareamus, præcepit.2) Nam quum illa sit incognita, cui certum esse poterit, ad cujus judicium confugiendum, et cujus auctoritati obtemperandum sit? Bonos igitur et improbos Ecclesia complectitur, quemadmodum et divinæ litteræ et sanctorum virorum scripta testantur. In quam sententiam scriptum est illud Apostoli: „Unum corpus, et unus spiritus11.3)

Quæstio VII.

Ecclesia visibilis est, et bonos et malos suo sinu concludit.

Ecclesia quibus figuris et similitudinibus designata.

I. Hæc autem Ecclesia nota est, urbique supra montem sitæ comparata, quæ undique conspicitur; nam quum illi ab omnibus parendum sit, cognoscatur uccesse est. Neque bonos tantum, sed malos etiam complectitur, ut multis parabolis Evangelium docet; veluti quum regnum coelorum, id est, militantem Ecclesiam, „simile esse sagenæ in mare missæ4) commemorat; vel „agro, in quo zizania superseminata sunt; vel „areæ, in qua frumentum paleis continetur11;5) vel „decem virginibus, partini fatuis, partim prudentibus14.6) Sed multo ante etiam „in arca Noë“, qua non solum

>) 2 Tim. 2, 19. *) Matth. 18, 17. 8) Ephes. 4, 4. 4) Mattii. 13, 47. 5) Ibid. 13, 25; 3, 12. ’) Ibid. 25, 1.

munda sed etiam «immunda animantia"[1]) concludebantur, hujus Ecclesiae figuram et similitudinem licet intueri.

Duarum Ecclesiæ partium diversissimam esse sortem.

IL Quamvis autem bonos et malos ad Ecclesiam pertinere, Catholica fides vere et constanter affirmet: ex iisdem tamen fidei regulis fidelibus explicandum est, utriusque partis diversam admodum rationem esse. Ut enim paleæ cum frumento in area confusae sunt, vel interdum membra varie intermortua corpori conjuncta: ita etiam mali in Ecclesia continentur.

Quæstio VIII.

Quinam Ecclesiæ militantis finibus non contineantur.

Tria hominum genera ab Ecclesia excluduntur.

I. Ex quo fit, ut tria tantummodo hominum genera ab ea excludantur; primo infideles, deinde hæretici et schismatici, postremo excommunicati. Ethnici quidem, quod in Ecclesia nunquam fuerunt, neque eam unquam cognoverunt, nec ullius Sacramenti participes in populi Christiani societate facti sunt.

Hæretici, schismatici, et excommunicati nihilominus sunt in potestate Ecclesiæ.

II. Hæretici vero atque schismatici, quia ab Ecclesia desciverunt. Neque enim illi magis ad Ecclesiam spectant, quam transfugae ad exercitum pertineant, a quo defecerunt. Non negandum tamen, quin in Ecclesiæ potestate sint, ut qui ab ea in judicium vocentur, puniantur et anathemate damnentur. Postremo etiam excommunicati, quod Ecclesiæ judicio ab ea exclusi, ad communionem non pertineant, donec resipiscant.

Scelerati fideles in Ecclesia perseverant. Antistites improbi suam potestatem von amittunt.

III. De ceteris autem, quamvis improbis et sceleratis hominibus, adhuc eos in Ecclesia perseverare dubitandum non est; idque fidelibus tradendum assidue, ut, si forte Ecclesiæ Antistitum vita flagitiosa sit, eos tamen in Ecclesia esse, nec propterea quidquam de eorum potestate detrahi, certo sibi persuadeant

Quæstio IX.

Nominis Ecclesiæ significationum varietas.

Ecclesiæ universalis partes majores, imo etiam privatæ fidelium familiæ Ecclesiæ appellantur.

I. Verum universæ etiam Ecclesiæ partes Ecclesiæ nomine significari solent, ut quum Apostolus «Ecclesiam, quæ est Corinthi,

[1]) Gen. 7, 2. 8.

Galatiæ, Laodicensium. Thessalonicensium.” nominat; privatas etiam fidelium familias Ecclesias vocat; nam ..Priscæ et Aquilæ domesticam Ecclesiam salutari jubet”;[1] item alio in loco: ..Salutant vos”, inquit, „in Domino multum Aquila et Priscilla cum domestica sua Ecclesia”.[2] Ad Philemonem etiam scribens eandem vocem usurpavit.

Ecclesia pro ipsius præpositis et Pastoribus aliquando usurpatur vel Ecclesia pro loco. Hic Ecclesia proprie accipitur pro omnium fidelium tam bonorum quam malorum multitudine.

H. Interdum quoque Ecclesiæ nomine ejus Presides ac Pastores significantur: ..Si te non audierit”, inquit Christus, „dic Ecclesiæ”;[3] (pio in loco Prepositi Ecclesiæ designantur. Sed locus etiam, in quem populus, sive ad concionem, sive alicujus rei sacræ causa convenit, Ecclesia appellatur. Præcipue vero in hoc articulo Ecclesia bonorum simul et malorum multitudinem, nec Presides solum, sed eos etiam, qui parere debent, significat.

Quæstio X.

De notis veræ Ecclesiæ, et primo, cur una dicatur.

Unitas Ecclesiæ. Post invisibile Ecclesiæ caput necessario statui oportuit visibile caput. Cf. Q. 24. de Sacram. Ordin.

Aperiendæ autem sunt fidelibus hujus Ecclesiæ proprietates, ex quibus licebit agnoscere, quanto beneficio a Deo affecti sint, quibus contigerit in ea nasci atque educari. Prima igitur proprietas in Symbolo Patrum describitur, ut una sit. „Una“, enim inquit, „est columba mea, una est speciosa mea”.[4] Vocatur autem una tanta hominum multitudo, quæ tam longe lateque diffusa est, ob eas causas, quæ ab Apostolo ad Ephesios scriptæ sunt: „Unum“ enim ..Dominum, unam fidem, unum Baptisma”[5] tantum esse praedicat. Unus est etiam ejus rector ac gubernator, invisibilis quidem Christus quem æternus Pater dedit „caput super omnem Ecclesiam, quæ est corpus ejus”.[6] Visibilis autem is, qui Romanam cathedram Petri, Apostolorum Principis, legitimus successor tonet.

Quæstio XI.

Quid de Romano Pontifice, visibili Ecclesiæ Christi capite, sentiendum sit.

In Petro omnes Romani Pontifices primatum super universam Ecclesiam acceperunt.

I. De quo fuit illa omnium Patrum ratio et sententia consentiens, hoc visibile caput ad unitatem Ecclesiæ constituendam et conservandam necessariam fuisse. Quod præclare et vidit et. scripsit sanctus Hieronymus contra Jovinianum[7] iis verbis: ,.Unus eligitur, ut, capite constituto, schismatis tollatur occasio”; et ad Damasum:[8] ,.facessat invidia, Romani culminis recedat ambitio;

[1]) Rom. 16, 3. 5. [2]) 1 Cor. 16, 19. [3]) Matth. 18, 17. [4]) Cant. 6, 8. [5]) Ephes. 4, 5. [6]) Ephes. 1, 22. 23. [7]) Adv. Jov. 1, 26. [8]) Ep. 15.

cum successore piscatoris et discipulo crucis loquor. Ego nullum primum, nisi Christum, sequens, beatitudini tuæ, id est, cathedræ Petri, communione consocior; super illam petram ædificatam Ecclesiam scio. Quicunque extra hanc domum Agnum comederit, profanus est. Si quis in arca Noë non fuerit, peribit regnante diluvio". Quod et longe antea ab Irenæo[1]) probatur, et Cypriano,[2]) qui de unitate Ecclesiae loquens ait: ,,Loquitur Dominus ad Petrum: „„Ego, Petre, dico tibi, quia tu es Petrus, et super hanc petram aedificabo Ecclesiam meant"". Super unum aedificat Ecclesiam; et quamvis Apostolis omnibus post resurrectionem suam parem potestatem tribuat et dicat: Sicut misit me Pater, et ego mitto vos; accipite Spiritum Sanctum:"" tamen, ut unitatem manifestaret, unitatis ejusdem originem ab uno incipientem, auctoritate sua disposuit, etc. Optatus deinde Milevitanus ait: «Ignorantia tibi adseribi non potest,[3]) scienti in urbe Roma Petro primo cathedram Episcopalem esse collatam, in qua sederit omnium Apostolorum caput, Petrus; in quo uno cathedræ unitas ab omnibus servaretur, ne ceteri Apostoli singulas sibi quisque defenderent; ut jam schismaticus et praevaricator esset, qui contra singularem cathedram alteram collocaret". Post vero Basilius sic scriptum reliquit:[1]) «Petrus collocatus est in fundamento; dixit enim: ,,,,Tu es Christus, filius Dei vivi"", et vicissim audivit, se esse petram: licet enim petra esset, non tamen petra erat, ut Christus. Nam Christus vere immobilis petra, Petrus vero propter petram. Dignitates enim suas Deus largitur aliis: «sacerdos est, et facit sacerdotes; petra est et petram facit; et quæ sua sunt, largitur servis suis". [Postremo vero sanctus Ambrosius ait:][3]) Si quis obiciat, Ecclesiam uno capite et sponso Jesu Christo contentam, præterea nullum requirere: in promptu responsio est. Ut enim Christum Dominum singulorum Sacramentorum non solum auctorem, sed intimum etiam præbitorem habemus (nam ipse est, qui baptizat et qui absolvit, et tamen is homines Sacramentorum externos ministros instituit): sic Ecclesiæ, quam ipse intimo Spiritu regit, hominem, suæ potestatis vicarium et ministrum, præfecit. Nam cum visibilis Ecclesia visibili capite egeat, ita Salvator noster Petrum universi fidelium generis caput et Pastorem constituit, cum illi oves suas pascendas verbis amplissimis commendavit, ut, qui ei successisset, eandem plane totius Ecclesiæ regendæ et gubemandæ potestatem habere voluerit.

Unitas Ecclesiæ maxime in fide.

II. „Unus“ præterea «idemque est Spiritus", inquit Apostolus

‘) Adv. hær. 3, 3. 2) De unit. eccl. 4. ’) De schism. Don. contra Parmen, 2, 2. ‘) Homil. 29. de Pœnitent. 5) Textus ipse excidit. Edit. Rom. (1761) habet conjecturam valde dubiam: ‚Qui solus profitetur ex omnibus, omnibus antefertur' (cf. ed. tertia romana Romæ MCMII. p. 91.) Ambros. in Luc. comm. lib. VI n. 9 loquitur de nuptiis, in quibus desponsatur ‚Ecclesia Christus, adamatur‘, dum alio in loco dicit (in ps. 40, 39): ‚ubi Petrus, ibi ecclesia/

ad Corinthios, qui fidelibus gratiam, perinde atque anima corporeis membris vitam impertitur.[1] Ad quam unitatem servandam quum Ephesios hortaretur, inquit: «Solliciti servare unitatem spiritus in vinculo pacis; unum corpus et unus spiritus".[2] Quemadmodum enim humanum corpus multis constat membris, caque ab una anima aluntur, quæ oculis visum, auribus auditum, et aliis sensibus diversas vires subministrat: ita corpus Christi mysticum, quod est Ecclesia, ex inultis fidelibus compositum est. „Una“ quoque «est spes," ut in eodem loco idem Apostolus testatur, «ad quam vocati sumus"; siquidem omnes eandem rem, nempe aeternam et beatam vitam speramus. Una est denique fides, quæ omnibus tenenda est ac præ se ferenda. «Non sint", inquit Apostolus, ..in vobis schismata";[3] atque unum baptisma, quod quidem est Christianae fidei sacramentum.

Quæstio XII.

De secunda nota Ecclesiæ, qua dicitur Sancta.

Prima ratio, cur Ecclesia Christi inter tot peccatores dicitur sancta. Omnes fideles generatim dicuntur sancti.

I. Altera proprietas Ecclesiæ est, ut sit sancta; quod a Principe Apostolorum accepimus eo loco: „Vos autem genus electum, gens sancta".[4] Appellatur autem sancta, quod Ueo consecrata dedicataque sit; sic enim cetera hujuscemodi, quamquam corporea sint, sancta vocari consueverunt, quum divino cultui addicta et dedicata sunt. Cujus generis sunt in lege veteri vasa, vestes et altaria; in qua primogeniti quoque, qui Deo altissimo dedicabantur, sancti sunt appellati. Nec mirum cuiquam videri debet, Ecclesiam dici sanctam, tametsi multos peccatores continet. Sancti enim vocantur fideles, qui populus Dei effecti sunt, quive se, fide et baptismate suscepto, Christo consecrarunt; quamquam in multis offendunt, et quæ polliciti sunt, non praestant. Quemadmodum etiam, qui artem aliquam profitentur, etsi artis praecepta non servent, nomen tamen artificum retinent. Quare D. Paulus Corinthios «sanctificatos et sanctos"[5] appellat, in quibus nonnullos fuisse perspicuum est, quos ut carnales, et gravioribus etiam nominibus acriter objurgat.

Secunda ratio — Christus, caput ecclesiæ.

II. Sancta etiam dicenda est, quod veluti corpus cum sancto capite Christo Domino, totius sanctitatis fonte, conjungitur, a quo Spiritus Sancti charismata, et divinae bonitatis divitiæ diffunduntur. Praeclare sanctus Augustinus, interpretans verba illa Prophetae: «Custodi animam meam, quoniam sanctus sum", «Audeat," inquit, «et corpus Christi, audeat et unus ille homo, clamans a finibus terræ, cum capite suo, et sub capite suo dicere, Sanctus

1) 1 Cor. 12, 11. 2) Ephes. 4, 3. 4. 3) 1 Cor. 1, 10. 4) 1 Petr. 2, 9. 5) 1 Cor. 1, 2.

sum; accepit enim gratiam sanctitatis, gratiam baptismi, et remissionis peccatorum||.1) Ac paulo post: «Si Christiani omnes, et fideles in Christo baptizati ipsum induerunt, sicut Apostolus dicit: ««Quotquot in Christo baptizati estis, Christum induistis||||;2) si membra sunt facti corporis ejus, et dicunt se sauctos non esse: capiti ipsi faciunt injuriam, cujus membra sancta sunt.||

Tertia ratio — sancta potestas.

III. Accedit etiam, quod sola Ecclesia legitimum sacrificii cultum et salutarem habet Sacramentorum usum, per quæ, tanquam efficacia divinæ gratiæ instrumenta, Deus veram sanctitatem efficit, ita ut quicunque vere sancti sunt, extra hanc Ecclesiam esse non possint. Patet igitur, Ecclesiam esse sanctam, ac sanctam quidem, quoniam corpus est Christi, a quo sanctificatur, cujusque sanguine abluitur.

Quæstio XIII.

Qua ratione Ecclesia Christi sit Catholica.

Ecclesiæ universitas. Ecclesiæ vcræ a falsa dignoscendae certissima regula.

Tertia proprietas Ecclesiæ ea est, ut Catholica, nempe universalis, vocetur; quæ appellatio vere illi tributa est, quoniam, ut testatur sanctus Augustinus, „a solis ortu usque ad occasum unius fidei splendore diffunditur||.3) Neque enim, ut in humanis rebus publicis aut hæreticorum conventibus unius tantum regni terminis, aut uno hominum genere Ecclesia definita est; verum omnes homines, sive illi barbari sint, sive Scythæ, sive servi, sive liberi, sive masculi, sive feminæ, caritatis sinu complectitur. Quare scriptum est: «Redemisti nos Deo in sanguine tuo, ex omni tribu, et lingua, et populo, et natione; et fecisti nos Deo nostro regnum||.4) De Ecclesia dicit David: «Postula a me, et dabo tibi gentes hereditatem tuam, et possessionem tuam terminos terræ||.5) Item: «Memor ero Rahab et Babylonis, scientium me; et «homo natus est in ea4|.6) Præterea omnes fideles, qui ab Adam in hunc usque diem fuerunt, quive futuri sunt, quamdiu mundus exstabit, veram fidem profitentes, ad eandem Ecclesiam pertinent, quæ «super fundamento Apostolorum|| fundata est, «ac Prophetarum4|, qui omnes „in illo lapide angulari Christo||,7) qui «fecit utraque unum,8) «et pacem iis, qui prope-|, et iis, qui longe, annuntiavit, constituti sunt et fundati. Universalis etiam ob eam causam dicitur, quod omnes, qui salutem æternam consequi cupiunt, eam tenere et amplecti debeant, non secus ac qui «arcam, ne diluvio perirent, ingressi sunt4|. Hæc igitur veluti certissima regula tradenda est, qua vera et falsa Ecclesia judicetur.

*) In Ps. 85, 2. 2) Gal. 3, 27. 3) Serni. 131 ct 181 de temp. 4)Apoc. 5, 9. 10. 5) Ps. 2, 8. °) Ps. 86, 4. 5. ') Eph. 2, 20. s) Eph. 2, 14. 17.

Quæstio XIV.

Quo pacto Ecclesia Christi etiam apostolica dicatur..

Apostolica Ecclesia. Ecclesia hæreticoruui non potest esse vera Christi Ecclesia. Synib. Const.

Sed ex origine etiam, quam revelata gratia ab Apostolis ducit, Ecclesiæ veritatem agnoscimus; siquidem ejus doctrina veritas est, non recens, neque nunc primum orta, sed ab Apostolis jam olim tradita, et iu omnem orbem terrarum disseminata. Ex quo fit, ut nemo dubitare possit, impias haereticorum voces longe a veræ Ecclesiæ tide abesse, quum doctrinæ Ecclesiæ, quæ ab Apostolis ad hanc diem prædicata est, adversentur. Quare, ut omnes intelligerent, quænam esset Ecclesia catholica, Patres in Symbolo illud divinitus addiderunt ..apostolicaiu". Etenim Spiritus Sanctus, qui Ecclesiæ praesidet, eam non per aliud genus ministrorum, quam per apostolicum gubernat, qui Spiritus primum quidem Apostolis tributus est, deinde vero summa Dei benignitate semper in Ecclesia mansit.

Quæstio XV.

Ecclesia in fidei aut morum dogmatibus errare non potest.

Sed quemadmodum hæc una Ecclesia errare non potest in fidei ac morum disciplina tradenda, quum a Spiritu Sancto gubernetur: ita ceteras omnes, quæ sibi Ecclesiæ nomen arrogant, ut quæ diaboli spiritu ducantur, iu doctrinæ et morum perniciosissimis erroribus versari necesse est.

Quæstio XVI.

■Quibus præcipue figuris Christi Ecclesia iu veteri Testamento adumbrata sit. Conjungatur hæc Quæstio cum 4. et 9. Q. huj. art. Area Noë.

I. Sed quoniam magnam vim habent figuræ veteris Testamenti ad excitandos fidelium animos, revocandamque rerum pulcherrimarum memoriam, cujus rei potissimum causa Apostoli his usi sunt; illam quoque doctrinæ partem, quæ magnas utilitates habet, Parochi non prætermittent. In his autem illustrem significationem habet ,.Arca Noë“, quæ ob eam rem tantum ..divino jussu constructaIl est, ut nullus dubitandi locus relinquatur, quin Ecclesiam ipsam significet, quam Deus sic constituit, ut quicunque per baptismum illam ingrederentur, ab omni mortis æternæ periculo tuti esse possent; qui vero extra illam essent, quemadmodum iis evenit, (pii in arcam recepti non sunt, suis sceleribus obruerentur.

Civitas Jerusalem. Extra Ecclesiam Catholicam non est verus Dei cultus verumque sacrificium.

II. Alia figura est magna illa civitas Jerusalem, cujus nomine Scripturae sæpius sanctam Ecclesiam significant. Nimirum

in ilia sola offerre Deo sacrificia licebat, quia in sola etiam Dei Ecclesia, neque extra eam usquam, verus cultus verumque sacrificium rcperitur, quod Deo placere ullo modo possit.

Quæstio XVII.

Qua ratione credere Christi Ecclesiam ad articulos fidei pertineat.

Jam illud etiam extremo loco de Ecclesia docendum erit, quanam ratione, nos credere Ecclesiam, ad articulos fidei pertineat. Nam etsi quivis ratione et sensibus percipit. Ecclesiam, id est, hominum conventum, in terris esse, qui Christo Domino addicti et consecrati sunt; neque ad eam rem animo concipiendam fide opus esse videatur, quum nec Judaei, nec Turcæ quidem de eo dubitent: tamen illa mysteria, quæ in sancta Dei Ecclesia contineri partim declaratum est, partim in sacramento Ordinis explicabitur, mens fide tantummodo illustrata, non ullis rationibus convicta, intelligere potest. Quum igitur hic articulus, non minus quam ceteri, intelligentiæ nostræ facultatem et vires superet; jure optimo confitemur, nos Ecclesiæ ortum, munera et dignitatem non. humana ratione cognoscere, sed fidei oculis intueri.

Quæstio XVIII.

Quæ, quot, et quanta sint, quæ in Ecclesia esse, credere jubemur; Potestas Ecclesiæ a Deo processit. Regni coelorum claves solum in Ecclesia inveniuntur.

Neque enim homines hujus Ecclesiæ auctores fuerunt, sed Deus ipse immortalis, qui eam super firmissimam petram ædificavit, teste Propheta: „Ipse fundavit eam Altissimus· 1) quam ob causam hereditas Dei,2) et Dei pppulus3) appellatur. Nec potestas, quam accepit, humana est, sed divino munere tributa. Quare, quemadmodum naturæ viribus comparari non potest, ita etiam fide solum intelligimus, in Ecclesia claves regni coelorum esse, eique potestatem, peccata remittendi, excommunicandi, verumque Christi corpus consecrandi traditam; deinde cives, qui in ea morantur, ,,ηοη habere hic civitatem permanentem, sed futuram inquirere".4) Unam igitur Ecclesiam sanctam et catholicam esse, necessario credendum est.

Quæstio XIX.

Non ut in Deum, ita in Ecclesiam credendum est.

Credimus Ecclesiam, sed non in Ecclesiam.

Tres enim Trinitatis personas, Patrem, et Filium, et Spiritum Sanctum ita credimus, ut in eis fidem nostram collocemus. Nunc autem mutata dicendi forma, sanctam, et non ,.in" sanctam

>)Ps.86,5. a) Ps. 32, 12; 77, 62; 2, 8. 3) Ps. 27,9; 28,11. 4) Hcbr. 13,14.

Ecclesiam credere profitemur, ut hac etiam diversa loquendi ratione, Deus omnium effector a creatis rebus distinguatur, præclaraque illa omnia, quæ in Ecclesiam collata sunt, beneficia divinæ bonitati accepta referamus.

Quæstio XX.

De extrema hujus articuli clausula: „Sauctorum communionem?

Dc mutua Christianorum omnium inter sc societate et fraterna: necessitudinis nexu plura dicentur Q. 9. C. 9 de Orat. Domin. Quanti sit momenti in societatem Sanctorum referri.

I. Quum S. Joannes Evangelista de divinis mysteriis ad fideles scriberet, cur eos in illis erudiret, hanc rationem attulit: „Ut et vos“, inquit, „societatem habeatis nobiscum, et societas nostra sit cum Patre et cum Filio ejus Jesu Christo 1) Hæc societas in communione Sanctorum sita est, de qua in hoc articulo sermo habetur. Utinam vero in eo explicando Ecclesiarum præsides Pauli et aliorum Apostolorum diligentiam imitarentur. Est enim non solum quædâm superioris articuli interpretatio, doctrinaque uberrimorum fructuum, sed etiam, quis usus mysteriorum esse debeat, quæ Symbolo continentur, declarat. Omnia enim ejus rei causa pervestiganda sunt ac percipienda, ut in hanc tam amplam et beatam societatem Sanctorum admittamur, admissique constantissime perseveremus, „cum gaudio gratias agentes Deo Patri, qui dignos nos fecit in partem sortis Sanctorum in lumine 2)

Christianorum omnia communia. Sacramenta sunt sacra vincula. Sanctorum communio in Sacramentorum communione præcipue spectatur. Syinb. Const.

II. In primis igitur fideles docendi sunt, hunc articulum esse illius, qui de una sancta Ecclesia Catholica antea positus est, veluti explicationem quandam. Unitas enim Spiritus, a quo illa regitur·, efficit, ut quidquid in eam collatum est, commune sit. Omnium enim Sacramentorum fructus ad universos fideles pertinet; quibus Sacramentis, veluti sacris vinculis, Christo connectuntur et copulantur, et maxime omnium Baptismo, quo tanquam janua in Ecclesiam ingredimur. Hac autem Sanctorum communione Sacramentorum communionem intelligi debere, Patres in Symbolo significant illis verbis: ,.Confiteor unum Baptisma Baptismum vero in primis Eucharistia, et deinceps cetera Sacramenta consequuntur; nam etsi hoc nomen omnibus Sacramentis convenit, quum Deo nos conjungant, illiusque participes, cujus gratiam recipimus, efficiant: magis tamen proprium est Eucharistiæ, quæ hanc efficit communionem.

Caritate efficimur participes omnium bonorum, quæ in Ecclesia fiunt. Participatio meritorum est in Ecclesia.

III. Sed alia etiam communio in Ecclesia cogitanda est.

‘) 1 Joan. 1, 3. 2) Col. 1, 12.

Quæcunque enim pie sancteque ab uno suscipiuntur, ea ad omnes pertinent, et, ut illis prosint, caritate, quæ non quærit, quæ sua sunt,1) efficitur. Id vero cum S. Ambrosii testimonio comprobatur,2) qui locum illuni Psalmi explanans: «Particeps ego sum omnium timentium te“, ita inquit: ..Sicut membrum particeps esse dicimus totius corporis, sic conjunctum omnibus timentibus Deum11. Quare Christus eam nobis orandi formam præscripsit, ut diceremus, Panem nostrum·1, non ,.meum“, ac reliqua ejus generis, non nobis tantum, sed omnium saluti et commodis prospicientes. At, vero hæc bonorum communicatio membrorum humani corporis aptissima similitudine in sacris litteris sæpe demonstratur. Nam in corpore multa sunt, membra; sed etsi multa sunt, unum tamen corpus constituunt, in quo singula proprio, noh autem omnia eodem munere funguntur.3) Nec vero omnia eandem dignitatem habent, aut, æquc utiles et decoras functiones exsequuntur, nullique suum, sed totius corporis commodum atque utilitas proposita est. Omnia deinde tam apta inter se et connexa sunt, ut, si unum aliquod dolore afficitur, cetera item naturæ cognatione et consensu doleant; si contra bene affectum est, communis sit omnibus ille jucunditatis sensus. Atque hæc eadem in Ecclesia licet contemplari, in qua etsi diversa sunt membra, nempe variæ nationes, Judaeorum, Gentium, liberi et servi, pauperes et divites, quum tamen Baptismo initiantur, unum corpus cum Christo fiunt, cujus ille caput est.

Functionum in Ecclesia varietas.

IV. Unicuique præterea in hac Ecclesia suum munus assignatum est. Ut enim alii in ea Apostoli, alii doctores, omnes vero publicæ utilitatis causa sunt, constituti: ita aliorum est præesse ac docere: aliorum item parere, et subjectos esse. At vero tot tantisque muneribus ac bonis divinitus collatis illi fruuntur, (pii in caritate vitam Christianam degunt, justique et cari Deo sunt.

Scelerati in Ecclesia participatione bonorum spiritualium non gaudent.

V. Membra vero mortua, nimirum homines sceleribus obstricti, et a Dei gratia alienati, hoc quidem bono non privantur, ut hujus corporis membra esse desinant: sed quum sint mortua, fructum spiritualem, qui ad justos et pios homines pervenit, non percipiunt. Tametsi, quum in Ecclesia sint, ad amissam gratiam vitamque recuperandam ab iis adjuvantur, qui spiritu vivunt, et eos fructus capiunt, quorum expertes esse, dubitari non potest, qui omnino ab Ecclesia sunt præcisi.

*) 1 Cor. 13, 5. s) in Ps. 118. serm. 8. ’) 1 Cor. 12, 13.

Gratiæ gratis datæ et cetera Dei dona communia.

VI. Nec vero tantum communia sunt ea dona, quæ homines caros Deo, ac justos reddunt; sed gratiæ etiam gratis datæ, in quibus numerantur scientia, prophetia, donum linguarum ac miraculorum, et cetera hujus generis; quæ dona malis etiam hominibus, non privatæ, sed publicæ utilitatis causa, ad ædificandam Ecclesiam conceduntur. Nam sanitatis gratia uon illius, qui ea præditus est, sed ægroti curandi causa tributa est. Ac nihil tandem a vere Christiano homine possidetur, quod sibi cum ceteris omnibus commune esse non existimare debeat; quare ad sublevandam indigentium miseriam prompti ac parati esse debent. Nam qui hujusmodi bonis ornatus est, si viderit fratrem suum egere, nec illi subvenerit, is Dei caritatem non habere plane convincitur.1) Quæ quum ita se habeant, satis constat, eos, qui in hac sancta communione sunt, quadam felicitate perfrui, et vere illud dicere posse: „Quam dilecta tabernacula tua, Domine virtutum: concupiscit et deficit anima mea in atria Domini; et: Beati, qui habitant in domo tua, Domine".2)

CAPUT XI.

DE DECIMO ARTICULO.

Remissionem Peccatorum.

Quæstio I.

Quomodo necessarium sit credere, remissionem peccatorum esse in Ecclesia.

Sine certa articulorum Symboli fide nemo salvatur.

I. Nemo est, qui quum videat, hunc articulum de remissione peccatorum, in ceteris fidei articulis numeratum esse, dubitare possit, eo non solum divinum aliquod mysterium, sed etiam ad salutem comparandam maxime necessarium contineri; nam antea declaratum est, sine certa eorum fide, quæ in Symbolo credenda proponuntur, nemini ad Christianam pietatem aditum patere. Verum si id, quod per se omnibus notum esse debet, aliquo etiam testimonio confirmandum videatur, satis illud erit, quod Salvator noster, paulo ante ascensum in coelum, de ea re testatus est, quum discipulis sensum aperuit, ut intelligerent Scripturas: „Oportebat“, inquit, „Christum pati, et resurgere a mortuis tertia die, et praedicari in nomine ejus poenitentiam et remissionem peccatorum in omnes gentes, incipientibus ab Hierosolyma“.3) Quæ verba si Parochi animadverterint, facile intelligent, quum cetera, quæ ad religionem pertinent, fidelibus tradenda sint, tum vero præcipue

1) 1 Joan. 3, 17. 2) Ps. 83, 2. 3. 5. 3) Luc. 24, 46. 47.

hujus articuli diligenter explicandi magnam eis a Domino necessitatem impositam esse.

Potestatem peccata remittendi vere esse in Ecclesia.

II. Munus igitur Parochi erit, quod ad hunc locum attinet, docere, non solum peccatorum remissionem in Catholica Ecclesia reperiri; de qua Isaias prædixerat: ,,Populus, qui habitat in ea, auferetur ab eo iniquitas Q sed etiam potestatem peccata remittendi in ea esse. Qua si rite, et secundum leges a Christo Domino praescriptas Sacerdotes utantur, vere peccata remitti et condonari credendum est.

Quæstio II.

Qua ratione peccata in Ecclesia remittantur.

Culpa omnis et pœna Baptismo remittitur. Baptismo non tollitur omnis concupiscentia. Necessarium fuit Ecclesiæ relinquere potestatem peccata remittendi alia etiam ratione, quam per Baptismi sacramentum, propter relabendi pronitatein. Pœnitcntiæ sacramentum in Scripturis manifestissimum.

Hæc autem venia, quum primum fidem profitantes sacro Baptismo abluimur, adeo cumulate nobis datur, ut nihil aut culpæ delendum, sive ea origine contracta, sive quid propria voluntate omissum vel commissum sit, aut pœnæ persolvendum relinquatur. Verum per Baptismi gratiam nemo tamen ab omni naturæ infirmitate liberatur; quin potius, quum unicuique adversus concupiscenti® motus, quæ nos ad peccata incitare non desinit, pugnandum sit: vix ullum reperias, (pii vel tam acriter resistat, vel tam vigilanter salutem suam tueatur, ut omnes plagas vitare possit. Quum igitur necesse fuerit, in Ecclesia potestatem esse peccata remittendi, alia etiam ratione, quam Baptismi Sacramento: claves regni coelorum illi concredite sunt, quibus possint unicuique pœnitenti, etiam si usque ad extremum vite diem peccasset, delicta condonari. Clarissima hujus rei testimonia in sacris litteris habemus; nam apud sanctum Matthæum Dominus ita ad Petrum loquitur: ..Tibi dabo claves regni coelorum: et quodcunque ligaveris super terram, erit ligatum et in cœlis; et quodcunque solveris super terram, erit solutum et in coelis.·12) Item: ..Quæcunquc alligaveritis super terram, erunt ligata et in coelo; et quæcunque solveritis super terram, erunt soluta et in cœlo11.8) Deinde sanctus Joannes testatur, Dominum, quum insuffiasset Apostolis, dixisse: ..Accipite Spiritum Sanctum ; quorum remiseritis peccata, remittuntur eis; et quorum retinueritis, retenta sunt.l)

') Is. 33, 21. ») Mattii. 16, 19. J) Matth. 18, 18. 4) Joan. 20, 22. 23.

Quæstio III.

Nullis certis peccatis et temporibus potestas remittendi peccata circumscribitur.

Potestatis remittendi peccata amplitudo.

Neque vero existimandum est, hanc potestatem certis quibusdam peccatorum generibus definitam esse; nullum enim tam nefarium facinus vel admitti, vel cogitari potest, cujus remittendi potestatem sancta Ecclesia non habeat; quemadmodum etiam nemo adeo improbus et scelestus fuerit, quem si erratorum suorum vere pœniteat, certa ei veniæ spes proposita esse non debeat. Sed neque hæc eadem potestas ita circumscribitur, ut praefinito solum aliquo tempore ea uti liceat; nam quacunque hora peccator ad sanitatem redire voluerit, reiciendum non esse docuit Salvator noster, quum Principi Apostolorum interroganti, quoties peccatoribus ignoscendum esset, an septies, respondit: „Non septies, sed usque septuagies septies".1)

Quæstio IV.

Non omnibus Christianis potestas remittendi peccata est concessa.

Soli sacerdotes, intervenientibus tantum sacramentis, remittunt in Ecclesia peccata. Christus primaria causa remissionis peccatorum. Sacerdotes autem et Sacramenta causæ instrumentales.

Verum si ministros divinæ hujus potestatis spectemus, ea minus late patere videbitur. Dominus enim non omnibus, sed Episcopis tantum et Sacerdotibus tam sancti muneris potestatem dedit. Ideui etiam censendum erit, quod ad rationem ejus potestatis exercendæ pertinet; nara per Sacramenta solum, si eorum forma servetur, peccata remitti possunt; aliter vero nullum ius a peccatis solvendi Ecclesiæ datum est. Ex quo sequitur, tum Sacerdotes, tum Sacramenta, ad peccata condonanda, veluti instrumenta valere, quibus Christus Dominus, auctor ipse et largitor salutis, remissionem peccatorum et iustitiam in nobis efficit.

Quæstio V.

Quantum sit munus remittendorum peccatorum Ecclesiæ concessura.

Quid sit et quanti sit, peccata remittere.

Ut autem fideles coeleste hoc munus, quod singulari in nos Dei misericordia Ecclesiæ donatum est, magis suspiciant, atque ad ejus usum et tractationem ardentiori pietatis studio accedant, conabitur Parochus hujus gratiae dignitatem et amplitudinem demonstrare. Ea autem ex hoc potissimum perspicitur, si, cujus virtutis sit, peccata remittere, et homines ex iniustis iustos reddere, dili-

') Matth. 18, 22.

genter expositum fuerit. Constat enim, infinita et immensa Dei vi hoc effici, quam eandem in excitandis mortuis, et in mundi creatione necessariam esse credimus. Quod si etiam, ut Augustini sententia confirmatur,[1]) majus opus existimandum est, aliquem ex impio pium facere, quam coelum et terram ex nihilo creare, quum ipsa creatio nonnisi ex infinita virtute possit existere: consequens est, ut multo magis peccatorum remissio infinitae potestati tribuenda sit.

Quæstio VI.

Nullus præter solum Deum, propria auctoritate peccata remittit.

Solus Deus peccata remittit, quod similitudine declaratur.

Quare verissimas esse priscorum Patrum voces agnoscimus, quibus confitentur, ab uno Deo peccata hominibus condonari, neque ad alium auctorem, quam ad summam ejus bonitatem et potentiam, tam mirificum opus referendum esse. „Ego sum", inquit ipse Dominus per Prophetam, „ego sum ipse, qui deleo iniquitates tuas".[2]) Nam scelerum remittendorum eadem ratio videtur esse, quam in pecunia debita servare oportet. Quemadmodum igitur a nemine, nisi a creditore, pecunia, quæ debetur, remitti potest: ita, quum uni Deo peccatis obstricti simus (siquidem quotidie oramus: „Dimitte nobis debita nostra"),[3]) perspicuum est, a nemine, præter illum, debita nobis condonari posse.

Quæstio VII.

Potestas remittendi peccata ante Christum natum nulli mortalium concessa fuit.

Primus omnium hominum Christus potestatem accepit vere peccata remittendi, et per illuni Sacerdotes.

Hoc vero admirabile et divinum munus, antequam Deus homo fieret, nulli creatæ naturæ impertitum est. Primus omnium Christus, Salvator noster, ut homo, quum idem verus Deus esset, hoc munus a coelesti Patre traditum accepit. „Ut sciatis", inquit, „quia Filius hominis habet potestatem in terra dimittendi peccata, ait paralytico: Surge, tolle grabatum tuum, et vade in domum tuam".[4]) Quum igitur homo factus esset, ut hominibus hanc peccatorum veniam largiretur, prittsquam in cœlum ascenderet, ut ibi ad dexteram Dei in perpetuum sederet, eam potestatem Episcopis et Presbyteris in Ecclesia concessit, quamquam, ut antea docuimus, Christus sua auctoritate, ceteri, ut ejus ministri, peccata dimittunt. Quamobrem, si quæ infinita virtute effecta sunt, maxime admirari et suspicere debemus, satis intelligimus, pretiosissimum hoc munus esse, quod t'hristi Domini benignitate Ecclesiæ donatum est.

[1]) Tractat, in Joann. 72. [2]) Is. 43, 25. [3]) Matth. 6, 12. [4]) Matth. 9, 6. Mare. 2, 9.

Quæstio VIII.

Qua virtute homines peccatorum suorum veniam consequantur.

Christi sanguine peccata remittuntur.

Sed ipsa etiam ratio, qua Deus, clementissimus Pater, mundi peccata delere constituit, animos fidelium ad hujus beneficii magnitudinem contemplandam vehementer excitabit; sanguine enim unigeniti Filii sui scelera nostra expiari voluit, ut pœnarn, quam nos pro peccatis commeruimus, ultro ille persolveret, justusque pro iniustis damnaretur, innocens pro reis morte acerbissima afficeretur.1) Quare quum animo cogitabimus, nos non corruptibilibus auro et argento redemptos esse, sed pretioso sanguine quasi Agni immaculati Christi et incontaminati:2) facile statuemus, nihil nobis salubrius contingere potuisse hac remittendi peccata potestate, quæ inexplicabilem Dei providentiam, summamque erga nos caritatem ostendit. Ex hac autem cogitatione maximus fructus ad omnes perveniat, necesse est.

Quæstio IX.

Quo maxime pacto cernatur amplitudo beneficii, quod in potestate clavium offertur.

Mortalis peccati enormitas.

I. Nam (pii Deum mortali aliquo peccato offendit, quidquid meritorum ex Christi morte et cruce consecutus est, statim amittit, et omnino Paradisi aditu, (piem prius interclusum Salvator noster passione sua omnibus patefecit, prohibetur. Quod quidem (pium in mentem venit, facere non possumus, quin humanæ miseriæ consideratio vehementer sollicitos nos habeat.

Quantum sit Dei beneficium in potestate clavium Ecc.lesiæ concessum.

II. Verum si animum ad hanc admirabilem potestatem referamus, quæ Ecclesiæ divinitus tributa est, et hujus articuli fide confirmati oblatam unicuique facultatem credamus, ut possit divina ope adjutus, in pristinum dignitatis statum restitui: tunc vero cogimur summo gaudio et lætitia exsultare, et immortales Deo gratias agere. Ac profecto, si grata et jucunda medicamenta videri solent, quæ nobis medicorum arte et industria, quum gravi aliquo morbo laboramus, parantur: quanto jucundiora esse debent ea remedia, quæ Dei sapientia ad animorum curationem, atque adeo ad vitam reparandam instituit: (pium præsertim non quidem dubiam salutis spem, ut medicinæ illae, quæ corporibus adhibentur,, sed certissimam iis, qui sanari cupiunt, salutem afferant

*) 1. Pctr. 3, 18. 2) 1 Petr. 1, 18.

Quæstio X.

■Cur ac quomodo remedia, in potestate clavium Ecclesiæ tributa, Christiani frequentare debeant.

Frequentandum Pœnitentiæ Sacramentum.

I. Erunt igitur fideles hortandi, postquam tam ampli et præclari muneris dignitatem cognoverint, ut illud etiam studeant ad suum commodum religiose convertere. Vix enim fieri potest, ut, qui re utili et necessaria non utatur eam contemnere non existimetur; praesertim vero quum Dominus hanc potestatem remittendi peccata ea re tradiderit Ecclesiæ, ut omnes hoc salutari remedio uterentur. Nam quemadmodum nemo sine Baptismo expiari potest, ita, quicunque Baptismi gratiam, mortiferis sceleribus amissam, recuperare voluerit, ad aliud expiationis genus,' nimirum Pœnitentiæ Sacramentum, confugiat necesse est.

Facilitas peccandi ct dilatio resipiscendi ex magnitudine gratiæ, quæ in potestate clavium Ecclesiæ conceditur, non est inducenda.

IT. Verum hoc loco admonendi sunt fideles, ne tam ampla veniae facultate proposita, quam etiam nullius temporis termino definiri declaravimus, vel ad peccandum faciliores, vel ad resipiscendum tardiores reddantur. In altero enim, quum injuriosi et contumeliosi in hanc divinam potestatem manifeste deprehendantur, indigni sunt, quibus Deus misericordiam suam impertiatur; in altero vero magnopere verendum est, ne morte præoccupati, frustra peccatorum remissionem confessi fuerint, quam tarditate et procrastinatione merito amiserunt.

CAPUT XII.

DE UNDECIMO ARTICULO.

Carnis resurrectionem.

Quæstio I.

Quantum referat, de hoc articulo explicatam habere cognitionem.

Resurrectionis articulus Scripturis praecipue est confirmatus.

Magnam hujus articuli vim esse ad fidei nostrae veritatem stabiliendam, id maxime ostendit, quod divinis litteris non solum credendus fidelibus proponitur, sed multis etiam rationibus confirmatur. Quod quidem quum in aliis Symboli articulis vix fieri videamus, intelligi potest, hoc veluti firmissimo fundamento salutis nostrae spem nixam esse. Nam ut Apostolus ratiocinatur: ,.Si mortuorum resurrectio non est, neque Christus resurrexit; quod si Christus non resurrexit, inanis est prædicatio nostra, inanis est et

fides vestra·1.1) In eo igitur explicando Parochus non minus operæ et studii ponet, quam in eo evertendo multorum impietas laborarit. Magnas enim et præclaras utilitates ex ea cognitione ad fidelium fructum redundare, paulo post demonstrabitur.

Quæstio II.

Cur Apostoli resurrectionem hominum hic carnis resurrectionem appellarint.

Animæ immortalitas ex Symbolo probatur. Carnis varia acceptio. Corpus, solum corrumpitur. Anima quum non intereat, non resurgit

Sed hoc in primis attendere oportebit, resurrectionem hominum in hoc articulo carnis resurrectionem appellari. Quod quidem sine causa factum non est. Nam docere voluerunt Apostoli id, quod necessario ponendum est, animam esse immortalem. Quare ne quis forte eam simul cum corpore interiisse, utrumque vero in vitam revocari existimaret, quum animam plurimis sacrarum litterarum locis immortalem esse plane constet: ob eam rem carnis tantum suscitandæ mentio in articulo facta est. Et quamquam sæpe etiam in sacris Scripturis caro integrum hominem, ut est apud Isaiam: „Omnis caro fœnum";2) et apud S. Joannem: „Et verbum caro factum est",3) significet: hoc tamen loco carnis vox corpus declarat, ut duarum partium, animæ et corporis, quibus homo constat, alteram tantum, nempe corpus, corrumpi et in pulverem terrae, ex qua compactum est, redire, animam vero incorruptam manere, intelligamus. At vero quum nemo, nisi mortuus fuerit, ad vitam revocetur, anima proprie non dicitur resurgere. Carnis quoque mentio facta est illius hæresis confutandae causa, „quæ", vivo Apostolo, ..Hymenæi et Philcti fuit‖,1) qui asserebant, quum de resurrectione in Scripturis sacris ageretur, non de corporea, sed de spirituali, qua a morte peccati ad vitam innocentem resurgitur, accipiendum esse. Itaque his verbis planum fit, eum errorem tolli, et veram corporis resurrectionem confirmari.

Quæstio III.

Quibus potissimum rationibus doctrina de vera corporum resurrectione stabilienda sit.

Carnis resurrectio exemplis Scripturæ et testimoniis comprobatur.

I. Verum Parochi partes erunt, hanc veritatem illustrare exemplis ex veteri novoque Testamento et ex omni Ecclesiastica historia depromptis. Alii enim ab Elia et Elisæo in veteri Testamento, alii præter eos, quos Christus Dominus a morte excitavit,

') 1 Cor. 15, 13. 14. !) Is. 40, 6. 3) Joann. 1, 14. ⁴) 2 Tim. 2, 17. 18.

a sanctis Apostolis, aliisque permultis ad vitam revocati sunt; quæ resurrectio multorum hujus articuli doctrinam confirmat. Ut enim plures a morte excitatos credimus, ita universos ad vitam revocatum iri credendum est. Quin etiam præcipuus fructus, quem nos ex hujusmodi miraculis capere debemus, ille est, ut summam fidem huic articulo tribuamus. Sunt multa testimonia, quæ Parochis, qui in sacris litteris mediocriter versati sunt, facile occurrent. Illustriora vero loca sunt in veteri quidem Testamento, quæ leguntur apud Job, quum ait: „se in carne sua conspecturum Deum suum"; [1] et apud Danielem: „de iis, qui in pulvere terræ dormiunt, alios in vitam aeternam, alios in opprobrium sempiternum evigilaturos";[2] in novo autem Testamento, quæ sanctus Matthaeus refert de disputatione, quam Dominus cum Sadducæis habuit:[3] præterea, quæ Evangéliste narrant de extremo judicio. Atque line etiam referenda sunt, quæ Apostolus ad Corinthios[4] et ad Thessalonicenses[5] scribens, accurata oratione disseruit.

Fidei ratio non tollit mentis examen naturæque discursum. Cf. Q. 3 prim, artic.

II. Sed quamvis hoc fide certissimum sit, multum tamen proderit, vel exemplis, vel rationibus ostendere, id quod fides credendum proponit, a natura, aut ab humanæ mentis intelligentia non abhorrere. Itaque Apostolus quærenti, quo modo resurgerent mortui, sic respondit: „Insipiens tu, quod seminas, non vivificatur, nisi prius moriatur; et quod seminas, non corpus, quod futurum est, seminas, sed nudum granum, ut puta tritici, aut alicujus ceterorum: Deus autem dat illi corpus, sicut vult";[6] et paulo post inquit: „Seminatur in corruptione, surget in iucorruptione". Ad eam similitudinem multas præterea adjungi posse, 8. Gregorius ostendit: „Lux enim, inquit, quotidie quasi moriendo oculis subtrahitur, et rursus quasi resurgendo revocatur, et arbusta viriditatem amittunt, et rursus quasi resurgendo reparantur, semina putrescendo moriuntur, et rursum germinando resurgunt".[7]

Animæ præter naturam perpetuo separarentur a corpore.

III. Rationes illæ præterea, quæ ab Ecclesiasticis scriptoribus[8] affeiuntur, satis ad eam rem probandam accommodate videri possunt. Ac primum quidem, quum animæ immortales sint, et tamquam pars hominis ad humana corpora naturalem propensionem

1) Job. 19, 26. 2) Dan. 12, 2. 3) Matth. 22. 23. 4) 1 Cor. 15, 12. 5) 1 These. 4, 13. 6) 1 Cor. 15. 36. 37. 38. 7) Moral, lib. 14, c. 28. 29. 30.—34: c. 25, 55. 8) Conf. Joh. Damasc. l. 4 de fide orthod. c. 28; Ambros. lib. de fide resurr. c. 19: Chrysost. hom. 49, 50 ad pop. Antioch.; hom. 44 iu Joann.

habeant, eas a corporibus sejunctas perpetuo manere, præter naturam existimandum est. Quoniam vero, quod naturæ adversatur, ac violentum est, diuturnum esse non potest: consentaneum fore videtur, ut denuo cum corporibus jungantur; ex quo etiam sequitur, ut corporum resurrectio futura sit. Quo quidem argumentandi genere Salvator ipse noster usus est, quum adversus Sadducæos disputans, ex animarum immortalitate corporum resurrectionem conclusit.[1]

Deinde quum malis supplicia, bonis præmia a justissimo Deo sint proposita, ex illis vero quam plurimi, antequam debitas poenas persolvant, ex his magna ex parte nullis affecti virtutis præmiis e vita decedant: necesse est, iterum animas cum corporibus conjungi, ut pro sceleribus, aut recte factis, corpora, quibus vehiti peccati sociis homines utuntur, una cum anima pœna aut præmio afficiantur. Qui locus diligentissime tractatus est a sancto Chrysostomo in Homilia 49 et 50 ad populum Antiochenum. Quare Apostolus, quum de resurrectione dissereret: „Si in hac vita, inquit, tantum in Christo sperantes sumus, miserabiliores sumus omnibus hominibus".[2] Quæ quidem verba nemo ad animæ miseriam referri existimabit, quæ quum immortalis sit, quamvis corpora non resurgerent, in futura tamen vita beatitudine frui posset: verum de toto homine intelligenda sunt. Nisi enim corpori debita pro laboribus præmia reddantur, necesse est, ut qui, quemadmodum Apostoli, tot ærumnas et calamitates in vita perpessi sunt, omnium sint miserrimi. Idem vero multo apertius docet ad Thessalonicenses his verbis: «Gloriamur in Ecclesiis Dei pro patientia vestra, et fide, in omnibus persecutionibus vestris et tribulationibus, quas sustinetis in exemplum justi judicii Dei, ut digni habeamini in regno Dei, pro quo et patimini: si tamen justum est apud Deum retribuere tribulationem iis, qui vos tribulant, et vobis, qui tribulamini, requiem nobiscum in revelatione Domini Jesu de coelo cum Angelis virtutis ejus, in flamma ignis, dantis vindictam iis, qui non noverunt Deum, et qui non obediunt Evangelio Domini nostri Jesu Christi".[3]

Plena beatitude hominis non est, nisi anima corpori jungatur.

IV. Adde etiam, non posse homines, quam diu anima a corpore sejuncta est, plenam felicitatem et bonis omnibus cumulatam adipisci. Ut enim quælibet pars a toto separata imperfecta est:

[1] Matth. 22, 31. 32. [2] 1 Cor. 15, 19. [3] 2 Thessal. 1, 4—8.

ita etiam anima, quæ corpori non est adjuncta. Ex quo sequitur, ut illi ad summam felicitatem nihil desit, corporum resurrectionem necessariam esse. His igitur atque aliis hujusmodi rationibus Parochus fideles in hoc articulo erudire poterit.

Quæstio IV.

Nullus homo tunc invenietur, qui mortis et resurrectionis sit expers.

De varia resurgentium conditione.

I. Explicare praeterea diligenter oportebit ex Apostoli doctrina, quinam ad vitam suscitandi sint. Nam ad Corinthios scribens: „Sicut in Adam", inquit, „omnes moriuntur, ita et in Christo omnes vivificabuntur".1) Omui itaque malorum bonorumque discrimine remoto, omnes a mortuis, quamquam non omnium par conditio futura est, resurgent: „Qui bona fecerunt, in resurrectionem vitæ, qui vero mala egerunt, in resurrectionem judicii".2)

Omnes homines morientur, antequam judicio finis imponatur.

II. Quum autem „omnes“ dicimus, tam eos intelligimus, qui adventante judicio mortui jam erunt, quam eos, qui morientur. Huic enim sententiæ, quæ asserit omnes morituros esse, nemine excepto, Ecclesiam acquiescere, ipsamque sententiam magis veritati convenire, scriptum reliquit sanctus Hieronymus;3) idem sentit et sanctus Augustinus.1) Neque vero huic sententiæ repugnant Apostoli verba ad Thessalonicenses scripta: «Mortui, qui in Christo sunt, resurgent primi: deinde nos, qui vivimus, qui relinquimur,, simul rapiemur cum illis in nubibus obviam Christo in aëra“?) Nam S. Ambrosius, quum ea explanaret, ita inquit: „In ipso raptu mors praeveniet; et quasi per soporem, ut egressa anima in momento reddatur; cum enim tollentur, morientur: ut pervenientes ad Dominum præsentia Domini recipiant animas, quia cum Domino mortui esse non possunt". Eademque sententia comprobatur sancti Augustini auctoritate in libro de civitate Dei.6)

Quæstio V.

Idem prorsus corpus anima humana in extremo judicio recipiet.

Idem omnino corpus resurget.

Quum vero multum referat, nobis certo persuaderi, hoc ipsum atque adeo idem corpus, quod uniuscujusque proprium fuit, quam-

‘) 1. Cor. 15, 22. 2) Joann. 5, 29. 3) Ep. ad Pammach. et ad Md. et Alex. 4) De Civit. Dei 20, 20. 5) 1 Thess. 4, 15, 16. °) Lib. 20, 20.

vis corruptum sit, et in pulverem redierit, tamen ad vitam suscitandum esse, illud etiam Parochus accurate explicandum suscipiet. Hæc Apostoli est sententia, (pium inquit: „Oportet corruptibile hoc induere incorruptionem",1) ea voce „hoc" proprium corpus aperte demonstrans. Job etiam de eo clarissime vaticinatus est: „Et in carne mea", inquit, „videbo Deum meum, quem visurus sum ego ipse, et oculi mei conspecturi sunt, et non alius".2) Hoc idem colligitur ex ipsius resurrectionis definitione; est enim resurrectio, auctore Damasceno,3) ad eum statum, unde cecideris, revocatio. Denique, si consideremus, cujus rei causa resurrectionem futuram paulo ante demonstratum est: nihil erit, quod cujusquam animum hac in re dubium facere possit.

Quæstio VI.

Cujus rei causa resurrectio corporum divinitus sit instituta.

Idcirco autem corpora excitanda esse docuimus, „ut referat unusquisque propria corporis, prout gessit, sive bonum, sive malum".4) Hominem igitur ex ipso corpore, cujus opera vel Deo, vel dæmoni servivit, resurgere Oportet, ut cum eodem corpore triumphi coronas et præmia consequatur, aut poenas et supplicia miserrime perferat.

Quæstio VII.

Corpora contractam in hac mortali vita deformitatem non resument.
Corporis resurgentis pulchritudo et integritas.

I. Neque vero corpus tantum resurget, sed quidquid ad illius naturæ veritatem, atque ad hominis decus et ornamentum pertinet, restituendum est. Praeclarum ea de re S. Augustini testimonium legimus: „Nihil tunc vitii, inquit, in corporibus existet;5) si aliqui plus pinguedine obesi et crassi exstiterint, non totam corporis molem assument, sed, quod illam habitudinem superabit, reputabitur superfluum; et e diverso, quæcumque vel morbus, vel senium confecit in corpore, reparabitur per Christum virtute divina: ut, si aliqui propter maerorem fuerint graciles; quia Christus non solum nobis corpus reparabit, sed quidquid per miseriam hujus vitæ fuerit nobis ademptum". Idem alio loco: „Non resumet homo capillos, quos habuerit, sed quos decuerit, juxta illud: „Omnes capilli capitis vestri numerati sunt",6) qui secundum divinam sapientiam sunt reparandi". In primis vero, quoniam membra ad veritatem humanæ naturæ pertinent, simul restituentur omnia. Qui enim vel ab ipso ortu oculis capti sunt, vel ob aliquem morbum lumina amiserunt, claudi atque omnino manci et quibusvis membris debiles, integro ac perfecto corpore resurgent. Aliter enim ani-

1) 1 Cor. 15, 53. 2) Job. 19, 26. 27. 3) L. I. 28. de orthodox, fid. 4) 2 Cor. 5, 10. 5) De Civit. Dei 11, 19. 20. 21; 22. 19—21. Enchir. 86—90. 6) Matth. 10, 30.

mæ desiderio, quæ ad corporis conjunctionem propensa est, minime satisfactum esset; cujus tamen cupiditatem in resurrectione explendam esse, sine dubitatione credimus. Præterea satis constat, resurrectionem æque ac creationem inter praecipua Dei opera numerari.

Cicatrices Martyrum relinquentur post resurrectionem ad cumulum felicitatis; in improbis eeontra ad miseriam.

II. Quemadmodum igitur omuia a Deo initio creationis perfecta fuerunt, ita etiam in resurrectione futurum omuino affirmare oportet. Neque id de martyribus solum fatendum est, de quibus Sanctus Augustinus ita testatur: ..Non erunt absque illis membris[1]) non enim posset illa mutilatio nou esse corporis vitium; alioquin, qui capite truncati sunt, deberent sine capite resurgere: verumtamen exstabunt in eorundem membrorum articulis gladii cicatrices refulgentes super omne aurum et lapidem pretiosum, veluti et cicatrices vulnerum Christi; quod de improbis quoque verissime dicitur, etsi illorum culpa membra amputata fuerint. Nam quo plura membra habebunt, tanto acerbiori dolorum cruciatu conficientur. Quare illa membrorum restitutio non ad eorum felicitatem, sed ad calamitatem ac miseriam est redundatura, quum merita non ipsis membris, sed personæ, cujus corpori conjuncta sunt, adseribantur. Nam iis, qui poenitentiam egerint, ad præmium, illis vero, (pii eandem contempserint, ad supplicium restituentur. Hæc vero, si a Parochis attente considerentur, nunquam cis rerum et sententiarum copia deerit ad excitandos inliammandosque pietatis studio fidelium animos, ut vitæ hujus molestias et aerumnas cogitantes, beatam illam resurrectionis gloriam, quæ justis et piis proposita est, avide exspectent.

Quæstio VIII.

Corpora hominum, postquam resurrexerint, qualia sint futura.

Corpus juxta substantiam idem prorsus resurget, sed tamen diversa qualitate.

I. Sequitur nunc ut fideles intelligent·, si ea spectemus, quæ corporis substantiam constituunt, quamvis illud ipsum atque idem corpus a mortuis revocari oporteat, quod antea exstinctum fuerat: longe aliam tamen et diversam ejus conditionem fore. Ut enim cetera omittamus, in eo maxime resurgentium corpora omnia a se ipsis different, quod, quum antea mortis legibus subjecta essent, posteaquam ad vitam suscitata fuerint, sublato bonorum malorumque discrimine, immortalitatem assequentur. Quam quidem admirabilem naturæ restitutionem insignis Christi victoria meruit, quam de morte reportavit, quemadmodum sacrarum Scripturarum

[1]) Civit. Dei 22, 19. 20.

testimonia nos admonent. Scriptum est enim: «Præcipitabit mortem in sempiternum";[1]) et alibi: ,,Ero mors tua, o mors!"[2]) quod explicans Apostolus inquit: «Novissima inimica destruetur mors";[3]) et apud sanctum Joannem legimus: «mors ultra non erit".[4])

Immortalitas bonis et malis communis justitiæ Dei consentanea.

II. Decebat autem maxime, Christi Domini merito, quo mortis imperium eversum est, peccatum Adæ longo intervallo superari. Idem etiam divinæ justitiæ consentaneum fuit, ut boni beata vita perpetuo fruerentur, mali vero sempiternas poenas luentes, quærerent mortem, et non invenirent; optarent mori, et mors fugeret ab eis".[5]) Atque hæc quidem immortalitas bonis malisque communis erit.

Quæstio IX.

Cujusmodi dotibus beatorum corpora post resurrectionem erunt ornata.

Quatuor dotes resurgentium corporum in beatis. Primum ornamentum resurgentium corporum in beatis est impossibilitas.

I. Habebunt præterea Sanctorum rediviva corpora insignia quædam et præclara ornamenta, quibus multo nobiliora futura sint, quam unquam antea fuerint. Præcipua vero sunt quatuor illa, quæ dotes appellantur, ex Apostoli doctrina a Patribus observatæ. Earum prima est impassibilitas, munus scilicet et dos, quæ efficiet, ne molesti aliquid pati, ullove dolore aut incommodo affici queant. Nihil enim aut frigorum vis, aut flamniæ ardor, aut aquarum impetus obesse eis poterit. «Seminatur", inquit Apostolus, «in corruptione, surget in incorruptione".[6]) Quod autem impassibilitatem potius quam incorruptionem Scholastici appellarint, ea causa fuit, ut, quod est proprium corporis gloriosi, significarent. Non enim impassibilitas illis communis est cum damnatis, quorum corpora licet incorruptibilia sint, æstuare tamen possunt atque algere, variisque cruciatibus affici.

Secundum ornamentum est claritas.

II. Hanc consequitur claritas, qua Sanctorum corpora tanquam sol fulgebunt; ita enim apud sanctum Matthæum testatur Salvator noster: «Justi", inquit, «fulgebunt. sicut sol in regno Patris eorum".[7]) Ac ne quis de eo dubitaret, suæ transfigurationis exemplo declaravit.[8]) Hanc interdum Apostolus gloriam modo claritatem appellat: «Reformabit", inquit, «corpus humilitatis nostræ configuratum corpori claritatis suæ";[9]) et rursum, ,,Seminatur in ignobilitate, surget in gloria".[10]) Hujus etiam gloriæ imaginem quandam vidit populus Israël in deserto, quum «facies Moysis ex colloquio et praesentia Dei ita colluceret, ut in eam filii Israel oculos intendere non possent".[11]) Est vero claritas hæc fulgor quidam ex summa animæ felicitate ad corpus redundans,[12])

[1]) Is. 25, 8. [2]) Os. 13,14. [3]) 1 Cor. 15, 26. [4]) Apoc. 21, 4. [5]) Apoc. 9, 6. [6]) 1 Cor. 15, 42. [7]) Mattb. 13, 43. [8]) Mattb. 17. [9]) Phil. 3, 21. [10]) 1 Cor. 15, 43. [11]) Exod. 34, 29. [12]) 2 Cor. 3. 7.

ita, ut sit quædam communicatio illius bcatitudinis, qua anima fruitur, quomodo etiam anima ipsa beata efficitur, quod in earn pars divinæ felicitatis derivetur. Hoc vero munere non æque omnes, perinde ac primo, ornari credendum est; erunt quidem Sanctorum corpora omnia æque impassibilia, sed eundem splendorem non habebunt; nam, ut testatur Apostolus: „Alia claritas solis, alia claritas lunæ, et alia claritas stellarum; stella enim a stella differt in claritate: sic et resurrectio mortuorum‟.1)

Tertium ornamentum, agilitas.

III. Cum hac dote conjuncta est illa, quam agilitatem vocant,, (pia corpus ab onere, quo nunc premitur, liberabitur, facillimeque in quamcumque partem anima voluerit, ita moveri poterit, ut ea motione nihil celerius esse queat: quemadmodum aperte sanctus Augustinus in libro de civitate Dei,2) et Hieronymus in Isaiain docuerunt.3) Quare ab Apostolo dictum est: „Seminatur in infirmitate, surget in virtute‟.

Quartum ornamentum, subtilitas.

IV. His vero addita est, quæ vocatur subtilitas, cujus virtute· corpus animæ imperio omnino subjicietur, eique serviet, et ad nutum præsto erit; quod ex illis Apostoli verbis ostenditur: „Seminatur“, inquit, «corpus animale, surget corpus spirituale‟.4) Hæc, fere sunt præcipua capita, quæ in hujus articuli explicatione tradenda erunt.

Quæstio X.

Quem fructum ex tantis resurrectionis mysteriis fideles capient.

Quam salutares ex articulo resurrectionis capiuntur fructus.

Ut autem fideles sciant, quem fructum ex tot tantorumque· mysteriorum cognitione capere possint: primum declarare oportebit, maximas a nobis Deo gratias agendas esse, qui hæc sapientibus absconderit, et revelaverit parvulis.5) Quot enim viri, vel prudentiæ laude praestantes, vel singulari doctrina præditi, in hac tam certa veritate cæci plane fuerunt? Quod igitur nobis· illa patefecerit, quibus ad eam intelligentiam adspirare non licebat, est, quod summam ejus benignitatem et clementiam perpetuis laudibus celebremus. Deinde magnus etiam ille fructus ex hujus articuli meditatione consequctur, quod scilicet in eorum morte, qui nobis necessitudine vel benevolentia conjuncti sunt, facile tum alios, tum nos ipsos consolabimur. Quo quidem genere consolationis Apostolum usum esse constat, (pium ad Thessalonicenses de· dormientibus scriberet.6) Sed in omnibus etiam aliis ærumnis et in calamitatibus fiituræ resurrectionis cogitatio summam nobis doloris levationem afferet; quemadmodum Sancti Job exemplo didicimus,7) qui una hac spe afflictum et mœrentem animum susten-

1) 1 Cor. 15, 41. 42. 2) Lib. 13. 18. 20. et 12, 11. 3) Hier, in Isai. Cap. 40.. 4) 1 Cor. 15, 44. 5) Matth. 11, 25. 6) 1 Thess. 4, 12. 7) Job 19, 27.

tabat fore aliquando, nt in resurrectione Dominum Deum suum •conspiceret. Præterea hoc plurimum valebit ad persuadendum fidelibus populis, ut rectam vitam, integram, ab omnique prorsus peccati labe puram agere quam diligentissime curent. Si enim cogitaverint, ingentes illas divitias, quæ resurrectionem consequuntur, ipsis propositas esse: facile ad virtutis et pietatis studia allicientur. Contra vero nulla res majorem vim habitura est ad comprimendas animi cupiditates, hominesque a sceleribus avocandos, quam si sæpius admoneantur, quibusnam malis et cruciatibus improbi afficiendi sint, qui extremo illo die procedent in resurrectionem judicii.1)

CAPUT XIII.

DE DUODECIMO ARTICULO.

Vitam æternam.

Quæstio I.

Car postremo loco hic fidei articulus sit positus, et quantum referat, illum frequenter populo explicari.

Quæ ad vitæ æternæ materiam pertinent, pluribus explicabuntur secunda petitione Orat. Domin.

Sancti Apostoli, duces nostri, Symbolum, quo fidei nostræ summa continetur, æternæ vitæ articulo claudi et terminari voluerunt, tum quia post carnis resurrectionem nihil aliud fidelibus ■exspectandum est, nisi æternæ vitæ præmium, tum vero, ut perfecta illa felicitas et bonis omnibus cumulata nobis semper ante oculos versaretur, doceremurquc, in ea mentem et cogitationes nostras omnes defigendas esse. Quare Parochi in erudiendis fidelibus nunquam intermittent, præmiis æternæ vitæ propositis, eorum animos accendere; ut quæcumque vel difficillima Christiani nominis causa subeunda esse docuerint, facilia, atque adeo jucunda existiment, promptioresque ad parendum Deo et alacriores reddantur.

Quæstio II.

Quid hic per vitam æternam significetur.

Vita æterna præcipue æternam beatitudinem significat.

Sed quoniam sub his verbis, quæ ad beatitudinem nostram ■declarandam hoc loco usurpantur, plurima mysteria in occulto latent, ea sic aperienda sunt, ut, quantum cujusque ingenium ferat, omnibus patere possint. Admonendi igitur sunt fideles, his

'j Joan. 5, 29.

vocibus, „vitaui æternam non magis perpetuitatem vitæ, cui etiam dæmones sceleratique homines addicti sunt, quam in perpetuitate beatitudinem, quæ beatorum desiderium expleat, significari. Atque ita intelligebat legis peritus ille,[1] qui a Domino Salvatore nostro, quid sibi faciendum esset, ut vitam æternam possideret, in Evangelio quæsivit; perinde ac si diceret: Quænam mihi praestanda sunt, ut ad eum locum, ubi perfecta felicitate frui liceat,, perveniam? In hunc vero sensum sacræ litteræ hæc verba accipiunt, ut multis in locis licet animadvertere.

Quæstio III.

Cur vitæ æternæ nomine sumina illa beatitudo designetur.

Beatitude non in rebus corporeis consistit.

I. Hoc vero potissimum nomine summa illa beatitudo appellata est, ne quis existimaret, eam in rebus corporeis et caducis, quæ æternæ esse non possunt, consistere. Neque enim hæc ipsa beatitudinis vox satis explicare poterat, quod quaerebatur; praesertim quum non defuerint homines, inanis cujusdam sapientiae opinione inflati, qui summum bonum in iis rebus ponerent, quæ percipiuntur sensibus. Hæc enim pereunt et veterascunt, beatitudo vero nullo temporis termino definienda est; quin potius terrena hæc longissime a vera felicitate absunt, a qua is quam maxime recedit, qui mundi amore et desiderio tenetur. Scriptum est enim: „Nolite diligere mundum, neque ea, quæ in mundo sunt. Si quis diligit mundum, non est caritas Patris in eo·,·[1] et paulo post: ,.Mundus transit et concupiscentia ejus[2] Hæc igitur Parochi fidelium mentibus imprimenda diligenter curabunt, ut mortalia contemnere, nullamque in hac vita, in qua non cives, sed advenæ sumus, felicitatem obtineri posse, in animum inducant.[3]

Spe in hae vita inchoari potest, nostra beatitudo. Beatitudinem æternam· esse oportere. S. Aug. de Civ. D. XXI, 17. XXII, 20.

II. Quamquam hic etiam spe beati merito dicemur, si abnegantes impietatem et saecularia desideria, sobrie et juste et jiie vixerimus in hoc sæculo, exspectantes beatam spem, et adventum gloriæ magni Dei et Salvatoris nostri Jesu Christi[4] Hæc autem quum permulti, qui sibi ipsis sapientes videbantur,[5]· minus intelligerent, et in hac vita felicitatem quaerendam putarent,, stulti facti sunt, et in maximas calamitates inciderunt.

Felicitas est omnium bonorum, sine ulla mali admistione, jugis possessio.

III. Sed illud præterea ex vi hujus nominis, „vitam æternam“, percipimus, semel adeptam felicitatem amitti nunquam posse,

[1]) Lue. 18, 18. [2]) 1 Joan. 2, 15. 17. [3]) 1 Petr. 2, 11. [4]) Tit. 2, 12. 13- [5]) Rom. 1, 22.

ut falso nonnuli suspicati sunt. Nam felicitas ex omnibus bonis sine ulla mali admistione cumulatur, quæ quum hominis desiderium expleat, in æterna vita necessario consistit; neque enim potest beatus non magnopere velle, ut illis bonis, quæ adeptus est, sibi perpetuo frui liceat. Quare, nisi ea possessio stabilis et certa sit, maximo cruciatu timoris angatur necesse est.

Quæstio IV.

Æterna beatitudo verbis aut mente humana comprehendi non potest

De inenarrabili Sanctorum gloria, et de præmiis essentialibus et accidentalibus.

I. Verum quanta sit Beatorum, qui in cœlesti patria vivunt, felicitas, eaque ab ipsis tantum, præterea a nemine, comprehendi possit, hæ ipsæ voces, quum vitam æternam dicimus, satis demonstrant. Nam quum ad rem aliquam significandam eo nomine utimur, quod cum multis aliis commune est; facile intelligimus, deesse propriam vocem, qua res illa plane exprimatur.

Beatitudo vario verbo nequit exprimi.

II. Quum igitur felicitas iis vocibus declaretur, quæ non magis in beatos, quam in omnes, qui perpetuo vivant, recte conveniunt:, hoc nobis argumento esse potest, altiorem et præstantiorem quandam rem esse, quam ut proprio vocabulo perfecte significare ejus rationem possimus. Nam etsi plurima alia nomina cœlesti huic beatitudini in sacris litteris tribuuntur, cujusmodi sunt: Regnum Dei, Christi, coelorum, paradisus, sancta civitas, nova Jerusalem, domus Patris: tamen perspicuum est, nullum ex iis ad ejus magnitudinem explicandam satis esse. Quare Parochi hoc loco oblatam sibi occasionem non prætermittent, fideles tam amplis præmiis, quæ vitæ æternæ nomine declarantur, ad pietatem et justitiam, et omnia Christianæ religionis officia invitandi.

Vita magnum bonum.

III. Constat enim, vitam iu maximis bonis, quæ natura expetuntur, numerari solere. Atqui hoc potissimum bono, quum vitam æternam dicimus, beatitudo definitur. Quod si exigua hac et calamitosa vita, quæ tot et tam variis miseriis subjecta est, ut mors verius dicenda sit, nihil magis amatur, nihil aut carius, aut jucundius esse potest: quo tandem animi studio, qua contentione æternam illam vitam quaerere debemus, quæ defunctis omnibus malis perfectam et absolutam bonorum omnium rationem conjunctam habet?

Felicitas malum nullum admittit. Omne bonum concludit.

IV. Nam, ut sancti Patres tradiderunt, æternæ vitæ felicitas omnium malorum liberatione et bonorum adeptione definienda est. De malis clarissima sunt sanctarum litterarum testimonia; scriptum est enim in Apocalypsi; „Non esurient, neque sitient amplius: neque cadet super illos sol, neque ullus æstus",[1] et rursus: Absterget Deus omnem lacrymara ab oculis eorum, et mors ultra non erit, neque luctus, neque dolor erit ultra, quia[2] prima abierunt."[3] Jam vero Beatorum immensa gloria, innumeraque solidæ lætitiæ et voluptatis genera futura sunt; cujus gloriae magnitudinem, quum animus noster capere, aut illa in animos nostros penetrare nullo modo possit, necesse est, nos in illam, nempe in gaudium Domini, introire, ut eo circumfusi mentis desiderium cumulate expleamus,[4]

Quæstio V.

Quibus praecipue bonorum generibus Beati perfruentur.

Bonorum duo sunt genera.

Quamvis autem, ut S. Augustinus scribit,[5] facilius mala, quibus carituri sumus, quam bona ac voluptates, quas hausuri sumus, numerari posse videantur: danda tamen erit opera, ut quæ fideles summæ illius felicitatis adipiscendæ cupiditate inflammare poterunt, breviter et dilucide explicentur. Sed illa inprimis distinctione uti oportebit, quam a gravissimis divinarum rerum scriptoribus accepimus; ii enim duo bonorum genera esse statuunt, quorum alterum ad beatitudinis naturam pertinet, alterum ipsam beatitudinem consequitur. Quare illa essentialia, hæc vero accessoria bona, docendi causa, appellarunt.

Quæstio VI.

In quo consistat essentialis et primaria æternæ beatitudinis causa.

Præmium essentiale. Beatitude hominis duobus constat. Beati ad divinam naturam proxime accedunt. Quomodo in hac etiam vita quodammodo Beati et Dii efficiamur per usum corporis et sanguinis Christi, haurire ex illis liceat, quæ postea de Sacramento Eucharistiæ Q. 39 et 40 tradentur.

Ac solida quidem beatitudo, quam essentialem communi nomine licet vocare, in eo sita est, ut Deum videamus, ejusque pulchritudine fruamur, qui est omuis bonitatis ac perfectionis fons et principium. ,,Hæc est vita æterna", inquit Christus Dominus, „ut cognoscant te solum Deum verum, et quem misisti, Jesum Christum";[6] quam sententiam S. Joannes videtur interpretari, quum ait: „Carissimi, nunc filii Dei sumus, et nondum apparuit, quid erimus. Scimus, quoniam, quum apparuerit, similes ei erimus;

[1] Apoc. 7, 16. [2] Man. Fabr. legunt: quæ. [3] Apoc. 21, 4. [4] Matth. 25, 21. [5] Serm. 64 de verb. Domini et de Symb. ad Catech. lib. 3, 11. [6] Joan. 17, 3.

quoniam videbimus eum, sicuti est".1) Significat enim beatitudinem ex iis duobus constare: tum quod Deum intuebimur qualis in natura sua ac substantia est, tum quod velnti dii efficiemur. Nam qui illo frumitur, quamvis propriam substantiam retineant, admirabilem tamen quandam et prope, divinam formam induunt, ut dii potius, quam homines videantur.

Beati quomodo Dei formam et naturam quodammodo induant.

Beati ad divinam naturam proxime accedunt.

Hoc autem, cur ita fiat, ex eo perspicuum est, quod unaquaeque res, vel ex ejus essentia, vel ex ejus similitudine et specie cognoscitur. At quoniam nihil est Dei simile, cujus similitudinis adjumento ad perfectam ejus notitiam pervenire possimus; consequens est. ut ejus naturam et essentiam videre nemini liceat, nisi hæc eadem divina essentia se nobis conjunxerit. Atque id Apostoli verba illa significant: „Videmus nunc per speculum iu aenigmate, tunc autem facie ad faciem".2) Nam quod inquit, in „ænigjnate“, interpretatur S. Augustinus in similitudine ad Deum intelligendum accommodata.3) Quod etiam S. Dionysius aperte ostendit, quum affirmat, nulla inferiorum similitudine superiora percipi posse?) Neque enim ex alicujus rei corpore» similitudine ejus, quæ corpore careat, essentia et substantia cognosci potest; quum praesertim necesse sit, rerum similitudines minus concretionis habere et magis spirituales esse, quam res ipsas, quarum imaginem referunt; quemadmodum in omnium rerum cognitione facile experimur. Quoniam vero fieri non potest, ut alicujus rei creatæ similitudo æque pura et spiritualis, ac Deus ipse est, reperiatur: ita fit, ut ex nulla similitudine divinam essentiam perfecte intelligere possimus. Accedit etiam quod omnes creatæ res certis perfectionis terminis circumscribuntur. At Deus infinitus est, neque ullius rei creatæ similitudo ejus immensitatem capere potest. Quocirca una illa ratio divinæ substantiæ cognosccndæ relinquitur, ut ea se nobis conjungat, et incredibili quodam modo intelligentiam nostram altius extollat, atque ita idonei ad ejus naturæ speciem contemplandam reddamur.

Lumen gloriæ.

Id vero lumine gloriæ assequemur, quum eo splendore illustrati, Deum ..lumen verum in ejus lumine videbimus".5) Nam Beati Deum praesentem semper intuentur; quo quidem dono omnium maximo et præstantissimo divinæ essentiæ participes effecti, vera et solida beatitudine potiuntur; quam nos ita credere debemus, ut, eam Dei benignitate cum certa spe nobis exspectandam esso,

›) 1 Joan. 3, 2. ’). 1 Cor. 13, 12. 3) Lib. 15. c. 9, de Triait. 4) De div. nom. c. 1. 5) Ps. 35, 10.

in Symbolo Patrum definitum sit; inquit enim: „Exspecto resurrectionem mortuorum, et vitam venturi sæculr'. Divina hæc plane sunt, neque ullis verbis explicari, aut cogitatione comprehendi a nobis possunt. Verum licet aliquam hujus beatitudinis imaginem iu eis etiam rebus, quæ sensu percipiuntur, cernere. Nam quemadmodum ferrum, admoto igni, ignem concipit, et, quamvis ejus substantia non mutetur, fit tamen, ut diversum quippiam, nimirum ignis, esse videatur: eoderti modo, qui in coelestem illam gloriam admissi sunt, Dei amore inflammati, ita afficiuntur, quum tamen id, quod sunt, esse non desinant, ut multo magis distare ab iis, qui in hac vita sunt, merito dici possint, quam ferrum caudens ab eo, quod nullam caloris vim in se contineat. Ut igitur rem paucis complectamur, summa illa et absoluta beatitudo, quam essentialem vocamus, in Dei possessione constituenda est. Quid enim ei ad perfectam felicitatem deesse potest, qui Deum optimum et perfectissimum possidet?

Quæstio VII.

Quæ sint accidentalia bona, quibus Beati circumfluent.

Pneniiuin seu bonum beatitudinis accidentale.

I. Verum ad illam tamen qnædam accedunt ornamenta, omnibus beatis communia; quæ, quoniam ab humana ratione minus remota sunt, vehementius quoque animos nostros commovere et excitare solent.

Qualis gloria Beatorum.

II. Hujus generis ea sunt, de quibus Apostolus ad Romanos Addetur intelligere: „Gloria, et honor, et pax omni operanti bonum·11); nam gloria quidem Beati perfruentur, non illa solum, quam tandem essentialem beatitudinem, vel cum ejus natura maxime conjunctam esse ostendimus: sed ea etiam, quæ constat ex clara et aperta notitia, quam singuli de alterius eximia et praestanti dignitate habituri sunt.

Honor Beatorum.

III. At vero quantus ille honor existimandus est, qui eis a Domino tribuitur, quum non amplius servi, sed amici, fratres, ac filii Dei vocentur.2) Quare ita electos suos amantissimis et honorificentissimis verbis Salvator noster compellabit: ..Venite, benedicti Patris mei, possidete paratum vobis regnum|| ;s) ut merito liceat exclamare: ..Nimis honorificati sunt amici tui, Deus||* Sed laudibus etiam a Christo Domino coram Patre coelesti et Angelis ejus celebrabuntur. Praeterea si hoc commune omnibus hominibus desiderium natura ingenuit honoris, qui a viris sapientia praestantibus habeatur, quod eos locupletissimos virtutis suae testes fore existiment: quantum Beatorum gloriae accessurum putamus, quod alius alium summo honore prosequetur.

›) Rom. 2, 10. 2) Joan. 15, 14 et 20, 17. Rom. 8, 14. ') Matth. 25, 34. Ps. 138, 17.

Quæstio VIII.

Quibus bonorum copiis Beati in æternis illis sedibus cumulabuntur.

Beatitudo omnibus bonis animi et corporis constat.

I. Infinita esset omnium oblectationum enumeratio, quibus Beatorum gloria cumulata erit, ac ne cogitatione quidem fingere eas possumus. Sed tamen hoc fidelibus persuasum esse debet, quacumque nobis jucunda in hac vita contingere vel etiam optari queant, sive ea ad mentis cognitionem, sive ad corporis perfectum habitum pertineant, earum rerum omnium copiis beatam coelestium vitam circumfluere; quamvis hoc altiore quodam modo, „quam oculus vidit, aut auris audivit, aut in cor hominis ascendit",1) fieri Apostolus affirmat. Nam corpus quidem, quod antea crassum et concretum erat, quum in coelo, detracta mortalitate, tenue et spirituale effectum fuerit, nullis amplius alimentis indigebit; anima autem æternæ gloriæ pabulo, quod magni illius convivii auctor „transiens omnibus ministrabit",2) cum summa voluptate exsaturabitur.

Terrena erunt cœlestibus vilia.

II. Quis vero pretiosas vestes, aut regales corporis ornatus desiderare poterit, ubi nullus harum rerum usus futurus sit omuesque immortalitate et splendore amicti, et sempitemæ gloriæ corona ornati erunt?3) Sed si aniplæ etiam et magnifie» domus possessio ad humanam felicitatem pertinet: quid coelo ipso quod Dei claritate undique collustratur, vel amplius vel magnificentius cogitari potest? Quare Propheta, quum ejus domicilii pulchritudinem sibi ante oculos poneret, et ad beatas illas sedes perveniendi cupiditate arderet: „Quam dilecta", inquit, „tabernacula tua, Domine virtutum! concupiscit et deficit anima mea in atria Domini: cor meum et caro mea exsultaverunt in Deum vivum".4) Atque ut hic sit omnium fidelium animus, hæc communis omnium vox, quemadmodum Parochi vehementer optare, ita etiam omni studio curare debent.

Quæstio IX.

Præmiis iisdem citra ullum discrimen Beati non afficientur.

In cœlo diversæ mansiones sunt et meritorum præmia.

Nam „in domo Patris mei", inquit Dominus, „mansiones multæ sunt",5) in quibus majora et minora præmia, ut quisque promeritus erit, reddentur. „Qui“ enim „parce seminat, parce etc) metet: et qui seminat in benedictionibus, de benedictionibus et metet" ') Quare non solum ad eam beatitudinem fideles excitabunt,

*) 1 Cor. 2,9. 2) Luc. 12, 37. 8) 1 Cor. 15, 43. Apoc. 7, 14. *) Ps. 83, 2. 5) Joan. 14, 2. °) Man. et Fabr. omittunt: et. ') 2 Cor. 9, 6.

verum etiam ejus consequendæ certam rationem hanc esse frequenter monebunt, ut fide et caritate instructi, et in oratione, et Sacramentorum salutari usu perseverantes, ad omnia benignitatis officia in proximos se exerceant. Ita enim Dei misericordia fiet, qui beatam illam gloriam diligentibus se præparavit, ut aliquando impleatur, quod dictum est per Prophetam: „Sedebit populus meus in pulchritudine pacis, et in tabernaculis fiduciæ, et iu requie opulenta".[1])

[1]) Is. 32, 18.

PARS S.ECUNDA.

CAPUT I.

DE SACRAMENTIS IN GENERE.

Quæstio I.

Doctrinam Sacramentorum tradere Parocho in primis est curandum.

De Sacramentis in genere trcdecim Canones Concilium Tridentinum Sess. 7. præscripsit.

Quum omnis Christianæ doctrinæ pars scientiam diligentiam^ que desiderat, tum Sacramentorum disciplina, quæ et Dei jussu necessaria, et utilitate uberrima est, Parochi facultatem et industriam postulat singularem, ut ejus accurata ac frequenti perceptione fideles tales evadant, quibus præstantissimæ ac sanctissimæ res digne et salutariter impertiri possint, et Sacerdotes ab illa divini interdicti regula non discedant: „Nolite sanctum dare canibus, neque mittatis margaritas vestras ante porcos!'.[1])

Quæstio II.

Quidnam sibi velit Sacramenti vocabulum.

Sacramenti vox est ambigua.

I. Principio igitur, quoniam universe de toto genere Sacramentorum agendum est, ab ipsius nominis vi atque notione oportet incipere, ejusque ambiguam significationem explanare, ut, quæ hujus verbi sententia hoc loco propria sit, facilius intelligatur. Quare docendi sunt fideles, Sacramenti nomen, quod ad propositam rem attinet, aliter a profanis, quam a sacris scriptoribus acceptum esse. Nam alii auctores Sacramenti nomine obligationem illam significare voluerunt, quum jurati aliquo servitutis vinculo obstringimur; ex quo jusjurandum, quo se milites fidelem operam Reipublicæ praestituros[8]) pollicentur, Sacramentum militare dictum est. Atque hæc frequentissima hujus vocabuli significatio apud illos videtur fuisse.

Sacramentum est abditæ divinæque operationis sensibile indicium.

II. Verum apud latinos Patres, qui res divinas scriptis tradiderunt, Sacramenti nomen aliquam rem sacram, quæ in occulto latet, declarat, quemadmodum Græci ad eandem rem significandam

*) Matth. 7, 6. 2) Man. et Fabricius legunt: præstaturos.

mysterii vocabulo usi sunt. In eam vero sententiam Sacramenti vocem accipiendam esse intelligimus, quum ad Ephesios scribitur:[1]) „Ut notum faceret nobis Sacramentum voluntatis suæ“. Deinde ad Timotheum: ,.Magnum est pietatis Sacramentum44.2) Praeterea in libro Sapientiae:8) Nescierunt Sacramenta Dei44. Quibus in locis et aliis multis licet animadvertere, Sacramentum nihil aliud, nisi rem sacram, abditam atque occultam significare. Quare latini Doctores signa qnædam sensibus subjecta, quæ gratiam, quam efficiunt, simul etiam declarant, ac veluti ante oculos ponunt, Sacramenta commode appellari posse existimarunt. Quamquam, ut D. Gregorio placet, ob id Sacramenta dici possunt, quod divina virtus sub rerum corporearum tegumentis occulte salutem efficiat.4)

Sacramenti nomen a primis Ecclesiæ Patribus sæpe fuit usurpatum.

IU. Nec vero quisquam putet, hoc vocabulum nuper in Ecclesiam inductum esse; nam qui Sanctos Hieronymum et Augustinum legerit, facile perspiciet, antiquos religionis nostræ scriptores ad eam, de qua loquimur, rem demonstrandam saepissime Sacramenti nomine, interdum vero etiam Symboli, vel mystici signi, vel sacri signi voce usos esse. Atque hæc de Sacramenti nomine dicta sint; quod quidem veteris etiam legis Sacramentis convenit, de quibus nihil opus est, Pastoribus praecepta tradere, (pium ea Evangelii lege et gratia sublata sint.

Quæstio III.

Quam rem Catholicis scriptoribus proprie denotet Sacramentum.

De propria vi atque natura Sacramenti. Sacramentum est res, qua salus et justitia comparatur.

Verum prætcr nominis notionem, quæ hactenus declarata est, rei etiam vis et natura diligenter investiganda, et, quid Sacramentum sit, fidelibus aperiendum est. Sacramenta enim ex genere earum rerum esse, quibus salus et justitia comparatur, dubitare nemo potest. Sed quum multe rationes sint, quæ ad hanc rem explicandam aptæ et accommodate videantur: nulla tamen planius et dilucidius eam demonstrat, quam definitio a D. Augustino tradita, quam deinde omnes Doctores scholastici secuti sunt. „Sacramentum“, inquit,8) ,.est signum rei sacræ44, vel, ut aliis verbis, in eandem tamen sententiam, dictum est: „Sacramentum est invisibilis gratiæ visibile signum, ad nostram justificationem institutum448).

Quæstio IV.

Rerum sensibilium divisio, quidque signi nomine intelligendum sit.

Rerum sensibilium duo sunt genera.

I. Quæ quidem definitio ut magis pateat, singulæ ejus partes

') Eph. 1, 9. ») 1 Tim. 3, 16. ') Sap. 2, 22. ‘) in 1 Rcg. 16. 5) De Civ. Dei 19, δ. °) conf, de catechiz. rud. c. 26.

Pastoribus cxponendæ erunt; atque in primis docere oportebit, rerum omnium, quæ sensibus percipiuntur, duo esse genera. Aliæ enim ob id inventæ sunt, ut aliquid significent; aliæ non alterius rei significandæ, sed sua tantum causa effectæ sunt, quo in numero omnes pene res, quæ natura constant, haberi possunt. At vero in priori genere vocabula rerum, scriptura, vexilla, imagines, tubæ et alia hujuscemodi permulta ponenda sunt. Nam si ex vocabulis vim significandi detraxeris, sublata videtur esse causa, quamobrem vocabula instituerentur.

Signi natura.

II. Hæc igitur proprie dicuntur. Illud enim signum esse Sanctus Augustinus testatur, quod præter rem, quam sensibus objicit, efficit etiam, ut ex se alterius rei cognitionem capiamus;[1] sicut ex vestigio, quod terræ impressum intuemur, transisse aliquem, cujus vestigium apparet, facile cognoscimus.

Sacramentum, cur inter res, quæ significant, reponi debet?

IU. Quæ quum ita se habeant, Sacramentum ad hoc rerum genus, quæ significandi causa institutæ sunt, referri perspicuum est; siquidem specie quadam et similitudine id nobis declarat, quod Deus in animis nostris sua virtute, quæ sensu percipi non potet, efficit. Baptismus enim (ut, quod docetur, exemplo notius fiat) quum, adhibitis certis et solemnibus verbis, aqua extrinsecus abluimur, hoc significat, Spiritus Sancti virtute omnem peccati maculam et turpitudinem interius elui, et animas nostras præclaro illo coelestis justitiæ dono augeri, atque ornari; simulque ea corporis ablutio, ut postea suo loco explicabitur, illud in animo efficit, quod significat.

Sacramenta inter res, quæ significant, esse numeranda cx Scripturis colligitur. Ibidem utilitas ex doctrina superiori emanans.

IV. Sed ex Scripturis etiam aperte colligitur, Sacramentum inter signa numerandum esse. Apostolus enim de circumcisione, veteris legis Sacramento, quæ Abraham, patri omnium credentium, data erat, ita ad Romanos scribit: „Et signum accepit circumcisionis, signaculum justitiæ fidei".[2] Et alio loco[3]), quum affirmat „nos omnes, qui baptizati sumus in Christo Jesu, in morte ipsius" baptizatos esse, licet cognoscere, Baptismum hujus rei significationem habere, nimirum, ut ait idem Apostolus, ,.nos consepultos esse cum illo per Baptismum in mortem". Neque vero parum proderit, si fidelis populus Sacramenta ad signa pertinere

') De Doctr. Christ. I, 2. 1. a) Rom. 4, 11. ') 6, 3. 4.

intellexerit; ita enim fiet, nt quæ illis significantur, continentur atque efficiuntur, sancta et augusta esse facilius sibi persuadeat, cognitaque eorum sanctitate, ad divinam erga nos beneficentiam colendam ac venerandam magis excitetur.

Quæstio V.

Quot sint signorum genera.

Sacramentum esse rei sacræ signum, quomodo intelligendum, et quod triplex sit genus. Primo sunt signa naturalia. S. August, de Doctr. chr. Π. 1. 29.

I. Sequitur nunc, ut verba illa, „rei sacræ“, quæ est altera definitionis pars, explicentur. Quod quidem ut commode fieri possit, paulo altius repetenda sunt, quæ de signorum varietate S. Augustinus[1]) acute et subtiliter disputavit. Qnædam enim signa naturalia dicuntur, quæ præter se ipsa alterius rei notitiam (quod omnibus signis commune esse, antea demonstratum est) in animis nostris gignunt, veluti fumus, ex (pio statim ignem adesse intclligitur. Atque hoc signum ob eam causam naturale appellandum est, quod fumus non voluntate ignem significat, sed rerum usus efficit, ut, si quis fumum tantum videat, naturam simul et vim ignis, qui adhuc latet, subesse mente et cogitatione percipiat.

Sunt signa hominum consensu et voluntate.

Π. Qnædam vero signa natura non constant, sed constituta, atque ab hominibus inventa sunt, ut et colloqui inter se, et aliis animi sui sensa explicare, vicissimque aliorum sententiam et concilia possent cognoscere. Hæc autem quam varia et multiplicia sint, ex eo licet animadvertere, quod nonnulla ad oculorum, pleraque ad aurium sensum, reliqua ad cæterbs sensus pertinent. Nam quum aliquid alicui innuimus, et, exempli causa, sublato vexillo quippiam declaramus: satis constat, eam significationem ad oculos tantum referri: quemadmodum tubarum, tibiarum, aut citharæ sonus, qui non solum delectandi, sed plerumque significandi causa funditur, ad aurium judicium spectat; quo quidem præcipue sensu verba etiam accipiuntur, quæ ad exprimendas intimas animi cogitationes maximam vim habent. Verum præter illa signa, quæ hominum consensu et voluntate constituta esse hactenus diximus, alia qnædam sunt divinitus data, quorum tamen non unum genus-esse omnes consentiunt.

Sunt signa divinitus ad aliquid significandum instituta, eaque duplicia Signa veteris Testamenti.

HI. Alia enim signa ob eam tantum rem a Deo hominibus commendata sunt, ut aliquid significarent vel admonerent; cujusinodi fuerunt legis purificationes, panis azymus, et alia permulta.

[1]) De Doctr. Christ. III. 9; IL 1.

quæ ad Mosaici cultus cæremonias pertinebant. Alia vero Deus instituit, quæ non significandi modo, sed efficiendi etiam vim haberent; atque in hoc posteriori signorum genere Sacramenta novæ legis numeranda esse, liquido apparet. Signa enim sunt divinitus tradita, non ab hominibus inventa, quæ rei cujuspiam sacræ, quam declarant, efficientiam in se continere, certo credimus.

Quæstio VI.

Res sacra quo modo in definitione Sacramenti sit intelligenda.

Signa novi Testamenti. Conc. Trid. Sess. 7. c. 6. de Sacram. Quid præcipuc rei sacræ nomine significetur.

I. Sed quemadmodum signa in multiplici varietate esse ostendimus, ita etiam res sacra non unius modi existimanda est. Quod vero ad propositam Sacramenti definitionem attinet, divinarum rerum scriptores sacræ rei nomine Dei gratiam, quæ nos sanctos efficit, ac omnium divinarum virtutum habitu exornat, demonstrant. Huic enim gratiæ propriam sacræ rei appellationem tribuendam merito putarunt, quippe quum ejus beneficio animus noster Deo consecretur et conjungatur.

Sacramenti definitio illustratur, et quomodo ab aliis signis differat, ostenditur.

II. Quare, ut explicatius, quid Sacramentum sit, declaretur, docendum erit, rem esse sensibus subjectam, quæ ex Dei institutione, sanctitatis et justitiæ, tum significandæ, tum efficiendæ vim habet; ex quo sequitur, ut facile quivis possit intelligere, imagines Sanctorum, cruces et alia id generis, quamvis sacrarum rerum signa sint, non ideo tamen Sacramenta dicenda esse. Hujus autem veritatis doctrinam facile erit omnium Sacramentorum exemplo comprobare, si, quod antea de Baptismo admonuimus, quum dicebamus, solemnem illam corporis ablutionem signum esse, et efficientiam habere rei sacræ, quæ interius Spiritus Sancti vi fieret, idem etiam in aliis Sacramentis exercere aliquis velit. Jam vero hisce mysticis signis, quæ a Deo instituta sunt, illud etiam præcipue convenit, ut ex Domini institutione non unam aliquam rem, sed plures simul significent.

Ex Dei institutione Sacramenta plura simul declarant.

III. Quod in singulis Sacramentis licet cognoscere, quæ non solum sanctitatem et justitiam nostram, sed præterea duo alia cum ipsa sanctitate maxime conjuncta declarant, Christi scilicet Red-

emptoris passionem, quæ sanctitatis causa est, et vitam æternam, cœlestemque beatitudinem, ad quam sanctitas nostra, tamquam ad finem, referri debet.

I. Significant rem præsentem. IL Præteritam. IIΓ. Futuram. Quodque Sacramentum tria simul significat.

IV. Quod quidem quum in omnibus Sacramentis perspici possit, merito sacri Doctores unicuique Sacramentorum triplicem significandi vim inesse tradiderunt, tum quia alicujus rei præteritæ memoriam afferat, tum quia aliam præsentem indicet ac demonstret, tum quia aliam futuram prænunciet. Neque vero existimandum est, hoc ita ab illis doceri, ut etiam sanctarum Scripturarum testimonio non probetur. Nam quum Apostolus ait: ,,Quicunque baptizati sumus in Christo Jesu, in morte ipsius baptizati sumus[1]) plane ostendit, idcirco Baptismum signum dicendum esse, quod Dominicæ passionis et mortis nos admoneat. Deinde quum inquit: „Consepulti enim sumus cum illo per Baptismum in mortem, ut, quomodo Christus surrexit a mortuis per gloriam Patris, ita et nos in novitate vitæ ambulemus;“ ex iis verbis perspicuum est, Baptismum signum esse, quo coelestis gratia in nos infusa declaratur; cujus munere nobis datum est, ut novam vitam instituentes, omnia veræ pietatis officia facile et libenti animo exsequamur. Postremo quum addit: „Si enim complantati facti sumus similitudini mortis ejus, simul et resurrectionis erimus:“[2]) apparet Baptismum vitæ etiam æternæ, quam per illum consecuturi sumus, non obscuram significationem dare.

Sacramentum aliquando plures res praesentes designat.

V. Sed præter hæc, quæ commemoravimus, varia significandi genera et rationes, sæpc etiam evenit, ut Sacramentum non unam tantum rem præsentem, sed plures demonstret ac notet. Id vero sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum intuentibus facile est intelligere, quo veri corporis et sanguinis Domini præsentia, nec non gratia, quam non impure sacra mysteria sumentes percipiunt, designatur. Ex iis igitur, quæ dicta sunt, Pastoribus argumenta deesse non poterunt, quibus ostendant, quanta divinitatis potentia, quot arcana miracula Sacramentis novæ legis insint, ut, ea summa cum religione colenda et suscipienda esse, omnibus persuadeant.

Quæstio VII.

Cur Sacramenta institui apud Christianos oportuerit.

Primo, ut humani ingenii imbecillitatem adjuvent.

I. Verum ad rectum Sacramentorum usum docendum nihil

[1]) Rom. 6, 3. [2]) Rom. 6, 5.

accommodatius videri potest, quam diligenter causas exponere, cur Sacramenta institui oportuerit. Plures autem numerari solent, quarum prima est humani ingenii imbecillitas; siquidem natura ita comparatum videmus, ut ad earum rerum notitiam, quæ mente atque intelligentia comprehensæ sunt, nisi per ea, quæ aliquo sensu percipiuntur, nemini aspirare liceat. Ut igitur, quæ occulta Dei virtute efficiuntur, facilius intelligere possemus, idem summus rerum ▪omnium artifex sapientissime fecit, ut eam ipsam virtutem aliquibus signis, quæ sub sensum cadunt, pro sua in nos benignitate declararet. Nam ut præclare a S. Chrysostomo dictum est,1) si homo corporis concretione caruisset, nuda ipsa bona, neque ullis integumentis involuta, ei oblata essent; quoniam vero anima corpori conjuncta est, omnino opus fuit, ut rerum, quæ sentiuntur, adminiculo ad ea intelligenda uteretur.

Secundo, ut credendi tarditatem erigant.

II. Altera vero causa est, quod animus noster haud facile 'Commovetur ad ea, quæ nobis promittuntur, credenda. Quare Deus a mundi exordio, quæ facere instituerat, verbis quidem frequentissime indicare consuevit; interdum vero, quum opus aliquod institueret, cujus magnitudo promissi fidem abrogare posset, alia etiam signa, quæ nonnunquam miraculi speciem haberent, verbis adjunxit. Nam quum Deus Moyseu ad Israelitici populi liberationem mitteret,2) ille vero, ne Dei quidem præcipientis auxilio fretus, timeret, ne onus sibi gravius imponeretur, quam ut sustinere posset, aut ne populus divinis oraculis et dictis fidem non adjungeret: Dominus promissionem suam multa signorum varietate firmavit. Quemadmodum igitur in veteri Testamento Deus fecerat, ut magni alicujus promissi constantiam signis testificaretur: ita etiam in nova lege ▪Christus, Salvator noster, quum nobis peccatorum veniam, coelestem gratiam, Spiritus Sancti communicationem pollicitus est, quædam signa oculis et sensibus subjecta instituit, quibus eum quasi pignoribus obligatum haberemus, atque ita fidelem in promissis futurum dubitare nunquam possemus.

Tertio, ut parata et certa sit medicina ad depellendos animi morbos et salutem tuendam.

III. Tertia causa fuit, ut illa tamquam remedia, ut scribit sanctus Ambrosius,3) atque Evangelic! Samaritani medicamenta, ad animarum sanitatem vel recuperandam vel tuendam præsto essent, Virtutem enim, quæ ex passione Christi manat, hoc est gratiam, quam ille nobis in ara crucis meruit, per Sacramenta, quasi per alveum quendam, in nos ipsos derivare oportet; aliter vero nemini ulla salutis spes reliqua esse poterit. Quare clcmentissimus Dominus Sacramenta verbo suo, et promissione sancita,

*) Homil. 83 in Mattii. et 60 ad popul. Antioch. a) Exod. 3. et 4. ') De 8acram. 1. 5. c. 4.

relinquere in Ecclesia voluit, per quæ passionis su» fructum nobis re ipsa communicari, sine dubitatione crederemus, si modo unusquisque nostrum ad se eam curationem pie et religiose admoveret.

Quarto, ut sint Christianismi veræque religionis Symbola et sanctæ societatis vincula.

IV. Sed quarta etiam causa accedit, cui· Sacramentorum institutio necessaria videri possit, ut scilicet notæ quædam et symbola essent, quibus fideles internoscerentur; quum præsertim nullus hominum coetus queat, ut etiam a I). Augustino traditum est, sive veræ sive falsæ religionis nomine, quasi in unum corpus coagmentari, nisi aliquo visibilium signorum foedere conjungantur.[1]) Utrumque igitur præstant novæ legis Sacramenta, quæ et Christian» fidei cultores ab infidelibus distinguunt, et ipsos fideles sancto quodam vinculo inter se connectant.

Quinto sunt testimonia nostræ fidei, ejusque certa declaratio.

V. Præterea aliam etiam justissimam fuisse causam Sacramenta instituendi, ex illis Apostoli verbis: „Corde creditur ad justitiam, ore autem confessio fit ad salutem·‘,[2]) ostendi potest. Sacramentis enim fidem nostram in hominum conspectu profiteri, et notam facere videmur. Quare ad Baptismum accedentes, palam testamur, nos credere ejus aquæ virtute, qua in Sacramento abluimur, spiritualem animæ purgationem fieri.

Sexto, ut sint incitamenta fidei et caritatis.

VI. Magnam deinde vim habent Sacramenta non solum ad fidem in animis nostris excitandam et exercendam, sed etiam eam caritatem inflammandam, qua amare inter nos debemus, quum arctissimo nos vinculo colligatos, et unius corporis membra effectos-esse, ex sacrorum mysteriorum communione recordamur.

Septimo sunt humilitatis exeitandæ instrumenta.

VII. Postremo, quod in Christian» pietatis studio plurimi faciendum est, humanæ mentis superbiam edomant ac comprimunt, nosque ad humilitatem exercent, dum sensibilibus elementis subjicere nos cogimur, ut Deo obtemperemus, a quo antea impie defeceramus,, ut mundi elementis serviremus.

Epilogue superiorum. Sumina dicendorum.

VIII. Hæc sunt, quæ potissimum de sacramenti nomine,, natura, institutione, fideli populo tradenda esse visa sunt; qu» posteaquam a Pastoribus accurate exposita fuerint, docere dein-

[1]) Cont. Faust. 1. 19. c. 11. [2]) Kom. 10, 10.

cops oportebit, quibus ex rebus singula Sacramenta constent, quæve sint illorum partes, ac praeterea, qui ritus et cæremoniæ additæ illis fuerint.

Quæstio VIII.

Partes ad constituendum unumquodque Sacramentum necessariæ.

De materia et forma Sacramentorum, eorumque cæremoniis.

I. Primum igitur explicandum est, rem sensibilem, quæ supra in Sacramenti definitione posita est, non unam tantum esse, quamvis unum signum constitui credendum sit. Duo enim sunt, ex quibus quodlibet Sacramentum conficitur, quorum alterum materiæ rationem habet, atque elementum dicitur, alterum formæ vim, et verbum communi vocabulo appellatur. Sic enim a Patribus accepimus. Qua in re notum est atque apud omnes pervulgatum illud sancti Augustini testimonium: „Accedit verbum ad elementum, et fit Sacramentum".[1] Rei igitur sensibilis nomine tum materiam sive elementum intelligunt, ut in Sacramento Baptismi aquam, Confirmationis chrisma, et Extremæ Unctionis oleum, quæ omnia sub aspectum cadunt: tum præterea verba, quæ formæ rationem habent, atque ad aurium sensum pertinent. Apostolus vero utrumque aperte indicavit, quum inquit: „Christus dilexit Ecclesiam, et se ipsum tradidit pro ea, ut illam sanctificaret, mundans eam lavacro aquæ in verbo vitæ".[2] Quo in loco materia et forma Sacramenti exprimitur.

Materia et forma Sacramentorum ex Scripturis trahuntur. Verborum in Sacramentis virtus.

II. Addenda autem erant verba ad materiam, ut apertior clariorque rei, quæ gerebatur, significatio fieret. Verba enim inter omnia signa maximam vim habere perspicuum est; ac, si ipsa desint, plane obscurum erit, quidnam materia Sacramentorum designet ac demonstret. Nam, ut in Baptismo licet videre, quum aqua non minus refrigerandi, quam abluendi vim habeat, et utriusque rei symbolum esse possit, nisi verba addantur, utrum horum in Baptismo significet, aliquis fortasse conjectura aliqua dijudicabit, nemo autem ea de re quippiam certi affirmare audebit; at quum verba adhibeantur, statim intelligimus, abluendi vim et significationem habere.

Quæstio IX.

Excellentia Sacramentorum novæ legis.

Forma sublata ratio Sacramenti tollitur.

In hoc autem nostra Sacramenta antiquæ legis Sacramentis plurimum præstant, quod in illis administrandis nulla, quod quidem acceperimus, definita forma servaretur; quo etiam fiebat, ut incerta admodum et obscura essent: nostra vero formam verborum ita

[1]) Tractat. 80 in Joan. [2]) Ephes. 5, 25. 26.

praescriptam habent, ut, si forte ab ea discedatur, Sacramenti rati» constare non possit; ob eamque rem clarissima sunt, ac nullum relinquunt dubitandi locum. Hæ igitur sunt partes, quæ ad naturam et substantiam Sacramentorum pertinent, et ex quibus unumquodque Sacramentum necessario constituitur.

Quæstio X.

Quæ sit cæreinoniartun in Sacramentis virtus et natura.

Videatur Sess. 7. Cone. Trid. Can. XIП. de Sacrani. Caeremoniarum antiquitas. Cone. Trident. Sess. 22. c. 5.

I. His accedunt cæremoniæ, quæ tametsi prætermitti sine· peccato non possunt, nisi aliud facere ipsa necessitas cogat: tamen, si quando omittantur, quoniam rei naturam non attingunt, nihil de vera Sacramenti ratione imminui credendum est. Ac merito quidem a primis usque Ecclesiæ temporibus illud semper servatum est, ut Sacramenta solemnibus quibusdam caeremoniis ministrarentur. Primum enim maxime decuit, sacris mysteriis eum religionis cultum tribuere, ut sancta sancte tractare videremur.

Caeremoniarum effectus.

II. Praeterea, quæ Sacramento efficiuntur, cæremoniæ ipsæ magis declarant, ac veluti ante oculos ponunt, et earum rerum sanctitatem in animos fidelium altius imprimunt. Deinde vero mentes illorum, qui eas intuentur, et diligenter observant, ad sublimium rerum cogitationem erigunt, fidemque in eis et caritatem excitant; quo major cura et diligentia adhibenda erit, ut fideles vim caeremoniarum, quibus singula Sacramenta conficiuntur, cognitam et perspectam habeant.

Quæstio XI.

Quot sint catholicæ Ecclesiæ Sacramenta.

De necessitate, numero et utilitate Sacramentorum. Septem Ecclesiæ sacramenta. Cone. Trid. Sess. 7. can. I. de sacram, in gener.

Sequitur, ut Sacramentorum numerus explicetur, quæ quidem cognitio hanc utilitatem affert, quod populus eo majori pietate omnes animi sui vires ad laudandam et prædicandam Dei erga nos singularem beneficentiam convertat, quo plura salutis ac beatæ vitæ adjumenta nobis divinitus parata esse intellexerit. Catholicæ igitur Ecclesiæ Sacramenta, quemadmodum ex Scripturis probatur, Patrum traditione ad nos pervenit et Conciliorum testatur auctoritas, septenario numero definita sunt.

Quæstio XII.

Cur nec majori nec minori numero Sacramenta concludantur.

Naturam ipsam docere, Sacramenta septenario numero esse definienda.

I. Cur autem neque plura neque pauciora numerentur, ex

iis etiam rebus, quæ per similitudinem a naturali vita ad spiritualem transferuntur, probabili quadam ratione ostendi poterit.

Humano generi septem sunt necessaria ad vitam commode traducendam. Cone. Constant. Sess. 15. Florent, in Deer, ad Armen. Trident. Sess. 7.

II. Homini enim ad vivendum, vitamque conservandam, et ex sua reique publicæ utilitate traducendam, hæc septem necessaria videntur, ut scilicet in lucem edatur, augeatur, alatur; si in morbum incidat, sanetur; imbecillitas virium reficiatur; deinde, quod ad rem publicani attinet, ut magistratus nunquam desint, quorum auctoritate et imperio regatur; ac postremo legitima sobolis propagatione se ipsum et humanum genus conservet. Quæ omnia, quoniam vitæ illi, qua anima Deo vivit, respondere satis apparet, ex iis facile Sacramentorum numerus colligetur. Primus enim est Baptismus, veluti cæterorum janua, quo Christo renascimur. Deinde Confirmatio, cujus virtute fit, ut divina gratia augeamur et roboremur; baptizatis enim jam Apostolis, ut D. Augustinus testatur,[1] inquit Dominus: „Sedete in civitate, quoadusque induamini virtute ex alto".[2] Tum Eucharistia, qua, tanquam cibo vere coelesti, spiritus noster alitur et sustinetur. De ea enim dictum est a Salvatore: „Caro mea vere est cibus, et sanguis meus vere est potus".[3] Sequitur quarto loco Poenitentia, cujus ope sanitas amissa restituitur, postquam peccati vulnera accepimus. Postea vero Extrema Unctio, qua peccatorum rcliquiæ tolluntur, et animi virtutes recreantur; siquidem D. Jacobus, quum de hoc Sacramento loqueretur, ita testatus est: „Et si in peccatis sit, remittentur ei“.[4] Sequitur Ordo, quo publica Sacramentorum ministeria perpetuo in Ecclesia exercendi, sacrasque omnes functiones exsequendi potestas traditur. Postremo additur Matrimonium, ut ex maris et feminæ legitima et sancta conjunctione, filii ad Dei cultum et humani generis conservationem procreentur, et religiose educentur.

Quæstio XIII.

Æqualis non est. omnium Sacramentorum vel necessitas, vel dignitas.

De præstantia et differentia Sacramentorum et eorum auctore.

I. Illud vero maxime animadvertendum est, quamvis omnia Sacramenta divinam et admirabilem virtutem in se contineant, tamen non parem omnia, et æqualem necessitatem, aut dignitatem, aut unam eandemque significandi vim habere.

Tria sunt Sacramenta præ cæteris necessaria. Cone. Trident. Sess. VII. can. 3 et 4 de Sacram, in gen. Baptismi necessitas.

II. Atque ex iis tria sunt, quæ, tametsi non eadem ratione, tamen præ cæteris necessaria dicuntur. Baptismum enim uni-

[1]) Epist. 108. [2]) Luc. 24, 49. [3]) Joan. 6, 56. [4]) Jac. 5. 15.

cuique sine ulla adjunctione necessarium esse, Salvator his verbis declaravit: „Nisi quis renatus fuerit: ex aqua et Spiritu Sancto, non potest introire in regnum Dei".1)

Pœnitentiæ necessitas. Ordinis necessitas. Eucharistiæ dignitas.

LTI. Poenitentia vero illis tantummodo necessaria est, qui se post Baptismum aliquo mortali peccato obstrinxerunt; neque enim æternum exitium effugere poterunt, nisi eos admissi peccati rite pœnituerit. Ordo præterea, etsi non singulis fidelibus, toti tamen Ecclesiæ omnino necessarius est. Verum si dignitas in Sacramentis spectetur, Eucharistia sanctitate et mysteriorum numero ac magnitudine longe cæteris antecellit. Quæ omnia facilius intelligentur, quum suo loco ea, quæ ad singula Sacramenta pertinent, explicabuntur.

Quæstio XIV.

A quo hæc sacra et divina mysteria sint accepta, principaliterque dispensentur.

Causa officiens seu auctor Sacramenti Deus est per Christum, idemque præeipue intus dispensat. Cone. Trident. Sess. VII. can. 1. de Sacram, in gen.

Deinceps videndum est, a quo hæc sacra et divina mysteria acceperimus; neque enim dubitandum est, quin præclari alicujus muneris dignitas ejus, a quo donum ipsum profectum est, dignitate et præstantia quam maxime augeatur. Sed ea quæstio difficilem explicationem habere non potest. Nam quum Deus sit, qui homines justos efficiat, ipsa vero Sacramenta justitiæ adipiscendæ mirifica quædam instrumenta sint: patet, unum eundemque Deum in Christo justificationis et Sacramentorum auctorem agnoscendum esse. Præterea Sacramenta eam vim et efficientiam continent, quæ ad intimam animam penetrat. Quum vero unius Dei potentiæ proprium sit, in corda et mentes hominum illabi, ex hoc etiam perspicitur, Sacramenta a Deo ipso per Christum instituta esse: quemadmodum ab eo quoque intus dispensari, certa et constanti fide tenendum est. Hoc enim testimonium de illo se accepisse sanctus Joannes affirmat, quum ait: „Qui misit me baptizare in aqua, ille mihi dixit: Super quem videris Spiritum descendentem et manentem super eum, hic est, qui baptizat in Spiritu Sancto."2)

Quæstio XV.

Quibus ministris utatur Deus in Sacramentis dispensandis.

Dispensat Deus Sacramenta per homines.

Sed quamvis Deus Sacramentorum auctor et dispensator sit, ea tamen non per Angelos, verum per homines ministrari in Ecclesia voluit; non minus enim ministrorum officio, quam ma-

') Joan. 8, 5. 2) Joan. 1, 33.

teria et forma ad Sacramenta conficienda opus esse, perpetua sanctorum Patrum traditione confirmatum est.

Quæstio XVI.

Minister sua pravitate gratiæ sacramentalis virtutem impedire non potest.

Ministrorum quæ sit ratio. Cone. Trident. Sess. VII. cap. 11. 12. de Sacr. in genere. Gratiæ fructum minister impedire nequit.

Atque hi quidem ministri, quoniam in sacra illa functione non suam, sed Christi personam gerunt, ea re fit, ut, sive boni, sive mali sint, modo ea forma et materia utantur, quam ex Christi instituto semper Ecclesia Catholica servavit, idque facere proponant, quod Ecclesia in ea administratione facit, vere Sacramenta conficiant et conferant, ita ut gratiæ fructum nulla res impedire possit, nisi, qui ea suscipiunt, se ipsos tanto bono fraudare, et Spiritui Sancto velint obsistere. Hanc vero in Ecclesia certam et exploratam sententiam semper fuisse, S. Augustinus in iis disputationibus, quas adversus Donatistas conscripsit, clarissime demonstravit. Quod_ si etiam Scripturæ testimonia quærimus, ipsum Apostolum his verbis loquentem audiamus: „Ego“, inquit, „plantavi, Apollo rigavit; sed Deus incrementum dedit. Neque enim qui plantat, est aliquid, neque qui rigat; sed qui incrementum dat, Deus”.1) Ex quo loco satis intelligitur, quemadmodum arboribus nihil obest eorum improbitas, quorum manu satæ sunt: ita nihil vitii aliena culpa contrahi illis posse, qui malorum hominum ministerio Christo insiti sunt. Quare, ut ex I). Joannis Evangelio sancti Patres nostri docuerunt, Judas etiam Iscariotes plures baptizavit, ex quibus tamen neminem iterum baptizatum fuisse legimus, ita ut præclare D. Augustinus scriptum reliquerit: „Dedit Baptismum Judas, et non baptizatum est post Judam: dedit Joannes, et baptizatum est post Joannem, quia, si datum est a Juda, „Baptisma Christi” erat: quod autem a Joanne datum est, „Joannis” erat; non Judam Joanni, sed Baptismum Christi, etiam per Judæ manus datum, Baptismo Joannis, etiam per manus Joannis dato, recte praeponimus”.

Quæstio XVII.

Quid de illis sentiendum sit, qui impura conscientia Sacramenta administrant.

Sacramenta novæ legis impura conscientia ministrare quam perniciosum ipsis ministris et de eorum effectu.

I. Neque vero Pastores aliive Sacramentorum ministri, quum hæc audiunt, satis sibi esse arbitrentur, si posthabita morum in-

*) 1 Cor. 3, 6. 2) Tract, in Joan. 5.

tegritate ac conscientiæ munditia, illud tantum cogitent, quo modo Sacramenta ab illis rite ministrentur: id enim etsi diligenter curandum est, in hoc tamen omnia, quæ ad eam functionem pertinent, posita non sunt. Meminisse autem semper debent, Sacramenta divinam quidem virtutem, quæ illis inest, nunquam amittere, at vero impure ea ministrantibus æternam perniciem et mortem afferre.

Sancta sancte tractanda, et Sacramenta gratiam, quæ illis inest, nunquam amittere. Conc. Trident. Sess. VII. can. 6. de Sacr. in gener.

II. Sancta enim, quod semel atque iterum ac sæpius admonere oportet, sancte et religiose tractanda sunt. „Peccatori", ut est apud Prophetam, „dixit Deus: Quare tu enarras justitias meas, et assumis testamentum meum per os tuum? tu vero odisti disciplinam".[1] Quod si homini peccatis contaminato minus licet de rebus divinis agere, quantum ab eo scelus concipi existimandum erit, qui sibi multorum scelerum conscius est, nec tamen sacra mysteria polluto ore conficere, vel in foedas manus sumere, contrectare, atque aliis porrigere et ministrare vereatur? Quum praesertim apud S. Dionysium scriptum sit,[2] malis symbola (ita enim Sacramenta appellat) ne contingere quidem permissum esse. Sanctitatem igitur sacrarum rerum ministri in primis sectentur, pure ad Sacramenta ministranda accedant, atque ita se ad pietatem exerceant, ut ex eorum frequenti tractatione et usu uberiorem in dies gratiam, adjuvante Deo, consequantur.

Quæstio XVIII.

De præcipuis Sacramentorum effectibus.

In primis gratiam justificantem conferunt. Conc. Trident. Sess. VII. can. 6. 7. 8. de Sacr. in gener.

I. Sed jam his rebus explicatis docendum erit, quinam Sacramentorum effectus sit; id enim Sacramenti definitioni, quæ supra tradita est, non parum lucis allaturum videtur. Ii autem duo præcipue numerantur. Ac principem quidem locum merito gratia illa obtinet, quam usitato a sacris Doctoribus nomine, Justificantem vocamus; ita enim Apostolus apertissime nos docuit, quum inquit,[3] Christum dilexisse Ecclesiam, et se ipsum tradidisse pro ea, ut illam sanctificaret, mundans eam lavacro aquæ in verbo. Quo autem pacto tanta res, et tam admirabilis per Sacramentum efficiatur, ut, quemadmodum S. Augustini[4] sententia celebratum est, aqua corpus abluat, et cor tangat: id quidem humana ratione atque intelligentia comprehendi non potest. Constitutum enim esse debet, nullam rem sensibilem suapte natura ea vi præditam esse, ut penetrare ad animam queat. At fidei

[1]) Ps. 49, 16. 17. [2]) De Ecclesia Hierarch, c. 1. [3]) Ephes. 5, 25. — [4]) Tract. 80 in Joan.

lumine cognoscimus, omnipotentis Dei virtutem in Sacramentis inesse, qua id efficiant, quod sua vi res ipsæ naturales præstare, non possunt.

Sacramentorum vis miraculis declarata et initio nascentis Ecclesiæ aliquamdiu visa. S. August. Lib. Q. V. et N. T. 9. 93.

II. Quocirca, ne ulla unquam hujus effectus dubitatio in animis fidelium resideret, quum ministrari Sacramenta coeptum est, voluit clementissimus Deus, quid illa interius efficerent, miraculorum significationibus declarare, ut eadem perpetuo interius fieri constantissime crederemus, quamvis longe a nostris sensibus remota essent. Itaque ut omittamus, Salvatore nostro in Jordane baptizato, coelos apertos esse, et Spiritum Sanctum columbæ specie apparuisse, ut admoneremur, ejus gratiam, quum salutari fonte abluimur, in animam nostram infundi, ut hoc, inquam, omittamus, (magis enim ad Baptismi significationem, quam Sacramenti administrationem pertinet): nonne legimus, (pium Pentecostes die Apostoli Spiritum Sanctum acceperunt, quo deinde ad praedicandam fidei veritatem, adeundaque pro Christi gloria pericula, alacriores et fortiores fuerunt, tunc „facto repente de coelo sonitu, tanquam advenientis spiritus vehementis, apparuisse illis dispertitas linguas quasi ignis?"[1]) Ex quo intellectum est, Sacramento Confirmationis eundem nobis spiritum tribui, casque vires addi, quibus possimus carni, mundo et satanae, perpetuis scilicet hostibus nostris, fortiter repugnare et resistere.

Atque hæc miracula, quoties Apostoli Sacramenta ista ministrarent, initio nascentis Ecclesiæ aliquamdiu visa sunt, donec firmata jam fide et corroborata, fieri desierunt.

De excellentia Sacramentorum novæ legis ad vetera comparatorum et de charactere. Usus Sacramentorum veteris legis. Cf. Q. 5 et 9 huj. cap. Conc. Trid. Sess. VII. can. 2. de Sacr. in gen.

III. Ex iis igitur, quæ de priori Sacramentorum effectu, gratia scilicet justificante, demonstrata sunt, illud etiam plane constat, excellentiorem et præstantiorem vim Sacramentis novæ legis inesse, quam olim veteris legis Sacramenta habuerunt, quæ, quum infirma essent egenaque elementa,[2]) inquinatos sanctificabant ad emundationem carnis, non animæ.[3]) Quare, ut signa tantum earum rerum, quæ mysteriis nostris efficiendæ essent, instituta sunt. At vero Sacramenta novæ legis, ex Christi latere manantia, „qui per Spiritum Sanctum semetipsum obtulit immaculatum Deo, emundant conscientiam nostram ab operibus mortuis, ad serviendum Deo viventi,[4]) atque ita eam gratiam, quam significant, Christi sanguinis virtute operantur. Quocirca,

[1]) Act. 2, 2. 3. [2]) Gal. 4, 9. [3]) Hebr. 9, 13. [4]) Hebr. 9, 14.

si ea cum antiquis Sacramentis conferamus, praeterquam, quod plus efftcaciæ habent, et utilitate uberiora et sanctitate augustiora esse invenientur.

Secundus Sacramentorum effectus est characteris sacri in animam impressio. Cone. Trident. Sess. VII. can. 9 de Sacram, in gener.

IV. Alter vero Sacramentorum effectus non quidem omnibus communis, sed trium tantummodo proprius, Baptismi, Confirmationis, et Ordinis sacri, est character, quem animæ imprimunt. Nam quum Apostolus ait: «Unxit nos Deus, qui et signavit nos, et dedit pignus Spiritus in cordibus nostris[1,1]) voce illa, «signavit", non obscure characterem descripsit, cujus proprium est, aliquid signare et notare.

Quæstio XIX.

Quis sit characteris effectus et quomodo Sacramenta characterem imprimentia iterari non debeant.

Characteris usus duplex.

I. Est autem character veluti insigne quoddam animæ impressum, quod deleri nunquam potest, eique perpetuo inhæret, de quo ita apud S. Augustinum scriptum est: «An minus forte Sacramenta Christiana, quam corporalis hæc nota, qua scilicet miles insignitur, poterunt? Illa namque militi ad militiam, quam deseruisset, revertenti, non nova imprimitur, sed antiqua cognoscitur et approbatur[1.2])

Jam vero character hoc præstat, tum ut apti ad aliquid sacri suscipiendum vel peragendum efficiamur, tum ut aliqua nota alter ab altero internoscatur.

Character Baptismi.

II. Ac Baptismi quidem charactere utrumque consequimur, ut ad alia Sacramenta percipienda reddamur idonei, et eo præterea fidelis populus a gentibus, quæ fidem non colunt, distinguatur.

Character Confirmationis. Character Sacramenti Ordinis. Tria tantum sacramenta characterem imprimunt, quæ nec unquam iterantur.

III. Idem autem in charactere Confirmationis et sacri Ordinis licet cognoscere; (piorum altero, veluti Christi milites, ad ejus nominis publicam confessionem et propugnationem, ac contra insitum nobis hostem et spirituali nequitiæ in coelestibus armamur atque instruimur, simulque ab iis, qui nuper baptizari, tanquam modo geniti infantes sunt, discernimur; alter vero,, tum potestatem Sacramenta conficiendi et ministrandi conjunctam habet, tum eorum, qui ejusmodi potestate præditi sunt, a reliquo fidelium coetu distin-

*) 2 Cor. 1, 21. 22. “) Tract. 6, in Joan, et I. 1. c. Cresc. c. 30.

ctionem ostendit. Tenenda igitur est Catholicæ Ecclesiæ régula, qua docemur, tria hæc Sacramenta characterem imprimere, neque ullo unquam tempore iteranda esse. Hæc sunt, quæ generatim de Sacramentis tradenda erunt.

Quæstio XX.

Quibus rationibus assequuntur Pastores, ut populus Sacramenta veneretur, et his religiose utatur.

In sacramentorum doctrina duo præcipue observanda.

In cujus argumenti explicatione Pastores duo potissimum efficere omni studio conentur. Primum est, ut fideles intelligent, quanto honore, et cultu, et veneratione hæc divina et coelestia munera digna sint; alterum vero, ut quoniam a clementissimo Deo ad communem omnium salutem proposita sunt, iis pie et religiose utantur, atque ita Christianae perfectionis desiderio exardescant, ut, si Pœnitentiæ præsertim et Eucharistiæ saluberrimo usu aliquamdiu careant, plurimum damni se fecisse existiment. Hæc autem facile Pastores assequi poterunt, si, quæ de Sacramentorum divinitate et fructu supra dicta sunt, auribus fidelium sæpius inculcabunt: primum, a Domino Salvatore nostro, a quo nihil nisi perfectissimum proficisci potest, instituta esse; præterea, quum ministrantur, Spiritus Sancti intima cordis nostri permeantis efficacissimum numen præsto esse; deinde admirabili et certa curandarum animarum virtute prædita esse; tum, per ea immensas illas Dominicæ passionis divitias ad nos derivari.

Quæstio XXI.

An Ecclesia sine frequentatione Sacramentorum diu subsistere possit?

Sacramentis et verbi Dei doctrina Ecclesiam maxime fulciri.

Postremo vero ostendent, totum Christianum ædificium firmissimo quidem lapidis angularis fundamento inniti, verum, nisi verbi Dei prædicatione et Sacramentorum usu undique fulciatur, magnopere verendum esse, ne magna ex parte labefactatum concidat; ut enim per Sacramenta in vitam suscipimur, ita hoc veluti pabulo alimur, conservamur, augemur.

CAPUT II.

DE BAPTISMI SACRAMENTO.

Quæstio I.

Cur expediat doctrinam Baptismi frequenter populis fidelibus inculcari.

Doctrina Sacramentorum quam sit utilis et necessaria. Baptismi vis quam serio omnibus sit expendenda.

I. Ex iis quidem, quæ hactenus de Sacramentis universe tradita sunt, cognosci potest, quam necessarium sit ad Christianæ religionis vel doctrinam percipiendam, vel pietatem exercendam, ea intelligere, quæ de illorum singulis credenda Ecclesia Catholica proponit; sed si quis diligentius Apostolum legerit, sine dubitatione ita statuet, perfectam Baptismi cognitionem a fidelibus magnopere requiri; adeo non solum frequenter, sed gravibus verbis et Spiritu Dei plenis ejus mysterii memoriam renovat, divinitatem commendat, atque in eo Redemptoris nostri mortem, sepulturam et resurrectionem nobis ante oculos, tum ad contemplandum, tum ad imitandum, constituit.

Quibus potissimum temporibus doctrina Baptismi populo sit proponenda.

II. Quare Pastores nunquam se satis multam operam et studium in hujus Sacramenti tractatione collocasse arbitrentur. Verum præter eos dies, in quibus more majorum divina Baptismi mysteria potissimum explananda essent, in Sabbato magno Paschæ et Pentecostes, quo tempore Ecclesia summa cum religione maximisque cærimoniis hoc Sacramentum celebrare consueverat, aliis etiam diebus occasionem captent de hoc argumento disserendi. Atque illud in primis tempus maxime opportunum ad eam rem videri poterit, si interdum, quum Baptismus alicui ministrandus sit, fidelis populi multitudinem convenisse animadverterint; tunc enim facilius multo erit, si minus liceat omnia capita, quæ ad hoc Sacramentum attinent, persequi, unum saltem, aut alterum docere, quum fideles earum rerum doctrinam, quam auribus percipiunt, simul etiam sacris Baptismi cærimoniis expressam, vident, pioque et attento animo contemplantur.

Utilitas inculcata de Baptismi doctrina.

III. Ex quo deinde fiet, ut unusquisque iis rebus admonitus, quæ in alio geri videat, secum recordetur, qua se sponsione Deo obligaverit, quum Baptismo initiatus est; simulque illud cogitet, an vita et moribus talem se præbeat, qualem ipsa Christiani nomi-

nis professio pollicetur. Ut igitur, quæ docenda erunt, dilucide exponantur, quænam sit Baptismi natura et substantia, aperiendum est, si prius tamen ipsius vocis significatio explicetur.

Quæstio II.

Quid Baptismi nomen proprie denotet.

Definitio nominis. Ablutio saeramentalis.

Ac Baptismus quidem græcum esse nomen, nemo ignorat; quod etsi in sacris litteris non solum eam ablutionem, quæ cum Sacramento conjuncta est, sed etiam omne ablutionis genus, quod aliquando ad passionem translatum est,1) significat: tamen apud Ecclesiæ scriptores non quamvis corporis ablutionem declarat, sed eam, quæ cum Sacramento conjungitur, nec sine præscripta verborum forma ministratur: qua quidem significatione Apostoli ex Christi Domini instituto frequentissime usi sunt.

Quæstio III.

Quibus præterea nominibus ablutionem sacramentalem Patres expresserint.

Sacramentum fidei.

I. Alia quoque nomina ad eandem rem significandam sancti Patres usurparunt. Sacramentum enim fidei appellari, quod illud suscipientes universam Christianæ religionis fidem profiteantur, D. Augustinus 2) testatur.

Illuminatio.

II. Alii vero, quia fide corda nostra illuminantur, quam in Baptismo profitemur, hoc sacramentum illuminationem vocarunt. Nam et Apostolus ita inquit: „Rememoramini pristinos dies: in quibus illuminati magnum certamen sustinuistis passionum"3); tempus nimirum, quo baptizati erant, significans.

Expurgatio. Sepultura. Plantatio. Crux Christi.

III. Chrysostomus præterea in oratione, quam ad baptizandos habuit, tum expurgationem, quia per Baptismum expurgamus vetus fermentum,4) ut simus nova conspersio: tum sepulturam,5) tum plantationem, tum crucem Christi nominat; quarum omnium appellationum causam ex epistola ad Romanos scripta licet colligere. Cur autem D. Dionysius principium sanctissimorum mandatorum vocaverit,6) perspicuum est, quum hoc Sacramentum veluti janua sit, qua in Christianæ vitæ societatem ingredimur, atque ab eo divinis præceptis obtemperandi initium facimus. Atque hæc de nomine breviter exponenda erunt.

*) Mare. 10, 38. Luc. 12, 50. !) Epist 23. Hebr. 10, 32. 4) 1. Cor. 5, 7. 5) Rom 6, 4. e) Eccl. Hierar. c. 12.

Quæstio IV.

Quæ sit Baptismi definitio.

Quod autem ad rei definitionem attinet, etsi multæ ex sacris scriptoribus afferri possunt, illa tamen aptior et commodior esse videtur, quam ex verbis Domini apud Joannem, et Apostoli ad Ephesios licet intelligere; nam quum Salvator dicat: „Nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu Sancto, non potest introire in regnum Dei“[1] et Apostolus, quum de Ecclesia loqueretur: „Mundans eam lavacro aquæ in verbo“[2] ita fit, ut recte et apposite definiatur, Baptismum esse Sacramentum regenerationis per aquam in verbo. Natura enim ex Adam filii iræ nascimur, per Baptismum vero iu Christo filii misericordiæ renascimur; siquidem „dedit hominibus potestatem filios Dei fieri; iis qui credunt in nomine ejus, qui uon ex sanguinibus, neque ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, sed ex Deo nati sunt“[3]

Quæstio V.

Qua ratione Baptismi Sacramentum perficiatur.

Sacramentum Baptismi in usu agnoscitur.

Sed quibuscumque tandem verbis Baptismi naturam explicari contigerit, docendus erit populus, hoc Sacramentum confici ablutione, cui ex Domini Salvatoris instituto certa et solemnia verba necessario adhibentur, quemadmodum semper sancti Patres docuerunt. Quod apertissimo illo divi Augustini testimonio demonstratur: „Accedit verbum ad elementum et fit Sacramentum“[4] Id vero eo diligentius monere oportebit, ne forte fideles in eum errorem inducantur, ut existiment, quod vulgo dici solitum est, aquam ipsam, quæ ad conficiendum Baptismum in sacro fonte asservatur, Sacramentum esse. Tunc enim Sacramentum Baptismi dicendum est, quum aqua ad abluendum aliquem, additis verbis, quæ a Domino instituta sunt, re ipsa utimur. Jam vero quoniam singula Sacramenta ex materia et forma constitui initio diximus, quüm generatim de omnibus Sacramentis ageretur: idcirco, quæ utraque sit in Baptismo, a Pastoribus declarandum erit.

Quæstio VI.

Quæ sit propria Baptismi materia.

De materia Baptismi. Cone. Trident. Sess.VII. can. 2 de Bapt.

Materiam igitur sive elementum hujus Sacramenti esse omne naturalis aquæ genus, sive ea maris sit, sive fluvii, sive paludis, sive putei, aut fontis, quæ sine ulla adjunctione aqua dici

[1] Joan. 3, 5. [2] Ephes. 5, 26. [3] Joan. 1, 12. 13. [4] Tract. 80 in Joan.

solet. Nam et Salvator docuit: „Nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu, non potest introire in regnum Dei·';1) et Apostolus inquit: Ecclesiam lavacro aquæ mundatam esse;2) et in B. Joannis epistola scriptum legimus: «Tres sunt, qui testimonium dant in terra, Spiritus, aqua et sanguis".3)* Quod etiam aliis sacrarum litterarum testimoniis comprobatur. Quod vero a Joanne Baptista dictum est, venturum esse Dominum, qui baptizaret „in Spiritu Sancto et igne",· id quidem nullo modo de Baptismi materia intelligendum est, sed vel ad intimum Spiritus Sancti effectum, vel certe ad miraculum referri debet, quod die Pentecostes apparuit, «quum Spiritus Sanctus e cœlo“ in Apostolos ,.ignis specie delapsus est"; de quo alio loco Christus Dominus noster prædixit: ,,Joannes quidem baptizavit aqua, vos autem baptizabimini Spiritu Sancto non post multos hos dies".5)

Quæstio VII.

Quibus figuris et Prophetiis vis aquarum Baptismi sit demonstrata.

Diluvium olim Baptismum ïepræscntavit. Mare rubrum. Naaman ablutio. Probatica piscina. Vim aquarum Baptismi prævidit Isaias.

Verum idem quoque a Domino tum figuris, tum Prophetarum oraculis significatum esse, ex divinis Scripturis animadvertimus;6) diluvium enim, quo mundus purgatus est, quod multa malitia hominum esset in terra, et cuncta cogitatio cordis intenta esset ad malum, hujus aquæ figuram et similitudinem gessisse, Apostolorum Princeps in priori epistola ostendit.7) Et maris rubri transitum ejusdem aquæ significationem habuisse, D. Paulus ad Corinthios scribens exposuit.3) Ut interim omittamus tum Naaman Syri ablutionem,') tum probaticæ piscinæ admirabilem vim et alia id genus multa, in quibus hujus mysterii symbolum inesse facile apparet:10) De prædictionibus autem dubitare nemo potest, quin «aquæ illæ, ad quas" tam liberaliter Isaias propheta omnes sitientes invitat,11) vel quas e templo egredientes Ezechiel in spiritu vidit; tum præterea „fons ille, quem domui David et habitantibus Jerusalem"12) paratum „in ablutionem peccatoris et menstruatæ",13) Zacharias praenuntiavit, ad salutarem Baptismi aquam indicandam atque exprimendam pertineant.

Quæstio VIII.

Cur aqua ad Baptismum conficiendum potius uti voluerit Deus, quam alia materia.

Aquæ usus in Baptismo quam sit naturæ consentaneus et conveniens.

Quantum vero Baptismi naturæ et virtuti consentaneum fue-

') Joan. 3, δ. !) Ephes. δ, 26. 3) 1 Joan, δ, 8. <) Matth. 3, 11. 5) Act. 1, δ. 6) Gen. 6, δ. 7) 1 Petr. 3, 20. 8) 1 Cor. 10, 1. ") 4 Reg. δ, 14. 10) Joan. 5, 2. “) Is. δδ, 1. “) Ezech. 47, 1. *3) Zach. 13, 1.

lit, ut ejus propria materia aqua institueretur, pluribus quidem rationibus D. Hieronymus, ad Oceanum scribens, demonstravit. Sed quod ad hunc locum attinet, Pastores docere in primis poterunt, quoniam hoc Sacramentum omnibus sine ulla exceptione ad consequendam vitam necessarium erat, idcirco aquæ materiam, quæ nunquam non præsto est, atque ab omnibus facile parari potest, maxime idoneam fuisse. Deinde aqua effectum Baptismi maxime significat. Ut enim aqua sordes abluit, ita etiam Baptismi vim atque efficientiam, quo peccatorum maculæ eluuntur·, optime demonstrat Accedit illud, quod, quemadmodum aqua refrigerandis corporibus aptissima est, sic Baptismo cupiditatum ardor magna ex parte restinguitur.

Quæstio IX.

Aquæ simplici et naturali quare chrisma adjiciatur.

Illud vero animadvertendum est, quamvis aqua simplex, quæ nihil aliud admixtum habet, materia apta sit ad hoc Sacramentum conficiendum, quoties scilicet Baptismi ministrandi necessitas incidat, tamen ex Apostolorum traditione semper in Catholica Ecclesia observatum esse, ut, quum solemnibus cæremoniis Baptismus conficitur, sacrum etiam chrisma addatur, quo Baptismi effectum magis declarari perspicuum est. Docendus quoque erit populus, etsi aliquando incertum esse potest, utrum hæc an illa vera aqua sit, qualem Sacramenti perfectio requirat, hoc tamen pro certo habendum esse, nunquam ex alia materia, quam ex aquæ naturalis liquore, Baptismi Sacramentum ulla ratione confici posse.

Quæstio X.

Qnare promiscue omnibus fidelibus perfecta Baptismi forma clare exponenda sit.

Quam sæpe et quanta cura Baptismi natura sit inculcanda. Baptismi forma.

I. Sed duarum partium, ex quibus Baptismus constare debet, postquain altera, hoc est materia, diligenter explicata fuerit, studebunt Pastores eadem diligentia formam etiam tradere, quæ est altera ejus pars maxime necessaria. In hujus autem Sacramenti explicatione eo majori cura et studio elaborandum putabunt, quod tam sancti mysterii notitia non solum sua sponte fideles vehementer delectare potest, quod quidem iu omni divinarum rerum scientia communiter evenit, verum etiam ad usus fere quotidianos

summopere expetenda est. Quum enim sæpe incidant tempora, quemadmodum suo loco planius dicetur, in quibus tum ab aliis de populo, tum sæpissime a mulierculis Baptismum ministrare oporteat: ita fit, ut promiscue omnibus fidelibus ea, quæ ad hujus Sacramenti substantiam pertinent, cognita et perspecta esse debeant. Quare dilucidis et apertis verbis, quæ facile percipi ab omnibus possint, Pastores docebunt, hanc esse perfectam et absolutam Baptismi formam: „Ego te baptizo in nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti". Ita enim a Domino et Salvatore nostro traditum est, quum Apostolis apud Matthæum præcepit: ,.Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti.[1])

Actio ministri in Baptismo ex Christi verbo esse necessaria colligitur. Persona, quæ baptizatur.

II. Ex illo autem verbo ,,baptizantes" Catholica Ecclesia divinitus edocta, optime intellexit in hujus Sacramenti forma actionem ministri exprimendam esse; quod quidem fit, quum dicitur, „ego te baptizo". Ac quoniam præter ministros, tum illius personam, qui baptizatur, tum principalem causam, quæ Baptismum efficit, significare oportebat, idcirco illud pronomen „te“, et distincta ■divinarum personarum nomina adduntur, ut absoluta Sacramenti forma iis verbis concludatur, quæ modo exposita sunt: „Ego te baptizo in nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti."

Principalis causa sanctificationis est Trinitas. In forma Baptismi quid significet?

ΠI. Neque enim sola Filii persona, de quo a Joanne[2]) scribitur: „Hic est, qui baptizat", sed simul omnes sanctæ Trinitatis personæ ad Baptismi Sacramentum operantur. Quod autem „in nomine", non „in nominibus" dictum est, hoc plane declarat unam Trinitatis naturam et divinitatem. Etenim hoc loco nomen ad personas non refertur; sed divinam substantiam, virtutem et potestatem, quæ una et eadem est in tribus personis, significat.

Quæstio XI.

An in forma Baptismi verba omnia perinde sint necessaria.

Græcorum baptizandi ratio. Cone. Flor, in doctrina de Sacrani. Baptismus in nomine Jesu Christi non expressis aliis Personis quomodo potuit aliquando fuisse usurpatus?

Sed in hac forma, quam integram et perfectam esse ostendimus, observandum est, qnædam prorsus necessaria esse, quæ si omittantur, Sacramentum confici non potest; qnædam vero non ita

‘) Matth. 28, 19. s) Joan. 1, 33.

necessaria, ut, si desint, Sacramenti ratio non constet; cujusmodi est vox illa, „Ego“, cujus vis in verbo ..baptizo" continetur. Immo vero in Ecclesiis Graecorum variata dicendi ratione praetermitti consuevit, propterea, quod nullam fieri oportere ministri mentionem judicarunt, ex quo factum est, ut in Baptismo hac forma passim utantur: Baptizetur servus Christi in nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti. A quibus tamen perfecte Sacramentum ministrari, ex Concilii Florentini sententia et definitione apparet, quum iis verbis satis explicetur id, quod ad Baptismi veritatem attinet, nimirum ablutio quæ tunc re ipsa peragitur. Quod si etiam aliquando tempus fuisse dicendum est, quum Apostoli in nomine tantum Domini Jesu Christi baptizarent, id quidem Spiritus Sancti afflatu eos fecisse,1) exploratum nobis esse debet, ut initio nascentis ecclesiæ Jesu Christi nomine prædieatio illustrior fieret, divinaque et immensa ejus potestas magis celebraretur. Deinde vero rem penitus introspicientes facile intelligemus, nullam earum partium in ea forma desiderari, quæ ab ipso Salvatore præscriptæ sunt; qui enim Jesum Christum dicit, simul etiam Patris personam, a quo unctus, et Spiritum Sanctum, quo unctus est, significat.

Quæstio XII.

Apostolos in nomine Christi, tacitis aliis duabns personis Trinitatis, nunquam baptizasse, credendum est.

Quamquam dubium fortasse videri potest, an hujusmodi forma Apostoli aliquem baptizaverint, si Ambrosii,2) et Basilii3), sanctissimorum et gravissimorum Patrum, auctoritatem sequi volumus, qui ita Baptismum in nomine Jesu Christi interpretati sunt, ut dixerint, iis verbis significari Baptismum, non qui a Joanne, sed qui a Christo Domino traditus esset; tametsi a communi et usitata forma, quæ distincta trium personarum nomina continent, Apostoli non discederent. Atque hoc loquendi genere Paulus etiam in epistola ad Galatas usus videtur, quum inquit: „Quicunque in Christo baptizati estis, Christum induistis" ‘); ut significaret, in fide Christi, nec alia tamen forma, quam idem Salvator et Dominus noster servandam praeceperat, baptizatos esse. Hactenus igitur de materia et forma, quæ ad Baptismi substantiam maxime pertinent, fideles docere satis fuerit.

Quæstio XIII.

Quo pacto in hoc regenerationis mysterio fleri debeat ablutio.

Ablutio Baptismi tribus modis fieri potest.

I. Quoniam vero in hoc Sacramento conficiendo legitime etiam

’) Act. 2. 38 et 5, 12. 2) De Spirit. S. c. 3. 8) Basii. 12. 4) Gal. 3, 27.

ablutionis rationem servari oportet: idcirco ejus quoque partis doctrina a Pastoribus tradenda est, atque ab eis breviter explicandum, communi Ecclesiae more et consuetudine receptum esse, ut Baptismus uno aliquo ex tribus modis confici posset. Nam qui hoc Sacramento initiari debent, vel in aquam merguntur, vel aqua in eos infunditur, vel aquæ aspersione tinguntur·. Ex his autem ritibus quicunque servetur·, Baptismum vere perfici credendum est; aqua enim in Baptismo adhibetur ad significandam animæ ablutionem, quam efficit.

Lavacrum regenerationis.

II. Quare Baptismus ab Apostolo „lavacrum“ appellatus est.[1]) Ablutio autem iron magis fit, quum aliquis aqua mergitur,[2]) quod diu a primis temporibus in Ecclesia observatum animadvertimus; quam vel aquæ effusione, quod nunc in frequenti usu positum videmus; vel aspersione, quemadmodum a Petro factum esse colligitur,[8]) quum „uno die tria millia hominum ad fidei veritatem traduxit, et baptizavit.

Quæstio XIV.

Unicane ablutio requiratur, an trina.

Utrum vero unica an trina ablutio fiat, nihil referre existimandum est. Utrovis enim modo et antea in Ecclesia Baptismum vere confectum esse, et nunc confici posse, ex D. Gregorii magni epistola ad Leandrum scripta, satis apparet. Retinendus est tamen a fidelibus is ritus, quem unusquisque in sua Ecclesia servari animadverterit.

Quæstio XV.

Quare caput hic potissimum abluatur.

Verba Sacramenti eodem tempore, quo abluitur Caput, pronuntianda sunt.

Atque illud præcipue monere oportet, non quamlibet corporis partem, sed potissimum caput, in quo omnes tum interiores, tum externi sensus vigent, abluendum, simulque ab eo, qui baptizat, non ante aut post ablutionem verba sacramenti, quæ formam continent, sed eodem tempore, quo ablutio ipsa peragitur, pronuntianda esse. His expositis, conveniet præterea docere, atque in memoriam fidelium reducere, Baptismum, quemadmodum et reliqua Sacramenta, a Christo Domino institutum esse.

*) Tit. 3, 5. 2) Ephes. 5, 26. 3) Act. 2, 41.

Quæstio XVI.

Christusne Baptismum ante, an post passionem instituerit.

Duo tempora Baptismi conterendi.

I. Hoc igitur Pastores frequenter docebunt explicabuntque, duo diversa tempora Baptismi notanda esse, alterum, quum Salvator eum instituit; alterum, quum lex de eo suscipiendo sancita est.

Quando Christus Baptismum instituerit.

II. Ac quod ad primum attinet, tunc a Domino hoc Sacramentum institutum esse perspicitur, (pium ipse a Joanne baptizatus sanctificandi virtutem aquæ tribuit. Testantur enim sancti Gregorius Nazianzenus[1]) et Augustinus[2]) eo tempore aquæ vim generandi in spiritualem scilicet vitam datam esse. Et alio loco Augustinus[3]) ita scriptum reliquit: „Ex quo Christus in aqua mergitur, ex eo omnia peccata abluit aqua". Et alibi[4]) baptizatur Dominus, non mundari indigens, sed tactu mundæ carnis aquas mundans, ut vim abluendi habeant".

Aquæ vis per Christum est aucta. Tota Trinitas, Baptismo Christi præsens, suum Numen declaravit.

III. Atque ad eam rem illud maximo argumento esse potuit, quod tunc sanctissima Trinitas, in cujus nomine Baptismus conficitur, numen suum præsens declaravit. „Vox enim Patris audita est, Filii persona aderat, et Spiritus Sanctus in columbæ specie descendit",[5]) præterea „cœli aperti sunt",[6]) quo nobis jam per Baptismum licet ascendere.[7]) Quod si quis scire cupiat, quanam ratione tanta et tam divina virtus a Domino aquis tributa sit, id quidem humanam intelligentiam superat.

Baptismus ante Christi passionem fuit quidem usitatus, ab ea tamen vim suam accepit.

IV. Hoc vero satis percipi a nobis potest, Baptismo a Domino suscepto, sanctissimi et purissimi ejus corporis tactu aquam ad Baptismi salutarem usum consecratam esse; ita tamen, ut hoc Sacramentum, etsi ante passionem institutum fuerit, a passione tamen, quæ omnium Christi actionum tanquam finis erat, vim et efficientiam duxisse credendum sit.

Quæstio XVII.

Quando lex Baptismi homines obligare cœperit.

Lex de Baptismo suscipiendo quando lata fuerit?

I. Sed de altero etiam, quo scilicet tempore lex de Baptismo lata fuerit, nullus dubitandi locus relinquitur. Nam inter sacros scriptores convenit, post Domini resurrectionem, quum Apostolis

[1]) Orat, in nativ. Salv. [2]) Aug. serm. 29. de temp. [3]) serm. 36. [4]) serm. 37. [5]) Matth. 3, 16. 17. [6]) Marc. 1, 10. [7]) Lue. 3, 21.

præcepit: „Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti, ex eo tempore omnes homines, qui salutem aeternam consecuturi erant, lege de Baptismo teneri cœpisse.

Quando Baptismus homines obligare cœpit?

II. Quod quidem ex Apostolorum Principis auctoritate colligitur, quum inquit: „Regeneravit nos in spem vivam per resurrectionem Jesu Christi ex mortuis[1]. Idemque ex illo Pauli loco: „Se ipsum tradidit pro ea, ut illam sanctificaret (quum de Ecclesia loqueretur), mundans eam lavacro aquæ in verbo[2] licet cognoscere: uterque enim Baptismi obligationem ad tempus, quod mortem Domini consecutum est, videtur retulisse: ut dubitandum nullo modo sit, verba etiam illa Salvatoris, „Nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu Sancto, non potest introire in regnum Dei[3] idipsum tempus spectasse quod post passionem futurum erat.

Quanta munera in Baptismo conferantur.

III. Ex iis igitur, si accurate a Pastoribus tractentur, haud dubium esse potest, quin fideles maximam in hoc Sacramento dignitatem agnoscant, ac summa animi pietate venerentur; praesertim vero quum cogitarint, praeclara illa et amplissima munera, quæ, quum Christus Dominus baptizaretur, miraculorum significationibus declarata sunt, singulis, quum baptizantur, intima Spiritus Sancti virtute donari atque impertiri. Ut enim, si quemadmodum Elisci puero contigit,[4] nobis oculi ita aperirentur, ut coelestes res intueri possemus, nemo adeo communi sensu carere putandus esset, quem divina Baptismi mysteria in maximam admirationem non traducerent: cur idem etiam eventurum non existimemus, quum a Pastoribus hujus Sacramenti divitiæ ita expositae fuerint, ut eas fideles, si non corporis oculis, at mentis acie, fidei splendore illuminatae, contemplari queant?

Quæstio XVIII.

Quot hominum genera Baptismum administrare possint.

Qui proprii sint ministri Baptismi.

I. Jam vero a quibus ministris hoc Sacramentum conficiatur, non utiliter modo, sed necessario tradendum videtur, tum ut ii, quibus præcipue hoc munus commissum est, illud sancte et religiose curare studeant; tum ut ne quis, tanquam fines suos egressus, in alienam possessionem intempestive ingrediatur, vel superbe irrumpat;[5] quum in omnibus ordinem servandum esse Apostolus admoneat.

*) 1 Petr. 1, 3. 2) Ephes. 5, 25. 26. 3) Joan. 3, 5. 4) 4 Beg. 6, 17· s) 1 Cor. 14, 20.

Triplex ordo ministrorum Baptismi. Primus ordo est Episcoporum et Sacerdotum potestas.

II. Doceantur igitur fideles, triplicem esse eorum ordinem; ac in primo quidem Episcopos et Sacerdotes collocandos esse, quibus datum est, ut jure suo, non extraordinaria aliqua potestate, hoc munus exerceant. Iis enim in Apostolis praeceptum est a Domino: „Euntes baptizate;" quamvis Episcopi, ne graviorem illam docendi populi curam deserere cogerentur, Baptismi ministerium Sacerdotibus relinquere soliti essent. Quod vero Sacerdotes jure suo hanc functionem exerceant, ita ut praesente etiam Episcopo ministrare Baptismum possint, ex doctrina Patrum et usu Ecclesiæ constat. Nam quum ad Eucharistiam consecrandam instituti sint, quæ est pacis et unitatis Sacramentum: consentaneum fuit, potestatem iis dari omnia illa administrandi, per quæ necessario hujus pacis et unitatis quilibet particeps fieri posset. Quod si aliquando Patres Sacerdotibus, sine Episcopi venia, baptizandi jus permissum non esse dixerunt: id de eo Baptismo, qui certis anni diebus solemni cæremonia administrari consueverat, intelligendnm videtur.

Secundus ordo est Diaconorum. Tertius ministrorum Baptismi ordo est eorum, qui in necessitate adhibentur. Populares non debent solemnes cæremonias in Baptismo adhibere.

III. Secundum ministrorum locum obtinent Diaconi, quibus sine Episcopi aut Sacerdotis concessu non licere hoc Sacramentum administrare, plurima SS. Patrum decreta testantur. Extremus ordo illorum est, qui, cogente necessitate, sine solemnibus cæremoniis baptizare possunt; quo in numero sunt omnes, etiam de populo, sive mares, sive feminæ, quamcunquç illi sectam profiteantur. Nam et Judæis quoque, infidelibus et hæreticis, quum necessitas cogit, hoc munus permissum est; si tamen id efficere propositum eis fuerit, quod Ecclesia Catholica in eo administrationis genere efficit. Hæc autem quum multa veterum Patrum et Conciliorum decreta confirmarunt, tum vero a sacra Tridentina Synodo anathema in cos sancitum est,[1]) qui dicere audeant, Baptismum, qui etiam datui· ab hæreticis in nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti cum intentione faciendi, quod facit Ecclesia, non esse verum Baptismum. In quo profecto summam Domini nostri bonitatem et sapientiam licet admirari. Nam (pium hoc Sacramentum necessario ab omnibus percipiendum sit, quemadmodum aquam ejus materiam instituit, qua nihil magis commune esse potest: sic etiam neminem ab ejus administratione excludi voluit; quamvis, ut dictum est, non omnibus liceat solemnes cæremonias adhibere; non quidem quod ritus aut cæremoniæ plus dignitatis, sed quod minus necessitatis, quam Sacramentum, habeant.

[1]) Sess. 7 de Bapt. can. 4.

Quæstio XIX.

Qnis ordo in baptizando a fidelibus servandus sit.

Neque vero hoc munus ita omnibus promiscue permissum esse, fideles nou arbitrentur, quin ordinem aliquem ministrorum statuere maxime deceat. Mulier enim, si mares adsint, laicus item præsente clerico, tum clericus coram Sacerdote, Baptismi administrationem sibi sumere non debent. Quamquam obstetrices, quæ baptizare consueverunt, improbandae non sunt, si interdum, præsente aliquo viro, qui hujus Sacramenti conficiendi minime peritus sit, quod alias viri magis proprium officium videretur, ipsæ exsequantur.

Quæstio XX.

Cur, præter eos, qui baptizant, in regenerationis mysteriis Patrini adhibeantur.

De patrinis baptizandorum.

I. Accedit autem ad eos ministros, qui, ut hactenus declaratum est, Baptismum conficiunt, aliud etiam ministrorum genus, qui ad sacram et salutarem ablutionem celebrandam ex vetustissima Catholicæ Ecclesiæ consuetudine adhiberi solent. Ii nunc patrini, olim susceptores, sponsores, seu fidejussores communi vocabulo, a rerum divinarum scriptoribus vocabantur. De quorum munere, quoniam ad omnes fere laicos pertinet, accurate a Pastoribus agendum erit, ut fideles intelligent, quæ potissimum ad illud recte perficiendum necessaria sint. In primis vero explicare oportet, quæ causa fuerit, cur ad Baptismum præter Sacramenti ministros, patrini etiam et susceptores adjungerentur. Quod quidem optimo jure factum esse, omnibus videbitur, si meminerint, Baptismum esse spiritualem regenerationem, per quam filii Dei nascimur. De ea enim ita loquitur D. Petrus; „Sicut modo geniti infantes, rationabile, sine dolo, lac concupiscite".[1]) Ut igitur, postquam aliquis in hanc lucem editus est, nutrice et pædagogo indiget, quorum ope atque opera educetur, ac doctrina et bonis artibus erudiatur: ita etiam necesse est, ut, qui ex Baptismi fonte vitam spiritualem vivere incipiunt, alicujus fidei et prudentiae committantur, a quo Christianæ religionis præcepta haurire, ad omnemque pietatis rationem institui possint, atque ita paulatim in Christo adolescere, donec tandem viri perfecti, juvante Domino, evadant; quum praesertim Pastoribus, qui publicae Parochiarum curation;

’) 1 Petr. 2, 2.

præpositi sunt, tantum temporis non supersit, ut privatam illam curam pueros in fide erudiendi suscipere possint.

Patrinorum adhibendorum quam vetusta sit consuetudo.

II. Hujus autem vetustissimæ consuetudinis praeclarum testimonium a D. Dionysio habemus, quum inquit: ,,Divinis nostris „ducibus“ (sic enim Apostolos vocat) „in mentem venit et visum „est, suscipere infantes, secundum istum sanctum modum, quod ..naturales parentes pueri eum cuidam docto in divinis, veluti pæ„dagogo, traderent, sub quo, sicut sub divino patre, et salvationis «sanctae susceptore, reliquum vitæ puer degeret".[1]) Eandem vero sententiam confirmat Hyginii[2]) auctoritas.

Quæstio XXI.

Cognatio spiritualis in Baptismo contracta matrimonium impedit et dirimit

De affinitate in Baptismo contracta, Cone. Trid. Sess. 24 de Reform, c. 2.

Quamobrem sapientissime a sancta Ecclesia constitutum est, nt non solum is, qui baptizat, cum baptizato, sed etiam susceptor cum eo, quem suscipit, et cum ejus veris parentibus affinitate devinciantur; ita ut legitima nuptiarum foedera inter hos omnes iniri non possint, atque inita dirimantur.

Quæstio XXII.

Quæ sint Patrinorum partes, quidque ab illis exigatur.

Patrinorum officium.

I. Præterea docere oportet fideles, quæ sint susceptoris partes. Etenim hoc munus adeo negligenter in Ecclesia tractatur, ut nudum tantum hujus functionis nomen relictum sit, quid autem sancti in eo contineatur, ne suspicari quidem homines videantur. Hoc igitur universe susceptores semper cogitent, se hac potissimum lege obstrictos esse, ut spirituales filios perpetuo commendatos habeant, atque in iis, quæ ad Christianæ vitæ institutionem spectant, curent diligenter, ut illi tales se in omni vita præbeant, quales eos futuros esse solemn! caeremonia spoponderunt. Audiamus, quid ea de re sanctus Dionysius scribat, verba sponsoris exprimens: «Spondeo puerum inducturum, quum ad sacram intelli..gentiam venerit, sedulis adhortationibus meis, ut abrenuntiet contrariis omnino, profiteatur peragatque divina, quæ pollicetur".[3]) «Item divus Augustinus: „Vos“, inquit, «ante omnia, tam viros «quam mulieres, qui filios in Baptismate suscepistis, moneo, ut , cognoscatis, vos fidejussores apud Deum exstitisse pro illis, quos „visi estis de sacro fonte suscipere".[4]) Ac profecto decet maxime, eum, qui aliquod officium suscepit, in eo diligenter exsequendo nunquam defatigari; et qui se alterius pædagogum et custodem

[1]) De Ecoles. Hier. e. 12. in fine. [2]) Hygin. papa de cons. dist. 4. c. in catéchisme et ibid. c. Non plures, et 30. q. 1. cap. Pervenit. [3]) De Eccl. Hier, e. 2. [4]) Senn. 163 de tempore.

professuss est·, minime pati illum esse desertum, quem semel in fidem et clientelam suam recepit, donec illum opera et praesidio suo egere intellexerit.

Quid spirituales filios docere oportet?

II. Quæ autem filiis spiritualibus tradenda sint, paucis D. Augustinus comprehendit, quum de hoc ipso susceptorum officio loqueretur; inquit enim: „Debent eos admonere, ut castitatem „custodiant, justitiam diligant, caritatem teneant, et ante omnia „Symbolum et Orationem Dominicam eos doceant, Decalogum „etiam, et quæ sint prima Christianæ religionis rudimenta·

Quæstio XXIII.

Quivis promiscue ad susceptoris munus non est admittendus.

Quales patrini sint assumendi.

I. Quæ quum ita se habeant, facile intelligimus, cuinam hominum generi sanctæ hujus tutelæ administratio committenda non sit; nimirum iis, qui eam gerere aut fideliter nolint, aut sedulo et accurate non queant.

Parentes naturales filios suos suscipere non possunt.

II. Quocirca præter naturales parentes, quibus non licet eam curationem suscipere, ut ex eo magis appareat, quantum hæc spiritualis educatio a carnali distet, haeretici in primis, Juclæi, infideles, ab hoc munere omnino prohibendi sunt, ut qni in ea cogitatione et cura semper versentur, ut fidei veritatem mendaciis obscurent, atque omnem Christianam pietatem evertant.

Quæstio XXIV.

Qui Patrinorum numerus esse debeat.

Cf. Cone. Trid. Sess. 24 de Reform, cap. 2.

Plures quoque ne baptizatum de Baptismo suscipiant, sed ut unus tantum, sive vir, sive mulier, vel ad summum unus et una, Tridentino Concilio statutum est;[1]) tum quia disciplinæ atque institutionis ordo a multitudine magistrorum perturbari poterat; tum quia providere oportebat, ne inter plures ejusmodi affinitates conjungerentur, quæ impedirent, quominus legitimo matrimonii vinculo hominum inter homines societas latius diffunderetur.

Quæstio XXV.

Baptismus ad salutem omnibus necessarius.

Susceptio Baptismi maxime necessaria, tam adultis, quam infantibus. Citra Baptismum nullus omnino salvari potest. Cone. Trident. Sess. 7. can. 5 et Sess. 6 cap. 4.

Sed quum cæterarum rerum cognitio, quæ hactenus expositæ sunt, fidelibus utilissima habenda sit: tum vero nihil magis neces-

') Sess. 24. c. 20.

sariuni videri potest, quam ut doceantur, omnibus hominibus Baptismi legem a Domino praescriptam esse, ita ut, nisi per Baptismi gratiam Deo renascantur, in sempiternam miseriam et interitum a parentibus, sive illi fideles, sive infideles sint, procreentur. Igitur sæpius a Pastoribus explicandum erit, quod apud Evangelistam legitur:1) „Nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu, non potest introire in regnum Dei".

Quæstio XXVI.

Infantes omnino sunt baptizandi.

Cf. Cone. Trid. Sess. 5 de pecc. origin, et Sess. 7 de Baptismo.

Quam legem Baptismi non solum de iis, qui adulta ætate sunt, sed etiam de pueris infantibus intelligendam esse, idque ab Apostolica traditione Ecclesiam accepisse, communis Patrum sententia et auctoritas confirmat. Praeterea credendum est, noluisse Christum Dominum Baptismi Sacramentum et gratiam pueris denegari, de quibus dicebat:2) „Sinite parvulos, et nolite eos prohibere ad me venire; talium est enim regnum coelorum;" quos amplexabatur, super quos manus imponebat, quos benedicebat. Deinde quum legimus:3) „totam, aliquam familiam a Paulo baptizatam esse", satis apparet, pueros etiam, qui in illorum numero erant, salutari fonte ablutos esse. Deinde circumcisio, quæ figura fuit Baptismi, eum morem maxime commendat. Pueros enim octavo die circumcidi solitos nemo est, qui ignoret. At quibus circumcisio manufacta1) ,.in exspoliatione corporis carnis" proderat, iisdem Baptismum, qui est „circuincisio Christi,5) non manufacta" prodesse, perspicuum est. Postremo, ut Apostolus docet:6) „si unius delicto mors regnavit per unum, multo magis abundantiam gratiae, et donationis, et justitiae accipientes, in vita regnabunt per unum Jesum Christum". Quum itaque per Adæ peccatum pueri ex origine noxam contraxerint, multo magis per Christum Dominum possunt gratiam et justitiam consequi, ut regnent in vitam; quod quidem sine Baptismo fieri nullo modo potest. Quare docebunt Pastores, infantes omnino baptizandos, et deinde paulatim teneram ætatein Christian» religionis præceptis ad veram pietatem informandam esse. Nam ut a Sapiente præclare dictum est:') „Adolescens juxta viam suam, etiam quum senuerit, non recedet ab ea".

Quæstio XXVII.

Infantes in Baptismo gratiam spiritualem percipiunt.

Neque enim dubitare licet, quin fidei Sacramenta, quum abluuntur, accipiant; non quia mentis suæ assensione credant, sed

') Joan. 3, 5. !) Mattii. 19, 14. Mare. 10, 16. 3) 1 Cor. 1, 16. 4) Ephes. 2, 11. s) Coi. 2, 11. °) Rom. 5, 17. ') Prov. 22, 6.

quia parentum fide, si parentes fideles fuerint; sin minus, fide (ut D. Augustini verbis loquamur) universæ societatis Sanctorum muniuntur.[1]) Etenim ab iis omnibus recte dicimus eos Baptismo offerri, quibus placet, ut offerantur, et quorum caritate ad communionem Sancti Spiritus adjunguntur.

Quæstio XXVIII.

Infantium Baptismus non differendus.

Hortandi autem sunt magnopere fideles, ut liberos suos, quamprimum id sine periculo facere liceat, ad ecclesiam deferendos, et solemnibus cæremoniis baptizandos curent. Nam quum pueris infantibus nulla alia salutis comparandæ ratio, nisi eis Baptismus præbeatur, relicta sit: facile intelligitur, quam gravi culpa illi sese obstringant, qui eos Sacramenti gratia diutius, quam necessitas postulet, carere patiuntur: quum præsertim propter ætatis imbecillitatem infinita pene vitæ pericula illis impendeant.

Quæstio XXIX.

Adulti quomodo ante Baptismum instruendi sint.

De Baptismo adultorum. Baptismi quanta sit virtus?

I. Diversam vero rationem in iis servandam esse, qui adulta ætate sunt, et perfectum rationis usum habent, qui scilicet ab infidelibus oriuntur, antiquæ Ecclesiæ consuetudo declarat. Nam Christiana quidem fides illis proponenda est, atque omni studio ad eam suscipiendam cohortandi, alliciendi, invitandi sunt. Quod si ad Dominum Deum convertantur, tum vero monere oportet, ne ultra tempus ab Ecclesia præscriptum Baptismi Sacramentum differant. Nam quum scriptum sit:[2]) „Non tardes converti ad Dominum, et ne differas de die in diem“: docendi sunt, perfectam conversionem in nova per Baptismum generatione positam esse; præterea, quo serius ad Baptismum veniunt, eo diutius sibi carendum esse cæterorum Sacramentorum usu et gratia, quibus Christiana religio colitur, quum ad ea sine Baptismo nulli aditus patere possit; deinde etiam maximo fructu privari, quem ex Baptismo percipimus; siquidem non solum omnium scelerum, quæ antea admissa sunt, maculam et sordes Baptismi aqua prorsus eluit ac tollit; sed divina gratia nos ornat, cujus ope et auxilio in posterum etiam peccata vitare possumus, justitiamque et innocentiam tueri; qua in re summam Christianæ vitæ constare facile omnes intelligunt.

Propositum Baptismi in necessitate salvat.

II. Sed quamvis hæc ita sint, non consuevit tamen Ecclesia Baptismi Sacramentum huic hominum generi statim tribuere; sed

[1]) Euchir. c. 42. [2]) Eccles. 5, 8.

ad certum tempus differendum esse constituit. Neque enim ea dilatio periculum, quod quidem pueris imminere supra dictum est, conjunctum habet; quum illis, qui rationis usu præditi sunt, Baptismi suscipiendi propositum atque consilium, et male actæ vitæ poenitentia satis futura sit ad gratiam et justitiam, si repentinus aliquis casus impediat, quominus salutari aqua ablui possint,

Cur expediat in adultis Baptismum differri?

III. Contra vero hæc dilatio aliquas videtur utilitates afferre. Primum enim, quoniam ab Ecclesia diligenter providendum est, ne quis ad hoc Sacramentum ficto et simulato animo accedat, eorum voluntas, qui Baptismum petunt, magis exploratur atque perspicitur. Cujus rei causa in antiquis Conciliis decretum legimus, ut qui ex Judaeis ad fidem Catholicam veniunt, antequam Baptismus illis administretur, aliquot menses inter catechumenos essent; deinde in fidei doctrina, quam profiteri debent, et Christianæ vitæ institutionibus erudiuntur perfectius. Præterea major religionis cultus Sacramento tribuitur, si constitutis tantum Paschæ et Pentecostes diebus solemn! caeremonia Baptismum suscipiant.

Quando non diu differri debeat Baptismus?

IV. Sed interdum tamen Baptismi tempus justa aliqua et necessaria de causa differendum non est, veluti si vitæ periculum instare videatur, ac præsertim si illi abluendi sint, qui jam fidei mysteria plene perceperint. Quod quidem Philippum et Apostolorum Principem fecisse satis constat, quum alter Candacis Reginæ eunuchum, alter Cornelium nulla interposita mora, sed statirn, ut se fidem amplecti professi sunt, baptizavit.[1])

Quæstio XXX.

Quomodo affecti esse debeant, qui sunt baptizandi.

Primum in baptizandis propositum requiritur.

I. Docendum præterea et populo explicandum erit, quomodo affecti esse debent, qui baptizandi sunt. In primis itaque opus est., ut velint, propositumque sit illis, Baptismum suscipere; nam quum unusquisque in Baptismo peccato moriatur, et novam vitæ rationem et disciplinam suscipiat: æquum est, non invito cuiquam, aut recusanti, sed illis tantum, qui sponte sua et libenti animo accipiunt, Baptismum præberi. Quare ex sancta traditione semper servatum animadvertimus, ut nemini Baptismus ministretur, nisi prius interrogatus fuerit, an velit baptizari. Nec vero in pueris quoque infantibus eam voluntatem deesse existimandum est, quum Ecclesiæ voluntas, quæ pro illis spondet, obscura esse non possit.

[1]) Act. 8, 38 et 10, 48.

Amentes quando possint vel non possint baptizari.

II. Præterea amentes et furiosos, qui, quum aliquando compotes mentis essent, in insaniam deinde inciderunt, ut qui eo tempore nullam Baptismi suscipiendi voluntatem habeant, nisi vitæ periculum immineat, baptizandos non esse; quum autem in vitæ discrimine versantur, si, antequam furere inciperent, ejus voluntatis significationem dederunt, abluendi sunt; sin minus, a Baptismi administratione abstinendum est. Idemque judicium de dormientibus fieri debet. Quod si in mentis potestate nunquam fuerunt, ita ut nullum rationis usum habuerint, eos in fide Ecclesiæ, non secus ac pueros, qui ratione carent, baptizandos esse, Ecclesiæ auctoritas et consuetudo satis declarat.

Secundo in baptizandis fides requiritur.

III. Verum praeter Baptismi voluntatem fides etiam ea ratione, qua de voluntate dictum est, ad consequendam Sacramenti gratiam maxime necessaria est. Etenim Dominus et Salvator noster docuit: ') „Qui crediderit et baptizatus fuerit, salvus erit".

Tertio requiritur poenitentia.

IV. Deinde ut quemlibet admissorum scelerum et male actae vitæ pœniteat, atque ut idem in posterum a peccatis omnibus abstinere statuat, opus est. Aliter enim, qui ita Baptismum peteret, ut tamen peccandi consuetudinem nollet emendare, omnino repellendus esset. Nihil enim Baptismi gratiæ et virtuti adeo repugnat, quam eorum mens et consilium, qui nullum unquam peccandi finem. sibi constituunt.

Ubi frustra adhiberi sacramenta videntur, ibi abstinendum est. Verus Baptismus esse potest in non pœnitente, sed non salutaris.

V. Quum itaque Baptismus ob eam rem expetendus sit, ut Christum induamus et cum eo conjungamur:2) plane constat, merito a sacra ablutione rejiciendum esse, cui in vitiis et peccatis perseverare propositura est; præsertim vero, quia nihil eorum, quæ ad Christum et Ecclesiam pertinent, frustra suscipiendum est, iuanemque Baptismum, si justitiæ et salutis gratiam spectemus, in eo futurum esse, satis intelligimus, „qui secundum carnem ambulare, non secundum spiritum" cogitat;3) etsi, quod ad Sacramentum pertinet, perfectam ejus rationem sine ulla dubitatione consequitur, si modo, quum rite baptizatur, in animo habeat, id accipere, quod a sancta Ecclesia administratur. Quamobrem Princeps Apostolorum magnæ illi hominum multitudini, qui, ut ait Scriptura,4) „compuncti corde", ab eo, et a reliquis Apostolis, quid sibi faciendum esset, quæsiverant, ita respondit:5) „Pœnitentiam agite, et baptizetur unusquisque vestrum", et alio loco:6) ,.Poenitemini", in-

*) Marc. 16, 16. 2) Gal. 3, 27. ') Rom. 8, 4. 4) Act. 2, 38. 5) Act. 3, 19. °) Rom. 6, 11.

quit, „et convertimini, ut deleantur peccata vestra". Item beatus Paulus, ad Romanos scribens, aperte ostendit, ei, qui baptizatur, omnino moriendum esse peccatis; quare nos monet, „ne“ exhibeamus „membra nostra arma iniquitatis peccato", sed exhibeamus nos Deo, „tanquam ex mortuis viventes. Hæc vero si fideles sæpe meditati fuerint, primum quidem summam Dei bonitatem vehementer admirari cogentur, qui nihil tale merentibus, tam singulare et divinum Baptismi beneficium sola sua misericordia adductus tribuit; deinde quum sibi ante oculos proponent, quam aliena esse debeat ab omni crimine eorum vita, qui tanto munere ornati sunt: illud etiam in primis a Christiano homine requiri facile intelligent, ut quotidie tam sancte et religiose traducere vitam studeant, perinde ac si ea ipsa die Baptismi Sacramentum et gratiam consecuti essent. Quamquam ad inflammandos veræ pietatis studio animos nihil magis proficiet, quam si Pastores accurata oratione explicaverint, quinam sint Baptismi effectus.

Quæstio XXXI.

Præcipuus Baptismi effectus quis sit.

De eximiis Baptismi effectibus. Primus ac præcipuus Baptismi effectus est, cujuscunque peccati remissio. Conc. Trid. Sess. 5 de pecc. orig.

De his igitur, quoniam sæpe agendum est, ut fideles magis perspiciant, se in altissimo dignitatis gradu positos esse, nec se ab eo dejici ullis adversarii insidiis, vel impetu, ullo unquam tempore patiantur: hoc primum tradere oportet, peccatum, sive a primis parentibus origine contractum, sive a nobis ipsis commissum, quamvis etiam adeo nefarium sit, ut ne cogitari quidem posse videatur, admirabili hujus Sacramenti virtute remitti et condonari. Id vero multo ante ab Ezechiele prænuntiatum est, per quem Dominus Deus ita loquitur: „Effundam super vos aquam mundani, et mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris".2) Et Apostolus ad Corinthios post longam peccatorum enumerationem subjecit: „Et hæc quidem fuistis, sed abluti estis, sed sanctificati estis".3) Atque hanc doctrinam perpetuo a sancta Ecclesia traditam esse, perspicuum est. Sanctus enim Augustinus, in libro, quem de Baptismo parvulorum conscripsit, ita testatur: „Generante carne, tantum contrahitur peccatum originale, regenerante autem spiritu, non solum originalium, sed etiam voluntariorum peccatorum fit remissio". Et sanctus Hieronymus ad Oceanum: „Omnia", inquit, „in Baptismate condonata sunt crimina". Ac ne dubitare amplius ea de re cuiquam liceret, post aliorum Conciliorum definitionem sacra etiam Tridentina Synodus idem declaravit, quum anathema in eos decrevit, qui aliter sentire auderent, quive asse-

Rom. 6, 13. 2) Ezech. 36, 25. 3) 1 Cor. 6, 11.

verare non dubitarent, quamvis peccata in Baptismo remittantur, ea tamen prorsus non tolli aut radicitus evelli, sed quodam modo abradi, ita ut peccatorum radices animo infixæ adhuc remaneant. Namque, ut ejusdem sanctæ Synodi verbis utamur, in renatis nihil odit Ileus, quia nihil damnationis est his, qui vere consepulti sunt cum Christo per Baptisma in mortem;[1]) qui non secundum carnem ambulant, sed veterem hominem exuentes, et novum, qui secundum Deum creatus est, induentes, innocentes, immaculati, puri, innoxii ac Deo dilecti effecti sunt.

Quæstio XXXII.

Concupiscentia in baptizatis an sit peccatum.

De concupiscentia in baptizatis remanente, et quæ in renatis non adscribitur culpæ. Pluribus hæc materia explicabitur cap. ult. Decal, cf. Con. Trid. Sess. 5. — Quid concupiscentia.

Ac fateri quidem oportet, sicut eodem loco ipsius Synodi auctoritate decretum est, in baptizatis concupiscentiam vel fomitem remanere; sed illa vere peccati rationem non habet. Nam ex divi quoque Augustini sentententia: „In parvulis baptizatis concupiscentiæ reatus absolvitur, ad agonem relinquitur·1.2) Atque idem alibi testatur: „Concupiscentia reatus in Baptismate solvitur, sed infirmitas manet‟[3]) Concupiscentia enim, quæ ex peccato est, nihil aliud est, nisi animi appetitio, natura sua rationi repugnans; qui tamen motus, si voluntatis consensum, aut negligentiam conjunctam non habeat, a vera peccati natura longe abest. Ac quum D. Paulus inquit: „Concupiscentiam nesciebam, nisi lex diceret: Non concupisces‟[4]) ex his verbis non ipsam concupiscendi vim, sed voluntatis vitium intelligi voluit. Eandem doctrinam tradit D. Gregorius ita scribens: „Si qui sunt, qui dicant, peccata iu Baptismo superficie tenus dimitti: quid est hac prædicatione infidelius? quum per fidei Sacramentum anima a peccatis radicitus absoluta, soli Deo inhæreat‟[5]) Atque ad eam rem demonstrandam Salvatoris nostri testimonio utitur, quum apud sanctum Joannem ait: „Qui lotus est, non indiget, nisi ut pedes lavet, sed est mundus totus‟[6]) Quod si cui expressam hujus rei figuram et imaginem libet intueri, proponat sibi ad contemplandum Naaman, Syri leprosi, historiam,[7]) qui quum septies Jordanis aqua se abluisset, testante Scriptura, ita a lepra mundatus est, ut ejus caro caro pueri videretur. Quare Baptismi proprius effectus est, peccatorum omnium, sive originis vitio, sive nostra culpa contracta sint, remissio; cujus rei causa a Domino et Salvatore nostro institutum esse, clarissimis verbis Apostolorum Princeps, ut alia testimonia

*) Rom. 8, 1 et 6, 4. 2) Lib. 1 de peecat. merit, et remiss, c. 39. 3) Id. de nupt. et concup. c. 23 .et 25. 4) Rom. 7, 7. 5) L. 9 Ep. 30. °) Joan. 13, 10. ') 4 Reg. 5, 14.

omittamus, explicavit, quum inquit: Poenitentiam agite, et baptizetur unusquisque vestrum in nomine Jesu Christi in remissionem peccatorum'b1)

Quæstio XXXIII.

Ut culpa, ita etiam poena omnis peccati remittitur.

Secundus Baptismi effectus est omnium penarum, quæ peccatis debebantur, condonatio. Jam recens baptizato non est imponenda satisfactio. Greg. L. 7 reg. Ep. 24 indict 1. Baptizatis cur aliquando jejunium sit impositum?

Jam vero in Baptismo non solum peccata remittuntur, sed peccatorum etiam et scelerum pœnæ omnes a Deo benigne condonantur. Nam etsi omnibus Sacramentis hoc commune est, ut per illa virtus passionis Christi Domini communicetur: de solo tamen Baptismo dictum est ab Apostolo,2) nos per ipsum Christo commori et sepeliri: ex quo sancta ecclesia semper intellexit, sine maxima Sacramenti injuria fleri non posse, ut ei, qui Baptismo expiandus sit, ejusmodi pietatis officia, quæ usitato nomine sancti Patres opera satisfactionis vocarunt, imponantur. Nec vero, quæ hoc loco traduntur, veteris Ecclesiæ consuetudini adversantur, quæ olim Judæis, quum baptizarentur, praecipiebat, ut quadraginta continuos dies jejunarent. Neque enim illud institutum ad satisfactionem pertinebat, sed qui Baptismum percepissent, ea ratione admonebantur, ut Sacramenti dignitatem venerantes, jejuniis et orationibus aliquamdiu sine intermissione operam darent.

Quæstio XXXIV.

Non liberatur mox baptizatus a pœnis civilibus.

Sed quamquam in Baptismo poenas peccatorum condonari exploratum esse debet, ab eo tamen poenarum genere, quæ civilibus judiciis ob grave aliquod scelus persolvendæ sunt, nemo liberatur, ita ut, qui morte dignus sit, per Baptismum a pœna, quæ legibus constituta est, eripiatur: tametsi vehementer laudanda esset eorum Principum religio et pietas, qui eam quoque animadversionem, ut Dei gloria in suis Sacramentis illustrior fieret, sontibus remitterent ac condonarent.

Quæstio XXXV.

Remittuntur in Baptismo pœnæ, quæ post hanc vitam inferri solent.

Pœnæ inferni in Baptismo remittuntur.

Efficit præterea Baptismus post hujus vitæ curriculum poenarum omnium, quæ originale peccatum consequuntur, liberationem; siquidem merito mortis Domini factum est, ut hæc con-

') Act. 2, 38. 2) Rom. 6, δ.

sequi possemus. Baptismo autem, ut supra dictum est, ei commorimur. „Si enim", ut inquit Apostolus, complantati facti sumus similitudini mortis ejus, simul et resurrectionis erimus".[1])

Quæstio XXXVI.

Quare per Baptismum integræ. naturæ status non statim reddatur.

Quod si quæret aliquis, cur statim post Baptismum in hac etiam mortali vita his incommodis non careamus, atque ad perfectum illum vitæ gradum, in quo Adam, primus humani generis parens, ante peccatum collocatus fuerat, sacræ ablutionis virtute non transferamur: id quidem duabus potissimum de causis factum esse, respondebitur. Quarum prima est, quod nobis, qui per Baptismum Christi corpori conjuncti, atque ejus membra effecti sumus, plus aliquid dignitatis tribuendum non erat, quam ipsi capiti nostro tributum esset. Quum igitur Christus Dominus, etsi ab initio ortus sui gratiæ et veritatis plenitudinem habuit, tamen humanæ naturæ fragilitatem, quam suscepit, non ante deposuit, quam passionis tormenta et mortem pertulit, ac deinde ad immortalis vitæ gloriam resurrexit: quis miretur, quum videat fideles, qui jam per Baptismum coelestis justitiæ gratiam adepti sunt, adhuc tamen caduco et fragili corpore vestiri, ut, postquam multis laboribus pro Christo perfuncti, et morte obita, denuo ad vitam revocati fuerint, tandem digni sint, qui cum Christo ævo sempiterno perfruantur? Altera vero causa, cur in nobis post Baptismum infirmitas corporis, morbus, dolorum sensus, concupiscenti» motus relinquatur, illa est, ut scilicet, tanquam segetem et materiam virtutis haberemus, ex qua deinde uberiorem gloriæ fructum, atque ampliora præmia consequeremur. Nam quum patienti animo vitæ incommoda omnia toleramus, pravasque animi nostri affectiones sub rationis imperium divina ope subjicimus, certa spe niti debemus, fore, ut, si cum Apostolo bonum certamen certaverimus, cursum consummaverimus, fidem servaverimus[2]) repositam quoque justitiæ coronam reddat nobis Dominus in illa die. justus judex. Sic vero etiam cum filiis Israël videtur Dominus egisse, quos etsi ab Ægyptiorum servitute, Pharaone atque ejus exercitu in mare demerso liberavit: tamen non statim in beatam illam promissionis terram introduxit, sed prius in multis variisque casibus exercuit; ac deinde, quum eos in promissæ terræ possessionem misisset, cæteros quidem incolas e patriis sedibus exturbavit, quasdam vero nationes reliquas fecit, quas delere non potuerunt, ut populo Dei bellicae virtutis et fortitudinis exercendæ occasio nunquam deesset. Huc accedit, quod, si per Baptismum, præter dona coelestia, quibus anima ornatur, corporis etiam bona tribuerentur, dubitari merito

1) Rom. 6, 5. 2) 2 Tim. 4, 7. 8.

posset, quin multi præsentis potius vitæ commoda, quam futurae speratam gloriam consectantes, ad Baptismum venirent; quum tamen non falsa hæc et incerta[1]), quæ videntur, sed vera atque æterna, quæ non videntur, bona Christiano homini semper proposita esse debeant.

Quæstio XXXVII.

Renati inter hujus vitæ miserias solida animi oblectatione non destituuntur.

Sed interim tamen hujus vitæ conditio, quæ miseriarum plena est, suis voluptatibus et lætitiis non caret. Quid enim nobis, qui jam per Baptismum veluti palmites insiti sumus in Christum,[2]) jucundius aut optabilius esse potest, quam, cruce in humeros nostros sublata, eum ducem sequi, nullisque aut laboribus defatigari, aut periculis retardari, quo minus ad præmium supernæ vocationis Dei omni studio contendamus,[3]) alii virginitatis lauream, alii doctrinæ et prædicationis coronam, alii martyrii palmam, alii alia virtutum decora a Domino accepturi? Quæ quidem præclara laudis insignia nemini darentur, nisi prius non ipsos in hujus ærumnosæ vitæ stadio exercuissemus, atque in acie invicti stetissemus.

Quæstio XXXVIII,

Quid præter cnlpæ et pœnæ remissionem Baptismo homini præstetur.

De eximiis Baptismi fructibus. Tertius Baptismi effectus, gratiæ Dei largitio. Quomodo per Baptismum filii Dei efficiamur, pulchre declarabitur Q. 7. c. 9. de Orat. Dom. cf. Conc. Trid. Sess. 6.

Sed ut ad Baptismi effectus oratio redeat, exponendum erit, hujus Sacramenti virtute nos non solum a malis, quæ vere maxima dicenda sunt, liberari, verum etiam eximiis bonis et muneribus augeri. Animus enim noster divina gratia repletur, qua justi et filii Dei effecti, æternæ quoque salutis hæredes instituimur. Nam, ut scriptum est: „Qui crediderit, et baptizatus fuerit, salvus erit“;[4]) mundatamque Ecclesiam lavacro aquæ in verbo, Apostolus testatur. Est autem gratia quemadmodum Tridentina Synodus ab omnibus credendum pœna anathematis proposita decrevit, non solum per quam peccatorum fit remissio, sed divina qualitas in anima inhaerens, ac veluti splendor quidam et lux, quæ animarum nostrarum maculas omnes delet, ipsasque animas pulchriores et splendidiores reddit. Atque id ex sacris litteris aperte colligitur,

[1]) 2 Cor. 4, 18. [2]) Joan. 15, 5. [3]) Phil. 3, 14. [4]) Marc. 16, 16.

«pium gratiam effundi dicant, earnquc Spiritus Sancti pignus soleant appellare.

Quæstio XXXIX.

Gratiæ divinæ, quæ Baptismo infunditur, adduntur veluti pedissequæ virtutes.

Virtutum infusio. Conjunctio cum Christo capite.

Huic autem additur nobilissimus omnium virtutum comitatus quæ in animam cum gratia divinitus infunduntur. Quare quum Apostolus ad Tituin ait: Salvos nos fecit per lavacrum regenerationis et renovationis Spiritus Sancti, quem effudit in nos abunde per Jesum Christum Salvatorem nostrum 1) D. Augustinus verba illa «abunde effudit" explanans, «nimirum inquit, «ad remissionem peccatorum, et copiam virtutum".2) Jam vero per Baptismum etiam Christo capiti, tamquam membra, copulamur et connectimur. Quemadmodum igitur a capite vis manat, qua singulæ corporis partes ad proprias functiones apte exsequendas moventur: ita etiam ex Christi Domini plenitudine in omnes, qui justificantur, divina virtus et gratia diffunditur, quæ nos ad omnia Christian» pietatis officia habiles reddit.

Quæstio XL.

Qui fiat, ut tot virtutibus in Baptismo cumulati, adeo tarde pietatem exerceant.

Virtutes exercitio augentur et faciles evadunt.

Neque vero mirum cuiquam videri debet, si, quum tanta virtutum copia instructi et ornati simus, tamen non sine magna difficultate et labore, pias honestasque actiones inchoamus, vel certe absolvimus; id enim ob eam rem non evenit, quod virtutes, a quibus actiones ipsæ proficiscuntur, Dei beneficio nobis donatæ non sint; sed quoniam post Baptismum acerrima cupiditatis pugna adversus spiritum relicta est, in qua tamen contentione animo frangi aut debilitari, Christianum hominem non decet: quum Dei benignitate freti, optima spe niti debeamus, fore ut quotidiana recte vivendi exercitatione, quæcunque pudica sunt, quæcunque justa, quæcunque sancta,"s) eadem etiam facilia et jucunda videantur.l) Hæc libenter cogitemus, hæc alacri animo agamus, ut Deus pacis sit nobiscum.

Quæstio XLI.

Cur Baptismus sine sacrilegio iterari non possit.

Quartus Baptismi effectus est characteris impressio.

I. Præterea per Baptismum consignamur charactere, qui ex anima deleri nunquam potest; de quo nihil est, ut plura hoc loco

*) Eph. 5, 26. Tit. 3, 5. 6. 2) De Bapt. Parv. 1, 26. 8) Phil. 4, 8. *) 2 Cor. 13, 11.

disserantur, quum liceat ex iis, quæ supra dicta sunt, quum universe de Sacramentis ageretur, satis multa, quæ ad hoc argumentum pertinent, in hunc locum transferre.

Baptismum sine sacrilegio iterari non posse. Conc. Trid. Sess. 7. can. 11 et 13; Sess. 14 cap. 21. Cur Baptismus semel tantum suscipiendus. Symb. Const.

II. Sed quoniam ex characteris vi et natura ab Ecclesia definitum est, Baptismi Sacramentum nulla ratione iterandum esse: ea de re fideles ne aliquando in errores inducantur, sæpe et diligenter a Pastoribus admonendi erunt. Hoc vero docuit Apostolus, inquiens: „Unus Dominus, una fides, unum Baptisma". Deinde quum Romanos hortatur, ut mortui per Baptismum in Christo caverent, ne vitam, quam ab illo accepissent, amitterent, quum inquit: „Quod enim Christus mortuus est peccato, mortuus est semel":[1]) hoc videtur aperte significare, sicut ille mori iterum non potest, ita nobis denuo mori per Baptismum non licere. Quare sancta etiam Ecclesia, se unum Baptismum credere, palam profitetur. Quod quidem rei naturæ et rationi vehementer consentaneum esse, ex eo intelligitur, quod Baptismus est quædam spiritualis regeneratio. Quemadmodum igitur naturali virtute semel tantum generamur, et in lucem edimur, atque, ut D. Augustinus ait: „uterus non potest repeti": sic „etiam una est spiritualis generatio, nec Baptismus ullo unquam tempore iterandus est".[2])

Quæstio XLII.

Illi iterato non baptizantur, qui certa conditione interposita abluuntur.

Neque vero quisquam putet, eum ab Ecclesia iterari, quum adhibita hujusmodi verborum formula, aliquem abluit, de quo incertum est, an baptizatus prius fuerit: „Si tu es baptizatus, te iterum non baptizo: si vero nondum baptizatus es, ego te baptizo in nomine Patris, et Filii et Spiritus Sancti". Ita enim non impie iterari, sed sancte cum adjunctione Baptismum administrari, dicendum est.

Quæstio XLIII.

Baptismus conditionalis semper citra ullum discrimen usurpandus non est.

Qua in re tamen diligenter a Pastoribus aliqua providenda sunt, in quibus fere quotidie, non sine maxima Sacramenti injuria, peccatur. Neque enim desunt, qui nullum scelus admitti posse arbitrentur, si quemvis sine delectu cum adjunctione illa baptizent; quare si infans ad eos deferatur, nihil prorsus quærendum putant, an is prius ablutus fuerit, sed statim ei Bapti-

[1]) Rom. 6, 10. [2]) Tract. 11. in Joan.

sinum tribuunt; quin etiam, quamvis exploratum habeant, domi Sacramentum administratum esse, tamen sacram ablutionem in Ecclesia, adhibita solemni caeremonia, cum adjunctione repetere non dubitant, quod quidem sine sacrilegio facere non possunt; et eam maculam suscipiunt, quam divinarum rerum scriptores irregularitatem vocant. Nam ea Baptismi forma ex Alexandri1) rapæ auctoritate in illis tantum permittitur, de quibus, re diligenter perquisita, dubium relinquitur, an Baptismum rite susceperint; aliter vero nunquam fas est, etiam cum adjunctione Baptismum alicui iterum administrare.

Quæstio XLIV.

Quis sit postremus fructus, qui virtute Baptism/ hominibus confertur.

Quintus Baptismi effectus est cceli, quod peccato interclusum fuerat apertio.

I. Praeter cætera vero, qnæ ex Baptismo consequimur, illud veluti extremum est, quo reliqua omnia videntur· referri, quod scilicet cceli aditum, propter peccatum prius interclusum, unicuique nostrum patefacit. Hæc autem, quæ in nobis Baptismi virtute efficiuntur, ex iis plane intelligi possunt, quæ in Salvatoris Baptismo contigisse evangelica auctoritas confirmavit. Etenim cceli aperti sunt, et Spiritus Sanctus columbæ specie in Christum Dominum descendens apparuit. Ex quo significatum est eis, qui baptizantur, divini numinis charismata impertiri, et coelorum januam reserari; non quidem, ut simul atque baptizati sunt, sed ut magis opportuno tempore, ingrediantur in illam gloriam, quum omnium miseriarum expertes, quæ in beatam vitam cadere non possunt, pro mortali conditione immortalitatem assequentur.

Baptismi fructus, etsi omnibus hominibus sunt communes, non æque tamen ad omnes perveniunt.

II. Atque hi quidem sunt Baptismi fructus; quos, si quidem Sacramenti vim spectemus, æque ad omnes pertinere dubitari non potest; sin autem, quo quisque animo affectus ad illum suscipiendum accesserit, consideremus: plus minusque coelestis gratiæ et fructus ad unum aliquem, quam ad alium, pervenire, omnino fateri oportet.

Quæstio XLV.

Quæ sit cæremoniarura Baptismi vis et utilitas.

De precationibus, ritibus et cæreinoniis Baptism. Ritus sunt velut imagines effectuum cujusque Sacramenti.

I. Restat nunc, ut quæ de hujus Sacramenti precationibus, ritibus et caeremoniis tradenda sint, aperte et breviter explicentur. Nam quod Apostolus de linguarum dono admonuit, quum inquit:

*) Lib. 3 Deer. d.-Bapt. cap. de quibus.

Sine fructu esse, si, quæ aliquis loquitur, a fidelibus non intelligantur:1) idem fere ad ritus et caeremonias transferri potest. Imaginem enim et significationem earum rerum præ se ferunt, quæ in Sacramento geruntur. Quod si illorum signorum vim et potestatem fidelis populus ignoret, non magna admodum cæremoniarum utilitas futura esse videbitur. Danda est igitur Pastoribus operaj ut eas fideles intelligant, certoque sibi persuadeant, si minus neceSsariæ sint, plurimi tamen faciendas, magnoque in honore esse oportere.

Rituum ecclesiasticorum auctores Apostoli.

II. Id vero tum instituentium auctoritas, qui sine controversia sancti Apostoli fuerunt, tum finis, cujus causa cæremonias adhiberi voluerunt, satis docet. Ita enim Sacramentum majori cum religione ac sanctitate administrari, ac veluti ante oculos poni præclara illa et eximia dona, quæ in eo continentur, et in animos fidelium immensa Dei beneficia magis imprimi, perspicuum est,

Quæstio XLVI.

Quotuplices sint Baptismi ritus.

Ritus Baptismi sunt triplices.

Sed omnes cæremoniæ et precationes, quibus in Baptismi administratione Ecclesia utitur, ad tria capita redigendæ sunt, ut in eis explicandis certus ordo a Pastoribus observari possit, et quæ tradita ab illis fuerint, auditorum memoria facilius retineantur. Ac primum quidem illarum genus est, quæ, antequam accedatur ad Baptismi fontem, servantur; alterum earum, quæ, quum ad ipsum fontem ventum est, adhibentur, tertium earum, quæ peracto jam Baptismo addi solent.

Quæstio XLVII.

Quo tempore aqua ad Baptismum necessaria communi ritu sit consecranda.

Quæ sint tempora Baptismi conferendi præcipua.

In primis igitur aqua paranda est, qua ad Baptismum uti oportet. Consecratur enim Baptismi fons, addito mysticæ unctionis oleo. Neque id omni tempore fieri permissum est, sed more majorum, festi quidam dies, qui omnium celeberrimi et sanctissimi optimo jure habendi sunt, exspectantur, in quorum vigiliis sacræ ablutionis aqua conficitur; quibus etiam tantum diebus, nisi necessitas aliter facere coegisset, in veteris Ecclesiæ more positum fuit, ut Baptismus administraretur. Sed quamvis Ecclesia hoc tempore, propter communis vitæ pericula, eam consuetudinem retinendam

›) 1 Cor. 14, 14.

non judicavit: tamen solemnes illos dies Paschæ et Pentecostes, quibus Baptismi aqua consecranda est, summa cum religione adhuc observavit·.

Quæstio XLVIII.

Baptizandi cur mox in Ecclesiam non admittantur.

Primum genus est eorum rituum, qui ante Baptismum adhibentur.

Post aquæ consecrationem alia deinceps, quæ Baptismum antecedunt, explicare oportet. Afferuntur enim, vel etiam adducuntur, qui Baptismo initiandi sunt, ad Ecclesiæ fores, atque ab ejus introitu omnino prohibentur, quod indigni sint, qui domum Dei ingrediantur, antequam a se turpissimæ servitutis jugum repulerint, et totos se Christo Domino, ejusque justissimo imperio addixerint.

Quæstio XLIX.

Cur baptizandi, quid petant, interrogentur et instruantur.

Ex Christi præeepto catechizandi sunt, qui ad Baptismum aspirant.

Tum vero Sacerdos ab eis exquirit, quidnam ab Ecclesia petant. Quo cognito primum eos Christianæ fidei doctrina, quam in Baptismo profiteri debent, instituit; id autem catechismo efficitur, cujus institutionis morem a Domini Salvatoris præeepto manasse, nemo dubitare potest, quum ipse Apostolis jusserit: „Ite in mundum universum, et docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti, docentes eos servare omnia, quæcunque mandavi vobis".[1]) Ex quo licet cognoscere, Baptismum non esse administrandum, priusquam summa saltem religionis nostrae capita exponantur.

Quæstio L.

Quo pacto ex veteri Ecclesiæ instituto catechizari debeant rudiores.

Catechizandi ratio ex multis interrogationibus constat.

Quoniam vero catechismi ratio ex multis interrogationibus constat, si is, qui instituitur, adulta ætate fuerit: ad ea, quæ rogantur, ipse per se respondet; si autem infans sit, pro illo sponsor rite respondet, solemnemque sponsionem facit.

Quæstio LI.

Quis sit exorcismi usus.

Sequitur exorcismus, (pii ad expellendum diabolum, ejusque vires frangendas et debilitandas, sacris et religiosis verbis ac precationibus conficitur.

[1]) Matth. 28. 19.

Quæstio LIL

Cur ejus, qui baptizatur, ori sal admoveatur.

Salis significatio.

Accedunt ad exorcismum aliæ cæremoniæ, quarum singulæ, ut quæ mysticæ sint, propriam atque illustrem significationem habent. Nam quum sal in illius os, qui ad Baptismum adducendus est, inseritur, hoc significari perspicuum est, eum fidei doctrina, et gratiæ dono consecuturum esse, ut a peccatorum putredine liberetur, saporemque bonorum operum percipiat, et divinæ sapientiæ pabulo delectetur.

Quæstio LUI.

Quid sibi velit erucis signum multis corporis partibus adhibitum.

Signum crucis.

Obsignantur præterea signo crucis frons, oculi, pectus, humeri, aures; quæ omnia declarant, Baptismi mysterio sensus baptizati aperiri ac roborari, ut Deum excipere, præceptaque ejus intelligere ac servare possit.

Quæstio LIV.

Quare nares et aures baptizandi saliva liniantur.

Salivæ significatio.

Postea vero illi nares et aures saliva liniuntur, statimque ad Baptismi fontem mittitur, ut quemadmodum „cæcus ille evangelicus, quem Dominus jusserat oculos luto illitos Siloes aqua abluere, lumen recuperavit: ') ita etiam intelligamus, sacræ ablutionis eam vim esse, ut menti ad coelestem veritatem perspiciendam lumen afferat.

Quæstio LV.

Quid doceat abrenunciatio illa Satanæ, subjecta fidei professione, facta ab illo, qui baptizandus offertur.

Secundum genus rituum Baptismi est eorum, qui inter baptizandum adhibentur, ex quibus scilicet summa Christian® doctrinæ colligitur. Quæ sit vis abrenunciatiouis. Quomodo baptizandus fidem suam profiteri debeat.

His peractis, ad Baptismi fontem veniunt, ibique aliæ cæremoniæ et ritus adhibentur, ex quibus Christianæ religionis summam licet cognoscere. Sacerdos enim, ter conceptis verbis, eum, qui baptizandus est, interrogat: „Abrenuntias Satanæ, et omnibus operibus ejus, et omnibus pompis ejus?“ At ille, aut ejus nomine patrimis, ad singulas interrogationes respondet: „Abrenuncio“. Igitur qui Christo nomen daturus est, hoc primum sancte et reli-

*) Joan. 9, 6. 7.

niose polliceri debet, se diabolum et mundum deserere, ac nullum unquam tempus fore, iu quo utrumque, veluti hostem deterrimum, non detestetur. Deinde ad ipsum Baptismi fontem consistens, interrogatur a sacerdote hoc modo: „Credis in Deum Patrem omnipotentem?" Cui ille respondet: „Credo“. Atque ita deinceps de reliquis Symboli articulis rogatus, fidem suam solemni religione profitetur. Quibus sane duabus sponsionibus omnem Christian» legis vim et disciplinam contineri perspicuum est.

Quæstio LVI. «

Cur ab eo, qui aqua salutari proximo tingendus est, petatur, num baptizari velit.

Nemo salvatur invitus.

Sed quum jam Baptismum administrare oportet, quærit sacerdos ab eo, qui baptizandus est: Num baptizari velit? quo quidem per se, vel ejus nomine, si infans sit, patrino annuente, statim in nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti salutari aqua eum abluit. Quemadmodum enim homo sua voluntate serpenti obediens, merito damnatus est: ita Dominus neminem ad suorum numerum, nisi voluntarium militem adscribi voluit, ut divinis jussis sponte obtemperans, æternam salutem consequeretur.

Quæstio LVII.

Quamobrem baptizati caput mox chrismate inungatur.

Jam postquam Baptismus absolutus est, sacerdos summum Baptizati verticem chrismate perungit, ut intelligat, se ab eo die Christo capiti tanquam membrum conjunctum esse, atque ejus corpori insitum, et ea re Christianum a Christo, Christum vero a Chrismate appellari. Quid vero chrisma significet, ex iis satis intelligi, quæ tunc sacerdos orat, divus Ambrosius testatur.1)

Quæstio LVIII.

Quid designet vestis candida, vel album sudariolum, quo baptizatus donatur.

Induit postea sacerdos baptizatum veste alba, dicens: „Accipe vestem candidam, quam immaculatam perferas ante tribunal Domini nostri Jesu Christi, ut habeas vitam æternam". Infantibus vero, qui vestitu non utuntur, iisdem verbis album sudariolum datur. Quo symbolo significari sancti Patres docent, tum resurrectionis gloriam, ad quam per Baptismum nascimur; tum nitorem et pulchritudinem, qua, dilutis peccatorum maculis, anima in Baptismo ornatur; tum innocentiam atque integritatem, quam in omni vita baptizatus servare debet.

L. 2. de Sacram, c. 2 et 2. 7.

Quæstio LIX.

Quæ sit ratio ardentis cerei, qui a baptizato tenetur.

Et deinde cereus ardens in manum traditur, qui ostendit, fidem charitate inflammatam, quam in Baptismo accepit, bonorum operum studio alendam atque augendam esse.

Quæstio LX.

Quare, ac cujusmodi nomen baptizato sit imponendum.

Gentilium nominibus abstinendum.

Ad extremum vero nomen baptizato imponitur, quod quidem ab aliquo sumendum est, qui propter excellentem animi pietatem et religionem in Sanctorum numerum relatus est. Ita enim facile fiet, ut quivis nominis similitudine ad virtutis et sanctitatis imitationem excitetur; ac præterea, quem imitari studeat, eum quoque precetur, et speret sibi advocatum ad salutem tum animi, tum corporis defendendam, venturum esse. Quare reprehendendi sunt, qui gentilium nomina, et eorum præcipue, qui omnium sceleratissimi fuerunt, tam diligenter consectantur, et pueris imponunt; quum ex eo intelligi possit, quanti Christianæ pietatis studium faciendum existiment, qui impiorum hominum memoria tantopere delectari videntur, ut velint fidelium aures hujusmodi profanis nominibus undique circumsonare.

Quæstio LXI.

Summa eorum, quæ de Baptismi mysteriis suut tradita.

Hæc de Baptismi Sacramento si a Pastoribus explanata fuerint, nihil eorum fere prætermissum esse videbitur, quæ ad hanc cognitionem maxime pertinere existimanda sunt. Demonstratum est enim, quid ipsum Baptismi nomen significet, quæ sit ejus natura et substantia, tum ex quibus partibus constet. Dictum est, a quo institutus fuerit, qui ministri ad conficiendum Sacramentum necessarii sunt, quosve tanquam pædagogos ad sustentandam baptizat! imbecillitatem adhiberi oporteat. Traditum est etiam, quibus, et, quemadmodum animo affectis Baptismus administrari debeat; quæ sit ejus virtus, et efficientia; postremo, qui ritus et cæremoniæ serventur, quantum proposita ratio postulabat, satis copiose explicatum est. Quæ omnia ob eam præcipue causam docenda esse Pastores meminerint, ut fideles in hac cura et cogitatione perpetuo versentur, ut in iis, quæ sancte et religiose spoponderunt, quum Baptismo initiati sunt, fidem servent, atque eam vitam instituant, quæ sanctissimæ Christiani nominis professioni respondeat.

CAPUT III.

DE CONFIRMATIONIS SACRAMENTO.

Quæstio I.

Cnr hodie quam maxime Confirmationis virtus sit explicanda.

Quantus Sacramenti Confirmationis contemptus irrepserit?

I. Si in Sacramento Confirmationis explicando Pastorum diligentia requirenda unquam fuit, nunc certe opus est, illud quam maxime illustrare, quum in sancta Dei Ecclesia hoc Sacramentum a multis omnino prætermittatur; paucissimi vero sint, qui divinæ gratiæ fructum, quem deberent, ex eo capere studeant.

Confirmatio quando præcipue fieri debeat?

II. Quare fideles ita de hujus Sacramenti natura, vi, dignitate, tum in die Pentecostes, quo præcipue die administrari solet, tum aliis etiam diebus, quum id Pastores commode fieri posse judicaverint, docendi erunt, ut intelligant, non solum negligendum non esse, sed summa cum pietate et religione suscipiendum, ne ipsorum culpa, maximoque malo eveniat, ut frustra in eos divinum hoc beneficium collatum esse videatur.

Quæstio II.

Quare Ecclesia hoc Sacramentum Confirmationem vocarit.

Cf. Quæst. 16. hnj. cap.

Sed ut a nomine initium sumatur, Confirmationem ab Ecclesia hoc Sacramentum idcirco vocari docendum est, quoniam, qui baptizatus est, quum ab Episcopo sacro chrismate ungitur, additis solemnibus illis verbis: „Signo te signo crucis, et confirmo te chrismate salutis, in nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti nisi aliud Sacramenti efficientiam impediat, novæ virtutis robore firmior, atque adeo perfectus Christi miles esse incipit.

Quæstio III.

Confirmatio verum est novæ legis Sacramentum.

Confirmationem vero esse Sacramentum ex traditione et consensu Patrum ostenditur. Cone. Trid. Sess. 7. can. 1 et 2.

I. In Confirmatione autem veram et propriam Sacramenti rationem Catholica Ecclesia semper agnovit, quod et Melchiades Pontifex[1]) et plures etiam alii sanctissimi et vetustissimi Pontifices aperte declarant. Ac sanctus Clemens ejus veritatis doctrinam

[1]) Epist. ad Episcop. Hispan. cap. 1.

graviori sententia comprobare non potuit. Inquit enim:1) «Omnibus «festinandum est sine mora renasci Deo, et demum ab Episcopo „consignari, id est, septiformem gratiam Spiritus Sancti percipere; «quum alioquin perfectus Christianus nequaquam esse possit is, qui «injuria et voluntate, non autem necessitate compulsus, hoc Sacra- «mentum praetermiserit, ut a B. Petro accepimus, et cæteri Apo «stoli, præcipiente Domino, docuerunt‚‚. Hanc vero eandem fidem doctrina sua confirmarunt, qui eodem Spiritu pleni, pro Christo sanguinem profuderunt, Urbanus, Fabianus, Eusebius, Romani Pontifices2); quemadmodum ex eorum decretis licet perspicere. Accedit praeterea sanctorum Patrum consentiens auctoritas; inter (pios Dionysius Areopagita, Athenarum Episcopus, quum diceret, qua ratione hoc sacrum unguentum conficere, coque uti oporteret, ita inquit: «Baptizatum sacerdotes induunt veste congrua munditiae, «ut ad Pontificem ducant; ille vero sacro atque prorsus divino «unguento baptizatum signans, sacratissimae communionis parti- «cipem facit‚‚.3) Eusebius quoque Caesariensis tantum huic Sacramento tribuit, ut dicere non dubitarit, Novatum haereticum Spiritum Sanctum promereri non potuisse, quia, quum baptizatus esset, in gravi aegritudine signaculo chrismatis non est signatus.4) Sed clarissima habemus hujus rei testimonia tum a divo Ambrosio in eo libro, quem de iis, qui initiantur, inscripsit;5) tum a divo Augustino in libris, quos adversus Petiliani Donatistæ epistolas edidit,6) quorum uterque adeo de hujus Sacramenti veritate nihil dubitari posse existimavit, ut eam Scripturae etiam locis doceat ac confirmet.

Confirmatio verbi Dei auctoritate confirmatur.

II. Quare alter quidem verba illa Apostoli: «Nolite contristare Spiritum Sanctum Dei, in quo signati estis‚‚;7) alter vero, quod in Psalmis legitur: «Sicut unguentum in capite, quod descendit in barbam, barbam Aaron‚‚;8) tum illud ejusdem Apostoli: «Pharitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum Sanctum, qui datus est nobis‚‚,9) ad Confirmationis Sacramentum referri testatus est.

Quæstio IV.

Quæ sit Confirmationis et Baptismi differentia.

Unde distinctio Sacramentorum sit petenda.

Quamvis autem a Melchiade dictum sit,10) Baptismum Confirmationi maxime conjunctum esse: non idem tamen Sacramentum, sed ab altero longe disjunctum, existimandum est. Constat enim, varietatem gratis, quam singula Sacramenta tribuunt, et rei sensi-

1) Ep. 4 ad Julian. 2) Urban, in ep. 1 ad omnes Christianos cap. 7; Fabian, in ep. 2 ad omnes orient, c. 1. Euseb. in ep. 8 ad episc. Tuse, et Camp. 3) De Eccles. Hier. cap. 4. 4) Hist. Eccl. lib. 6, 20. 5) Cap. 7 et lib. 3 de Sacram, c. 2. 6) Lib. 1 contr. litt. Petii, c. 104. 7) Ephes. 4, 30. 8) Ps. 132, 2. 9) Rom. 5, 5. 10) Ep. ad Episc. Hispan.

bus subjects, quæ ipsam gratiam significat, efficere, ut varia quoque et diversa Sacramenta sint. Quum igitur Baptismi gratia homines in novam vitam gignantur, Confirmationis autem Sacramento, qui jam geniti sunt, viri evadant: «evacuatis, quæ erant parvuli":1) satis intelligitur, quantum in naturali vita generatio ab incremento distat, tantundem inter se differre Baptismum, qui regenerandi vim habet, et Confirmationem, cujus virtute fideles augescunt, et perfectum animi robur assumunt. Præterea quoniam novum atque distinctum Sacramenti genus constituendum est, ubi animus in novam aliquam difficultatem incurrit: facile perspici potest, quemadmodum Baptismi gratia ad mentem fide informandam indigemus, ita etiam maxime conducere, fidelium animos alia gratia confirmari, ut nullo poenarum, suppliciorum, mortis periculo aut metu, a veræ fidei confessione deterreantur. Quod quidem, quum sacro Confirmationis chrismate efficiatur, ex eo aperte, colligitur, hujus Sacramenti rationem a Baptismo diversam esse. Quare Melchiades Pontifex utriusque discrimen accurata oratione persequitur, ita scribens: „In Baptismate homo ad militiam recipitur, „et in Confirmatione coarmatur ad pugnam. In fonte Baptismatis «Spiritus Sanctus plenitudinem tribuit ad innocentiam: Confirma«tione autem perfectionem ad gratiam ministrat. Iu Baptismo ..regeneramur ad vitam; post Baptismum ad pugnam confirmamur; „in Baptismo abluimur: post Baptismum roboramur; regeneratio «per se salvat in pace Baptismum recipientes: Confirmatio armat «atque instruit ad agones".2) Verum hæc jam non solum ab aliis Conciliis tradita, sed praecipue a sacra Synodo Tridentina decreta sunt; ut jam de iis non solum aliter sentire, sed ne dubitare quidem ullo modo liceat.

Quæstio V.

Quis Sacramenti Confirmationis sit auctor.

Christus Confirmationis auctor.

I. Quoniam vero supra demonstratum est, quam necessarium esset communiter de omnibus Sacramentis docere, a quonam ortum habuerint; idem etiam de Confirmatione tradere oportet, ut fideles hujus Sacramenti sanctitate magis afficiantur.

Omnia Sacramenta a Christo sunt instituta.

II. Igitur a Pastoribus explicandum est, Christum Dominum non solum ejus auctorem fuisse, sed, sancto Fabiano Pontifice Romano teste, chrismatis ritum et verba, quibus in ejus administratione Catholica Ecclesia utitur, praecepisse.3) Quod quidem iis facile probari poterit, qui Confirmationem Sacramentum esse confitentur, quum sacra omnia mysteria humanæ naturæ vires superent, nec ab alio, quam a Deo possint institui. .Jam vero, quæ sint ejus partes, ac primum quidem de materia, dicendum est.

') Cor. 13, 11. 2) l. c. 3) Ep. 2 ad Episcop. Orient.

Quæstio VI.

Quæ sit sacri hujus mysterii materia.

Quid sit Chrisma?

Hæc autem chrisma appellatur; quo nomine, a Graecis accepto, etsi profani scriptores quodlibet unguenti genus significant, illud tamen, qui res divinas tradunt, communi loquendi consuetudine ad illud tantummodo unguentum accommodarunt, quod ex oleo et balsamo solemni Episcopi consecratione conficitur. Quare duæ res corporeæ permistae Confirmationis materiam præbent; quæ quidem diversarum rerum compositio, quæmadmodum multiplicem Spiritus Sancti gratiam, quæ confirmatis tribuitur, declarat, ita etiam ipsius Sacramenti excellentiam satis ostendit. Quod autem ea sit hujus Sacramenti materia, quum sancta Ecclesia et Concilia perpetuo docuerunt; tum a sancto Dionysio et compluribus aliis gravissimis Patribus traditum est, imprimisque a Fabiano Pontifice, qui Apostolos chrismatis confectionem a Domino accepisse, nobisque reliquisse, testatus est.[1])

Quæstio VII.

Quid oleum in materia Confirmationis significet.

Neque vero ulla alia materia, quam chrismatis, aptior videri poterat ad illud declarandum, quod hoc Sacramento efficitur. Oleum enim, quod pingue sit, et natura sua manet ac diffluat, gratiae plenitudinem exprimit, quæ per Spiritum Sanctum a Christo capite in alios redundat atque effunditur, „sicut ungentum, quod descendit in barbam Aaron‖, usque „in oram vestimenti ejus;[2]) unxit‖ enim eum „Deus oleo lætitiæ præ consortibus suis;[8]) ac „de plenitudine ejus nos omnes accepimus‖.[1])

Quæstio VIII.

Qnid balsamum oleo admixtum hic admoneat.

Significatio balsami.

Balsamum vero, cujus odoratus jucundissimus est, quid aliud significat, quam fideles, quum Sacramento Confirmationis perficiuntur, eam virtutum omnium suavitatem effundere, ut illud Apostoli queant dicere: „Christi bonus odor sumus Deo?‖[5]) Habet præterea Balsamum eam vim, ut, quidquid eo circumlitum fuerit putrescere non sinat; quod quidem ad hujus Sacramenti virtutem significandam valde accommodatum videtur, quum plane constet, fidelium animos coelesti gratia, quæ in Confirmatione tribuitur,, praeparatos facile a scelerum contagione defendi posse.

’) Concil. Laodic. c. 48. Carthag. II. c. 36. Eccles. Hierarch, c. 2 et 4. Fabian, in ead. ep. 2) Ps. 132, 2. 3. 3) Ps. 44. 8. 4) Joan. 1, 16. 6) 2 Cor. 2, 15.

Quæstio IX.

Cur necesse sit, chrisma ab episcopo consecrari.

Chrismatis consecratio. Quando Christus confectionem Chrismatis docuerit? Cf. De Cons. D. 4 c. Nunquam.

I. Consecratur autem chrisma solemnibus caeremoniis ab Episcopo; ita enim Salvatorem nostrum docuisse in extrema cœna, quum chrismatis conficiendi rationem Apostolis commendaret, Fabianus Pontifex, sanctitate, et martyrii gloria clarissimus, tradidit; quamquam, cur ita fieri debuerit, ratione etiam ostendi potest. Etenim in plerisque aliis Sacramentis Christus ita eorum materiam instituit, ut sanctitatem quoque illis tribuerit; non solum enim aquam elementum Baptismi esse voluit, quum inquit: „Nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu, non potest introire in regnum Dei":1) sed quum ipse baptizatus est, effecit, ut ea deinceps vi sanctificandi prædita esset. Quare dictum a sancto Chrysostomo: ..Aqua Baptismi purgare peccata credentium non posset, nisi tactu ..Dominici corporis sanctificata fuisset".2)

Christus non attactu corporis sui, sed verbis sanctis materiam Confirmationis sacrari voluit.

II. Quoniam igitur Dominus hanc confirmationis materiam usu ipso et tractatione non sacravit, necessarium est, ut sanctis et religiosis precationibus consecretur; neque ad alium ea confectio, nisi ad Episcopum pertinere potest, qui ejusdem Sacramenti ordinarius minister institutus est. Sed explicanda erit præterea altera pars, ex qua Sacramentum constituitur: forma scilicet et verba, quæ ad sacram unctionem adhibentur; monendique fideles, ut in hoc Sacramento suscipiendo, tunc maxime, quum ea pronuntiari animadvertunt, ad pietatem, fidem et religionem animos excitent, ne quid cœlesti gratiæ impedimenti esse possit.

Quæstio X.

Quæ est hujus Sacramenti forma?

Sacramenti cujusquc forma qualis esse debeat.

I. His igitur verbis Confirmationis forma absolvitur: „Signo te signo crucis, et confirmo te chrismate salutis, in nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti". Sed tamen, si ad veritatem rationem quoque revocemus, idem facile probari potest. Etenim Sacramenti forma ea omnia continere debet, quæ ipsius Sacramenti naturam et substantiam explicant.

Tria sunt in Confirmatione observanda.

H. Atqui maxime hæc tria in Confirmatione observanda sunt: divina potestas, quæ ut principalis causa in Sacramento operatur; tum robur animi et Spiritus, quod per sacram unctionem

') Joan. 3, 5. 2) Hom. 4. in Matth.

fidelibus ad salutem tribuitur; deinde signum, quo notatur is, qui in certamen Christianae militiæ descensurus est. Ac primum quidem verba illa: „In nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti·l, quæ extremo loco posita sunt; alterum ea „Confirmo te chrismate salutisll, quæ in medio sunt; tertium, quæ in principio formae locantur: „Signo te signo crucisll, satis declarant.

Confirmationis forma ex auctoritate Ecclesiæ retinenda.

ITT. Quamquam, si etiam ratione aliqua probari non possit, hanc esse hujus Sacramenti veram et absolutam formam, Ecclesiæ Catholicæ auctoritas, cujus magisterio ita semper edocti fuimus, non patitur, nos ea de re quicquam dubitare.

Quæstio XI.

Quis sit proprius Sacramenti Confirmationis minister.

Episcopi soli sunt ministri Confirmationis. Cone. Trid. Sess. 7 de Conf. can. 3 et Sess. 23 de Sacr. Ord. c. 4 et can. 7.

I. Docere etiam Pastores debent, quibus potissimum hujus Sacramenti administratio commissa sit. Nam quum multi sint, ut est apud Prophetam,1) qui currant, neque tamen mittantur: necesse est, qui veri et legitimi ejus ministri sunt, tradere, ut fidelis populus Confirmationis Sacramentum et gratiam consequi possit. Solum itaque Episcopum hujus Sacramenti conficiendi ordinariam potestatem habere, sacræ litteræ ostendunt. Nam in Actis Apostolorum legimus, quum Samaria verbum Dei accepisset, Petrum et Joannem ad eos missos esse, qui oraverunt pro ipsis, ut acciperent Spiritum Sanctum; nondum enim in quemquam illorum venerat, sed baptizati tantum erant.2) Quo in loco licet videre, eum, qui baptizaverat, quod tantum esset Diaconus, confirmandi potestatem nullam habuisse: sed munus illud perfectioribus ministris, hoc est, Apostolis, reservatum esse. Quin etiam, ubicumque sacræ Scripturæ hujus Sacramenti mentionem faciunt, idem observari potest.3)

Neque ad eam rem demonstrandam desunt SS. Patrum atque Pontificum, Urbani, Eusebii, Damasi, Innocentii, Leonis, clarissima testimonia; quemadmodum ex eorum decretis perspicuum est?) Divus quoque Augustinus graviter queritur de corrupta Ægyptiorum et Alexandrinorum consuetudine, quorum Sacerdotes audebant Confirmationis Sacramentum administrare.5)

Omnis Confirmationem administrare nequit.

II. Ac jure quidem hoc factum esse, ut ejusmodi munus ad Episcopos deferretur, hac similitudine possunt Pastores declarare.

') .Ier. 23, 21. 2) Act. 8, 14—17. 3) cf. Act. 19, 6. 4) Urban, ep. ad omnes Christian. Euseb. cp. 3 ad episc. Tuse, et Camp. Damas, ep. 4 ad Prosp. orthod. Jnnoc. ad Vereu. c. 3. Leo ep. 88 ad Germaniæ et Galliæ episcopos. *) Aug. in Quæst. 42 in N. T.

Ut enim in exstruendis ædificiis etsi fabri, qui inferiores ministri sunt, cæmenta, calcem, ligna, et reliquam materiam parant atque componunt, absolutio tamen operis ad architectum spectat: ita etiam hoc Sacramentum, quo veluti spirituale ædificium perficitur, a nullo alio, nisi a summo sacerdote, administrari opus erat.

Quæstio XII.

Cur in Confirmatione Patrini assumantur, et quæ in Confirmatione affluitas contrahatur.

Cf. Cone. Trid. Sess. 24 de Ref. Alatr. c. 2.

Additur vero etiam patrinus, quemadmodum in Baptismo fieri demonstratum est. Nam si, qui gladiatoriam dimicationem subeunt, alicujus indigent, cujus arte et consilio doceantur, quibus ictibus ac petitionibus, salvis ipsis, conficere adversarium possint: quanto magis fideles, quum Sacramento Confirmationis, quasi firmissimis, armis tecti ac muniti, in spirituale certamen, cui æterna salus proposita est, descendunt, ducis ac monitoris indigebunt! Recte igitur ad hujus quoque Sacramenti administrationem patrini advocandi sunt, quibuscum eadem spiritualis affinitas conjungitur, quæ legitima nuptiarum fœdera impedit; ut antea docuimus, quum de patrinis ageretur, qui ad Baptismum adhibendi sunt.

Quæstio XIII.

Confirmationis Sacramentum non est absolute necessarium, non tamen prætermittendum.

Confirmatio etsi ad salutem omnino non sit necessaria, a nullo tamen praetermitti debet.

I. Sed quoniam sæpe evenit, ut fideles in hoc Sacramento suscipiendo, aut præpropera festinatione, aut dissoluta quadam negligentia et cunctatione utantur (nam de iis, qui ad eum impietatis gradum venerunt, ut illud contemnere et aspernari audeant, nihil est quod dicamus): aperiendum est etiam Pastoribus, qui, qua ætate, quo pietatis studio præditi esse debeant, quibus Confirmationem dare oportet. Atque illud in primis docendum est, hoc Sacramentum ejusmodi necessitatem non habere, ut sine eo salvus quis esse non possit Quamquam vero necessarium non est, a nemine tamen prætermitti debet, sed potius maxime cavendum est, ne in re sanctitatis plena, per quam nobis divina munera tam large impertiuntur, aliqua uegligentia committatur. Quod enim omnibus communiter ad sanctificationem Deus proposuit, ab omnibus etiam summo studio expetendum est. Ac sanctus quidem Lucas, quum admirabilem illam Spiritus Sancti effusionem describeret, ita inquit: „Et factus est repente de cœlo sonus, tanquam advenientis spiritus vehementis, et replevit totam domum“.[1] Deinde paucis interjectis[2]: „Et repleti sunt omnes Spiritu Sancto.“

[1]) Act. 2, 2. [2]) V. 4.

Ecclesiæ Christi clarum initium. Sacramento Confirmationis Christiani hominis forma perfecte absolvitur.

II. Ex quibus verbis licet intelligere, quoniam domus illa sanctæ Ecclesiæ figuram et imaginem gerebat, ad omnes fideles confirmationis Sacramentum, cujus initium ab eo die ductum est, pertinere. Atque id etiam ex ipsius Sacramenti ratione facile colligitur; illi enim sacro chrismate confirmari debent, quibus spirituali incremento opus est, et qui ad perfectum Christianæ religionis habitum perducendi sunt. At nulli id non maxime convenit; ut enim hoc spectat natura, ut qui in lucem eduntur, adolescant, atque ad perfectam aetatem perveniant, etiam si interdum, quod vult, minus assequatur: ita communis omnium mater, Catholica Ecclesia, vehementer optat, ut in eis, quos per Baptismum regeneravit, Christiani hominis forma perfecte absolvatur. Id autem, quoniam mysticæ unctionis Sacramento efficitur, perspicuum est, eam ad universos fideles æque pertinere.

Quæstio XIV.

Qua ætate Christiani ad hoc Sacramentum sint admittendi.

In quo illud observandum est, omnibus quidem post Baptismum Confirmationis Sacramentum posse administrari, sed minus tamen expedire hoc fieri, antequam pueri rationis usum habuerint. Quare si duodecimus annus non exspectandus videatur, usque ad septimum certe hoc Sacramentum differre, maxime convenit. Neque enim confirmatio ad salutis necessitatem instituta est, sed ut ejus virtute optime instructi et parati inveniremur, quum nobis pro Christi fide pugnandum esset; ad quod sane pugnæ genus pueros, qui adhuc usu rationis carent, nemo aptos esse judicarit.

Quæstio XV.

Quo pacto, qui jam ætate sunt provectiores, se ad hoc Sacramentum præparare debeant.

Confirmandi peccatorum commissorum pœniteant. De Cons. D. 5 cap. ut jejuni.

Ex his igitur efficitur, ut, qui adulta jam ætate confirmandi sunt, siquidem hujus Sacramenti gratiam et dona consequi cupiant, eos non solum fidem et pietatem afferre, sed graviora etiam peccata, quæ admiserunt, ex animo dolere oporteat. Qua in re elaborandum est, ut peccata etiam prius confiteantur, et Pastorum cohortatione ad jejunia et alia pietatis opera suscipienda incitentur, admoneanturque, laudabilem illam antiquæ Ecclesiæ consuetudinem renovandam esse, ut non nisi jejuni hoc Sacramentum susciperent.

Quod quidem fidelibus facile persuaderi posse existimandum est, si hujus Sacramenti dona admirabilesque effectus intellexerint.

Quæstio XVI.

Qui sint confirmationis effectus.

Confirmationis effectus.

I. Itaque Pastores docebunt, Confirmationem hoc cum cæteris Sacramentis commune habere, ut, nisi impedimentum aliquod inferatur, novam gratiam tribuat. Etenim hæc sacra et mystica signa ejusmodi esse demonstratum est, quæ gratiam declarant atque efficiunt; ex quo sequitur, ut peccata etiam condonet ac remittat, quoniam gratiam simul cum peccato ne fingere quidem nobis licet.

Esse in gratia et manere in peccato repugnant. Ratio nominis, initio hujus capitis proposita, hic illustratur. Cone. Trident. Sess. 7. c. 1. de Conf.

II. Sed præter hæc, quæ cum aliis communia censenda sunt, primum quidem illud proprie Confirmationi tribuitur, quod Baptismi gratiam perficit. Qui enim per Baptismum Christiani effecti sunt, quasi infantes modo geniti, teneritatem adhuc et mollitiem quandam habent; ac deinde chrismatis Sacramento adversus omnes carnis, mundi, et diaboli impetus robustiores fiunt, et eorum animus in fide omnino confirmatur, ad confitendum et glorificandum nomen Domini nostri Jesu Christi; ex quo etiam nomen ipsum inventum esse nemo dubitarit. Neque enim, ut quidam non minus imperite quam impie finxerunt, Confirmationis vocabulum ab eo deducitur, quod olim, qui infantes baptizati erant, quum jam adulti essent, ad Episcopum adducebantur, ut fidem Christianam, quam in Baptismo susceperant, confirmarent; ita ut Confirmatio nihil a catechesi differre videatur, cujus consuetudinis nullum probatum testimonium afferri potest. Sed ab eo nomen rei impositum est, quod hujus Sacramenti virtute Deus iu nobis id confirmat, quod Baptismo operari cœpit, nosque ad Christian® soliditatis perfectionem adducit. Nec vero confirmat solum, sed auget etiam; de quo Melchiades ita testatur: „Spiritus Sanctus, qui super aquas „Baptismi salutifero descendit illapsu, in fonte plenitudinem tribuit „ad innocentiam, in confirmatione augmentum præstat ad gratiam".[1]) Deinde non auget modo, sed admirabili quadam ratione auget. Hoc autem pulcherrime indumenti translatione Scriptura significavit atque expressit; inquit enim Dominus Salvator, quum de hoc Sacramento loqueretur: „Sedete in civitate, quoad usque induamini virtute ex alto“.[2])

[1]) Ep. ad Episc. Hisp. [2]) Lue. 24, 49.

Quæstio XVII.

Virtus Confirmationis ex his, quæ Apostolis evenerunt, declaranda.

Vis Confirmationis ex robore Apostolorum, illa suscepto, ostenditur.

I. Quodsi Pastores voluerint divinam hujus Sacramenti efficientiam ostendere (hoc vero ad commovendos fidelium animos maximam vim habiturum esse dubitari non potest), satis erit, quid ipsis Apostolis evenerit, explicare. Illi enim ante passionem, vel sub ipsam passionis horam, adeo infirmi et remissi fuerunt, ut, quum Dominus comprehensus est, statim se in fugam conjecerint; Petrus vero, qui Ecclesiæ petra et fundamentum designatus erat, et summam constantiam excelsique animi magnitudinem præ se tulerat, unius mulierculae voce perterritus, se Jcsu Christi discipulum esse, non semel aut iterum, sed tertio negaverit: ac post resurrectionem omnes propter metum Judæorum inclusi domi se continuerint. At vero in die Pentecostes tanta Spiritus Sancti virtute omnes repleti sunt, ut dum Evangelium, quod eis commissum erat, non solum in Judæorum regione, sed universo orbe audacter et libere disseminarent, nihil sibi felicius accidere posse existimaverint, quam quod «dignill haberentur, qui «pro Christi nomine contumeliam", vincula, tormenta, cruces perferrent.[1])

Confirmationis character.

II. Habet præterea Confirmatio eam vim, ut characterem imprimat: quo fit, ut nulla unquam ratione iterari possit, quod etiam in Baptismo supra observatum est, ac de Sacramento Ordinis quoque suo loco planius exponetur. Hæc igitur, si a Pastoribus sæpe et accurate explicata erunt, vix fieri poterit, quin fideles, cognita hujus Sacramenti dignitate atque utilitate, illud summa cum diligentia sancte et religiose suscipere studeant.

De ritibus Confirmationis.

III. Restat nunc, ut aliqua etiam de ritibus et cæremoniis, quibus in hoc Sacramento administrando Catholica Ecclesia utitur, breviter perstringantur; quæ explicatio quanto usui futura sit, Pastores intelligent, si, quæ antea dicta sunt, quum hic locus tractaretur, repetere voluerint.

Quæstio XVIII.

Qnare eorum, qui confirmantur, frons ad modum crucis ungatur.

Qui igitur confirmantur sacro chiasmate, in fronte unguntur. Nam hoc Sacramento Spiritus Sanctus in animos fidelium sese infundit, in eisque robur et fortitudinem auget, ut in spirituali

Act. 5, 41.

certamine viriliter pugnare, et nequissimis hostibus resistere queant. Quocirca declaratur, eos nullo metu, aut verecundia, quarum affectionum signa maxime in fronte solent apparere, a libera Christiani nominis confessione absterrendos esse. Præterea nota illa, qua Christianus a cæteris, veluti miles insignibus quibusdam ab aliis, distinguitur, in illustriori corporis parte imprimenda erat.

Quæstio XIX.

Quo potissimum tempore hoc Sacramentum conferatur.

Pentecostes tempore praecipue administratur.

Sed illud quoque solemni religione in Ecclesia Dei servatum est, ut in Pentecoste præcipue hoc Sacramentum administraretur, quod hoc maxime die Apostoli Spiritus Sancti virtute roborati et confirmati sint, cujus divini facti recordatione fideles admonerentur, quæ quantaque mysteria in sacra unctione cogitanda essent.

Quæstio XX.

Cur Episcopus alapam infligat, et pacem confirmato imprecetur.

Alapa quid significet?

I. Deinde vero qui mictus et confirmatus est, ut meminerit, se tanquam fortem athletam paratum esse oportere ad omnia adversa invicto animo pro Christi nomine ferenda, manu leviter in maxilla ab Episcopo cæditur.

Pacis imprecatio.

II. Postremo autem pax ei datur, ut intelligat,*) se gratiæ coelestis plenitudinem et pacem, „quæ exsuperat omnem sensum", consecutum esse. Atque hæc summa eorum sit, quæ de Chrismatis Sacramento a Pastoribus, non tam quidem nudis verbis et oratione, quam inflammato quodam pietatis studio explicanda sunt, ut ea in animis intimisque fidelium cogitationibus inserere videantur.

*) Phil. 4. 7.

CAPUT IV.

De Sacramento Eucharistiae.

Quæstio I.

Quare mysteria Eucharistiæ sumina cum reverentia tractari et suscipi debeant.

Quæ de Sacramento Eucharistiæ hic traduntur, quædam subtiliora sunt, quam ut necessarium sit, ea passim omnibus exponere usque ad Q. 39. Alia omnibus fidelibus utiliter inculcantur, quæ ab illo loco ad finem capitis tractantur.

Quemadmodum ex omnibus sacris mysteriis, quæ nobis tanquam divinæ gratiæ certissima instrumenta Dominus Salvator noster commendavit, nullum est, quod cum sanctissimo Eucharistiæ Sacramento comparari queat: ita etiam nulla gravior alicujus sceleris animadversio a Deo metuenda est, quam si res omnis sanctitatis plena, vel potius, quæ ipsum sanctitatis auctorem et fontem continet, neque sancte, neque religiose a fidelibus tractetur. Id vero Apostolus et sapienter vidit, et de eo nos aperte admonuit. Nam quum declarasset, quanto illi scelere obstricti essent, qui corpus Domini non dijudicarent, statim subjecit:1) „Ideo inter vos multi infirmi, et imbecilles, et dormiunt multi". Ut igitur fidelis populus, quum coelesti huic Sacramento divinos honores tribuendos esse intellexerit, et gratiæ uberes fructus capiat, et justissimam Dei iram effugiat, illa omnia a Pastoribus diligentissime exponenda erunt, quæ ejus majestatem magis illustrare posse videantur.

Quæstio II.

Qua de causa et quando Eucharistiæ Sacramentum sit institutum.

Eucharistiæ irreverentia quantum sit peccatum. De institutione Sacrani. Each. Cone. Trident. Sess. 13 de Euch. c. 2. Causa institutionis. Tempus institutionis. Leo Serm. 7. de Pass. Dom.

Qua in re opus erit, ut Pauli Apostoli rationem secuti, qui se, quod a Domino acceperat, Corinthiis tradidisse professus est,2) imprimis hujus Sacramenti institutionem fidelibus explicent. Ita vero gestam rem esse, ex Evangelista perspicue colligitur. „Quum“ enim Dominus „dilexisset suos, in finem dilexit eos";8) cujus quidem amoris, ut divinum aliquod atque admirabile pignus daret, sciens horam jam advenisse, ut transiret ex hoc mundo ad Patrem, ne ullo unquam tempore a suis abesset, inexplicabili consilio quod omnem naturæ ordinem et conditionem superat, perfecit. Etenim, celebrata cum discipulis agni paschalis cœna, ut figura veritati, umbra corpori cederet, «panem accepit, Deoque gratias agens benedixit, ac fregit, deditque discipulis suis, et dixit: Accipite et manducate: Hoc est corpus meum, quod pro vobis tradetur: hoc facite in meam commemorationem. Similiter et calicem accepit, postquam cœnavit, dicens: Hic calix novum Testamentum

1) 1 Cor. 11, 30. ■) 1 Cor. 11, 23. 3) Joan. 13, 1.

est in meo sanguine. Hoc facite, quotiescumque bibetis, in meam commemorationem." ')

Quæstio III.

Cur hoc Sacramentum Eucharistia vocetur.

Dignitas Sacramenti pluribus vocabulis explicatur. Eucharistia cur dicatur? Chrysost. Horn. 24 in 1 Cor. sup. illud: Calix bened.

Hujus ergo admirabilis Sacramenti dignitatem attine excellentiam, quum sacri scriptores fieri nullo modo posse intelligercnt, ut uno vocabulo demonstrarent, pluribus eam nominibus exprimere conati sunt. Interdum enim «Eucharistiam" appellant; quod verbum, vel bonam gratiam, vel gratiarum actionem latine reddere possumus. Ac recte quidem bona gratia dicendum est, tum quia vitam æternam, de qua scriptum est:2) „Gratia Dei vita æterna-* praesignificat; tum quia Christum Dominum, qui vera gratia, atque omnium charismatum fons est, in se continet. Nec vero minus apte gratiarum actionem interpretamur; siquidem quum hanc purissimam hostiam immolamus, immensas quotidie gratias pro universis in nos beneficiis Deo agimus, utque in primis pro ejus gratiæ tam excellenti bono, quam nobis hoc Sacramento tribuit. Sed id ipsum etiam nomen cum iis, quæ a Christo Domino gesta esse in hoc mysterio instituendo legimus, optime convenit. Etenim „panem accipiens fregit, ac gratias egit". David quoque, quum hujus mysterii magnitudinen contemplaretur, antequam carmen illud pronuntiaret:3) «Memoriam fecit mirabilium suorum misericors et miserator Dominus, escam dedit timentibus se":') gratiarum actionem praeponendam existimavit, quum inquit: «Confessio et magnificentia opus ejus".

Quæstio IV.

Quare hoc Sacramentum communio, pacis et charitatis Sacramentum nominetur.

Cone. Nic. c. 14. Sacrificium communio cur nominetur?

I. Frequenter etiam nomine sacrificii declaratur; de quo mysterio paulo post latius dicendum erit. Vocatur præterea Communio; quod verbum ex illo Apostoli loco sumptum esse liquet, ubi ait:5) «Calix benedictionis, cui benedicimus, nonne communicatio sanguinis Christi est? et panis, quem frangimus, nonne participatio corporis Domini est?" Nam, ut Damascenus explanavit,6) hoc Sacramentum Christo nos copulat, atque ejus carnis et deitatis participes efficit, nosque inter nos in eodem Christo conciliat ac conjungit, et veluti unum corpus coagmentat.

') 1 Cor. 11, 24. Matth. 26, 26—28. Luc. 22, 19. Marc. 14, 22. -) Rom. 6, 23. 3) Ps. 110, 4. 4) Ps. 110, 3. 5) 1 Cor. 10, 16. ") De orthod. Eide .1. 14. c. 14.

Sacramentum pacis et caritatis. Cone. Trid. Sess. 13 de Euehar. in Præf.

II. Ex quo factum est, ut Sacramentum etiam pacis et caritatis diceretur, ut intelligercmus, quam indigni sint Christiano nomine, qui inimicitias exercent; odiaque, dissidia, discordias, ut teterriinas fidelium pestes, omnino exterminandas esse, quum praesertim quotidiano religionis nostræ sacrificio nihil nos studiosius servare, quam pacem et caritatem profiteamur.

Quæstio V.

Qua ratione idem Sacramentum viaticum et cœna dicatur.

Sed „viaticum“ etiam frequenter a sacris scriptoribus appellatur, tum quia spiritualis cibus est, quo in hujus vitæ peregrinatione sustentamur; tum quia viam nobis ad æternam gloriam et felicitatem munit. Quare ex veteri Ecclesiæ Catholicæ instituto servari videmus, ut nemo fidelium sine hoc Sacramento e vita excedat.1) Ac vetustissimi quidem Patres, Apostoli auctoritatem secuti, ,,Cœnæ“ etiam nomine sacram Eucharistiam interdum vocarunt, quod in illo novissimæ cœnæ salutari mysterio a Christo Domino sit instituta.

Quæstio VI.

Eucharistia cibo aut potu sumpto confici et sumi non potest.

A jejunis conficienda et sumenda est Eucharistia. D. Aug. Ep. 118. cap. 6.

Neque vero propterea a cibo aut potione Eucharistiam conficere aut sumere licet, quod ab Apostolis salutariter introducta consuetudo, quemadmodum veteres scriptores memoriæ prodiderunt perpetuo retenta, ac servata est, ut a jejunis tantum perciperetur.

Quæstio VII.

Eucharistia veri nominis Sacramentum est.

Cone. Trident. Sess. 13 de Euch. cap. 3.

Sed explicata nominis ratione, docendum erit, hoc verum esse Sacramentum, atque unum ex septem illis, quæ sancta Ecclesia semper religiose coluit ac venerata est. Nam quum calicis consecratio fit, mysterium fidei appellatur. Præterea, ut infinita pene sacrorum scriptorum testimonia omittamus, qui hoc inter vera Sacramenta numerandum esse, perpetuo senserunt; ex ipsa ratione et natura Sacramenti idem convincitur.2) Etenim in eo signa sunt externa et sensibus subjecta. Habet deinde gratiæ significationem et efficientiam. Præterea de Christi institutione neque Evangelistæ, neque Apostolus, dubitandi locum relinquunt. Quæ omnia quum in unum conveniant ad Sacramenti veritatem confirmandam, nullis aliis argumentis opus esse perspicitur.

1) Cone. Nic. c. 12. 2) Carth. 4. c. 77 et 78.

Quæstio VIII.

Mnlta esse in hoc Sacramento, quibus Sacramenti nomen conveniat.

Eucharistia adoranda. Conc. Trid. Sess. 13 cap. 5 et can. 6.

Sed illud diligenter Pastoribus observandum est, inulta in hoc mysterio esse, quibus aliquando Sacramenti nomen sacri scriptores tribuerunt. Interdum enim et consecratio et perceptio, frequenter vero et ipsum Domini corpus et sanguis, qui in Eucharistia continetur, Sacramentum vocari consuevit. Inquit enim D. Augustinus:[1] Sacramentum hoc duobus constare, visibili scilicet elementorum specie, et invisibili carne et sanguine ipsius Domini nostri Jesu Christi. Atque ad eundem modum hoc Sacramentum adorandum esse, nimirum corpus et sanguinem Domini intelligentes, affirmamus. Verum hæc omnia minus proprie Sacramenta dici, perspicuum est. Ipsæ autem panis et vini species veram et absolutam hujus nominis rationem habent.

Quæstio IX.

Quomodo differat Eucharistia a reliquis omnibus Sacramentis.

Eucharistia proprie dicitur Sacramentum propter species panis et vini. Conc. Trident. Sess. 13 cap. 2 can. 4.

Sed quantum hoc Sacramentum a reliquis omnibus differat, facile colligitur. Nam cætera Sacramenta materiæ usu perficiuntur, dum scilicet alicui administrari ea contingit. Baptismus enim Sacramenti naturam tunc adipiscitur, quum reipsa homo aqua abluitur; at vero ad Eucharistiæ perfectionem satis est ipsius materiæ consecratio; utrumque enim Sacramentum esse non desinit, quamvis in pyxide asservetur. Deinde in conficiendis aliis Sacramentis nulla fit materiæ atque elementi in aliam naturam mutatio: etenim Baptismi aqua, aut Chrismatis oleum, quum illa Sacramenta administrantur, priorem aquæ et olei naturam non amittunt: in Eucharistia vero, quod panis et vinum ante consecrationem erat, confecta consecratione, vere est corporis et sanguinis Domini substantia.

Quæstio X.

Duplex Eucharistiæ materia duo Sacramenta non constituit.

Unum Eucharistiæ sacramentum, non duo. Sacramentum Eucharistiæ significat et efficit unionem membrorum Ecclesiæ. Conc. Trident. Sess. 13 in Præf. et cap. 8.

Licet autem duo sint elementa, panis scilicet et vinum, ex quibus integrum Eucharistiæ Sacramentum conficitur, non tamen plura Sacramenta, sed unum tantum esse, Ecclesiæ auctoritate docti confitemur; aliter enim septenarius Sacramentorum numerus,

[1] De Catech. Rudib. c. 16.

quemadmodum semper traditum, atque a Conciliis Lateranensi, Florentino et Tridentino decretum est, constare non poterit. Nam quum hujus Sacramenti gratia unum corpus mysticum efficiatur, ut Sacramentum ipsum rei, quam efficit, conveniat: unum esse oportet, atque unum quidem, non quia individuum sit, sed quia unius rei significationem habet. Nam quemadmodum cibus et potio, quæ duæ diversæ res sunt, ad imam tantum rem adhibentur, ut scilicet vires corporis reficiantur: ita etiam duas illis diversas Sacramenti species respondere consentaneum fuit, quæ cibum spiritualem significarent, quo mentes sustinentur et recreantur. Quare a Domino Salvatore dictum est: „Caro mea vere est cibus, et sanguis meus vere est potus".1) Sed diligenter explicandum est, quid Eucharistiae Sacramentum significet, ut fideles sacra mysteria oculis intuentes, simul etiam divinarum rerum contemplatione animum pascant.

Quæstio XI.

Quarum rerum significatio hoc Sacramento includatur.

Eucharistiae Sacramentum tria significat mysteria. Primum præteritum.

I. Tria vero sunt, quæ nobis hoc Sacramento indicantur. Primum est Christi Domini passio, quæ jam prætcriit; ipse enim docuit: ,,Hoc facite in meam commemorationem",2) et Apostolus testatus est: Quotiescunque manducabitis panem hunc, et calicem bibetis, mortem Domini annuntiabitis, donec veniat".3)

Secundum præsens.

II. Alterum est divina et coelestis gratia, quæ præsens ad animam alendam et conservandam hoc Sacramento tribuitur. Quemadmodum enim Baptismo in novam vitam gignimur, Confirmatione roboramur, ut Satanæ repugnare, et palam Christi nomen profiteri possimus: ita Eucharistiæ Sacramento alimur ac sustentamur.

Tertium futurum.

III. Tertium est, quod futurum praenuntiat, æternæ jucunditatis et gloriæ fructus, quem in coelesti patria ex Dei promissione capiemus. Hæc igitur tria, quæ instantis, præteriti et consequentis temporis varietate distingui perspicuum est, sacris mysteriis ita significantur, ut totum Sacramentum, quamvis ex diversis speciebus constet, ad singula horum declaranda, tanquam ad unius rei significationem referatur.

») Joan. 6, 56. !) Luc. 22, 19. s) 1 Cor. 11, 26.

Quæstio XII.

Quæ sit hujus Sacramenti materia, et cujusmodi panis sit consecrandus.

Materia Eucharistiæ duplex. Panis triticeus.

I. Sed in primis cognoscenda est a Pastoribus hujus Sacramenti materia, tum ut ipsi rite illud possint conficere; tum etiam ut fideles admoneantur, cujus rei symbolum sit, atque ejus rei, quam significat, studio et desiderio exardescant. Duplex itaque est hujus Sacramenti materia: altera panis ex tritico confectus, de qua primo agetur; de altera postea dicendum erit. Nam, ut docent Evangelistæ Matthaeus, Marcus et Lucas, Christus Dominus panem in manus accepit, benedixit, et fregit dicens: „Hoc est corpus meum."[1] Apud Joannem quoque idem Salvator noster se ipsum panem appellavit, quum inquit: „Ego sum panis vivus, qui de ccelo descendi."[2]

Panis varia genera.

II. Quum autem varia sint panis genera, vel quia materia differunt, ut quum alius ex tritico, alius ex hordeo, aut ex leguminibus cætcrisque terræ fructibus confectus est, vel quia diversis qualitatibus præditi sunt (uni enim fermentum additur, alter vero fermenti omnino expers esse potest): quod ad primum attinet, Salvatoris verba ostendunt, panem ex tritico confici oportere; communi enim loquendi consuetudine, quum panis absolute dicitur, panem ex tritico intelligi satis constat.

Panis ille triticeus et azymus sit.

III. Id etiam veteris Testamenti figura declaratur. Præceptum enim a Domino fuerat, ut „panes propositionis", qui hoc Sacramentum significabant, „ex simila" conficerentur.[3] Sed quemadmodum nullus panis, nisi triticeus, apta ad Sacramentum materia putandus est, hoc enim Apostolica traditio nos docuit, et Ecclcsiæ Catholic» auctoritas firmavit): ita etiam ex iis, qu» Christus Dominus gessit, azymum esse debere, facile intelligitur. Ipse enim „primo azymorum die", quo niliil fermentati domi habere Judæis licebat, hoc Sacramentum confecit atque instituit.[4]

Objectio. Solutio.

IV. Quod si quis Joannis Evangelist» auctoritatem opponat, qui hæc omnia „ante festum diem Pasch»"[5] acta esse commemorat: ea ratio facile dissolvi potest. Etenim quem primum azymorum diem cæteri Evangelist» appellarunt, quod feria quinta vespere dies festi azymorum inciperent, quo tempore Salvator noster Pascha celebravit: eum ipsum diem Joannes pridie Pasch» fuisse describit, ut qui diei naturalis spatium, quod ab oriente sole

1) Matth. 26, 26. Mare. 14, 22. Luc. 22. 19. 2) Joan. 6, 41. 3) Lev. 24, 5. 4) Exod. 12, 19. 5) Joan. 13, 1.

inchoatur, in primis notandum existimavit. Quapropter divus etiam Chrysostomus primum azymorum diem interpretatur eum diem, quo ad vesperam azyma comedenda essent.1) Sed azymi panis consecratio quantum conveniat integritati, et mentis munditiae, quam fideles ad hoc Sacramentum afferre debent, ab Apostolo docemur, quum inquit: „Expurgate vetus fermentum, ut sitis nova conspersio, sicut estis azymi. Etenim Pascha nostrum immolatus est Christus; itaque epulemur, non in fermento malitiæ et nequitiæ, sed in azymis sinceritatis et veritatis".8)

Quæstio XIII.

Panis azymus ad Eucharistiam non omnino necessarius.

Conc. Flor. Eucharistia in pane fermentato confici possit, sed non licet.

I. Neque tamen ea qualitas adeo necessaria existimanda est, ut, si illa pani desit, Sacramentum confici non possit; utrumque enim panis genus veram et propriam panis rationem et nomen habet. Quamquam nemini licet privata auctoritate, vel potius temeritate, laudabilem Ecclesiæ suæ ritum immutare. Atque eo minus id facere Latinis sacerdotibus permissum est, quibus praeterea Pontifices Max. praeceperunt,8) ut ex azymo tantum sacra mysteria conficerent.

Quam multa materia consecrari debeat, non est definitum.

II. Atque hæc de altera hujus Sacramenti materia exposuisse satis sit; in quo tamen illud animadvertendum est, quam multa materia ad Sacramentum conficiendum uti oporteat, definitum non esse; quum illorum etiam certus numerus definiri nequeat, qui aut possint, aut debeant sacra mysteria percipere.

Quæstio XIV.

Quæ materia sit usurpanda ad consecrationem sanguinis Domini.

Vinum vitis aqua mixtum.

Superest, ut de altera hujus Sacramenti materia et elemento dicatur; est autem vinum ex vitis fructu expressum, cui modicum aquæ permistum sit. Nam Dominum Salvatorem vino in hujus Sacramenti institutione usum esse, Catholica Ecclesia semper docuit, quum ipse dixerit: „Non bibam amodo de hoc genimine vitis usque in diem illum".1) Quo in loco Chrysostomus: „De genimine", inquit, „vitis, quæ certo vinum, non aquam pro-

*) Homil. 82 in Matth. 2) 1 Cor. 5, 7. 8. 3) Lib. 3. decret, de celebrat, c. Litteras. 4) Matth. 26, 29. Marc. 14, 25.

duxit[1]) ut tanto ante illorum hæresim, qui aquam solam in hisce mysteriis adhibendam senserunt, convellere videretur.

Quæstio XV.

Aqua in Sacramento vino est admiscenda.

Conc. Florent. Aqua sola in hoc Sacramento non est consecranda. Conc. Trident. Sess. 22 de Sacram. Miss. c. 7 et can. 9.

Aquam vero Dei Ecclesia vino semper admiscuit; primum, quod id a Christo Domino factum esse, et Conciliorum auctoritate et sancti Cypriani[2]) testimonio comprobatur; deinde, quod sanguinis et aquæ, quæ ex ejus latere exierunt, hac permistione memoria renovatur. Tum vere „aquæ“, ut in Apocalypsi[3]) legimus, populum designant, quare aqua vino admista, fidelis populi cum Christo capite conjunctionem significat. Atque hoc ex apostolica traditione perpetuo sancta Ecclesia servavit.

Quæstio XVI.

Non est necessarium absolute aquam adhiberi, et minor aquæ, quam vini quantitas esse debet.

Consecratio vini sine aqua vipi etiam suam habet. Cur aquæ parva quantitas esse debet.

Sed quamvis aquæ admiscendæ ita graves rationes sint, ut eam sine mortali peccato prætermittere non liceat: ea tamen si desit, Sacramentum constare potest. Illud autem Sacerdotibus animadvertendum est, quemadmodum in sacris mysteriis aquam vino adhibere oportet, sic etiam modicam infundendam esse. Nam, Ecclesiasticorum scriptorum sententia et judicio, aqua illa in vinum convertitur. Quare de eo Honorius Pontifex ita scribit: perniciosus in tuis partibus inolevit abusus, videlicet quod major quantitas aquæ in sacrificio, quam vini adhibetur; quum secundum consuetudinem rationabilem Ecclesiæ generalis longe plus vini quam aquæ adhibendum sit [4]) Hujus igitur Sacramenti hæc duo tantum elementa sunt, ac merito pluribus decretis sancitum est, ne quid aliud præter panem et vinum, quod nonnulli facere non verebantur, offerre liceat.[5]) Sed jam videndum est, hæc duo panis et vini symbola quam apta sint ad eas res declarandas, quarum Sacramenta esse credimus et confitemur.

Quæstio XVII.

Quot et quantas res panis et vini symbola in hoc Sacramento repræsentent.

Declaratur, cujus rei sint signa panis et vinum, quemque effectum habeant, et quomodo Eucharistia sit Sacramentum.

I. Primum enim Christum nobis significant, ut vera est hominum vita, ipse enim Dominus ait: „Caro mea vere est cibus, et

[1]) Hom. 83 in Matth. [2]) Lib. 2. ep. 63 ad Cæcil. [3]) Apoc. 17, 15. [4]) Lib. 3. decret. de Miss, celebr. c. Perniciosus. [5]) De consecr. dist. 2.

sanguis meus vere est potus".[1] Quum igitur corpus Christi Domini vitæ æternæ alimentum illis præbeat, qui ejus Sacramentum pure et sancte suscipiunt, recte iis potissimum rebus conficitur, quibus hæc vita continetur; ut fideles facile possint intelligere, pretiosi corporis et sanguinis Christi communione mentem animumque saturari. Nonnihil etiam hæc ipsa elementa ad id valent, ut eam cognitionem accipiant homines, esse in Sacramento corporis et Sanguinis Domini veritatem.

Veritas corporis et sanguinis Domini.

II. Nam quum panem et vinum in humanam carnem et sanguinem vi naturæ quotidie immutari animadvertamus: facilius adduci possumus hac similitudine, ut credamus, panis et vini substantiam in veram Christi carnem, verumque ejus sanguinem coelesti benedictione converti. Affert etiam aliquid adjumenti hæc admirabilis elementorum mutatio ad adumbrandum, quod fit in anima. Ut enim, etsi nulla extrinsecus panis et vini mutatio apparet, tamen eorum substantia in carnem et sanguinem Christi vere transit: ita etiam, tametsi in nobis nihil immutatum videtur, interius tamen ad vitam renovamur, dum veram vitam Eucharistiæ Sacramento accipimus. Accedit ad hæc, quod, quum unum Ecclesiæ corpus ex multis membris compositum sit, nulla re magis elucet ea conjunctio, quam panis vinique clementis. Panis enim ex multis granis conficitur, et vinum ex multitudine racemorum existit; atque ita nos, quum multi simus, hujus divini mysterii vinculo arctissime colligari, et tanquam unum corpus effici, declarant.

Quæstio XVIII.

Qua forma ad consecrandum panem uti oporteat.

Sequitur nunc, ut de forma, qua ad consecrandum panem uti oporteat, agatur; non quidem ejus rei causa, ut hæc mysteria fideli populo, nisi necessitas cogat, tradantur (eos enim, qui sacris initiati non sunt, de his erudiri, necessarium non est), sed ne formæ ignoratione in Sacramento conficiendo a Sacerdotibus turpissime peccetur. Itaque a sanctis Evangelistis Matthæo[2] et Luca[3] itemque ab Apostolo[4] docemur, illam esse formam: „Hoc est corpus meum". Scriptum est enim: Coenantibus illis, accepit Jesus panem, et benedixit, ac fregit, deditque discipulis suis, et dixit: Accipite et manducate: Hoc est corpus meum". Quæ quidem consecrationis forma, quum a Christo Domino servata sit, ea perpetuo Catholica Ecclesia usa est. Praetermittenda sunt hoc loco sanctorum Patrum testimonia, quæ infinitum esset enumerare, et Concilii Florentini decretum, quod omnibus patet, atque in promptu est; quum præsertim ex illis Salvatoris verbis: „Hoc facite in meam comme-

[1] Joan. 6, 56. [2] Matth. 26, 26. [3] Luc. 22, 19. [4] 1 Cor. 11, 24.

morationem",1) idem liceat cognoscere. Nam quod Dominus faciendum præcepit, non solum ad id, quod egerat, sed etiam ad ea, quæ dixerat, referri debet; atque ad verba maxime pertinere intelligendum est, quæ non minus efficiendi, quam significandi causa prolata erant. Sed ratione etiam id facile persuaderi potest. Nam forma ea est. qua illud significatur, quod in hoc Sacramento efficitur. Quum autem hæc verba id, quod fit, significent ac declarent, hoc est, panis conversionem in verum Domini nostri corpus: sequitur, formam in illis ipsis verbis constituendam esse; in quam sententiam, quod ab Evangelista dictum est, „benedixit“, licet accipere; perinde enim videtur intelligendum, ac si dixisset; accipiens panem benedicit, dicens: ,,Hoc est corpus meum||.2)

Quæstio XIX.

Non omnia verba, quæ ex consuetudine Ecclesiæ ad consecrationem adhibentur, sunt necessaria.

Quamvis enim Evangelista verba illa: „Accipite et comedite||, præposuerit: illis tamen non materiæ consecrationem, sed usum tantummodo significari, perspicuum est. Quare a Sacerdote quidem omnino proferri debent, sed ad Sacramentum conficiendum necessaria non sunt; quemadmodum etiam profertur conjunctio illa, „enim“, in corporis et sanguinis consecratione; aliter enim fiet, ut, si hoc Sacramentum nemini administrandum sit, confici non oporteat, aut non possit quidem; quum tamen dubitare non liceat, quin Sacerdos, prolatis ex more atque instituto sanctæ Ecclesiæ verbis Domini, aptam panis materiam vere consecret, quamvis deinde contingat, ut nulli unquam sacra Eucharistia administretur.

Quæstio XX.

Quæ sit forma conficiendi sanguinem.

Forma consecrandi vinum.

I. Jam vero quod ad vini, quæ est altera hujus Sacramenti materia, consecrationem attinet, ob eandem causam, quam supra commemoravimus, opus est, ut Sacerdos ejus formam cognitam et perspectam habeat. Eam igitur his verbis comprehendi certo credendum est: „Hic est calix sanguinis mei, novi et æterni Testamenti, mysterium fidei, qui pro vobis et pro multis effundetur in remissionem peccatorum||. Ex quibus verbis plura quidem e sacris Scripturis colliguntur, quædam vero in Ecclesia ex Apostolica traditione conservata sunt. Nam quod dicitur, ,,Hic est calix||, a I). Luca,3) et ab Apostolo4) scriptum est; quod vero sequitur: ..Sanguinis mei||, vel „sanguis meus novi Testamenti, qui pro vobis

*) Lue. 22, 19. s) JIatth. 26, 26. ’) Luc. 22, 20. 4) 1 Cor. 11, 23.

et pro multis effundetur in remissionem peccatorum", partim a D. Luca,[1] partim a D. Matthæo[2] flictum est. Verba autem illa, «æterni" et ,,Mysterium fidei", sancta traditio, Catholicæ veritatis interpres et custos, nos docuit. Verum de hac forma nemo dubitare poterit, si, quod antea dictum est de forma consecrationis, quæ ad panis elementum adhibetur, hoc etiam loco attendatur. Constat enim iis verbis, quæ vini substantiam in sanguinem Domini converti significant, hujus elementi formam contineri.

Sanguinis Christi effectus.

1. Quare, quum verba illa hoc aperte declarent: perspicuum est, aliam formam constituendam non esse. Exprimunt autem præterea quosdam effusi sanguinis in passione Domini admirabiles fructus, qui ad hoc Sacramentum maxime pertinent. Unus est aditus ad æternam hæreditatem, quæ novi atque æterni Testamenti jure ad nos venit. Alter est aditus ad justitiam per mysterium fidei; Jesum enim per fidem in sanguine ejus propitiatorem Deus proposuit, ut ipse sit justus, et justificans eum, qui ex fide est Jesu Christi.[3] Tertius est remissio peccatorum.

Forma consecrandi sanguinis explicatur.

IП. Quoniam vero hæc ipsa consecrationis verba plena mysteriorum sunt, aptissimeque ad rem conveniunt, diligentius perpendere ea oportet. Quod vero dicitur: „Hic est calix sanguinis mei", sic intelligendum est: Hic est sanguis meus, qui hoc calice continetur. Recte autem et apposite, dum sanguis hic, ut est fidelium potus, consecratur, calicis mentio facienda est; neque enim sanguis hujusmodi potionem satis significare videretur, nisi vase aliquo exceptus esset. Sequitur deinde, ,,ηovï Testamenti", quod quidem ob eam rem additum est, ut intelligeremus, Christi Domini sanguinem non figura, quemadmodum in veteri Testamento fiebat (de eo enim apud Apostolum ad Hebræos legimus, «sine sanguine Testamentum dedicatum non esse",[4] sed vere et re ipsa hominibus tradi; quod ad novum Testamentum pertinet. Quare Apostolus inquit: „Ideo novi Testamenti mediator est Christus, ut morte intercedente, repromissionem accipiant, qui vocati sunt, æternæ hæreditatis".[5] Verbum vero, „æterni“, ad hæreditatem æternam, quæ Christi Domini æterni testatoris morte ad nos jure pervenit, referendum est.

Quomodo vinum consecratum sit mysterium fidei.

IV. Quod subjungitur, «Mysterium fidei" non rei veritatem excludit, sed quod occulte latet, atque ab oculorum sensu remo-

*) Lue. 22, 20. 2) Matth. 26, 28. 3) Rom. 3, 25. 4) Hebr. 9, 18. ») Ibid. 9, 15.

tissimum est, certa fide credendum esse significat. Diversa vero hisce verbis sententia hoc loco subjecta est ab ea, quam habent, cum Baptismo etiam tribuuntur. Nam quod sanguinem Christi, sub vini specie latentem, fide cernimus, mysterium fidei dicitur. At Baptismus, quoniam universam Christianae fidei professionem complectitur, a nobis fidei Sacramentum, a Græcis mysterium jure appellatur. Quamquam alia etiam ratione sanguinem Domini, fidei mysterium dicimus, quod scilicet in eo maxime plurimum difficultatis et negotii humana ratio experiatur, quum nobis fides credendum proponit, Christum Dominum, verum Dei Filium, simulque Deum et hominem, mortem pro nobis pertulisse: quæ quidem mors sanguinis Sacramento designatur.

Quæstio XXI.

Cur maxime in sanguinis consecratione mortis mentio fiat.

Quapropter apposite hoc loco potius, quam in consecratione ■corporis, passio Dominica commemoratur, his verbis: Qui effundetur in remissionem peccatorum".[1] Sanguis enim separatim consecratus ad passionem Domini, et mortem, et passionis genus ante omnium oculos ponendum, majorem vim et momentum habet. Sed verba illa, quæ adduntur, „pro vobis et pro multis", a Matthæo et Luca singula a singulis sumpta sunt; quæ tamen sancta Ecclesia, Spiritu Dei instructa, simul conjunxit; pertinent autem ad passionis fructum atque utilitatem declarandam. Nam si ejus virtutem inspiciamus, pro omnium salute sanguinem a Salvatore effusum esse, fatendum erit: si vero fructum, quem ex eo homines perceperint, cogitemus, non ad omnes, sed ad multos tantum eam utilitatem pervenire, facile intelligemus. Quum igitur, „pro vobis", dixit, vel eos, qui aderant, vel delectos ex Judæorum populo, quales erant discipuli, excepto Juda, quibuscum loquebatur, significavit. Quum autem addidit, „pro multis", reliquos electos ex Judæis aut Gentibus intelligi voluit. Recte ergo factum est, ut, pro universis, non diceretur, quum hoc loco tantummodo de fructibus passionis sermo esset, quæ salutis fructum delectis solum attulit. Atque huc spectant verba illa Apostoli: „Christus semel oblatus est ad multorum exhaurienda peccata".[2] Et quod Dominus apud Joannem inquit: „Ego pro eis rogo, non pro mundo rogo, sed pro his, quos dedisti mihi, quia tui sunt".[3] Plurima alia in hujus consecrationis verbis latent mysteria, quæ Pastores assidua rerum divinarum meditatione et studio, ipsi per se, juvante Domino, facile assequentur.

‘) ilatth. 26, 28. Hebr. 9, 28. 3) Joan. 17, 9.

Quæstio XXII.

Nou expedit in hoc Sacramento sensuum adhibere judicium.

In hoc Sacramento sensuum judicium rejiciendum est.

Sed jam ad earum rerum explicationem oratio revertatur, quæ, ut a fidelibus ignorentur, nullo modo committendum est. Ac quoniam Apostolus admonet, gravissimum scelus admitti ab iis, „qui non dijudicant corpus Domini:‖ hoc in primis doceant Pastores, animum atque rationem a sensibus omni studio avocandam esse. Si enim fideles ea tantum in hoc Sacramento contineri sibi persuaserint, quæ sensibus percipiunt, in summam impietatem adducantur necesse est; quum nihil aliud præter panis ac vini speciem oculis, tactu, odoratu, gustu sentientes, panem tantummodo ac vinum in Sacramento esse judicaverint. Curandum igitur est, fidelium mentes, quam maxime fieri potest, a sensuum judicio abstrahantur, atque ad immensam Dei virtutem et potentiam contemplandam excitentur.

Quæstio XXIII.

Quid mysticæ consecrationis virtute in hoc Sacramento potissimum efficiatur.

Tria per consecrationem in hoc Sacramento effici.

Tria enim sunt maxime admiranda atque suspicienda, quæ· in hoc Sacramento verbis consecrationis effici, fides Catholica sine ulla dubitatione credit ac confitetur. Primum est, verum Christi Domini corpus, illud idqjn, quod natum ex virgine, in coelis sedet ad dexteram Patris, hoc Sacramento contineri. Alterum est, nullam in eo elementorum substantiam remanere, quamvis nihil magis a sensibus alienum et remotum videri possit. Tertium est, quod ex utroque facile colligitur, etsi verba consecrationis id maxime exprimunt, accidentia, quæ aut oculis cernuntur, aut aliis sensibus percipiuntur, sine ulla re subjecta esse, mira quadam atque inexplicabili ratione. Ac panis quidem et vini accidentia omnia licet videre, quæ tamen nulli substantiæ inhærent, sed per se ipsa constant; quum panis et vini substantia in ipsum Domini corpus et sanguinem ita mutetur, ut panis et vini substantia omnino esse desinat.

Quæstio XXIV.

Veritas Corporis Christi in Sacramento ex scripturis ostenditur.

Argumentum ex scripturis. Cone. Trident. Sess. 13 de Euehar. cap. Γ ib. can. 1.

I. Verum ut prius de primo agatur, conentur Pastores expli-

›) 1 Cor. 11, 29.

care, quam perspicua et clara sint Salvatoris nostri verba, quæ corporis ejus veritatem in Sacramento demonstrant. Nam quum inquit: „Hoc est corpus meum, hic est sanguis meus“: nemo, qui modo sanæ mentis sit, ignorare potest, quid nobis intelligendum sit; præsertim quum de humana natura sermo habeatur, quam in Christo vere fuisse, Catholica fides dubitare neminem patitur; ut vir sanctissimus atque doctissimus Hilarius præclare scripserit, de veritate carnis et sanguinis Christi, quum ex ipsius Domini professione, et fide nostra, caro ejus vere sit cibus, relictum non esse ambigendi locum.[1] Verum alter præterea locus a Pastoribus enucleandus est, ex quo aperte licet cognoscere, verum Domini corpus et sanguinem in Eucharistia contineri. Nam Apostolus, posteaquam commemoravit, panem et vinum a Domino consecratum, et sacra mysteria Apostolis suis administrata esse, subjungit: „Probet autem se ipsum homo, ac sic de pane illo edat, et de calice bibat. Qui enim manducat et bibit indigne, judicium sibi manducat et bibit, non dijudicans corpus Domini".[2]

Refutatur Zwinglianismus.

II. Quod si, ut hæretici dictitant, nihil aliud in Sacramento venerandum esset præter memoriam et signum passionis Christi: quid opus erat tam gravibus verbis fideles hortari, ut se ipsos probarent? Gravi enim illa judicii voce declaravit Apostolus, nefarium aliquod scelus ab eo admitti, qui impure sumens corpus Domini, quod in Eucharistia occulte latet, ab alio ciborum genere non distinguit; quod etiam supra in eadem epistola uberius explicavit Apostolus his verbis: „Calix benedictionis, cui benedicimus, nonne communicatio sanguinis Christi est? et panis, quem frangimus, nonne participatio corporis Domini est?“[3] Quæ quidem verba veram corporis et sanguinis Christi Domini substantiam demonstrant. Hæc igitur Scripturæ loca Pastoribus explicanda erunt, atque in primis docendum, nihil in iis dubii aut incerti relictum esse; præsertim, quum hæc Ecclesiæ Dei sacrosancta auctoritas interpretata sit.

Quæstio XXV.

Ecclesiæ Christi sententia de sensu Scripturarum et veritate corporis Domini in Eucharistia, quomodo sit perquirenda.

Primo inquirendus est Patrum et Doctorum Ecclesiæ per omnia consensus.

I. Ad cujus sententiæ cognitionem duplici via et ratione possumus pervenire. Prima est, quum Patres, qui ab initio Ecclesiæ

[1]) De Trinit. lib. 8. [2]) 1 Cor. 11, 28. [3]) Ibid. 10, 16.

atque omni deinceps ætate floruerunt, et Ecclesiastic» doctrinae· optimi testes sunt, consulimus. Hi vero summo consensu omnes hujus dogmatis veritatem apertissime tradiderunt; quorum singula testimonia afferre, quoniam operosi laboris esset satis erit pauca notare, vel indicare potius, ex quibus judicium de cæteris facile- fieri poterit. Primus igitur D. Ambrosius fidem suam proferat, qui in libro de iis, qui initiantur mysteriis, testatus est, verum Christi corpus in hoc Sacramento sumi, sicut vere ex virgine sumptum est; idque certissima fide tenendum esse. Et alio loco docet, ante consecrationem panem ibi esse; post consecrationem autem carnem Christi. Accedat alter testis D. Chrysostornus,l) non minoris fidei et gravitatis, qui quidem quum multis aliis in locis hanc ipsam veritatem profitetur et docet, tum vero praecipue Homilia 60 de iis, qui sacra mysteria impure sumunt; itemquc Homilia 44 et 45 in S. Joannem; inquit enim: „Pareamus Deo, neque contradicamus; licet vel cogitationibus, vel oculis nostris videatur adversari, quod dicitur; ipsius enim sermo infallibilis est, sensus noster facile seducitur". His vero omni ex parte consentiunt, quæ D. Augustinus, acerrimus Catholic» fidei propugnator, semper docuit, atque in primis titulum Psalmi 33 exponens; scribit enim: „Portare se in manibus suis, homini impossibile est. solique Christo convenire potest; ferebatur enim ille in manibus suis, quando commendans ipsum corpus suum ait: „Hoc est corpus menm". Ac Cyrillus, præterea Justinus et Irenæus, adeo aperte libro 4 in Joan, veram Domini carnem in hoc Sacramento esse affirmat, ut ejus verba nullis possint fallacibus et captiosis interpretationibus obscurari. Quod si Pastores alia etiam Patrum testimonia requirent, facile erit, sanctos Dionysium. Hilarium. Hieronymum, Damascenum addere, innumerabilesque alios, quorum de hac re gravissimas sententias, doctorum et piorum hominum industria et labore in unum congestas, passim legimus. Altera restat via, qua sanet» Ecclesiæ judicium in iis, quæ ad fidem pertinent, investigare liceat, contrariæ scilicet doctrin» et opinionis damnatio.

Veritas corporis Christi in Eucharistia per contrariæ sententiæ damnationem Ecclesiasticam potest cognosci.

II. At vero constat, semper corporis Christi veritatem in sancto Eucharisti» Sacramento ita per universam Ecclesiam diffusam et disseminatam esse, et consentienti voluntate ab omnibus fidelibus receptam, ut, quum ante quingentos annos Eerengarius id negare ausus esset, ibique signum tantummodo esse assereret, statim in Vercellensi Concilio, quod Leonis IX. auctoritate convocatum fuerat, omnium sententiis condemnatus, ipse hæresim suam

') Ad pop. Antioch, hom. 60 et 61.

anathemati addixerit, qui postea, quum ad eandem impietatis insaniam rediisset, tribus aliis Conciliis, Turonensi et duobus Romanis, quorum alterum Nicolaus П., alterum Gregorius VII. Pontifices Maximi convocarunt, damnatus est. Eam postea sententiam Innocentius III. in Concilio Lateranensi magno confirmavit; ac deinceps a Florentina et Tridentina Synodis ejusdem veritatis fides apertius declarata ac stabilita est. Hæc igitur si Pastores diligenter exposuerint (ut nihil dicamus de iis, qui erroribus obcæcati, nihil magis, quam veritatis lucem oderunt), et infirmos confirmare, et piorum mentes summa quadam lætitia et voluptate afficere poterunt.

Quæstio XXVI.

Induditnrne etiam Symbolo dogma de veritate Corporis Christi in hoc Sacramento?

Quum præsertim fidelibus dubitare non liceat, quin inter cæteros fidei articulos, hujus etiam dogmatis fides comprehendatur. Nam quum Dei summam omnium rerum potestatem credunt et confitentur, credant etiam necesse est, potestatem ei non defuisse maximi hujus operis efficiendi, quod in Eucharistiæ Sacramento admiramur et colimus. Deinde quum credunt sanctam Ecclesiam Catholicam: necessario sequitur, ut simul credant, eam esse, quam explicavimus, hujus Sacramenti veritatem.

Quæstio XXVII.

Quanta sit Ecclesiæ militantis dignitas ex hujus mysterii majestate ostenditur.

Dignitas Sacramenti Eucharistiæ et Ecclesiæ propter illud.

Sed nihil est profecto, quod ad piorum jucunditatem et fructum addi possit, quum hujus altissimi Sacramenti dignitatem contemplantur. Primum enim intelligunt, quanta sit Evangelicæ legis perfectio, cui datum est, id re ipsa habere, quod signis tantum et figuris Alosaicæ legis tempore adumbratum fuerat. Quare divinitus dictum est a Dionysio,[1]) Ecclesiam nostram mediani esse inter Synagogam et supremam Jerusalem, ac propterea utriusque participem. Ac profecto satis mirari fideles nunquam poterunt sanctæ Ecclesiæ perfectionem, ejusque gloriæ altitudinem, quum inter eam et coelestem beatitudinem unus tantum gradus intéressé videatur. Hoc enim nobis cum cœlitibus commune est, ut utrique Christum Deum et hominem præsentem habeamus: sed, quo uno gradu ab eis distamus, illi præsentes beata visione perfluuntur, nos præsentem et tamen ab oculorum sensu remotum, sacrorum mysteriorum admirabili integumento se occultantem, firma et constanti

‘) De Eccles. Hier. c. 5.

fille veneramur. Præterea fideles hoc Sacramento Christi Salvatoris nostri perfectissimam caritatem experiuntur; ejus enim bonitatem maxime decuit, naturam, quam a nobis sumpserat, a nobis nunquam subtrahere, sed, quantum fieri posset, esse, versarique nobiscum velle; ut illud omni tempore vere et proprie dictum videretur: ,.Deliciæ meæ esse cum filiis hominum".1)

Quæstio XXVIII.

Ossa, nervi, et qnæcumque ad hominis perfectionem pertinent, una cum divinitate hic vere adsunt.

De concomitantia partium corporis Christi in hoc Sacramento. Christus nomen Dei et hominis est.

Jam vero hoc loco a Pastoribus explicandum est, non solum verum Christi corpus, et quidquid ad veram corporis rationem pertinet, veluti ossa et nervos, sed etiam totum Christum in hoc Sacramento contineri. Docere autem oportet, Christum, nomen esse Dei et hominis, unius scilicet personæ, in quo divina et humana natura conjuncta sit. Quare utramque substantiam, et quæ utriusque substantiae consequentia sunt, divinitatem et totam humanam naturam, quæ ex anima et omnibus corporis partibus et sanguine etiam constat, complectitur, quæ omnia in Sacramento esse credendum est. Nam quum in cœlo tota humanitas divinitati in una persona et hypostasi conjuncta sit, nefas est suspicari, corpus, quod in Sacramento inest, ab eadem divinitate sejunctum esse.

Quæstio XXIX.

Sanguis, anima et divinitas non eodem modo in Eucharistia, quo corpus Christi, sunt.

Quid in Sacramento Eucharistiæ vi ipsius Sacramenti efficiatur, et praesens adsit, quidque adsit ex concomitantia? Cone. Trident. Sess. 13. de Euchar. c. 3.

I. In quo tamen Pastores animadvertant necesse est, non omnia eadem ratione aut virtute in hoc Sacramento contineri. Quædam enim sunt, quæ ex vi et efficientia consecrationis in Sacramento esse dicimus; nam quum verba illa efficiant, quidquid significant, id esse in Sacramento ex vi Sacramenti divinarum rerum scriptores appellarunt, quod verborum forma exprimitur; ita, si contingeret, ut aliquid ab aliis rebus omnino sejunctum esset, id solum, quod forma significaret, in Sacramento esse, cætera non item esse, docuerunt. Quædam vero in Sacramento continentur, quod illis rebus conjuncta sint, quæ forma exprimuntur, nam (pium forma, quæ ad panem consecrandum adhibetur, corpus Domini

*) Prov. 8, 31.

significet, quum dicitur: „Hoc est corpus meum" ipsum Christi Domini corpus ex vi Sacramenti in Eucharistia erit. At quia corpori sanguis, anima et divinitas conjungitur, hæc quoque in Sacramento erunt omnia; non quidem ex consecrationis virtute, sed ut ea, quæ corpori conjuncta sunt.

Sub altera Eucharistiæ specie totum Christum per concomitantium partium contineri.

II. Atque hæc ex concomitantia in Sacramento esse dicuntur, qua ratione totum Christum in Sacramento esse perspicuum est. Si enim duo aliqua inter se re ipsa conjungantur, ubi unum sit, ibi alterum etiam esse nccesse est. Sequitur itaque, totum Christum usque adeo tam in panis quam in vini specie contineri, ut, quemadmodum in panis specie non corpus modo, sed etiam sanguis, et totus Christus vere inest, sic contra in vini specie non solum sanguis, sed corpus, et totus Christus vere insit.

Quæstio XXX.

Cur in Eucharistia duplex fiat consecratio.

Sed quamquam hæc ita se habere, omnibus fidelibus certum et persuasissimuin esse debet, optimo tamen jure institutum est, ut separatim duæ consecrationes fierent. Primo enim, ut passio Domini, in qua sanguis a corpore divisus est, magis referatur; cujus rei causa in consecratione sanguinem eftiisum esse meminimus. Deinde maxime consentaneum fuit, ut, quoniam Sacramento ad alendam animam utendum nobis erat, tanquam cibus et potus institueretur, ex quibus perfectum corporis alimentum constare perspicuum est.

Quæstio XXXI.

Totus Christus iu quavis utriusque speciei particula præsens adest.

Cf. De Consecr. D. 2. c. Singul. Guitmund. lib. I. adv. Bereng. Istud paulo post Q. 35 fusius explicabitur. Conc. Trid. Sess. 22 c. 3 et can. 3 et Sess. 23 de comm. sub utraque specie c. 1.

Neque vero illud prætermittendum, non solum in utraque specie, sed iu quavis utriusque speciei particula totum Christum contineri. Sic enim Augustinus scriptum reliquit[1]): «Singuli accipiunt Christum Dominum, et in singulis portionibus totus est; nec per singulos minuitur, sed integrum se præbet in singulis" Atque id præterea ex Evangelistis facile colligi potest. Neque enim credendum est, singula panis frusta propria verborum forma a Domino consecrata esse, sed eadem simul omnem panem, qui ad sacra mysteria conficienda, atque Apostolis distribuenda satis futurus esset; id quod de calice factum esse apparet, quum ipse dixit[2]): „Accipite et dividite inter vos" Hactenus quæ explicata sunt, eo pertinent, ut ostendant Pastores, verum Christi corpus et sanguinem in Eucharistiæ Sacramento contineri.

1) De cons. dist. 2. c. 76. cf. miss. Ambr. præf. dominica V. post Epiphaniam. 2) Luc. 22, 17.

Quæstio XXXII.

Post consecrationem nulla materiæ hujus Sacramenti substantia remanet.

Quomodo corpus Christi in Eucharistia esse cœperit. Non per loci mutationem.

I. Nunc, quod alterum erat propositum, docebunt etiam, panis et vini substantiam in Sacramento post consecrationem non remanere. Hoc vero, quamvis maximam admirationem merito habere possit, tamen cum eo, quod prius demonstratum est, necessario conjungitur. Etenim si est verum Christi corpus sub panis et vini specie post consecrationem, omnino necesse est, quum ibi antea non esset, hoc vel loci mutatione, vel creatione, vel alterius rei in ipsum conversione factum esse. At vero fieri non posse constat, ut corpus Christi in Sacramento sit, quod ex uno in alium locum venerit; ita enim fieret, ut a coeli sedibus abesset, quoniam nihil movetur, nisi locum deserat, a quo movetur.

Non per creationem. Adest per panis conversionem.

II. Creari autem cfrrpus Christi, minus credibile est. ac ne in cogitationem quidem cadere hoc potest. Relinquitur ergo, ut in Sacramento sit corpus Domini, quod panis in ipsum convertatur; quare nulla panis substantia remaneat necesse est. Hac ratione adducti Patres et majores nostri in Conciliis, Lateranensi magno et Florentino, hujus articuli veritatem apertis decretis confirmarunt; a Tridentina vero Synodo explicatius ita definitum est: „Si quis dixerit, in sacrosancto Eucharistiæ Sacramento remanere substantiam panis et vini una cum corpore et sanguine Domini nostri Jesu Christi, anathema sit“.[1]

Transsubstantiatio Scripturis statuitur. De transsubstantiatione cf. Conc. Trident. Sess. 13 de Euchar. cap. 4 et can. 2.

III. Hæc vero ex testimoniis Scripturarum facile fuit colligere, primum quod in ejus Sacramenti institutione ipse Dominus dixit: „Hoc est corpus meum“; vocis enim, „Hoc“, ea vis est, ut omnem rei præsentis substantiam demonstret. Quod si panis substantia remaneret, nullo modo vere dici videretur: „Hoc est corpus meum“. Deinde Christus Dominus apud Joannem: „Panis“, inquit, „quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita“;[2] panem videlicet carnem suam vocans. Ac paulo post subjecit: „Nisi manducaveritis carnem filii hominis, et biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis“; et rursus: „Caro mea vere est cibus, et sanguis meus vere est potus“. Quum ergo tam claris et perspicuis verbis carnem suam panem et cibum verum, sanguinem

[1] Sess. 13. c. 2. [2] Joan. C, 52.

item verum potum nominaverit: satis videtur declarasse, nullam in Sacramento substantiam panis et vini remanere.

Quæstio XXXIII.

Quo modo Patres in hoc Sacramento transsubstantiationem agnoverint.

Transsubstantiatio ex consensu Patrum ostenditur.

Atque hanc perpetuo sanctorum Patrum consentientem fuisse doctrinam, qui eos evolverit, facile intelligct. D. quidem Ambrosius ita scribit: „Tu forte dicis: Meus panis est usitatus; sed panis iste panis est ante verba Sacramentorum: ubi accesserit consecratio, de pane fit caro Christi":[1] quod quidem ut facilius probare posset, varia deinde affert exempla et similitudines. Alibi vero, quum verba illa interpretaretur: Omnia, quæcunque Dominus voluit, fecit in cœlo et in terra: „Licet, inquit, figura panis et vini videatur, nihil tamen aliud, quam caro Christi, et sanguis post consecrationem credendum est". Atque eisdem fere verbis eandem sententiam S. Hilarius exponens docuit, quamvis extrinsecus panis et vinum videatur, vere tamen corpus et sanguinem Domini esse.

Quæstio XXXIV.

Qua ratione Eucharistia post consecrationem etiam panis dicatur.

Sed moneant Pastores hoc loco, mirandum non esse, si post consecrationem panis etiam vocetur; hoc enim nomine Eucharistia appellari consuevit, tum quia panis speciem habeat, tum quod naturalem alendi et nutriendi corporis vim, quæ panis propria est, adhuc retineat. Eam autem esse sacrarum litterarum consuetudinem, ut res ita appellet, cujusmodi esse videantur, satis ostendet, quod in Genesi dictum est, „tres viros Abrahæ apparuisse",[2] qui tamen tres Angeli erant, et „duo illi", qui Apostolis, ascendente in cœlum Christo Domino, apparuerunt, quum essent Angeli, „viri" dicuntur.[3]

Quæstio XXXV.

Quomodo fiat tam admiranda substantiarum conversio.

Quam admirabilis sit conversio.

Difficillima est omnino hujus mysterii explicatio, sed tamen conabuntur Pastores, iis, qui magis in divinarum rerum cognitione profecerunt (nam qui adhuc imbecilliores sunt, verendum esset, ne rei magnitudine opprimerentur), conabuntur, inquam,

[1]) De Sacram. I. 4. c. 4. [2]) Gen. 18, 2. [3]) Act. 1, 10.

tradere hujus admirabilis conversionis modum, quæ ita fit, ut tota panis substantia divina virtute in totam corporis Christi substantiam, totaque vini substantia in totam sanguinis Christi substantiam sine ulla Domini nostri mutatione convertatur. Neque enim Christus aut generatur, aut mutatur, aut augescit, sed in sua substantia totus permanet: quod mysterium quum D. Ambrosius declararet: „Vides" inquit, „quam operatorius sit sermo Christi. Si ergo tanta vis est in sermone Domini Jesu, ut inciperent esse, quæ non erant, mundus scilicet: quanto magis operatorius est, ut sint quæ erant, et in aliud commutentur?"1) In quam sententiam alii etiam veteres et gravissimi Patres scriptum reliquerunt. D. quidem Augustinus: «Fideliter fatemur, ante consecrationem panem esse et vinum, quod natura formavit; post consecrationem vero carnem Christi et sanguinem, quod benedictio consecravit".2) Damascenus: „Corpus secundum veritatem conjunctum est divinitati, corpus ex sancta Virgine; non quod ipsum corpus assumptum de cœlo descendat, sed quod ipse panis et vinum in corpus et sanguinem Christi transmutentur".3)

Quæstio XXXVI.

Stupendæ huic conversioni commode nomen impositum est „transsubstantiatio".

Nomen transsubstantiationis explicatur.

I. Hujus itaque admirabilis conversio convenienter et proprie a sancta Catholica Ecclesia Transsubstantiatio est appellata: quemadmodum sacra Tridentina Synodus docuit.4) Ut enim generatio naturalis, quod forma in ea mutatur, recte et proprie transformatio dici potest: ita etiam, quod in Sacramento Eucharistiæ tota unius rei substantia in totam alterius rei substantiam transeat, verbum transsubstantiationis recte et sapienter a majoribus nostris inventum est.

Sacrosanctum Eucharistiæ Sacramentum pie credendum, non curiose scrutandum.

IT. Sed illud sæpissime a sanctis Patribus repetitum fideles admonendi sunt, ne curiosius inquirant, quo pacto ea mutatio fieri possit: nec enim percipi a nobis potest·, nec in naturalibus mutationibus, aut in ipsa rerum creatione ejus rei exemplum aliquod habemus. Verum, quid hoc sit, fide cognoscendum est; quomodo fiat, curiosius non inquirendum.

‘) De Sacram. I. 4. c. 4. 2) Habetur de consecr. 2 dist. cap. nos autem. s) Lib. 4. c. 14 de Orthod. fide. 4) Sess. 13. Can. 4.

Quomodo Christi corpus in minima panis particula contineatur.

III. Non minorem vero cautionem Pastores adhibeant oportet in eo etiam mysterio explicando, quomodo Christi Domini corpus vel in minima panis particula totum contineatur; vix enim unquam hujusmodi disputationes instituendæ erunt; sed tamen, quando Christiana caritas hoc postulaverit, primum quidem meminerint, fidelium animos illa voce praemunire: „Non erit impossibile apud Deum omne verbum".[1]

Quæstio XXXVII.

Christi corpus in Eucharistia non est ut in loco.

Christus in Sacramento non est ut in loco, seu ut magnus vel parvus, sed ut substantia, quæ integra æque in parvo et magno spatio continetur.

Deinde vero doceant, Christum Dominum iu hoc Sacramento, ut in loco, non esse; etenim locus res ipsas consequitur, ut magnitudine aliqua præditæ sunt: Christum vero Dominum ea ratione in Sacramento esse non dicimus, ut magnus aut parvus est, quod ad quantitatem pertinet sed ut substantia est. Substantia enim panis in Christi substantiam, non in magnitudinem aut quantitatem convertitur. Nemo vero dubitat, substantiam æque in parvo atque iu magno spatio contineri; nam et agris substantia, totaque ejus natura, sic in parva, ut in magna aëris parte, itemque tota aquæ natura non minus in urnula quam in flumine insit necesse est. Quum igitur panis substantiae corpus Domini nostri succedat, fateri oportet, ad eundem plane modum in Sacramento esse, quo modo panis substantia ante consecrationem: ea vero utrum sub magna, an sub parva quantitate esset, nihil ad rem omnino pertinebat.

Quæstio XXXVIII.

In hoc Sacramento nulla est substantia, cui accidentia panis et vini inhaereant.

De substantia accidentium panis et vini sine ulla re subjecta.

Tertium restat, quod in hoc Sacramento maximum atque admirabile videatur; quod quidem, jam duobus aliis explicatis, facilius a Pastoribus tractari posse existimandum est; panis videlicet et vini species in hoc Sacramento sine aliqua re subjecta constare. Nam quum antea demonstratum sit, corpus Domini et sanguinem vere in Sacramento esse, ita ut amplius nulla subsit panis et vini substantia, quoniam ea accidentia Christi corpori et

[1]) Luc. 1, 37.

sanguini inhærerc non possunt: relinquitur, ut supra omnem naturæ ordinem ipsa se, nulla alia re nisa, sustentent. Hæc perpetua et constans fuit Catliolicæ Ecclesiæ doctrina, quæ etiam facile eorum testimoniorum auctoritate confirmari poterit, quibus antea planum factum est, nullam residere in Eucharistia panis aut vini substantiam.

Quæstio XXXIX.

Quare Christus sub panis et vini specie corpus et sanguinem suum tradere voluerit.

Sed nihil magis fidelium pietati convenit, quam, omissis subtilioribus quaestionibus, hujus admirabilis Sacramenti majestatem venerari et colere; ac deinde in eo summam Dei providentiam suspicere, quod sacrosancta mysteria sub panis et vini specie administranda instituerit. Nam quum a communi hominum natura maxime abhorreat, humanæ carnis esca, aut sanguinis potione vesci, sapientissime fecit, ut sanctissimum corpus et sanguis sub earum rerum specie, panis, inquam, et vini, nobis administraretur, quorum quotidiano et communi alimento maxime delectamur. Adjunctæ vero etiam sunt duæ illæ utilitates, quarum prima est, quod ab infidelium calumniis liberati sumus, quas facile effugere non possemus, si Dominum sub propria specie comedere videremur; altera est, quod, dum corpus et sanguinem Domini ita sumimus, ut tamen, quod vere iit, sensibus percipi non possit, hoc ad fidem in animis nostris augendam plurimum valet; quæ fides, ut S. G-regorii sentential) pervulgatum est, ibi non habet meritum, ubi humana ratio præbet experimentum. Hæc autem, quæ hactenus exposita sunt, non nisi magna adhibita cautione, pro audientium captu et temporum necessitate, explicanda erunt.

Quæstio XL.

Quid boni consequantur, qui corpori et sanguini Domini digne communicaverint.

De multiplici et admirabili fructu tanti Sacramenti. Cone. Trident. Sess. 13 de Euchar. can. 5.

I. Verum quæ de hujus Sacramenti admirabili virtute et fructibus dici possunt, nullum esse genus fidelium existimandum est, ad quos earum rerum cognitio non pertineat, quibus maxime necessaria videri non debeat. Ut enim Eucharistiæ utilitatem fideles intelligant, , ob eam potissimum causam, quæ de

*) Horn. 26 in Evangel.

hoc Sacramento tam multis verbis disseruntur, cognoscenda sunt.

Eucharistia gratiarum et bonorum omnium est fons et copia.

II. Sed quoniam immensæ ejus utilitates et fructus nulla oratione explicari possunt, unus aut alter locus a Pastoribus tractandus erit, ut ostendant, quanta iu sacrosanctis illis mysteriis bonorum omnium copia et affluentia inclusa sit. Hoc vero aliqua ex parte ita assequentur, si, omnium Sacramentorum vi atque natura patefacta, Eucharistiam fonti, cætera rivulis comparaverint. Vere enim ac necessario fons omnium gratiarum dicenda est, quum fontem ipsum coelestium charismatum et donorum, omniumque Sacramentorum auctorem, Christum Dominum, admirabili modo in se contineat; a quo, tanquam a fonte, ad alia Sacramenta, quidquid boni et perfectionis habent, derivatur.

Quod panis et vinum corpori, hoc Eucharistia animæ præstat. Per Eucharistiam nos Deo et Deus nobis conjungitur. Cf. Q. 6 ult. art. Symb.

III. Ex hoc igitur divinæ gratiæ fonte amplissima munera, quæ nobis hoc Sacramento impertiuntur, facile colligi poterunt. Commode etiam fieri videbitur, si panis et vini natura, quæ hujus Sacramenti symbola sunt, perpendatur. Nam quos usus corpori panis et vinum affert, eos omnes animæ saluti et jucunditati, ac meliori quidem ac perfectiori ratione, Eucharistiæ Sacramentum præbet. Neque enim hoc Sacramentum in substantiam nostram, ut panis et vinum, mutatur; sed nos quodammodo in ejus naturam convertimur, ut recte illud D. Augustini ad hunc locum transferri possit: „Cibus sum grandium; cresce, et manducabis me; nec tu me mutabis in te, sicut cibum carnis tnæ, sed tu mutaberis in me‖.1! Quod si „gratia et veritas per Jesum Christum facta est“,-') in animam quoque influat est necesse, quum eum pure et sancte accipit, qui de se ipso dixit: „Qui manducat meam carnem, et bibit meum sanguinem, in me manet, et ego in illo“.3) Nam qui pietatis et religionis studio affecti hoc Sacramentum sumunt, nemini dubium esse debet, quin ita Filium Dei in se admittat, ut ejus corpori tanquam viva membra inserantur; siquidem scriptum est: „Qui manducat me, et ipse vivet propter me“; item, „Panis, quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita-1.1) Quem locum Cyrillus dum interpretaretur, inquit: ,.Dei verbum, uniens se ipsum propriæ carni, fecit ipsam vivificativam. Eum ergo decebat miro quodam modo uniri corporibus per sacram ejus carnem et pretiosum sanguinem, quæ accipimus in benedictione vivificativa in pane et vino“?)

') Confess, lib. 7. c. 18. *) Joan. 1, 17. 3) Joan. 6, 57. 4) Ibid. v. 58 et 52. In Joan. 1. 4. c. 12.

Quæstio XLI.

Homo peccatis fœdatus ac mortuus, Eucharistiæ sumptione non vivificatur: etiamsi hoc Sacramentum gratiam conferre dicatur.

Quibus de causis Eucharistia gratiam tribuere dicatur? I. Quia animam in Deo renatam et spiritu caritatis jam viventem conservat a relapsu et morte peccati. II. Quia baptizandi, dum voto et desiderio illam percipiunt, vim vivificantem magis sentiunt, spirituque caritatis magis accenduntur. III. Quia animam beneficiorum contemplatione delectat. IV. Quia minores culpas abstergit et quotidianas infirmitates sanat. V. Quia animæ vires adversus tentationes corroborat. Quid peccatum veniale?

I. Verum quod dicitur, Eucharistia gratiam tribui, Pastores admoneant oportet, ita intelligendum non esse, perinde ac necesse non sit, ut qui re ipsa hoc Sacramentum utiliter percepturus est, gratiam antea adeptus fuerit. Constat enim, quemadmodum mortuis corporibus naturale alimentum nihil prodest, ita etiam animæ, quæ spiritu non vivit, sacra mysteria non prodesse; ac propterea panis et vini speciem habent, ut significetur, non quidem revocandæ ad vitam animæ, sed in vita conservandæ causa, instituta esse. Verum hoc ideo dictum est, quoniam prima etiam gratia (qua omnes præditos esse oportet, antequam sacram Eucharistiam ore contingere audeant, ne judicium sibi manducent et bibant) nemini tribuitur, nisi hoc ipsum Sacramentum desiderio et votu percipiat. Est enim omnium Sacramentorum finis, et Ecclesiasticæ unitatis ac conjunctionis symbolum; neque extra Ecclesiam consequi gratiam ullus potest. Deinde quoniam, uti corpus cibo naturali non conservatur modo, sed etiam augetur, gustusque novam quotidie ex eo voluptatem et suavitatem percipit: ita etiam sacræ Eucharistiæ cibus non solum animam sustentat, sed vires illi addit, efficitque, ut spiritus divinarum rerum delectatione magis ac magis commoveatur; ob eam causam fit, ut gratiam hoc Sacramento tribui, recte et verissime dicatur; jure enim „mannæ“ comparari potest, ex quo «omnis saporis suavitas|' percipiebatur.[1]) Remitti vero Eucharistia et condonari leviora peccata quæ venialia dici solent, non est, quod dubitari debeat. Quidquid enim cupiditatis ardore anima amisit, dum levi aliqua in re parum offendit,, totum id Eucharistia, eas ipsas minores culpas abstergens, restituit, quemadmodum etiam (neque enim a proposita similitudine discedendum videtur), quod innati caloris vi quotidie detrahitur ac deperit, paulatim addi et refici naturali alimento sentimus. Quare merito a D. Ambrosio de hoc coelesti Sacramento dictum est: „Iste panis quotidianus sumitur in remedium quotidianae infir-

1) Sap. 16, 20.

initatis".[1]) Verum hæc de iis peccatis intelligenda sunt, quorum sensu et delectatione animus non permovetur. Illa praeterea in sacris mysteriis vis est, ut nos a criminibus puros et integros, atque a tentationum impetu incolumes servet, ac tanquam coelesti medicamento animam præparet, ne alicujus mortiferæ perturbationis veneno facile infici ac corrumpi queat. Atque ob eam etiam causam, ut testatur divus Cyprianus,[2]) quum olim a tyrannis fideles ad tormenta et cædem, propter Christiani nominis confessionem, vulgo raperentur, ne illi forte dolorum acerbitate victi, in salutari certamine deficerent: vetus in Ecclesia Catholica mos fuit, ut eis ab Episcopis Dominici corporis et sanguinis Sacramenta præberentur.

VI. Quia carnis desideria cohibet ac cupiditates refrenat. VII. Quia mentem et conscientiam digne ornat, tum ita serenat, ut vel hic æterna béatitude ipsis inchoari videatur.

II. Sed carnis etiam libidinem cohibet ac reprimit: dum enim caritatis igne animos magis incendit, concupiscentiæ ardorem restinguat necesse est. Postremo, ut uno verbo omnes hujus Sacramenti utilitates et beneficia comprehendantur, dicendum est, sacræ Eucharistiæ summam vim esse ad æternam gloriam comparandam; scriptum est enim: „Qui manducat meam carnem, et bibit meum sanguinem, habet vitam æternam, et ego resuscitabo cum in novissimo die"[3]). Hujus videlicet Sacramenti gratia fideles, dum hanc vitam degunt, summa conscientiæ pace et tranquillitate perfruuntur; deinde ejus virtute recreati, non secus atque Elias: „qui subcinericii panis fortitudine ambulavit usque ad montem Dei Horeb",[1]) quum ex vita emigrandi tempus advenit, ad æternam gloriam et beatitudinem ascendunt. Hæc omnia a Pastoribus latissime explicabuntur, si vel 1). Joannis caput VI, in quo multiplices hujus Sacramenti effectus aperiuntur, tractandum sumpserint; vel admiranda Christi Domini facta percurrentes, ostenderint, quum eos jure ac merito beatissimos fuisse existimamus, in quorum tecta mortalis receptus est, vel qui illius vestis aut fimbriæ tactu sanitatem recuperarunt: multo nos beatiores et feliciores esse, in quorum animam immortali gloria præditus, ingredi non gravetur, ut ejus vulnera sanet omnia, eamque amplissimis muneribus ornatam sibi conjungat.

') De Sacram. l. 4, c. 6. 2) Epist. 2 ad Corn. ³) Joan. 6, 55. ⁴) 3 Reg. Il), 8.

Quæstio XLII.

Quot modis corpori et sanguini Domini communicemus.

Triplici modo sumitur Eucharistia. Sacramentaliter tantum et corporaliter. Conc. Trid. Sess. 13 de Euch. cap. 8 et can. 8.

I. Verum docendum est, a quibus ingentes illi sacræ Eucharistiae fructus, qui modo commemorati sunt, percipi possint; neque unam tantum esse communicandi rationem, ut fidelis populus discat meliora charismata aemulari. Recte igitur et sapienter majores nostri, ut in Tridentina Synodo legimus, tres hujus Sacramenti sumendi rationes distinxerunt. Alii enim Sacramentum tantum accipiunt, ut peccatores, qui sacra mysteria impuro ore et corde accipere non verentur, quos Apostolus ait „indigne manducare et bibere corpus Domini" [1]. De his D. Augustinus ita scribit: „Qui non manet in Christo, et in quo non manet Christus, procul dubio non manducat spiritualiter ejus carnem, licet carnaliter et visibiliter premat dentibus Sacramenta corporis et sanguinis" [2]. Qui itaque hoc modo affecti sacra mysteria accipiunt, non solum ex his nullum capiunt fructum, sed, ipso Apostolo teste, „judicium sibi manducant et bibunt" [3].

Spiritualiter tantum.

II. Alii vero spiritu tantummodo Eucharistiam sumere dicuntur; ii sunt, qui desiderio et voto propositum coelestem illum panem comedunt, „fide" viva incensi, „quæ per dilectionem operatur" [4], ex quo, si non omnes, maximos certe utilitatis fructus consequuntur.

Sacramentaliter et spiritualiter simul. Qui communicare sacramentaliter negligent, quantis se privent fructibus.

III. Alii denique sunt, qui Sacramento et spiritu sacram Eucharistiam percipiunt; qui quum ex Apostoli doctrina „prius se probaverint" [5] ac veste nuptiali ornati ad divinam hanc mensam accesserint, ex Eucharistia capiunt uberrimos illos, quos antea diximus, fructus. Quare perspicuum est, eos se maximis et coelestibus bonis privare, qui quum ad corporis Domini Sacramentum etiam sumendum parati esse possint, satis habent spiritu tantum sacram communionem accipere.

Quæstio XLIII.

Antequam quis ad Eucharistiam accedat, præparandum animum esse ostenditur.

De præparatione ad Eucharistiam. Conc. Trident. Sess. 13 de Euchar. cap. 7 et can. 11.

Sed jam docendum est qua ratione praeparatos fidelium animos esse oporteat, antequam ad sacramentalem Eucharistiæ per-

[1]) 1 Cor. 11, 29. [2]) Tract. 28 in Joan. [3]) 1 Cor. 11, 29. [4]) Gal. 5, 6. [5]) 1 Cor. 11, 28.

ceptionem veniant. Ac primum quidem ut pateat, eam præparationem maxime necessariam esse, Salvatoris nostri exemplum proponendum est. Nam antequam Apostolis pretiosi corporis et sanguinis sui Sacramenta daret, „quamvis jam mundi essent, pedes eorum lavit 1) ut declararet, omnem diligentiam adhibendam esse, ne quid nobis ad summam animi integritatem et innocentiam desit, quum sacra mysteria percepturi sumus. Deinde vero fideles intelligant, quemadmodum, si optime affecto et praeparato animo Eucharistiam aliquis sumat, amplissimis coelestis gratiæ muneribus ornatur: ita contra, si imparatus accipiat, non solum nihil commodi, sed maxima etiam incommoda et detrimenta eum accipere. Optimis enim rebus et maxime salutaribus hoc proprium est, ut, si in tempore iis utamur, vehementer prosint; sin alieno tempore adhibeantur, perniciem et exitium adierant. Quare mirandum non est, ingentia quoque et praeclarissima Dei dona, quum bene constituto animo accipiuntur, ad coelestem gloriam consequendam maximo nobis adjumento esse; at vero, quum iis nos ipsos indignos praebemus, sempiternam mortem afferre; id vero arcæ Domini exemplo comprobatur. „Arca“ enim „fœderis“, qua nihil præstantius Israeliticus populus habuit, cui etiam per illam maxima et innumerabilia beneficia Dominus tribuerat, „a Philistæis ablata summam illis postem et calamitatem cum æterno dedecore conjunctam importavit.2) Sic etiam cibi, qui ore accepti in stomachato beue effectum illabuntur, corpora alunt et sustentant; qui vero in vitiosis humoribus plenum infundi solent, graves morbos efficiunt.

Quæstio XLIV.

Quo pacto animus ad Eucharistiam sit præparandus.

Ad dignam Eucharistiæ sumptionem primo discernendus est coelestis panis a communi.

I. Primam itaque illam præparationem fideles adhibeant, ut discernant mensam a mensa, hanc sacram ab aliis profanis, coelestem hunc panem a communi. Atque hoc fit, quum certo credimus, praesens esse verum corpus et sanguinem Domini, quem in cœlo Angeli adorant; ad cujus „nutum columnæ cœli contremiscunt et pavent 8) cujus „gloria plenum est coelum et terra 4) Hoc nimirum est „dijudicare corpus Domini",5) quod Apostolus admonuit; cujus tamen mysterii magnitudinem venerari potius oportet, quam in disputationibus ejus veritatem curiosius perquirere.

Secundo, reconciliatio cum inimicis facienda est.

II. Altera vero illa praeparatio maxime necessaria est, ut unusquisque a se ipso quærat, num pacem cum aliis habeat, num

*) Joan. 13, 10. 2) 1 Reg. 5, 6. 3) Job. 26, 11. 4) Is. 6, 1. 3. s) 1 Cor. 11, 21.

proximos vere atque ex animo diligat. „Si ergo offers munus tuum ad altare, et ibi recordatus fueris, quia frater tuus habet aliquid adversum te, relinque ibi munus tuum ante altare, et vade prius reconciliari fratri tuo, et tunc veniens offeres munus tuum".1)

Tertio, conscientia per Sacramentum Pœnitentiæ a capitalibus vitiis eluenda est.

III. Deinde conscientiam nostram scrutari diligenter debemus, ne forte exitiali aliquo peccato contaminati simus, cujus poenitere necesse sit, ut prius contritionis et confessionis medicamento illud eluatur. Definitum est enim a sancta Tridentina Synodo,2) nemini licere, quem mortalis peccati conscientia stimulet, si Sacerdotis facultas data sit, antequam se sacramentali confessione purgarit, quantumvis sibi contritus esse videatur, sacram Eucharistiam accipere.

Quarto, præmittcuda est humilis de se ipso existimatio. Quinto, est videndum, an vera caritate simus præditi.

IV. Præterea taciti cum animis nostris cogitemus, quam indigni simus, quibus divinum hoc beneficium a Domino tribuatur. Quare illud Centurionis, de quo idem ipse Salvator testatus est, „se non invenisse tantam fidem in Israel",3) ex animo dicendum est: „Domine, non sum dignus, ut intres sub tectum meum". Exquiramus etiam a nobis ipsis, an illud Petri usurpare nobis liceat: „Domine tu scis, quia amo te".4) Meminisse enim oportet, eum, „qui sine veste nuptiali in Domini convivio accubuerat, in tenebrosum carcerem conjectum"5) sempiternis poenis addictum fuisse.

Quæstio XLV.

Etiam corporis aliqua ratio communicare volenti est suscipienda.

Quomodo præparandum sit corpus ad communionem? Primo requiritur, ut jejune accedatur. A legitimo etiam concubitu abstinendum est.

Neque vero animi solum, sed etiam corporis præparatione opus est. Nam jejuni ad sacram mensam accedere debemus, ita ut saltem a dimidia antecedentis diei nocte usque ad illud temporis punctum, quo Eucharistiam accipimus, nihil omnino comederimus aut biberimus. Postulat etiam tanti Sacramenti dignitas, ut, qui matrimonio juncti sunt, aliquot dies a concubitu uxorum abstineant, „Davidis" exemplo admoniti, qui quùm „panes propositionis a Sacerdote accepturus esset, purum se et pueros suos ab uxorum consuetudine tres ipsos dies esse professus est".6) Hæc fere sunt, quæ maxime observari a fidelibus oportet, ut se ad sacra mysteria utiliter accipienda antea parent. Reliqua enim,

*) Matth. 5, 23. 24. 2) Sess. 13. can. 11. 3) Matth. 8, 10 et 8. 4) Joan. 21, 15. 5) Matth. 22, 11. 13. °) 1 Reg. 21, 5, 6.

quæ hac in re providenda esse videantur, ad hæc ipsa capita facile redigi poterunt.

Quæstio XLVI.

Christiani omnes Eucharistiam sumere saltem semel in anno tenentur.

Sed ne forte aliqui segniores ad hoc Sacramentum percipiendum reddantur, quod tantam praeparationem adhibere grave admodum et difficile ducant: fideles sæpe admonendi sunt, omnibus eam legem propositam esse, ut sacram Eucharistiam accipiant. Præterea constitutum est ab Ecclesia, ut qui semel saltem singulis annis in Pascha non communicaverit, ab Ecclesia arceatur.

Quæstio XLVII.

Quoties et quibus temporibus percipienda sit Eucharistia.

Sæpius communicandum.

I. Neque tamen fideles hoc satis habeant, se, hujus decreti auctoritati obtemperantes, semel tantummodo corpus Domini quotannis accipere; verum sæpius iterandam Eucharistiæ communionem existiment. Utrum autem singulis mensibus, vel hebdomadis, vel diebus id magis expediat, certa omnibus regula præscribi non potest. Verum tamen illa est sancti Augustini norma certissima: „Sic vive, ut quotidie possis sumere".[1]

Ad quotidianam communionem præparatio suadetur, ejusdemque utilitas ostenditur.

H. Quare Parochi partes erunt, fideles crebro adhortari, ut, quemadmodum corpori in singulos dies alimentum subministrare necessarium putant: ita etiam quotidie hoc Sacramento alendæ et nutriendæ animæ curam non abjiciant; neque enim minus spirituali cibo animam, quam naturali corpus indigere, perspicuum est. Vehementer autem proderit, hoc loco repetere maxima illa et divina beneficia, quæ, ut antea demonstratum est, ex Eucharistiæ sacramentali communione consequimur. Illa etiam figura erit addenda, quum singulis diebiis corporis vires manna reficere oportebat;[2] itemque sanctorum Patrum auctoritates, quæ frequentem hujus Sacramenti perceptionem magnopere commendant. Neque enim unius sancti Patris Augustini ea fuit sententia: „Quotidie peccas, quotidie sume" [3]; sed, si quis diligenter attenderit, eundem omnium Patrum, qui hac de re scripserunt, sensum fuisse facile comperiet. Ac tempus quidem olim fuisse, quum fideles quotidie Eucharistiam acciperent, ex Apostolorum Actis intelligemus. Omnes enim, qui tunc Christianam fidem profitebantur, vera et sincera caritate ita ardebant, ut, quum sine intermissione orationibus et

[1]) De verbis Doni. Serm. 21. [2]) Exod. 16, 15. [3]) De verbis Dom. Serni. 28.

aliis pietatis officiis vacarent, quotidie ad sacra Dominici corporis mysteria sumenda parati invenirentur. Eam postea consuetudinem, quæ intermitti videbatur, Anacletus, sanctissimus martyr et pontifex, aliqua ex parte renovavit;[1] praecepit enim, ut ministri, qui Missæ sacrificio intéressent, communicarent; quod ab Apostolis constitutum esse affirmaret. Diu etiam in Ecclesia ille mos fuit, ut Sacerdos, peracto sacrificio, (pium Eucharistiam sumpsisset, ad populum, qui aderat, conversus, his verbis ad sacram mensam fideles invitaret: Venite, fratres, ad communionem. Tunc qui parati erant, summa cum religione sacrosancta mysteria sumebant.

Præcipitur, ut fideles ter in anno communicent. Præcipitur, ut fideles semel ad minimum communicent.

III. Sed quum deinde caritas et pietatis studium adeo refrixisset, ut raro admodum ad communionem fideles accederent: sancitum est a Fabiano Pontifice,[2] ut ter quotannis, Natali Domini, et Resurrectione, et Pentecoste, omnes Eucharistiam sumerent; id quod postea a multis Conciliis, praesertim vero ab Agathensi primo confirmatum est. Ad extremum, quum eo res adducta esset, ut non modo sancta illa et salutaris praeceptio non servaretur, sed in plures etiam annos sacræ Eucharistiae communio differretur: decretum est in Lateranensi Concilio, ut semel ad minus singulis annis in Pascha fideles omnes sacrum Domini corpus acciperent; qui vero id facere neglexissent, Ecclesiæ aditu prohiberentur.

Quæstio XLVIII.

Pueris nondum ratione utentibus Eucharistiam administrare non convenit.

Infantibus Eucharistia non est administranda. Cone. Trid. Sess. 21 de comm, sub utraque specie c. 4 et can. 4.

Verum quamvis hæc lex, Dei et Ecclesiæ auctoritate sancita, ad omnes fideles pertineat: docendum est, tamen cos excipi, qui nondum rationis usum propter ætatis imbecillitatem habent. Hi enim neque sacram Eucharistiam a profano et communi pane sciunt discernere, neque ad eam accipiendam, pietatem animi et religionem afferre possunt. Atque id etiam a Christi Domini institutione alienissimum videtur; inquit enim: „Accipite et comeditc“. Infantes autem idoneos non esse, qui accipiant et comedant, satis constat. Vetus quidem illa fuit in quibusdam locis consuetudo, ut infantibus etiam sacram Eucharistiam præberent: sed tamen tum ob eas causas, quæ antea dictæ sunt, tum ob alias Christianae pietati maxime consentaneas, jam diu ejusdem Ecclesiæ auctoritate id fieri desiit.

Quæstio XLIX.

Qua ætate pueris sacra mysteria dauda sint.

Qua vero ætate pueris sacra mysteria danda sint, nemo me·

[1]) Epist. 2. [2]) Epist. 3. ad Hilar. Ep.

lins constituere poterit, quam Pater et Sacerdos, cui illi confitentur peccata; ad illos pertinet explorare, et a pueris percunctari, an hujus admirabilis Sacramenti cognitionem aliquam acceperint, et gustum habeant.

Quæstio L.

Licet insanos aliquando ad communionem admittere.

Amentibus præterea, qui tunc a pietatis sensu alieni sunt, Sacramenta dare minime oportet; quamvis, si, antequam in insaniam inciderint, piam et religiosam animi voluntatem præ se tulerunt, licebit, cis in fine vitæ ex Concilii Carthaginiensis decreto Eucharistiam administrare;1) modo vomitionis, vel alterius indignitatis et incommodi periculum nullum timendum sit.

Quæstio LL

Laicis sub utraque specie communicandum non est.

Laicis, nisi accedat Ecclesiastica auctoritas, sub altera tantum specie communicandum est. Cf. Q. 20 de Sacr. Ordin.

I. Quod vero ad communicandi ritum pertinet, doceant Parochi, sanctæ Ecclesiæ lege interdictum esse, ne quis sine ipsius Ecclesiæ auctoritate, praeter Sacerdotes, corpus Domini in sacrificio conficientes, sub utraque specie sacram Eucharistiam sumat. Nam, ut a Trid. Synodo2) explicatum est, quamvis Christus Dominus in ultima cœna altissimum hoc Sacramentum in panis et vini speciebus instituerit, et Apostolis tradiderit: ex eo tamen non efficitur, hanc legem a Domino Salvatore constitutam esse, ut omnibus fidelibus sacra mysteria sub utraque specie administranda sint. Etenim idem Dominus noster, quum de hoc Sacramento loqueretur, alterius tantum speciei sæpius meminit, ut quum inquit: „Si quis manducaverit ex hoc pane, vivet in æternum“, et „panis, quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita“; et „qui manducat hunc panem, vivet in æternum!*3)

Cur Ecclesia alterius tantum speciei usum laicis permiserit?

II. Multis vero et iis quidem gravissimis rationibus adductam esse Ecclesiam patet, ut hanc potissimum sub altera specie communicandi consuetudinem non solum approbaret, sed etiam decreti auctoritate firmaret. Primum enim maxime cavendum erat, ne sanguis Domini in terram funderetur: quod quidem facile vitari posse non videbatur, si in magna populi multitudine eum ministrare oportuisset. Præterea quum sacra Eucharistia ægrotis præsto esse debeat, magnopere timendum erat, ne, si diutius vini species asservaretur, coacesceret. Permulti præterea sunt, qui vini

') Cone. Carthag. IV. c. 76. 2) Sess. 21 de commun, cap. 1—3 can. 1—3. 3) Joan. 6, 52. 59.

saporem, ac ne odorem quidem perferre ullo modo possint. Quare ne, quod spiritualis salutis causa dandum est, corporis valetudini noceret, prudentissime sancitum est ab Ecclesia, ut panis tantummodo speciem fideles acciperent. Accedit ad alias rationes, quod in pluribus provinciis summa vini penuria laboratur; neque id aliunde sine maximis impensis, ac nonnisi longissimis ac difficillimis itineribus convelli potest. Deinde, quod maxime omnium ad rem pertinet, convellenda erat eorum liæresis, qui negabant sub utraque specie totum Christum esse, sed corpus tantum exsangue sub panis, sanguinem autem sub vini speciei contineri asserebant. Ut igitur fidei Catholicæ veritas magis ante omnium oculos poneretur, sapientissimo consilio alterius speciei, hoc est, panis communio inducta est. Sunt et aliæ rationes ab iis collectæ, qui de hoc argumento disserunt; quæ, si opus esse videbitur, a Parochis atterri poterunt. Jam de ministro, quamvis id a nemine fere ignorari possit, agendum est, ne quid praetermissum sit, quod ad hujus Sacramenti doctrinam pertinere videatur.

Quæstio LIL

Proprius hujus Sacramenti minister est Sacerdos.

Minister Eucharistiæ solus Sacerdos.

I. Itaque tradendum est, solis Sacerdotibus potestatem datam esso, ut sacram Eucharistiam conficiant, ac fidelibus distribuant. Eum autem morem in Ecclesia semper servatum esse, ut fidelis populus a Sacerdotibus Sacramenta acciperet. Sacerdotes autem sacra facientes ipsi se communicarent, sancta Tridentina Synodus[1]) explicavit; ostenditque, hanc consuetudinem, tanquam ab Apostolica traditione profectam, religiose retinendam esse; quum praesertim hujus rei illustre nobis exemplum Christus Dominus reliquerit, qui et sanctissimum corpus suum consecravit, et Apostolis suis manibus porrexit.[2])

Laicis non licet res sacras ad consecrationem Eucharistiæ necessarias attingere. Sixt. II. Ep. 2. cf. De Consecr. D. 1. c. in sancta.

II. Verum, ut quacunque ratione tanti Sacramenti dignitati consuleretur, non modo ejus administrandi potestas solis sacerdotibus data est, sed lege etiam Ecclesia vetuit, ue quis, nisi consecratus esset, sacra vasa, lintea, et alia instrumenta, quæ ad illius confectionem necessaria sunt, tractare aut tangere auderet; modo gravis aliqua necessitas non incideret.

ʻ) Sess. 13, can. 10. 2) Matth. 26, 26. Mare. 14, 22.

Quæstio LUI.

Potest Eucharistia per improbos Sacerdotes vel consecrari vel administrari.

Ex quo tum Sacerdotes ipsi, tum reliqui fideles intelligere possunt, quanta religione et sanctitate præditos esse oporteat, qui ad Eucharistiam vel consecrandam, vel administrandam, vel sumendam accedunt. Quamquam, quod autea de cæteris Sacramentis dictum est, ea non minus per improbos administrari, si, quæ ad illorum perfectam rationem attinent, rite serventur, idem valet in Eucharistiæ Sacramento : neque enim hæc omnia ministrorum merito niti, sed Christi Domini virtute et potestate geri credendum est. Hæc sunt, quæ de Eucharistia, ut Sacramentum est, explicanda erunt. Nunc, quod restat dicendum, ut sacrificium est, explanare oportet, ut iutelligant Parochi, quæ potissimum de hoc mysterio, quemadmodum sancta Synodus decrevit,[l]) Dominicis et festis diebus fideli populo tradere debeant.

Quæstio LIV.

Eucharistia, peculiare novi Testamenti Sacrificium, Deo est acceptissimum.

Sacramenti et sacrificii discrimen innuitur. Eucharistiæ sacrificium quam sit Deo gratum.

Etenim hoc Sacramentum non solum thesaurus est coelestium divitiarum, quo si bene utamur, Dei gratiam nobis conciliamus et amorem: sed in eo præcipua quædam ratio inest, qua ei pro immensis in nos collatis beneficiis aliquam gratiam referre possimus. At vero hæc victima, si rite et legitime immoletur, quam grata et accepta Deo sit, ex hoc colligitur. Si enim veteris legis sacrificia, de quibus scriptum est: „Sacrificium et oblationem noluisti";[2]) et iterum: „Si voluisses sacrificium, dedissem utique: holocaustis non delectaberis",[8]) ita placuerunt Domino, ut Scriptura, ,.Deum odoratum esse odorem suavitatis",[4]) id est, grata ei et accepta fuisse, testetur: quid nobis sperandum de eo sacrificio, in quo ille ipse immolatur atque offertur, de quo coelestis vox bis audita est: „Hic est filius meus dilectus, in (pio mihi bene complacui?[6]) Hoc igitur mysterium Parochi diligenter exponent, ut quum fideles ad rem divinam convenerint, attente et religiose sacra illa, in quibus intersunt, meditari discant.

*) Cone. Trid. Sess. 22. c. 8. 2) Ps. 39, 7. 3) Ps. 50, 18. 4) Genes. 8, 21. 6) Matth. 3, 17.

Quæstio LV.

Quæ sint causæ, ob quas Eucharistia a Christo Domino instituta est.

Eucharistiam a Christo esse institutam tum ut sit Sacramentum, tum ut sit Sacrificium. Cone. Trident. Sess. 22 c. 1.

I. Imprimis autem docebunt, Eucharistiam duabus de causis a Christo Domino institutam esse. Altera est, ut cœleste animæ nostræ alimentum esset, quo vitam spiritualem tueri et conservare possemus: altera, ut Ecclesia perpetuum sacrificium haberet, quo peccata nostra expiarentur, et coelestis Pater, sceleribus nostris sæpe graviter offensus, ab ira ad misericordiam, a justæ animadversionis severitate ad clementiam traduceretur.

Similitudo agni Paschalis.

II. Hujus rei figuram et similitudinem in agno paschali licet animadvertere, qui ut sacrificium et sacramentum a filiis Israël offerri et comedi consueverat. Nec vero, quum Salvator noster Deo Patri se ipsum in ara crucis oblaturus esset, ullam suæ erga nos immensæ caritatis illustriorem significationem dare potuit, quam quum nobis visibile sacrificium reliquit, quo cruentum illud, semel in cruce paulo post immolandum, instauraretur, ejusque memoria usque in finem sæculi quotidie, summa cum utilitate, ab Ecclesia per universum orbem diffusa coleretur.

Quæstio LVI.

Quomodo Sacramentum a sacrificio secernatur.

Diffusius Sacramenti et Sacrificii discrimen exponitur.

Differunt autem plurimum inter se hæ duæ rationes; Sacramentum enim consecratione perficitur; omnis vero sacrificii vis in eo est, ut offeratur. Quare sacra Eucharistia, dum in pyxide continetur, vel ad ægrotum defertur, Sacramenti, non sacrificii, rationem habet. Deinde etiam, ut Sacramentum est, iis, qui divinam hostiam sumunt, meriti causam affert, et omnes illius utilitates, quæ supra commemoratæ sunt; ut autem sacrificium est, non merendi solum, sed satisfaciendi quoque efficientiam continet. Nam ut Christus Dominus in passione sua pro nobis meruit ac satisfecit: sic qui hoc sacrificium offerunt, quo nobiscum communicant, Dominicæ passionis fructus merentur, ac satisfaciunt.

Quæstio LVII.

Quo tempore istud novi Testamenti sacrificium sit institutum.

Jam de hujus sacrificii institutione nullum ambigendi locum sancta Tridentina Synodus reliquit; declaravit enim,[1]) in extrema

[1]) Sess. 22 cap. 1 et can. 1. 2.

cœna a Christo Domino institutum esse; simulque anathemate eos damnavit, qui asserunt, verum et proprium sacrificium Deo non offerri; aut offerre, nihil aliud esse, quam Christum ad manducandum dari.

Quæstio LVIII.

Non licet Sanctis aut ulli creaturæ sacrificium offerri.

Soli Deo sacrificium in Missa offerri. Conc. Trid. Sess. 22 c. 3 et can. 5.

Neque vero illud prætermisit, quin diligenter explicaret, uni Deo sacrificium fieri. Nam etsi Ecclesia interdum Missas in memoriam et honorem Sanctorum celebrare consuevit: non tamen illis sacrificium, sed uni Deo, qui Sanctos immortali gloria coronavit, offerri docuit. Quare nec Sacerdos unquam (licere solet: offero itibi sacrificium, Petre, vel Paule; sed, dum uni soli Deo immolat, gratias illi agit pro beatissimorum Martyrum insigni victoria, eorumque patrocinium ita implorat, ut ipsi pro nobis intercedere dignentur in cœlis, quorum memoriam facimus in terris.

Quæstio LIX.

Unde doctrina illa sacrificii et sacerdotii novæ Legis hauriatur.

Ecclesiæ Catholicæ de sacrificio doctrina Scripturis confirmatur. Apostoli quando Sacerdotes sint instituti. Conc. Trident. Sess. 22. de Sacram. Miss. c. 2 et can. *4.*

Hæc autem, quæ de hujus sacrificii veritate a Catholica Ecclesia tradita sunt, ex Domini verbis accepit, quum extrema illa nocte hæc ipsa sacra mysteria Apostolis commendans, „Hoc facite", inquit, „in meam commemorationem".[1] Eos enim, quemadmodum a sancta Synodo definitum est, tunc Sacerdotes instituit, præcepitque, ut ipsi, et qui eis in sacerdotali munere successuri essent, corpus ejus immolarent, et offerrent.[2] Atque id etiam Apostoli verba ad Corinthios scripta satis demonstrant, quum ait: „Non potestis calicem Domini bibere, et calicem daemoniorum: non potestis mensæ Domini participes esse, et mensæ dæmoniorum".[3] Ut enim pro dæmoniorum mensa, altare, in quo eis immolabatur, intelligendum est: ita etiam (ut, quod Apostolus proponit, probabili argumentatione concludatur) mensa Domini nihil aliud, nisi altare, in quo sacrificium Domino fiebat, significare potest.

Quæstio LX.

Quibus potissimum figuris et prophetiis istud sacrificium significatum fuerit.

Eucharisties sacrificium signis et prophetiis veteris Testamenti prædictum.

Quo si ex veteri Testamento hujus sacrificii figuras et ora-

[1]) Luc. 22, 19; 1 Cor. 11, 25. [2]) Sess. 22 de sacrif. miss. c. et cap. 2. [3]) Ibid. 10, 20. 21.

cula requiramus, primum quidem de eo Malachias apertissime vaticinatus est his verbis: „Ab ortu solis usque ad occasum magnum est nomen meum in gentibus, et in omni loco sacrificatur et offertur nomini meo oblatio munda: quia magnum est nomen meum in gentibus, dicit Dominus exercituum".1) Præterea hæc hostia, tam ante, quam post latam legem, variis sacrificiorum generibus prænuntiata est. Etenim bona omnia, quæ iis sacrificiis significabantur, hæc una victima, tanquam omnium perfectio et absolutio, complexa est. Verumtamen nulla in re ejus imaginem magis expressam licet videre, quam in Melchisedech sacrificio. Ipse enim Salvator Sacerdotem secundum ordinem Melchisedech se in æternum constitutum declarans, corpus et sanguinem suum in extrema cœna, sub speciebus panis et vini, Deo Patri obtulit.

Quæstio LXI.

Idem sacrificium, quod in cruce fuit oblatum, in Missa peragitur.

Unum est Christi sacrificium et Ecclesiæ. Cf. Q. 13 art. 4. Symb. Concil. Trid Sess. 21 de Sacr. Miss. cap. 2. Cruenta et incruenta hostia unam tantum hostiam efficiunt.

Unum itaque et idem sacrificium esse, fatemur, et haberi debet, quod in Missa peragitur, et quod in cruce oblatum est; quemadmodum una est et eadem hostia, Christus videlicet Dominus noster, qui seipsum in ara crucis semel tantummodo cruentum immolavit. Neque enim cruenta et incruenta hostia duæ sunt hostiæ, sed una tantum; cujus sacrificium, postquam Dominus ita præcepit: „Hoc facite in meam commemorationem" in Eucharistia quotidie instauratur.

Quæstio LXIL

Est etiam unus utriusque Sacerdos.

Sed unus etiam atque idem Sacerdos est, Christus Dominus; nam ministri, qui sacrificium faciunt, non suam, sed Christi personam suscipiunt, quum ejus corpus et sanguinem conficiunt. Id quod et ipsius consecrationis verbis ostenditur. Neque enim Sacerdos inquit: „Hoc est corpus Christi", sed, ,.Hoc est corpus meum"; personam videlicet Christi Domini gerens, panis et vini substantiam in veram ejus corporis et sanguinis substantiam convertit.

Quæstio LXIII.

Missa, ut laudis, ita etiam propitiationis, sacrificium.

Missam esse non solum laudis, sed propitiationis sacrificium.

I. Quæ quum ita sint, sine ulla dubitatione docendum est, id quod etiam sancta Synodus explicavit:5) sacrosanctum Missæ sacrificium esse nou solum laudis et gratiarum actionis, aut nu-

1) Malach. 1, 11. 2) Sess. 22 cap. 2 et can. 3.

dam commemorationem sacrificii, quod in cruce factum est: sed vere etiam propitiatorium sacrificium, quo Deus nobis placatus et propitius redditur.

Fructus sacrificii Missæ. Prodest vivis.

II. Quare, si puro corde, et accensa fide, et intimo nostrorum scelerum dolore affecti, hanc sanctissimam hostiam immolemus et offeramus: dubitandum non est, quin „misericordiam a Domino consecuturi simus: et gratiam in auxilio opportuno";[1]) hujus enim victimæ odore delectatur Dominus, ut gratiæ et pœnitentiæ donum nobis impertiens, peccata condonet. Quamobrem et solemnis est illa Ecclesiæ precatio: „Quoties hujus hostiæ commemoratio celebratur, toties opus nostræ salutis exercetur" ;[2]) nimirum uberrimi illi cruentæ hostiæ fructus per hoc incruentum sacrificium ad nos manant.

Quæstio LXIV.

Pertingit etiam sacrificii Missæ fructus ad defunctos.

Prodest defunctis.

Deinde vero hujus sacrificii eam vim esse Parochi docebunt, ut non solum immolanti et sumenti prosit, sed omnibus etiam fidelibus, sive illi nobiscum in terris vivant, sive jam in Domino mortui nondum plane expiati sint. Neque enim minus, ex Apostolorum certissima traditione, pro his utiliter offertur, quam pro vivorum peccatis, pœnis, satisfactionibus, ac quibusvis calamitatibus et angustiis.

Quæstio LXV.

Nulla Missa, ex communi usu Ecclesiæ celebrata, dicenda est privata.

Cone. Trid. Sess. 22. de Sacr. M. c. 6 et can. 8.

Ex quo facile perspicitur, omnes Missas communes censendas esse, ut quæ ad communem omnium fidelium utilitatem et salutem pertineant.

Quæstio LXVI.

Quonam hujus sacrificii cæremoniæ pertineant.

Ritus Missæ quo pertineant. Cone. Trident. Sess. 21 cap. 5 et can. 7.

Habet autem hoc sacrificium multos, eosque maxime insignes ac solenmes ritus, quorum nullus supervacaneus aut inanis existimandus est; verum omnes eo spectant, ut et tanti sacrificii majestas magis eluceat, et salutaribus mysteriis intuendis ad rerum divinarum, quæ in eo sacrificio occultæ sunt, contemplationem fideles excitentur. Sed de his nihil est ut plura dicamus, tum quia hoc argumentum longiorem explicationem postulare videtur, quam pro-

[1]) Hebr. 4, 16. [2]) Seer. Doni. IX. p. Pentec.

positæ institutioni conveniat, tum quia innumerabiles pene libellos et commentarios, qui de hac re a piis et doctissimis viris conscripti sunt, Sacerdotes in promptu habebunt. Hactenus igitur satis fuerit, earum rerum, quæ ad Eucharistiam, tum quia Sacramentum, tum quia sacrificium sit, pertinent, potiora capita, juvante Domino, exposuisse.

CAPUT V.

De Pœnitentiæ Sacramento.

Quæstio I.

Accurate ac frequenter doctrina pœnitentiæ Christianis auribus est inserenda.

Accuratius de Poenitentia, quam de Baptismo docendum est.

I. Quemadmodum humanæ naturæ fragilitas et imbecillitas omnibus nota est, eamque in se ipso quisque facile experitur: ita, quantam habeat necessitatem pœnitentiæ Sacramentum, ignorare nemo potest. Quod si diligentiam quæ a Parochis in unoquoque argumento adhibenda est, ex rei, quam tractant, magnitudine et pondere metiri oportet: omnino fatebimur, eos nunquam in hujus loci explicatione adeo diligentes futuros esse, ut satis videri possit; quin etiam de hoc Sacramento, quam de Baptismo, eo accuratius agendum est, quod Baptismus semel tantum administratur, nec iterari potest: pœnitentiæ vero toties locus datur ejusque repetenda toties necessitas imposita est, quoties post Baptismum peccare contingat.

Quomodo Poenitentia sit secunda tabula.

II. Ita enim a Tridentina Synodo dictum est,[1] Sacramentum pœnitentiæ non secus lapsis post Baptismum, ac Baptismum nondum regeneratis, ad salutem necessarium esse; vulgataque illa S. Hieronymi sententia[2] ab omnibus, qui deinceps res sacras tradiderunt, magnopere comprobatur, poenitentiam esse secundam tabulam. Ut enim confracta navi unum vitæ servandæ perfugium reliquum est, si forte tabulam aliquam de naufragio liceat arripere: ita post amissam Baptismi innocentiam, nisi quis ad pœnitentiæ tabulam confugiat, sine dubio de ejus salute desperandum est. Hæc autem non ad Pastores solum, sed ad reliquos etiam fideles excitandos dicta sint, ne forte in eis rei maxime necessariæ incuria reprehendatur. Primum enim, communis fragilitatis memores omni studio optare debent, ut divina ope adjuti, sine casu, aut prolapsione aliqua in via Domini progredi possint. Quod si nonnuuquam offenderint, tum vero summam Dei benignitatem in-

[1]) Sess. 6 de justif. cap. 14 et Sess. 14 de poenit. cap. 2. [2]) In cap. 3. Isai.

tuentes, qui tanquam bonus pastor ovium suarum vulnera obligare, eisque mederi solet, hoc saluberrimum pœnitentiæ medicamentum nunquam in aliud tempus differendum esse cogitabunt.

Quæstio II.

Quam varia sit verbi pœnitentiæ significatio.

Verbi Pœnitentiæ multiplex significatio. Deum improprie alicujus rei pœnitet.

Ut autem rem ipsam aggrediamur, prius explicanda est varia hujus nominis potestas et notio, ne aliquis ambiguitate vocis, in errorem inducatur. Nonnulli enim poenitentiam pro satisfactione accipiunt. Alii, a Catholicae fidei doctrina longissime remoti, quum arbitrentur, poenitentiam nullam temporis praeteriti rationem habere, nihil aliud, quam novam vitam, esse definiunt. Docendum est igitur, multiplicem esse hujus nominis significationem. Primum enim poenitentia de iis dicitur, quibus aliquid displicet, quod ante placuerit, nulla habita ratione hujus cogitationis, bonumne an malum fuerit. Sic omnes pœnitet, quorum tristitia secundum sæculum est, non secundum Deum; cujusmodi poenitentia non salutem affert, sed mortem.[1] Altera est poenitentia, quum quis ex scelere admisso, quod quidem antea placebat, dolorem non Dei, sed sui ipsius causa concipit.[2] Tertia est, quum non solum admissi sceleris causa intimo animi sensu dolemus, vel ejus doloris externum etiam aliquod signum damus, verum unius Dei causa in eo moerore sumus. Ac singulis quidem pœnitentiæ generibus, quæ commemorata sunt, pœnitentiæ vox proprie convenit. Nam quum in sacris litteris, „Deum pœnitere"[3] legimus, id per translationem dici perspicuum est; eo enim loquendi genere, quod ad hominum mores accommodatum est, sacræ litteræ utuntur, quum Deum mutare aliquid constituisse declarant; quod non aliter facere videatur, quam homines, quos si alicujus rei pceniteat, eam commutare omni studio laborant. Sic ergo scriptum est: „Poenituisse eum, quod hominem fecisset"[4] et alio loco, „quod Saul Regem constituisset"[5]

Quæstio III.

Quodnam sit inter Pœnitentiæ significationes discrimen.

Actiones Pœnitentiæ obtinent locum innteriæ in hoc quarto Sacramento. Conc. Trid. Sess. 14 de Pœn. cap. 3 et can. 4.

Verum inter has pœnitentiæ significationes magnum discrimen observare oportet. Prima enim in vitio ponenda est; altera est quædam commoti et perturbati animi affectio; tertiam tum ad virtutem pertinere, tum Sacramentum esse dicimus; quæ significatio

1) 2 Cor. 7, 10. 2) Hebr. 12, 17. 3) Gen. 6, 6. 4) Ibid. 5) 1 Reg. 15, 11.

hujus loci propria est. Ac primum quidem de ipsa, ut virtutis parte, agendum est; nou solum, quia fidelis populus ad omne virtutis genus institui a Pastoribus debet, sed etiam quia hujus virtutis actiones tanquam materiam praebent, in qua pœnitentiæ Sacramentum versatur; ac nisi prius, quæ sit pœnitentiæ virtus, recte intclligatur, Sacramenti etiam vim ignorari necesse est.

Quæstio IV.

Quid sit interior Poenitentia.

Duplex est Pœnitentia, interior et exterior. Quid interior Poenitentia.

Quare in primis monendi hortandique sunt fideles, ut omni contentione et studio in intima animi pœnitentia, quam virtutem dicimus, elaborent; sine qua ea, quæ extrinsecus adhibetur, parum admodum profutura est. Intima autem pœnitentia est illa, quum ad Deum nos ex animo convertimus, et commissa a nobis scelera detestamur, et odio habemus; simulque illud nobis certum et deliberatum est, malam vitæ consuetudinem, corruptosque mores emendare, non sine spe veniæ a Dei misericordia consequendæ. Hanc vero dolor et tristitia, quæ perturbatio et affectio est, et passio a multis vocatur, consequitur velati comes, peccatorum detestationi adjuncta. Quamobrem apud complures ex sanctis Patribus pœnitentiæ definitio hujusmodi animi cruciatu declaratur.

Quæstio V.

Fides pœnitentiæ pars non est.

Cone. Trident. Sess. 14 de Pren. cap. 8 et can. 4.

Verum in eo, quem p.œnitet, fides poenitentiam antecedat necesse est; neque enim potest quisquam se ad Deum convertere, qui fide careat; ex quo fit, ut nullo modo pœnitentiæ pars recte dici possit.

Quæstio VI.

Intima animi pœnitentia virtus est censenda.

Veram animi pœnitentiam esse virtutem. Lex Dei imperat actiones dumtaxat virtuti conjunctas. Dolor triplici ratione virtus censeri potest. I. Ratio est, si non peccetur delectu. II. Ratio, si non peccetur excessu.

I. Quod autem intima hæc pœnitentia, ut antea diximus, ad virtutem pertineat, aperte ostendunt multa, quæ de pœnitentia tradita sunt, præcepta. Lex enim de iis tantum actionibus, quæ suscipiuntur cum virtute, præcipit. Negare præterea nemo potest, quin dolore, quando, quo modo, et quatenus oportet, virtutis sit. Hoc autem ut recte fiat, pœnitentiæ virtus præstat. Interdum enim evenit, ut ex admissis sceleribus minorem, quam par esr,

dolorem homines capiant; quin etiam, ut a Salomone scriptum est,[1] nonnulli sunt, qui, quum malefecerint, lætantur: rursus vero alii ita se moerori animi et ægritudini dedunt, ut de salute etiam prorsus desperent; qualis fortasse Cain videri potest, qui ait: „Major est iniquitas mea, quam ut veniam merear";[2] et qualis certo Judas fuit, qui „pœnitentia ductus",[3] suspendio vitam et animam amisit. Ut igitur modum in dolore tenere possimus, pœnitentiæ virtute adjuvamur.

III. Ratio, si bono fine sit suscepta, quod tripliciter.

II. Sed item etiam ex iis rebus colligi potest, quas sibi tanquam finem proponit is, quem vere peccati pœnitet. Primum autem hoc ei propositum est, ut peccatum aboleat, omnemque animæ culpam et maculam abstergat. Alterum est, ut pro sceleribus admissis Deo satisfaciat; quod quidem ad justitiam referri perspicuum est. Nam etsi inter Deum et homines propria justitiæ ratio intercedere non potest, quum tam longo intervallo inter se distent: aliquam tamen esse justitiam constat, cujusmodi est inter patrem et filios, inter dominum et servos. Tertium est, ut homo in Dei gratiam redeat, in cujus offensionem et odium propter peccati foeditatem incurrit. Hæc vero omnia satis declarant, poenitentiam ad virtutem spectare.

Quæstio VII.

Quibus veluti gradibus ad diviuam illam pœnitentiæ .virtutem ascendatur.

Quinque gradibus homo ad veram poenitentiam ascendit.

Sed docendum est etiam, quibus gradibus ad hanc divinam virtutem liceat ascendere. Primum itaque Dei misericordia nos prævenit, cordaque nostra ad se convertit; quod quum precaretur· Propheta: „Converte", inquit, „nos Domine ad te, et convertemur".[4] Deinde hoc lumine illustrati, per fidem ad Deum animo tendimus. „Credere enim oportet accedentem ad Deum", ut Apostolus testatur, „quia est, et inquirentibus se remunerator sit".[5] Præterea motus timoris consequitur, et suppliciorum acerbitate proposita, animus a peccatis revocatur. Atque huc videntur spectare illa Isaiæ verba: „Sicut quæ concipit, quum appropinquaverit ad partum, dolens clamat in doloribus suis: sic facti sumus".[6] Huc deinde accedit spes impetrandae a Deo misericordiae, qua erecti vitam et mores emendare constituimus. Postremo caritate corda nostra accenduntur, ex qua liberalis ille timor, probis et ingenuis filiis dignus, oritur; atque ita unum illud veriti, ne qua iu re Dei majestatem laedamus, peccandi consuetudinem omnino

[1]) Prov. 2, 14. [2]) Gen. 4, 13. [3]) Matth. 27, 3. [4]) Thren. 5, 21. [5]) Hebr. 11. 6. [6]) Is. 26, 17.

deserimus. Hisce igitur quasi gradibus ad hanc præstantissimam pœnitentiæ virtutem pervenitur.

Quæstio VIII.

Quis sit præcipuus virtutis pœnitentiæ fructus.

Fructus pœnitentiæ præcipuus est vita æterna.

Quæ prorsus divina et cœlestis virtus existimanda est, cui scilicet regnum cœlorum sacræ litteræ pollicentur. Nam apud S. Matthaeum scriptum est: „Poenitentiam agite, appropinquavit enim regnum coelorum"[1]: et apud Ezechielem: „Si impius egerit poenitentiam ab omnibus peccatis suis, quæ operatus est, et custodierit omnia præcepta mea, et fecerit judicium et justitiam, vita vivet"[2]; tum alio loco: „Nolo mortem impii, sed ut convertatur impius a via sua, et vivat".[3] Quod quidem de æterna et beata vita intelligendum esse, plane constat.

Quæstio IX.

Quid de externa poenitentia sentiendum sit, quaque de causa Christus eam in numerum Sacramentorum referri voluerit.

Quid exterior poenitentia, et quod Sacramenti ratio in illa consistat. Prima ratio est, ut fides nostra de remissione peccatorum, eorum judicio, quorum est discernere inter lepram et non lepram, magis confirmaretur, et conscientiæ nostræ pacatiores redderentur.

I. De externa vero poenitentia docendum est, eam esse, in qua Sacramenti ratio consistit, habereque externas quasdam res sensibus subjectas, quibus declarantur ea, quæ interius in anima fiunt. In primis autem explanandum fidelibus videtur, quare factum sit, ut Christus Dominus poenitentiam in numerum Sacramentorum referri voluerit. Hujus autem rei illa omnino causa fuit, ut nobis de remissione peccatorum, quam Deus pollicitus est, quum ait: „Si impius egerit poenitentiam", etc. minus dubitare liceret. Vehementer enim pendere animo de intima poenitentia opus esset, quum de suo cuique judicio in iis, quæ agit, merito timendum sit. Ut igitur Dominus huic nostræ sollicitudini subveniret, pœnitentiæ Sacramentum instituit: quo per Sacerdotis absolutionem peccata nobis remissa esse confideremus, conscientiæque nostræ ob fidem, quæ Sacramentorum virtuti merito habenda est, pacatiores redderentur.

Secunda ratio est, ut hominibus in promptu esset infallibile instrumentum, quo peccata post Baptismum contracta in sanguine Christi eluerentur.

II. Neque enim aliter accipienda est vox Sacerdotis peccata nobis legitime condonantis, quam Christi Domini, qui ait para-

[1] Matth. 4, 17. [2] Ezech. 18, 21. [3] Ibid. 83, 11.

lytico: „Confide, fili, remittuntur tibi peccata tua".1) Deinde vero quum nemo salutem, nisi per Christum ejusque passionis beneficio, consequi possit: consentaneum, nobisque utilissimum fuit, ejusmodi Sacramentum institui, cujus vi et efficientia Christi sanguis ad nos defluens, peccata post Baptismum admissa elueret, atque ita reconciliationis beneficium illi uni Salvatori nostro acceptum referre profiteremur.

Quæstio X.

Quo pacto poenitentia verum sit novæ Legis Sacramentum.

Dilucide exponitur, quomodo poenitentia sit sacræ rei signum. Concil. Trid. Sess. 14 de Pœn. cap. 1 et can. 1. Actio Sacerdotis nititur auctoritate verbi Dei.

Quod vero poenitentia Sacramentum sit, Pastores ita facile ostendent: ut enim Baptismus Sacramentum est, quia peccata omnia, ac præsertim, quod origine contractum fuit, delet: eadem ratione poenitentia quæ peccata omnia post Baptismum voluntate vel actione suscepta tollit, vere et proprie Sacramentum dicendum est. Deinde, quod caput est, quum illa, quæ extrinsecus tum a pcenitente, tum a Sacerdote fiunt, declarant ea, quæ interius efficiuntur in anima: quis neget poenitentiam vera et propria Sacramenti ratione præditam esse, siquidem Sacramentum sacræ rei signum est, peccator autem, quem pœnitet, rerum et verborum notis plane exprimit, se animum a peccati turpitudine abduxisse; itemque ex iis, quæ a Sacerdote geruntur et dicuntur, misericordiam Dei peccata ipsa remittentis, facile cognoscimus. Quamquam hoc aperte indicant illa Salvatoris verba: „Tibi dabo claves regni coelorum. . . et quodcunque solveris super terram, erit solutum et in coelis".2) Absolutio enim Sacerdotis verbis enunciata remissionem illam peccatorum signat, quam in anima efficit.

Quæstio XI.

Pœnitentiæ Sacramentum iterari potest.

Cone. Trident. Sess. 14 de Pœn. cap. 2. Quomodo desperantes consolandi.

Neque vero solum fideles docendi sunt, poenitentiam in numero Sacramentorum habendam esse, sed eorum etiam, quæ iterari possunt. Quærenti enim Petro, num septies venia peccati danda esset, Dominus respondit: ,,Non dico tibi usque septies, sed usque septuagies septies".3) Quare si cum ejusmodi hominibus agendum sit, qui summæ Dei bonitati et clementiæ diffidere videantur: confirmandus erit illorum animus, atque ad spem divinæ gratiæ erigendus. Quod quidem facile consequently, tum hujus loci et aliorum tractatione, qui in sacris litteris permulti occurrent, tum vero

*) Matth. 9, 2. 2) Matth. 16, 19. 3) Ibid. 18, 22.

iis rationibus et argumentis, quæ ex sanctorum Chrysostomi libro de Lapsis et Ambrosii libris de Poenitentia petere licebit.

Quæstio XII.

Materia pœnitentiæ quæ et qualis.

De materia Sacramenti pœnitentiæ, quodque hic sit alia ejus consideratio, quam in aliis Sacramentis. Tres actiones pœnitentis, quæ sunt loco materiæ. Quomodo ejusdem Sacramenti partes dicantur.

I. Jam quoniam nihil fideli populo notius esse debet, quam hujus Sacramenti materia: docendum est, in eo maxime hoc Sacramentum ab aliis differre, quod aliorum Sacramentorum materia est res aliqua naturalis, vel arte effecta; Sacramenti vero pœnitentiæ quasi materia sunt actus pœnitentis, nempe contritio, confessio et satisfactio; ut a Tridentina Synodo declaratum est; qui quatenus in pœnitente ad integritatem Sacramenti, et plenam ac perfectam peccatorum remissionem, ex Dei institutione requiruntur, hac ratione partes pœnitentiæ dicuntur. Neque vero hi actus „quasi materia" a sancta Synodo[1]) appellantur, quia veræ materiæ rationem non habeant: sed quia ejus generis materiæ non sint, quæ extrinsecus adhibeatur, ut aqua in Baptismo et chrisma in Confirmatione.

Peccata ipsa quomodo Sacramenti materia dici possint.

II. Quod autem ab aliis dictum est, peccata ipsa hujus Sacramenti materiam esse, nihil plane diversum dici videbitur, si diligenter attendamus. Ut enim ignis materiam ligna esse dicimus, quæ vi ignis consumuntur: ita peccata, quæ poenitentia delentur, recte hujus Sacramenti materia vocari possunt.

Quæstio XIII.

Quæ sit Sacramenti pœnitentiæ forma.

De forma Sacramenti pœnitentiæ. Conc. Trid. Sess. 14 de Pœn. c. 3.

I. Sed formæ etiam explicatio pastoribus prætermittenda non est, quod ejus rei cognitio excitet fidelium animos ad percipiendam summa cum religione hujus Sacramenti gratiam. Est autem forma: Ego te absolvo": quam non solum ex illis verbis licet colligere: „Quæcunque solveritis super terram, erunt soluta et in cœlis":[2]) sed ex eadem Christi Domini doctrina ab Apostolis tradita accepimus.

Effectus proprius Sacramenti pœnitentiæ. Vi solius contritionis, accedente tamen confessionis voto, interdum peccata remitti.

II. Ac quoniam Sacramenta id significant, quod efficiunt: et

[1]) Sess. 14 de pœnit. cap. 3 can. 4. [2]) Matth. 18, 18.

illa: „Ego te absolvo”, ostendunt peccatorum remissionem hujus Sacramenti administratione effici: planum est, hanc esse pœnitentiæ perfectam formam. Sunt enim peccata tanquam vincula, quibus constrict» animæ tenentur, et ex quibus pœnitentiæ Sacramento laxantur. Quod quidem non minus vere de illo etiam homine Sacerdos pronuntiat, qui prius ardentissimæ contritionis vi, accedente tamen confessionis voto, peccatorum veniam a Deo consecutus sit.

Quæstio XIV.

Quo fructu ad formam Sacramenti preces aliæ adjiciantur.

Adduntur præterea complures preces non quidem ad formam necessariae, sed ut ea removeantur, quæ Sacramenti vim et efficientiam illius culpa, cui administratur, impedire possent.

Quæstio XV.

Quantum differat potestas Sacerdotum Christi in dijudicanda peccati lepra a potestate Sacerdotum veteris legis.

Quant® Deo agendæ sint gratiæ propter institutum in Ecclesia pœnitentiæ Sacramentum. Deus est, qui ministerio Sacerdotis solvit.

Quamobrem peccatores Deo ingentes gratias agant, qui tam amplam potestatem in Ecclesia Sacerdotibus tribuerit. Neque enim, ut olim in veteri lege, Sacerdotes testimonio suo aliquem a lepra liberatum esse duntaxat renuntiabant;[1]) ita nunc in Ecclesia ea tantum potestas Sacerdotibus facta est, ut aliquem peccatis absolutum esse declarent, sed vere tanquam Dei ministri absolvunt; id quod Deus ipse, gratiæ et justitiæ auctor ac parens, efficit.

Quæstio XVI.

Quo habitu, quibusve ritibus suam actionem commendare poenitentes debeant.

Dc ritibus. Humilitas pœnitentis coram Sacerdote declaranda.

Diligenter vero ritus etiam, qui ad hoc Sacramentum adhibentur, fideles observabunt: ita enim fiet, ut animo magis hæreant, quæ hoc Sacramento consecuti sunt; nimirum se tanquam servos clementissimo Domino, vel filios potius optimo parenti, reconciliatos esse; et simul facilius intelligant, quid eos facere oporteat qui velint (velle autem omnes debent) se tanti beneficii gratos et memores probare. Nam quem peccatorum pcenitet, is se humili ac demisso animo ad pedes Sacerdotis dejicit, ut, quum se tam humiliter gerat, facile possit agnoscere, superbi» radices evellendas esse, a qua omnia scelera, quæ deflet, ortum habuerint et enata sint.

') Levit. 13, 9. 11.

In Sacerdote autem, qui in eum legitimus judex sedet, Christi Domini personam et potestatem veneratur. Sacerdos enim, quemadmodum in aliis, ita, in pœnitentiæ Sacramento administrando, Christi munus exsequitur. Deinde peccata sua pœnitens ita enumerat, ut se maxima et acerbissima animadversione dignum esse fateatur, supplexque delictorum veniam petit. Quæ sane omnia vetustatis suæ certissima testimonia a sancto Dionysio habent.[1])

Quæstio XVII.

Quos præcipue fructus ex Sacramento Pœnitentiæ homines capiant.

Primus fructus est, benevolentiæ divinæ reconciliatio. Secundus fructus est, pax et tranquillitas animi. Tertius fructus, peccati quamvis gravis remissio. Cone. Trident. Sess. 14 de Pœn. c. 3.

Sed nihil profecto tam proderit fidelibus, nihilque majorem illis alacritatem pœnitentiæ suscipiendæ afferet, quam si a Parochis sæpe explicatum fuerit, quantam ex ea utilitatem capiamus. Vere enim de poenitentia illud dici posse intelligent, ejus quidem radices amaras, fructus vero suavissimos esse. Pœnitentiæ itaque omnis in eo vis est, ut nos in Dei gratiam restituat, cum eoque summa amicitia conjungat. Hanc vero reconciliationem interdum in hominibus piis, qui hoc Sacramentum sancte et religiose percipiunt, maxima conscientiæ pax et tranquillitas cum summa spiritus jucunditate consequi solet. Nullum est enim tam grave et nefarium scelus, quod pœnitentiæ Sacramento, non quidem semel, sed iterum et sæpius non deleatur. Qua de re ita Dominus per Prophetam inquit: „Si impius egerit poenitentiam ab omnibus peccatis suis, quæ operatus est, et custodierit præcepta mea, et fecerit judicium et justitiam: vita vivet, et non morietur; omnium iniquitatum ejus, quas operatus est, non recordabor·l.2) Et sanctus Joannes: „Si confiteamur peccata nostra, fidelis est, et justus, ut remittat nobis peccata nostra·l.8) Et paulo post: „Si quis peccaveritll, inquit, nullum videlicet peccati genus excipiens, ,.advocatum habemus apud Patrem, Jesum Christum justum; et ipse est propitiatio pro peccatis nostris; non pro nostris autem tantum, sed etiam pro totius mundill.4)

Quæstio XVIII.

Qua ratione quædam peccata dicantur remitti non posse.

Tacita objectionis dilutio.

I. Quod autem in Scripturis legimus, quosdam a Domino misericordiam non esse consecutos, quamvis eam vehementer im-

') In Ep. ad Demophilum. ȷ̄ Ezech. 18, 21. 22. 8) 1. Joan. 1, 9. 4) Ibid. 2, 1. 2.

ploraverint: id vero idcirco factum esse intelligeinus, quod eos vere atque ex animo delictorum non pœnitebat.

Peccata quædam uon remitti, quomodo intelligatur.

IL Quare quum hujusmodi sententiæ in sacris litteris, vel apud SS. Patres occurrunt, quibus videntur affirmare aliqua peccata remitti non posse: ita eas interpretari oportet, ut difficilem admodum esse veniæ impetrationem intelligamus. Ut enim morbus aliquis ea re insanabilis dicitur, quod aegrotus ita affectus sit, ut salutaris medicinæ vim oderit: sic quoddam est peccati genus, quod non remittitur nec condonatur, propterea quod proprium salutis remedium, Dei gratiam, repellit.

Peccati in Spiritum Sanctum gravitas.

III. In hanc sententiam a D. Augustino ') dictum est: „Tanta labes est illius peccati, quum post agnitionem Dei per gratiam Christi oppugnat aliquis fraternitatem, et adversus ipsam gratiam invidiæ facibus agitatur, ut deprecandi humilitatem subire non possit, etiamsi peccatum mala conscientia agnoscere et annuntiare cogaturll.

Quæstio XIX.

Nullus condonationem peccatorum citra pœnitentiam obtinere potest.

Propria vis pœnitentiæ est delere peccata. Venialia peccata non requirunt necessario pœnitentiam sacramentalem.

Sed ut ad pœnitentiam revertamur, hæc adeo propria ejus vis est, ut peccata deleat; ut sine poenitentia remissionem peccatorum impetrare, aut ne sperare quidem ullo modo liceat. Scriptum est enim: „Nisi pœnitentiam habueritis, omnes similiter peribitisll.2) Quod quidem de gravioribus et mortiferis peccatis dictum a Domino est: etsi aliquo etiam pœnitentiæ genere indigent leviora peccata, quæ venialia vocantur. Sanctus enim Augustinus inquit: „Quum quædam sit poenitentia, quæ quotidie in Ecclesia pro peccatis venialibus agitur, illa sane frustra esset, si peccata venialia absque poenitentia dimitti possentll.3)

Quæstio XX.

Quot siut partes intégrales pœnitentiæ.

Tres pœnitentiæ partes intégrales, quarum si aliqua desit, perfecta non est pœnitentia. Concil. Trid. Sess. 14 cap. 13.

Sed quoniam de iis rebus, quæ aliquo modo in actionem cadunt, non satis est universe loqui: curabunt Pastores sigillatim ea tradere, ex quibus veræ et salutaris pœnitentiæ ratio a fidelibus percipi queat. Est autem hujus Sacramenti proprium, ut præter materiam et formam, quæ omnibus Sacramentis communia sunt,

') lib. 1 de serm. Dom. in monte c. 44. 2) Lue. 13, 3. 3) lib. 50. hom. 50.

partes etiam, ut antea diximus, illas habeat, quæ tanquam totam integramque poenitentiam constituant, contritionem scilicet, confessionem et satisfactionem; de quibus D. Chrysostomus his verbis loquitur: «Poenitentia cogit peccatorem omnia libenter sufferre; in corde ejus contritio, in ore confessio, in opere tota humilitas vel fructifera satisfactio' 1) Hæ autem partes ex earum partium genere esse dicuntur, quæ ad aliquod totum constituendum necessariæ sunt; quoniam, quemadmodum hominis corpus ex pluribus membris constat, manibus, pedibus, oculis, et aliis hujusmodi partibus, quarum aliqua si desit, merito imperfectum videatur·, perfectum vero, si nulla desideretur: eodem etiam modo poenitentia ex hisce tribus partibus ita constituitur, ut quamvis, quod ad ejus naturam attinet, contritio et confessio, quibus homo justus efficitur, satis sit: tamen nisi tertia etiam pars, id est satisfactio, accedat, aliquid ei omnino ad perfectionem desit necesse sit. Quare adeo inter se hæ partes connexæ sunt, ut contritio confitendi et satisfaciendi consilium et propositum inclusum habeat, confessionem contritio et satisfaciendi voluntas, satisfactionem vero duæ reliqnæ antecedant.

Quæstio XXI.

Quomodo hæ tres pœnitentiæ partes colligantur.

Harum autem trium partium eam rationem afferre possumus, quod animo, verbis et re ipsa peccata in Deum committantur. Quare consentaneum fuit, ut nos ipsos Ecclesiæ clavibus subjicientes, quibus rebus Dei sanctissimum numen a nobis violatum esset, iisdem etiam ejus iram placare, et peccatorum veniam ab eo impetrare conaremur. Sed idem etiam alio argumento confirmari potest. Etenim poenitentia est veluti quædam delictorum compensatio, ab ejus voluntate profecta, qui deliquit, ac Dei arbitrio, in quem peccatum commissum est, constituta. Quare et voluntas compensandi requiritur in quo maxime contritio versatur, et pœnitens Sacerdotis judicio, qui Dei personam gerit, se subjiciat necesse est ut pro scelerum magnitudine poenam constituere in eum possit; ex quo tum confessionis, tum satisfactionis ratio et necessitas perspicitur.

Quæstio XXII.

Quid in hac materia proprie sit contritio.

De contritione, prima pœnitentiæ parte.

I. Quoniam vero harum partium vim et naturam tradere fidelibus oportet: prius incipiendum est a contritione, eaque diligenter explicanda; neque enim ad ullum temporis punctum, quum in memoriam præterîta peccata redeunt, vel quum aliquid offendimus, contritione animus debet vacare.

1) Senn. I. de pœnitentia.

Quid sit contritio.

II. Hanc Patres in Concilio Tridentino ita definiunt: (.Contritio est animi dolor ac detestatio de peccato commisso cum proposito non peccandi de cætero".1) Et paulo post de contritionis modo subjicitur': «Ita demum praeparat ad remissionem peccatorum, si cum fiducia divinæ misericordiae et voto praestandi reliqua conjunctus sit, quæ ad rite suscipiendum hoc Sacramentum requiruntur·'l.

Contrariæ opinionis refutatio, sumpta ex auctoritate Conciliorum et Scripturis.

IU. Ex hac itaque definitione intelligent fideles, contritionis vim in eo tantum positam non esse, ut quis peccare desinat, aut propositum ei sit, novum vitæ genus instituere, aut ipsum jam instituat: sed in primis male actæ vitæ odium et expiationem suscipiendam esse. Id vero maxime confirmant illi sanctorum Patrum clamores, quos' in sacris litteris frequenter profusos esse legimus. «Laboravi", inquit David, „in gemitu meo; lavabo per singulas noctes lectum meum" ; et «Exaudivit Dominus vocem fletus mei";2) et rursus alius: «Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine animæ meæ".8) Quas certe et alias hujusmodi voces vehemens quoddam anteactæ vitæ odium et peccatorum detestatio expressit.

Quæstio XXIII,

Cur contritio dolor a Patribus Coucilii uominata sit

Vera contritio non corporis sensu, sed dolore animi est metienda. Cur pœnitentes soliti sint vestes mutare?

Quod autem contritio dolore definita est, monendi sunt fideles, ne arbitrentur, eum dolorem corporis sensu percipi. Contritio enim est voluntatis actio. Et sanctus Augustinus testatur, dolorem pœnitentiæ comitem esse, non poenitentiam. Verum peccati detestationem et odium doloris vocabulo Patres significarunt: tum quia sacræ litcræ ita utuntur; inquit enim David: «Quamdiu ponam consilia in anima mea, dolorem in corde meo per diem?" tum quia dolor in inferiori animæ parte, quæ vim concupiscendi habet, ex ipsa contritione oritur; ut non incommode contritio dolore definita fuerit, quod dolorem efficiat·, ad cumque declarandum pœnitentes vestem etiam mutare soliti sint. De quo Dominus apud sanctum ilatthæum inquit: „Væ tibi Corozaim! væ tibi Bethsaida! quia si in Tyro et Sidone factæ essent virtutes, quæ factæ sunt in vobis, olim in cilicio et cinere poenitentiam egissent."5)

*) Sess. 14 de pœn. cap. 4 et can. 5. Sess. 6 cap. 6 et 14. 2) Ps. 6, 7. 9. 8) Is. 38, 15. *) Ps. 12, 2. 6)7 Matth. 11, 21.

Quæstio XXIV.

Quare peccati detestatio vulgo a theologis contritio appelletur.

Dolor aliunde proveniens non dicitur contritio.

Recte autem contritionis nomen peccati detestationi, de qua loquimur, ad significandam vim doloris impositum est, ducta similitudine a rebus corporeis, quæ minutatim saxo aut duriore aliqua materia confringuntur; ut eo vocabulo declaretur, corda nostra, quæ superbia obduruerunt, pœnitcntiæ vi contundi atque conteri. Quare nullus alius dolor vel ex parentum et filiorum obitu, vel cujusvis alterius calamitatis causa susceptus, hoc nomine appellatur, sed illius tantum doloris proprium est nomen, quo ex amissa Dei gratia atque innocentia afficimur.

Quæstio XXV.

Quibus præterea vocabulis eadem peccati detestatio declarari soleat.

Eadem peccati detestatio alias cordis contritio dicitur.

I. Verum aliis quoque vocabulis eadem res declarari solet; nam et contritio cordis dicitur; quia cordis nomen frequenter sacræ literæ pro voluntate usurpant. Ut enim a corde motionum corporis principium sumitur: ita voluntas reliquas omnes animæ vires moderatur ac regit.

Cordis compunctio. Cordis scissio.

II. Vocatur etiam a sanctis Patribus cordis compunctio, qui libros de contritione conscriptos, de compunctione cordis inscribere maluerunt. Etenim quemadmodum ferro tumida ulcera secantur, ut inclusum virus possit erumpere: ita corda quasi scalpello contritionis adhibito inciduntur, ut peccati mortiferum virus queant ejicere; quare et scissio cordis a Joële Propheta appellata est: «Convertiminill, inquit, „ad me in toto corde vestro, in jejunio et in fletu et in planctu; et scindite corda vestrall.1)

Quæstio XXVI.

Cur dolor de peccatis, vocabulo contritionis inclusus, maximus et vehementissimus esse debeat.

Vitæ conservandæ causa peccare non licet.

I. Summum vero et maximum dolorem ex peccatis, quæ commissa sunt, suscipiendum esse, ita ut nullus major excogitari possit, facile erit hisce rationibus demonstrare. Nam quum perfecta contritio sit caritatis actio, quæ ab eo timore, qui liliorum

1) Joel. 2, 12. 13.

est, proficiscitur: patet eundem caritatis et contritionis modum statuendum esse. At quoniam caritas, qua Deum diligimus, perfectissimus est amor: hinc fit, ut contritio vehementissimum animi dolorem adjunctum habeat. Ut enim maxime diligendus est Deus, ita quæ nos a Deo alienant, maxime detestari debemus. In (pio etiam illud observandum est, eodem loquendi genere caritatis et contritionis magnitudinem in sacris litteris significari. De caritate dictum est: ,.Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo·1.1) Rursus, quod ad contritionem pertinet, clamat Dominus per Prophetam: «Convertimini in toto corde vestro41.2) Præterea si, uti Deus summum bonum est inter omnia, quæ diligenda sunt, ita etiam peccatum summum est malum inter omnia, quæ odisse homines debent: illud sequitur, ut quam ob causam Deum summe diligendum esse confitemur, ob eandem rursus peccati summum odium nos capiat necesse sit. Omnibus vero rebus Dei amorem anteponendum esse, ita ut ne vitee quidem conservandæ causa peccare liceat, aperte nos docent illa Domini verba: „Qui amat patrem aut matrem plus quam me, non est me dignus11;8) et: „qui voluerit animam suam salvam facere, perdet eam41.1) Sed illud etiam animadvertendum est, ut, quemadmodum, sancto Bernardo teste,5) nullus finis et modus caritati praescribitur (modus enim, inquit ille, diligendi Deum, est ipsum diligere sine modo): ita peccati detestationi nullus modus definiatur.

Dolor de peccatis non tantum debet esse maximus, sed etiam vehementissimus.

II. Sit præterea non solum maxima, sed vehementissima atque adeo perfecta, omnemque ignaviam et socordiam excludat. Etenim in Deuteronomio scriptum est: „Quum quæsieris Dominum Deum tuum, invenies eum; si tamen toto corde quæsieris, et tota tribulatione animæ tuæ“e); et apud Jeremiam: «Quæretis me, et invenietis, quuni quæsieritis me in toto corde vestro; et inveniar a vobis, ait Dominus41.’)

Quæstio XXVII.

Contritio vera esse non desinit, etiamsi sensibilis dolor de peccatis non fuerit absolutus.

Vera et utilis contritio etiam esse potest, si non tantum dolorem sentiamus de peccatis, quam de rebus externis, obstante scilicet naturæ imbecillitate. C. Tr. S. 14 c. 4.

I. Quamquam si id minus consequi nobis liceat, ut perfecta sit, vera tamen et efficax contritio esse potest. Sæpe enim usu venit, ut, quæ sensibus subjecta sunt, magis quam spiritualia, nos afficiant. Quare nonnulli interdum majorem ex filiorum obitu, quam ex peccati turpitudine, doloris sensum capiunt.

*) Deut. 6, 5. 2) Jœl. 2, 12. ») Matth. 10, 37. *) Ibid. 16, 25. 5) Lib. de dilig. Deo. ’) Deut. 4, 29. ’j Jerem. 29, 13. 14.

Contritio lacrimis testanda.

II. Idem etiam judicium faciendum est, si lacrimæ doloris acerbitatem non consequantur; quæ tamen in poenitentia summopere optandae et commendandae sunt. Præclara est enim ea de re S. Augustini sententia. „Non sunt“, inquit, „in te Christian» caritatis viscera, si luges corpus, a quo recessit anima; animam vero, a qua recessit Deus, non luges[1]) Atque huc spectant illa Salvatoris nostri verba, quæ supra allata sunt: „Væ tibi Corozaim, væ tibi Bethsaida! quia si in Tyro et Sidone factæ essent virtutes, quæ factæ sunt in vobis, olim in cinere et cilicio poenitentiam egissent 1.[2]) Tametsi ad eam rem comprobandam satis esse debent clarissima Ninivitarum, Davidis, Peccatricis, Apostolorum principis, exempla; qui omnes plurimis lacrimis Dei misericordiam implorantes peccatorum veniam impetrarunt.

Quæstio XXVIII.

Peccata capitalia singillatim in contritione detestanda sunt.

Singula peccata mortalia in contritione exprimenda et detestanda. Non desperandum est de Dei bonitate, etiamsi absolutam peccatorum contritionem non sentiamus.

Maxime autem hortandi et monendi sunt fideles, ut ad singula mortalia crimina proprium contritionis dolorem adhibere studeant. Ita enim Ezechias contritionem describit, quum ait: „Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine animæ meæ“.[3]) Etenim recogitare omnes annos est, sigillatim peccata excutere, ut ea ex animo doleamus. Sed apud Ezechielem quoque scriptum legimus: „Si impius egerit poenitentiam ab omnibus peccatis suis... vita vivet[4]) Atque in hanc sententiam sanctus Augustinus inquit: „Consideret peccator qualitatem criminis in loco, in tempore, in varietate, in persona[5]) Neque tamen hac in re desperent, fideles de summa Dei bonitate et clementia; is enim, quum nostræ salutis cupidissimus sit, nullam moram ad tribuendam nobis veniam interponit, sed peccatorem paterna caritate complectitur, simul atque ille se collegerit, et universa peccata sua detestatus, quæ deinde alio tempore, si facultas erit, singula in memoriam reducere ac detestari in animo habeat, ad Dominum se converterit. Ita enim nos per Prophetam jubet sperare, quum inquit: ,.Impietas impii non nocebit ei, in quacunque die conversus fuerit ab impietate sua“.[6])

Quæstio XXIX.

Quæ ad veram contritionem sint imprimis necessaria.

Ficta est poenitentia, in qua de quibusdam peccatis tantum dolemus.

Ex his igitur colligi poterunt, quæ ad veram contritionem

’) Sermo 41 de Sanetis. !) Matth. 11, 21. 3) Is. 38, 15. 4) Ezech. 18, 21. s) Lib. de vera et falsa poenit. c. 14. °) Ezech. 33, 12.

maxime sunt necessaria; de quibus fidelem populum accurate oportebit docere, ut quisque intelligat, qua ratione comparare eam possit; regulamque habeat, qua dijudicet, quantum absit ab ejus virtutis perfectione. Primum enim necesse est, peccata omnia, quæ admisimus, odisse et dolere; ne, si quædam tantum doleamus, ficta et simulata, neque salutaris poenitentia a nobis suscipiatur. Nam ut a S. Jacobo Apostolo dictum est: „Quicunque totam legem servaverit, offendit autem in uno: factus est omnium reus[1] Alterum est, ut ipsa contritio confitendi et satisfaciendi voluntatem conjunctam habeat; de quibus postea suo loco agetur. Tertium est, ut pœnitens vitæ emendandæ certam et stabilem cogitationem suscipiat. Hoc vero Propheta his verbis aperte nos docuit: „Si impius egerit poenitentiam ab omnibus peccatis suis, quæ operatus est, et custodierit omnia præcepta mea, et fecerit judicium et justitiam: vita vivet, et non morietur; omnium iniquitatum ejus, quas operatus est, non recordabor[2] et paulo post: „quum averterit se impius ab impietate sua, quam operatus est, et fecerit judicium et justitiam: ipse animam suam vivificabit[3] ac paucis interjectis: „Convertimini“, inquit, „et agite poenitentiam ab omnibus iniquitatibus vestris; et non erit vobis in ruinam iniquitas: projicite a vobis omnes prævaricationes vestras, in quibus prævaricati estis, et facite vobis cor novum et spiritum novum[4] Idem etiam Christus Dominus mulieri, quæ in adulterio deprehensa est, præscripsit, „Vade“, inquit, „et jam amplius noli peccare[5] Item paralytico illi, quem ad probaticam piscinam curaverat, „Ecce“, ait, „sanus factus es; jam noli peccare[6] Sed natura quoque ipsa et ratio plene ostendunt, duo illa ad contritionem esse imprimis necessaria: dolorem scilicet peccati admissi, et propositum cautionemque, ne quid hujusmodi in posterum committatur. Nam qui amico reconciliari velit, quem injuria aliqua affecerit: et doleat oportet, quod in eum injuriosus et contumeliosus fuerit, et diligenter reliquo tempore provideat, ne qua in re amicitiam læsisse videatur; quæ duo obedientiam adjunctam habeant necesse est. Hominem enim legi, sive naturali et divinæ, sive humanæ, quibus subjectus est, parere convenit. Quare si quid pœnitens alteri per vim aut per fraudem abstulit, restituat oportet; itemque alicnjns aut commodi aut officii compensatione illi satisfaciat, cujus dignitatem aut vitam dicto factove violavit. Tritum enim est omnium sermone, quod apud S. Augustinum legimus: „Non remittitur peccatum, nisi restituatur ablatum[7] Neque vero inter cætera, quæ ad contritionem maxime pertinent, minus diligenter et necessario curandum est, ut, quidquid injuriarum ab altero acceperis, id totum remittatur ac condonetur. Ita enim Dominus et Salvator noster monet

1) Jac. 2, 10. 2) Ezech. 18. 21. 22. 3) v. 27. 4) v. 30. 31. 5) Joan. 8. 11. 6) Ib. 5, 14. 7) Ep. 54 ad Maced.

atque denuntiat: ..Si dimiseritis hominibus peccata eorum, dimittet et vobis Pater vester coelestis delicta vestra: si autem non dimiseritis hominibus, nec Pater vester dimittet vobis peccata vestra".1) Hæc sunt, quæ iidelibus in contritione observanda sunt. Cætera, quæ ad hanc rem colligi a Pastoribus facile poterunt, efficient quidem, ut in suo genere contritio sit magis perfecta et absoluta; verum adeo necessaria existimanda non sunt, ut siue his veræ et salutaris pœnitentiæ ratio constare non possit.

Quæstio XXX.

Quæ sit propria contritionis vis et utilitas.

Prima utilitas est, quod sit certissima peccatorum medicina.

I. Sed quoniam non satis esse Pastoribus debet, si ea doceant, quæ ad salutem videntur pertinere, nisi etiam omni cura et industria laborent, ut fideles ad eam ipsam rationem, quæ illis præscripta est, vitam actionesque suas dirigant: vehementer proderit, contritionis vim et utilitatem sæpius proponere. Nam quum pleraque alia pietatis studia, veluti beneficentia in pauperes, jejunia, preces et alia id genus sancta et honesta opera, hominum culpa, a quibus proficiscuntur, a Deo interdum repudientur: ipsa certe contritio nunquam illi grata et accepta esse non potest. Nam inquit Propheta: „Cor contritum et humiliatum, Deus, non despiciesll.2)

Altera utilitas est, quod sit facilitas expedita et mox sanans ægrotantis animæ medicina.

II. Quin etiam statim, ut eam mentibus nostris concepimus, peccatorum remissionem nobis a Deo tribui, alio loco ejusdem Prophetæ verba illa declarant: ,,Dixi, confitebor adversum me injustitiam meam Domino: et tu remisisti impietatem peccati meill.3) Atque ejus rei figuram in „decem leprosisl14) animadvertimus, qui a Salvatore nostro ad Sacerdotes missi, antequam ad illos pervenirent, a lepra liberati sunt. Ex quo licet cognoscere, veræ contritionis, de qua supra dictum est, eam vim esse, ut illius beneficio omnium delictorum veniam statim a Domino impetremus.

Quæstio XXXI.

Qua ratione ad perfectionem contritionis veniatur.

Primo, requiritur peccati aguitio. Secundo, sui ipsius accusatio.

I. Plurimum etiam valebit ad fidelium mentes excitandas, si Pastores rationem aliquam tradiderint, qua se quisque ad contritionem exercere possit. Monere autem oportet, ut omnes conscien-

›) Matth. 6, 14. 15. 2) Ps. 50, 19. ·) Ps. 31, 5. 4) Luc. 17, 14.

tiam suam frequenter excutieutes, vidcant, num, quæ *a* Deo sive Ecclesiasticis sanctionibus præcepta sunt, servaverint.

Tertio confitendi ac se emendandi propositum. Quarto, divini auxilii petitio.

II. Quod si quis alicujus sceleris reum se esse cognoverit, statim se ipsum accuset, supplexque a Domino veniam exposcat, et spatium tum confitendi, tum satisfaciendi sibi dari postulet, imprimisque divinæ gratiæ præsidio se adjuvari petat, ne in posterum eadem illa peccata admittat, quæ admisisse vehementer pœnitet.

Quinto, vehementissima peccatorum detestatio.

III. Curandum erit præterea Pastoribus, ut in peccatum summum fidelium odium concitetur, tum quia summa est illius foeditas et turpitudo, tum quia gravissima damna et calamitates nobis adfert. Nam Dei benevolentiam a quo maxima bona accepimus, longeque majora exspectare et consequi licebat, a nobis abalienat, et summorum dolorum cruciatibus perpetuo afficiendos sempiternae morti nos addicit. Hactenus de contritione; nunc ad confessionem quæ est altera poenitentiae pars, veniamus.

Quæstio XXXII.

Quæ sit confessionis præstantia, quamque fuerit ad Christianorum salutem necessaria ejus institutio.

De confessione, Sacramenti altera parte. Confessionis quanta sit præstantia, colligitur ex ejus necessitate ad salutem consequendam. De necessitate confessionis. Cf. Quæs. 37 et Conc. Trid. de Pœn. Sess. 14 c. 14.

I. Quantum vero curæ et diligentiae in ea explicanda ponere Pastores debeant: ex eo facile intelligent, quod omnibus fere piis persuasum est, quidquid hoc tempore sanctitatis, pietatis et religionis in Ecclesia summo Dei beneficio conservatum est, id magna ex parte confessioni tribuendum esse; ut nulli mirandum sit, humani generis hostem, quum fidem Catholicam funditus evertere cogitat, per ministros impietatis suæ et satellites hanc velati Christianae virtutis arcem totis viribus oppugnare conatum esse. Primum itaque docendum est, confessionis institutionem nobis summopere utilem atque adeo necessariam fuisse.

Quæ contritio citra confessionem peccata deleat. Vi confessionis salutis consequendæ ratio efficitur facilior. August, de adult, conj. l. II. c. 9. Chrysost. de Sacerd. lib. HT. Conc. Florentin, in decr. Eug. IV.

II. Ut enim hoc concedamus, contritione peccata deleri: quis ignorat, illam adeo vehementem, acrem ac incensam esse oportere, ut doloris acerbitas cum scelerum magnitudine æquari conferrique possit? At quoniam pauci admodum ad hunc gradum pervenirent, fiebat etiam, ut a paucissimis hac via peccatorum venia speranda

esset. Quare necesse fuit, ut clementissimus Dominus faciliori ratione communi hominum saluti consuleret: quod quidem admirabili consilio effecit, quum claves regni coelestis Ecclesiæ trtftlidit. Etenim ex fidei Catholicæ doctrina omnibus credendum et constanter affirmandum: si quis ita animo affectus sit, ut peccata admissa doleat, simulque in posterum non peccare constituat, etsi ejusmodi dolore non afficiatur, qui ad impetrandam veniam satis esse possit, ei tamen, quum peccata Sacerdoti rite confessus fuerit, vi clavium scelera omnia remitti ac condonari: ut merito a sanctissimis viris, Patribus nostris, celebratum sit, Ecclesiæ clavibus aditum in cœlum aperiri. De (pio nemini dubitari fas est, quum a Florentino Concilio decretum legamus, pœnitentiæ effectum esse absolutionem a peccatis.1)

Confessionis excellentia inde colligitur, quod sit certissimum ad mores emendandos instrumentum.

III. Verum ex eo præterea licet cognoscere, quantam afferat confessio utilitatem, quod iis, quorum est corrupta vitæ consuetudo, nihil tam prodesse ad mores emendandos experimur, quam si interdum occultas animi sui cogitationes, facta dictaque omnia prudenti et fideli amico patefaciant, qui eum opera et concilio juvare possit. Quare ad eandem rationem maxime salutare existimandum est iis, qui scelerum conscientia agitantur, ut Sacerdoti, tanquam Christi Domini Vicario, cui perpetui silentii severissima lex proposita est, animæ suæ morbos et vulnera aperiant; statim enim parata sibi medicamenta invenient, quæ non solum praesentis ægritudinis sanandæ, verum ita præparandæ animæ cœlestem quandam vim habeant, ut deinceps facile futurum non sit, in ejusmodi morbi et vitii genus recidere.

Inde intelligimus confessionis utilitatem, quod vitæ humanæ societatem publicamque honestatem conservet.

IV. Neque vero illa confessionis utilitas prætermittenda, quæ ad vitæ societatem et conjunctionem magnopere pertinet. Constat enim, si sacramentalem confessionem e Christiana disciplina exemeris, plena omnia occultis et nefandis sceleribus futura esso, quæ postea, et alia etiam multo graviora, homines peccati consuetudine depravati, palam committere non verebuntur. Etenim confitendi verecundia delinquendi cupiditati et licentiæ tanquam frenos injicit, et improbitatem coercet. Sed jam confessionis utilitate exposita, quæ sit ejus natura et vis, Pastoribus tradendum erit.

') In decreto Eugenii IV. de Pœn. Dist. 6. c. 60. Sacerdos.

Quæstio XXXIII.

Confessionis sacramentelle descriptio et natura.

Peccata accusatorio animo in confessione sunt, enumeranda. S. Chrysost. Horn. 20. in Genes.

I. Eam igitur definiunt esse peccatorum accusationem, quæ ad Sacramenti genus pertinet, eo susceptam, ut veniam virtute clavium impetremus. Recte autem accusatio dicitur, quod peccata ita commemoranda non sunt, quasi scelera nostra ostentemus, ut ii faciunt, qui „lætantur quum malefecerint",1) aut omnino enarranda, ut si rem aliquam gestam otiosis auditoribus delectandi causa exponamus. Verum accusatorio animo ita enumeranda sunt, ut ea etiam in nobis vindicare cupiamus.

Quæ sit, causa enumerationis peccatorum. Judicium confessionis est dissimile forensibus judiciis.

II. Veniæ autem impetrandæ causa peccata confitemur, quoniam hoc judicium longe dissimile est forensibus capitalium rerum quæstionibus, in quibus confessioni poena et supplicium, non culpæ liberatio et errati venia constituta est. In eandem fere sententiam, quamvis aliis verbis, sanctissimi Patres videntur confessionem definivisse; veluti quum S. Augustinus inquit: Confessio est, per quam morbus latens spe veniæ aperitur; et S. Gregorius: Confessio est peccatorum detestatio; quarum utraque, quod in superiori definitione continetur, facile ad eam referri poterit.

Quæstio XXXIV.

Qua ex causa, et quando instituta sit a Christo confessio.

Dei bonitas causa est institut» a Christo confessionis. Cone. Trident. Sess. 14. de Pcenit. c. 5 et 6.

Sed jam, quod omnium maximi faciendum est, docebunt Parochi, ac sine ulla dubitatione fidelibus tradent, hoc Sacramentum a Christo Domino, qui bene omnia et unius salutis nostræ causa fecit, ob ejus summam bonitatem et misericordiam institutum esse. Apostolis enim post resurrectionem unum in locum congregatis insufflavit, dicens: „Accipite Spiritum Sanctum; quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, et quorum retinueritis, retenta sunt".2)

Quæstio XXXV.

Ex quibus aliis Scripturae locis confessionem a Christo institutam esse colligatur.

Sacerdotes hujus examinis sunt legitimi judices, cf. Q. 47.

I. Quum igitur Dominus potestatem retinendi et remittendi peccata Sacerdotibus tribuerit, perspicuum est, ipsos etiam ea de

1) Proverb. 2, 14. 2) Joan. 20. 22. 23.

re judices constitutos fuisse. Atque idem significare visus est Dominus, quum Apostolis id negotii dedit, ut Lazarum, a mortuis excitatum, a vinculis solverent, quibus constrictus erat·.1)* 'Nam S. Augustinus eum locum ita explanat: „Ipsi“, inquit, „Sacerdotes plus· jam possunt proficere, plus confitentibus parcere, quibus crimen remittunt. Dominus scilicet per ipsos Apostolos Lazarum, quem jam suscitaverat, obtulit discipulis solvendum, ostendens, potestatem solvendi esse concessam Sacerdotibus“)* Quo etiam pertinet, quod iis, qui a lepra in itinere curati sunt, præceperat, ut „Sacerdotibus se ostenderent”,3) iliorumque judicium subirent. Quum igitur Dominus potestatem remittendi et retinendi peccata Sacerdotibus tribuerit: perspicuum est, ipsos etiam ea de re judices constitutos fuisse.

Cur iu confessione omnia peccata sint patefacienda. Cf. Qnæst. 40.

II. At quoniam, ut S. Trident. Synodus1) sapienter admonuit, de qualibet re verum judicium fieri, atque in repetendis criminum poenis justitiae modus teneri non potest, nisi plane cognita et perspecta causa fuerit: ex eo sequitur, ut pœnitentium confessione singillatim peccata omnia Sacerdotibus patefacienda sint. Hæc igitur Pastores docebunt, quæ a S, Trid. Synodo decreta ac perpetuo a Catholica Ecclesia tradita sunt. Si enim sanctissimos P.atres attente legimus, nusquam non apertissima testimonia occurrent, quibus confirmetur, hoc Sacramentum a Christo Domino institutum esse, et confessionis sacramcntalis legem, quam illi exomologesin et exagoreusin græco vocabulo appellant, tanquam Evangelicam accipiendam esse.

Confessio veteris legis figuris est adumbrata.

III. Quod si etiam veteris Testamenti figuras exquirimus, sine dubio ad peccatorum confessionem videntur pertinere varia illa sacrificiorum genera, quæ ad expianda diversi generis peccata a Sacerdotibus fiebant.

Quæstio XXXVI.

Quo fructu ad sacraiuentalem confessionem Ecclesia certas quasdem cæremonias adjunxerit.

Sed quemadmodum, Confessionem a Domino Salvatore institutam esse, fideles docendi sunt, ita etiam monere eos oportet, quosdam ritus et solemnes cæremonias Ecclesiæ auctoritate additas esse; quæ etsi ad Sacramenti rationem non spectant, ejus tamen dignitatem magis ante oculos ponunt, et confitentium animos pietate accensos, ad Dei gratiam facilius consequendam præparaut. Quum enim aperto capite ad pedes Sacerdotis abjecti, demisso in

1) Joan. 11, 44. s) Lib. de vera et falsa pœnit. c. 19 et Serin. 8 de verb. Dom. 8) Lue. 17, 14. 4) Sess. 14 de pœnit. cap. 5 can. 7.

terram vultu, supplices manus tendentes, aliaque hujusmodi Christianae humilitatis signa dantes, quæ ad Sacramenti rationem necessaria non sunt, peccata confitemur: ex his perspicue intelligimus, tum in sacramento coelestem vim agnoscendam, tum a nobis divinam misericordiam summo studio requirendam atque efflagitandam esse.

Quæstio XXXVII.

Salutem citra confessionem recuperaro non possunt, qui peccatis sunt obnoxii capitalibus.

Necessitas salutis récupérante per confessionem. Cf. Quæst. 33. Cone. Trident. Sess. 14 de pœnit. cap. 5 et can. 7. Potestas absolvendi cur clavi comparetur. Novatianor.um hæresis.

Jam vero nemo existimet confessionem a Domiuo quidem institutam, sed ita tamen, ut ejus usum necessarium esse non edixerit. Etenim sic statuant fideles, oportere eum, qui mortali scelere premitur, confessionis Sacramento ad spiritualem vitam revocandum esse: quod quidem pulcherrima translatione a Domino aperte significatum videmus, quum hujus Sacramenti administrandi potestatem elavem regni coelorum appellavit. Ut enim locum aliquem ingredi nemo potest sine ejus opera, cui claves commissæ sunt: sic intelligimus, neminem in cœlum admitti, nisi fores a Sacerdotibus, quorum iidei claves Dominus tradidit, aperiantur. Aliter enim nullus plane clavium usus in Ecclesia esse videbitur; ac frustra is, cui clavium potestas data est, quempiam coeli aditu prohibebit, si tamen alia via introitus patere queat. Hoc vero præclare a S. Augustino cognitum est, quum inquit:[1]) „Nemo sibi dicat,. . occulte ago apud Dominum poenitentiam ; novit Deus, qui mihi ignoscat, quid in corde ago . . . Ergo sine causa dictum: Quæ solveritis in terra, soluta erunt in cœlo?[2]) ergo sine causa claves datæ sunt Ecclesiæ Dei?“ Atque in eandem sententiam S. Ambrosius in libro de poenitentia scriptum reliquit, quum Novatianorum hæresin convelleret, qui soli Domino potestatem peccata remittendi-reservandam asserebant: „Ecquis Dcum“, inquit, «magis veneratur; quine mandatis illius obtemperat, an qui resistit? Deus nobis jussit, ejus ministris obtemperare; quibus quum pareamus, honorem soli Deo deferimus".

Quæstio XXXVIII.

Quo ætatis et anni tempore confitendum sit.

Quando pueri confiteri debeant.

I. Sed quum minime dubitari possit, confessionis legem ab ipso Domino latam et constitutam esse: sequitur, ut videndum sit, quinam, quo ætatis et anni tempore, ei parere debeant. Primum

‘) Lib. 50. hom. 40. 2) Matth. 18, 18.

itaque ex Lateranensis Concilii canone, cujus initium est, „Omnis utriusque sexus“, perspicitur, neminem confessionis lege adstrictum esse ante eam ætatem, qua rationis usum habere potest. Neque tamen ea ætas certo aliquo annorum numero definita est, sed illud universe statuendum videtur: ab eo tempore confessionem puero indictam esse, quum inter bonum et malum discernendi vim habet, in ejusque mentem dolus cadere potest.

Morituris cumprimis necessaria est confessio.

II. Nam quum ad id vitæ tempus quisque pervenerit, in quo de salute aeterna deliberandum est, tum primum Sacerdoti peccata, confiteri debet; quum aliter salutem sperare nemini liceat, qui scelerum conscientia premitur. Quo vero potissimum tempore confiteri oporteat, eo canone, de quo ante diximus, sancta Ecclesia decrevit: jubet enim semel saltem quotannis fideles omnes peccata sua confiteri.

Quæstio XXXIX.

Quoties Christiani hoc beneficio uti debeant.

Prudentis est et pii, sæpius confiteri. Cf. Quæst. 46.

Verum si, quid salutis nostrae ratio postulet, consideremus, profecto, quoties vel mortis periculum imminet, vel aliquam rem tractare aggredimur, cujus tractatio homini peccatis contaminato non conveniat, veluti quum Sacramenta administramus, aut percipimus: toties Confessio praetermittenda non est. Atque idem omnino servare oportet, quum veremur, ne nos alicujus culpæ, quam admiserimus, oblivio capiat. Neque enim peccata confiteri possumus, quæ non meminimus, neque peccatorum veniam a Domino impetramus, nisi ea pœnitentiæ Sacramentum per confessionem deleat.

Quæstio XL.

Omnia peccata singillatim in confessione aperienda.

De conditionibus et circumstantiis ad confessionem requisitis. Primo esse debet confessio plena et integra. Cone. Trident. Sess. 14 de Pœn. cap. 5 et can. 7. Cf. explicata Quæst. 35.

Sed quoniam multa in confessione observanda sunt, quorum alia ad Sacramenti naturam pertinent, alia non item necessaria sunt: de his accurate agendum erit. Neque enim desunt libelli et commentarii, ex quibus facile est horum omnium explicationem depromere. Illud autem in primis doceant Parochi, in confessione curandum esse, ut integra et absoluta sit. Etenim omnia mortalia peccata Sacerdoti aperire oportet. Nam venialia, quæ nos a Dei gratia non divellunt, et in quæ frequentius labimur, tametsi recte atque utiliter, quod piorum usus demonstrat, confitemur: tamen sine culpa prætermitti, multisque aliis rationibus expiari possunt.

At mortifera peccata, ut jam diximus, singula enumeranda sunt; quamvis etiam occultissime lateant et ejus generis sint quæ duobus tantum extremis Decalogi capitibus interdicuntur. Sæpe enim evenit, ut ea gravius animam vulnerent, quam illa, quæ aperte ac palam peccare homines solent. Ita vero a sancta Trid. Synodo definitum, atque a Catholica Ecclesia semper traditum est; quemadmodum sanctorum Patrum testimonia declarant. Est enim apud sanctum Ambrosium in hunc modum: „Non potest quis justificari a peccato, nisi confessus fuerit peccatum".[1]) Sanctus etiam Hieronymus in Ecclesiastem[2]) idem plane confirmat; inquit enim: „Si quem serpens diabolus occulte momorderit, et nullo conscio eum peccati veneno infecerit, si tacuerit, et poenitentiam non egerit, nec vulnus suum fratri aut magistro voluerit confiteri: magister, qui linguam habet ad curandum, prodesse non poterit". Præterea S. Cyprianus in sermone de Lapsis apertissime hoc docet his verbis: „Quamvis nullo sacrificii aut libelli facinore constricti sint, quoniam tamen de eo cogitaverunt, id ipsum apud Sacerdotes Dei dolenter confiteantur". Denique hæc omnium Ecclesiæ Doctorum communis vox est atque sententia.

Quæstio XLI.

Peccatorum circumstantiæ, dum quis confitetur, sunt patefaciendæ.

Secundo, circumstantiæ gravantes aperiendæ sunt. Cone. Trid. Sess. 14. de Pœn. c. 5. Circumstantiæ non gravantes possunt reticeri.

Sed in confessione sumina illa cura et diligentia adhibenda est, quam in rebus gravissimis ponere solemus: omneque studium ita eo conferendum, ut sanemus animæ vulnera, et peccati radices evellamus. Neque vero solum peccata gravia narrando explicare oportet: verum etiam illa, quæ unumquodque peccatum circumstant, et pravitatem valde augent et minuunt. Quædam enim circumstantiæ adeo graves sunt, ut peccati mortiferi ratio ex illis tantum constet: quare hæc omnia confiteri semper oportet. Si quis enim hominem interemerit, explicandum est, utrum ille sacris initiatus, an profanus fuerit. Itemque si cum muliere concubuit, matrimoniine lege libera, aut alterius uxore, aut propinqua, aut alicujus voti sponsione Deo consecrata, aperiat necesse est. Hæc enim diversa peccatorum genera constituunt, ita ut primum quidem simplex fornicatio, alterum adulterium, tertium incestus, quartum sacrilegium, a divinarum rerum Doctoribus appelletur. Furtum etiam in peccatis numerandum est; verum si quis aureum nummum furetur, levius omnino peccat, quam is, (pii centum vel ducentos, vel ingentem aliquam auri vim præsertim vero, qui sacram pecuniam abstulit. Quæ etiam ratio ad locum et ad tempus per-

[1]) Lib. de parad. c. 14. [2]) Cap. 20.

tinet: quorum exempla notiora sunt ex multorum libris, quam ut a nobis commemorentur. Hæc igitur, ut diximus, enumeranda sunt; quæ vero pravitatem rei magnopere non augent, sine crimine omitti possunt.

Quæstio XLII.

Confessio, in qua sponte aliquid gravius reticetur, iteranda est.

Confessio, in qua aliquid sponte reticetur, quam sit noxia et quod sit iteranda. Conc. Trident. Sess. 14 de Poenit. c. 5. Reticentia, quæ ex oblivione, vel modica negligentia nascitur, non requirit iterationem confessionis. Negligentia magna et voluntaria iterationem confessionis postulat.

Sed ad confessionem adeo necessarium est, ut, quod antea diximus, integra et absoluta sit, ut, si quis dedita opera alia quidem ex iis, quæ explicari debent, prætermittat, alia vero tantummodo confiteatur; non solum ex ea confessione is commodum nullum consequatur, sed etiam novo scelere se obstringat. Neque ejusmodi peccatorum enumeratio confessionis nomine, in qua Sacramenti ratio insit, appellanda est; quin potius pœnitenti confessionem repetere est necesse, seque ipsum illius peccati reum facere, quod Sacramenti sanctitatem simulatione confessionis violaverit. At vero si alia de causa confessioni aliquid, defuisse videatur, vel quia pœnitens nonnulla crimina oblitus fuerit, vel quia conscientiæ suæ latebras non ita accurate perquisiverit, quum tamen illud in animo haberet, ut integre peccata omnia confiteretur: nihil ei opus erit confessionem iterare; satis autem habebit, si quando peccata, quæ oblitus erat, in memoriam redegerit, ea Sacerdoti alio tempore confiteri. In quo tamen animadvertendum est, ne forte nimis dissolute et remisse conscientiam nostram scrutati simus, adeoque negligenter peccata admissa memoria repetere studuerimus, ut ea ne recordari quidem voluisse, merito videri possimus; id enim si factum fuerit, confessionem iterare omnino oportebit.

Quæstio XLIII.

Nuda, simplex et aperta debet esse confessio.

Tertio, nude et remotis ambagibus aperienda sunt peccata.

Præterea curandum est, ut confessio nuda, simplex et aperta sit, non artificiose composita: ut a nonnullis iit, qui potius vitæ suæ rationem exponere, quam peccata confiteri videntur; ea enim confessio esse debet, quæ nos tales Sacerdoti aperiat, quales nos ipsos novimus, ccrtaque pro certis, ac dubia pro dubiis demonstret. Quod si vel peccata non recensentur, vel alieni a re, quam tractamus, sermones inseruntur: perspicuum est, confessionem hac virtute carere.

Quæstio XLIV.

Prudens et verecunda debet esse confessio.

Quarto, considerata sit et verecunda confessio.

Vehementer etiam commendandi sunt, qui prudentiam et verecundiam in explicandis rebus adhibent. Neque enim nimis multis verbis agendum est, sed quæ ad cujusque peccati naturam et rationem pertinent, brevi oratione, quæ modestiam conjunctam habeat, aperienda sunt.

Quæstio XLV.

Confessio per internuntium aut per litteras fieri non potest.

Quinto, secreta sit confessio et extra periculum revelandi. Cone. Trid. Sess. 14 de Pœnit. cap. 5.

Illud vero tum confitenti, tum Sacerdoti maxime laborandum est, ut eorum sermo in confessione secreto habeatur. Quare fit, ut nemini omnino, neque per nuntium, neque per litteras, quoniam ea ratione nihil jam occulte agi potest, peccata confiteri liceat.

Quæstio XLVI.

Expedit homini Christiano sæpius confiteri.

Utilitas frequentatae confessionis. Cf. Quæst. 39.

Sed nulla res fidelibus adeo curæ esse debet, quam ut frequenti peccatorum confessione animam studeant expiare; etenim quum aliquis mortifero scelere urgetur, nihil ei magis salutare esse potest ob multa, quæ impendent, vitæ pericula, quam statim peccata sua confiteri; nam, ut sibi quisque diuturnum vitæ spatium polliceri queat, turpe profecto est, quum in eluendis corporis aut vestium sordibus tam diligentes simus, non eadem saltem diligentia curare, ne animæ splendor turpissimis peccati maculis obsolescat.

Quæstio XLVII.

Quotuplici potestate hujus Sacramenti minister præditns esse debeat.

De legitimo et idoneo confessionis sacramentalis ministro. Minister duplici potestate sit prteditus. Cone. Trid. Sess. II de Peen. cap. 5 et 6 et can. 10. Ordinis potestas unde probetur. Cf. Q. 35 supra et Q. 6 scq. de Sacram. Ord. Jurisdictionis potestas unde probetur?

Sed jam de ministro hujus Sacramenti dicendum est. Eum autem Sacerdotem esse, qui ordinariam aut delegatam absolvendi potestatem habeat, ex Ecclesiasticis sanctionibus satis apparet; habeat enim oportet non solum ordinis, verum etiam jurisdictionis potestatem, qui hoc munere fungi debet. Illustre vero hujus ministerii testimonium præbent illa Domini verba apud sanctum Joannem: ,,Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis; et quorum

retinueritis, retenta sunt";[1]) neque enim omnibus, sed Apostolis tantum hæc dicta fuisse constat, quibus in hac functione Sacerdotes succedunt. Idque etiam maxime consentaneum est; nam quum omne gratiæ genus, quæ hoc Sacramento tribuitur, a Christo capite ad membra derivetur: merito debent corpori Christi mystico, i. e. fidelibus, illud administrare, qui soli verum ejusdem corpus conficiendi potestatem habent; quum præsertim fideles hoc ipso pœnitentiæ Sacramento ad sacram Eucharistiam sumendam apti idoneique reddantur. Verum quanta olim religione in antiquissima Ecclesia jus ordinarii Sacerdotis conservatum fuerit, ex veteribus Patrum decretis facile intelligitur; quibus cautum est, ne quis Episcopus aut Sacerdos in alterius Parochia aliquid, gerere auderet, sine ejus auctoritate, qui illi præesset; aut nisi magna necessitas cogere videretur. Ita vero ab Apostolo sancitum est, quum Tito præcepit, ut in singulis civitatibus Sacerdotes constitueret, qui scilicet doctrinæ et Sacramentorum coelesti pabulo fideles alerent et educarent.[2])

Quæstio XLVIII.

Potest quivis Sacerdos quemcunque peccatorem in necessitate absolvere.

Quanta cujusvis Sacerdotis in periculo mortis circa absolutionem sit potestas.

Quamquam si mortis periculum imminet, et proprii Sacerdotis facultas non datur, ne hac occasione aliquis pereat, in Ecclesia Dei custoditum fuisse, Concilium Tridentinum docet·, ut unicuique Sacerdoti liceret, non solum ab omni peccatorum genere, cujuscunque potestatis sit, illa condonare, sed etiam ab excommunicationis vinculo solvere.[8])

Quæstio XLIX.

Qualis cuique de sua salute sollicito deligendus sit confessionis minister.

Eruditio et prudentia etiam in confessario necessaria; quod etiam initio Decalogi pluribus declaratur. Confessarius judicis personam sustinet. Cone. Trid. Sess. 14 de Pœnit. c. 6 et can. 9. Confessarius medici personam sustinet. S. Basil, in Reg. brev. Q. 219 et Cone. Later, c. 21. Qualis confessarius deligendus.

Jam præter ordinis et jurisdictionis potestatem, quæ prorsus necessaria sunt, imprimis opus est, ut hujus Sacramenti minister tum scientia et eruditione, tum prudentia præditus sit; judicis enim et medici simul personam gerit. Ac, quod ad primum attinet. satis constat, non vulgarem scientiam necessariam esse, qua et peccata investigare, et ex variis peccatorum generibus, quæ gravia, quæ levia sint, pro cujasque hominis ordine et genere judicare possit. Ut autem medicus est, summa quoque prudentia

') Joan. 20, 23. 2) Tit. 1, 5. ') De pœnit. Sess. 14 c. 7.

indiget. Etenim diligenter providendum est, ut ea remedia ægroto adhibeantur, quæ ad illius animam sanandam, et in posterum contra morbi vim muniendam aptiora esse videantur. Ex quo poterunt lidcles intelligere, cuivis maximo studio curandum esse, ut eum sibi Sacerdotem deligat quem vitæ integritas, doctrina, prudens judicium commendet; qui et-quantum in eo officio, cui præest, ponderis ac momenti sit, et quæ cuique sceleri poena conveniat, et qui vel solvendi vel ligandi sint, optime noverit.

Quæstio L.

Nunquam, quæ inter confitendum sunt andita, verbo aut signo patefacere licet.

Confessarii quanta debeat esse taciturnitas. Cf. Q. 45.

Sed quoniam nemo est, qui non vehementer cupiat, scelera et turpitudinem suam occultari: monendi sunt fideles, nihil osse, quod timeant, ne ea, quæ ipsi confessione patefecerint, a Sacerdote ulli unquam indicentur; neve aliquod ex ea periculi genus sibi ullo tempore creari possit. Sacræ enim sanctiones gravissime in eos Sacerdotes animadverti voluerunt, qui peccata omnia, quæ aliquis eis confessus fuerit, perpetuo et religioso silentio compressa non tenuerint. Quare in Concilio Lateranensi magno ita legimus: „Caveat omnino Sacerdos, ne verbo, vel signo, vel alio quovis modo, prodat aliquatenus peccatorem“.

Quæstio LI.

Quæ sint præcipue observanda Sacerdoti, aliorum confessiones excipienti.

Dc his, quæ ad confessionis usum per Sacerdotem circa pcenitentem sunt observanda. Quanta multorum circa confessionem negligentia.

I. Sed jam ordo rerum postulat, quum de ministro dictum sit, ut quædam præcipua capita explicentur, quæ ad confessionis usum et tractationem non parum sunt accommodata. Magna enim fidelium pars, quibus vulgo nihil longius videri solet, quam ut dies illi, qui Ecclesiastica lege confessioni præliniti sunt, effluant, tantum absunt a Christiana perfectione, ut vix peccatorum suorum meminerint, quæ Sacerdoti patefacienda essent, nedum cætera diligenter curent, quæ ad divinam gratiam conciliandam vim habere maximam perspicuum est.

Primum videatur, an pœnitens vere sit contritus et propositum abstinendi habeat. 2. Dispiciatur, an frequenter beneficii passionis Christi recordetur. Meditatio quantam vim habeat adversus tentationes.

II. Quare quum illorum saluti omni studio succurrendum sit, hoc primum Sacerdotes in pœnitente diligenter observabunt: si veram peccatorum suorum contritionem habeat, certumque illi sit ac deliberatum, in posterum a peccatis abstinere. Quod si ita anima affectum esse animadverterint, moneant, et vehementer hor-

tentur, ut pro tanto et tam singulari beneficio maximas gratias Deo agat, ab eoque coelestis gratiæ præsidium petere nunquam desinat; quo munitus ac tectus, facile poterit pravis cupiditatibus resistere ac repugnare. Docendus est etiam, ut nullum patiatur esse diem, quin «aliquid de Passionis Domini nostri mysteriis meditetur, ad eumque imitandum et summa caritate amandum ipse se excitet atque inflammet. Hac enim meditatione assequetur, ut ab omnibus dæmonis tentationibus in dies se tutiorem esse sentiat.

Excitandus est pœnitens negligentior ad contritionem. 3. Monendus est confitens, peccata sua ut non excuset.

III. Neque enim ulla alia est causa, cur tam cito, vel leviter ab hoste impugnati, animo et viribus succumbamus, quam quod ex coelestium rerum meditatione divini amoris ignem concipere nou studemus, quo mens recreari atque erigi possit. Sin autem Sacerdos intellexerit, eum, qui velit confiteri, adeo peccata sua non dolere, ut vere contritus dicendus sit: conetur magno contritionis desiderio eum afficere, ut deinde hujus præclari doni cupiditate incensus, illud a Dei misericordia petere et efflagitare in animum inducat. In primis autem reprimenda est quorundam superbia, qui scelera sua excusatione aliqua vel defendere, vel minora facere nituntur. Nam exempli causa, quum aliquis fateatur, se ira vehementius commotum fuisse: statirn hujus perturbationis causam in alium confert, a quo prius sibi injuriam factam esse queritur. Monendus itaque est, lioc elati animi et hominis peccati sui magnitudinem vel despicientis, vel plane ignorantis signum esse; tum vero ejusmodi excusationis genus ad augendum potius, quam minuendum peccatum pertinere. Nam qui ita factum suum probare contendit, hoc videtur profiteri, se tunc patientia usurum esse, quum a nemine injuria lædetur; quo quidem nihil homine Christiano indignius esse potest. Etenim quum illius vicem dolere maxime debuerit, qui injuriam fecit: tamen non peccati pravitate commovetur, sed fratri irascitur; ac quum ei præclara occasio oblata fuerit, ut Deum patientia colere, et fratrem mansuetudine sua corrigere possit, salutis materiam ad perniciem suam convertit.

4. Vitiosus pœnitcntiuin pudor arguendus.

IV. Perniciosior autem est illorum culpa existimanda, qui stulta quadam verecundia impediti, peccata confiteri non audent, lis igitur hortando animos addere oportet; monendique sunt, nihil esse, quod vitia sua aperire vereantur, nullique mirum videri

debere, si intelligat, homines peccare; qui quidem communis est omnium morbus, et in humanam imbecillitatem proprie cadit.

5. Supina confitentium negligentia est castiganda.

V. Alii sunt, qui, vel quod raro peccata sua confiteri solent, vel quod nullam curam et cogitationem in pervestigandis suis sceleribus posuerunt, nec commissa confessione expedire, nec unde ejus officii initium ducendum sit, satis sciunt; quos certe acrius objurgare opus est, atque in primis docere, priusquam ad sacerdotem aliquis adeat, omni studio curandum esse, ut peccatorum suorum contritione commoveatur: id vero præstari nullo modo posse, nisi ea reminiscendo singillatim recognoscere studeat. Quare si sacerdos hujusmodi homines prorsus imparatos esse cognoverit, humanissimis verbis a se dimittet, hortabiturque, ut ad cogitanda peccata aliquod spatium sumant, ac deinde revertantur. Quod si forte affirmaverint, se in eam rem omne studium et diligentiam suam contulisse (quoniam Sacerdoti maxime verendum est, ne semel dimissi, amplius non redeant): audiendi erunt, præsertim vero, si emendandæ vitæ studium aliquod præ se ferant, adducique possint, ut negligentiam suam accusent, quam se alio tempore diligenti et accurata meditatione compensaturos promittant; in quo tamen magna cautio adhibenda est. Si enim audita confessione judicaverit, neque in enumerandis peccatis diligentiam, neque in detestandis dolorem pœnitenti omnino defuisse, absolvi poterit. Sin autem utrumque in eo desiderari animadverterit, auctor illi et suasor erit, ut majorem curam, quod antea dictum est, in excutienda conscientia adhibeat, hominemque, ut blandissime poterit, tractatum dimittet.

6. Vanus pœnitentium pudor concionibus removendus.

VI. Sed quoniam interdum contingit, ut mulieres, alicujus sceleris in priori confessione oblitæ, iterum ad Sacerdotem non audeant redire, quod vereantur, ne vel in suspicionem magum improbitatis populo veniant, vel singularis religionis laudem quærere existimentur: sæpe tum publice, tum privatim docendum est, neminem tanta memoria esse, qui omnia sua facta, dicta et cogitata meminisse queat; quapropter fideles nulla re deterrendos esse, quominus ad Sacerdotem revertantur, si in memoriam alicujus criminis redierint, quod antea fuerit praetermissum. Hæc igitur, atque alia hujus generis multa in confessione a Sacerdotibus observanda erunt. Nunc ad tertiam pœnitentiæ partem, quæ satisfactio appellatur, veniendum est.

Quæstio LU.

Quid in genere, quidque in materia confessionis, significet satisfactio.

De satisfactione, tertia pœnitentiæ parte, ejusque cxsequendæ necessitate. Quid satisfactio generatim sumpta? Quid satisfactio, ut ad pœnitentiam pertinet.

Primum itaque satisfactionis nomen et vis exponenda est. Hinc enim Catholicæ Ecclesiæ hostes amplam occasionem dissidii et discordiæ cum maxima Christiani populi pernicie arripuerunt. Est autem satisfactio, rei debitæ integra solutio; nam quod satis est, ei nihil videtur deesse. Quare quum de gratiæ conciliatione loquimur, idem satisfacere significat, quod alteri tantum præstare, quantum irato animo ad ulciscendam injuriam satis esse possit. Atque ita satisfactio nihil aliud est, quam injuriæ alteri illatæ compensatio. Quod autem ad hunc locum pertinet, satisfactionis nomen divinarum rerum Doctores ad declarandam eam compensationem usurparunt, quum homo pro peccatis commissis Deo aliquid persolvit.

Quæstio LUI.

Quot sint gradus ejus satisfactionis, quæ compensationem aliquam peccati includit.

Satisfactionis spiritualis varii gradus et multiplex acceptio.

I. Quo in genere quoniam multi gradus esse possunt, hinc fit, ut satisfactio varie accipiatur; ac prima quidem et præstantissima illa est, qua pro scelerum nostrorum ratione, etiamsi Deus summo jure nobiscum velit agere, quidquid a nobis debeatur, cumulate persolutum est.

Propria et plena satisfactio Christo est adseribenda.

IL Hæc vero ejusmodi esse dicitur, quæ nobis Deum propitium et placatum reddidit, eanique uni Christo Domino acceptam ferimus, qui in cruce, pretio pro peccatis nostris soluto, plenissime Deo satisfecit. Neque enim ulla res creata tanti esse potuit, quæ nos tam gravi debito liberaret; atque, ut S. Joannes testatur, „ipse est propitiatio pro peccatis nostris; non pro nostris autem tantum, sed etiam pro totius mundi-1.1) Hæc igitur plena et cumulata est satisfactio, scelerum omnium rationi, quæ in hoc sæculo commissa sunt, pariter æqualiterque respondens; cujus pondere hominum actiones apud Deum plurimum valent, ac sine eo nulla prorsus æstimatione dignæ haberentur.

Accipitur pro satisfactione sacramentali et canonica, quæ est pœnæ imposite a Sacerdote, cum proposito vite emendandæ, persolutio.

III. Atque huc Davidis verba videntur spectare, qui postquam secum ipse reputans illud protulisset: „Quid retribuam Do-

*) 1 Joan. 2, 2.

mino pro omnibus, quæ retribuit mihi?"1) nihil præter hanc satisfactionem, quam calicis nomine expressit, dignum tot tantisque beneficiis invenire potuit; quare subjecit: „Calicem salutaris accipiam, et nomen Domini invocabo". Alterum satisfactionis genus, quæ et canonica appellatur, et certo temporis spatio definita perficitur. Quare antiquissimæ Ecclesiæ usu receptum est, ut, quum pœnitentes a peccatis solvuntur, poena aliqua eis irrogetur, cujus pœnæ solutio satisfactio vocari consuevit.

Tertio accipitur pro satisfactione ultro suscepta. Cone. Trid. Sess. 14 de Pœnit. c. 8 et 9 et can. 13 Aug. de Eccl. dogin. c. 54.

IV. Eodem vero nomine quodlibet etiam pœnæ genus significatur, quam pro peccatis, non quidem a Sacerdote constitutam, sed sponte nostra susceptam, atque a nobis ipsis repetitam sustinemus. Verum hæc ad pœnitentiam, ut Sacramentum est, minime pertinet, sed illa tantum Sacramenti pars censenda est, quam diximus ex præepto Sacerdotis Deo pro peccatis dependi; hoc adjuncto, ut statutum cum animo et deliberatum habeamus, peccata' in posterum omni studio vitare. Ita enim, nonnulli definierunt: Satisfacere est Deo debitum honorem impendere. Quod autem nemo debitum honorem Deo possit tribuere, nisi qui peccata omnino vitare constituat, satis apparet. Et satisfacere est causas peccatorum excidere, et eorum suggestioni aditum non iudulgere. In quam sententiam alii assenserunt, satisfactionem esse purgationem, qua eluitur, quidquid sordium propter peccati maculam in anima resedit, atque a pœnis tempore definitis, quibus tenebamur, absolvimur. Quæ quum ita sint, facile erit fidelibus persuadere, quam necessarium sit, ut pœnitentes in hoc satisfactionis studio se exerceant.

Quæstio LIV.

Non semper cum remissione pœnæ æternæ, quæ consequitur condonationem eulpæ, pcena temporalis remittitur.

Duo sunt, quæ peccatum consequuntur: macula animæ et pœna. Pœna æterna cum remissione eulpæ semper remittitur, temporalis non item.

Docendi enim sunt, duo esse, quæ peccatum consequuntur, maculam et poenam; ac quamvis semper culpa dimissa simul etiam mortis æternæ supplicium apud inferos constitutum condonetur: tamen non semper contingit, quemadmodum a Trident. Synodo declaratum est, ut Dominus peccatorum reliquias, et poenam certo tempore definitam, quæ peccatis debetur, remittat.2) Cujus rei perspicua sunt exempla in sacris litteris: Genesis tertio capite,8) Num. 12, et 20 et aliis permultis locis. Sed illud Davidis clarissimum, et maxime illustre intuemur; cui etsi Nathan dixerat: „Do-

*) Ps. 115, 12. 13. 2) Sess. 14 de pœnit. cap. 8, can. 12 et 15. s) Genes. 3, 16—19.

minus quoque transtulit peccatum tuum: non morieris[1] is tamen gravissimas pœnas ultro subiit, Dei misericordiam bis verbis dies noctesque implorans: „Amplius lava me ab iniquitate mea, et a peccato meo munda me; quoniam iniquitatem meam ego cognosco, et peccatum meum contra me est semper.[2] Quibus verbis illud petitum est a Domino, ut non solum crimen, sed pœnam etiam crimini debitam condonaret, atque a peccati reliquiis purgatum in pristinum decoris et integritatis statum restitueret. Atque hæc quum summis precibus peteret, eum tamen Dominus, tum lilii ex adulterio suscepti, tum Absalonis, quem unice diligebat, defectione et morte mulctavit, aliisque pœnis et calamitatibus affecit, quas illi antea intentarat. In Exodo[3] etiam, etsi Dominus, Moysis precibus exoratus, populo idololatræ pepercerat, tamen minatus est, se tanti llagitii graves pœnas repetiturum esse; ipseque Moyses testatus est, fore ut illud Dominus severissime in tertiam et quartam usque generationem ulcisceretur. Hæc vero a sanctis Patribus in Ecclesia Catholica semper tradita esse, ipsorum auctoritate apertissime comprobatur.

Quæstio LV.

Quare non tantum indulgent Deus homini per Sacramentum pœnitentiæ, quantum per Baptismum.

Pluribus de causis omnis pœna Sacramento pœnitentiæ, ut in Baptismo non remittitur.

I. Verum qua de causa factum sit, ut pœna omnis pœnitentiæ Sacramento, æque ac Baptismo, non condonetur, præclare a Sancta Tridentina Synodo explicatum est his verbis: „Divinæ justitiæ ratio exigere videtur, ut aliter ab eo in gratiam recipiantur, qui ante Baptismum per ignorantiam deliquerint; aliter vero qui semel a peccati et daemonis servitute liberati et accepto Spiritus Sancti dono, scientes templum Dei violare, et Spiritum Sanctum contristare non formidaverint. Et divinam clementiam decet, ne ita nobis absque ulla satisfactione peccata dimittantur, ut, occasione accepta, peccata leviora putantes, velut injurii et contumeliosi Spiritui Sancto, in graviora labamur, thesaurizantes nobis iram in die iræ. Procul dubio enim magnopere a peccato revocant, et quasi freno quodam coercent hæ satisfactoriæ pœnæ, cautioresque et vigilantiores in posterum pœnitentes efficiunt[4] Accedit ut tanquam testificationes quædam sint doloris, quem ex peccatis commissis capimus; qua ratione Ecclesiæ fit satis, quæ nostris sceleribus graviter offensa est. Nam, ut sanctus Augustinus[5] ait: „Cor contritum et humiliatum Deus non spernit[6] „Verum quia plerumque dolor alterius cordis occultus est alteri, neque in alio-

*) 2 Reg. 12, 13. 2) Ps. 50, 4. 5. ') Exod. 32, 10. 34. Q Sess. 14 c. 8. s) Enehir. c. 65. °) Ps. 50, 19.

rum notitiam per verba, vel alia quæcunque sigma procedit: recte al) iis. qui Ecclesiæ præsunt, tempora pœnitentiæ constituuntur, ut Ecclesiæ, in qua ipsa peccata remittuntur, satisfiat.

Publica crimina publice eluenda: et quibus publica poenitentia sit imponenda.

II. Præterea pœnitentiæ nostræ exempla alios docent, quomodo ipsi vitam instituere, et pietatem sequi debeant. Quum enim pœnas nobis pro peccatis irrogatas cæteri homines intuentur: et summam cautionem sibi in omni vita adhibendam, et mores pristinos corrigendos esse intelligent. Quare sapientissime illud ab Ecclesia observatum est, ut quum ab aliquo publice flagitium commissum esset, publica etiam poenitentia ei indiceretur, ut cæteri timore perterriti, deinceps peccata diligentius vitarent, quod etiam in occultis criminibus, quæ graviora essent, interdum fieri solitum erat. Sed, ut diximus, in publicis hoc perpetuum fuit, ut, qui ea commiserant, antequam publicam poenitentiam suscepissent, non absolverentur. Interim vero Pastores pro eorum salute Deum rogabant, atque, ut ipsi etiam pœnitentes idem facerent, eos hortari non desinebant. Quo in genere summa fuit S. Ambrosii cura et sollicitudo;1) cujus lacrimis fertur, quamplurimos, qui duro animo ad pœnitentiæ Sacramentum accesserant, ita mollitos esse, ut verae contritionis dolorem conceperint.

Quam sit enervata vetus disciplina.

III. Verum postea tantum de veteris disciplinæ severitate remissum est, atque ita caritas refrixit, ut jam plerique ex fidelibus ad peccatorum veniam impetrandam nullum intimum animi dolorem atque gemitum cordis necessarium putent, sed illud satis esse arbitrentur, si speciem tantum dolentis habeant. Deinde vero hujusmodi pœnarum perpessione consequimur, ut capitis nostri Jesu Christi, in quo passus est ijrse et tentâtes, similitudinem et imaginem geramus.3) Nihil enim tam deforme videri potest, ut a S. Bernardo dictum est,3)-quam sub spinoso capite delicatum esse membrum. Nam teste Apostolo „cohærcdes“ sumus „Christi, si tamen compatimur" ;4) et quod alio loco scripsit: „Si commortui sumus: et convivemus: si sustinebimus, et conregnabimus".5) Divus etiam Bernardus duo affirmat in peccato reperiri: maculam animæ et plagam;6) ac turpitudinem quidem ipsam Dei misericordia tolli,

') Paulin. in vita S. Ambr. 2) Hebr. 2. 18. s) Sermo 5 de omnibus Sanctis. 4) Rom. 8, 17. 5) 2 Tim. 2, II. 12. °) Serm. de cœna Dom.

verum sanandis peccatorum plagis valde necessariam esse eam curam, quæ in remedio pœnitentiæ adhibetur.

Sanis et vulnere peccati curatis remanet cicatrix.

IV. Quemadmodum enim sanato vulnere cicatrices quædam remanent, quæ et ipsæ curandæ sunt: ita in anima, culpa condonata, supersunt reliquiæ peccatorum purgandæ. Idem plane D. Chrysostomi sententia confirmat, quum ait: „Non satis est sagittam e corpore extrahi, sed plaga quoque, a sagitta inflicta, sananda est: sic etiam in anima, post acceptam peccati veniam, poenitentia curanda est plaga relicta".[1]

Duo in Poenitentia animadvertenda.

V. Frequentissime enim a sancto Augustino docemur,[2] duo hæc in poenitentia animadvertenda esse: Dei misericordiam et justitiam; misericordiam, qua peccata et poenas æternas illis debitas condonat: justitiam, qua poenis tempore definitis hominem punit. Postremo, pœnitentiæ poena a nobis suscepta Dei animadversionem suppliciaque in nos constituta antevertit. Ita enim docet Apostolus, quum ait: „Si nosmetipsos dijudicaremus, non utique judicaremur; dum judicamur autem, a Domino corripimur, ut non cum hoc mundo damnemur".[3] Quæ quum fidelibus explicata fuerint: vix fieri poterit, quominus ad pœnitentiæ opera maxime excitentur.

Quæstio LVI.

Unde nostra opera sint tum meritoria, tum etiam satisfactoria.

Passionis Christi merito opera nostra sunt et meritoria et satisfactoria. Conc. Trident. Sess. 14 de Poenit. c. 8 et can. 13. 14. Sess. 6 de Just. c. 16. Cf. cap. 14 de Orat. Dom. Q. 8.

Ejus autem quanta vis sit, ex eo colligitur, quod tota a Christi Domini passionis merito pendet. A quo etiam honestis actionibus duo illa maxima bona consequimur: alterum est, ut immortalis gloriæ præmia mereamur, ita ut calix etiam aquæ frigidæ, quam in ejus nomine dederimus,[4] mercede non careat;. alterum, ut pro peccatis nostris satisfaciamus.

Quæstio LVII.

Christi satisfactionem et meritum nostra satisfactio non obscurat.

Merita Sanctorum quomodo etiam aliis prosint, et unde tantus Ecclesiæ catholicæ thesaurus sit collectus. Cf. Conc. Trid. Sess. 6. c. 13.

I. Neque vero id perfectissimam et cumulatissimam Christi Domini satisfactionem obscurat, sed illud potius contra evenit, ut multo clariorem et illustriorem reddat. Eo enim copiosior

[1]) Hom. 80 ad pop. Antioch. [2]) In Ps. 50. [3]) 1 Cor. 11. 31. 32. [4]) Matth. 10, 42.

Christi gratia videtur esse, quod non solum ea nobiscum communicantur, quæ ipse solus, sed illa etiam, qua tanquam caput in membra suis sanctis et justis hominibus promeruit ac persolvit. Qua ratione fieri perspicuum est, ut justæ et honestæ piorum actiones tantum ponderis et dignitatis habeant. Christus enim Dominus, tanquam caput in membra, et vitis in palmites, gratiam suam in eos, qui sibi per caritatem conjuncti sunt, continenter diffundit.

Absque Dei gratia nullum opus meritorium ab homine perficitur; gratiam autem simul cum peccato (Cf. Q. 26 de Confirm.) ne fingere quidem nobis licet. Justi quomodo divinæ legi satisfaciant.

IL Quæ quidem gratia bona opera nostra semper antecedit, comitatur et consequitur; et sine qua mereri et satisfacere Ddo nullo modo possumus. Atque ita iit, ut justis nihil dcesse videatur, quum operibus, quæ Dei virtute efficiunt, et divinæ legi pro humana mortalique conditione satisfacere, et vitam æternam, quam scilicet, si Dei gratia ornati e vita decesserint, consequentur, mereri possint. Nota est enim illa Salvatoris vox: „qui autem biberit ex hac aqua, quam ego dabo ei, non sitiet in aeternum, sed aqua, quam ego dabo ei, fit in eo fous aquæ salientis in vitam æternam 1)

Quæstio LVIII.

Ad hoc ut opus aliquod veram vim satisfaciendi habeat, quæ sint potissimum necessaria.

Quæ ad veram satisfactionem requirantur. Opera impiorum non sunt Deo grata aut satisfactoria.

Sed duo praecipue in satisfactione requiruntur: primum est, ut is, qui satisfacit, justus sit, ac Dei amicus. Opera enim quæ sine fide et caritate fiunt, nullo modo Deo grata esse possunt. Alterum, ut ejusmodi opera suscipiantur, quæ natura sua dolorem et molestiam afferant; quum enim præteritorum scelerum compensationes sint atque, ut S. Martyr Cyprianus ait,2) redemtrices peccatorum: omnino necesse est, ut aliquid acerbitatis habeant. Quamquam non semper illud consequitur, ut, qui se in illis molestis actionibus exercent, doloris sensum habeant. Sæpe enim vel patiendi consuetudo, vel accensa in Deum caritas efficit, ut, quæ perpessu gravissima sunt, ne sentiantur quidem. Neque tamen idcirco iit, quominus ea ipsa opera satisfaciendi vim habeant; siquidem hoc proprium est filiorum Dei, ita ejus amore et pietate inflammari, ut acerbissimis laboribus cruciati, aut nihil fere incommodi sentiant, aut omnia lætissimo animo perferant.

') Joan. 4, 13, 14. 2) Lib. I. ep· 3.

Quæstio LIX.

Quot sint opera satisfactionis.

Satisfactio nostra omnis oratione, jejunio, eleemosynis concluditur. Conc. Trid. Sess. 14 de Poenit. can. 13.

I. Verum omne satisfactionis genus Pastores docebunt ad hæc tria præcipue conferendum esse: orationem, jejunium et eleemosynam, quæ quidem tribus bonis: animæ, corporis, et iis, quæ externa commoda dicuntur, quæ omnia a Deo accepimus, respondent. Nihil vero aptius et convenientius ad exstirpandas omnium peccatorum radices esse potest.

Tribus morbis tres medicinas opponendas. Peccato Deum, proximum et nos ipsos offendimus.

II. Nam quum omue, quod est in mundo, concupiscentia carnis sit, aut concupiscentia oculorum, aut superbia vitæ,[1]) nemo non videt, hisce tribus morbi causis totidem medicinas, priori scilicet jejunium, alteri eleemosynam, tertiæ orationem rectissime opponi. Præterea, si eos etiam, qui peccatis nostris offenduntur, spectemus, facile erit intelligere, cur ad hæc tria potissimum omnis satisfactio referatur. Hi vero sunt Deus, proximus, nos ipsi. Quare Deum oratione placamus, proximo eleemosyna satisfacimus, nos ipsos vero jejunio castigamus.

Quæstio LX.

Afflictiones, quæ extrinsecus hominibus immittuntur, suntne satisfactoriæ?

Patientia in afflictionibus efficit, ut illæ sint satisfactoriæ et meritoriæ.

Sed quoniam multæ variæque ærumnæ et calamitates, dum in hac vita sumus, nos premunt: illud maxime fideles docendi sunt, eos, qui patienti animo, quidquid laboriosi et incommodi Deus immiserit, ferant, amplam satisfaciendi et merendi materiam nactos esse; qui autem inviti et repugnantes poenam hujusmodi sustineant, omni satisfactionis fructu privari; sed Dei tantum, peccata justo judicio ulciscentis, animadversionem et supplicium perferre.

Quæstio LXI.

Potestne unus pro alio poenitentiam omnesque ejus partes explere?

Satisfacere potest unus pro alio, sed non conteri aut confiteri.

I. In eo vero summa Dei bonitas et clementia maximis laudibus et gratiarum actionibus prædicanda est, qui humanæ imbecillitati hoc condonavit, ut unus posset pro altero satisfacere; quod quidem hujus partis pœnitentiæ maximo proprium est. Ut enim, quod ad contritionem et confessionem attinet, nemo pro altero dolere aut confiteri potest: ita qui divina gratia præditi

[1]) 1 Joan. 2, 16.

sunt, alterius nomine possunt, quod Deo debetur, persolvere. Quare fit, ut quodam pacto „alter alterius onera portare“ videatur. Nec vero de hoc cuiquam fidelium dubitandi locus relictus est, qui in Apostolorum Symbolo, Sanctorum communionem confitemur. Nam quum omnes eodem Baptismo abluti, Christo renascamur, eorumdem Sacramentorum participes simus, in primis vero ejusdem corporis et sanguinis Christi Domini cibo et potu recreemur: hoc apertissime demonstrat, nos omnes ejusdem esse corporis membra. Quemadmodum igitur neque pes suæ tantum, sed etiam oculorum utilitatis causa munere suo fungitur, neque rursus, quod oculi videant, ad illorum propriam, sed ad communem omnium membrorum utilitatem referendum est: ita communia inter nos satisfactionis officia existimari debent.

In satisfactione quidam cernuntur fructus, qui aliis communicari non possunt.

II. Neque tamen id sine ulla exceptione verum est, si commoda omnia, quæ ex ea capiuntur, spectemus; nam satisfactionis opera, medicinæ etiam et curationes quædam sunt, quæ pœnitenti ad sanandos pravos animi affectus præscribuntur; quo quidem utilitatis fructu eos, qui per se non satisfaciunt, prorsus carere perspicuum est. Hæc igitur de tribus pœnitentiæ partibus, contritione, confessione et satisfactione, copiose et dilucide explicanda erunt.

Quæstio LXII.

Numquid illi impendenda sit absolutio, qui rem ablatam restituere non promittat.

Nulli absolutio impendenda, qui rem ablatam restituere non promittat.

Sed illud in primis a Sacerdotibus observari oportet, ut, audita peccatorum confessione, antequam pœnitentem a peccatis absolvant, diligenter curent, ut si quid ille forte de re aut de existimatione proximi detraxerit, cujus peccati damnandus merito esse videatur: cumulata satisfactione compenset; nemo enim absolvendus est, nisi prius, quæ cujusque fuerint, restituere polliceatur. At quoniam multi sunt, quibus, etsi prolixe pollicentur, se officio satis esse facturos, tamen certum est ac deliberatum, nunquam promissa exsolvere: omnino ii cogendi sunt, ut restituant; sæpeque illud Apostoli eis inculcandum est, ut, „qui furabatur, jam non furetur: magis autem laboret, operando manibus suis, quod bonum est, ut habeat, unde tribuat necessitatem patienti“.[1])

[1]) Ephes. 4, 28.

Quæstio LXin.

Cujusmodi satisfactio pœnitenti sit imponenda.

Juxta peccatorum qualitatem imponenda est satisfactio. Cone. Trident. Sess. 14 de Pœn. cap. 8 et can. 15. Veterum canonum vigor subinde inculcandus. Quæ satisfactio præcipue sit imponenda.

I. In irroganda autem satisfactionis pcena Sacerdotes nihil sibi suo arbitratu statuendum esse, sed omnia justitia, prudentia et pietate dirigenda existimabunt. Atque ut hac regula peccata metiri videantur, et pœnitentes scelerum suorum gravitatem magis agnoscant: operæ pretium erit, interdum eis significare, quæ pœnæ quibusdam delictis ex veterum Canonum præscripto qui pœnitentiales vocantur, constitute sint. Igitur universæ satisfactionis modum culpæ ratio temperabit. Sed ex omni satisfactionum genere maxime convenit pœnitentibus praecipere, ut certis aliquot et definitis diebus orationi vacent, ac pro omnibus, et praesertim pro iis, qui ex hac vita in Domino decesserunt, preces Deo faciant.

Publicam poenitentiam deprecanti non mox acquiescendum est. Cf. Q. 55- huj. c.

II. Hortari vero etiam eos oportet, ut sæpe eadem satisfactionis opera, a Sacerdote indicta, ultro suscipiant ac repetant, atque ita mores suos componant, ut iis omnibus, quæ ad pœnitentiæ Sacramentum pertinent, diligenter absolutis, tamen virtutis pœnitentiæ studia nunquam intermittant; quod si interdum etiam ob publicam offensionem publica poenitentia præscribenda fuerit, quamvis eam pœnitens refugiat ac deprecetur: non erit facile audiendus; verum persuadere ei oportebit, ut quæ tum sibi, tum aliis salutaria futura sunt, libenti ac alacri animo suscipiat. Hæc de pœnitentiæ Sacramento singulisque ejus partibus ita docenda erunt, ut non solum ea fideles perfecte intelligent, sed etiam, juvante Domino, re ipsa pie et religiose praestare animum inducant.

CAPUT VI.

De extremæ Unctionis Sacramento.

Quæstio I.

Quare, Pastores animarum sæpius ad populum de extremæ Unctionis Sacramento agere debeant.

Novissima sæpe meditanda. Cf. Q. postr. 7. art. Symb. Ap.

Quum sancta Scripturarum oracula ita doceant: „In omnibus.

■operibus tuis memorare novissima tua, et in æternum non peccabis";[1]) tacite Parochi admonentur, nullum tempus praetermittendum esse, fidelem populum cohortandi, ut in assidua mortis meditatione versetur. Quoniam autem extremæ Unctionis Sacramentum non potest supremi illius diei memoriam conjunctam non habere: facile intelligitur, de eo sæpe agendum esse, non solum ob eam causam, quod illarum rerum mysteria, quæ ad salutem pertinent, aperire et explicare maxime convenit, sed etiam, quia fideles moriendi necessitatem omnibus propositam esse animo repetentes, pravas cupiditates coercebunt: quare fiet, ut in ipsa mortis exspectatione minus se perturbari sentiant, sed immortales Deo gratias agant, qui, ut Baptismi Sacramento aditum nobis ad veram vitam patefecit, ita etiam, ut ex hac mortali vita decedentes, expeditiorem ad cœlum viam haberemus, extremæ Unctionis Sacramentum instituit.

Quæstio II.

Qnamobrein istud Sacramentum extrema Unctio appelletur.

Ut igitur, quæ ad eam explicationem magis necessaria sunt, eodem fere ordine, qui in aliis Sacramentis servatus est, exponantur: primum illud tradendum erit, hoc Sacramentum idcirco extremam Unctionem appellatum esse, quod hæc omnium sacrarum unctionum, quas Dominus Salvator noster Ecclesiæ suæ commendavit, ultima administranda sit. Quare hæc ipsa unctio a majoribus nostris Sacramentum etiam Unctionis infirmorum, et Sacramentum exeuntium dicta est; quibus vocabulis fideles in memoriam novissimi illius temporis facile redire possunt.

Quæstio III.

Quomodo extremæ Unctioni propria Sacramenti ratio conveniat.

Cf. Cone. Trid. Sees. S. 14 de Extr. unet, in Procem. cap. 1 et can. 1.

Quod autem extremæ Unctioni propria Sacramenti ratio conveniat, imprimis explanandum est. Id vero perspicuum fiet, si verba, quibus S. Jacobus Apostolus hujus Sacramenti legem promulgavit, attendamus: „Infirmatur quis in vobis?" inquit, „inducat Presbyteros Ecclesiæ, et orent super eum, ungentes eum oleo in nomine Domini; et oratio fidei salvabit infirmum, et alleviabit eum Dominus, et si in peccatis sit, remittentur ei".[2]) Nam quod peccata condonari Apostolus affirmat, in eo declarat Sacramenti vim et naturam. Hanc vero Catholicæ Ecclesiæ de extrema Unctione perpetuam doctrinam fuisse, quum alia plura Concilia testantur, tum a Tridentina Synodo hoc ita declaratum est, ut in eos omnes anathematis pœnam constituerit, qui aliter docere aut sentire au-

*) Eccli. 7, 40. 2) Jac. 5, 14.

deant. Ac Innocentius quoque primus [1]) hoc Sacramentum fidelibus maxime commendat.

Quæstio IV.

Quum hic plures fiant unctiones, an plura etiam ibidem dici debeant Sacramenta.

Unicum est extremæ Unctionis Sacramentum, quamvis per plures unctiones administretur.

Constanter itaque docendum est a Pastoribus, verum Sacramentum esse, nec plura, sed unum, quamvis per plures unctiones administretur; quarum singulis propriæ preces, ac peculiaris forma adhibenda est. Unum vero est, non partium continuatione, quæ dividi non possint, sed perfectione; cujusmodi sunt cætera omnia, quæ ex pluribus rebus constant. Nam quemadmodum domus, quæ ex multis et diversis rebus composita est, una tantum forma perficitur: ita hoc Sacramentum, etsi ex pluribus rebus et verbis constituitur, unum tamen signum est, et unius rei, quam significat, efficientiam habet. Docebunt præterea Parochi, quæ sint hujus Sacramenti partes: elementum, inquam, et verbum; hæc enim a S. Jacobo praetermissa non sunt[2]) in quibus singulis sua mysteria licet animadvertere.

Quæstio V.

Quæ sit extremæ Unctionis materia.

De materia. Cujus rei signum sit Extrema unctio, quidque efficiat.

Ejus igitur elementum sive materia, quemadmodum Concilia, ac praecipue Tridentinum[3]) decrevit, est oleum ab Episcopo consecratum; liquor scilicet non ex quavis pingui et crassa natura, sed ex olearum baccis tantummodo expressus. Aptissime autem hæc materia illud significat, quod vi Sacramenti interius in anima efficitur: nam ut oleum ad mitigandos corporis dolores magnopere proficit: ita Sacramenti virtus animæ tristitiam ac dolorem minuit. Oleum præterea sanitatem restituit, hilaritatem affert, et lumini tanquam pabulum præbet; tum vero ad recreandas defatigati corporis vires maxime accommodatum est. Quæ omnia, quid in ægroto divina virtute per hujus Sacramenti administrationem efficiatur, declarant. Hæc de materia satis sint.

Quæstio VI.

Qua forma efficiatur hoc Sacramentum.

Forma hujus Sacramenti ex Patrum traditione et Ecclesiarum consensu probatur.

Forma vero Sacramenti est verbum et solemnis illa precatio, quam Sacerdos ad singulas unctiones adhibet, quum inquit: „Per

[1]) Ep. ad Eugubin. c. 8 n. 11. [2]) l. c. [3]) Sess. 14 de Extr. Unet. cap. 1.

istam sanctam unctionem ind algeat tibi Deus quidquid oculorum, sive narium, sive tactus vitio deliquistill. Quod autem hæc vera sit et propria hujus Sacramenti forma, sanctus Jacobus Apostolus significat, quum ait: «et orent super eum... et oratio fidei salvabit infirmum".l) Ex quo licet cognoscere, formam precationis modo proferendam esse; tametsi, quibus potissimum verbis concipienda sit, Apostolus non expresserit. Verum hoc ad nos fideli Patrum traditione permanavit, ita ut omnes Ecclesiæ eam formæ rationem retineant, qua omnium mater et magistra sancta Ecclesia Romana utitur; nam etsi aliqui nonnulla verba immutant, quum pro: «Indulgeat tibi Deusll, ponunt: «Remittatll, vel «parcatll, interdum etiam, «sanet, quidquid commisistill : tamen quoniam nulla fit sententiae immutatio, constat eandem ab omnibus formam religiose servari.

Quæstio VH.

Cur hujus Sacramenti forma precationis modo contineatur.

Extrema Unctione non tantum aniinus, sed etiam corpus interdum curatur. Cone. Trid. Sess. 14 de Extr. unet. cap. 2 et can. 2.

I. Nec vero quisquam miretur, cur factum sit, ut aliorum Sacramentorum forma vel absolute significet, quod efficit, ut quum dicimus: «Ego te baptizoll, aut: «signo te signo crucisll, vel tanquam ab imperantibus pronuntietur, ut quum in Sacramento ordinis administrando dicitur: «Accipite potestatemll; hæc una vero extremæ Unctionis forma precatione quadam absolvatur; id enim optimo jure constitutum est: nam quum hoc Sacramentum propterea adhibeatur, ut præter spiritualem gratiam, quam tribuit, sanitatem etiam restituat ægrotis: tamen, quia non Semper sequitur, ut ægri a morbis convalescant, ob eam causam precationis forma conficitur, nt a Dei benignitate id impetremus, quod Sacramenti vis constanti et perpetuo ordine efficere non solet.

Cur in hoc Sacramento tot preces adhibeantur.

II. Adhibentur autem ritus proprii in hujus quoque Sacramenti administratione, sed eorum maxima pars precationes continet, quibus Sacerdos ad ægroti salutem impetrandam utitur; nullum enim est aliud Sacramentum, quod pluribus precibus conficiatur; ac recte quidem, quoniam eo potissimum tempore fideles piis obsecrationibus adjuvandi sunt. Quare et alii omnes, quos tum adesse contigerit, et præcipue Parochi, debent orare Deum ex animo, et ejus misericordiæ laborantis vitam et salutem omni studio commendare.

‘) Jac. 5, 14. 15.

Quæstio VIII.

Quisnam hujus Sacramenti sit auctor.

Unctionis Extremæ Sacramentum a Christo institutum; quibus conferendum.

I. Verum quum demonstratum sit, extremam Unctionem vere et proprie in Sacramentorum numero habendam esse: illud etiam sequitur, ejus institutionem a Christo Domino profectam esse; quæ postea a sancto Jacobo Apostolo fidelibus proposita et promulgata est.

Extremæ Unctionis usus Apostolis a Domino est imperatus.

II. Quamquam idem Salvator hujus Unctionis specimen quoddam dedisse visus est, (pium discipulos suos binos et binos ante faciem suam misit; de illis enim apud Evangelistam ita scriptum est: „Exeuntes prædicabant, ut poenitentiam agerent; et daemonia multa ejiciebant, et ungebant oleo multos ægros et sanabant.[1]) Quam quidem unctionem non ab Apostolis inventam, sed a Domino praeceptam, non naturali aliqua virtute præditam, «ed mysticam, potius ad sanandos animos, quam ad corpora curanda, institutam fuisse, credendum est. Quam rem sancti Dionysius, Ambrosius, Chrysostomus et Gregorius Magnus asserunt; ut nullo modo dubitandum sit, quin hoc unum ex septeni Catholicae Ecclesiæ Sacramentis summa cum religione accipere oporteat.

Quæstio IX.

Extrema Unctio quibus administranda sit.

Extrema Unctio non omnibus administranda. Primo firmi et sani excluduntur.

I. Sed docendi sunt fideles, quamvis hoc Sacramentum ad omnes pertineat, quædam tamen hominum genera excipi, quibus administrandum non sit. Ac primum excipiuntur, qui sano et firmo corpore sunt: iis enim extremam Unctionem tribuendam non esse, et Apostolus docet, quum inquit: „Infirmatur quis in vobis," et ratio ostendit; siquidem ob eam rem instituta est, non modo ut animæ, sed etiam ut corpori medicinam afferat. Quum igitur illi tantum, qui morbo laborant, curatione indigeant: idcirco iis etiam, qui adeo periculose aegrotare videntur, ut, ne supremus illis vitæ dies instet, metuendum sit, hoc Sacramentum præberi debet.

Tempestive ægrotis adhiberi debet hæc Unctio.

II. In quo tamen gravissime peccant, qui illud tempus ægroti ungendi observare solent, quum jam omni salutis spe amissa, vita et sensibus carere, incipiat; constat enim, ad uberiorem Sacramenti

[1]) Mare. 6, 12. 13.

gratiam percipiendam plurimum valere, si ægrotus, quum in eo adhuc integra mens et ratio viget, fidenique et religiosam animi voluntatem afferre potest, sacro oleo liniatur. Quare Parochis animadvertendum est, ut eo potissimum tempore cœlestem medicinam adhibeant, illam quidem semper vi sua admodum salutarem, quum eorum etiam pietate et religione, qui curandi sunt, inairis profuturam intellexerint.

Sano periculum mortis adeunti non detur extrema unctio. Secundo, pueri et insani non sunt inungendi.

III. Nemini igitur, qui gravi morbo affectus non sit, Sacramentum Unctionis dare licet, tametsi vitæ periculum adeat vel quia periculosam navigationem parat, vel quia prælium initurus sit, a quo certa mors illi impendeat; vel etiam si, capitis damnatus, ad supplicium raperetur. Omnes præterea, qui rationis usu carent, ad hoc Sacramentum suscipiendum apti non sunt; et pueri, qui nulla peccata admittunt, quorum reliquias sanare hujus Sacramenti remedio opus sit; amentes item et furiosi, nisi interdum rationis usum haberent, et eo potissimum tempore pii animi significationem darent, peterentque ut sacro oleo ungerentur. Nam qui ab ipso ortu nunquam mentis et rationis compos fuit, ungendus non est; secus vero si ægrotus, quum mente adhuc integra hujus Sacramenti particeps fieri voluisset, postea in insaniam et furorem incidit.

Quæstio X.

Quæ corporis partes hic debeant inungi.

Cf. Conc. Trid. Sess. 14 de Extr. Unct. c. 3 et can. 3. Oculi, aures, nares, os, manus, renes, pedes.

Non sunt autem omnes corporis partes ungendæ, sed eæ tantum, quas veluti sensuum instrumenta natura homini attribuit: oculi propter visionem, aures propter auditum, nares propter odoratum, os propter gustum vel sermonem, manus propter tactum, qui tametsi toto corpore æquabiliter fusus est, in ea tamen parte maxime viget. Hunc autem ungendi ritum universalis Ecclesia retinet, atque etiam hujus Sacramenti naturæ optime convenit; medicamenti enim est instar. Ac quoniam in corporis morbis, quamvis universum corpus male affectum sit, tamen illi tantum parti curatio adhibetur, a qua, tanquam a fonte et origine, morbus manat: idcirco non totum corpus, sed ea membra, in quibus potissimum sentiendi vis eminet, renes etiam, veluti voluptatis et libidinis sedes, unguntur; tum pedes, qui nobis ingressus et ad locum movendi principium sunt.

Quæstio XI.

Extrema unctio iterari potest.

In una eadenique ægrotatione non est iteranda Unctio.

In quibus illud observare oportet, in una eadenique ægrotatione, quum æger in eodem vitæ periculo positus est, semel tantum ungendum esse. Quod si post susceptam hauc Unctionem æger convaluerit: quoties postea in id vitæ discrimen inciderit, toties ejusdem Sacramenti subsidium ei poterit adhiberi. Ex quo patet, in eorum Sacramentorum numero, quæ iterari solent, reponendum esse.

Quæstio XII.

Qua religione et praeparatione debeat istud Sacramentum suscipi.

Primo, Unctionem præeat Eucharistiæ et Pœnitentiæ Sacramentum. Secundo, est firma fide suscipienda. Tertio, tempestive est adhibenda.

Quoniam vero omni studio curare oportet, ne quid Sacramenti gratiam impediat; ei vero nihil magis adversatur, quam alicujus peccati mortiferi conscientia: servanda est Catholicæ Ecclesiæ perpetua consuetudo, ut ante extremam Unctionem Pœnitentiæ et Eucharistiæ Sacramentum administretur. Ac deinde ægroto persuadere Parochi studeant, ut ea fide se ungendum Sacerdoti præbcat, qua olim, qui ab Apostolis sanandi erant, se ipsos offerre consueverant. In primis autem animæ salus, deinde corporis valetudo, cum illa adjunctione: „Si ea ad æternam gloriam profutura sit,“ expetenda est. Nec vero dubitare fideles debent, quin sanctæ illæ et solemnes preces a Deo audiantur, quibus Sacerdos non suam, sed Ecclesiæ et Domini nostri Jesu Christi personam gerens, utitur. Qua una maxime re cohortandi sunt, ut hujus saluberrimi olei Sacramentum sancte et religiose sibi administrandum curent, quum et acrior pugna instare, et vires quum animi, tum corporis deficere videantur.

Quæstio XIII.

Quo ministrante hoc Sacramentum percipiendum sit.

Sacerdos hujus Sacramenti est minister loco Christi.

Jam vero quis extremæ Unctionis minister sit, ab eodem Apostolo, qui Domini legem promulgavit, didicimus; inquit enim: „Inducat Presbyteros;" quo nomine non eos significat, qui ætate provectiores sunt, quemadmodum sapienter Tridentina synodus exposuit;1) aut qui in populo principem locum obtinent: sed Sacerdotes, qui ab ipsis Episcopis per manuum impositionem rite ordinati sunt. Sacerdoti igitur hujus Sacramenti administratio commissa est. Neque tamen ex sanctæ Ecclesiæ decreto cuivis Sacerdoti,

*) Sess. 14. de extr. Unet. cap. 3 can. 4.

sed proprio Pastori, qui jurisdictionem habeat, sive alteri, cui ille ejus muneris fungendi potestatem fecerit, hoc Sacramentum administrare licet. Illud vero maxime animadvertendum est. Sacerdotem in ea administratione, quemadmodum etiam in aliis Sacramentis fit, Christi Domini nostri et sanctæ Ecclesiæ, ejus sponsæ, personam sustinere.

Quæstio XIV.

Qui fructus ex hujus Sacramenti usu ad homines redeant.

Cf. Conc. Trident. Sess. 14 de Extr. Unct. cap. 2. Prima utilitas est, quod peccata venialia delet. Secundo, animum confirmat.

I. Explicandæ etiam sunt accuratius utilitates, quas ex hoc Sacramento capimus, ut si nihil aliud fideles ad ejus usum possit allicere, ipsa saltem utilitate ducantur; quum ita comparatum sit, ut omnia fere nostris commodis metiamur. Docebunt igitur Pastores, hoc Sacramento gratiam tribui, quæ peccata, et in primis quidem leviora, et ut communi nomine appellantur, venialia, remittit; exitiales enim culpæ pœnitentiæ Sacramento tolluntur. Neque enim hoc Sacramentum primario loco ad graviorum criminum remissionem institutum est, sed Baptismus tantum et pœnitentia vi sua hoc efficiunt. Altera est sacræ Unctionis utilitas, quod animam a languore et infirmitate, quam ex peccatis contraxit, et a cæteris omnibus peccati reliquiis liberat.

Quo tempore hoc Sacramentum sit suscipiendum. Conc. Trident, dc Extr. Unct. Sess. 14 cap. 3.

II. Tempus autem huic curationi opportunissimum existimandum est, quum gravi morbo afflictamur, ac vitæ periculum impendet. Etenim homini natura insitum est, ut nihil in rebus humanis æque ac mortem pertimescat; auget autem magnopere hunc timorem præteritorum scelerum memoria; quum præsertim gravissima conscientiæ nostræ accusatio nos urgeat; ut enim scriptum est: „Venient in cogitatione peccatorum suorum timidi, et traducent illos ex adverso iniquitates ipsorum".[1] Deinde illa cura et cogitatio vehementer angit, quod paulo post stare oporteat ante tribunal Dei, a quo de nobis justissima pro eo, ac meriti fuerimus, sententia ferenda sit. Sæpe autem evenit, ut fideles, hoc terrore perculsi, se miris modis exagitari sentiant. Nihil autem ad mortis tranquillitatem magis conducit, quam si tristitiam abjiciamus, et læto animo Domini adventum exspectemus paratique simus, depositum nostrum, qnandocunque illud a nobis repetere voluerit, libenter reddere. Ut igitur hac sollicitudine fidelium mentes liberentur, animusque pio et sancto gaudio repleatur, extremæ Unctionis Sacramentum efficit.

[1]) Sap. 4, 20.

Tertio adversus diaboli insultus nos munit.

HI. Præterea aliud etiam, quod merito omnium maximum videri potest, ex eo consequimur. Nam etsi humani generis hostis, quoad vivimus, nunquam desinit de interitu et exitio nostro cogitare: nullo tamen tempore, ut nos omnino perdat, ac, si fieri possit, spem nobis divinæ misericordiae eripiat, vehementius omnes nervos contendit, quam quum supremum vitæ diem appropinquare animadverterit. Quamobrem fidelibus arma et vires hoc Sacramento subministrantur, quibus adversarii vim et impetum frangere et illi fortiter repugnare possint; allevatur enim et erigitur ægri animus divinæ bonitatis spe; caque confirmatus, morbi incommoda omnia fert levius, ac ipsius dæmonis calcaneo insidiantis artificium et calliditatem facilius eludit.

Quarto, sanitas corporis, si ita expedit, redditur.

IV. Accedit postremo, si quidem profutura sit, etiam corporis sanitas. Quod si ægroti hoc tempore eam minus consequuntur, id quidem non Sacramenti vitio, sed ob eam potius causam evenire credendum est, quod eorum magna pars, vel qui sacro oleo perunguntur, vel a quibus administratur, fides infirmior est. Testatur enim Evangelista, Dominum apud suos multas virtutes non fecisse, „propter incredulitatem illorum||.') Quamquam etiam recte dici potest, Christianam religionem, ex quo altius tanquam radices egit in animis hominum, minus jam hujusmodi miraculorum adminiculis indigere, quam olim, nascentis Ecclesiæ initio, necessaria esse viderentur.

Fides et spes ægrotantium hoc Sacramento suscepto est erigenda.

V. Sed tamen hoc loco fides magnopere excitanda erit; utcunque enim, quod ad corporis valetudinem attinet, Dei consilio et voluntate ceciderit, certa spe niti fideles debent, se hujus sacri olei virtute spiritualem sanitatem consecuturos esse; futurumque, ut si eos vita decedere contingat, præclaræ illius vocis fructum percipiant, qua scriptum est: „Beati mortui, qui in Domino moriuntur“.2) Hæc de extremae tinctionis Sacramento breviter quidem dicta sunt, verum si hæc ipsa rerum capita a Pastoribus latius, et ea, qua decet, diligentia explanata erunt: dubitandum non est, quin fideles ex hac doctrina maximum pietatis fructum percipiant.

') Matth. 13, 58. 2) Apocal. 14, 13.

CAPUT VII.

De Ordinis Sacramento.

Quæstio I.

Cur Parochi magna diligentia Sacramenti Ordinis doctrinam populo exponere debeant.

Præterquam quod Sess. 23 Conc. Trident, doctrina de Sacrani. Ord. e. I et can. 8 tradita est, fere etiam posteriore parte cujusoue Schhîoiiîh Decr. de Ref. actum est de eorum moribus, qui ad S. Ordines sunt promoti. — Omnia alia Sacramenta ab Ordinis Sacram, pendent. Utilitas doctrinæ de Ordinis Sacramento.

Si quis aliorum Sacramentorum naturam et rationem diligenter considerant, facile perspiciet, ea omnia ab Ordinis Sacramento ita pendere, ut sine illo partim confici et administrari nullo modo queant, partim solemni cæremonia et religioso quodam ritu ac cultu carere videantur. Quare necesse est, ut Pastores, institutam Sacramentorum doctrinam persequentes, eo diligentius de Ordinis etiam Sacramento sibi agendum arbitrentur. Proderit autem maxime hæc explicatio, primum quidem illis ipsis; deinde aliis, qui ecclesiasticæ vitæ rationem ingressi sunt; postremo etiam fideli populo. Ipsis, quod, dum in hujus argumenti tractatione versantur, ad eam gratiam excitandam, quam hoc Sacramento adepti sunt, magis commoventur; aliis, qui in sortem Domini vocati sunt, partim, ut eodem pietatis studio afficiantur, partim vero, ut earum rerum cognitionem percipiant, quibus instructi viam sibi ad ulteriores gradus facilius munire possint; reliquis autem fidelibus primum quidem, ut intelligant, quo honore digni sint Ecclesiæ ministri; deinde quoniam sæpe contingit, ut multi adsint, vel qui spe liberos suos adhuc infantes Ecclesiæ ministerio destinarint, vel qui sua sponte et voluntate illud vitæ genus sequi velint; quos certe ignorare minime æquum est, quæ præcipue ad hanc rationem pertinent.

Quæstio II.

Nulla diguitas Sacerdotii ordine in terris excellentior.

Quod pluribus declaratur Q. 21 huj. cap.

Primum itaque fidelibus tradendum est, quanta sit hujus instituti, si summum ejus gradum, hoc est Sacerdotium spectemus, nobilitas et excellentia. Nam quum Episcopi et Sacerdotes tanquam Dei interpretes et internuntii quidam sint, qui ejus nomine divinam legem et vitæ præcepta homines edocent, et ipsius Dei personam in terris gerunt: perspicuum est, eam esse illorum functionem, qua nulla major excogitari possit: quare merito non solum angeli, sed dii etiam, quod Dei immortalis vim et numen apud nos teneant, appellantur. Quamvis autem omni tempore summam dignitatem obtinuerint, tamen novi Testamenti Sacerdotes cæteris omnibus honore longe antecellunt; potestas enim, tum corpus et

sanguinem Domini nostri conficiendi et offerendi, tum peccata remittendi quæ illis collata est, humanam quoque rationem atque intelligentiam superat; nedum ei aliquid par et simile in terris inveniri queat.

Quæstio III.

Qui divinitus ad Sacerdotium ministeriaque ecclesiastica vocati censeantur.

Quales deligendi ad Sacerdotium, latius tractatur Q. 26 huj. cap. Conc. Trid. Sess. 23 de Ordin. cap. 3 et can. 7.

Deinde vero quemadmodum Salvator noster a Patre, Apostoli autem ac discipuli in universum mundum a Christo Domino missi sunt: ita quotidie Sacerdotes eadem, qua illi, potestate præditi, „ad consummationem sanctorum, in opus ministerii, in ædificationem corporis Christi",[1] mittuntur. Hujus igitur tanti officii onus nemini temere imponendum est, sed iis tantum, qui illud vitæ sanctitate, doctrina, fide, prudentia sustinere possint. Nec vero quisquam sumat sibi honorem, sed „qui vocatur a Deo tamquam Aaron".[2] Vocari autem a Deo dicuntur, qui a legitimis Ecclesiæ ministris vocantur; nam qui in hoc ministerium se ipsos arroganter inferunt atque intrudunt, de his Dominum intellexisse docendum est, quum inquit: „Non mittebam Prophetas, et ipsi currebant";[3] quo quidem hominum genere nihil infelicius ac miserius, nihil Ecclesiæ Dei calamitosius esse potest.

Quæstio IV.

Quinam judicandi sint perperam ad Ordines sacros accedere, et aliunde in Ecclesiam ingredi.

Quanta circumspectione ad sacros Ordines accedendum.

I. Sed quoniam in omni actione suscipienda magnopere refert, quem sibi quisque finem constituat (optimo enim fine posito, recte omnia consequuntur): de hoc in primis, qui sacris initiari volunt, admonendi sunt, ut nihil sibi tanto munere indignum proponant; qui quidem locus eo diligentius tractandus erit, quo gravius hoc tempore ea in re peccare fideles solent.

Quæstus causa ad Sacerdotium adspirare sacrilegium est.

II. Alii enim eo consilio ad hanc vivendi rationem se convertunt, ut, quæ ad victum vestitumque necessaria sunt, parent; ita ut prætcr quæstum nihil aliud in Sacerdotio, quemadmodum vulgo cæteri omnes in quovis sordidi artificii genere, spectare videantur.

Honorum aut divitiarum spe ad Sacerdotium procedere, perniciosissimum est.

III. Quamvis enim, ex Apostoli sententia, natura et divina lex jubeat, ut, qui altari servit, ex altari vivat:[4] tamen quæstus et lucri causa ad altare accedere, maximum sacrilegium est. Alios

[1]) Ephes. 4, 12. [2]) Hebr. 5, 4. [3]) Jer. 23, 21. [4]) 1 Cor. 9, 13.

honorum cupiditas et ambitio ad sacerdotalem Ordinem ducit; alii vero, ut divitiis affluant, initiari volunt. Cujus quidem rei illud argumento est, quod nisi opulentum aliquod ecclesiasticum beneficium eis deferatur, nullam sacri Ordinis cogitationem habent.

Ambitione et avaritia eorum, qui vere sunt mercenarii, quantum mollierit. Sacerdotium. Qui ad Ecclesiasticas functiones ,pcr ostium' adeunt.

IV. Hi vero sunt, quos salvator noster ,,mercenarios" ‘) appellat; et quos Ezechiel dicebat: „semetipsos, et non oves pascere";2) quorum turpitudo et improbitas non solum sacerdotali Ordini magnas tenebras offudit, ita ut jam nihil fere a fideli populo haberi possit contemptius et abjectius: verum etiam efficit, ut ipsi nihil amplius ex Sacerdotio consequantur, quam Judas ex Apostolatus munere, quod illi sempiternum exitium attulit. Illi autem ostio in Ecclesiam introire merito dicuntur, qui a Deo legitime vocati, ecclesiastica munera ejus unius rei causa suscipiunt, ut Dei honori inserviant.

Quæstio V.

Qui per Ordines sacros se Ecclesiæ dedicarunt, qua parte cæteros e populo superare et excellere debeant.

Omnes homines ideo sunt conditi, ut Dei honori inserviant; sed hoc excellentius præstarc debent, qui ultro se Ecclesiæ tradiderunt.

Neque tamen hoc ita accipiendum est, quasi eadem lex æque omnibus non sit imposita. Homines enim ob eam rem conditi sunt, ut Deum colant; quod præcipue fideles, qui Baptismi gratiam consecuti sunt, ex toto corde, ex tota anima et ex totis viribus praestare debent. Verum qui Ordinis Sacramento initiari volunt, hoc sibi proponant opus est, ut non solum Dei gloriam in omnibus rebus quærant; quod quidem quum omnibus, tum maxime fidelibus commune esse constat: sed etiam, ut alicui certo Ecclesiæ ministerio addicti, in sanctitate et justitia illi serviant. Nam ut in exercitu omnes quidem milites imperatoris legibus parent, sed inter eos tamen alius centurio, alius præfectus est, alii alia munera obeunt: ita, quamvis omnes fideles pietatem et innocentiam sectari omni studio debeant, quibus rebus maxime Deus colitur: eos tamen, (pii Ordinis Sacramento sunt initiati, præcipua quædam munera et functiones in Ecclesia exsequi oportet. Nam et sacra pro se ipsis, et pro omni populo faciunt, et divinæ legis vim tradunt, ad eamque prompto et alacri animo servandam fideles hortantur et instituunt, et Christi Domini Sacramenta, quibus omnis gratia impertitur et augetur, administrant, et, ut uno verbo complectamur, a reliquo populo segregati, in omnium longe maximo et præstantissimo ministerio se exercent. His igitur explicatis, accedent Parochi ad ea tradenda, quæ propria hujus Sacramenti sunt; ut in-

*) Joan. 10, 13. 2) Ezech. 34, 2. 3.

telligant fideles, qui in ecclesiasticum Ordinem cooptari volunt, ad quodnam officii genus vocentur, quantaque ipsi Ecclesiæ ejusque ministris potestas divinitus tributa sit.

Quæstio VI.

Quotuplex sit potestas ecclesiastica.

De duplici potestate Ecclesiastica Ordinis et jurisdictionis. Cf. Q. 47 sup. cap. Ordinis potestas ea omnia respicit, quæ ad Eucharistiam referri possunt.

Ea autem duplex, est: ordinis et jurisdictionis. Ordinis potestas ad verum Christi Domini corpus in sacrosancta Eucharistia refertur. Jurisdictionis vero potestas tota in Christi corpore mystico versatur. Ad eam enim spectat, Christianum populum gubernare et moderari, et ad æternam cœlestemque beatitudinem dirigere.

Quæstio VH.

Ordinis potestas ad quæ se extendat.

Verum ordinis potestas non solum consecrandæ Eucharistiæ vim et potestatem continet, sed ad eam accipiendam hominum animos præparat et idoneos reddit, cæteraque omnia complectitur, quæ ad Eucharistiam quovis modo referri possunt. Ejus vero plura ex sacris litteris testimonia afferri possunt, sed illa præclara et gravissima sunt, quæ apud sanctos Joannem et Matthæum leguntur; inquit enim Dominus: „Sicut misit me Pater, et ego mitto vos ... Accipite Spiritum Sanctum: quorum remiseritis peccata, remittuntur eis; et quorum retinueritis, retenta sunt'1.1) Et, „Amen dico vobis, quæcunque alligaveritis super terram, erunt ligata et in coelo, et quæcunque solveritis super terram, erunt soluta et in cœlo.“) Quæ quidem loca a Pastoribus ex sanctorum Patrum doctrina et auctoritate explanata, maximum veritati lumen afferre poterunt.

Quæstio VIII.

Christi Sacerdotium legis naturæ vel etiam Moysis Sacerdotio sublimius est.

Sacerdotium Christi quanto præstantius sit Sacerdotio legis naturæ. Ubi est lex, ibi Sacerdotium. Cone. Trident. Sess. 23 de Ord. cap. 1.

I. Hæc autem potestas plurimum illi præstat, quæ in naturæ lege certis hominibus, qui res sacras curarent, tributa est. Nam et illa ætas, quæ scriptam legem antecessit, suum Sacerdotium, suamque potestatem spiritualem habuerit necesse est, quum legem habuisse satis constet, Hæc duo enim ita conjuncta esse testatur

') Joan. 20, 21. 23. 2) Matth. 18, 18.

Apostolus,[1]) ut eorum altero translato, simul etiam alterum transferri necesse sit.

Sacerdotium Christi quanto sit excellentius Sacerdotio Aaronis. Chrys. de Sac. lib. 3. Christus confcrendæ gratia; virtutem et res sacras administrandi potestatem quomodo Ecclesiæ reliquerit. Concil. Trid. Sess. 23 can. 1. Consecratio hominum ad exercendam potestatem spiritualem in Ecclesia Sacramentum Ordinis dicitur.

II. Quum igitur naturali instinctu homines agnoscerent, Deum colendum esse: consequens erat, ut in quavis republica aliqui sacrorum et divini cultus procurationi præficerentur, quorum potestas aliquo modo spiritualis diceretur. Eadem etiam potestate populus Israëliticus non caruit; quæ tametsi dignitate superior fuit, quam illa, qua in lege naturæ Sacerdotes præditi erant, longe tamen inferior, quam legis evangelicæ spiritualis potestas existimanda est. Hæc enim coelestis est, omnemque Angelorum etiam virtutem superat; neque a Sacerdotio Mosaico, sed a Christo Domino, qui „non secundum Aaron Sacerdos fuit, sed secundum ordinem Melchisedech", ortum habet. Is enim, qui summa potestate gratiam tribuendi et peccata remittendi praeditus fuit, hanc potestatem, quamvis virtute definitam et Sacramentis adstrictam, Ecclesiæ suæ reliquit; quare ad eam exercendam certi ministri instituti sunt, et solemni religione consecrati; quæ quidem consecratio Ordinis Sacramentum, vel sacra Ordinatio vocatur.

Quæstio IX.

Quid sit Ordo, et cur functio ecclesiastica Ordo vocetur.

Quid sit proprie et generatim Ordo. In Sacramento Ordinis plures sunt gradus.

Placuit autem sanctis Patribus hoc vocabulo uti, quod latissimam significationem habet, ut dignitatem et excellentiam ministrorum Dei indicarent. Est enim Ordo, si propriam ejus vim et notionem accipiamus, dispositio superiorum et inferiorum rerum, quæ inter se ita aptæ sunt, ut una ad alteram referatur. Quum itaque in hoc ministerio multi sint gradus et variæ functiones, omnia vero certa ratione distributa sint et collocata, recte et commode Ordinis nomen ei impositum videtur.

Quæstio X.

Ordo veri nominis est Sacramentum.

Ordinem sive sacram Ordinationem vere esse Sacramentum. Conc. Trid. Sess. 23 de Ord. cap. 1 et 3 et can. 3, 4- et 5. Quomodo Ordinis Sacramento potestas consecrandæ Eucharistiæ et gratia ad illam exercendam requisita conferatur.

Quod autem inter cætera Ecclesiæ Sacramenta sacra Ordi-

[1]) Hebr. 7, 12.

natio numeranda sit, sancta Tridentina Synodus ratione illa, qua· sæpius repetita est, comprobavit; nam quum Sacramentum sit rei sacræ signum, id vero, quod hac consecratione extrinsecus lii, gratiam et potestatem significet, quæ illi tribuitur, qui consecratur: omnino sequi perspicuum est, Ordinem vere ac proprie Sacramentum dicendum esse; quare Episcopus ei calicem cum vino et aqua, et patenam cum pane porrigens, qui Sacerdos ordinatur, inquit . . . „Accipe potestatem, offerendi sacrificium", etc. Quibus verbis semper docuit Ecclesia, dum materia exhibetur, potestatem consecrandæ Eucharistiæ, charactere animo impresso tradi, cui gratia adjuncta sit, ad illud munus rite et legitime obeundum; quod Apostolus his verbis declarat. .. „Admoneo te,' ut resuscites gratiam Dei, quæ est in te, per impositionem manuum mearum; non enim dedit nobis Deus Spiritum timoris, sed virtutis et dilectionis et sobrietatis."1)

Quæstio XI.

Quapropter in Ecclesia plures sint instituti ministrorum ordines.

Jam vero, ut sacræ synodi verbis2) utamur, quum divina res sit tanti Sacerdotii administratio, consentaneum fuit, quo dignius et majori cum veneratione exerceri posset, ut iu Ecclesiæ ordinatissima dispositione plures essent et diversi ministrorum ordines, qui Sacerdotio ex officio deservirent; atque hi quidem ita distributi, ut, qui jam clericali tonsura insigniti essent, per minores ad majores ascenderent.

Quæstio XII.

Quot sint ordines ministrorum Ecclesiæ, quaque ratione communiter distribuantur.

Functio omnis Ecclesiastica quæ sacra Ordinatione instituitur, septenario numero concluditur. Ordines cuncti ad ministerium Eucharistiæ præcipue referuntur.

I. Docendum igitur erit, hosce omnes ordines septenario numero contineri, semperque ita a Catholica Ecclesia traditum esse; quorum nomina hæc sunt: Ostiarius, Lector, Exorcista, Acolythus, Subdiaconus, Diaconus, Sacerdos. Hunc autem ministrorum numerum recte ita definitum esse, probari potest propter ea ministeria, quæ ad sacrosanctum Missæ sacrificium, et Eucharistiam vel conficiendam, vel administrandam, cujus causa praecipue sunt instituta, necessaria videntur.

Ordinum alii majores, alii minores dicuntur. Quid requiratur ad Ordines sacros suscipiendos, et quales Episcopi ministros altaris eligere debeant, docet Cone. Trid. Sess. 23 Deer, de Ref. cap. 3 et 29.

II. Ex his alii majores, qui etiam sacri dicuntur, alii mino-

*) 2 Tim. 1, 6. 7. 2) Sess. 23 de ord. cap. 2.

res sunt. Majores vel sacri sunt: Ordo Sacerdotalis, Diaconatus et Subdiaconatus; ad minores referuntur: Acolythi, Exorcistæ, Lectores, Ostiarii; de quorum singulis pauca dicenda sunt, ut habeant Parochi, unde eos potissimum instituant, (pios noverint aliquo ordine initiandos esse.

Quæstio XIII.

Quid clericalis tonsura, clericique nomen sibi velint.

Clericalis tonsura est quædam præparatio ad suscipiendos Ordines. Clerici nomen quid sibi velit. Quam integra debeat esse Clericorum vita, diserte ostenditur Concil. Trid. Sess. 14 Deer, de Ref. in Procem. et Sess. 22 de Ref. c. 1.

I. Incipiendum est autem a prima Tonsura, quam quidem docere oportet, quandam præparationem esse ad Ordines accipiendos. Ut enim homines ad Baptismum exorcismis, ad Matrimonium sponsalibus præparari solent: ita, quum tonso capillo, Deo dedicantur, tanquam aditus ad Ordinis Sacramentum illis aperitur. Declaratur enim, qualis esse debeat, qui sacris imbui cupit; nam Clerici nomen, quod ei tunc primum imponitur, ab eo deductum est, quod Dominum, sortem et hereditatem suam, habere incipiat; veluti qui in Hebræorum populo divino cultui mancipati erant; quibus vetuit Dominus aliquam agrorum partem in terra promissionis distribui, quum inquit:1) „Ego pars et hereditas tua.“

Omnes Christiani ad sortem Domini pertinent, sed tamen non ideo sunt omnes Clerici.

II. Ac quamvis id omnibus fidelibus commune sit, præcipua tamen ratione iis conveniat necesse est, qui se Dei ministerio consecrarunt.

Quæstio XIV.

Quare Clerici rotunda corona in capite insigniantur.

Corona clericalis quid significet et qualis in quolibet esse debeat. Quod Clericorum capita tondeantur, ex Apostolica traditione manavit. Dion, de Eccl. Hierarch, c. 6. **Primo**, coronæ spineæ significandæ causa paratur corona in capite Clericorum. **Secundo**, regiæ dignitatis ut sit declaratio 1. Petr. 2, 9. **Tertio**, perfectioris vitae professionem designat. **Quarto**, ad indicandum rerum minus necessariarum contemptum.

Tondentur vero capilli ad coronæ speciem et similitudinem, quam perpetuo conservare oportet; et ut quisque in altiori deinceps Ordinis gradu collocatur, sic ejus orbis forma latior circumscribi debet; quod quidem ex Apostolorum traditione acceptum esse, docet Ecclesia, quum de hujusmodi tondendi more sancti Dionysius Areopagita, Augustinus, Hieronymus, vetustissimi et gra-

*) Num. 18, 20.

vissimi Patres, meminerint. Primum autem omnium ferunt Apostolorum Principem eam consuetudinem induxisse, ad memoriam coronæ, quæ ex spinis contexta, Salvatoris nostri capiti fuit imposita; ut quod impii ad Christi ignominiam et cruciatum excogitarunt, eo Apostoli ad decus et gloriam uterentur, simulque· significarent, curandum esse a ministris Ecclesiæ, ut omnibus in rebus Christi Domini nostri speciem et figuram gerant. Quamquam nonnulli asserant, hac nota regiam dignitatem declarari, quæ iis maxime, qui in sortem Domini vocati sunt, videtur convenire. Quod enim Petrus Apostolus fideli populo tribuit:[1] „Vos genus electum,, regale Sacerdotium, gens sancta," peculiari quadam et magis propria ratione ad ecclesiasticos ministros pertinere facile intelligimus; etsi non desunt, qui vel perfectioris vitæ professionem a Clericis susceptam, circuli figura, quæ omnium perfectissima est, significari existiment; vel externarum rerum contemptionem, animique ab omnibus humanis curis vacuitatem declarari putent, quod capilli,, supervacaneum quiddam in corpore, tondeantur.

Quæstio XV.

Quæ sit Ostiariorum functio.

Ut hoc munus et alii minores Ordines pristinæ dignitati restituantur, hortatur.

I. Post primam tonsuram ad Ostiarii ordinem primus gradus fieri consuevit. Ejus munus est, templi claves et januam custodire, et aditu templi arcere eos, quibus ingredi interdictum erat. Ad sanctum etiam Missæ sacrificium assistebat, curaturus, ne qui propius, quam par esset, ad sacram aram accederet, et Sacerdotem rem divinam facientem interpellaret. Alia etiam ministeria illi commissa erant, ut ex ritibus, quæ ad ejus consecrationem adhibentur, perspici potest.

Quanta dignitas Ostiariorum. Thesaurarii et custodes sacrarii inter Ostiarios sunt numerandi.

II. Nam Episcopus claves, ex altari acceptas, ei tradens, quem Ostiarium vult instituere .... „Sic age," inquit, „quasi redditurus Deo rationem pro iis rebus, quæ his clavibus recluduntur." Magnam autem in antiqua Ecclesia hujus ordinis dignitatem fuisse ex eo intelligitur, quod his temporibus in Ecclesia servari animadvertimus. Nam Thesaurarii officium, qui erat idem sacrarii custos, quod ad Ostiarios pertinebat, inter honestiores Ecclesiæ functiones etiam nunc habetur.

Quæstio XVI.

Quodnam sit in Ecclesia Lectoris officium.

Secundus Ordinis gradus est Lectoris munus. Ad eum per-

[1]) 1 Petr. 2, 9.

tinet in Ecclesia veteris et novi Testamenti, libros clara voce et distincte recitare; præsertim vero eos, qui inter nocturnam psalmodiam legi solent. Ejus quoque partes erant, prima religionis Christianæ rudimenta fidelibus tradere. Episcopus itaque, præsente populo, in ejus ordinatione librum, quo descripta sunt, quæ ad hanc functionem attinent, illi tradens, inquit: „Accipe, et esto verbi Dei relator; habiturus si fideliter et utiliter impleveris officium tuum, partem cum iis, qui verbum Dei bene administraverunt ab initio."

Quæstio XVII.

Exorcistis quid ex officio incumbat.

Tertius est ordo Exorcistarum, quibus potestas data est nomen Domini invocandi in eos, qui ab immundis spiritibus obsidentur; quare Episcopus, quum eos instituit, librum, in quo exorcismi continentur, eis porrigit, usus ea formula verborum: ..Accipe, et commenda mémorisé, et habe potestatem imponendi manus super energumenos, sive baptizatos, sive catechumenos."

Quæstio XVIII.

Quæ sint Acolythi partes.

Acolythorum quartus est gradus, et ultimus eorum omnium, qui minores et non sacri appellantur. Eorum munus est, ministros majores, Subdiaconos et Diaconos, in altaris ministerio assectari, ■eisque operam dare. Præterea lumina deferunt et asservant, quum Missæ sacrificium celebratur, præcipue vero quum Evangelium legitur; ex quo et Ceroferarii alio nomine vocati sunt. Quum itaque ordinantur, hic ritus ab Episcopo servari consuevit. Primum quidem, postquam eos officii sui diligenter admonuit, lumina eorum singulis tradit in hunc modum: „Accipe ceroferarium cum cereo, et scias te ad accendenda Ecclesiæ luminaria mancipari in nomine Domini." Deinde item urceolos vacuos, quibus aqua et vinum in sacrificio ministratur: „Accipe urceolos, ad suggerendum vinum et aquam in Eucharistiam sanguinis Christi in nomine Domini."

Quæstio XIX.

Quodnam sit Subdiaconi ministerium, ac cujusmodi ritus in ejus consecratione adhibeantur.

De majoribus, qui sacri dicuntur, Ordinibus. Subdiacono quid incumbat.

I. A minoribus Ordinibus, iisdemque non sacris, de quibus hactenus dictum est, ad majores et sacros legitimus aditus et

ascensus patet. In eorum primo gradu Subdiaconus collocatur, cujus munus est, ut nomen ipsum declarat, Diacono ad altare inservire; sacra enim lintea, vasa, panem et vinum, ad sacrificii usum necessaria, parare debet. Nunc Episcopo et Sacerdoti aquam præbet, quum manus in Missae sacrificio abluunt. Epistolam etiam, quae olim a Diacono in Missa recitabatur, Subdiaconus legit, ac tanquam testis ad sacrum assistit, prohibetque, ne Sacerdos, sacra faciens, a quopiam perturbari possit.

Subdiacono lex perpetuæ continentiæ imponitur. Dist. 27. cap. Presbyt.

II. Hæc autem, quæ ad Subdiaconi ministerium spectant, ex solemnibus cæremoniis, quæ in illius consecratione adbibentur, licet cognoscere. Primum enim Episcopus legem perpetuæ continentiæ huic ordini impositam esse admonet, edicitque, neminem in Subdiaconorum ordinem cooptandum esse, cui ultro hanc legem accipere non sit propositum; deinde, post solemnem litaniarum precationem, quæ Subdiaconi munera et functiones sint, enumerat, atque exponit. His peractis, eorum singuli, qui ordinantur, ab Episcopo quidem calicem et sacram patenam accipiunt, ab Archidiacono vero, ut intelligatur Subdiaconum Diaconi officio subservire, urceolos vino et aqua plenos, una cum lebete et linteolo, quo manus absterguntur, dicente Episcopo: „Videte, cujusmodi ministerium vobis traditur; ideo vos admoneo, ut ita vos exhibeatis, ut Deo placere possitis.“ Adduntur præterea aliæ preces. Ad extremum, quum Episcopus sacris vestibus Subdiaconum ornavit, ad quarum singulas propria verba et cæremoniæ adhibentur, tradit ei epistolarum librum, ac dicit: „Accipe librum epistolarum, et habe potestatem legendi eas in Ecclesia sancta Dei, tam pro vivis, quam pro defunctis."

Quæstio XX.

Quod sit Diaconi munus.

Quod sit Diaconi ministerium.

I. Secundum autem sacrorum ordinum gradum Diaconus obtinet, cujus ministerium latius patet, sanctiusque semper habitum est; ad eum enim pertinet, Episcopum perpetuo sequi, condonantem custodire, eique et Sacerdoti sacra facienti, vel alia Sacramenta administranti, præsto esse, et in Missæ sacrificio Evangelium legere. Olim vero fidelium animos sæpius excitabat, ut sacra attenderent; sanguinem etiam Domini ministrabat, in quibus Ecclesiis ea consuetudo erat, ut fideles Eucharistiam sub utraque specie sumerent.

Quid aliquando Ecclesiæ in usu fuerit. Cyprian. Senn, de Laps. Ambr. lib. I. de off. c. 41. Præter Episcopum et sacerdotem nemo e sacro suggestu concionetur.

II. Diacono præterea ecclesiasticorum bonorum dispensatio commissa erat, ut unicuique necessaria ad victum subministraret. Ad Diaconum etiam attinet, tanquam Episcopi oculum, pervestigare, quinam in urbe pie et religiose, quive secus vitam traducant, qui ad sacrificium et concionem statis temporibus conveniant, qui rursus non conveniant, ut, quum de omnibus Episcopum certiorem fecerit, ille vel privatim unumquemque hortari et admonere, vel palam corrigere et objurgare possit, uti se magis profecturum esse intellexerit. Catechumenorum etiam nomina recitare debet, et eos, qui Ordinis Sacramento initiandi sunt, ante Episcopum statuere. Licet, ei præterea, si absit Episcopus et Sacerdos, Evangelium explanare, non tamen e superiori loco; ut intelligatur hoc ejus proprium munus non esse.

De Diaconi qualitatibus et consecratione.

III. Quanta vera diligentia adhibenda sit, ne quis eo munere indignus ad hunc Ordinis gradum ascendat, Apostolus ostendit, quum ad Timotheum Diaconi mores, virtutem et integritatem exposuit.1) Hoc idem satis etiam declarant ritus et solemnes cæremoniæ, quibus ab Episcopo consecratur. Pluribus enim et sanctioribus precibus ad Diaconi, quam ad Subdiaconi ordinationem utitur Episcopus, et alia addit sacrarum vestium ornamenta. Præterea manus ei imponit. Quod quidem ab Apostolis factitatum esse legimus,2) quum primos Diaconos instituerunt. Denique Evangeliornm librum ei tradit his verbis: „Accipe potestatem legendi Evangelium in Ecclesia Dei, tam pro vivis quam pro defunctis, iu nomine Domini.·

Quæstio XXI.

Quæ sit dignitas et amplitudo Sacerdotii.

De Sacerdotii dignitate et officio. Cur Sacerdotes olim Presbyteri sint dicti. Concil. Trid. Sess. 24 de Ord. c. 3 et can. 7.

Tertius, omniumque sacrorum ordinum summus gradus est Sacerdotium; qui vero illo præditi sunt, cos veteres Patres duobus nominibus vocare solent, interdum enim Presbyteros appellant, quod græce seniores significat, non solum propter ætatis maturitatem, quæ huic ordini maxime necessaria est, sed multo magis propter morum gravitatem, doctrinam et prudentiam; ut enim scriptum est: „Senectus venerabilis est, non diuturna, neque annorum numero computata; cani autem sunt sensus hominis, et ætas senectutis, vita immaculata. 3) Interdum vero Sacerdotes vocant, tum quia

1) 1 Tim. 3, 8—10. 2) Act. 6, 6. 3) Sap. 4, 8. 9.

Deo consecrati sunt, tum quia ad eos pertinet, Sacramenta administrare, sacrasque res et divinas tractare.

Quæstio XXH.

Quotuplex sit tum novæ. tum veteris Legis Sacerdotium.

Duplex Sacerdotium, internum et externum. Omnes fideles quomodo sint Sacerdotes, et quas hostias offerant. Leo Serm. 3. de annivers. Pontii.

I. Sed quoniam duplex Sacerdotium in sacris literis describitur, alterum interius, alterum externum: utrumque distinguendum est, ut, de quo hoc loco intelligatur, a Pastoribus explicari possit. Qnod igitur ad interius Sacerdotium attinet, omnes fideles, postquam salutari aqua abluti sunt, sacerdotes dicuntur; præcipue vero justi, qui Spiritum Dei habent et divinæ gratiæ beneficio, Jesu Christi summi Sacerdotis, viva membra effecti sunt; hi enim fide, quæ caritate inflammatur, in altari mentis suæ spirituales Deo hostias immolant; quo in genere bonæ omnes et honestæ actiones, quas ad Dei gloriam referunt, numerandæ sunt. Quare in Apocalypsi1) ita legimus: „Christus lavit nos a peccatis nostris in sanguine suo, et fecit nos regnum et Sacerdotes Deo et Patri suo." In quam sententiam ab Apostolorum Principe2) dictum est: „Ipsi tanquam lapides vivi superædificamini, domus spiritualis, Sacerdotium sanctum, offerentes spirituales hostias, acceptabiles Deo per Jesum Christum." Et Apostolus3) nos hortatur: „ut exhibeamus corpora nostra hostiam viventem, sanctam, Deo placentem, rationabile obsequium nostrum.ll David4) item multo ante dixerat: «Sacrificium Deo spiritus contribulatus: cor contritum et humiliatum, Deus, non despicies." Quæ omnia ad interius Sacerdotium spectare, facile intelligitur.

Externum Sacerdotium uon cadit in omnes Christianos. Cone. Trident. Sess. 23 de Ordin. c. 1 et can. 1. Duplex sacerdotium in veteri Lege etiain invenitur.

II. Externum vero Sacerdotium non omnium fidelium multitudini, sed certis hominibus convenit, qui legitima manuum impositione, solemnibusque sanctæ Ecclesiæ cæremoniis instituti et Deo consecrati, ad aliquod proprium, sacrumque ministerium adseribuntur. Hoc Sacerdotii discrimen in veteri etiam Lege observari potest; nam de interiori Davidem locutum esse, paulo ante demonstratum est; externi vero nemo ignorare potest, quam multa Dominus Moysi et Aaroni præcepta dederit. Præterea universam Leviticam tribum ministerio templi adseripsit, ac lege cavit, ne quis ex alia tribu in eam functionem se inferre auderet; quare Ozias3) Kex lepra a Domino percussus, quod Sacerdotale munus usurpasset, arrogantiæ et sacrilegii sui gravissimas pœnas dedit.

›) Apoc. 1, 5. 6. !) 1 Petri 2, 5. ’) Rom. 12, 1. ❈ Ps. 50, 19. 6) 2 Par. 26, 19.

Sacramentum ordinis respectu externi sacrificii institutum.

III. Quia igitur eandem Sacerdotii distinctionem in lege Evangelica licet animadvertere: docendi erunt fideles, nunc de Sacerdotio externo agi, quod certis hominibus attributum est; hoc enim tantummodo ad Ordinis Sacramentum pertinet.

Quæstio XXIII.

Quæ sint Sacerdotum propriæ functiones.

Sacerdotis igitur munus est, Deo sacrificium facere, ecclesiastica Sacramenta administrare, quemadmodum ex consecrationis ritibus perspicitur. Nam Episcopus, quum aliquem Sacerdotem instituit, primum quidem manus ei, una cum omnibus Sacerdotibus, qui adsunt, imponit, deinde stolam humeris aptans, eam ante pectus in crucis formam componit, quo quidem declaratur, Sacerdotem virtute indui ex alto, qua possit crucem Christi Domini, et jugum suave divin» legis perferre, eamque non verbis solum, sed vitæ sanctissime et honestissime actæ exemplo tradere. Postea manus sacro oleo inungit, tum vero calicem cum vino et patenam cum hostia tradit, dicens: «Accipe potestatem offerendi sacrificium Deo, Missasque celebrandi, tam pro vivis, quam pro defunctis,‖ quibus c»remoniis et verbis interpres ac mediator Dei et hominum constituitur; quæ præcipua Sacerdotis functio existimanda est. Ad extremum vero manibus iterum ejus capiti impositis: «Accipe,“ inquit, «Spiritum Sanctum; quorum remiseris peccata, remittuntur eis, et quorum retinueris, retenta sunt;“ eique coelestem illam, quam Dominus discipulis suis dedit, peccata retinendi ac remittendi potestatem tribuit. Hæc vero sunt sacerdotalis Ordinis propria et præcipua munera.

Quæstio XXIV.

Quamvis unus sit Sacerdotii ordo, non tamen unus est Sacerdotum gradus.

Unus est Sacerdotii Ordo, sed in plures dignitatis gradus distinctus. Primus gradus Sacerdotum inferiorum. Secundus gradus est Episcoporum seu Pontificum.

I. Qui tametsi unus est, varios tamen dignitatis et potestatis gradus habet. Primus est eorum, qui Sacerdotes simpliciter vocantur, quorum functiones hactenus declarat» sunt. Secundus est Episcoporum, qui singulis Episcopatibus præpositi sunt, ut non solum ceteros Ecclesiæ ministros, sed fidelem populum regant, et eorum saluti summa cum vigilantia et cura prospiciant. Quare in sacris literis Pastores otüum sæpe appellantur; quorum munus et

officium Paulus descripsit, ut in Apostolorum Actis[1]) legimus, in ea concione, quam ad Ephesios habuit; itemque a Petro, Apostolorum Principe, divina quædam Episcopalis ministerii regula tradita est,[2]) ad quam si Episcopi actiones suas dirigere studeant, dubitandum non erit, quin Pastores boni et sint, et habeantur. Sed iidem Episcopi et Pontifices dicuntur, accepto ab Ethnicis nomine, qui Principes Sacerdotum Pontifices appellare consueverunt.

Tertius est Archiepiscoporum seu Metropolitanorum, qui licet jurisdictione, ordinatione tamen ab Episcopis non differunt.

II. Tertius gradus est Archiepiscoporum, qui pluribus Episcopis præsunt, qui Metropolitani etiam vocantur, quod illarum urbium Antistites sint, quæ tanquam matres habeantur illius provinciæ. Quare superiorem, quam Episcopi, locum et ampliorem potestatem habent, tametsi ab Episcopis ordinatione nil differunt.

Quartus gradus est Patriarcharum, qui quatuor olim in tota Ecclesia numerabantur, iique dignitate impares.

III. In quarto gradu Patriarchæ collocantur, id est, primi supremique Patres. Olim in universa Ecclesia, præter summum Romanum Pontificem, quatuor tantum Patriarchæ numerabantur, neque omnes tamen dignitate pares; nam Constantinopolitanus, etsi ad eum post omnes alios hic honos delatus est, tamen ob imperii majestatem, altiorem locum obtinuit. Proximus est Alexandrinus, cujus Ecclesiam Marcus Evangelista jussu Principis Apostolorum fundavit Tertius Antiochenus, ubi Petrus sedem primo locavit. Extremum gradum habet Hierosolymitanus, quam Ecclesiam Jacobus, frater Domini, rexit.

In quinto gradu est Pontifex Romanus in cathedra Petri legitimus Successor. Cf. 10 et 11. Quæst. art. 9 Symb. Apost. Primatus Romani Pontificis non humani, sed divini est juris.

IV. Præter hos omnes, Catholica Ecclesia Romanum Pontificem Maximum, quem in Ephesina Synodo Cyrillus Alexandrinus Archiepiscopum, totius orbis terrarum Patrem et Patriarcham appellat, semper venerata est. Quum enim in Petri Apostolorum principis cathedra sedeat, in qua usque ad vitæ finem sedisse constat: summum in eo dignitatis gradum et jurisdictionis amplitudinem, non quidem ullis Synodicis aut aliis humanis constitutionibus, sed divinitus datam agnoscit. Quamobrem omnium fidelium et Episcoporum, ceterorumque Antistitum, quocumque illi munere et potestate præditi sint, pater ac moderator, universali Ecclesiæ, ut Petri successor, Christique Domini verus et legitimus Vicarius præsidet.

[1]) Act. 20, 28. [2]) 1 Petr. 5, 2.

Ex his itaque Pastores docebunt, et quæ sint ecclesiasticorum ordinum ac graduum præcipua munera et functiones, et quis hujus Sacramenti minister sit.

Quæstio XXV.

Qui sit legitimus Sacramenti ordinis minister.

Minister Sacramenti Ordinis est episcopus. Cone. Trident. Sess. 23 de Ord. c. 3 et Sess. 23 deer, de Reform, c. 10. Abbatibus aliquando conceditur, ut minores Ordines conferant, sed his, qui alicujus Episcopi jurisdictioni non subsunt, ut declaratur Cone. Trid. Sess. 23 de Ref. c. 10. Episcoporum consecratio a tribus Episcopis fiat.

Constat enim ad Episcopum eam administrationem pertinere; quod etiam sanctarum literarum auctoritate, certissima traditione, omnium Patrum testimonio, Conciliorum decretis, sanctæ Ecclesiæ usu et consuetudine, facile erit comprobare. Quamvis autem nonnullis Abbatibus permissum sit, ut minores et non sacros Ordines interdum administrent, tamen hoc proprium Episcopi munus esse nemo dubitat; cui uni ex omnibus, præterea nemini, licet reliquis Ordinibus, qui majores et sacri dicuntur, initiare. Nam Subdiaconos, Diaconos et Sacerdotes unus tantum Episcopus ordinat. Episcopi ex Apostolorum traditione, quæ perpetuo in Ecclesia custodita est, a tribus Episcopis consecrantur.

Quæstio XXVI.

Cur in promovendis ad Ordines singularis probitas requiratur.

Comparatio Sacramenti Ordinis cum aliis Sacramentis. Ordines cur statis diebus jejuniorum præcipue instituantur.

I. Sequitur nunc, ut explicetur, quinam ad hoc Sacramentum, inprimisque ad sacerdotalem Ordinem apti sint, et quæ in eis potissimum requirantur; ex hoc enim difficile non erit statuere, quid in aliis Ordinibus dandis pro cujusque officio et dignitate observare oporteat. Maximam autem in hoc Sacramento cautionem adhibendam esse, ita colligitur, quod cetera gratiam ad illorum sanctificationem et usum tribuunt, a quibus percipiuntur: at vero qui sacris initiantur, ob eam rem cœlestis gratiæ participes fiunt, ut eorum ministerio Ecclesiæ atque adeo omnium hominum saluti consulatur; ex quo factum esse intelligimus, ut statis tantummodo diebus, quibus etiam solemnia jejunia ex vetustissimo Catholicæ Ecclesiæ more indicuntur, ordinationes fiant; ut scilicet fidelis populus ejusmodi sacrarum rerum ministros piis et sanctis precationibus a Deo impetret, qui ad tanti ministerii potestatem recte et cum Ecclesiæ utilitate gerendam aptiores esse videantur.

Quales Sacerdotes eligendi. Morum integritate commendati.

II. Primum itaque in eo, qui Sacerdos creandus est, vitæ et

morum integritas commendetur magnopere oportet; non solum quia, si alicujus mortiferi peccati conscius se initiari curet, vel etiam patiatur, novo se et maximo scelere obstringit: sed etiam, quia virtutis et innocentiae lumen aliis præferre debet. Ea de re, quid Apostolus Tito[1]) et Timotheo[2]) praecipiat, Pastoribus declarandum erit, et simul illud docendum, ea corporis vitia, quæ in veteri lege ex Domini praescriptione aliquem ab altaris ministerio excludebant, in Evangelica lege ad animæ vitia praecipue transferenda esse. Quare sanctam illam consuetudinem in Ecclesia servari animadvertimus, ut, qui sacris initiandi sunt, prius poenitentiae Sacramento conscientiam purgare diligenter studeant.

Rerum divinarum duabus de causis sint periti, quod etiam initio Decalogi latius reperitur. Duo Sacerdotis munera.

III. Præterea in Sacerdote non solum ea cognitio requirenda est, quæ ad Sacramentorum usum et tractationem pertinet, sed etiam sacrarum literarum scientia ita instructum esse oportet, ut populo Christianae fidei mysteria, et divinæ legis praecepta tradere, ad virtutem et pietatem incitare, a vitiis revocare fideles possit. Sacerdotis enim duo sunt munera, quorum alterum est, ut Sacramenta rite conficiat et administret, alterum, ut populum, fidei suæ commissum, iis rebus et institutis, quæ ad salutem necessaria sunt, erudiat. Malachias enim ita testatur: „Labia Sacerdotis custodient scientiam, et legem requirent ex ore ejus; quia Angelus Domini exercituum est“.[3]) Ut igitur in horum altero, si mediocri cognitione sit ornatus, praestare, quod debet, possit: alterum certe non vulgarem, sed exquisitam potius doctrinam desiderat, quamvis æque ab omnibus Sacerdotibus summa reconditarum rerum scientia non exigatur, sed quæ ad suscepti officii et ministerii functionem unicuique satis esse possit.

Quæstio XXVII.

Quinam ad Sacerdotii dignitatem non sint admittendi.

Qui ad Sacerdotium non sint admittendi. Inprimis excluduntur pueri et amentes, quamvis, si Sacramentum Ordinis conferretur, characterem eis etiam imprimeret. Secundo, servi prohibentur ordinari. Tertio, homicidæ. Quarto, spurii et illegitimi. Quinto arcendi sunt corporibus deformati.

Pueris autem et furiosis, vel amentibus, quod usu rationis careant, hoc Sacramentum dandum non est: quamvis, si iis quoque administraretur, Sacramenti characterem in eorum animam

¹) Tit. 1. ²) 1 Tim. 3. ³) Malach. 2, 7.

imprimi, certo credendum sit. Qui vero ætatis annus in singulis Ordinibus sit exspectandus, ex sacri Tridentini Concilii decretis1) facile erit cognoscere. Excipiuntur etiam servi; neque enim divino cultui dedicari debet, qui non sui juris, sed in alterius potestate est. Viri præterea sanguinum et liomicidæ, quia ecclesiastica lege repelluntur, atque irregulares sunt. Spurii quoque, et ii omnes, qui ex legitimis nuptiis non sunt procreati. Decet enim, ut, qui sacris addicuntur, nihil in se habeant, quo ab aliis merito contemni ac despici posse videantur. Ad extremum etiam admitti non debent, qui aliquo insigni corporis vitio deformes aut manci sunt; ea enim foeditas et debilitatio tum offensionem habet, tum vero Sacramentorum administrationem impediat necesse est.

Quæstio XXVIII.

Qui sint præcipui hujus Sacramenti effectus.

Primus effectus est, quod sanctificatio illi, qui ordinatur, potestatem tribuit administrandi Sacramenta.

I. Sed jam his rebus expositis superest, ut Pastores doceant, qui sint hujus Sacramenti effectus. Constat vero, quamvis Ordinis Sacramentum, ut antea dictum est, maxime ad Ecclesiæ utilitatem et pulchritudinem spectet, tamen in ejus quoque anima, qui sacris initiatur, sanctificationis gratiam efficere; qua idoneus habilisque ad recte munere suo2) fungendum, Sacramentaque administranda reddatur; quemadmodum etiam Baptismi gratia quilibet ad alia Sacramenta percipienda aptus efficitur.

Secundo, gradibus quibusdam homines provehit ad offerendum Domino novi Testamenti sacrificium.

II. Aliam quoque gratiam hoc Sacramento tribui perspicuum est: præcipuam videlicet potestatem, quæ ad sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum refertur; in Sacerdote quidem plenam et perfectam, ut qui Domini nostri corpus et sanguinem unus potest conficere; in aliis vero inferiorum ordinum ministris, majorem minoremve, quo quisque ministerio suo magis minusve ad altaris Sacramenta accedit.

Quomodo Ordinis Sacramentum characterem imprimat. Concil. Trident. Sess. 23 de Ord. cap. 3. can. 4.

III. Atque hæc etiam character spiritualis dicitur, quod, qui sacris imbuti sunt, interiori quadam nota animæ impressa ab aliis fidelibus distinguantur, ac divino cultui mancipentur; ad quam Apostolus2) videtur spectasse, quum ad Timotheum ait: „Noli negligere gratiam, quæ in te est, quæ data est tibi per prophetiam, cum impositione manuum presbyterii.“*) Et alibi: „Admoneo te, ut resuscites gratiam Dei, quæ est in te per impositionem manuum

*) Sess. 23 cap. 12 de Reform. 2) Sec. Fabr.; Man. leg. ,munus suum‘.
s) 1 Tim. 4, 14.

mearum".[1]) Hæc de Ordinis Sacramento satis dicta sint; potiora enim tantum rerum capita Pastoribus tradere professi sumus, ut illis fidelis populi docendi et in Christiana pietate erudiendi argumenta suppeditarent.

CAPUT VIII.

De Matrimonii Sacramento.

Quæstio I.

Cur Parochi sedulo debeant invigilare, ut populus Christianus Matrimonii naturam et sanctitatem cognitam habeat.

Doctrina de Sacramento matrimonii et canones subjectis decem capitibus, de ejusdem Ref. explicantur initio Sess. *21* Cone. Trident. Castitatis excellentia non in omnes cadit. Utilitas doctrinæ de matrimonio.

Quoniam Pastoribus beata et perfecta Christiani populi vita proposita esse debet, iis quidem maxime optandum esset, quod Apostolus se cupere ad Corinthios scribebat his verbis:[2]) „Volo omnes vos esse, sicut me ipsum"; nimirum, ut omnes continentiae virtutem sectarentur; nihil enim beatius in hac vita fidelibus potest contingere, quam ut animus nulla mundi cura distractus, sedataque et restincta omni carnis libidine, in uno pietatis studio et coelestium rerum cogitatione conquiescat; sed quoniam, ut idem Apostolus testatur, „unusquisque proprium donum habet ex Deo; alius quidem sic, alius vero sic", et Matrimonium magnis et divinis bonis ornatum est, ita ut inter alia Catholicæ Ecclesiæ Sacramenta vere et proprie numeretur, ac Dominus nuptiarum celebritatem præsentia sua honestarit;[8]) satis apparet, ejus doctrinam tradendam esse; quum præsertim liceat animadvertere, tum sanctum Paulum, tum Apostolorum Principem, quæ non solum ad dignitatem, sed etiam ad officia Matrimonii pertinebant, pluribus locis accurate scripta reliquisse. Divino enim Spiritu afflati, optime intelligebant, quanta et quam multa commoda ad Christianam societatem pervenire possent, si fideles Matrimonii sanctitatem cognitam haberent, et inviolatam servarent; contra vero, ea ignorata vel neglecta, plurimas maximasque calamitates et detrimenta in Ecclesiam importari. Primum itaque Matrimonii natura et vis explicanda est; nam quum vitia sæpe honesti similitudinem gerant, cavere oportet, ne fideles falsa Matrimonii specie decepti, turpitudine, et nefariis libidinibus animam commaculent; cujus rei declarandæ causa, a nominis significatione ordiendum est.

') 2 Tim. 1, 6. ·) 1 Cor. 7, 7. *) Joan. 2, 2.

Quæstio II.

Quapropter sancta illa copula Matrimonii, Conjugii, aut Nuptiarum nominibus exprimatur.

Matrimonii descriptio, vis et natura. Ratio nominis.

**Matrimonium ab eo dicitur, quod femina idcirco maxime nubere debeat ut mater fiat; vel quia prolem concipere, parere, educare, matris munus est. **Conjugium quoque a conjungendo appellatur, quod legitima mulier cum viro quasi uno jugo atlsl l ingatur. Praeterea „Nuptiæ“, quia, ut inquit sanctus Ambrosius,*) pudoris gratia puellæ se obnuberent; quo etiam declarari videbatur, viris obedientes subjectasque esse oportere.

Quæstio III.

Quid sit Matrimonium.

Quæ ad perfectum Matrimonium concurrant. Matrimonii vis in quo præcipue consistat, sequenti Quæst, illustratur.

I. Ita vero ex communi Theologorum sententia definitur: «Matrimonium est viri et mulieris maritalis conjunctio inter legitimas personas, individuam vitæ consuetudinem retinens!* Cujus definitionis partes ut planius intelligantur, docendum est, quamvis hæc omnia in perfecto Matrimonio insint, consensus videlicet interior, pactio externa, verbis expressa, obligatio et vinculum, quod ex ea pactione efficitur, et conjugum copulatio, qua Matrimonium consummatur: nihil horum tamen Matrimonii vim et rationem proprie habere, nisi obligationem illam et nexum, qui conjunctionis vocabulo significatus est.

Matrimonium inter illegitimas personas contractum est irritum : quæ autem person» non possint conjungi, aut etiam conjunct» separari debeant, pluribus cap. exponitur Cone. Trid. Sess. 24 de Ref. Indissolubile est Matrimonii vinculum.

II. Additur vero **Maritalis quoniam alia pactionum genera, quibus viri et mulieres obligantur, ut sibi mutuam operam praestent, vel pretii, vel alterius rei causa, prorsus aliena sunt a Matrimonii ratione. Sequitur deinde, «inter legitimas **personas quoniam, qui a nuptiarum conjunctione legibus omnino exclusi sunt, ii Matrimonium inire non possunt; neque si ineant, ratum est; exempli enim gratia, qui intra quartum gradum propinquitate conjuncti sunt, puerque ante decimum quartum annum, aut puella ante duodecimum, quæ ætas legibus constituta est, ad Matrimonii justa foedera ineunda apti esse non possunt. Quod vero extremo loco positum est, «individuam vitæ consuetudinem **retinens indissolubilis vinculi naturam declarat, quo vir et uxor colligantur.

*) Lib. I. de Abraham c. 9.

Quæstio IV.

Ubi præcipua vis Matrimonii consistat.

Matrimonii natura non tam in consensu, quam in obligationis vinculo consistit. Consensus est Matrimonii causa efficiens.

Ex iis igitur patet, Matrimonii naturam et rationem in vinculo illo consistere. Nam quod, aliæ clarissimorum virorum definitiones hoc videntur consensui tribuere, ut, quum dicunt, conjugium esse consensum maris et feminæ: hoc ita accipiendum est, consensum ipsum Matrimonii causam effectricem esse;[1]) quod Patres in Concilio Florentino docuerunt. Etenim obligatio et nexus oriri non potest, nisi ex consensu et pactione.

Quæstio V.

Qualis in Matrimonio requiratur consensus quaque ratione sit declarandus.

Consensus verbis temporis præsentis declarandus est isque mutuus esse debet. Interior consensus non sufficit ad Matrimonium.

Sed illud maxime necessarium est, ut consensus verbis, quæ præsens tempus significant, exprimatur; neque enim Matrimonium est simplex donatio, sed mutua pactio; atque ita fit, ut consensus alterius tantum ad Matrimonium conjungendum satis esse non possit, sed duorum inter se mutuum esse oporteat. Atqui ad declarandum mutuum animi consensum verbis opus esse, perspicuum est; si enim ex interiori tantum consensu, sine aliqua externa significatione, Matrimonium constare posset: illud, etiam sequi videretur,, ut, quum duo, qui disjunctissimis et maxime diversis in locis essent, ad nuptias consentirent, antequam alter alteri voluntatem suam vel literis, vel nuntiis declarasset, veri et stabilis Matrimonii lege conjungerentur; quod tamen a ratione et sanctæ Ecclesiæ consuetudine et decretis alienum est.

Quæstio VI.

Mutuus consensus, verbis futuri temporis expressus, Matrimonium non efficit..

Consensus, verbis futuri temporis expressus, Matrimonium non efficit.

I. Recte autem dicitur, oportere, ut consensus verbis exprimatur, quæ præsentis temporis significationem habeant; nam quæ futurum tempus indicant, Matrimonium non conjungunt, sed spondent. Deinde quæ futura sunt, nondum esse, perspicuum est; quæ vero non sunt, parum vel nihil firmi aut stabilis habere existimandum est.

[1]) Eug. Ep. IV. ad Armen.

Qui, quod se facturum promisit, postea non præstat; tametsi fidem violet, Matrimonium tamen non dissolvit

II. Quare nondum connubii jus in eam mulierem quisquam habet, quam se in matrimonium ducturum esse pollicetur; neque statim ab eo impletum est, quod se facturum promisit, taiuetsi fidem præstare debet; quod si non faciat, violatæ fidei reus esse convincitur. At vero qui Matrimonii foedere alteri jungitur, quamvis postea pœniteat, tamen quod factum est, mutare irritumve et infectum reddere non potest.

Qualis promissio.

III. Quum itaque conjugii obligatio nuda promissio nou sit, sed ejusmodi abalienatio, qua re ipsa vir mulieri, et vicissim mulier viro corporis sui potestatem tradit: idcirco necesse est, verbis, quæ præsens tempus designant, Matrimonium contrahi; quorum verborum vis, postquam etiam enuntiata sunt, permanet, virumque et uxorem indissolubili vinculo constrictos tenet.

Quæstio VII.

Si pudore aut alio impedimento consensus verbis non exprimatur, nutus et signa verborum locum habent.

Verborum loco nutus et signa satis esse aliquando possunt.

Sed verborum loco tum nutus et signa, quæ intimum consensum aperte indicent, satis ad Matrimonium esse possunt; tum ipsa etiam taciturnitas, quum puella propter verecundiam non respondet, sed pro ea parentes loquuntur.

Quæstio VIII.

Ad verum Matrimonium concubitus non requiritur.

Matrimonium non concubitu, sed vinculo consensus consistere. Adam et Eva in statu innocenti» non concubuerunt.

Ex iis igitur Parochi fidelibus tradent, Matrimonii naturam et vim in vinculo et obligatione sitam esse, ac præter consensum, eo, quo dictum est, modo expressum, ut verum Matrimonium exsistat, concubitum necessario nou requiri; nam et primos parentes ante peccatum,1) quo tempore nulla inter eos carnis copula intercesserat, ut patres testantur, vero Matrimonio junctos fuisse, plane constat. Quare a sanctis Patribus dictum est, Matrimonium non concubitu, sed consensu exsistere: quod etiam a sancto Ambrosio, in libro de Virginibus2) repetitum legimus.

Quæstio IX.

Quotuplex sit Matrimonii consideratio.

Duplex Matrimonii ratio ut est officium naturæ et ut Sacramentum. De Matrimonio, ut ad naturæ officium pertinet.

Jam vero his explicatis illud docendum erit, Matrimonium

*) Genes. 2, 24. 2) c. 6.

duplicem rationem habere. Nam, vel ut naturalis conjunctio (conjugium enim non ab hominibus inventum, sed a natura) vel ut Sacramentum, cujus vis naturalium rerum conditionem superat, considerandum est. Ac quoniam gratia naturam perficit („neque prius quod spirituale est, sed quod animale deinde quod spirituale" *): rei ordo postulat, ut de Matrimonio, ut natura constat, et ad naturæ officium pertinet, prius agendum sit; tum vero, quæ illi, ut Sacramentum est, conveniunt, explananda erunt.

Quæstio X.

Quis matrimonii, ut officium naturæ significat, sit auctor.

Matrimonium, ut naturæ est officium, divinitus est institutum.

In primis itaque docendi sunt fideles, Matrimonium a Deo institutum esse; scriptum est enim in Genesi: „Masculum et feminam creavit eos, benedixitque illis Deus, et ait: Crescite et multiplicamini"2); et: „Non est bonum esse hominem solum; faciamus ei adjutorium simile sibi".8) Ac paulo post: „Adæ vero non inveniebatur adjutor similis ejus. Immisit ergo Dominus Deus soporem in Adam; quumque obdormisset, tulit unam de costis ejus, et replevit carnem pro ea. Et ædificavit Dominus Deus costam, quam tulerat de Adam, iu mulierem; et adduxit eam ad Adam. Dixitque Adam: Hoc nunc os ex ossibus meis, et caro de carne mea; hæc vocabitur virago, quoniam de viro sumpta est. Quamobrem relinquet homo patrem suum et matrem, et adhærebit uxori suæ; et erunt duo in carne una".4) Quæ ipso Domino auctore apud sanctum Matthæum5) ostendunt, Matrimonium divinitus institutum esse.

Quæstio XI.

Matrimonium, ut naturæ officium consideratur, et maxime ut Sacramentum, dissolvi non potest.

Matrimonium, ut est naturalis conjunctio, etiam nequit dissolvi.

Neque vero Deus Matrimonium tantummodo instituit, verum, ut Sancta Tridentina Synodus6) declarat, perpetuum etiam et indissolubilem nodum ei addidit; siquidem Salvator ait: „Quod Deus conjunxit, homo non separet." ') Quamvis enim Matrimonio, quatenus naturæ est officium, conveniat, ut dissolvi non possit: tamen id maxime fit, quatenus est Sacramentum; qua ex re etiam in omnibus, quæ naturæ lege ejus propria sunt, summam perfectionem consequitur. Tamen, et prolis educandæ studio, et aliis Matrimonii bonis repugnat, ut ejus vinculum dissolubile sit.

*) 1 Cot. 15, 46. 2) Gen. 1, 27. 28. 3) Gen. 2, 18. 4) Genes. 2, 20. sq. 6) Matth. 19, 5. e) Sess. 24 in prine, et can. 5. 7. ') Matth. 19, 6.

Quæstio XII.

Omnibus hominibus lex contrahendi non est imposita.

Matrimonium, genus humanum multiplicandi causa, divinitus est. institutum. Virginitas Matrimonio est præstantior. Cone. Trid. Sess. 24 de Matrim. can. 9. 10.

Quod vero a Domino dictum est: «Crescite et multiplicamini/11) id eo spectat, ut cujus rei causa Matrimonium institutum erat, declaret, non ut singulis hominibus necessitatem imponat; nunc enim, aucto jam humano genere, non solum ulla lex uxorem ducere aliquem non cogit: sed potius virginitas summopere commendatur, et unicuique in sacris litteris suadetur, ut quæ Matrimonii statu præstantior sit, majoremque in se perfectionem et sanctitatem contineat. Dominus enim Salvator noster ita docuit: „Qui potest capere, capiat;112) et Apostolus ait: „De virginibus præceptum Domini non habeo; consilium autem do, tamquam misericordiam consecutus a Domino, ut sim fidelis.113)

Quæstio XIII.

Vir et mulier conjungi cur debeant.

Prima et secunda causa.

I. Sed quibus de causis vir et mulier conjungi debeant, explicandum est. Prima igitur est hæc ipsa diversi sexus naturæ instinctu expetita societas, mutui auxilii spe conciliata, ut alter alterius ope adjutus, vitæ incommoda facilius ferre, et senectutis imbecillitatem sustentare queat. Altera est, procreationis appetitus non tam quidem ob eam rem, ut bonorum et divitiarum hæredes relinquantur, quam ut veræ fidei et religionis cultores educentur; quod quidem maxime sanctis illis Patriarchis, quum uxores ducerent, propositum fuisse, ex sacris litteris satis apparet. Quare Angelus, quum Tobiam admoneret, quo pacto mali dæmonis vim posset repellere: ,,Ostendam,ll inquit, «tibi, qui sunt, quibus prævalere potest dæmonium. Hi namque, qui conjugium ita suscipiunt, ut Deum a se et a sua mente excludant, et suæ libidini ita vacent, sicut equus et mulus, quibus non est intellectus: habet potestatem dæmonium super eos.ll Deinde subjecit: «Accipies virginem cum timore Domini, amore filiorum magis, quam libidine ductus ut in semine Abrahæ benedictionem in filiis consequaris.114)

Jus naturæ violant, qui partum impediunt. Tertia causa.

II. Atque una etiam hæc causa fuit, cur Deus ab initio Matrimonium constituerit. Quare fit, ut illorum sit scelus gravissimum, qui matrimonio juncti, medicamentis vel conceptum impediunt, vel partum abigunt; hæc enim homicidarum impia conspiratio existimanda est.

›) Gen. 1, 28. a) Matth. 19, 12. s) 1 Cor. 7, 25. 4) Tob. 6, 16. 17. 22.

Tertia est, quæ post primi parentis lapsum ad alias causas accessit: quum propter justitiæ, in qua homo conditus erat, amissionem, appetitus rectæ rationi repugnare coepit: ut scilicet, qui sibi imbecillitatis suæ conscius est, nec carnis pugnam vult ferre, Matrimonii remedio, ad vitanda libidinis peccata, utatur. De quo ita Apostolus scribit: „Propter fornicationem unusquisque suam uxorem habeat, et unaquaeque suum virum habeat."[1] Ac paulo post, quum docuisset, interdum orationis causa a Matrimonii debito abstinendum esse, subjecit: „Et iterum revertimini in id ipsum, ne tentet vos Satanas propter incontinentiam vestram." Hæ igitur sunt causæ, quarum aliquam sibi proponere quisque debet, qui pie et religiose, ut sanctorum filios decet, nuptias velit contrahere.

Causæ secundariæ Matrimonii, si ejus sanctitatem non impediant, minime damnandae sunt.

III. Quod si ad eas causas aliæ etiam accedant, quibus homines inducti, Matrimonium ineant, atque in habendo uxoris delectu hanc illi præponant, ut haeredis relinquendi desiderium, divitiae, forma, generis splendor, morum similitudo: hujusmodi sane rationes damnandae non sunt, quum Matrimonii sanctitati non repugnent. Neque enim in sacris litteris Jacob Patriarcha reprehenditur, quod Kachelem, ejus pulchritudine illectus, Liæ praetulerit. Hæc de Matrimonio, ut naturalis conjunctio est, docenda erunt.

Quæstio XIV.

Cur Matrimonium Sacramenti dignitate per Christum sit auctum.

Dc Matrimonio, ut Sacramentum est. Fines instituti Matrimonii, tum in lege naturæ, tum in lege gratiæ, pulchre explicantur.

I. Ut autem Sacramentum est, explicare oportebit, ejus naturam multo præstantiorem esse, et omnino ad altiorem finem referri. Quemadmodum enim Matrimonium, ut, naturalis conjunctio ad propagandum humanum genus ab initio institutum est: ita deinde, ut populus ad veri Dei et Salvatoris nostri, Christi, cultum et religionem procrearetur atque educaretur, Sacramenti dignitas illi tributa est.

Arctissima Christi et Ecclesiæ per caritatem conjunctio Matrimonii sacramento aptissime significatur.

II. Quum enim Christus Dominus vellet arctissimæ illius necessitudinis, quæ ei cum Ecclesia intercedit, suæque erga nos immensæ caritatis certum aliquod signum dare: tanti mysterii dignitatem hac potissimum maris et fœminæ sancta conjunctione declaravit. Quod quidem aptissime factum esse, intelligi ex eo

[1]) 1 Cor. 7, 2.

potest, quod ex omnibus humanis necessitatibus nulla inter se homines magis quam Matrimonii vinculum, constringit, maximaque inter se vir et uxor caritate et benevolentia devincti sunt; atque idcirco fit, ut frequenter sacræ litteræ nuptiarum similitudine divinam hanc Christi et Ecclesiæ copulationem nobis ante ocidos proponant.

Quæstio XV.

Quomodo Matrimonium sit verum Evangelicæ legis Sacramentum.

Quomodo Matrimonium gratiæ significationem tribuat.

Jam vero Matrimonium Sacramentum esse, Ecclesia, Apostoli auctoritate confirmata, certum et exploratum semper habuit; ita enim ad Ephesios scribit: «Viri debent diligere uxores suas, ut corpora sua. Qui suam uxorem diligit, se ipsum diligit; nemo enim unquam carnem suam odio habuit, sed nutrit et fovet eam, sicut et Christus Ecclesiam; quia membra sumus corporis ejus, de carne ejus et de ossibus ejus. Propter hoc relinquet homo patrem et matrem suam, et adhærebit uxori suæ; et erunt duo in carne una. Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo et in Ecclesia." ') Nam quod inquit: «Sacramentum hoc magnum est," nemini dubium esse debet, ad matrimonium referendum esse; quod scilicet viri et mulieris conjunctio, cujus Deus auctor est, sanctissimi illius vinculi, quo Christus Dominus cum Ecclesia conjungitur, Sacramentum, id est, sacrum signum sit. Atque hanc esse eorum verborum veram et propriam sententiam veteres sancti Patres, qui eum locum interpretati sunt, ostendunt; idemque sancta Tridentina Synodus2) explicavit. Constat ergo, virum Christo, uxorem Ecclesiæ ab Apostolo3) comparari; virum esse caput mulieris, ut est Christus Ecclesiæ; eaque ratione fieri, ut vir uxorem diligere, et vicissim uxor virum amare et colere debeat. «Christus enim dilexit Ecclesiam, et pro ea semetipsum tradidit;" rursus vero, ut idem Apostolus docet, «Ecclesia subjecta est Christo." Sed gratiam quoque hoc Sacramento significari et tribui, in quo maxime ratio Sacramenti inest, ea Synodi verba declarant: «Gratiam vero, quæ naturalem illum amorem perficeret, et indissolubilem unitatem confirmaret, conjtigesquo sanctificaret, ipse Christus, venerabilium Sacramentorum institutor atque perfector, sua nobis passione promeruit." Quare docendum est, hujus Sacramenti gratia effici, ut vir et uxor, mutuæ caritatis vinculo conjuncti, alter in alterius benevolentia conquiescat, alienosque et illicitos amores et concubitus non quærat, sed in omnibus sit «honorabile connubiurn .... et torus immaculatus."4)

') Epii. 5, 28 sq. ') Sess. 24 de Matr. in prine, et can. 1. 3) Epb. 5, 25. 24.) Hebr. 13, 4.

Quæstio XVI.

Quantum Matrimonium Evangelii a legis naturæ vel Moysis Matrimonio differat.

Sed quantum Matrimonii Sacramentum iis Matrimoniis præstet, quæ ante vel post legem iniri solebant, ex eo licet cognoscere, quod, etsi gentes Matrimonio divini aliquid inesse arbitrabantur, atque ob eam rem vagos concubitus a naturæ lege alienos esse, itemque stupra, adulteria, et alia libidinis genera vindicanda esse judicabant: tamen eorum connubia nullam prorsus Sacramenti vim habuerunt. Apud Judæos vero religiosius omnino nuptiarum leges servari consueverant, neque dubitandum, quin eorum Matrimonia majori sanctitate praedita essent. Quum enim promissionem accepissent, fore aliquando, ut omnes gentes in semine Abrahæ benedicerentur1): magnæ apud eos pietatis officium merito esse videbatur, filios procreare, electi populi sobolem, ex qua Christus Dominus, Salvator noster, quod ad humanam naturam attinet, ortum habiturus esset, propagare; sed illæ quoque conjunctiones vera Sacramenti ratione carucrunt.

Quæstio XVII.

Matrimonium in lege naturæ post peccatum aut in lege Moysis, originis suæ, quam ex Deo habuit, decorem non retinuit.

In lege naturæ post peccatum et legem Moyses Matrimonium a primi ortus sui decore decidisse.

I. Huc accedit, quod sive naturæ post peccatum, sive Moysis legem spectemus, facile animadvertimus, Matrimonium a primi ortus sui decore et honestate decidisse. Dum enim naturæ lex vigebat, inultos ex antiquis Patribus fuisse comperimus, qui plures simul uxores ducerent. Deinde vero in lege Moysis permissum erat,2) dato repudii libello, si causa fuisset, divortium cum uxore facere; quorum utrumque ab Evangelica lege sublatum Matrimoniumque in pristinum statum restitutum est.3)

Uxorum pluralitas a Matrimonii natura est aliena ac Christianis prohibita. Conc. Trid. Sess. 24 de Matrim. can. 1.

II. Nam quod polygamia a Matrimonii natura aliena esset (etsi aliqui ex priscis Patribus accusandi non sunt, quod non sine Dei indulgentia plures uxores ducerent), Christus Dominus ostendit illis verbis: „Propter hoc dimittet homo patrem et matrem, et adhaerebit uxori suæ; et erunt duo in carne una4).“ Ac deinde subjungit: „Itaque jam non sunt duo, sed una caro.“

Matrimonium duorum duntaxat conjunctione definitur.

III. Quibus verbis planum fecit, Matrimonium ita a Deo in-

1) Gen. 22, 18. 2) Deut. 24, 1. 3) Matth, 19, 9. 4) Matth. 19, 5. 6.

stitutum esse, ut duorum tautum, non plurium conjunctione definiretur. Quod etiam alibi apertissime docuit; inquit enim „Quicunque dimiserit uxorem suam, et aliam duxerit, adulterium committit super eam; et si uxor dimiserit virum suum, et alii nupserit, moechatur1).“ Nam si viro liceret plures uxores ducere, nulla omnino causa esse videretur·, em- magis adulterii reus dicendus esset, quod præter eam uxorem, quam domi haberet, aliam duceret, quam quod, priore dimissa, cum alia conjungeretur.

Quid faciendum sit infideli ad fidem converso, qui prius plures uxores duxerit.

IV. Atque ob eam rem fieri intelligimus, ut, si infidelis quispiam, gentis suæ more et consuetudine, plures uxores duxisset, quum ad veram religionem conversus fuerit, jubeat eum Ecclesia cæteras omnes relinquere, ac priorem tantum justæ et legitimæ uxoris loco habere.

Quæstio XVIII.

Vinculum Matrimonii divortio dirumpi non potest.

Sola mors Matrimonii nexum potest dissolvere.

I. Verum eodem Christi Domini testimonio facile comprobatur, nullo divortio vinculum Matrimonii dissolvi posse. Si enim post libellum repudii mulier a viri loge soluta esset, liceret ei sine ullo adulterii crimine alteri viro nubere. Atqui Dominus aperte denuntiat: „Omnis, qui dimittit uxorem suam, et alteram ducit, moechatur 2).“ Quare conjugii vinculum nulla re nisi morte, dirumpi perspicuum est; quod quidem Apostolus etiam confirmat, quum inquit: „Mulier alligata est legi, quanto tempore vir ejus vivit; quod si dormierit vir ejus, liberata est a lege; cui vult, nubat, tantum in Domino.“ 3) Et rursus: „His, qui Matrimonio juncti sunt, praecipio, non ego, sed Dominus, uxorem a viro non discedere; quod si discesserit, manere innuptam, aut viro suo reconciliari.“ 4)

Nisi justa causa societas vitæ inter conjuges non est dirumpenda.

II. Eam vero optionem Apostolus mulieri, quæ justa de causa virum reliquisset, detulit: ut aut innupta maneat, aut viro suo reconcilietur. Neque enim sancta Ecclesia viro et uxori permittit, ut sine gravioribus causis alter ab altero discedat.

Quæstio XIX.

Cur nulla ratione dissolvi Matrimonium expediat.

Ac ne forte alicui videatur durior Matrimonii lex, quod nulla

‘) Mare. 10, 11. 12. 2) Luc. 16, 18. ») 1 Cor. 7, 39. 4) Ib. v. 10, 11.

unquam ratione dissolvi possit: docendum est, quæ sint cum ea utilitates conjunctae. Primum enim homines in conjungendis Matrimoniis virtutem potius et morum similitudinem, quam divitias et pulchritudinem spectandam esse, intelligant; qua quidem re communi societati maxime consuli nemo dubitare potest. Præterea si divortio Matrimonium dissolveretur, vix unquam dissidendi causæ hominibus, quæ eis ab antiquo pacis et pudicitiae hoste quotidie objicerentur, deessent. Nunc vero, quum fideles secum cogitant, quamvis etiam conjugii convictu et consuetudine careant, se tamen Matrimonii vinculo constrictos teneri, omnemque alterius uxoris ducendæ spem sibi præcisam esse: ea re fit, ut ad iracundiam et dissidia tardiores esse consueverint. Quod si interdum etiam divortium faciant, et diutius conjugis desiderium ferre non possint: facile per amicos reconciliati ad ejus convictum redeunt.

Quæstio XX.

Per libellum repudii separati possunt rursus conjungi.

Ob adulterium dimissi, si pceniteant, in gratiam possunt recipi ab altero conjuge.

Sed hoc loco prætermittenda non erit Pastoribus sancti Augustini[1] salutaris admonitio; is enim ut ostenderet fidelibus, haud gravate faciendum esse, ut cum uxoribus, quas adulterii causa dimisissent, si eas delicti pœniteret, in gratiam reducerentur: ,.Cur," inquit, „vir fidelis non recipiet uxorem, quam recipit Ecclesia? aut cur uxor viro adultero, sed pœnitenti, non ignoscat, cui etiam ignovit Christus?" Nam quod Scriptura[2] „stultum" vocat, „qui tenet adulteram:" de ea sentit, quæ, quum deliquerit, pœnitere et coepta turpitudine desistere recusat. Ex iis itaque perspicuum est, fidelium conjugia perfectione et nobilitate, tum Gentilium, tum Judæorum matrimoniis longe præstare.

Quæstio XXI.

Quæ sint bona, quæ ex hoc Sacramento ad conjugatos redeunt.

Matrimonii triplicia sunt bona.

I. Docendi præterea sunt fideles, tria esse Matrimonii bona: prolem, fidem, Sacramentum; quorum compensatione illa incommoda leniuntur, quæ Apostolus[3] indicat his verbis: ..Tribulationem carnis habebunt hujusmodi," efficiturque, ut conjunctiones cor-

[1]) De adult, lib. 2, c. 6 et 9. [2]) Prov. 18, 22. [3]) 1 Cor. 7, 28.

porum, quæ extra Matrimonium merito damuandæ essent, cum honestate conjunctæ sint.

Primum Matrimonii bonum est proles.

II. Primum igitur bonum est **proles**, boc est, liberi, qui ex .justa et legitima suscipiuntur uxore; id enim tanti fecit Apostolus, ut diceret[1]): „Salvabitur“ mulier „per liliorum generationem.“ Nec vero hoc de procreatione soltim, sed de educatione etiam et disciplina, qua lilii ad pietatem erudiuntur, intelligendum est. Sic statim subdit Apostolus: „Si in fide permanserint." Monet enim Scriptura[2]): „Filii tibi sunt? erudi illos, et curva illos a pueritia illorum." Idem etiam Apostolus docet: ejusque institutionis pulcherrima exempla Tobias, Job et alii sanctissimi Patres in sacris literis præbent. Quæ vero sint parentum et filiorum officia, in quarto præcepto latius explicabitur.

Secundum bonum est fidelitas mutua.

III. Sequitur **fides**, quod est alterum Matrimonii bonum; non ille virtutis habitus, quo imbuimur, quum Baptismum percipimus; sed fidelitas quædam, qua mutuo vir uxori, et uxor viro ita se obstringit, ut alter alteri sui corporis potestatem tradat, sauctumque illud conjugii fœdns nunquam se violaturum pollicetur.[3]) Id facile colligitur ex illis verbis, quæ a primo parente enuntiata sunt, quum Evam uxorem suam accepit; quæ deinde Christus Dominus in Evangelio[1]) comprobavit: Quare relinquet homo patrem et matrem, et adhaerebit uxori suæ, et erunt duo in carne una;“ item ex eo Apostoli[5]) loco: „Mulier sui corporis potestatem non habet, sed vir; similiter autem et vir sui corporis potestatem non habet, sed mulier." Quare optimo jure gravissimæ animadversiones a Domino in adulteros, quod hanc maritalem fidem frangant, in veteri lege constitute erant. Postulat præterea Matrimonii fides, ut vir et uxor singulari quodam sanctoque et puro amore conjuncti sint, neque ut adulteri inter se ament, sed ut Christus dilexit Ecclesiam; hanc enim regulam Apostolus[6]) præscripsit, quum ait: ..Viri, diligite uxores vestras, sicut et Christus dilexit Ecclesiam," quam certe immensa illa caritate, non sui commodi gratia, sed sponsæ tantum utilitatem sibi proponens, complexus est.

Tertium Matrimonii bonum est Sacramentum.

IV. Tertium bonum **Sacramentum** appellatur: vinculum scilicet Matrimonii, quod nunquam dissolvi potest; nam, ut est apud Apostolum[7]): ,.Dominus" præcepit, ,.uxorem a viro non discedere; quod si discesserit, manere innuptam, aut viro suo reconciliari et vir uxorem non dimittat." Si enim Matrimonium, ut Sacramentum est, Christi conjunctionem cum Ecclesia dissignat: necesse

1) 1 Tim. 2, 15. 2) Eccli. 7, 25. ') Gen. 2, 24. 4) Matth. 19, 5. s) 1 Cor. 7, 4. 6) Eph. 5, 25. ▪) 1 Cor. 7, 10. 11.

est, ut Christus se ab Ecclesia nunquam jungit, ita uxorem a viro, quod ad Matrimonii vinculum attinet, separari non posse. Verum ut hæc sancta societas sine querela facilius conservetur, viri et uxoris officia, quæ a S. Paulo et a Principe Apostolorum, Petro, descripta sunt, tradenda erunt.

Quæstio XXII.

Quæ sint præcipua mariti officia.

Mariti officia præcipua. Primum mariti officium. Cur mulier ex viri pedibus vel capite non sit condita. Aug. Civit. Dei l. XII. 26. Hugo de S. Viet. Annot. sup. Genes. Secundum officium. Tertium.

Ergo viri munus est, uxorem liberaliter et honorifice tractare; qua in re meminisse oportet, Evam ab Adamo sociam appellatam esse, quum inquit1): „Mulier, quam dedisti mihi sociam,“ cujus rei causa aliqui Patres factum esse docuerunt, ut ea non ex pedibus, sed ex latere viri formaretur; quemadmodum etiam ex capite condita non est, ut se viri dominam non esse intelligeret, sed viro potius subjectam. Decet praeterea virum in alicujus honestae rei studio semper occupatum esse, tum ut ea suppeditet, quæ ad familiam sustentandam necessaria sunt, tum ne inerti otio languescat, a quo vitia fere omnia fluxerunt; deinde vero familiam recte constituere, omnium mores corrigere, singulos in officio continere.

Quæstio XXIII.

Uxoris officium quid requirat.

Uxoris quæ sint præcipua officia.

Rursus autem uxoris partes sunt, quas Apostolorum Princeps enumerat, quum inquit:3) „Mulieres subditæ sint viris suis, ut et si qui non credunt verbo, per mulierum conversationem sine verbo lucrifiant, considerantes in timore castam conversationem vestram. Quarum non sit extrinsecus capillatura, aut circumdatio auri, aut indumenti vestimentorum cultus; sed qui absconditus est cordis homo in incorruptibilitate quieti et modesti spiritus, qui est in conspectu Dei locuples. Sic enim aliquando et sanctæ mulieres, sperantes in Deo, ornabant se, subjectæ propriis viris, sicut Sara obediebat Abrahæ, dominum eum vocans“. Earum quoque praecipuum studium sit, filios in religionis cultu educare, domesticas res diligenter curare. Domi vero libenter se contineant, nisi necessitas exire cogat: idque sine viri permissu facere nunquam audeant. Deinde, in quo maxime maritalis conjunctio sita est, meminerint semper, secundum Deum, magis quam virum, neminem diligendum, eove pluris faciendum esse neminem; cui etiam omnibus iu rebus quæ Christianæ pietati non adversantur, morem gerere et obtemperare summa cum alacritate animi oporteat.

1) Gen. 3, 12. 2) 1 Petr. 3, 1 ss.

Quæstio XXIV.

Quid de matrimonii ritibus sentiendum sit.

De ritibus Matrimonii.

Harum rerum explicationi consequens erit, ut Pastores ritus etiam doceant, qui in Matrimonio contrahendo servari debent; de quibus non est exspectandum, ut hoc loco præcepta tradantur, quum a sancta Tridentina Synodo,[1]) quæ hac in re maxime observanda sint, copiose et accurate constituta fuerint, neque illud decretum a Pastoribus ignorari possit. Satis igitur est eos admonere, ut, quæ ad hanc partem attinent, e sacri Concilii doctrina cognoscere studeant, eaque fidelibus diligenter exponant.

Quæstio XXV.

Clandestina Matrimonia rata non sunt.

Matrimonia occulte sine auctoritate Parochi contracta sunt nulla.

I. In primis autem ne adolescentes et puellæ, cui ætati inest maxima imbecillitas consilii, falso nuptiarum nomine decepti, turpium amorum foedera incaute ineant: saepissime docebunt, ea neque vera, neque rata Matrimonia habenda esse, quæ praesente Parocho, vel alio Sacerdote, de ipsius Parochi vel Ordinarii licentia, certoque testium numero, non contrahantur.

De impedimentis Matrimonii.

II. Sed quæ Matrimonium etiam impediunt explicanda erunt; in quo argumento plerique graves et doctissimi viri, qui de vitiis et virtutibus conscripserunt, adeo diligenter versati sunt, ut facile omnibus futurum sit, quæ illi scriptis suis tradiderunt, in hunc locum transferre; quum praesertim necesse habeant Pastores, eos ipsos libros nunquam fere e manibus deponere. Itaque tum illas praeceptiones, tum quæ a sancta Synodo[2]) sancita sunt de impedimento, quod vel a cognatione spirituali, vel a justitia publicæ honestatis, vel a fornicatione oritur, attente legent, et tradenda fidelibus curabunt. Ex quibus perspici potest, quo animo affectos esse oporteat fideles, quum Matrimonium contrahunt; neque enim se humanam aliquam rem aggredi, sed divinam putare debent, in qua singularem mentis integritatem et pietatem adhibendam esse, Patrum veteris Legis exempla satis ostendunt; quorum Matrimonia, tametsi Sacramenti dignitate prædita non orant, ea tamen maxima semper cum religione et sanctimonia colenda esse existimarunt.

Quæstio XXVI.

Parentum consensus ad Matrimonii soliditatem requirendus.

Filii consensum parentum, priusquam contrahant, postulent.

Inter cetera autem maxime hortandi sunt filii familias, ut parentibus et iis, in quorum fide et potestate sunt, eum honorem

[1]) Sess. 24 decret, de Reform. Matr. [2]) Ibid. cap. 2—4.

tribuant, ut ipsis inscientibus, nedum invitis et repugnantibus, Matrimonia non ineant. Nam in veteri Testamento licet animadvertere, filios a patribus semper in Matrimonium collocatos esse; qua in re plurimum illorum voluntati deferendum osse, Apostolus[1]) etiam videtur iis verbis indicare: „Qni Matrimonio jungit virginem suam, bene facit; et qui non jungit, melius facit".

Quæstio XXVII.

Quidnam de actu conjugali sit præcipiendum.

De Matrimonii usu.

I. Extrema illa restat pars, quæ ad Matrimonii usum pertinet; de quibus ita agendum est a Pastoribus, ut nullum ex eorum ore verbum excidat, quod fidelium auribus indignum esse videatur, aut pias mentes lædere, aut risum movere queat. Ut enim eloquia Domini, eloquia casta sunt:[2]) ita etiam maxime decet, Christiani populi doctorem ejusmodi orationis genere uti, quod singularem quandam gravitatem et mentis integritatem prae se ferat.

Duo in Matrimonii usu præcipue sunt observanda. Primum, ut voluptatis causa Matrimonio non vacetur.

II. Quare duo illa maxime docendi sunt fideles: primum quidem, non voluptatis aut libidinis causa Matrimonio operam dandam esse, sed eo utendum intra illos fines, qui, ut supra demonstravimus, a Domino praescripti sunt. Meminisse enim convenit, quod Apostolus[3]) hortatur: ,.qui habent uxores, tanquam non habentes sint", tum vero a S. Hieronymo[1]) dictum esse: Sapiens vir judicio debet amare conjugem, non affectu; reget impetus voluptatis, nec præceps feretur ad coitum. Nihil est foedius, quam uxorem amare quasi adulteram".

Secundo, suis temporibus a conjugii actu abstinendum esse. Israëlitæ legem accepturi jubentur triduo ab uxoribus etiam abstinere. Exod. 19, 15. Fructus tori immaculati.

III. Sed quoniam bona omnia sanctis precationibus a Deo impetranda sunt, alterum est, quod fideles docere oportet, ut Deum orandi et obsecrandi causa a Matrimonii officio interdum abstineant; inprimisque id sibi observandum sciant, tribus saltem diebus, antequam sacram Eucharistiam percipiant, saêpius vero, quum solemnia Quadragesimae jejunia celebrantur; quemadmodum patres nostri recte et sancte praeceperunt. Ita enim fiet, ut ipsa Matrimonii bona majori in dies divinae gratiae cumulo augeri sentiant; et pietatis studia sectantes, non modo hanc vitam tranquille et placide traducant, sed ætcrnæ etiam Dei benignitate consequendae, vera et stabili spe, quæ „ηοη confundit",[5]) nitantur.

‘) 1 Cor. 7, 38. 2) Ps. 11, 7. ³) 1 Cor. 7, 29. 4) Lib. I contra. Jovin. ‘) Rom. 5, 5.

PARS TERTIA.

CAPUT I.

De Dei præceptis in Decalogo contentis.

Quæstio I.

Decalogum omnium præceptorum summam esse demonstratur.

In hac parte ea servatur explicandi ubique ratio, ut ostendatur, uno præcepto duas semper leges comprehendi. Una prohibens vitium, altera virtutem jubens. Decalogus legum omnium et præceptorum divinorum est epitome.

I. Decalogum legum omnium summam et epitomen esse, sanctus Augustinus[1]) litteris commendavit. Quum multa locutus sit Dominus, duæ tamen tantum tabula dantur Moysi lapideae, quæ dicuntur tabulæ testimonii futuri in Arca; nimirum cetera omnia, quæ præcepit Deus, ex illis decem præceptis, quæ duabus tabulis conscripta sunt, pendere intelliguntur, si diligenter quaerantur, ut recte intelligantur; quomodo hæc ipsa rursus decem præcepta, ex duobus illis, dilectionis scilicet Dei et proximi, in quibus tota lex pendet et Prophctæ.[3])

Decalogum Sacerdotes perpetuo mente versare debent. Cf. Q. 26 Sacr. Orcliu. Sacerdotum præcipuum officium. Cf. Quæst. 49 de Sacr. Pcenit.

II. Itaque quum sit totius legis summa, Pastores oportet in ejus contemplatione die noctuque versari, non ut vitam suam modo ad hanc normam componant: sed etiam ut populum sibi creditum in lego Domini erudiant. Nam „labia Sacerdotis custodiunt scientiam, et legem requirent ex ore ejus; quia Angelus Domini exercituum est“;[8]) quod ad Pastores novæ legis maxime pertinet, qui Deo propiores, „a claritate in claritatem“[4]) transformari debent, ..tanquam a Domini Spiritu" ; et quum cos lucis nomine nuncupavit Christus Dominus, propriæ sunt illorum partes, ut sint lumen eorum, qui in tenebris sunt, eruditores insipientium, magistri infantium,[3]) et, si quis præoccupatus fuerit in aliquo delicto, ipsi, qui spirituales sunt, hujusmodi instruant.

Decalogus est. regula, qua honestæ actiones ab improbis secerni debeant. Cf. 4. Quæst. 3. petit. Orat. Domin. Exhortandus populus ad legem observandam.

III. In confessionibus etiam judicis personam sustinent; ac

’) Lib. 2 sup. Exod. q. 130. 2) Mattii. 22, 40. ’) Malach. 2, 7. 2 Cor. 3, 18. 5) Gal. 6, 1.

pro genere et modo peccatorum sententiam ferunt; quare, nisi suam sibi inscitiam, nisi aliis etiam esse fraudi velint: in eo sint necesse est quam vigilantissimi, et in divinorum praeceptorum interpretatione exercitatissimi, ut ad hanc divinam regulam de quacunque et actione et officii praetermissione judicium facere possint, et, ut est apud Apostolum, „sanam doctrinam"[1]) tradant, id est, quæ nullum contineat errorem, et animorum morbis, quæ sunt peccata, medeatur; ut sit populus Deo acceptus, sectator bonorum operum.[2]) Jam vero iu hujuscemodi tractationibus ea Pastor sibi et aliis proponat, quibus legi parendum esse persuadeat.

Quæstio II.

Quis Decalogi et legis naturæ auctor.

Deus auctor est Decalogi, Evangelii et legis naturæ.

I. Inter cetera autem, quæ animos hominum ad hujus legis jussa servanda possunt impellere, illud maximam vim habet, Deum esse hujus legis auctorem. Quamvis enim „per Angelos ordinata"[3]) esse dicatur, nemo tamen dubitare potest, ipsum Deum esse legis auctorem; cujus rei satis amplum testimonium præbent non solum ipsius legislatoris verba, quæ paulo post explicabuntur, sed infinita pene Scripturarum loca, quæ Pastoribus facile occurrent.

Lex Decalogi per omnia cum lege naturæ convenit, ac utraque Deum auctorem habet.

II. Nemo enim est, quin sibi a Deo legem in animo insitam esse sentiat, qua bonum a malo, honestum a turpi, justum ab injusto possit secernere; cujus vis et ratio legis, quum ab ea, quæ scripta est, diversa non sit: quis est, qui, ut intimæ, sic scriptæ legis auctorem Deum negare audeat.

Lex naturæ diuturna perversitate per legem scriptam renovatur ac illustratur. Legi scriptæ, hoc est, Moysi et Evangelio parendum est, quia legi naturæ, ad quam servandam perpetuo obligamur, respondet. Cf. Q. 3. præcept. 3.

III. Hanc igitur divinam lucem, pene jam pravis moribus et diuturna perversitate obscuratam, quum Deus Moysi legem dedit, eam potius illustriorem reddidisse, quam novam tulisse docendum est, ne forte quum populus audit, legi Moysis derogatum esse, putet, his legibus se non teneri; certissimum enim est, non propterea his præceptis parendum esse, quod per Moysen data sunt, sed quod omnium animis ingenita, et per Christum Dominum explicata sunt et confirmata. Juvabit tamen plurimum, et ad persuadendum magnum habebit momentum illa cogitatio, Deum esse,

[1]) 2 Tim. 4, 3. [2]) Tit. 2, 14. [3]) Gal. 3, 19.

qui legem tulit; de cujus sapientia et æquitate dubitare non possumus, nec ejus infinitam vim atque potentiam effugere. Quare quum per Prophetas Deus juberet servari legem, dicebat se Dominum Deum esse, et in ipso Decalogi exordio: „Ego sum Dominus Deus tuus11;1) et alibi: „Si Dominus ego sum, ubi est timor meus?2) Non solum autem excitabit fidelium animos ad servanda Dei præcepta, sed ad gratiarum etiam actionem, quod suam Deus, quæ salutem nostram contineret, voluntatem explicarit.

Gratiæ semper Deo agendæ, qui lege sua nobis suam voluntatem notam fecit.

IV. Quare non uno loco Scriptura maximum hoc beneficium declarans, populum commonefacit, ut suam dignitatem ac Domini beneficentiam cognoscat; veluti in Deuteronomio: „Hæc est“, inquit, „vestra sapientia et intellectus coram populis, ut audientes universa præcepta hæc dicant: En populus sapiens et intelligens, gens magna11:3) et rursus in Psalmo: „Non fecit taliter omni nationi et judicia sua non manifestavit eis".4)

Quæstio III.

Quare tanta majestate legem suam Israëlitis olim Deus tradere voluerit.

Quanta majestate lex Decalogi data. Hæc paulo post Q. 7. diffusius explicantur.

Verum si Parochus rationem præterca latæ legis ex Scripturæ auctoritate demonstrant, facile intelligent fideles, quam pie ac suppliciter acceptam Dei legem colere oporteat; triduo enim antequam ferretur lex, Dei jussu dictum est omnibus,5) ut vestimenta lavarent, uxores non attingerent, quo sanctiores ac paratiores essent ad accipiendam legem; ut „ad diem tertium" adessent. Deinde quum ad montem essent adducti, unde Dominus illis per Moysen leges erat laturus, uni Moysi dictum est, ut in montem ascenderet; quo Deus maxima cum majestate venit, et locum tonitruis, fulgoribus, igne densisque nebulis circumfudit, ac loqui cum Moyse coepit, eique leges dedit; quod divina sapientia nullam aliam ob causam factum voluit, nisi nos ut moneret, casto humilique animo legem Domini accipiendam esse; quod si præcepta negligeremus, paratas nobis a divina justitia pœnas imminere.

Quæstio IV.

Quomodo lex, tanto terrore promulgata, ab hominibus impleri possit, et quod nihil amore facilius sit.

Lex observatu non modo possibilis, sed etiam facilis est.

1. Quin etiam legis jussa difficultatem non habere, ostendat

‘) Exod 20, 2. s) Malaeh. 1, 6. 3)Deuter. 4, 6. 4) Ps. 147, 20. 5) Exod. 19.

Parochus; quod vel una hac ratione ex S. Augustino[1] docere poterit, quum dicit: „Qui, quæso, dicitur impossibile esse homini amare; amare, inquam, creatorem beneficum, patrem amantissimum, deinde etiam et carnem suam in fratribus suis? At vero, „qui diligit . . . legem implevit.[2]“ Quare Joannes Apostolus,[3] præcepta Dei gravia non esse aperte testatur; nihil enim justius, nihil cum majore dignitate, nihil majore cum fructu ab homine, teste B. Bernardo, exigi potuisset. Quamobrem summam Dei benignitatem admiratus est Augustinus, sic ipsum Deum affatus: „Quid est homo, quod amari te ab eo vis? et si non faciat, ingentes minaris pœnas? an non satis magna hæc est, si non diligam te?“[4]

Virtus perficiendæ legis per Spiritum Sanctum homini etiam imbecilli præstatur.

II. Quod si quis eam afferat excusationem, impediri se, quominus Deum amet, infirmitate naturæ: docendum est, Deum, qui amorem requisivit, amoris vim inserere cordibus per Spiritum Sanctum suum;[5] hic autem spiritus bonus petentibus a Patre coelesti datur,[6] ut merito S. Augustinus precatus est: „Da quod jubes, et jube quod vis.“ Quia igitur Dei auxilium præsto nobis est, maxime post Christi Domini mortem, per quam princeps hujus mundi ejectus est foras: non est quod quisquam rei difficultate deterreatur; nihil enim est amanti difficile.

Quæstio V.

Teneanturne omnes homines necessario ad legis observationem.

Quod omnes ad legis observationem teneantur. Conc. Trid. Sess. 7 de Baptism, can. 7 et 8.

I. Præterea ad eandem rem persuadendam plurimum valebit, si explicabitur, necessario legi obtemperandum esse; praesertim quum nostris temporibus non defuerint, qui, sive facilis, sive difficilis sit lex, ad salutem tamen nequaquam necessariam esse, impie et magno ipsorum malo, dicere non veriti sunt.

Hæresis rejiciens opera breviter refutatur.

II. Quorum nefariam impiamque sententiam sacræ Scripturae testimoniis Parochus confutabit: ejusdem maxime Apostoli, cujus illi auctoritate impietatem suam tueri conantur. Quid igitur ait Apostolus? Non præpntium, non circumcisionem quidquam esse, sed observationem mandatorum Dei.[7]

Quæ sit nova in Christo creatura. Quomodo potest justificari homo etiam sine operibus.

III. Quod vero eandem sententiam alibi[8]) repetit et novam creaturam in Christo tantum dicit valere: intelligimus plane, eum

[1]) Serm. 47 de Sanctis. [2]) Rom. 13, 8. [3]) 1 Joan. 5, 3. [4]) Confess, lib. 1 c. 5. [5]) Rom. 5, 5. [6]) Luc. 11, 13. [7]) 1 Cor. 7, 19. [8]) Gal. 6, 15.

„novam creaturam in Christo dicere, qui mandata Dei observat, is enim, qui habet mandata Dei ac servat, diligit Deum, Domino ipso teste apud Joannem: „Si quis diligit me, sermonem meum servabit 1) Nam etsi justificari potest homo, et ex impio fieri pius, antequam singula legis præcepta externis actionibus impleat: tamen fieri non potest, ut, qui per ætatem ratione uti queat, ex impio fiat justus, nisi animum habeat paratum ad omnia præcepta Dei servanda.

Quæstio VI.

Quos fructus consequantur, qui legem divinam observant.

De legis divinæ fructibus.

I. Ad extremum vero ne quid praetermittat Parochus, quo fidelis populus adducatur, ut legem servet: quam sint ejus uberes suavesque fructus, demonstrabit; quod facile poterit ex iis, quæ Psalmo decimo octavo scripta sunt, probare: in eo enim legis Dei laudes celebrantur, quarum hæc est vel maxima, quæ Dei gloriam et majestatem multo amplius explicat, quam decore suo atque ordine faciant ipsa coelestia corpora; quæ ut omnes quamvis barbaras nationes in sui admirationem rapiunt, ita efficiunt, ut rerum omnium opificis et conditoris gloriam, sapientiam ac potentiam agnoscant.2) Ac lex quidem Domini convertit animas ad Deum; agnoscentes enim vias ejus et Dei sanctissimam voluntatem per legem, convertimus pedes nostros in vias Domini. At quia soli timentes Deum, vere sapientes sunt, hoc illi deinceps tribuit, ut sapientiam præstet parvulis. Hinc veris gaudiis, et mysteriorum divinorum cognitione, ingentibus præterea voluptatibus et præmiis, et in hac vita et in futuro sæculo illi cumulantur, qui Dei legem observant. Nec vero tam nostræ utilitatis gratia, quam Dei causa, nobis est servanda lex, qui suam hominum generi in lege voluntatem aperuit; quam quum cetcræ creaturae sequantur, hominem ipsum eandem sequi multo est æquius. Ne id quidem silentio prætereundum est, vel in hoc maxime suam in nos Deum clementiam et summæ bonitatis divitias ostendisse, quod, quum sine ullo præmio nos potuisset, ut suæ gloriæ serviremus, cogere, voluit tamen suam gloriam cum utilitate nostra conjungere, ut, quod homini utile, idem esset Deo gloriosum.

Benedictiones et temporales et æternas, qui observant mandata, merentur.

II. Quoniam igitur id maximum et praeclarissimum est, docebit Parochus, ut a Propheta ultimo loco dictum est; „in custodiendis illis retributionem multam esse· 3) Non enim tantum illæ

*) Joan. 14, 23. ’) Ps. 18, 8. 3) Ibid. 18, 12.

nobis benedictiones promissæ sunt, quæ ad terrenam magis felicitatem spectare videbantur, ut benedicti simus in civitate, benedicti in agro,[1] „sed copiosa merces in cœlis,[2]) et mensura bona, conferta, coagitata, et superfluens"[3]) proposita est, quam piis et justis actionibus meremur, divinæ misericordiæ adjumento.

Ego sum Dominus, Deus tuus, qui eduxi te de terra Ægypti, de domo servitutis. Non habebis Deos alienos coram me. Non facies tibi sculptile, (neque omnem similitudinem, quæ est in coelo desuper, et quæ in terra deorsum, nec eorum, quæ sunt in aquis sub terra. Non adorabis ea, neque coles. Ego enim sum Dominus Deus tuus fortis, zelotes, visitans iniquitatem patrum in filios, in tertiam et quartam generationem eorum, qui oderunt me, et faciens misericordiam in millia iis, qui diligunt me, et custodiunt præcepta mea).[4]

Quæstio VII.

Quo pacto lex Moysis omnium ætatum homines obliget, quaque occasione Israëlitis promulgata fuerit.

Lex per Moyseu publicata, omnium mentibus jam olim fuit impressa. Homines ad illius obligationem perpetuo obligat, quod paulo ante Q. 2 ostensum fuit.

I. Quamvis hæc lex Judæis in monte a Domino data fuerit, tamen, quoniam natura omnium mentibus multo ante impressa et consignata erat, atque ob eam rem Deus universos homines illi perpetuo parere voluit: plurimum proderit, verba illa, quibus Moyse ministro atque interprete Hebræis promulgata est, et populi Israëlitici historiam, quæ mysteriorum est plena, diligenter explicare.

Historia populi Israëlitici breviter percurritur et explicatur, ut ratio legis promulgandæ melius percipiatur. Abraham autem Israëlitici generis pater in quanta Dei cura fuerit. Cf. Quæst. 6 cap. 9 de Orat. Dom.

II. Principio narrabit, ex omnibus nationibus, quæ sub cœlo erant, unam Deum delegisse, quæ ortum habuit ab Abraham, quem peregrinum esse voluit in terra Chanaau; cujus possessionem quum ei pollicitus esset, tamen et ille et posteri ejus amplius quadringentos annos vagi fuerunt, antequam promissam terram incolerent; in qua quidem peregrinatione nunquam eorum curam dimisit. Transibant quidem illi „de gente in gentem et de regno ad populum alterum",[5]) sed nullam unquam illis injuriam fieri passus est; immo vero in reges animadvertit. Priusquam autem in Ægyptum descenderent, virum praemisit, cujus prudentia et illi et Ægyptii fame liberarentur. In Ægypto vero ea illos benignitate complexus

[1]) Douter. 28, 3. [2]) Matth. 5, 12. [3]) Luc. 6, 38. [4]) Exod. 20, 2.—6. Man. omitt. parenthesim. [5]) Ps. 10-1, 13.

est, ut repugnante, et incumbente ad illorum perniciem Pliaraone, mirum in modum augerentur; et quum valde affligerentur, ac tanquam servi durissime tractarentur, ducem Moysen excitavit, qui eos in manu potenti educeret. Hujus praecipuo liberationis initio legis meminit Dominus, his verbis: „Ego sum Dominus Deus tuus, qui eduxi te de terra Ægypti, de domo servitutis".

Cur Deus posteritatem Abrahæ pauperem et neglectam prie ceteris potentioribus nationibus elegerit.

III. Ex his vero illud maxime Parocho animadvertendum est, unam ex universis nationibus a Deo delectam esse, quam populum vocaret suum, et cui se cognoscendum et colendum præberet; non quod ceteras justitia aut numero vinceret, quemadmodum Hebræos monet Deus,[1] sed quod ipsi Deo sic placuit, potius ut gentem exiguam et inopem augeret et locupletaret, quo ejus potentia et bonitas notior apud omnes esset et illustrior. Quum igitur ea esset illorum hominum conditio, iis „conglutinatus est, et hos amavit",[2] ita ut, quum esset Dominus cœli et terræ, non confunderetur vocari Deus eorum, quo ceteras gentes ad.aemulationem provocaret, ut, perspecta Israëlitarum felicitate, omnes homines ad veri Dei cultum se conferrent: quemadmodum etiam Paulus testatur, se, gentium felicitate proposita, et vora Dei cognitione, qua eas instruxerat, ad æmulationem carnem suam provocare.[8]

Cur Abraham et ejus posteros Israëlitas multis calamitatibus passus sit Deus vexari.

IV. Deinde fideles docebit, Deum Hebræos patres diu peregrinari passum esse, posteros etiam durissima servitute premi divexarique permisisse, ob eam rem, uti doceremur, amicos Dei fieri non nisi mundi inimicos ac peregrinos in terris: itaque in Dei familiaritatem facilius recipi, si nihil omnino nobis sit commune cum mundo; tum vero, ut ad Dei cultum translati intelligeremus, quanto feliciores demum sint ii, qui Deo, quam qui mundo serviunt, cujus rei nos Scriptura commonet; inquit enim: „Verumtamen servient ei, ut sciant distantiam servitutis raeæ, et servitutis regni terrarum".[4]

Cur Deus sua promissa post tam longa tempora Israëlitis persolverit.

V. Præterea explicabit, post amplius quadringentis annis Deum promissa præstitisse, ut illo populus fide ac spe aleretur. Alumnos enim suos Deus a se perpetuo pendere vult, atque in ejus bonitate omnem spem suam collocare, ut in primi præcepti explanatione dicetur.

‘) Deut. 7, 7. s) Ibid. 10, 15. ’) Rom. 11, 14.) 2 Par. 12, 8.

Cur in deserto post Ægyptiacam liberationem, potius quam alias, lex sit tradita. Quando sit opportunissimum, præeepta vivendi populo inculcare.

VI. Postremo locum ac tempus notabit, quibus hanc legem populus Israël a Deo accepit: nempe postquam eductus ex Ægypto, in desertum venit, ut beneficii recentis memoria allectus, et loci asperitate, in quo versabatur, deterritus, ad accipiendam legem aptior redderetur. Homines enim iis maxime devinciuntur, quorum beneficentiam experti sunt, atque ad Dei præsidium confugiunt, quum se omni spe humana destitutos esse agnoscunt. Ex quo licet intelligere, fideles ad complectendam coelestem doctrinam eo propensiores esse, quo se magis a mundi illecebris et carnis voluptatibus abstraxerint; sicut per Prophetam scriptum est: „Quem docebit scientiam? et quem intelligere faciet auditum? ablactatos a lacte, avulsos ab uberibus!'.1)

CAPUT II.

De primo Praecepto.

Quæstio I.

Quid sibi istud exordium velit, et quænam in eo contineantur mysteria.

Legislator noster est Creator et Conservator noster.

I. Enitatur itaque Parochus, et, quantum potest, efficiat, ut fidelis populus hæc verba semper in animo habeat: „Ego sum Dominus Deus tuus"; ex quibus intelligent, legislatorem se creatorem habere, a quo et conditi sunt et conservantur, jureque illud usurpent: „Ipse est Dominus Deus noster; et nos populus pascuæ ejus, et oves manus ejus".2) Quorum verborum vehemens et frequens admonitio eam vim habebit, ut ad legem colendam fideles promptiores reddantur et a peccatis abstineant.

Legislator est vindex et liberator noster. Quanta pietate Christiani legem divinam perficere debeant, suumque servatorem redamare.

II. Quod autem sequitur: „qui eduxi te de terra Ægypti, de domo servitutis", etsi Judæis tantum videtur convenire, Ægyptiorum dominatu liberatis: tamen, si interiorem salutis universæ rationem spectemus, multo magis ad Christianos homines pertinet, qui non ex Ægyptiaca servitute, sed e peccati regione et potestate

‘) Is. 28, 9. 2) Ps. 94, 7.

tenebrarum a Deo erepti, atque in regnum filii dilectionis suæ translati sunt.[1]) Cujus beneficii magnitudinem intuens Jeremias,[2]) prædixit illud: „Ecce Dies venient, dicit Dominus, et non dicetur ultra: Vivit Dominus, qui eduxit filios Israël de terra Ægypti; sed, vivit Dominus, qui eduxit filios Israël de terra Aquilonis, et de universis terris, ad quas ejeci eos; et reducam eos in terram suam, quam dedi Patribus eorum. Ecce ego mittam piscatores multos, dicit Dominus, et piscabuntur eos“, et quæ sequuntur. Pater (mini indulgentissimus per Filium suum filios, qui erant dispersi, congregavit in unum,[8]) ut jam non ut servi peccato, sed justitiæ, «serviamus illi in sanctitate et justitia coram ipso, omnibus diebus nostris[1].[4]) Quare fideles omnibus tentationibus tanquam clypeum opponent illud Apostoli: „Qui mortui sumus peccato, quomodo adhuc vivemus in illo?“[8]) jam non sumus nostri, sed ejus, qui pro nobis mortuus est, et resurrexit; ipse est Dominus Deus noster, qui nos suo sanguine sibi acquisivit; quomodo peccare poterimus in Dominum Deum nostrum? ipsumque iterum cruci affigere? Ut igitur vere liberi, et ea quidem libertate, qua nos Christus liberavit, sicut exhibueramus membra nostra servire injustitiæ, ita exhibeamus servire justitiæ in sanctificationem.[6])

Non habebis Deos alienos coram ine.

Quæstio Π.

Quid hoc primum praeceptum observandum fugiendumque complectatur.

Decalogi partitio et ejus ratio. Cur quæ ad Deum pertinent, imprimis homines quærere debeant. Cf. Q. 1 cap. 10 de Orat. Domin.

I. Priorem in Decalogo locum obtinere, quæ ad Deum pertinent, posteriorem vero, quæ ad proximum, docebit Parochus; quia eorum, quæ proximo præstamus, causa Deus est; tum enim (>x Dei præcepto proximum diligimus, quum propter Deum diligimus; ea vero sunt in priori tabula descripta.

Duplex præceptum primo Decalogi præcepto contineri. Affirmativa præcepti parte Deus a nobis fidem, spem et caritatem exigit.

Π. Secundo loco in verbis iis, quæ proposita sunt, duplex contineri præceptum ostendet; quorum alterum jubendi, alterum prohibendi vim habet. Nam quod dicitur: „Non habebis Deos alienos coram me“, eam habet sententiam conjunctam : Me verum Deum coles, alienis Deis cultum non adhibebis. In priori autem continetur præceptum fidei, spei et caritatis. Nam quum Deum dicimus immobilem, incommutabilem, perpetuo eundem manentem: (idelem recte sine ulla iniquitate confitemur: ex quo ejus oraculis assentientes, omnem ipsi fidem et auctoritatem tribuamus necesse

') Col. 1, 13. 2) Jer. 16, 14—16. 3) Joh. 11, ô2. 4) Luc. 1, 74. 75. "» Rom. 6, 2. °) Ibid 6, 19.

est. Qui vero omnipotentiam, clementiam, et ad benefaciendum facilitatem ac propensionem illius considerat: poteritne spes omnes suas non in illo collocare? At si bonitatis ac dilectionis ipsius effusas in nos divitias contempletur, illumne poterit non amare?

Quomodo fide Deus sit colendus. Cujus τβi consideratione spes nostra in Deum erigitur. Quomodo caritas nostra in Deum sit excitanda. Negativa parte multitudo deorum prohibetur et cur eam loquendi formulam Legislator usurparit. Cum veri Dei cultu non sunt dii alieni admittendi.

ITT. Hinc est illud prooemium, hinc illa conclusio, qua in praecipiendo, mandandoque in Scriptura utitur Deus: ,,Ego Dominus“. Altera autem præcepti pars, illa est: „Non habebis Deos alienos coram inc“ ; qua loquendi formula legislator usus est, non quod satis explicata non esset hæc sententia affirmatione præcepti in hunc modum: Me unum Deum coles: si enim Deus est, unus est: sed propter cæcitatem plurimorum, qui olim Deum verum se colere profitebantur, multitudinem tamen Deorum venerabantur; cujusmodi inter Hebræos ipsos permulti fuerunt, qui, ut Helias1) eis objiciebat, „in duas partes claudicabant"; quod et Samaritæ fecerunt, qui Deum Israelis, et Deos gentium colebant.

Primum præceptum ceteris omnibus est dignius et præstantius. Quanto amore Deum colere debeamus.

IV. His explicatis addendum erit, hoc præceptum esse omnium primum et maximum, non ordine tantum ipso, sed ratione, dignitate, præstantia. Debet enim obtinere Deus apud nos infinitis partibus majorem, quam Domini, quam regis, caritatem et auctoritatem. Ipse nos creavit, idem gubernat, ab eo in utero matris nutriti, atque inde in hanc lucem educti sumus; ipse nobis ad vitam victumquô res suppeditat necessarias.

Quæstio ПI.

Qui præcipue sint rei violati hujus præcepti.

Peccant autem in hoc præceptum, qui fidem, spem et caritatem non habent; quorum peccatum latissime patet. Sunt enim in hoc numero, qui in hæresim labuntur, qui non credunt ea, quæ sancta mater Ecclesia credenda proponit; qui somniis, auguriis, ceterisque vanissimis rebus fidem habent; qui de sua salute spem abjiciunt, nec divinæ bonitati confidunt; qui divitiis tantum, qui corporis valetudine ac viribus nituntur; quæ fusius ab iis explicata sunt, qui de vitiis et peccatis conscripserunt.

') 3 Reg. 18, 21.

Quæstio IV.

Non adversatur huic præcepto cultus, qui ex recepto Ecclesiæ usu Sanctis tribuitur.

Cujusmodi honorem Christiani sanctis eorumque reliquiis pie deferre possint. Cf. cap. 6. postrem. Part, de Orat. Dornin.

I. Verum illud etiam in hujus præcepti explicatione accurato docendum est; venerationem et invocationem sanctorum Angelorum ac beatarum animarum, quæ coelesti gloria perfruuntur, aut etiam corporum ipsorum, sanctorumque cinerum cultum, quem semper Catholica Ecclesia adhibuit, huic legi non repugnare. Quis enim adeo demens est, qui, edicente Rege, ne se pro rege quisquam gerat, aut regio cultu atque honore affici patiatur, continuo putet, nolle Regem, suis ut Magistratibus honos deferatur? Etsi enim Angelos Christiani adorare dicuntur, exemplo Sanctorum veteris Testamenti: non eam tamen illis venerationem adhibent, quam Deo tribuunt. Quod si legimus interdum Angelos recusasse, ne se homines venerarentur, eo fecisse intelligendum est, quod sibi eum honorem haberi nolebant, qui soli Deo deberetur. Spiritus enim Sanctus, qui ait: „Soli Deo honor et gloria"[1]), idem præcepit, ut honore parentes et seniores afficeremus.

Quid sit adorare. A minore ad majus. Quanto Angeli Reges dignitate antecellant. Quanto amore Angeli homines prosequantur.

II. Sancti præterea viri, qui Deum unum colebant, Reges tamen, ut est in divinis litteris adorabant[2]) id est, supplices venerabantur. Quod si Reges, per quos Deus mundum gubernat, tanto honore afficiuntur: Angelicis spiritibus, quos Deus ministros suos esse voluit, et quorum opera non modo ad Ecclesiæ suæ, sed etiam ad reliquarum rerum gubernationem utitur, quorumque ope maximis tum animæ, tum corporis periculis quotidie liberamur, etiamsi se nobis in conspectu non dent: tanto majorem honorem non habebimus, quanto beatæ illæ mentes dignitate Regibus ipsis antecellunt? Adde caritatem, qua nos diligunt, qua ducti, pro iis provinciis, quibus præsunt, ut ex Scriptura facile intelligitur, preces fundunt, quod etiam præstare iis, quorum sunt ipsi custodes, ne dubitandum quidem est; nostras enim preces Deo offerunt, et lacrimas.

Angeli nostra desideria Deo offerunt. Angeli invocandi.

III. Quamobrem in Evangelio docuit Dominus: pusillos scandalizandos non esse, „quod Angeli eorum in coelis semper vident faciem Patris, qui in coelis est".[8]) Invocandi itaque sunt, quod et perpetuo Deum intuentur, et patrocinium salutis nostræ sibi delatum libentissime suscipiunt. Exstant divinæ scripturæ testimonia hujus invocationis. Jacob enim ab Angelo, quocum luctatus fuerat,

') 1 Tim. 1, 7. 3) 1 Reg. 21, 9; 25, 23. a) Matth. 18, 10.

petit, ut sibi benedicat, immo etiam cogit; se enim non dimissurum illum profitetur,[1] nisi benedictione accepta, neque solum sibi ab eo tribui, quem intuebatur, sed ab eo etiam, quem minime videbat, tum quum dixit: „Angelus, qui eruit me de cunctis malis, benedicat pueris istis".[2]

Sanctorum invocatione et reliquiarum veneratione Dei honori nihil detrahi.

IV. Ex quibus etiam colligi poterit, tantum abesse, ut Sanctis, qui in Domino dormierunt, honore afficiendis atque invocandis et sacris eorum reliquiis cineribusque venerandis, Dei gloria minuatur; ut eo maxime augeatur, quo magis hominum spem excitat, confirmat, et ad Sanctorum imitationem cohortatur; quod officium Nicæno altero, et Gangrensi, ac Tridentino Conciliis, et SS. Patrum auctoritate comprobatur.

Quæstio V.

Quibus potissimum argumentis Sanctorum invocatio stabilienda sit.

Sanctorum invocatio ex Apostolica traditione manavit. Sanctorum laudes esse celebrandas, Scriptura docet.

I. Quo autem sit ad refutandos eos instructior Parochus, qui huic veritati adversantur: SS. Hieronymum contra Vigilantium, et Damascenum potissimum legat; ad quorum rationem, quod caput est, accedit consuetudo ab Apostolis accepta, et in Ecclesia Dei perpetuo retenta et conservata; cujus rei quis firmius aut clarius requirat argumentum divinæ Scripturæ testimonio, quæ Sanctorum laudes celebrat admirabiliter? Exstant enim quorundam Sanctorum divina præconia.[3] Quorum laudes quum sacris litteris celebrentur, quid est, quod illis singularem honorem non habeant homines?

Sancti pro nobis intercedunt, suisque meritis nos adjuvant.

II. Etsi ob eam causam magis etiam colendi et invocandi sunt, quod pro salute hominum preces assidue faciunt, multaque eorum merito et gratia in nos Deus confert beneficia. Si enim „gaudium est in coelo super uno peccatore poenitentiam agente",[4] nonne etiam coelestes cives pœnitentes adjuvabunt? nonne rogati, peccatorum veniam et impetrabunt, et conciliabunt nobis Dei gratiam?

Quæstio VI.

Illam Sanctorum invocationem ex quadam auxilii divini diffidentia, fideique imbecillitate non proficisci, demonstratur.

Objectionis tacitæ solutio. Multa Deus, nisi preces aliorum interveniant, non concedit.

I. Quodsi dicatur, ut a nonnullis dicitur, supervacaneum esse

[1]) Gen. 32, 26. [2]) Gen. 48, 16. [3]) Eccl. 44. Hebr. 11. [4]) Luc. 15, 7.

Sanctorum Patrocinium, quod Deus sine interprete precibus nostris occurrat: has impiorum voces illa sancti Augustini facile convincunt :1) multa Deum non concedere, nisi mediatoris ac deprecatoris opera et officium accesserit. Quod illustribus Abimolec et Job amicorum confirmatur exemplis; quorum peccata non nisi Abraham et Job precibus condonavit.

Alterius caluinniæ rejectio.

II. Si vero etiam afferatur, fieri inopia et imbecillitate fidei, ut sanctos internuntios et patronos adhibeamus: quid ad illud respondebunt Centurionis exemplum,2) qui vel in singulari illo fidei præconio, quod Dominus Deus impertivit, seniores tamen Judaeorum ad Salvatorem misit, ut laboranti puero salutem impetrarent?

Quæstio VIL

Doctrina de uno mediatore Christo non tollit Sanctorum invocationem.

Quare si fatendum est, unum nobis mediatorem propositum, Christum Dominum, qui scilicet unus nos per sanguinem Patri coelesti reconciliavit, et qui, „æterna redemptione inventa,3) semel in sancta ingressus, pro nobis interpellare non cessat: ex eo tamen nullo modo sequi potest, quo minus ad Sanctorum gratiam confugere liceat. Nam si propterea subsidiis Sanctorum uti non liceat, quod unum patronum habemus Jesum Christum: nunquam id commisisset Apostolus, ut se Deo tanto studio fratrum viventium precibus adjuvari vellet; neque enim minus vivorum preces, quam eorum, qui in coelis sunt, Sanctorum deprecatio, Christi mediatoris gloriam et dignitatem imminuerent.

Quæstio VIII.

Unde reliquiarum virtus confirmetur, et quanta sit earum vis et efficacia, demonstratur.

Sanctorum honor et invocatio miraculis divinitus editis sæpc sunt approbata.

I. Sed cui fidem non faciant et honoris, qui Sanctis debetur, et patrocinii, quod nostri suscipiunt, mirabiles effectæ res ad eorum sepulchra, et oculis, et manibus, membrisque omnibus captis, in pristinum statum restitutis, mortuis ad vitam revocatis, ex corporibus hominum ejectis dæmoniis? quæ non audisse, ut multi, non legisse, ut plurimi gravissimi viri, sed vidisse testes locupletissimi SS. Ambrosius et Augustinus litteris prodiderunt.

') Lib. 2. q. 140. sup. Exod. J) Matth. 8, 10. ') Hebr. 9, 12.

Sanctorum reliquiarum quanta sit virtus.

II. Quid multa? si vestes, sudaria, si umbra Sanctorum, priusquam e vita migrarent, depulit morbos, viresque restituit: quis tandem negare audeat, Deum per sacros cineres, ossa, ceterasque sanctorum reliquias, eadem mirabiliter efficere? Declaravit id cadaver illud, quod forte illatum in sepulchrum Elisæi, ejus tacto corpore, subito revixit.1)

Quæstio IX.

Verba sequentia non alterum, sed unum cum praecedentibus præceptum constituunt.

Ecclesia divi Augustini sententiam in præcepti distinctione amplectitur libentius. Verba, quæ vel ad præmium vel ad poenam pertinent, subjiciuntur praeceptis, ubi dicitur: Ego sum Dominus Deus tuus, fortis, zelotes etc. deinde: Et eris longævus super terram.

Quod vero sequitur: „Non facies tibi sculptile, neque omnem similitudinem, quæ est in coelo desuper, et quæ in terra deorsum, nec eorum, quæ sunt in aquis sub terra. Non adorabis ea, neque coles“: quidam hoc alterum præceptum existimantes, duo postrema ipsa unius præcepti vi contineri voluerunt; at S. Augustinus illa extrema dividens, hæc ipsa verba ad primum præceptum pertinere voluit; quam sententiam, quia in Ecclesia celebris est, libenter sequimur. Etsi in promptu ratio est illa verissima, consentaneum fuisse, præmium et pœnam cujusque cum primo præcepto conjungi.

Quæstio X.

Adversus hoc præceptum non pugnat receptus in Ecclesia imaginum usus.

Qua ratione vel admittantur, vel prohibeantur imagines.

Nec vero quis existimet, omnino pingendi, fingendi, aut sculpendi artem hoc præcepto prohiberi;2) nam in Scripturis jussu Dei simulacra et imagines effectas legimus: „Cherubim, serpentis ænei.“3) Superest igitur, ut imagines ob eam rem vetitas interpretemur, ne quid simulacris, quasi diis colendis, de vero Dei cultu detraheretur.

Quæstio XI.

Quibus præsertim modis per imagines divinum Numen violari possit.

Duplici ratione imaginibus violari potest divina Majestas.

Duplici autem potissimum ratione, quod ad hoc præceptum attinet, Dei majestatem vehementer lædi perspicuum est: altera, si idola et imagines tamquam Deus colantur, aut credatur inesse aliqua in his divinitas vel virtus, propter quam sint colendæ; vel

1) 4 Rcg. 13, 21. 2) 3 Reg. 6, 23. 3) Num. 21, 9.

quod ab eis sit aliquid petendum; vel quod fiducia in imaginibus sit figenda, veluti olim fiebat a gentibus, quæ in idolis spem suam collocabant, quod passim sacræ litteræ reprehendunt: altera, si quis conetur, divinitatis formam aliquo artificio effingere, quasi corporeis oculis conspici, vel coloribus aut figuris exprimi possit..1) „Quis enim Deum", ut inquit Damascenus,2) „qui sub aspectum non cadit, qui corporis expers est, qui nullis terminis circumscribi, nec ulla figura describi queat, possit exprimere?" Quæ res in altera Nieama Synodo uberius explicatur. Præclare igitur Apostolus eos mutasse „incorruptibilis Dei gloriam in similitudinem volucrum, quadrupedum ac serpentum" dixit;s) hæc enim omnia tanquam Deum venerabantur, quum illi harum rerum imagines ponerent. Quocirca Israelite, qui ante vituli simulacrum clamabant: „Hi sunt Dii tui, Israël, qui te eduxerunt de terra Ægypti",1) idololatræ sunt appellati, quia „mutaverunt gloriam suam in similitudinem vituli comedentis foenum.5)

Quæstio XII.

Quis sit posterioris istius partis præcepti sensus.

Posterioris partis præcepti scopus est, idololatriam prohibere, non Ecclesiasticum usura imaginum.

Quum igitur Dominus Deos alienos coli prohibuisset, ut penitus idololatriam tolleret imaginem divinitatis ex ære duci, aut alia quavis materia fieri prohibuit; quod Isaias declarans, inquit:6) „Cui similem fecistis Deum, aut quam imaginem ponetis ei? Atque in hoc præcepto hanc sententiam contineri, præter sanctorum Patrum scripta, qui eam, quemadmodum in septima Synodo expositum est, sic interpretantur, illa etiam Deuteronomii verba satis declarant,7) ubi Moyses, populum avertere ab idololatria quum vellet, ajebat: „Non vidistis aliquam similitudinem in die, qua locutus est vobis Dominus in Horeb de medio ignis". Quod sapientissimus legislator ideo dixit, ne quo errore ducti, divinitatis imaginem fingerent Deoque debitum honorem rei create tribuerent.

Quæstio XIII.

Hoc præceptum, qui Trinitatis personas effingunt, non violant.

Christiani Trinitatis personas effingunt, non ut Divinitatem, sed ut aliquas ejus proprietates exprimant. Dei Patris imago.

I. Nemo tamen propterea contra religionem, Deique legem quidquam committi putet, quum sanctissimæ Trinitatis aliqua persona quibusdam signis exprimitur, quæ tam in veteri quam in novo

*) Cone. Trident. Sess. 25. ') De orthod. fi<lc lib. 4 c. I". ") Rora. 1, 23. ') Exod. 32, 8. 6) Ps. 105, 20. °) Isaias 40, 18. ') Deut. 4, 15.

Testamento apparuerunt; nemo enim tam rudis est, ut illa imagine divinitatem credat exprimi; sed illis declarari doceat Pastor proprietates aliquas, aut actiones, quæ Deo tribuuntur; veluti quum ex Daniele pingitur «antiquus dierum» in throno sedere, ante quem «libri aperti sunt»: [1]) Dei æternitas et infinita sapientia significatur, qua omnes hominum et cogitationes et actiones, ut de iis judicium ferat, intuetur.

Angelorum imago.

II. Angelis etiam tum humana species, tum alæ affinguntur, ut intelligent fideles, quam propensi sint in humanum genus, et tanquam parati ad ministeria Domini exsequenda. «Omnes enim administratorii spiritus sunt propter eos, qui hereditatem capiunt salutis». [2])

Spiritus Sancti imago.

III. «Columbæ vero species, et linguæ tanquam ignis», in Evangelio et Actis Apostolorum, quas Spiritus Sancti proprietates significent, multo notius est, quam ut oporteat pluribus verbis explicari.

Christi et sanctorum hominum imagines. Imaginum usus est Apostolicæ traditionis.

IV. At vero quum Christus Dominus, ejusque sanctissima et purissima Mater ceterique omnes Sancti, humana præditi natura, humanam speciem gesserint: eorum imagines pingi atque honorari, non modo hoc præeepto interdictum non fuit, sed etiam sanctum et grati animi certissimum argumentum semper habitum est; quod et Apostolicorum temporum monumenta, et œcumenicæ Synodi, et tot sanctissimorum doctissimorumque Patrum inter se consentientium scripta confirmant.

Quæstio XIV.

Quis sit legitimus in Ecclesia imaginum usus.

Honos imaginibus delatus ad prototypa refertur.

I. Non solum autem licere in Ecclesia imagines habere, et illis honorem et cultum adhibere, ostendet Parochus, quum honos, qui eis exhibetur, referatur ad prototypa: verum etiam maximo fidelium bono ad hanc usque diem factum declarabit, ut ex Damasceni libro, quem de imaginibus edidit, et septima Synodo, quæ est secunda Nicæna, intelligitur.

Si quis in populo circa imagines error obrepsit, usu relicto ille corrigatur. Quis sit legitimus imaginum usus.

II. Verum quia sanctissimum quodque institutum hostis humani generis suis fraudibus et fallaciis depravare contendit, si

[1]) Dan. 7, 9. 10. [2]) Hebr. 1, 14.

quid forte populo hac in re peccatum fuerit, Parochus, Tridentini Concilii decretum secutus, quoad ejus fieri poterit, studebit corrigere; ac decretum quidem ipsum,[1] quum res tulerit, populo interpretabitur; tum rudes, et qui imaginum ipsarum institutum ignorant, docebit, imagines factas ad utriusque Testamenti cognoscendam historiam, atque ejus memoriam identidem renovandam, qua rerum divinarum memoria excitari, ad colendum atque amandum ipsum Deum vehementius inflammemur. Sanctorum quoque imagines in templis positas demonstrabit, ut et colantur, et exemplo moniti, ad eorum vitam ac mores nos ipsos conformemus.

Ego sum Dominus Deus tuus, fortis, zelotes, visitans iniquitatem patrum in filios, in tertiam et quartam generationem eorum, qui oderunt me; et faciens misericordiam in millia iis, qui diligunt me, et custodiunt præcepta mea. (Exod. 2, 5.)

Quæstio XV.

Non pertinet hæc appendix dumtaxat ad primum præceptum.

Appendix omnium præceptorum vel præmium vel pœna, quæ unicuique debetur, verbis divinis hic exprimitur.

Duo sunt in extrema parte hujus præcepti diligenter explicanda: primum est quod, etsi ob summum scelus prævaricationis primi præcepti, atque hominum ad id committendum propensionem apte hoc loco pœna proponitur, communis tamen est omnium appendix præceptorum; omnis enim lex ad præcepta servanda homines pœna et præmio inducit. Hinc illæ tam frequentes in sacris litteris et crebræ Dei promissiones. Ut enim innumerabilia pene Testamenti veteris testimonia praetermittamus: in Evangelio scriptum est: „Si vis ad vitam ingredi, serva mandata“.[2] Et alibi: „Qui facit voluntatem Patris mei, qui in cœlis est, ipse intrabit in regnum coelorum“.[3] Tum illud: „Omnis arbor, quæ non facit fructum bonum, excidetur, et in ignem mittetur“.[4] Et: „Omnis qui irascitur fratri suo, reus erit judicio“.[5] Atque alibi: „Si non dimiseritis hominibus, nec Pater vester dimittet vobis peccata vestra“.[6]

Quæstio XVI.

An eodem modo pœna, prævaricatoribus hic intentata, carnalibus et perfectis inculcanda sit.

Alia ratione perfectis, alia carnalibus hominibus pœna, prævaricatoribus proposita, inculcari debet.

I. Alterum est quod longe alia ratione perfecti, alia carnales homines hanc appendicem docendi sunt. Perfectis enim, qui Spiritu Dei aguntur, eique prompto et alacri animo parent, instar est

[1]) Sess. 25 de invoc. Sanct. [2]) Matth. 19, 17. [3]) Ibid. 7. 21. [4]) Ibid 3. 10. [5]) Ibid. 5, 22. [6]) Ibid. 6, 15.

cujusdam laetissimi nuntii, et magnum argumentum propensæ in eos divinæ voluntatis; agnoscunt enim sui aniantissimi Dei curam, qui nunc praemiis, nunc poenis ad sui cultum et venerationem homines prope compellat; agnoscunt ejus immensam in se benevolentiam, qui sibi imperare, suaque opera ad divini nominis gloriam uti velit; neque solum agnoscunt, sed magna spe sunt, illum, quum, quod vult, jubeat, etiam daturum vires, quibus legi ipsius parere possint.

Observatores legis carnales quomodo sint tractandi. Poena, primo præcepto subjecta, post singula præcepta est refricanda.

II. At carnalibus, qui nondum spiritu servitutis liberati sunt, magisque metu poenarum, quam amore virtutis abstinent a peccatis, ejus appendicis sensus gravis et acerbus est. Quamobrem sunt piis exhortationibus sublevandi; et quo lex spectat, quasi manu deducendi. Parochus autem, quoties alicujus explicandi præcepti occasio inciderit, eadem hæc sibi habeat proposita.

Quæstio XVII.

Quid verba illa: EGO SUM DEUS FORTIS, meditandum proponant.

Duobus aculeis excitat Deus homines ad legis observationem. Primo, quum additur, quod Legislator sit Deus fortis, carnalis praesumptio frangitur, carnalis timor retunditur.

Carnalibus perinde tamen ac spiritualibus duo imprimis quasi aculei sunt admovendi, qui ad legem observandam hac ipsa in appendice positi, homines maxime incitent. Nam quod Deus „fortis" dicitur, ideo diligentius est explicandum, quod caro sæpe, quæ terroribus divinæ comminationis minus commovetur, varias sibi ipsa rationes fingit, quibus iram Dei effugere, ac propositam poenam vitare possit; cui autem certo persuasum est, Deum fortem esse, illud magni Davidis usurpat: „Quo ibo a Spiritu tuo? et quo a facie tua fugiam?[1]) Eadem quoque, divinis interdum diffisa promissis, tantas hostium vires esse credit, ut ad sustinendum minime parem sese esse existimet. At firma et stabilis fides nihil titubans, quum divina vi ac virtute nitatur, homines contra recreat atque confirmat; inquit enim: „Dominus illuminatio mea, et salus mea; quem timebo?"[2])

Quæstio XVIII.

Quid sibi velit, quod Deus se etiam dicat ZELOTEM.

Secundum ad legis observationem incitamentum est zelus divinus.

Alter vero aculeus zelus ipse divinus est. Nonnunquam enim homines putant, Deum humana non curare, ne illud quidem, legem

1) Ps. 138, 7. 2) Ps. 26, 1.

ipsius servemus, an negligamus. Ex quo sequitur magna vitæ confusio. Quum autem Deum zelotem credimus, ejus rei meditatio facile nos in officio continet.

Quæstio XIX.

Cujusmodi zelus Deo sit attribuendus.

Quanto zelo divini honoris studiosi homines esse debeant.

Zelus vero, qui Deo tribuitur, nullam animi significat perturbationem, sed. divinum illum amorem et caritatem, qua Deus nullam a se animam patitur impune fornicari; quotquot autem ab eo fornicantur, perdit. Est itaque zelus Dei tranquillissima ejus sincerissimaque justitia, qua anima falsis opinionibus pravisque cupiditatibus corrupta, repudiatur, et a Dei conjugio tanquam adultera removetur. At vero zelum hunc Dei suavissimum ac dulcissimum experimur, quum summa ejus atque incredibilis in nos voluntas zelo ipso demonstratur. Nec enim aut amor ardentior inter homines, aut major arctiorque conjunctio, quam eorum, qui conjugio copulati sunt, reperitur. Igitur quam nos valde diligat, ostendit Deus, quum crebro se vel sponso, vel marito comparans, zelotem vocat. Quamobrem, doceat Parochus hoc loco, sic divini cultus atque honoris cupidos homines esse debere, ut zelantes potius, quam amantes jure dici possint, illius exemplo, qui de se ipse: „Zelo", inquit, „zelatus sum pro Domino Deo exercituum";[1]) immo vero Christum ipsum imitentur, cujus illud est: „Zelus domus tuæ comedit me"?)

Quæstio XX.

Quæ sit comminationis hic intentatæ sententia.

Deus transgressores mandatorum non sinit impunitos.

Est autem comminationis explicanda sententia, non inultos peccatores passurum Deum, sed eos vel tanquam parentem castigaturum, vel tanquam judicem acriter ac severe in eos animadversurum. Quod alio in loco significans Moyses,[3]) „et scies", inquit, „quia Dominus, Deus tuus, ipse est Deus fortis et fidelis, custodiens pactum et misericordiam diligentibus se, et iis, qui custodiunt praecepta ejus, in mille generationes; et reddens odientibus se statim". Et Josue,[4]) „Non poteritis", inquit, „servire Domino: Deus enim sanctus et fortis aemulator est, nec ignoscet sceleribus vestris, atque peccatis. Si dimiseritis Dominum, et servieritis diis alienis, convertet se, et affliget vos, atque subvertet."

') 3 Reg. 19. 14. a) Ps. 68, 10. 3) Deut. 7, 9. .Tosue 24, 19. 20.

Quæstio XXI.

Quomodo Deus visitet peccata patrum in filios in tertiam et quartam generationem.

Objectionis solutio.

I. Docendus autem populus est comminationis poenam ad tertiam quartamque impiorum et facinorosorum generationem pertinere, non quod posteriores majorum scelerum poenas semper luant, sed licet illi liberique eorum impune tulerint, non omnis tamen eorum posteritas iram Dei pcenamque vitabit. Quod Josiæ Regi accidit.1) Huic enim propter singularem pietatem quum pepercisset Deus, dedissetque, ut in pace in sepulchrum majorum suorum inferretur, ne videret consequentium temporum mala, quæ propter Manassis avi impietatem Judæ et Jerusalem erant eventura: eo mortuo, posteros ejus est ultio Dei consecuta, sic, ut ne filiis quidem Josiæ pepercerit.2) Qua autem ratione hæc legis verba sententiæ illi, quæ est apud Prophetam non adversentur: „Anima, quæ peccaverit, ipsa morietur",8) sancti Gregorii auctoritas, cum reliquis omnibus antiquis Patribus consentiens, aperte ostendit; inquit enim:1) ,,Quisquis pravi parentis iniquitatem imitatur, etiam ex ejus delicto constringitur; quisquis autem parentis iniquitatem non imitatur, nequaquam delicto illius gravatur; unde fit, ut iniquus filius iniqui patris non solum sua, quæ addidit, sed etiam patris peccata persolvat; quum vitiis patris, quibus iratum Dominum non ignorat, etiam suam adhuc malitiam adjungere non formidat. Et justum est, ut qui sub districto judice vias parentis iniqui non timet imitari, cogatur in vita præsenti etiam culpas parentis iniqui persolvere".

Dei misericordia longe ejusdem justitiam superat.

П. Commemorabit deinde Parochus, quantum Dei justitiam superet ejusdem bonitas ac misericordia. Irascitur tertiæ quartæque generationi Deus, misericordiam vero in millia impertit.

Quæstio XXП.

Quinam divinarum legum prævaricatores Deum odisse censeantur.

In eo autem, quod dictum est, „eorum qui oderunt me“, peccati magnitudo ostenditur. Quid enim flagitiosius ac detestabilius, quam summam ipsam bonitatem, summam 'veritatem odisse? Hoc vero ad omnes peccatores idcirco pertinet, quod, quemadmodum „qui habet mandata" Dei, „et servat ea" Deum diligit:5) ita qui legem Domini contemnit, et mandata ejus non servat, Deum odisse merito dicendus est.

›) 2 Par. 34, 28; 4 Reg. 22, 19. 20. 2) 4 Rcg. 23, 26. 3) Ezcch. 18. 4. ❙ Moral. 25, 23. 6) Joan. 14, 21.

Quæstio XXIII.

Quid sit illud: FACIENS MISERICORDIAM HIS, QUI DILIGUNT ME.

Amore et caritate lex perficienda. Cf. Conc. Trid. Sess. 6 de justif.

Quod vero extremum est: „et iis, qui diligunt me", servandæ legis modum ac rationem docet: necesse est enim, eos, qui legem Dei servant, eadem caritate atque amore, quo in Deum sunt, ad ejus obedientiam adduci; quæ deinceps in singulis præceptis commemorabuntur.

CAPUT III.

De secundo Præcepto.

Non assumes nomen Domini Dei tui in vanum.

Quæstio I.

Cur Deus hanc legem de suo ipsius nomine honorando speciatim ferre voluerit.

Primum præceptum sua amplitudine secundum continet.

I. Quamquam primo divinæ legis præcepto, quo Deum pie sancteque colere jubemur, hoc, quod secundo loco sequitur, necessario continetur (nam qui sibi honorem tribui vult, idem postulat, se ut summo verborum honore prosequamur, prohibetque contraria; quod et illa Domini apud Malachiam*) verba aperte indicant: „Filius honorat patrem, et servus dominum suum; si ergo pater ego sum, ubi est honor meus?"): Deus tamen pro rei magnitudine hanc de suo ipsius divino et sanctitatis plenissimo nomine honorando legem separatim ferre, idque nobis disertis et perspicuis verbis præscribere voluit. Quod sane Parocho ipsi argumento imprimis esse debet, nequaquam satis fore, si hac de re generatim loquatur: sed ejusmodi locum hunc esse, in quo ipse diutius commorari et quæcunque ad hanc tractationem pertinent, distincte, dilucide, accurateque apud fideles explicare necesse sit.

Quam frequens sit hominum in jurando transgressio.

II. Neque vero nimia hæc diligentia censenda est, quum non desint, qui adeo errorum tenebris obcæcati sint, ut quem Angeli glorificant, ei maledicere non vereantur. Neque enim lege semel lata deterrentur, quo minus Dei majestatem quotidie imminuere, immo singulis pene horis ac momentis impudentissime audeant. Quis enim non videat, omnia jurejurando affirmari? omnia imprecationibus et execrationibus referta esse? usque adeo ut nemo fere

*) Malach. 1, 6.

vel vendat aliquid, vel emat, negotium aliquod gerat, qui non jurisjurandi religionem interponat, Deique sanctissimum nomen millies vel in re levissima et inani temere non usurpet? quo major Parocho cura et diligentia adhibenda est, ut sæpe fideles admoneat, quam *grave* hoc scelus sit et detestabile.

Quæstio II.

Quid secundum istud praeceptum imperet vel prohibeat.

Sub præcepto negativo apposita affirmatio includitur.

Jam vero in hujus praecepti explicatione id primum constet, cum eo, quod lex fieri prohibet, earum etiam rerum praeceptionem conjunctam esse, quas praestare homines debent. Utrumque autem separatim docendum est; primum quidem, ut ea, quæ tradenda sunt, facilius exponantur, quid jubeat lex: mox etiam quid vetet. Nam quæ imperat, illa sunt: nomen Dei esse honorandum, ac per illud sancte jurandum. Hæc rursus, quæ prohibet: nemo divinum nomen contemnat, nemo illud in vanum assumat, neve per ipsum aut falso, aut frustra, aut temere juret.

Quæstio III.

Quid Dei nomine hic intelligatur.

Superstitio judaica de nomine Dei tetragrammate.

In ea itaque parte, qua jubemur divino nomini honorem tribuere, Parochus fidelibus præcipiat, Dei nomen, ipsius, inquam, litteras et syllabas, aut omnino per se nudum verbum tantummodo, attendendum non esse, sed in eam cogitationem veniendum, quid valeat illa vox, quæ omnipotentem ac sempiternam Majestatem unius et trini Numinis significat. Ex his autem facile colligitur, inanem esse nonnullorum Judæorum superstitionem, qui quod scriberent Dei nomen, pronunciare non auderent; quasi in quatuor illis litteris, non in re, divina vis esset. Sed quamvis singulari numero prolatum sit, „Non assumes nomen Dei“: id non de uno aliquo nomine, sed de omnibus, quæ Deo tribui solent, intelligendum est; multa enim Deo imposita sunt nomina, ut Domini omnipotentis, Domini exercituum, Regis regum, Fortis, et alia id genus, quæ in Scripturis leguntur, quæ parem eandemque venerationem habent omnia. Deinde docendum est, quomodo divino nomini debitus honor adhibeatur, neque enim Christiano populo, cujus ore Dei laudes assidue celebrandæ sunt, rem utilissimam et pernecessariam ad salutem, ignorare fas est.

Quæstio IV.

Qua ratione divinum nomen venerata aut honorare censeamur.

Quamvis autem multiplex sit ratio laudandi divini nominis,

tamen in iis, de quibus deinceps hic dicetur, vis et pondus omnium videtur esse. Primum igitur laudatur Deus, quum in omnium conspectu Deum ac Dominum nostrum fidenter confitemur, Christuinque salutis nostræ auctorem, quemadmodum agnoscimus, ita etiam prædicamus. Itemque quum verbo Dei, quo voluntas ejus enuntiatur, sancte et diligenter operam damus, in ejus meditatione assidue versamur, studiose illud addiscimus, aut legendo, aut audiendo, perinde ut cujusque persons et muneri aptum et consentaneum est. Deinde divinum nomen veneramur et colimus, quum officii et religionis causa divinas laudes celebramus, ac de omnibus rebus, tum prosperis, tum adversis, illi singulares gratias agimus. Inquit enim Propheta: „Benedic anima mea Domino, et noli oblivisci omnes retributiones ejus“.[1]) Exstantque plurimi David Psalmi, quibus egregia quadam erga Deum pietate, illius divinas laudes suavissime decantat. Exstat admirabile illud patientiæ exemplum Job, qui quum in maximas illas horribilesque calamitates incidisset, Deum tamen excelso et invicto animo laudare nunquam intermisit. Nos itaque, quum animi corporisque doloribus cruciamur, quum miseriis et aerumnis torquemur, statim ad Deum laudandum omne studium et animi nostri vires convertamus, illud Job[2]) dicentes: „Sit nomen Domini benedictum“. Neque vero minus Dei nomen honoratur, si fidenter opem ejus imploramus, quo scilicet aut nos ab illis liberet, aut ad eadem fortiter perferenda constantiam et robur largiatur. Hoc enim fieri vult Dominus; „Invoca“, inquit, „me in die tribulationis, et eruam te, ct honorificabis me“:[3]) cujus implorationis quum multis aliis in locis, tum præcipue in Psalmis 16. 43. 118 illustria reperiuntur exempla. Præterea Dei nomen honore prosequimur, quum fidei faciendæ causa testamur Deum; qui modus a superioribus valde differt. Nam quæ supra enumeravimus ita suapte natura bona sunt atque expetenda, ut nihil beatius, nihil homini optabilius possit esse, quam si in illis sedulo exsequendis se ipsum dies noctesque exerceat. „Benedicam“, inquit David, „Dominum in omni tempore; semper laus ejus in ore meo“.[4]) At jusjurandum, licet bonum sit, ejus tamen frequens usus minime est laudabilis.

Quæstio V.

Quare jurisjurandi frequentior usus non sit probandus.

Cui fini jusjurandum serviat, quisve ejus sit legitimus usus. Cf. Q. 14 hujus part.

Hujus autem discriminis ratio in eo posita est, quod jusjurandum ea tantum de causa institutum est, ut esset tanquam remedium quoddam humanæ imbecillitatis, et ad probandum, quod dicimus, necessarium instrumentum. Ut enim corpori medicamenta

[1]) Ps. 102, 2. [2]) Job. 1, 21. [3]) Ps. 49, 15. [4]) Ps. 33, 2.

adhibere non expedit, nisi necesse sit, eorundem vero frequentatio perniciosa est: ita etiam, nisi quum gravis et justa causa subest, jurejurando uti non est salutare. Quod si sæpius adhibeatur, tantum abest, ut prosit, ut magnum detrimentum aiferat. Quamobrem præclare docet sanctus Chrysostomus,[1]) non nascente, sed jam adulto mundo, quum mala longe lateque propagata universum terrarum orbem occupassent, nihilque suo loco et ordine consisteret, sed perturbata et permista omnia sursum deorsum magna rerum confusione ferrentur, et quod malorum omnium gravissimum est, mortales fere omnes in foedam idolorum servitutem se ipsos abjecissent: tum denique longo sane intervallo jusjurandum in hominum consuetudinem irrepsisse. Nam quum in tanta hominum perfidia et iniquitate nemo facile ad credendum adduceretur, Deum testem invocabant.

Quæstio VI.

Iu quo consistat juramenti ratio; quidque proprie sit jurare.

Jurare quid valeat apud Scripturas.

I. Verum quum in hac præccpti parte præcipua sit illa ratio docendi fideles, quomodo jusjurandum pie sancteque adhibere debeant: primum dicendum est, „jurare“ nihil aliud esse, nisi Deum testari, quacunque id verborum forma et conceptione fiat. Nam et, „Testis est mihi Deus“, et, „per Deum“, idem sunt.

Quum per rem creatam juratur, Deus, qui vim rebus addidit, non excluditur.

II. Est etiam illud jusjurandum, quum ad faciendam fidem per res creatas juramus, ut, per sacra Dei Evangelia, per Crucem, per Sanctorum reliquias et nomen, et cetera id genus. Neque enim hæc ipsa per se jurijurando auctoritatem aut robur aliquod afferunt: sed Deus ipse hoc praestat, cujus divinæ majestatis splendor illis in rebus elucescit. Ex quo sequitur, ut per Evangelium jurantes, per Deum ipsum jurent, cujus veritas Evangelio continetur et declaratur; similiter et per Sanctos, qui templa Dei sunt, quique Evangelicæ veritati crediderunt, eamque omni observantia coluerunt, et per gentes et nationes latissime disseminarunt. Eadem est ratio illius jurisjurandi, quod per exeerationem profertur; quale est illud S. Pauli:[2]) „Ego testem Deum invoco in animam meam“; etenim hoc pacto aliquis Dei judicio, tanquam mendacii ultori subjicitur. Neque propterea negamus, nonnullas ex hisce formulis ita accipi posse, quasi jurisjurandi vim non habeant: sed tamen utile est, quæ de jurejurando dicta sunt, in his etiam servare, atque ad eandem prorsus normam et regulam dirigere.

’) Hom. 26 ad pop. Antioch. 2) 2 Cor. i, 23.

Quæstio VII.

Quotuplex sit juramentum.

Juramentum assertorium.

I. Duo autem sunt jurandi genera: primum quidem, quod assertorium appellatur; nimirum quum aliquid de re præsenti aut præterita religiose affirmamus; ut Apostolus in Epistola ad Galatas:[1] „Ecce coram Deo, quia non mentior."

Juramentum promissorium.

II. Alterum vero promissorium dicitur, ad quod etiam comminationes referuntur, futurum tempus spectans, quum aliquid ita fore pro certo pollicemur et confirmamus; cujusmodi est illud Davidis, qui Bethsabeæ conjugi jurans „per Dominum Deum" suum, promisit Salomonem ejus filium, regni heredem fore, atque in ipsius locum successurum.[2]

Quæstio VIII.

Quot sint ad legitimum juramentum requisita.

Verum enimvero licet ad jusjurandum satis sit Deum testem adhibere, tamen ut rectum sanctumque sit, multo plura requiruntur, quæ sunt diligenter explicanda. Ea vero breviter, teste divo Hieronymo, Jeremias[3] enumerat, dum inquit: «Jurabis: vivit Dominus, in veritate, et in judicio et in justitia", quibus sane verbis illa breviter summatimque complexus est, quibus omnis jurisjurandi perfectio continetur, veritatem, inquam, judicium et justitiam.

Quæstio IX.

Quomodo juramentum præstetur in veritate.

Primo exigitur, ut quod jurejurando asseritur vel promittitur, sit verum minimeque fraudulentum.

Primum itaque in jurejurando locum „veritas" habeat; nimirum ut quod asseritur, et ipsum verum sit, et qui jurat, id ita esse arbitretur, non quidem temere aut levi conjectura adductus, sed certissimis argumentis. Alterum vero jurisjurandi genus, quo aliquid promittimus, eodem plane modo veritatem requirit; nam qui aliquid pollicetur, ita animatus esse debet, ut, quum tempus advenerit, id re ipsa præstet, et promissum exsolvat. Neque enim vir probus id unquam se facturum recipiet, quod sanctissimis Dei præceptis et voluntati adversari putet; sed quidquid promittere et jurare licuerit, id semel promissum nunquam mutabit; nisi fortasse, commutata rerum conditione tale esse inceperit, ut jam, si fidem servare et promissis stare velit, Dei odium et offensionem subiret. Veritatem autem in jurejurando necessariam esse, David quoque indicat illis verbis: „Qui jurat proximo suo, et non decipit".[4]

[1]) Gal. 1, 20. [2]) 3 Reg. 1, 30. [3]) Jerem. 4, 2. [4]) Ps. 14, 4.

Quæstio X.

Quis dicatur jurare iu judicio, quamque ob causam pueris juramentum non sit deterendum.

Secundo requiritur, ut considerate et non præcipitanter, reique necessitate exigente, juretur. Adversus hanc conditionem peccavit Jephte. Temeraria quorumdam jurandi consuetudo quam sit vitiosa. Pueri ante annum decimum quartum non sunt admittendi ad jusjurandum præstandum.

Sequitur secuudo loco Judiciumll; neque enim jusjurandum temere et inconsiderate, sed consulto, et cogitato adhiberi debet. Itaque juraturus primum quidem consideret, utrum necessitate cogatur, necne, remque totam accurate expendat, an ejusmodi sit, ut jurejurando indigere videatur. Tempus præterea spectet, locum attendat, aliaque permulta, quæ rebus adjuncta sunt, circumspiciat; non odio, non amore, aut animi perturbatione aliqua impellatur, sed ipsius rei vi et necessitate. Etenim, nisi hæc consideratio et diligens animadversio antecesserit, sane jusjurandum præceps et temerarium erit. Cujusmodi est illorum irreligiosa affirmatio, qui in re levissima et inani, nulla ratione aut consilio, sed prava quadam consuetudine jurant. Id vero passim quotidie a venditoribus et emptoribus fieri videmus; nam illi, ut quam plurimo vendant, hi rursus, ut quam minimo emant, res venales vel laudare, vel vituperare jurejurando non dubitant. Quum itaque judicio et prudentia opus sit, pueri vero ita acute perspicere ac distinguere nondum per ætatem possint: idcirco constitutum est a S. Cornelio Pontifice, ne a pueris ante pubertatem, hoc est, ante 14 annum jusjurandum exigatur.1)

Quæstio XI.

Quo pacto in justitia juretur.

Tertio requiritur, ut jurejurando interveniente, quod promittitur, sit honestum et justum.

Reliqua est justitia, quæ maxime in promissis requiritur; quare si quis injustum aliquid et inhonestum promittit, et jurando peccat, et promissis faciendis scelus scelere cumulat. Exstat hujus rei in Evangelio exemplum Herodis regis, qui temerario jurejurando obstrictus, puellæ saltatrici caput Joannis Baptistæ, tanquam saltationis præmium dedit.2) Tale etiam fuit Judaeorum jusjurandum, qui se ipsos, ut est in Actis Apostolorum,8) ea conditione devoverunt, nihil gustaturos, donec Paulum occidissent.

*) C. Honest, c. 9. C. 22—9. 5. 2) Mare. 6, 28. 3) Act. 23, 12.

Quæstio XII.

Quibus præcipue rationibus intelligatur jusjurandum esse aliquando licitum.

His ita explicatis, nulla plane dubitatio relinquitur, quin illi tuto jurare liceat, qui hæc omnia servaverit, quique hisce conditionibus, tanquam praesidiis quibusdam, jusjurandum munierit. Sed et multis argumentis id probare facile est. Nam «lex Domini quæ immaculata Q est et sancta, hoc praecepit: Dominum inquit, „Deum tuum timebis, et illi soli servies; ac per nomen illius jurabis 2) Et a Davide3) scriptum est: «Laudabuntur omnes, (pii jurant in eo“. Præterea sacræ litteræ indicant, ipsa Ecclesiæ lumina, sanctissimos Apostolos, jurejurando nonnunquam usos esse; idque ex Apostoli epistolis apparet. Adde quod et Angeli ipsi interdum jurant; nam a sancto Joanne Evangelista1) in Apocalypsi scriptum est, Angelum jurasse „per viventem in sæcula Quin etiam et Deus ipse jurat Angelorum Dominus;5) et in veteri Testamento multis in locis Deus promissiones suas jurejurando confirmat, ut Abrahæ et Davidi, qui illud de Dei jurejurando prodidit: «Juravit inquit, «Dominus, et non pœnitebit eum; tu es Sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech 6)

Quæstio XIII.

Jusjurandum rite præstitum esse in laude reponendum probatur.

Quod jusjurandum rite præstitum sit laudabile. Jurisjurandi usurpandi origo.

I. Neque vero obscura est ratio ad explicandum, cur jusjurandum laudabile sit, si quis attentius totam rem consideret, et ipsius ortum finemque intueatur. Etenim jusjurandum a fide originem ducit, qua homines credunt Deum totius veritatis esse auctorem, qui nec decipi unquam possit, nec alios decipere; «cujus oculis nuda sunt omnia et aperta 7) qui denique universis rebus humanis admirabili providentia consulit, mundumque administrat. Hac igitur fide homines imbuti, Deum veritatis testem adhibent, cui fidem non habere, impium ac nefarium erit.

Jusjurandi quis scopus esse debeat. Objectionis tacitæ solutio. Falsa Judæorum de jurejurando opinio. Quomodo juramentum permittat Christus.

II. Quod vero ad finem attinet, eo tendit jusjurandum atque id omnino spectat, ut hominis justitiam et innocentiam probet, finemque litibus et controversiis imponat; quod etiam Apostolus in epistola ad Hebræos3) docet. Neque huic sententiae verba illa Salvatoris nostri apud S. Matthaeum9) repugnant: «Audistis, quia

') Ps. 18, 8. s) Deut. 6, 13. ') Ps. 62, 12. 4) Apoc. 10, 6. 5) Hebr. 6, 17. e) Ps. 109, 4. ') Hebr. 4, 13. s) Ibid. 6, 16. 9) Matth. 5, 33—37.

.dictum est antiquis: Non perjurabis: reddes autem Domino juramenta tua. Ego autem dico vobis, non jurare omnino: neque pér coelum, quia thronus Dei est; neque per terram, quia scabellum pedum ejus; neque per Hierosolymam, quia civitas est magni Regis; neque per caput tuum juraveris, quia non potes unum capillum album facere, aut nigrum. Sit autem sermo vester: est, est; non, non; quod autem his abundantius est, a malo est." His enim verbis jusjurandum generatim universeque damnari, non est dicendum, quum jam supra viderimus, Dominum ipsum Apostolosque frequenter jurasse; sed perversum Judæorum judicium redarguere Dominus voluit, quo sibi in animum induxerant nihil in jurejurando cavendum esse, præter mendacium. Itaque de rebus levissimis et nullius momenti et ipsi jurabant sæpissime, et ab aliis jusjurandum exigebant. Hunc morem Salvator reprehendit atque improbat, docetque omnino a jurejurando abstinendum esse, nisi id flagitet necessitas.

Quæstio XIV.

Quo modo Christus dixerit, illud, quod ad simplicem veritatis assertionem accedit, esse a malo.

Quomodo juramentum sit a malo. Quanta mala jurandi consuetudo secum trahat.

Nam propter humanam imbecillitatem jusjurandum institutum est; et revera a malo provenit, quandoquidem aut jurantis inconstantiam indicat aut illius, cujus causa juramus, contumaciam ; qui, ut credat, aliter adduci non potest. Sed tamen jurandi necessitas excusationem habet. Et quidem, dum inquit Salvator „Sit sermo vester: est, est; non, non“:1) hac loquendi formula satis declarat, se jurandi consuetudinem in colloquiis familiarum et levium rerum prohibere. Quamobrem illud præcipue a Domino admonemur, ne faciles nimium, et propensi ad jurandum simus; idque sedulo docendum erit, et fidelium auribus inculcandum. Infinita enim fere mala ex nimia jurandi consuetudine emanare, et sacrarum litterarum auctoritate, et sanctissimorum Patrum testimoniis comprobatur. Iu Ecclesiastico2) scriptum est: „Jurationi non assuescat os tuum; multi enim casus in illa". Item, „vir multum jurans, implebitur iniquitate, et non discedat a domo illius plaga." Plura hac de re legi possunt apud sanctos Basilium8) et Augustinum,4) in libris contra mendacium. Et hactenus de jussis; nunc de vetitis dicatur.

') Matth. 5, 37. -) Eccli. 23, 9. 12. ') in Ps. 54. ♦) vide cap. Primum est 22 qu. 2 ex lib. de mendacio cap. 1-l.

Quæstio XV.

Cur juramentum falsum et temerarium sit tam grande peccatum.

Peccant adversus hoc præceptum primo, illi, qui falso jurant.

Vetamur divinum nomen in vanum assumere; apparet enim, eum gravi peccato se obstringere, qui non consilio, sed temeritate ad jurandum fertur. Gravissimum autem delictum hoc esse, illa etiam verba declarant: „Non assumes nomen Dei tui in vanum"; quasi rationem afferret, cur hoc facinus scelestum adeo ac nefarium sit, nimirum propterea quod ejus majestas minuitur, quem nos Deum et Dominum nostrum esse profitemur. Hoc igitur præcepto prohibetur, ne homines falsum jurent. Nam qui a tanto scelere non refugit, ut Deum falso testetur, hic insignem Deo injuriam facit; quippe qui aut illi inscitiæ notam inurit, dum ipsum alicujus rei veritatem latere arbitratur, aut certe improbitatis et pravi affectus, qui mendacium testimonio velit confirmare.

Quæstio XVI.

Quo modo pejerent illi, qui jurant esse verum, quod verum est

Quis falso juret et pejeret. Quis mentiatur.

I. **Jurat** autem falso, non is solum, qui, quod falsum scit, verum esse jurando affirmat, sed ille etiam, qui jurejurando id asserit, quod quum verum sit, tamen ipse falsum putat. Nam quum mendacium ea re mendacium sit, quod contra mentem et animi sententiam profertur: perspicuum est, hunc plane mentiri, et perjurum esse. Simili quoque ratione pejerat, qui id jurat, quod verum existimat, et tamen revera falsum est; nisi quantum potuit, curam et diligentiam adhibuerit, ut totam rem compertam atque exploratam haberet. Quamvis enim ipsius oratio menti consentiat, tamen hujus præcepti reus est.

Secundo, in præceptum impingunt vani promissores. Votifragi.

II. Ejusdem vero peccati reus censendus est, qui se aliquid jurejurando facturum promittit, quum tamen aut promissum implere in animo non fuerit; aut, si fuit, quod promisit, re ipsa non praestat Quod etiam ad eos pertinet, qui, quum se voti sponsione Deo obligarunt, non praestant.

Tertio, injusta et impia juramento affirmantes.

ПI. Præterea in hoc præceptum peccatur, si desit justitia, quæ ex tribus jurisjurandi comitibus una est. Itaque si quis juret se peccatum aliquod mortiferum commissurum, exempli causa, cæ-

dem hominis, hujus præcepti reus est; licet ille serio atque ex animo dicat, et jusjurandum veritatem habeat, quam primo loco requiri declaravimus. His adjungi debent illa jurandi genera, quæ a contemptu quodam proficiscuntur; quum, quis jurat se non obtemperaturum Evangelicis consiliis, cujusmodi sunt, quæ ad coelibatum et paupertatem hortantur; quamvis enim nemo ea necessario sequi debeat, si quis tamen juret, nolle se illis parere consiliis, is eo jurejurando divina consilia contemnit et violat.

Quarto hic peccant leviter verum jurantes.

IV. Præterea hanc legem is violat, et judicio peccat, qui, quod verum est, jurat idque ita se habere existimat, levibus quibusdam conjecturis adductus et longe petitis; nam etsi hujusmodi jusjurandum veritas comitatur, subest tamen aliquo modo falsum; nam qui sic negligenter jurat, in magno pejerandi periculo versatur.

Quinto, per falsos deos jurantes.

V. Falso præterea jurat, qui per falsos Deos jurat. Quid enim est a veritate alienius, quam mendaces et fictitios deos, tanquam verum Deum, testari?

Sexto, sacras Scripturas ad hæresim inflectentes, et quomodocunque depravantes.

VI. Verum quoniam Scriptura, quum perjurium interdixit, inquit: „Nec pollues nomen Dei tui[*1]) neglectio prohibetur, quæ fugienda est in reliquis, quibus ex hujus præcepti auctoritate honor debetur; quale est verbum Dei, cujus majestatem non solum pii, sed interdum etiam impii reverentur, ut in Judicum[2] historia de Eglon, Moabitarum Rege, mémorisé traditum est. Dei autem verbum summa injuria afficit, quicunque sacram Scripturam a recta et germana ejus sententia ad impiorum dogmata et hæreses flectit, cujus sceleris admonet nos Princeps Apostolorum[3]) verbis illis: „Sunt quædam difficilia intellectu, quæ indocti et instabiles depravant, sicut et ceteras scripturas, ad suam ipsorum perditionem.“ Præterea fœdis et inhonestis maculis S. Scriptura contaminatur, quum ejus verba et sententias, quæ omni veneratione colenda sunt, ad profana quæque nefarii homines torquent; ad scurrilia scilicet, fabulosa, vana, assentationes, detractiones, sortes, libellos famosos, et si qua sunt alia id genus: in quod peccatum sacra Tridentina Synodus[1]) animadverti jubet.

Septimo, Deum non invocantes.

VU. Deinde ut ii Deum honorant, qui ejus opem atque auxilium in suis calamitatibus implorant: ita debitum Deo honorem is negat, qui illius subsidium non invocat; quos redarguit David,

‘) Levit. 19, 12. 2) Jud. 3, 20. s) 2 Petr. 3, 16. 4) Sess. 4. in fine.

quum inquit: „Doum non invocaverunt: illic trepidaverunt timore, ubi non erat timor".[1])

Octavo, hic peccant blasphemi.

VIII. At vero longe magis detestabili scelere se ipsos adstringunt, qui sacrosanctum Dei nomen, ab omnibus creaturis benedicendum, et summis laudibus extollendum, aut etiam Sanctorum nomen, cum Deo regnantium, impuro et contaminato ore blasphemare atque exeerari audent; quod quidem peccatum usque adeo atrox atque immane est, ut interdum sacræ litteræ, si de blasphemia sermo incidat, „benedictionis" nomine utantur.[2])

Quæstio XVII.

Cur huic præcepto suæ quædam minæ sint subjectæ.

Appendix secundi præcepti quid doceat?

I. Quoniam vero pœnæ et supplicii terror peccandi licentiam vehementer coercere solet; idcirco Parochus, ut hominum animos magis permoveat, atque ad hoc præceptum servandum facilius impellat, alteram illius partem et quasi appendicem diligenter explicabit: „Nec enim habebit insontem Dominus eum, qui assumpserit nomen Domini Dei sui frustra.[3]) Ac primum quidem doceat, summa ratione factum esse, ut huic præcepto minæ adjungerentur; quo quidem et peccati gravitas, et in nos Dei benignitas agnoscitur; qui, quum hominum perditione non delectetur, ne ipsius iram et offensionem subeamus, hisce salutaribus minis nos deterret, nimirum, ut illum benevolum potius, quam iratum experiamur. Urgeat hunc locum Pastor, instetque summo studio, ut populus sceleris gravitatem agnoscat, et illud detestetur vehementius, et in eo evitando majorem diligentiam et cautionem adhibeat. Ostendat præterea, quanta sit hominum proclivitas ad hoc peccatum committendum; ut non satis fuerit legem ferre, nisi etiam minæ adderentur. Incredibile enim est, quantum hæc cogitatio utilitatis habeat; nam ut nihil æque nocet, atque incauta quædam animi securitas: ita propriæ imbecillitatis cognitio plurimum prodest.

Supplicia varia quotidie nasci propter secundi præcepti violationem.

II. Tum illud etiam declaret, nullum a Deo certum supplicium constitutum fuisse, sed tantum universo minari, quicunque se hoc scelere adstrinxerit, non impune laturum. Quapropter diversa supplicia, quibus quotidie affligimur, hujus peccati admonere nos debent. Hinc enim facile licet conjicere, homines ea re in maximas calamitates incidere, quod huic præcepto non obtemperent.

[1]) Ps. 13, 5. [2]) 3 Reg. 21, 13. Job 1, 11. 2, 9. [3]) Exod. 20. 7.

Quibus sibi propositis, cautiores eos in posterum fore verisimile est. Fideles itaque sancto timore perterriti, omni studio peccatum hoc fugiant; nam si omnis verbi otiosi in extremo judicio reddenda ratio est,[1]) quid de gravissimis sceleribus dicendum, quæ magnam divini nominis despicientiam præ se ferunt?

CAPUT IV.

De tertio Præcepto.

Memento, ut diem Sabbati sanctifices. Sex diebus operaberis et facies omnia opera tua; septima autem die Sabbatum Domini Dei tui est; non facies omne opus in eo tu, et filius tuus, et filia tua, servus tuus, et ancilla tua, jumentum tuum, et advena, qui est intra portas tuas. Sex enim diebus fecit Dominus cœlum et terram, mare, et omnia, quæ in eis sunt, et requievit in die septima: idcirco benedixit Dominus diei Sabbati, et sanctificavit eum.[2])

Quæstio I.

Quid tertio hoc præcepto fidelibus imperetur.

Tertio præcepto externum Dei cultum jubemur intimo animi cultui adjicere.

Hoc legis præcepto externus ille cultus, qui Deo a nobis debetur, recte atque ordine præscribitur; est enim hic veluti quidam prioris praecepti fructus: quoniam quem intimis sensibus pie colimus, fide et spe adducti, quam in eo positam habemus, non possumus eum non extorno cultu venerari, eidemque gratias agere. Et quoniam hæc ab iis, qui humanarum rerum occupationibus detinentur, non facile præstari possunt: certum tempus statutum est, quo ea commode effici queant.

Quæstio II.

Cur præcipne danda opera sit Parocho, ut, quod hic præscribitur, perpetua fidelium memoria retineatur.

Cur certum tempus externo cultui sit deputatum.

I. Itaque quum hoc præceptum ejusmodi sit, ut fructum utilitatemque admirabilem afferat: maxime interest Parochi, summam in eo explicando diligentiam adhiberi. Ad ejus autem inflammandum studium, magnam vim habet, primum illud præcepti verbum, „Memento". Nam quemadmodum fideles tale præceptum meminisse debent, sic Pastoris est, in eorum memoriam illud et monendo et docendo sæpe redigere.

[1]) Matth. 12, 36. [2]) Exod. 20, 8—11.

Quantum referat, tertium præceptum diligenter observare. Festis diebus conciones sacræ sunt audiendæ.

II. Quantum vero fidelium referat, hoc præceptum colere, ex eo percipitur, quod, eo diligenter colendo, ad reliqua legis jussa servanda facilius adducentur. Quum enim inter cetera, quæ tliebus festis præstare debent, necesse habeant, verbi Dei audiendi causa, ad Ecclesiam convenire: quum edocti fuerint divinas justificationes, illud etiam consequentur, ut ex toto corde custodiant legem Domini. Quamobrem sæpissime „Sabbati celebritas cultusque" præcipitur in SS. litteris; ut in Exodo, Levitico, Deuteronomio, apud Isaiam, Jeremiam item, et Ezechielem Prophetas videre licet; quibus omnibus in locis hoc de Sabbati cultu traditum est præceptum.

Magistratuum etiam est, cultum externum promovere. Cone. Trid. Sess. ult. decr. de Rcf. c. 20.

III. Monendi vero et hortandi sunt Principes et Magistratus, ut in iis maxime, quæ ad hunc cultum Dei retinendum atque augendum pertinent, Ecclesiæ Præsides auctoritate sua juvent, jubeantque populum Sacerdotum praeceptis obtemperare.

Præcepti cum ceteris comparatio ct differentia.

IV. Quod autem ad hujus præcepti explanationem attinet, danda opera est, ut fideles doceantur, quibus rebus hoc præceptum cum ceteris conveniat, quibusvc differat ab eis. Hoc enim pacto causam ille rationemque cognoscet, quare non Sabbatum, sed diem Dominicum colamus, sanctumque habeamus.

Quæstio III.

Qua ratione hoc præceptum a ceteris Decalogi legibus discrepet.

Decalogi omnia alia præcepta sunt naturalia. Cf. Quæst. 2 et 7 prim. præc.

I. Certa igitur illa differentia videtur, quod reliqua Decalogi præcepta naturalia sunt et perpetua, neque mutari ulla ratione possunt; quo factum est, ut quamvis lex Moysis abrogata sit. omnia tamen præcepta, quæ duabus tabulis continentur, populus Christianus servet; quod ideo fit, non quia Moyses ita jusserit, sed quod naturæ conveniunt; cujus vi homines ad illa servanda impelluntur.

Quid in tertio præcepto ad cæremonias legis pertineat, nec semper obliget.

II. Hoc autem de Sabbati cultu præceptum, si statutum tempus spectatur, non fixum et constans est, sed mutabile; neque ad mores, sed ad cæremonias pertinet; neque naturale, quoniam non

a natura ad id docti aut instituti sumus, ut illo die potius, quam alio, externum cultum Deo tribuamus; sed ex eo tempore, quo populus Israëliticus a Pharaonis est servitute liberatus, diem Sabbati coluit.

Morte Christi legis cæremoniæ sunt antiquatæ. Caeremoniarum vis et usus.

IU. Tempus autem, quo sabbati cultus tollendus erat, illud idem est, quo ceteri Hebraici cultus, cæremoniæque antiquandæ erant: morte scilicet Christi. Nam quum illæ cæremoniæ sint quasi adumbratæ imagines lucis et veritatis, illud utique necesse erat, ut lucis ac veritatis, quæ Jesus Christus est, adventu removerentur; qua de re sanctus Paulus ad Galatas1) ita scripsit, quum Mosaici ritus cultores reprehenderet: „Dies observatis, et menses, et tempora, et annos; timeo vos, ne forte sine causa laboraverim in vobis.“ In quam etiam sententiam scripsit ad Colossenses.2) Et hæc de differentia.

Quæstio IV.

Quo pacto tertium hoc præceptum cum reliquis novem consentiat.

Tertii præcepti cum ceteris quæ sit convenientia. Dei cultus qui tertio præcepto exprimitur, cum naturæ jure convenit. Dominici diei consecratio ab Apostolis promanavit.

Convenit autem hoc præceptum cum reliquis, non ritu et cæremoniis, sed quia aliquid habet, quod ad mores naturæque jus attineat. Nam Dei cultus ac religio, quæ hoc præcepto exprimitur, a naturæ jure existit, quum illud natura comparatum sit, ut aliquot horas in iis, quæ ad Dei cultum pertinent, versemur. Cujus rei argumento est, quod apud omnes nationes, statas quasdam ferias, easque publicas fuisse cernimus, quæ sacris rebus ac divinis obeundis erant consecratæ. Est enim naturale homini, ut is certum quoddam tempus necessariis rerum functionibus det, veluti corporis quieti, somno, et aliis hujusmodi rebus; et quemadmodum corpori, ita eadem naturæ ratione factum est, ut menti aliquid etiam temporis coucederet, quo in Dei contemplatione sese reficeret; atque ita quum aliqua temporis pars esse debeat, quo res divinæ coluntur, cultusque Deo debitus tribuatur, hoc sane ad morum præcepta pertinet. Quam ob causam Apostoli ex illis septem diebus eum, qui primus est, ad divinum cultum consecrare statuerunt, quem Dominicum diem dixere. Nam et sanctus Joannes in Apocalypsi:3) „Dominicæ dieill meminit: et Apostolus1) „per unam Sabbatill, quæ est dies Dominicus, ut sanctus Chrysostomus5) interpretatur, collectas fieri jubet; ut intelligamus, jam tum in Ecclesia diem Dominicum sanctum habitum esse. Jam vero, ut sciant fideles,

*) Gal. 4, 10. 11. 2) Coi. 2, 16. 3) Apoc. 1, 10. 4) 1 Cor. 16, 2. 5) Hom. 13 in 2 Cor.

quid eo die agere, a quibusve actionibus abstinere debeant, non alienum est, ut Parochus totum præceptum, quod in quatuor partes recte distribui potest, ad verbum diligenter interpretetur.

Quæstio V.

Quid hoc verbo: MEMENTO, hic generatim praescribatur.

Legi naturæ, quia certæ diei cæremonia additur, attentio fidelium, memorandi verbo hic excitatur.

I. Itaque primum generatim proponat, quid iis verbis præscribatur: „Memento, ut diem Sabbati sanctifices." Ob eam vero causam initio præcepti, verbum illud, „Memento“, apposite additum est, quod hujus diei cultus ad caeremonias pertineat; qua de re populus admonendus esse videbatur, quum naturæ lex, etsi aliquo tempore Deum religionis ritu colendum esse doceat, hoc tamen, quo potissimum die fieri deberet, non praescripsit.

Omnes dies piis operibus sunt transigendi.

H. Praeterea fideles docendi sunt, ex iis verbis modum et rationem colligi posse, qua in tota hebdomade opus facere conveniat, ita scilicet, ut diem festum semper spectemus, quo die, quum actionum et operum nostrorum Deo quasi reddenda ratio sit, ejusmodi opera efficiamus necesse est, quæ neque Dei judicio repudientur, neque nobis, ut scriptum est, „in singultum" sint, „et in scrupulum cordis."1)

Nulla occasione a sabbati sanctificatione abstinendum.

HI. Postremo id docemur, quod certe animadvertere debemus, non defuturas scilicet occasiones, quamobrem nos hujus præcepti capiat oblivio, vel aliorum, qui illud negligunt, exemplo adductos, vel spectaculorum ludorumque studio, quibus plerumque ab hujus diei sancto religiosoque cultu abducimur. Sed jam ad id veniamus, quod Sabbati significatione demonstratur.

Quæstio VI.

Quid Sabbatum et sabbatizare in sacris litteris denotet.

Quid sit sabbatum.

Sabbatum, hebraicum nomen, si latine interpretaris, cessatio dicitur. Sabbatizare propterea cessare et requiescere latino vocabulo appellatur; qua significatione factum est, ut Sabbati nomine „dies septimus" diceretur, quoniam, absoluta perfectaque mundi universitate, „Deus“ ab omni opere, quod fecerat, „requievit“; ita

‘) 1 Keg. 25, 31.

hunc diem in Exodo[1] Dominus vocat. Postea vero, non solum septimus hic dies, sed ob ejus dignitatem, ipsa etiam hebdomada eo nomine appellata est; in quem sensum Pharisæus apud sanctum Lucam[2] dixit: «Jejuno bis in Sabbato.» Atque hoc quidem de Sabbati significatione.

Quæstio VII.

Quo modo fideles Sabbatum sanctificare dicantur.

Quid sit sanctificatio sabbati.

I. Sanctificatio autem Sabbati sacris in litteris cessatio est, quæ fit a corporis laboribus, et a negotiis; ut aperte ostendunt hæc, quæ sequuntur præcepti verba: «Non operaberis.» Neque vero id solum significat (aliter enim satis fuisset dicere in Deuteronomio, «Observa diem Sabbati»):[3] sed quum eodem in loco addatur. «ut sanctifices eum»: hoc verbo ostenditur, Sabbati diem religiosum esse, divinisque actionibus et sanctis rerum officiis consecratum.

Quid sanctificare.

II. Itaque diem Sabbati tum plene et perfecte celebramus, quum pietatis et religionis officia Deo præstamus: hocque plane „Sabbatum“ est, quod Isaias[4] «delicatum» appellat; quoniam festi dies sunt veluti deliciæ Domini et piorum hominum. Quare si religioso huic sanctoque Sabbati cultui misericordiae adjunguntur opera, certe maxima sunt et multa præmia, quæ eodem capite nobis proponuntur.

Quæstio VIII.

Quæ sit germana superiorum verborum sententia.

Sensus tertii præcepti.

Itaque verus ac proprius hujus præcepti sensus eo spectat, ut homo, et animo et corpore, in eam curam incumbat, ut statuto aliquo tempore a negotiis corporisque laboribus feriatus, Deum pie colat ac veneretur.

Quæstio IX.

Quid altera præcepti parte demonstretur.

Altera vero præcepti parte demonstratur, diem septimum Dei cultui divinitus dicatum esse; nam ita scriptum est: «Sex diebus operaberis, et facies omnia opera tua: septimo autem die Sabbatum Domini Dei tui est.» Quæ verba ad eam sententiam referuntur, ut Sabbatum Domino consecratum interpretemur, eique eo die religionis officia tribuamus, septimumque diem intelligamus signum esse quietis Domini.

[1]) Exod. 20, 10. [2]) Luc. 18, 12. [3]) Deut. 5, 12. [4]) Is. 58, 13.

Quæstio X.

Cur Judæis expedierit certum diem eumque septimum, ad religionis officia præscribere.

In veneratione septimi diei quæ mysteria lateant.

Hic vero dies divino cultui dicatus est, quia rudi populo minus expediebat habere eam facultatem temporis arbitratu suo deligendi, ne forte Ægyptiorum sacra imitaretur. Itaque o septem diebus ultimus ad Deum colendum delectus est; quæ quidem res plena mysterii est. Quare Dominus in Exodo,[1]) et apud Ezechielcm signum vocat: „Videte", itaque ille inquit,[3]) „ut Sabbatum meum custodiatis quia signum est inter me et vos, et in generationibus vestris; ut sciatis, quia ego Dominus, qui sanctifico vos". Itaque signum fuit, quod indicabat, homines Deo se dedicare oportere, sanctosque eidem præbere, quum diem etiam videamus ei dicatum esse; siquidem ille dies sanctus est, quod tum præcipue sanctitatem et religionem homines colere debeant. Deinde signum est, et quasi monumentum conditæ hujus admirandæ universitatis. Signum præterea fuit Israëlitarum memoriæ traditum, quo admoniti, se Dei auxilio a durissimo Ægyptiacæ servitutis jugo solutos ac liberos esse, meminissent; id quod Dominus ostendit illis verbis: «Memento, quod et ipse servieris in Ægypto; et eduxerit te inde Dominus Deus tuus in manu forti, et brachio extento; idcirco præcepit tibi, ut observares diem Sabbati".[4]) Est signum item tum spiritualis, tum coelestis Sabbati.

Quæstio XI.

Quod sit spirituale populi Christiani Sabbatum.

Spirituale Sabbatum.

Spirituale autem Sabbatum in sancta quadam et mystica quiete consistit; nimirum, quum vetus homo, Christo consepultus, ad vitam renovatur, atque in iis actionibus, quæ Christianae pietati conveniunt, studiose se exercet. Debent enim, qui «aliquando" erant „tenebræ, nunc autem lux in Domino" sunt, «ut filii lucis ambulare", in omni bonitate, justitia et veritate, neque «communicare operibus infructuosis tenebrarum".[5])

Quæstio XII.

Quod sit beatis etiam suum Sabbatum.

Cœleste Sabbatum.

Coeleste vero Sabbatum est, ut ait D. Cyrillus[8]) eum locum Apostoli tractans, «relinquitur ergo Sabbatismus populo Dei"[7]) illa vita, in qua omnibus bonis cum Christo viventes fruemur,

*) Exod. 13, 9. 31, 17. 8) Ezeeh. 20, 12. ') Exod. 31, 13. ‘) Deut. 5, 15, s) Eph. 5, 8. 11. 6) Lib. 4 in Joan. c. 6. ') Hebr. 4, 9.

peccato radicitus exstirpato, secundum illud: „Non erit ibi leo nec prava bestia non ascendet", sed erit ibi via pura, „et via sancta vocabitur".[1] Omnia enim bona in visione Dei mens Sanctorum adipiscitur. Quare fideles hortandi erunt his verbis, et a Pastore incitandi: „Festinemus ingredi in illam requiem.[2]

Quæstio XIII.

Judæis alii dies, quam septimus, fuere festivi.

Præter diem septimum habebat populus Judæus alios etiam festos et sacros dies, divina lege constitutos, quibus maximorum beneficiorum memoria renovaretur.

Quæstio XIV.

Quare Apostoli non septimum hebdomadæ diem, sed primum, divino cultui consecrarint.

Ecclesiæ auctoritate cur dies sabbati in dominicum sit conversus. Cf. Quæst. 4 huj. cap.

Placuit autem Ecclesiæ Dei, ut diei Sabbati cultus et celebritas in Dominicum transferretur diem. Nam ut eo die primum lux orbi terrarum illuxit, sic Redemptoris nostri, qui ad vitam æternam nobis aditum patefecit, resurrectione, quæ eo die fuit, e tenebris ad lucem vita nostra revocata est; unde et Dominicum diem Apostoli dici voluerunt. Solemnem praeterea hunc diem esse, in sacris litteris animadvertimus, quod eo die mundi creatio initium habuit, quod Spiritus Sanctus Apostolis datus sit.

Quæstio XV.

Quamobrem ad diem Dominicum alia festa Christianis accesserint.

Plures causæ, ob quas ad diem Dominicum alia festa instituta sunt

Alios autem dies festos ab Ecclesiæ initio et consequentibus deinde temporibus Apostoli et sancti Patres nostri instituerunt, ut pie et sancte Dei beneficiorum memoriam coleremus. Inter eos autem celeberrimi habentur illi dies, qui ob redemptionis nostræ mysteria religioni consecrati sunt, deinde, qui sanctissimæ Virgini Matri, tum vero Apostolis ac Martyribus ceterisque Sanctis, cum Christo regnantibus, dicantur; in quorum victoria Dei bonitas et potentia laudatur, ipsis debiti honores tribuuntur; atque ad eorum imitationem fidelis populus incitatur.

1) Is. 35, 8. 9. 2) Hebr. 4, 11.

Quæstio XVI.

Quomodo ex hoc praecepto ad otium fugiendum incitentur.

Christianis prætextu sabbati non est otiandum.

I. Et quoniam ad hoc præceptum servandum magnam vim ea ipsius pars habet, quæ illis verbis expressa est: „Sex diebus operaberis; septimus autem dies Sabbatum Dei est“: Parochus debet illam partem diligenter explicare. Etenim ex his verbis colligi potest, fideles hortandos esse, ne otiosi et desides vitam traducant, sed potius, Apostolicæ vocis memores, negotium suum quisque agat, et operetur manibus suis;[1]) sicut ab eo præceptum fuerat.

Sex dies negotiis externis deputantur, ut septimus integer Domino concedatur.

II. Praeterea hoc præcepto illud Dominus jubet, ut sex ipsis diebus opera nostra efficiamus; ne aliquid eorum, quæ aliis hebdomadae diebus fieri agive oporteat, in diem festum rejiciatur, atque ita animus a rerum divinarum cura studioque avocetur.

Quæstio XVII.

Quid maxime diebus festis agere sit prohibitum.

Cur Deus externa omnia opera die festo prohibuerit.

Tertia deinde præcepti pars explicanda est, quæ quodammodo describit, qua ratione Sabbati diem colere debeamus; praecipue autem explicat, quid illo die facere prohibemur. Quare inquit Dominus: „Non facies omne opus in eo tu, et filius tuus, et filia tua, servus tuus et ancilla tua, jumentum tuum, et advena, qui est intra portas tuas.“ Quibus verbis ad id primum instituimur, ut, quæcunque divinum cultum impedire possunt, omnino vitemus. Facile enim perspici potest, omne servilis operis genus prohiberi, non quidem ea re, quod sua natura aut turpe aut malum sit, sed quoniam mentem nostram a divino cultu, qui finis præcepti est, abstrahit; quo magis peccata fidelibus vitanda sunt, quæ non solum animum a divinarum rerum studio avocant, sed nos a Dei amore prorsus sejungunt.

Quæstio XVIII.

Externæ actiones, quæ ad Dei cultum referuntur, Sabbato non interdicuntur.

Non tamen eæ actiones neque ea opera vetantur, quæ ad divinum cultum attinent, etiamsi servilia sint; ut altare instruere, templa alicujus festi diei causa ornare, et reliqua hujus generis. Ideoque a Domino dictum est; „Saccrdotes in templo Sabbatum violare, et sine crimine esse“.[2])

[1]) 1 Thess. 4, 11. [2]) Matth. 12, 5.

Quæstio XIX.

Quædam etiam servilia opera ob necessitatem diebus festis conceduntur.

Sed neque earum rerum opera hac lege prohiberi existimandum est, quorum jactura facienda sit, si die festo praetermittantur, quemadmodum sacris etiam Canonibus permissum est. Multa alia Dominus in Evangelio festis diebus fieri posse declaravit, quæ facile Parochus apud sanctos Matthæum et Joannem observabit.

Quæstio XX.

Cur jumenta quiescere Dominus voluerit.

Servi et ancillæ dio festo non sunt a cultu Dei avocandi.

Sed ut nulla res praetermitteretur, cujus actione hic Sabbati cultus impediretur, facta est jumenti mentio; quo animalium genere impediuntur homines, quo minus Sabbatum diem colant. Si enim die Sabbati alicui operis actioni jumenti usus destinatur, necessaria est etiam ad id hominis opera, qui jumentum agat; itaque solum per se opus facere non potest, sed hominem, qui illud molitur, adjuvat. Eo autem die nemini opus facere licet, ergo neque jumentis, quorum opera ad id homines utuntur. Itaque hujus præcepti lex eo etiam spectat, ut, si jumentorum laboribus homines parcere Deus vult, eo certe magis ipsi cavere debeant, ne inhumani sint in eos, quorum opera atque industria utuntur.

Quæstio XXI.

Quibus præcipuo in operibus Christiani diebus festis se exercere debeant.

Pœnitentiæ et Eucharistiæ Sacramentum diebus festis frequentandum.

I. Neque vero Parochus illud prætermittere debet, ut diligenter doceat, quibus in operibus atque actionibus Christiani homines diebus festis exercere se debeant. Ulæ vero ejusmodi sunt, ut ad Dei templum accedamus, eoque loco sincera piaque animi attentione sacrosanctæ Missæ sacrificio intersimus, divina Ecclesiæ Sacramenta, quæ ad salutem nostram instituta sunt, ad animæ vulnerum curationem crebro adhibeamus. Nihil vero est, quod opportunius aut melius Christianis hominibus fieri possit, quam si peccata sua Sacerdotibus sæpe confiteantur; ad quam rem perficiendam poterit Parochus populum adhortari, sumpta hujus probandae rei ratione et copia ex iis, quæ de pœnitentiæ Sacramento suo loco tradita ac præcepta sunt. Neque solum ad hoc Sacramentum populum excitabit, sed sedulo etiam atque etiam ad illud adhortabitur, ut sacrosanctum Eucharistiæ Sacramentum crebro percipiant.

Concio frequentanda.

II. Attente præterea diligenterque sacra concio fidelibus audienda est; nihil enim minus ferendum est, neque tam profecto indignum, quam Christi verba contemnere, aut negligenter audire. Exercitatio item atque studium fidelium in precibus divinisque laudibus frequens esse debet; præcipuaque ejusdem cura, ut quæ ad Christian··» vitæ institutionem pertinent, ea diligenter addiscat, seduloque se exerceat in iis officiis, quæ pietatem continent, pauperibus et egenis eleemosynam tribuendo, ægros homines visitando, mœrentes, quique dolore afflicti jacent, pie consolando. Nam, ut est apud S. Jacobum, „Religio munda et immaculata apud Ileum et Patrem hæc est: visitare pupillos et viduas in tribulatione eorum.|*x) Ex his, quæ dicta sunt, facile erit colligere, quæ contra hujus præcepti regulam committuntur.

Quæstio XXΠ.

Cur necesse fuerit certos quosdam dies divino cultui deputare.

Quæ hoc præepto prohibeantur.

Parochi vero officium in eo item esse debet, ut certos quosdam locos in promptu habeat, unde rationes atque argumenta sumat, quibus populo illud maxime persuadeatur, ut hujus præcepti legem summo studio accurataque diligentia servet. Ad hoc plurimum valet, ut populus scilicet intelligat, ac plane perspiciat, quam justum et rationi consentaneum sit, nos certos quosdam dies habere, quos totos divino cultui tribuamus, Dominumque nostrum, a quo summa et innumerabilia beneficia accepimus, agnoscamus, colamus, et veneremur. Si enim jussisset nos quotidie sibi religionis cultum tribuere, nonne pro suis erga nos beneficiis, quæ maxima et infinita sunt, omnis opera danda esset, ut prompto alacrique animo ejus dicto audientes essemus? nunc vero paucis ad ejus cultum institutis diebus, non est, cur nos négligentes, atque difficiles in ejus officii functione simus, quod sine gravissima culpa prætermïttere non possumus.

Quæstio XXIII.

Quæ utilitas ad eos redeat, qui sedulo huic præepto obtemperaverint.

Demonstret deinde Parochus, quanta hujus præcepti virtus sit, quum ii, qui illud recte servaverint, in conspectu Dei esse, cum coque colloqui videantur. Nam et precibus faciendis, Dei majestatem contemplamur, et cum eo colloquimur et concionatoribus audiendis, Dei vocem accipimus, quæ ad aures nostras eorum opera pervenit, qui de rebus divinis pie sancteque concionautur; tum in altaris sacrificio præsentem Christum Dominum adoramus. Et his quidem bonis illi maxime fruuntur, qui hoc præceptum servant diligenter.

') Jac. 1, 27.

Quæstio XXIV.

Quid contra de illis sentiendum sit, qui hanc legem omnino neglexerint.

Hujus praecepti transgressores quam sint infelices.

Qui vero hanc legem omnino negligunt, ii quum Deo et Ecclesiæ non obediant, neque ejus praeceptum audiant, et Dei, et sanctarum legum hostes sunt; quod animadverti potest ex eo, quod praeceptum hoc ejusmodi est: ut nullo labore servari queat. Quum enim Deus non labores nobis imponat, quos vel difficillimos ejus causa suscipere deberemus, sed quietos illis diebus festis, a terrenis curis liberos esse jubeat: magnæ temeritatis indicium est, hujus praecepti legem recusare. Exemplo nobis esse debent supplicia, quæ de illis Deus sumpsit, qui illud violarunt, ut ex libro Numerorum licet intelligere.1) Ne igitur in hanc Dei offensionem incidamus, operæ pretium erit, sæpe illud verbum, „Memento“, cogitatione repetere, magnasque illas utilitates et commoda sibi ante oculos proponere, quæ ex festorum dierum cultu percipi, supra declaratum est; et multa alia ad id genus pertinentia, quæ bonus et diligens Pastor, ut occasionis ratio postulabit, copiose lateque persequi poterit.

CAPUT V.

De quarto præcepto.

Honora patrem tuum et matrem tuam, ut sis longævns super terram, quam Dominus Deus tuus dabit tibi.

Quæstio I.

Quæ sit hujus præcepti dignitas, et quomodo cum superioribus conveniat.

Signum dilectionis Dei ex dilectione parentum elucet.

I. Quum in superioribus præceptis summa sit vis et dignitas, merito, quæ nunc persequimur, quia maxime necessaria sunt, proximum locum obtinent. Nam illa finem, qui Deus est, continuo spectant, hæc nos ad proximi caritatem erudiunt, etsi longius progressa, ad Deum, id est, illud extremum, cujus gratia proximum ipsum diligimus, perducunt. Quamobrem Christus Dominus praecepta illa duo de diligendo Deo et proximo, similia inter se esse dixit.2) Hic autem locus dici vix potest, quantas habeat utilitates, quum et suos fructus ferat uberes illos quidem ac præstantes, et sit tanquam signum, ex quo primi præcepti obedientia et cultus elucet. „Qui non diligit," inquit divus Joannes, „fratrem suum,

1) Num. 15, 35. 2) Matth. 22, 39. Mare. 12, 31.

quem videt: Deum, quem non videt, quomodo potest diligere?'[1]) Ad eundem modum, si parentes, quos secundum Deum diligere debemus, non veneramur et colimus, quum nobis in conspectu fere semper sint: Deo, summo parenti et optimo, qui nullum sub aspectum cadit, quem honorem, quem cultum tribuemus? Ex quo perspicuum est, utraque præcepta inter se congruere.

Parentis nomen quum late pateat, fit, ut istud praeceptum ad pluros extendatur.

II. Hujus autem præcepti usus latissime patet: nam præter cos, qui nos genuerunt, multi præterea sunt, quos in parentum loco colere debemus, vel potestatis, vel dignitatis, vel utilitatis, vel præstantis alicujus muneris et officii nomine. Parentum præterea majorunique omnium laborem levat. Quum enim id imprimis curent, ut quos habent in sua potestate, ii recte et divinæ legi convenienter vivant: erit hæc cura perfacilis, si omnes intelligant, Deo auctore et monitore, summum honorem parentibus tribui oportere; quod ut præstare possimus, necesse est, nosse quandam differentiam, quæ est inter præcepta primæ et secundæ tabulæ.

Primæ et secundæ tabulæ differentia latius exponitur.

III. Ergo hæc primum a Parocho sunt explicanda; idque imprimis moneat, divina Decalogi præcepta fuisse in duabus tabulis incisa; in quarum altera, quemadmodum a sanctis Patribus accepimus, tria illa continebantur, quæ jam sunt exposita, reliqua vero in alteram tabulam erant inclusa. Atque hæc nobis perapposita fuit descriptio, ut prseceptorum rationem ordo ipse distingueret; nam quidquid in sacris litteris divina lege jubetur aut vetatur, id duorum generum oritur ex altero; aut enim erga Deum aut erga homines caritas in omni officio spectatur.

Omnia præcepta Scripturis comprehensa, vel ad caritatem Dei, vel ad caritatem proximi spectant.

IV. Et quidem caritatem in Deum superiora tria præcepta docent, quod vero ad hominum conjunctionem et societatem pertinet, id reliquis septem præceptis continetur. Quocirca non sine causa ejusmodi est facta distinctio, ut alia ad priorem, alia ad alteram tabulam præcepta referantur. Nam superioribus tribus præceptis, de quibus dictum est, quasi subjecta materies, quam tractent, est Deus, id est, summum bonum: ceteris vero proximi bonum. Illis summus, his proximus amor est propositus; illa finem, hæc autem ea, quæ ad finem referuntur, spectant.

Quo respicere debeat parentum amor.

V. Præterea caritas Dei ex ipso pendet; Deus enim per se,

') 1 Joan. 4, 20.

non alterius rei causa, sumine diligendus est; caritas autem proximi a caritate Dei ortum habet, atque ad eam tanquam ad certam regulam dirigenda est. Nam si parentes caros habemus, si dominis paremus, si dignitate antecedentes reveremur; id ea re maxime faciendum est, quod eorum procreator est Deus, eosque aliis præesse voluit, quorum opera ceteros homines regit ac tuetur; qui quum nobis auctor sit, ut ejusmodi personas vereamur, idcirco id præstarc debemus, quia a Deo hoc ipso honore dignantur·. Ex quo fit, ut honor, quem parentibus habemus, Deo potius, quam hominibus haberi videatur. Sic enim apud sanctum Matthæum est, quum de observantia in superiores agitur: „Qui recipit vos, me recipit 1) et Apostolus, in epistola ad Ephesios, servos instituens, „Servi“, inquit, „obedite dominis carnalibus cum timore et tremore, in simplicitate cordis vestri, sicut Christo: non ad oculum servientes, quasi hominibus placentes, sed ut servi Christi 2) Accedit, quod Deo nullus honor, nulla pietas, nullus cultus satis digne tribuitur, in quem amor augeri infinite potest, proptereaque nostra erga illum caritas in dies fiat ardentior necesse est. Quem, ejus jussu,3) ex toto corde, ex tota anima, ex totis viribus amare debemus. At caritas, qua proximum complectimur, suis finibus circumscribitur; jubet enim Dominus proximos diligere sicut nos ipsos.4) Quod si quis hos fines egressus fuerit, ita ut parem Deo et proximis amorem tribuat: is maximum scelus admittit. „Si quis venit ad me", inquit Dominus, „et non odit patrem suum, et matrem, et uxorem, et filios, et fratres, et sorores, adhuc autem et animam suam, non potest meus esse discipulus";5) in quam sententiam item dictum est: „Sine, ut mortui sepeliant mortuos suos 6) quum quidam primum humare patrem vellet, postea Christum sequi: cujus rei dilucidior illa apud S. Matthæum explicatio est: „Qui amat patrem aut matrem plus quam me, non est me dignus ')

Quæstio II.

Quo modo parentes sint amandi: quaque ex causa illis subinde non obtemperandum sit.

Parentibus iniqua praecipientibus non est obtemperandum.

Nec tamen ulla dubitatio est, quin parentes vehementer amandi observaudique sint; sed ad pietatem imprimis necessarium est, Deo, qui parens et effector est omnium, præcipuum honorem et cultum tribui; ideoque mortales parentes amari, ut ad coelestem sempiternuinque patrem tota amoris vis referatur. Quod si interdum parentum jussa Dei præceptis repugnent: non dubium est, quin liberi parentum cupiditati Dei voluntatem anteferre debeant,

') Mattb. 10. 40. ') Eph. 6, 5. 6. 3) Deut. 6, 5. Luc. 10, 27. 4) Mattb. 22, 39. ') Luc. 14, 26. e) Luc. 9, 60. ') Mattb. 10, 37.

divinæ illius sententiæ memores: „Obedire oportet Deo magis, quam hominibus".[1])

Quæstio III.

Quid in hoc præcepto proprie honorandi vox denotet.

Honorare quam vim habeat apud Scripturas.

Quibus rebus expositis, Parochus verba præcepti interpretabitur, atque illud primum, „honorare" quid sit. Est enim de aliquo honorifice sentire, et quæ illius sunt, maximi putare omnia. Huic autem honori hæc omnia conjuncta sunt: amor, observantia, obedientia et cultus. Scite autem in lege posita est honoris vox, non amoris aut metus, etiamsi valde amandi ac metuendi parentes sint; etenim qui amat, non semper observat et veneratur; qui metuit, non semper diligit: quem vero aliquis ex animo honorat, item amat et veretur. Hæc quum Parochus explicai'it, tum aget de patribus, quique sint ii, qui vocentur hoc nomine.

Quæstio IV.

Quinam patris nomine hic inteiligantur.

De amplitudine vocabuli patris. Primo dicuntur patres secundum carnem.

I. Nam etsi de iis præcipue patribus lex loquitur, ex quibus generati sumus, tamen ad alios quoque pertinet hoc nomen, quos etiam complecti lex videtur; quemadmodum ex pluribus divinæ Scripturæ locis facile colligimus.

Secundo, Ecclesiæ Præsides et Sacerdotes.

II. Præter illos igitur, qui nos procrearunt, patrum genera item alia sunt in sacris litteris, quod antea attigimus; quibus singulis suus honor debetur. Ac primum Ecclesiæ Præsides et Pastores et Sacerdotes „Patres" dicuntur; quemadmodum ex Apostolo constat, qui ad Corinthios scribens: „Noη" inquit, „ut confundam vos, hæc scribo, sed ut filios meos carissimos moneo. Nam si decem millia pædagogorum habeatis in Christo, sed non inultos patres: nam in Christo Jesu per Evangelium ego vos genui".[2]) Et in Ecclesiastico scriptum est: „Laudemus viros gloriosos et parentes nostros in generatione sua".[3])

Tertio, Magistratus.

IΠ. Deinde ii, quibus aut imperium, aut magistratus, aut potestas commissa est, qui rempublicam gubernant, „patres" appellantur. Sic Naaman a famulis „pater" vocabatur.[4])

Quarto, tutores, curatores, pædagogi et magistri.

IV. Præterea „patres" eos dicimus, quorum procurationi,

[1]) Act. 5, 29. [2]) 1 Cor. 4, 14. [3]) Eccl. 44, 1. [4]) 4 Rcg. 5, 13.

fidei, probitati, sapientiæque alii commendantur; cujusmodi sunt tutores et curatores, pædagogi et magistri. Quare Eliam et Elisæum filii Prophetarum „patrem“ vocabant.[1])

Quinto, grandævi.

V. Postremo „patres“ dicimus senes, et ætate confectos, quos etiam vereri debemus. Atque hoc in Parochi præceptis maximum sit, ut doceat, patres, cujusque sint generis, præsertim vero eos, ex quibus nati sumus, a nobis honorandos, de quibus divina lex praecipue loquitur.

Quæstio V.

Cur parentibus secundum carnem Christianorum filii præcipuum honorem impendere debeant.

Patres secundum carnem sunt Dei immortalis simulacra.

Sunt enim immortalis Dei quasi quædam simulacra, in iisque ortus nostri imaginem intuemur; ab iis vita nobis data est; iis Deus usus est, uti nobis animum mentemque impertiret; ab iis ad Sacramenta deducti, ad religionem, ad humanum cultum civilemque instituti, ad morum integritatem et sanctitatem eruditi sumus. Doceat vero Parochus, merito nomen „matris“ in hoc praecepto expressum, ut ejus beneficia et merita erga nos consideremus; quanta cura et sollicitudine nos in utero gesserit, quanto cum labore et dolore pepererit et educarit.

Quæstio VI.

Quibus rationibus honore afficiantur carnales parentes.

Octo modi, quibus parentes debent honorari.

Porro ita observandi parentes sunt, ut, quem eis tribuimus, honor, ex amore atque intimo animi sensu depromptus videatur; quibus hoc officium debetur maxime, quum erga nos sint ita allecti, nullum ut laborem, nullam contentionem, nulla pericula nostra causa refugiant, nihilque illis accidere possit jucundius, quam ut filiis caros se esse sentiant, quos maxime diligunt. Joseph quum in Ægypto honore et amplitudine Regi esset proximus, patrem, qui in Ægyptnm venerat,[2]) honorifice excepit, et Salomon, matri advenienti assurrexit, eamque veneratus regio in solio ad dexteram collocavit.[3]) Alia præterea sunt honoris officia, quæ in parentes conferri debent. Nam cos tum etiam honoramus, quum a Deo suppliciter petimus, ut iisdem bene et feliciter omnia eveniant; ut in maxima gratia et honore sint apud homines; ut ipsi Deo, ac Sanctis, qui in coelis sunt, commendatissimi sint. Item parentes honoramus, quum nostras rationes ad eorum arbitrium voluntatemque conferimus; cujus rei suasor Salomon: „Audi“, inquit „fili mi,

') 4 Reg. 2, 12; 13, 14. 2) Gen. 46, 29. ») 3 Reg. 2, 19.

disciplinam patris tui, et ne dimittas legem matris tuae; ut addatur gratia capiti tuo, et torques collo tuo".[1] Cujusmodi sunt etiam I). Pauli cohortationes: «Filii, obedite parentibus vestris in Domino; hoc enim justum est".[2] Item, «Filii, obedito parentibus per omnia; hoc enim placitum est in Domino".[3] Et sanctissimorum hominum exemplis confirmatur. Etenim Isaac, quum a patre ad sacrificium vinciretur, modeste ac sine recusatione paruit;[4] et Itechabitæ, ne a patris consilio unquam discreparent, vino se in perpetuum abstinuerunt.[5] Item parentes honoramus, (pium eorum recte facta moresque imitamur. Iis enim plurimum tribuere videmur, quorum esse volumus quam simillimi. Item parentes honoramus, quorum consilia non modo exquirimus, verum etiam sequimur. Item, quibus subvenimus ea impertientes, quæ victus cultusque desiderat; quod Christi testimonio comprobatur, qui Pharisæorum impietatem redarguens: „Quare et vos", ait, «transgredimini mandatum Dei, propter traditionem vestram? Nam Dens dixit: Honora patrem et matrem; et, qui maledixerit patri vel matri, morte moriatur. Vos autem dicitis: Quicunque dixerit patri vel matri: munus quodcunque est ex me, tibi proderit, et non honorificabit patrem suum, aut matrem suam: et irritum fecistis mandatum Dei propter traditionem vestram".[6] Et honoris quidem officia parentibus tribuere semper debemus, sed tum maxime, quum periculose ægrotant; danda enim opera est, ne quid praetermittant, quod vel ad peccatorum confessionem attinet, vel ad reliqua Sacramenta, quæ a Christianis hominibus percipi debent, quum mors appropinquat; idque nobis curae sit, ut pii religiosique homines eos crebro intervisant, qui vel imbecillos confirment, et consilio juvent, vel optime animatos ad spem erigant immortalitatis; ut, quum mentem a rebus humanis cxcitarint, totam conjiciant in Deum. Sic fiet, ut fidei, spei et caritatis beatissimo comitatu, ac religionis præsidio muniti, mortem non modo non pertimescendam, quum necessaria sit, sed quum aditum ad aeternitatem expediat, etiam appetendam censeant. Postremo vel mortuis parentibus honor tribuitur, si iis funus facimus, si exsequias cohonestamus, si honorem sepulturae impertimus, si justa et sacrificia anniversaria curamus, si, quæ ab iis legata sunt, diligenter persolvimus.

Quæstio VH.

Quo pacto Episcopi et Sacerdotes sint honorandi.

Patres honore et officio, item Episcopi, Pastores et Sacerdotes sunt afficiendi.

Honorandi autem sunt non modo ii, ex quibus nati sumus,

[1] Prov. 1, 8. 9. [2] Eph. 6, 1. [3] Coi. 3, 20. [4] Gen. 22. 9. [5] Jerem. 35, 6—10. [6] Matth. 15, 3 seq.

verum etiam alii, qui Patres appellantur, ut Episcopi et Sacerdotes, ut Reges, ut Principes, ut Magistratus, ut Tutores, ut Curatores, ut Magistri, ut pædagogi, ut Senes et ceteri ejusmodi; digni enim sunt, qui ex caritate, ex obedientia, ex ope nostra fructus percipiant; sed alius alio magis. De Episcopis et aliis Pastoribus ita scriptum est:1) „Qui bene præsunt Presbyteri, duplici honore digni habeantur; maxime qui laborant in verbo et doctrina". Jam vero, quanti erga Apostolum amoris documenta Galatæ dederunt! quibus is preciarum illud benevolentiæ testimonium tribuit: „Testimonium enim perhibeo vobis, quia, si fieri posset, oculos vestros eruissetis, et dedissetis mihi".) Quin etiam Sacerdotibus ea suppeditanda sunt, quæ ad vitæ usus necessarios requiruntur. Quare Apostolus, „Quis“, inquit, ,.militat suis stipendiis unquam?"3) Et in Ecclesiastico scriptum est: Honorifica Sacerdotes, et propurga te cum brachiis: da illis partem, sicut mandatum est tibi, primitiarum et purgationis".1) Illis etiam obtemperandum esse docet Apostolus: „Obedite“, inquit, „prepositis vestris, et subjacete eis: ipsi enim pervigilant, quasi rationem pro animabus vestris reddituri".5) Quin potius a Christo Domino præceptum est, ut vel improbis Pastoribus obtemperemus, quum dicat: „Super Cathedram Moysi sederunt Scribæ et Pharisæi. Omnia ergo, quæcunque dixerint vobis, servate et facite: secundum opera vero eorum nolite facere; dicunt enim, et non faciunt".B)

Quæstio VIII.

Magistratibus politicis honor deferendus ostenditur.

Magistratus politici.

I. Idem de Regibus, de Principibus, de Magistratibus et reliquis, quorum potestati subjicimur, dicendum est. Iis vero quod honoris, cultus, observantiæ genus tribuendum sit, Apostolus ad Romanos7) late explicat; pro quibus etiam orandum esse monet.8) Et divus Petrus: „Subjecti“, inquit, „estote omni humanæ creature propter Deum; sive Regi, quasi praecellenti; sive ducibus tamquam ab eo missis".9) Nam si quem eis cultum tribuimus, is ad Deum refertur; habet enim venerationem hominum excellens dignitatis gradus, quia divinæ potestatis est instar: in quo etiam Dei providentiam veneramur, qui publici muneris procurationem eis attribuit, quibusque utitur tanquam potestatis suæ ministris.

Improbis etiam Magistratibus honor est deferendus.

II. Nec enim hominum improbitatem aut nequitiam, si tales sunt Magistratus, sed divinam auctoritatem, quæ in illis est, reveremur, ut, quod permirum fortasse videatur, quamvis in nos sint

∎) 1 Tim. 5, 17. 2) Gal. 4, 15. 3) 1 Cor. 9, 7. 4) Eccli. 7, 33. 6) Hebr. 13, 17. ·) Matth. 23, 2. 3. Rom. 13. 8) 1 Tim. 2, 2. 9) 1 Petr. 2, 13.

inimico infensoque animo, quamvis implacabiles, tamen non satis •ligna causa sit, cur eos non perofficiose observemus. Nam et Davidis magna in Saulem officia exstiterunt, quum ei tamen esset offensior; quod innuit illis verbis: „Cum iis, qui oderunt pacem, eram pacificus|'.1) At vero si quid improbe, si quid inique imperent, quum id uon ex potestate, sed ex injustitia, atque animi perversitate agant, omnino non sunt audiendi, übi hæc Parochus singillatim exposuerit, deinceps consideret, quodnam præmium, quamque consentaneum iis propositum sit, qui divino huic præcepto obediunt.

Quæstio IX.

Quod præmium obedieutiæ in parentes divinitus sit propositum.

Utriusque vitæ felix usus promittitur.

Nam in eo fructus est maximus, ut diu vivant; propterea quod digni sunt, qui beneficio quam diutissime perfruantur, cujus memoriam perpetuo conservant. Quum igitur, qui parentes colunt, iis gratiam referant, a quibus lucis et vitæ usuram habent: jure et merito vitam ad summam senectutem perducunt. Tum adjungenda est divinæ promissionis illustris explanatio; neque enim solum sempiternæ ac beatæ, sed hujus etiam, quam in terris agimus, vitæ usus promittitur; cujus sententiae interpres est D. Paulus, quum inquit: „Pietas ad omnia utilis est, promissionem habens vitæ, quæ nunc est, et futuræ".8)

Quæstio X.

Diuturnæ vitæ promissio quanti hic facienda sit.

Præniimn hic promissum nou tam in diuturnitate, quam in incolumitate vitæ est repositum.

Nec vero hæc merces aut exigua est, aut contemnenda, etiamsi sanctissimis viris, ut Job, ut Davidi, ut Paulo, mors fuerit optabilis^ et ærumnosis ac miseris hominibus vitæ propagatio sit injucunda; nam illorum verborum adjunctio, „Quam Dominus Deus tuus dabit iibi“, non modo temporis diuturnitatem ad vivendum, sed otium, quietem, incolumitatem ad bene vivendum pollicetur. Nam in Deuteronomio3) non solum inquit: ,,üt longo vivas tempore", sed illud etiam addit; „ut bene sit tibi", quod deinde ab Apostolo repetitum est.

Quæstio XI.

Quo modo, qui parentes honorant, etiamsi cito moriuntur, hujus præcepti præmium capiant.

Quum boni viri immatura morte tolluntur, superstitibus supervenire soleut plagæ. Ingrati filii graviter puniendi.

Hæc autem bona eis suppetere dicimus, quorum pietati Deus

') Ps. 119, 6. ²) 1 Tim. 4, 8. 3) Deut. 5, 16. 4) Eph. 6, 3.

gratiam referat. Aliter enim divini promissi fides et constantia non erit, quum interdum, qui majorem pietatem parentibus praestiterunt, iis vita brevior sit; quibus id quidem contingit, vel quod iis optime consulitur, qui prius vita excedunt, quam a virtutis et officii religione discedunt; rapiuntur enim, ne malitia mutet intellectum eorum, aut ne fictio decipiat animam illorum,[1] vel quia dum pernicies et rerum omnium perturbatio impendet, e corporibus evocantur, ut communium temporum acerbitatem evadant. „A facie enim malitiae", inquit Propheta, „collectus est justus";[2] quod fit, ne eorum aut virtus aut salus periclitetur, quum a mortalibus flagitioruin pœnas repetit Deus; vel ne tristissimis temporibus, ex propinquorum amicorumque calamitatibus acerbissimos luctus sentiant. Quare metuendum est majorem in modum, quum viris bonis immatura mors accidit.

Quæstio XII.

Quibus pœnis ii afficiantur, qui hujus præcepti prævaricatores exsistunt.

Ex sacris Voluminibus id maxime intclligi potest.

Ac quemadmodum iis, qui grati in parentes sunt, officii merces et fructus est a Deo propositus: sic ingrati et impii filii gravissimis poenis reservantur. Scriptum est enim: ,.Qui maledixerit patri suo, vel matri, morte moriatur".[3] Et, „Qui affligit patrem, et fugit matrem, ignominiosus est et infelix".[4] Et, „Qui maledicit patri suo, et matri, exstinguetur lucerna ejus in mediis tenebris".[5] Et, „Oculum, qui subsannat patrem, et qui despicit partum matris suæ, effodiant eum corvi de torrentibus, et comedant eum filii Aquilæ". Qui parentibus injuriam intulerunt, multos fuisse legimus, in quibus ulciscendis Dei iracundia exarsit. Non enim Davidcm inultum reliquit, sed sceleri debitas pœnas dedit Absalon, quem ob ejus scelus, tribus hastis transfixum punivit.[7] De iis vero, qui Sacerdotibus non obtemperant, scriptum est: „Qui superbient, nolens obedire Sacerdotis imperio, qui eo tempore ministrat Domino Deo tuo, et decreto judicis, morietur homo ille".[8]

Quæstio XIII.

Quibus potissimum rationibus parentes se dignos honore illo divinitus praescripto reddere possint.

Quod sit parentum in filios officium.

1. Et quemadmodum divina lege sancitum est, ut parentibus

[1]) Sap. 4, 11. [2]) Is. 57, 1. [3]) Exod. 21, 17. [4]) Prov. 19, 26. [5]) Ibid. 20. 20. [6]) Ibid. 30, 17. [7]) 2 Reg. 18, 14. [8]) Deut. 17. 12.

iilii honorem habeant, ut pareant, ut obsequantur: sic parentum propria ofticia sunt atque munera, ut sanctissimis disciplinis ac moribus filios imbuant, iisque optima dent vivendi præcepta; ut ad religionem instructi et parati, Deum sancte inviolateque venerentur; quod a parentibus Susannæ factum esse legimus.1)

Tria parentibus in educatione liberorum vitanda.

II. Itaque Sacerdos parentes commoneat, ut se liberis magistros praebeant virtutis, æquitatis, continentiae, modestiae et sanctitatis: triaque præsertim declinent, in quibus sæpe offendere consueverunt; primum ne quid acerbius in liberos aut loquantur aut statuant; quod Apostolus in epistola ad Colossenses ita præcipit: „Patres, nolite ad indignationem provocare filios vestros, ut non pusillo animo fiant"2); nam periculum est, ne fracto abjectoque animo sint, dum omnia timent. Quare illud præcipiat, ut nimiam severitatem effugiant, malintque liberos corrigere, quam ulcisci. Deinde, si qua culpa commissa est, quum necessaria sit castigatio et objurgatio, ne quid liberis per indulgentiam dissolute remittant; sæpe enim filii parentum nimia lenitate et facilitate depravantur. Quamobrem a dissoluta indulgentia deterreat exemplo Holi, summi Sacerdotis,3) qui, quod in liberos indulgentior fuerat, maximo supplicio est affectus.

Præpostera parentum cura.

III. Postremo, ne, quod foedissimum est, in filiorum educatione ac doctrina præpostera consilia ineant; etenim permulti in hac una cogitatione curaque versantur, ut opes, ut pecunias, ut lautum et amplum patrimonium liberis relinquant; quos non ad religionem, non ad pietatem, non ad bonarum artium disciplinam, sed ad avaritiam et ad rem familiarem augendam cohortantur; nec de filiorum existimatione et salute sunt solliciti, dummodo pecuniosi sint, et perdivites; quo quid dici aut cogitari turpius potest? Ita fit, ut ad illos non tam rerum copias, quam sua scelera et flagitia transferant; quibus tandem non ad ccelum se duces præbent, sed ad inferorum supplicia sempiterna. Sacerdos igitur optimis præccptis parentes instituat, eosque ad Tobiæ4) exemplum ac similem virtutem excitet; ut, quum filios ad Dei cultum et sanctimoniam probe erudierint, ab iis etiam amoris, et observantiæ, et obsequii uberrimos fructus capiant.

*) Dan. 13, 3. 2) Coi. 3, 21. 3) 1 Keg. *i,* 18. 4) Tob. 4.

CAPUT VI.

De quinto Præeepto.

Non occides.

Quæstio I.

Quis sit ejus doctrinæ, quæ hoc præeepto includitur, fructus et utilitas.

Hujus præcepti utilitates tres.

Magna illa, quæ pacificis hominibus proposita est, felicitas: „Quoniam filii Dei vocabuntur",[1]) Pastores maxime commovere debet·, ut præcepti hujus disciplinam fidelibus diligenter accuratequë tradant; nam ad conciliandas hominum voluntates nulla melior ratio iniri potest, quam, si ejusmodi præcepti lex recte explicata, ab omnibus ita, ut oportet, sancte servetur; quoniam tum sperare licet ut summa animi consensione conjuncti, homines concordiam et pacem maxime colant. Sed quam necesse sit, præceptum hoc explicari, ex eo perspicitur, quod immensa illa universæ terræ inundatione facta, hoc unum iu primis est, quod Deus hominibus interdixit: „Sanguinem“, inquit, „requiram animarum vestrarum de manu cunctarum bestiarum; et de manu hominis".[2]) In Evangelio etiam, quo[3]) primum veteres leges a Domino explicate sunt, iu iis hæc prima est, de qua apud sanctum [4])Matthæum ita scriptum est: „Dictuin est enim, non occides"; et reliqua, quæ hac de re, eo ipso loco, deinceps commemorantur. Fideles præterea attente libenterque præceptum hoc audire debent. Si enim ejus vis spectatur, ad vitam cuiusque tuendam valet: quoniam iis verbis, „Non occides", homicidium omnino interdictum est. Itaque singuli homines tanta cum voluptate animi illud accipere debent, perinde ac si, ira Dei proposita, gravissimisque aliis poenis, nominatim prohibitum sit, ne quis eorum lædatur. Ergo ut præceptum hoc auditu jucundum est, ita ejus peccati cautio, quod præeepto prohibetur, jucunditatem habere debet.

Quæstio II.

Quid hoc præeepto quum vetetur, tum jubeatur.

Quum autem hujus legis vim Dominus explicaret, in eo duo contineri ostendit, alterum, ne occidamus, quod a nobis fieri vetitum est; alterum, quod facere jubemur, ut concordi amicitia caritateque inimicos complectamur; pacem habeamus cum omnibus; cuncta denique incommoda patienter feramus.

*) Matth. 5, 9. '-) Gen. 9, 5. ') Sec. Fabr. Man. leg. quæ. 4) Matth. 5, 21.

Quæstio III.

Licet bestiis vesci et animalia occidero.

Quæ cædes hic non prohibeantur. Primo bestiarum.

I. In eo autem, quod cædes prohibetur, illud primum docendum est, quæ cædes sint ejusmodi, quæ hac præcepti lege non vetentur. Nam bestias occidi, prohibitum non est; quoniam si illis vesçi a Deo hominibus est concessum, fas item est illas occidi: qua de re ita sanctus Augustinus,[1] „Quum audimus, inquit, „„N'oη occides;‟‟ non accipimus hoc dictum esse de fructetis, quia nullus est iis sensus; nec de irrationabilibus animalibus, quia nulla nobis ratione sociantur‟.

Secundo, flagitiosorum. Quis hujus legis scopus.

II. Alterum permissum cædis genus est, quod ad eos Magistratus pertinet, quibus data est necis potestas, qua ex legum praescripto judicioque in facinorosos homines animadvertunt, et innocentes defendunt; quo in munere dum juste versantur, non modo ii cædis non sunt rei, sed huic divinæ legi, qua cædes vetatur, maxime obediunt. Quum enim legi huic finis is propositus sit, ut hominum vitæ salutique consulatur: Magistratuum item, qui legitimi sunt scelerum vindices, animadversiones eodem spectant, ut audacia et injuria suppliciis repressa, tuta sit hominum vita. Quare David, „In matutino‟, inquit, „interficiebam omnes peccatores terræ; ut disperderem de civitate Domini omnes operantes iniquitatem‟.[2]

Tertio belligerare licet et stragem justam facere.

III. Qua ratione ne illi quidem peccant, qui justo bello, non cupiditate aut crudelitate impulsi, sed solo publicæ utilitatis studio, vitam hostibus adimunt. Sunt præterea ejusmodi cædes, quæ nominatim jussu Dei fiunt. Levi filii non peccaverunt, qui una die tot millia hominum occiderunt; qua cæde facta, sic ad eos locutus est Moyses: «Consecrastis manus vestras hodie Domino‟.[3]

Quæstio IV.

Hujus præcepti reus nou est, qui hominem fortuito casu interimit.

Quarto, fortuita cædes culpam non habet, si in rei honestæ et licitæ occupatione ea contineatur.

I. Neque vero hujus præcepti reus est, qui non sponte, neque meditato, sed fortuito, hominem occidit; qua de re in Deuteronomii libro ita est: „Qui percusserit proximum suum nesciens, et qui heri et nudius tertius nullum contra eum odium habuisse cornpro-

[1]) Civ. Dei I, c. 20. [2]) Ps. 100, 8. [3]) Exod. 32, 29.

batur; sed abiisse cum eo simpliciter in silvam ad ligna cædenda, et in succisione lignorum securis fugerit manu, ferrumque lapsum de manubrio amicum ejus percusserit, et occiderit[1] Hæ cædes ejusmodi sunt, quæ, quia non voluntate, neque de industria inferuntur, propterea uon omnino in peccatis numerantur. Quod S. Augustini sententia comprobatur: „Absit enim“, inquit, „ut ea, quæ aut propter bonum aut licitum facimus, si quidem præter nostram voluntatem quidquam mali acciderit, nobis imputetur".[2]

Fortuita cædes duabus de causis gravem culpam habet.

II. In quo tamen duabus de causis peccari potest; altera, si quis in re injusta occupatus, hominem occiderit; exempli causa, si quis gravidam mulierem pugno vel calce percuteret, ex quo abortus sequeretur: fuisset quidem illud præter percussoris voluntatem, non tamen præter culpam, quum illi non liceret ullo modo gravidam mulierem percutere.

Quinto, qui salutis defendendæ causa omnibus circumspectis aliquem occidit, excusatur.

III. Altera, si non omnibus circumspectis, negligenter et incaute aliquem occiderit. Qua etiam ratione, si quis salutis suæ defendendæ causa, omni adhibita cautione, alterum interemerit, hac lege non teneri satis apparet. Atque hæ quidem, quas modo commemoravimus, cædes sunt, quæ hoc legis præcepto non continentur; quibus exceptis, reliquæ omnes prohibentur, sive homicidam quis spectet, sive qui occiditur, sive modos, quibus cædes fit.

Quæstio V.

Nemini licet, privata auctoritate cædem facere.

Vilissimum etiam hominem non licet ulli occidere. Nefas est sibi manus inferre.

Nam quod ad eos pertinet, qui cædem faciunt, nemo plane excipitur, non divites, non potentes homines, non domini, non parentes, sed delectu omni et discrimine remoto, occidere vetitum est omnibus. Si vero ii spectantur, qui interficiuntur, ad omnes hæc lex pertinet: nec quisquam est tam humilis, et abjectæ conditionis homo, quin legis hujus vi defendatur. Neque vero se ipsum interficere cuipiam fas est; quum vitæ suæ nemo ita potestatem habeat, ut suo arbitratu mortem sibi consciscere liceat; ideoque legis hujus verbis non ita præscriptum est: Ne alium occidas, sed simpliciter, „Ne occidas".

[1]) Deuter. 19, 4. 5. [2]) Ep. 154 ad Pub.

Quæstio VI.

Quot modis hoc præceptum violari contingat.

Nec facto, nec auxilio cædes est perpetranda. Judteorum quam stupidum fuerit de homicidio judicium.

Sin autem multiplicem cædis faciendæ modum attendimus, nemo est, qui excipiatur. Non solum enim suis cuiquam manibus, aut ferro, aut lapide, aut baculo, aut laqueo, aut veneno, vitam homini eripere non licet, sed consilio, ope, auxilio, vel alia quacunque ratione id fieri prorsus vetitum est. In quo summa tarditas stuporque Judæorum fuit, qui crederent, se hoc præceptum servare, si manus tantum a cæde abstinerent. Sed homini Christiano, qui, interprete Christo, didicit hanc legem spiritualem esse, nempe quæ non manus solum puras, sed animum etiam castum sincerumque nos habere jubet: illud non satis omnino est, quod illi satis cumulate se præstare arbitrabantur; nam ne irasci quidem cniquam licere, in Evangelio traditum est; quum dicat Dominus: ,,Ego autem dico vobis, omnis, qui irascitur fratri suo, reus erit judicio: qui autem dixerit fratri suo, raca, reus erit concilio: qui autem dixerit, fatue, reus erit gehennæ ignis" 1)

Quæstio VII.

Quo modo quis irascendo peccare, vel non peccare potest.

Ira reprehensa. Justa ira.

Ex quibus verbis perspicuum est, eum culpa non carere, qui fratri succenseat, quamvis iram animo inclusam contineat; qui vero ejus iræ significationem aliquam dederit, graviter peccare; at multo gravius, qui non vereatur dure fratrem accipere, et ei convicium facere; et quidem hoc verum est, si nulla subsit irascendi causa. Nam iræ causa, quæ a Deo legibusque conceditur, ea est, quum in eos animadvertimus, qui nostro imperio, potestatique parent, si in eis sit culpa. Christiani enim hominis ira non a carnis sensibus, sed a Spiritu Sancto proficisci debet; quum nos „templa sancti Spiritus" in quibus Jesus Christus habitet, esse conveniat.2)

Quæstio VIII.

Quo modo homines perfecte hanc legem observent, et quam multi iu eam peccent.

Multa præterea sunt a Domino tradita, quæ ad perfectam hujus legis rationem pertinent; qualia illa sunt: non resistere malo, sed: „Si quis te percusserit in dexteram maxillam tuam, præbe illi et alteram; et ei, qui vult tecum in judicio contendere et tunicam tuam tollere, dimitte ei et pallium; et quicunque te angaria-*)

*) Matth. 5, 22. 2) 2 Cor. 6, 19.

verit mille passus, vade cum illo et alia duo".[1] Ex his, quæ jam commemorata sunt, animadverti licet, quam proclives sint homines ad ea peccata, quæ hoc præcepto vetita sunt, quamve multi repedantur, qui si minus manu, animo saltem, cædis scelus committunt.

Quæstio IX.

Quantum in sacris litteris homicidium Deus detestetur.

Dc remediis homicidii et odii. Quam grave peccatum sit homicidium.

Et quoniam huic tam periculoso morbo remedia in sacris litteris adhibita sunt, Parochi est officium, ea diligenter fidelibus tradere; præcipuum autem illud est, ut intclligant, quam nefarium sit peccatum hominis cædes. Idque vel plurimis maximisque sanctarum litterarum testimoniis perspici potest. Usque enim adeo homicidium detestatur Deus in sanctis litteris, ut a bestiis hominum cædis poenam se repetiturum dicat,[2] ac belluam, quæ hominem læserit, occidi jubeat; neque aliam ob causam a sanguine hominum abhorrere voluit, nisi ut omni ratione a nefaria hominis cæde et animum et manus abstineret. Sunt enim homicidæ humani generis, atque adeo naturæ hostes acerbissimi, qui quantum in eis est, universum Dei opus evertunt, quum hominem tollant, cujus causa is omnia, quæcunque procreata sunt, se fecisse testatur; imo vero in Genesi quum prohibitum sit hominem occidi, quia illum Deus ad imaginem suam et similitudinem creavit;[3] insignem Deo injuriam is facit, quasique violentas illi manus afferre videtur, qui ejus imaginem c medio tollit. Hoc divina animi cogitatione meditatus David, gravissime dc sanguinariis hominibus conquestus est illis verbis: „Veloces pedes eorum ad effundendum sanguinem." Neque simpliciter dixit, occidunt, sed, effundunt sanguinem; quæ verba ad detestabilis illius sceleris amplificationem, immanemque illorum crudelitatem ostendendam protulit. Utque declararet inprimis, quam præcipites illi diabolico quodam impulsu ad id facinus ferantur, dixit: „Veloces pedes eorum."[1]

Quæstio X.

Quid in hoc præcepto Deus faciendum imperet.

Pax et dilectio mutua servauda.

I. Jam vero quæ in hoc præcepto servanda esse Christus Dominus jubet, eo spectant, ut pacem cum omnibus habeamus; inquit enim, quum hunc locum interpretaretur: „Si offers munus tuum ad altare, et ibi recordatus fueris, quia frater tuus habet

*) Matth. 5, 39—41. *) Genes. 9, 5. ') ib. v. 6. 4) Ps. 13, 3.

aliquid adversum te; relinque ibi munus tuum ante altare, et vade pi ius reconciliari fratri tuo, et tunc veniens offeres munus tuum,[1] et quæ sequuntur. Quæ ita a Parocho explicabuntur, ut doceat, sine ulla exceptione, omnes caritate complectendos esse; ad quam in hujus præcepti explicatione fideles, quam maxime poterit, incilabit, quod in eo proximi diligendi virtus maxime elucet.

Dilectio proximi hic praecipitur, et virtutes, quæ hanc consequuntur.

II. Quum enim odium hoc præcepto aperte vetetur, quoniam „qui fratrem suum odit, homicida est[2] certe illud consequitur, ut amoris et caritatis præceptum detur. Quumque hac lege de caritate et amore præceptum sit, tum omnium etiam illorum officiorum, atque actionum, quæ caritatem ipsam consequi solent, præcepta traduntur. «Caritas patiens est,“ inquit D. Paulus.[3]

Patientia. Beneficentia et ejus officium. Cf. cap. 9 de VIII. Præc.

III. Patientia igitur nobis præcipitur, in qua nos animas nostras possessuros esse, Salvator docet[4] Beneficentia deinde caritatis comes est et socia; quoniam caritas benigna est.[5] Benignitatis autem atque beneficientiæ virtus late patet, ejusque officium in iis rebus maxime versatur, ut pauperibus suppeditemus res necessarias, cibum esurientibus, sitientibus potum demus, nudos vestiamus; et quo quisque opis nostræ magis indiget, eo in illum plus liberalitatis conferamus.

Inimicorum dilectio.

IV. Hæc beneficentiæ et bonitatis officia, quæ per se sunt illustria, eo fiunt illustriora si inimicis præstentur; ait enim Salvator, «Diligite inimicos vestros, benefacite iis, qui oderunt vos[6]; quod etiam Apostolus monet illis verbis: „Si esurierit inimicus tuus, ciba illum: si sitit, potum da illi: hoc enim faciens, carbones ignis congeres super caput ejus. Noli vinci a malo, sed vince in bono malum[7]

Mansuetudo. Lenitas.

V. Denique si caritatis legem spectemus, quæ benigna est; omnia, quæcunque ad mansuetudinem, lenitatem aliasve id generis virtutes pertinent, officia colere et lege præscribi intelligemus.

Quæstio XI.

Qua praecipue re caritas proximi, quæ hic imperatur, elucescat.

Injuriarum oblivio.

At vero longe omnium præstantissimum officium, quod caritatis plenissimum est, in quo maxime nos exercere cfmvenit, illud est, ut injurias, quas accepimus, æquo animo remittamus atque

[1]) Matth. 5, 23. 24. [2]) 1 Joan. 3, 15. [3]) 1 Cor. 13, 4. [4]) Luc. 21, 19. [5]) 1 Cor. 13, 4. [6]) Matth. 5, 44. [7]) Rom. 12, 20. 21.

condonemus; quod ut plane efficiamus, sæpe nos divinæ litteræ, ut antea dictum est, monent atque hortantur, quum non beatos solum eos dicant, qui ita prorsus faciunt, sed erratorum etiam veniam iisdem a Deo datam affirment; qui vero hoc ipsum facere negligent, aut omnino recusant, illam non consequuntur. Sed quoniam ulciscendi libido hominum mentibus fere insita est, Parochus maximam in eo diligentiam ponat necesse est, ut injuriarum oblivisci, easque remittere Christianum hominem oportere, non doceat solum, sed penitus etiam fidelibus persuadeat. Quumque hac ipsa de re apud sacros Scriptores multa fiat mentio, eos consulat, ad refellendam illorum pertinaciam, qui in ulciscendi cupiditate animo obstinato sunt atque obfirmato. Argumenta in promptu habeat, quæ illi Patres gravissima, et ad eam rem maxime accommodata, pie adhibuerunt.

Quæstio XII.

Quibus præsertim rationibus odium reprimendum sit, inducendique sint fideles ad injuriarum oblivionem.

Prima ratio: reprimendi odii.

I. Verum hæc potissimum tria explicanda sunt. Primum est, ut, qui se injuriam accepisse putat, ei maxime persuadeatur, ilium detrimenti aut injuriæ præcipuam causam non fuisse, quem ipse ulcisci cupit. Sic admirabilis ille Job fecit, qui a Sabæis hominibus, a Chaldæis, et a dæmone graviter læsus, nulla tamen eorum habita ratione, ut vir rectus et homo admodum pius recte pieque iis verbis usus est: „Dominus dedit, Dominus abstulit.“ *)

Poenas omnes et afflictiones divinitus hominibus immitti ad certam aliquam utilitatem. Cf. Q. 8 cap. 7 dc Orat. Dom.

II. Itaque patientissimi illius viri oratione et exemplo Christiani homines sibi persuadeant, quod verissimum est, omnia, quæcunque in hac vita patimur, a Domino, qui justitiæ omnis, misericordiæque parens est et auctor, proficisci. Neque vero ille nos, quæ ejus est immensa benignitas, ut inimicos punit, sed uti filios corrigit et castigat. Nec profecto, si recte animadvertimus, in hisce rebus homines aliud omnino sunt, nisi ministri et quasi satellites Dei, et quamquam homo potest male aliquem odisse, pessimeque illi cupere, tamen, nisi permissu Dei, nocere nullo modo potest. Hac ratione adductus Joseph,2) fratrum impia consilia, sic David3) injurias sibi a Semei illatas, æquo animo tulit. Ad hanc item rem illud argumenti genus valde pertinet, quod sanctus Chrysostomus4) graviter atque erudite pertractavit: neminem scilicet nisi a se ipso lædi; nam qui se injuriose tractatos esse opinantur, si reni recta secum via reputent, component profecto, nullam se ab aliis

*) Job 1, 21. !) Gen. 45, 5. ’) 2 Rcg. 16, 10. 4) In Hom. quod nemo lædittir.

injuriam aut damnum accepisse; etsi enim, quibus ipsi læduntur, ea extrinsecus eveniunt, tamen se maxime ipsi offendunt, quum animum odio, cupiditate, invidia nefarie contaminant.

Secunda ratio, inducens ad injuriam obliviscendam.

III. Alterum est, quod duo praecipua commoda complectitur, quæ ad illos pertinent, qui pio erga Deum studio adducti, injurias libenter remittunt; quorum primum illud est, quod aliena debita remittentibus promisit Deus fore, ut ipsi etiam peccatorum veniam impetrent; ex quo promisso, quam gratum illi sit hoc pietatis officium, facile apparet. Alterum commodum est, quod nobilitatem quandam et perfectionem assequimur; quoniam condonandis injuriis quodammodo Dei similes efficimur, „qui solem suum oriri facit super bonos et malos; et pluit super justos et injustos“.[1])

Tertia ratio: Odii perversitas.

IV. Postremo explicanda sunt incommoda illa, in quæ nos tum incidimus, quum injurias, quæ nobis illatæ sunt, condonare nolumus. Itaque Parochus illis, qui sibi in animum inducere non possunt, ut inimicis ignoscant, ob oculos ponat, odium non solum peccatum grave esse, sed etiam diuturnitate peccandi gravius inhaerere; quum enim is, in cujus animo hic affectus insederit: inimici sui sanguinem sitiat, illius ulciscendi spe plenus, dies noctesque in perenni quadam mala mentis agitatione ita versatur, ut nunquam a cædis aut nefariæ alicujus rei cogitatione cessare videatur. Quo fit, ut is vel nunquam, vel maximo negotio ad id impellatur, ut aut prorsus ignoscat, aut aliqua saltem ex parte injurias remittat; quare merito vulneri comparatur, cui telum infixum hæret. Multa, præterea incommoda et peccata sunt, quæ hoc uno odii peccato, quasi vinculo quodam, juncta tenentur. Ideoque D. Joannes[2]) in hanc sententiam ita dixit: „Qui odit fratrem suum, in tenebris est, et in tenebris ambulat, et nescit quo eat; quia tenebræ obcæcaverunt oculos ejus“. Itaque sæpius labatur necesse est.

Diabolus homicidii ct odii verus parens.

V. Etenim quo pacto fieri potest, ut dicta aliquis aut facta illius probet, quem oderit? Hinc temeraria et iniqua judicia existant, iræ, invidiæ, obtrectationes, et alia ejusmodi, quibus illi quoque implicari solent, qui aut cognatione, aut amicitia juncti sunt. Itaque sæpe fit, ut ex uno peccato multa existant; neque injuria dicitur hoc peccatum esse „diaboli“, quandoquidem ipse ab initio

[1]) Matth. 5, 45. [2]) 1 Joan. 2, 11.

„homicida" fuit. Quamobrem Dei Filius, Dominus noster, Jesus Christus,[1] quum sibi mortem Pharisæi afferre cuperent, illos „a patré diabolo" genitos esse dixit.

Christi exemplum valet ad reprimendum odium.

VI. Sed præter hæc, quæ dicta sunt, unde sceleris hujus detestandi rationes peti possunt, alia quoque remedia, et ea profecto maxime opportuna, sanctarum litterarum monumentis tradita sunt. Ac primum omnium remedium et maximum est Salvatoris nostri exemplum, quod ad imitandum nobis proponere debemus. Is enim, quum ne minima quidem peccati suspicio in eum cadere posset, virgis cæsus, spinis coronatus, et cruci denique affixus, eam habuit orationem plenissimam pietatis: „Pater, dimitte illis; non enim sciunt, quid faciunt".[2] Cujus aspersionem sanguinis testatur Apostolus „melius loquentem, quam Abel".[3]

Novissimorum memoria ad odium reprimendum.

VII. Alterum autem remedium ab Ecclesiastico propositum est, ut mortem atque illum judicii diem recordemur. „Memorare", inquit ille, „novissima tua, et in æternum non peccabis;"[4] quæ sententia eodem spectat, ac si dicat: illud sæpe etiam atque etiam cogita, brevi fore, ut mortem obeas; proinde quia tali tempore tibi optatissimum erit, et maxime necessarium, summam Dei misericordiam impetrare, eam tibi ob oculos jam nunc perpetuoque proponas necesse est. Ita enim fiet, ut immanis illa ulciscendi cupiditas tibi exhauriatur, quum ad misericordiam Dei implorandam nullum aptius majusve remedium invenias, quam oblivionem injuriarum et amorem in eos, qui te, aut tuos re aut oratione violarint.

CAPUT VII.

De sexto Praecepto.

Non moechaberis.

Quæstio I.

Quo pertineat istud præceptum, quaque ratione a Parochis tractandum sit.

De adulterio recte et moderate est loquendum.

I. Quoniam viri et uxoris vinculum arctissimum est, et nihil utrique jucundius accidere potest, quam intelligere, se mutuo quodam et singulari amore diligi; contra, nihil molestius, quam sentire, a se debitum et legitimum amorem alio transferri: recte

[1]) Joan. 8, 44. [2]) Luc. 23, 34. [3]) Hebr. 12, 24. [4]) Eccli. 7, 40.

quidem atque ordine illam, quæ hominis vitam a cæde tuetur, legem hæc, quæ de mœchia sive adulterio est, consequitur, ut sanctam illam et honorabilem matrimonii conjunctionem, unde magna caritatis vis existere solet, nemo ullo adulterii scelere violare, aut dirimere audeat. Sed tamen in hac ipsa re explicanda cautus admodum sit Parochus, et prudens, et tectis verbis rem commemoret, quæ moderationem potius desiderat, quam orationis copiam. Verendum est enim, ne, dum is late atque copiose nimis explicare studet, quibus modis homines ab hujus legis praescripto discedant, in illarum rerum sermonem forte incidat, unde excitandæ libidinis potius materia, quam restinguendæ illius ratio emanare solet.

Sub præeepto negativo affirmativum iucludi.

II. Sed quoniam hoc præeepto multa continentur, quæ prætermittenda non sunt, ea suo loco explicabuntur a Parochis. Ejus igitur duplex vis est: altera, qua disertis verbis adulterium vetatur; altera, quæ eam sententiam inclusam habet, ut animi corporisqne castitatem colamus.

Quæstio II.

Quid sub nomino mœcliiæ seu adulterii hic prohibeatur.

Quid sit adulterium. Hoc præeepto omnem impuram libidinem prohiberi.

I. Ut autem ab eo, quod prohibitum est, docendi initium sumatur: Adulterium est legitimi thori injuria, sive alienus, sive proprius ille sit. Etenim si maritus cum muliere soluta rem habet, suum ipse thornm violat; si vero solutus vir alienam cognoscat uxorem, adulterii labe thorus alienus inquinatur. Hoc vero adulterii interdicto omnia prohiberi, divus Ambrosius[1] et Augustinus[2] auctores sunt, quæcunque inhonesta sunt et impudica. In hanc sententiam hæc verba accipienda esse, ex sacris litteris tum veteris tum novi Testamenti licet colligere; nam præter adulterium, alia libidinis genera apud Moysen puniuntur. Est Judæ in Genesi[3] judicium in nurum suam. Est præclara illa in Deuteronomio[4] Moysis lex, ne de filiabus Israël ulla esset meretrix. Exstat praeterea Tobiæ ad filium ejusmodi adhortatio: «Attende tibi, fili mi, ab omni fornicatione".[5] Ecclesiasticus item: «Erubescite", inquit, „a respectu mulieris fornicariae".[6] In Evangelio etiam Christus Dominus inquit, de corde exire «adulteria et fornicationes ... quæ coinquinant hominem".[7] Apostolus vero Paulus hoc vitium sæpe multis gravissimisque verbis detestatur: «Hæc est", ait, «voluntas Dei, sanctificatio vestra, ut abstineatis vos a fornicatione".[8] Et, «Fugite fornicationem".[9] Et, «ne commisceamini fornicariis."[10]

[1]) Lib. I. offic. c. 50. [2]) Sup. Exod. q. 71. [3]) Genes. 38. 24. [4]) Deuter. 23, 19. [5]) Tob. 4, 13. [6]) Ecel. 41, 21. 25. [7]) Matth. 15, 19. [8]) 1 Thess. 4, 3. [9]) 1 Cor. 6, 18. [10]) Ibid, 5, 9.

„Fornicatio autem", inquit, „et omnis immunditia, aut avaritia, nec nominetur in vobis".[1] Et, „neque fornicarii . .. neque adulteri, neque molles, neque masculorum concubitores . .. regnum Dei possidebunt".[2]

Cur Legislator omnem impuram libidinem prohibiturus peculiariter adulterii meminerit.

II. Præcipuc vero ob eam rem adulterium diserte vetitum est, quia præter turpitudinem, quæ illi cum aliis intemperanti» generibus communis est, injustitiae quoque peccatum non solum in proximum, sed etiam in civilem societatem adjunctum habet. Est illud item certum, qui se a cæterarum libidinum intemperantia non abstinet, eum ad hanc, quæ adulterii est, incontinentiam facile labi.

Voluntas pro facto hic habetur.

III. Quare hoc adulterii interdicto facile intelligimus, omne impuritatis et impudicitiæ genus, quo polluitur corpus prohiberi; immo vero omnem intimam animi libidinem hoc præcepto vetitam esse, tum ipsius legis vis significat, quam spiritualem esse constat, tum Christus Dominus docuit illis verbis: „Audistis quia dictum est antiquis: Non moechaberis. Ego autem dico vobis, quia omnis, qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, jam moechatus est eam in corde suo".[3]

Castitas unicuique pro diversitate status necessario servanda.

IV. Hæc sunt, quæ fidelibus publice tradenda duximus; si tamen ea addantur, quæ a sancta Tridentina Synodo[4] in adulteros, et eos, qui scorta et pellices alunt, decreta sunt, prætermissis multis aliis ac variis impudicitiæ et libidinis generibus, de quibus privatim unusquisque a Parocho admonendus erit ut temporis et personarum ratio postulabit. Sequitur nunc, ut ea explicentur, quæ jubendi vim habent.

Quæstio III.

Quid præter ea, quæ prohibentur, lue necessario observandum præscribatur.

Castitas in triplici genere hominum invenitur. Cone. Trident. Sess. 24 de Matrim. can. 5. Sess. 25 de reg. cap. 1. Castitatis ratio in eo consistit, ut quis a vetita libidine se purum et integrum servet.

Docendi igitur sunt fideles ac vehementer hortandi, ut pudicitiam et continentiam omni studio colant, mundentque se ab omni

[1]) Eph. 5, 3. [2]) 1 Cor. 6, 9. 10. [3]) Matth. 5, 27. 28. [4]) Sess. 24. cap. 8 de Ref.: Publice peeeantes publice pœniteant, ni episcopo aliter videatur.

inquinamento carnis et spiritus, perficientes sanctificationem in timore Dei. In primis autem admonendi sunt, quamvis castitatis virtus in eorum hominum genere magis eluceat, qui pulcherrimum illud ac plane divinum virginitatis propositum sancte et religiose colunt: tamen iis etiam convenire, vel qui cælibem vitam agunt, vel matrimonio juncti, a vetita libidine puros se et integros servant.

Quæstio IV.

Qnæ sint potissimum cogitanda volenti libidines suas edomare.

Quibus cogitationibus remedium adversus libidines sit quærendum, quamque perniciosa sit libido.

Quoniam vero multa a sanctis Patribus tradita sunt, quibus docemur domitas habere libidines, et coercere voluptates: ea Parochus studeat populo accurate exponere, atque in hac tractatione diligentissime versetur. Hæc autem ejusmodi sunt, partim quæ in cogitatione consistunt, partim quæ in actione. Quod in cogitatione remedium positum est, id in eo maxime versatur, ut intelligamus, quanta sit hujus peccati turpitudo et pernicies; qua cognita, facilior fiet ejus detestandi ratio. Perniciosum vero scelus esse, intelligi ex eo potest, quoniam propter hoc peccatum e Dei regno pelluntur atque exterminantur homines, quod malorum omnium ultimum est. Et hæc quidem calamitas omnium scelerum communis est; illud autem hujus peccati proprium, quod qui fornicantur, in sua ipsi corpora peccare dicuntur, ex sententia Apostoli ita scribentis: „Fugite fornicationem; omne peccatum, quodcunque fecerit homo, extra corpus est; qui autem fornicatur, in corpus suum peccat' [1]) Quod ob eam causam dictum est, quoniam illud injuriose tractat, quum ejus violat sanctitatem; qua de re ad Thessalonicenses ita D. Paulus: „Hæc est, inquit, „voluntas Dei, sanctificatio vestra, ut abstineatis vos a fornicatione; ut sciat unusquisque vestrum vas suum possidere in sanctificatione et honore; non in passione desiderii, sicut et Gentes, quæ ignorant Deum".[2]) Deinde id quod scelestius est, si homo Christianus meretrici turpiter se dedat, membra, quæ Christi sunt, ea meretricis facit; ita enim D. Paulus ait: „Nescitis, quoniam corpora vestra membra sunt Christi? tollens ergo membra Christi, faciam membra meretricis? absit. An nescitis, quoniam, qui adhæret meretrici, unum corpus efficitur? [3]) Est præterea homo Christianus, ut idem testatur, „templum Spiritus Sancti; [4]) quod violare, nihil aliud est, nisi nb eo Spiritum sanctum ejicere.

') 1 Cor. 6, 18. ‘) 1 Thessal. 4, 3—5. 3) 1 Cor. 6, 15. 16. ‘) v. 19.

Quæstio V.

Quibus rationibus adulterii enormitatem intelligere liceat.

Quod suum non est, alteri tradit adulter. Turpitudinis notam inurit adulterium. Lapidibus obruendi.

In adulterii autem scelere magna iuest iniquitas. Si enim, ut vult Apostolus,[1] qui matrimonio juncti sunt, ita eorum alter alterius potestati mancipatus est, ut neuter sui corporis potestatem jusque habeat, sed mutuo quodam sint inter se quasi servitutis vinculo ita devincti, ut vir ad uxoris voluntatem, contraque uxor ad viri nutum voluntatemque se accommodare debeat: certe, si alteruter corpus suum, quod est alieni juris, ab eo, cui illud adstrictum est, disjungit, is admodum iniquus est et nefarius. Et quoniam infamiæ metus, et ad ea, quæ jussa sunt, vehementer incitat homines, et a vetitis magnopere deterret: docebit Parochus, adulterium hominibus insignem turpitudinis notam inurere. Nam sacris litteris ita proditum est: „Qui adulter est, propter cordis inopiam perdet animam suam; turpitudinem et ignominiam congregat sibi, et opprobrium illius non delebitur".[2] Verum hujus sceleris magnitudo ex supplicii severitate facile perspici potest;[3] adulteri enim, lege a Domino in veteri Testamento præscripta, obruebantur lapidibus?)

Quæstio VI.

Cujusmodi poena impuras libidines fere consequi solent.

Ob libidinem integra civitas deletur. Pentapoleos regio absorbetur. Israelite in deserto trucidantur, Benjainite prope delentur.

I. Quin etiam ob unius libidinem non solum qui scelus admisit, sed universa interdum civitas, ut de Sichimitis legimus, deleta est.[8] Multa divinæ animadversionis exempla in sacris litteris prodita sunt, quæ ad deterrendos a nefaria libidine homines Parochus colligere poterit; ut Sodomæ et reliquarum finitimarum urbium interitus;[6] Israelitarum, qui fornicati sunt cum filiabus Moab in deserto, supplicium;') Benjamitarum deletio.[8]

Homines mente obcæcantur et ad omnia inepti efficiuntur.

II. Qui vero mortem effugiunt, intolerabiles tamen dolores ac poenarum cruciatus, quibus sæpe plectuntur, non effugiunt; nam mente cæci, quæ pœna gravissima est, ita fiunt, ut neque Dei, neque famæ, neque dignitatis, neque filiorum denique, vitæque suæ rationem habeant; hocque pacto adeo nequam et inutiles fiunt, ut nihil grave committi eis debeat, et ad nullum fere officii munus

*) 1 Cor. 7, 4. ') Prov. 6, 32. 3) Levit. 20, 10. 4) Joan. 8, 5. 5) Gen. 34. °) Gen. 19. ') Num. 25. 8) Judic. 20.

idonei sint. Hujus rei exempla a Davide[1]) et Salomone[2]) petere nobis licet, quorum alter postquam adulteratus est, repente sui dissimillimus, ex mitissimo crudelis exstitit, ut Uriam optime de se meritum morti obtulerit; alter quum se totum in mulierum libidinem profudisset, ita a vera Dei religione sese avertit, ut «alienos Deos sequeretur.” Aufert igitur, ut Oseas[3]) dixit, hoc peccatum cor hominis, sæpeque obcæcat. Nunc ad ea remedia veniamus, quæ in actione consistunt.

Quæstio VII.

Quibus modis homines ad libidinem incitentur, quos illi evitare præcipue debeant.

Ne violetur castitas, quanta cura adhibenda. De remediis libidinum in actione consistentibus. Otia fugienda. Crapula vitanda. Obtutus.

I. Quorum primum illud est, ut otium maxime fugiamus; in quo Sodomitae homines, ut est apud Ezechielem,[4]) quum hebescerent, in spurcissimum illud nefariæ libidinis scelus praecipites lapsi sunt. Deinde crapula magnopere est vitanda. «Saturavi eos,“ inquit Propheta, „et moechati sunt”;[5]) quoniam venter expletus et saturatus libidinem parit. Hoc ipsum illis verbis Dominus significavit: «Attendite vobis, ne forte graventur corda vestra in crapula et ebrietate”.[6]) Hoc item Apostolus: «Nolite,” inquit, «inebriari vino, in quo est luxuria”.[7]) Sed maxime animus ad libidinem oculis inflammari solet; quo pertinet illa Christi Domini sententia: „Si oculus tuus scandalizat te, erue eum et projice abs te”.[8]) Multae præterea sunt Prophetarum de eadem re voces; ut est apud Job: «Pepigi fœdus cum oculis meis, ut ne cogitarem quidem de virgine.”[9]) Sunt multa denique, ac pene innumerabilia exempla malorum, quæ ex oculorum aspectu ortum habuerunt. Sic David, sic Rex Sichem peccavit; hocque item pacto senes illi, Susannæ calumniatores, deliquerunt.[10])

Ornatus elegans et exquisitus.

II. Elegantior item ornatus, quo oculorum sensus valde excitatur, occasionem libidini non parvam sæpe præbet; ideoque Ecclesiasticus[11]) monet: «Averte faciem tuam a muliere compta.” Quum igitur mulieres in nimio ornatus studio versentur, non alienum erit, si Parochus aliquam in eo diligentiam adhibeat, ut eas interdum moneat objurgetque verbis, quæ hoc de genere gravissima Apostolus Petrus ita protulit: «Mulierum non sit extrinsecus capillatura, aut circumdatio auri, aut indumenti vestimentorum cultus”.[12]) D. Paulus item: «non in tortis,” inquit, «crinibus, aut

[1]) 2 Reg. 11. [2]) 3 Reg. 11. [3]) Os. 4, 11. [4]) Ezech. 16, 49. [5]) Jer. 5, 7. [6]) Luc. 21. 34. [7]) Eph. 5, 18. [8]) Matth. 5, 29. [9]) Job 31, 1. [10]) 2 Reg. 11. 2 Gen. 34, 2. Dan. 13, 8. [11]) Eccles. 9, 8. [12]) 1 Petr. 3, 3.

auro aut margaritis, vel veste pretiosa;" ‘) multæ enim auro et margaritis adornatæ ornamenta mentis et corporis perdiderunt.

Obscœnus sermo. Saltationes et cantus molles.

III. Hoc autem libidinis incitamentum, quod e vestium exquisito ornatu exsistere solet, alterum sequitur, quod est turpis obsccenique sermonis; nam verborum obscœnitate, quasi face quadam subjecta, adolescentum accenduntur animi. „Corrumpunt“ enim mores bonos colloquia mala",2) inquit Apostolus, hocque ipsum quum maxime efficiant delicatiores et molliores cantus ac saltationes, ab iis quoque diligenter cavendum est.

Libri obscœni, imagines fœdæ.

IV. Quo in genere numerantur item libri obscœne et amatorie scripti: qui ita vitandi sunt, ut imagines, quæ aliquam turpitudinis speciem præ se ferunt; quum ad turpes rerum illecebras, inflammandosque adolescentum animos vis in illis sit maxima. Sed Parochus inprimis curet, ut quæ de iis a sacrosancto Tridentino Concilio3) pie religioseque constituta sunt, ea sanctissime serventur.

Præcipuum adversus libidinem remedium est frequentatio sacramentorum piis precibus conjuncta.

V. Hæc vero omnia, quæ commemorata jam sunt, si magno adhibito studio curaque vitentur, omnis fere libidinis materia tollitur. Sed ad illius vim opprimendam maxime valent frequens Confessionis, et Eucharistiæ usus;4) assiduae ac piæ quidem ad Deum preces, cum eleemosynis atque jejunio conjunctae.

Castitas recte petentibus non negatur. Corpus quomodo rationis imperio subjiciendum.

VI. Est enim castitas donum Dei: quod recte petentibus non denegat; nec patitur nos tentari supra id, quod possumus. Corpus autem non jejuniis modo, et iis praesertim, quæ sancta Ecclesia instituit; sed vigiliis etiam, piis peregrinationibus, atque aliis afflictationum generibus exercendum est, sensuumque appetitiones reprimendae; in his enim, atque aliis ejusmodi rebus maxime cernitur temperantiae virtus. In quam sententiam ad Corinthios ita D. Paulus scribit: „Omnis, qui in agone contendit, ab omnibus se abstinet; et illi quidem, ut corruptibilem coronam accipiant; nos autem incorruptam";5) et paulo post: „Castigo“, inquit, „corpus meum, et in servitutem redigo; ne forte, cum aliis praedicaverim, ipse reprobus efficiar."e) Et alio loco: „Carnis curam ne feceritis in desideriis".T)

1) 1 Tim. 2, 9. 2) 1 Cor. 15, 33. ’) Sess. 25. decr. de sanet. Imag. ♦) Ed. Man. hic addit tum. s) 1 Cor. 9, 25. c) 1 Cor. 9, 27. ’) Rom. 13, 14.

CAPUT VIII.

De septimo præcepto.

Non furtum facies.

Quæstio I.

Quanta sit linjus præcepti commendatio, et cum duobus præcedentibus connexio.

Utilitas hujus doctrinae.

I. Veterem hunc Ecclesiæ morem fuisse, ut hujus præcepti vis et ratio inculcaretur auditoribus, indicat illa apud Apostolum objurgatio eorum, qui ceteros ab iis vitiis maxime deterrerent, quibus ipsi cumulati reperiebantur: ,,Qui ergo", inquit, „alium doces, te ipsum non doces, qui prædicas non furandum, furaris?"1) Quo doctrinæ bono non solum frequens illorum temporum peccatum corrigebant, sed etiam turbas ac lites sedabant, aliasque malorum causas, quæ furto commoveri solent. In iis et delictis, et delictorum incommodis atque calamitatibus quum nostra etiam hæc ætas misere versetur: ad exemplum sanctorum Patrum et Christian» discipline magistrorum, Parochi hunc urgebunt locum, et assidue ac diligenter hujus præcepti vim ac sententiam explicabunt.

Quanta Deo sit cura, ut homines tranquillam agant vitam et ab omnibus injuriis liberam. Quid septimo præcepto prohibeatur.

II. Ac primum officium et diligentiam suam conferent ad declarandum Dei infinitum amorem erga genus humanum; qui non modo illis duobus interdictis, „Non occides . .. Non moechaberis", quasi præsidiis et vitam corpusque nostrum, et famam, existimationemque tueatur: sed etiam hoc præcepto, „Non furtum facies", tanquam custodia quadam externas res ac facultates muniat atque defendat. Quam enim hæc verba subjectam habent notionem, nisi eam, quam supra diximus, quum de aliis praeceptis loqueremur? vetare videlicet Deum, bona hæc nostra, quæ in ejus tutela sint, a quoquam auferri aut violari. Quod divinæ legis beneficium quo majus est, eo nos in ipsius beneficii auctorem Deum gratiores esse oportet. Et quoniam et habendæ et referendae gratiæ nobis optima ratio proposita est, ut non tantum præcepta libente!· auribus accipiamus, sed etiam re ipsa probemus: ad hoc colendum præcepti officium fideles excitandi et inflammandi sunt.

Hoc præceptum ut alia in duas partes distribuitur.

III. Est autem hoc præceptum, quemadmodum superiora, divisum in duas partes: quarum altera, quæ furtum vetat, aperte

*) lloin. 2, 21.

est annuntiata; alterius sententia et vis, qua jubemur, benigni et liberales esse in proximos, in priore occulta est et involuta. De priore igitur prius dicetur: «Non furtum facies".

Quæstio II.

Quid furti vocabulo hic legislator significare velit.

Rapina furto est deterior.

In quo illud animadvertendum est, furti nomine non id modo intelligi, quum occulte ab invito domino aliquid aufertur, sed etiam quum aliquid alienum contra voluntatem scientis domini possidetur; nisi forte existimandum est, eum, qui furtum prohibeat, rapinas factas per vim et injuriam non improbare; quum exstet illud Apostoli: «Rapaces regnum Dei non possidebunt";[1] quorum omnem rationem et consuetudinem fugiendam esse, idem scribit Apostolus.[2] Quamquam vero majus peccatum rapinæ sint, quam furtum, quæ præter rem, quam alicui adimunt, præterea vim afferunt, et majorem imponunt ignominiam.

Quæstio III.

Quum omnem injustam rei alienæ usurpationem Deus hic prohibere velit, cur potius furti quam rapinæ meminerit.

Furtum latius patet, quam rapina. Qui leviora prohibet, procul dubio graviora non admittit.

Mirandum tamen non est, quod leviori hoc furti nomine notatum sit divinæ legis præceptum, non rapinæ; id enim summa ratione factum est; quia furtum latius patet, et ad plura pertinet, quam rapinæ, quas tantummodo illi facere possunt, qui potentia et viribus præstant. Quamquam nemo non videt, exclusis ejusdem generis levioribus peccatis, graviora etiam facinora prohiberi.

Quæstio IV.

Enumerantur furti latius sumpti species.

Quid proprie furtum? Quid peculatus? Quid plagiatus? Quid sacrilegium?

Variis autem nominibus notatur injusta possessio et usus rerum alienarum ex varietate eorum, quæ et invitis et insciis dominis auferuntur; nam si privatum quid privato adimitur, «furtum" dicitur; si surripitur publico, «peculatus" appellatur, «plagiatum" vocant, si homo liber, vel servus alienus, in servitutem adducitur; si vero sacra res eripitur, nominatur «sacrilegium", quod facinus maxime nefarium ac scelestum adeo in mores inductum est, ut bona, quæ necessario et sacrorum cultui, et Ecclesiæ mini-

1) 1 Cor. 6, 10. 2) Ibid. 5, 11.

stris, et pauperum usui pie ac sapienter fuerant attributa, in privatas cupiditates, perniciosasque libidines convertantur.

Quæstio V.

Non illi dumtaxat hoc praeceptum transgrediuntur, qui re ipsa aliena possident.

Furandi voluntas etiam prohibetur. Lex, quæ Christianis est proposita, etiam cogitationum rationem habet.

Sed præter ipsum furtum, id est, externam actionem, furandi etiam animus et voluntas Dei lege prohibetur. Est enim spiritualis lex, quæ animum, fontem cogitationum et consiliorum, inspicit. „De corde enim" inquit Dominus apud sanctum Matthaeum, „exeunt cogitationes malæ, homicidia, adulteria, fornicationes, furta, falsa testimonia“?)

Quæstio VI.

Unde potissimum furti gravitatem metiri possimus.

Bonorum distributio jure gentium, civili et divino firmata est.

I. Sed quam grave scelus furtum sit, ipsa naturæ vis et ratio satis ostendit; est enim justitiæ contrarium, quæ suum cuique tribuit. Nam bonorum distributiones et assignationes, jam inde ab initio jure gentium constitutas, divinis etiam et humanis legibus confirmatas, ratas esse oportet, ut unusquisque, nisi humanam societatem tollere velimus, ea teneat, quæ ei jure obtigerunt. Nam, ut Apostolus ait: „Neque fures, neque avari, neque ebriosi, neque maledici, neque rapaces regnum Dei possidebunt“.[2] Etsi hujus sceleris importunitatem et immanitatem permulta declarant, quæ furtum consequuntur.

Mala quæ furtum consequuntur. Restitutio rei ablatæ necessaria. Restitutionis difficultas.

II. Fiunt enim judicia temere et inconsulto multa de multis, erumpunt odia, suscipiuntur inimicitiae, exsistunt interdum accrbissiinæ innocentium hominum damnationes. Quid dicemus de ea necessitate, quæ divinitus imposita est omnibus, satisfaciendi ei, cui aliquid ademptum sit? „Non enim“, inquit Augustinus, remittitur peccatum, nisi restituatur ablatum[3];“ quæ restitutio, quum quis assueverit ex alienis locupletari, quantam habeat difficultatem præter id, quod unusquisque et ex aliorum consuetudine, et de suo seusu judicare potest, ex testimonio Habacuc Propheta·, licet intelligere; inquit enim: „Væ ei, qui multiplicat non sua; usquequo, et aggravat contra se densum lutum·'.[4]

[1]) Matth. 15, 19. [2]) 1 Cor. 6, 10. [3]) Ep. 54. ad Maced. [4]) Hab. 2, 6.

Lutum densum.

III. Lutum appellat densum rerum alienarum possessionem, unde emergere et expedire se homines difficile possint. Furtorum autem tam multa sunt genera, ut ea dinumerare sit difficillimum. Quare de his duobus, furto et rapinis, dixisse satis erit, ad quæ, tanquam ad caput, reliqua, quæ dicemus, referuntur. Ad ea igitur detestanda, et ad fidelem populum a scelesto facinore deterrendum, conferent omnem curam ac diligentiam Parochi. Verum hujus generis partes persequamur.

Quæstio VII.

Quæ shit præcipua furtorum genera, quique furibus sint annumerandi.

Sunt igitur fures etiam, qui furto sublatas res emunt, vel aliquo modo inventas, occupatas, aut ademptas retinent; ait enim sanctus Augustinus: „Si invenisti, et non reddidisti, rapuisti".[1]) Quod si rerum dominus nulla ratione inveniri potest, illa sunt bona in usus pauperum conferenda. Quæ ut restituat, qui adduci non potest, ea re facile probat, se undique ablaturum omnia, si possit. Eodem se alligant scelere, qui in emendis vendcndisque rebus fraudes adhibent, et vanitatem orationis; horum fraudes vindicabit Dominus. Graviores et iniquiores in hoc furtorum genere sunt ii, qui fallaces et corruptas merces vendunt pro veris et integris; quive pondere, mensura, numero et regula decipiunt emptores. Est enim in Deuteronomio, „Non habebis in sacculo diversa pondera"[2]); et in Lcvitico, „Nolite facere iniquum aliquid in judicio, in regula, in pondere, in mensura; statera justa, et æqua sint pondera, justus modius, æquusque sextarius".[3]) Est et alio loco: ,,Abominatio est apud Dominum pondus et pondus; statera dolosa non est bona".[4]) Furtum etiam apertum est operariorum et artificum qui totam et integram mercedem exigunt ab iis, quibus ipsi justam et debitam operam non dederunt. Nec vero distinguuntur •a furibus servi dominorum, rerumque custodes infidi; quin etiam eo sunt detestabiliores, quam reliqui fures, qui clavibus excluduntur, quod furaci servo nihil domi obsignatum aut occlusum esse potest. Furtum præterea facere videntur, qui fictis simulatisque verbis, quive fallaci mendicitate pecuniam extorquent; quorum eo gravius est peccatum, quod furtum mendacio cumulant. Illi quoque in furum numero reponendi sunt, qui quum ad privatum aliquod vel publicum officium conducti sunt, nullam vel parvam operam navantes, munus negligunt, mercede tantum ac pretio

‘) Lib. 50 boni. 9 et de verb. Apost. serm. 19. 2) Deuter. 25,13. ’) Lev. 19, 35, 36. ‘) Prov. 20, 23.

fruuntur. Reliquam furtorum multitudinem a solerti avaritia, quæ omnes pecuuiæ vias novit, excogitatam, persequi longum est, et, ut diximus, difficillimum.

Quæstio VIII.

Quæ sint rapinarum genera, quique raptores dicendi.

De rapinarum et raptorum generibus.

I. Itaque de rapinis, quod est alterum horum scelerum caput, dicendum videtur, si prius monuerit Parochus Christianum populum, ut meminerit illius Apostoli sententiae: „Qui volunt divites fieri, incidunt in tentationem et laqueum diaboli[1] Nec ullo sibi loco patiatur excidere præceptum hoc: „Quæcunque vultis ut faciant vobis homines, et vos facite illis[2] Et illud cogitent perpetuo: «Quod ab alio oderis fieri tibi, vide ne tu aliquando alteri facias[3] Rapinæ igitur patent latius: nam qui debitam operariis mercedem non persolvunt, sunt rapaces; quos sanctus Jacobus ad poenitentiam invitat illis verbis: «Agite nunc divites, plorate ululantes in miseriis vestris, quæ advenient vobis. Cujus pœnitentiæ causam subjungit: «Ecce enim merces operariorum, qui messuerunt regiones vestras, quæ fraudata est a vobis, clamat; et clamor eorum in aures Domini Sabaoth introivit[4] Quod genus rapinarum in Levitico,[5] in Deuteronomio,[6] apud Malacliium[7] et apud Tobiam[8] vehementer improbatur. In hoc crimine rapacitatis includuntur, qui, quæ Ecclesiæ Præsidibus et Magistratibus debentur, vectigalia, tributa, decimas, et reliqua hujus generis non dissolvunt, vel intervertunt, et ad se transferunt.

Quid usura. Quæ jubeat hoc præceptum. De restitutione, et qui ad illam teneantur.

II. Huc etiam referuntur fœneratores in rapinis acerrimi et acerbissimi, qui miseram plebem compilant ac trucidant usuris. Est autem usura, quidquid præter sortem et caput illud, quod datum est, accipitur; sive pecunia sit, sive quidvis aliud, quod emi aut æstimari possit pecunia. Sic enim apud Ezechielem scriptum est: «Usuram et superabundantiam non acceperit[9] et Dominus apud Lucam, Mutuum date, nihil inde sperantes.[10] Gravissimum semper fuit hoc facinus etiam apud Gentes et maxime odiosum. Hinc illud:[11] Quid fœnerari? Quid hominem, inquit, occidere? Nam qui fœnerantur, bis idem vendunt, aut id vendunt, quod non est.[12] Item rapinas faciunt nummarii judices, qui venalia habent judicia, et pretio muneribusque deliniti, optimas tenuiorum et egentium causas evertunt. Fraudatores creditorum et infitiatores, quique

[1] 1 Tim. 6, 9. [2] Matth. 7, 12. [3] Tob. 4, 16. [4] Jac. 5. 1. 4. [5] Lev. 19, 13. [6] Deut. 24, 14. [7] Mal. 3, 5. [8] Tob. 4, 15. [9] Ezech. 18, 17. cf. v. 8. [10] Luc. 6, 35. [11] Ambros. c. 14 de Tob. [12] Cie. de Off. II, 2. 5.

sumpto temporis spatio ad solvendum, sua vel aliena fide merces emunt, neque fidem liberant, damnabuntur eodem crimine rapinarum, quorum etiam delictum gravius est, quod mercatores, illorum destitutionis ac fraudationis occasione, magno detrimento civitatis vendunt omnia carius; in quos illa Davidis sententia videtur convenire: „Mutuabitur peccator, et non solvet!".1) Quid de locupletibus dicemus iis, qui ab illis, qui solvendo non sunt, quod commodarunt, exigunt acerbius, et pignora etiam ea auferunt contra Dei interdictum, quæ ad eorum corpus tuendum sunt necessaria? Inquit enim Deus: „Si pignus a proximo tuo acceperis vestimentum, ante solis occasum reddes ei: ipsum enim est solum, quo operitur, indumentum carnis ejus, nec habet aliud, in quo dormiat. Si clamaverit ad me, exaudiam eum, quia misericors sum."2) Horum exactionis acerbitatem jure rapacitatem, atque adeo rapinas appellabimus. Ex numero eorum, qui raptores dicuntur a sanctis Patribus, sunt, qui in frugum inopia comprimunt frumentum, faciuntque, ut sua culpa carior ac durior sit annona; quod etiam valet in rebus omnibus ad victum et ad vitam necessariis; ad quos illa Salomonis pertinet exsecratio: „Qui abscondit frumenta, maledicetur in populis." Quos, suorum scelerum admonitos, Parochi liberius3) accusabunt, ac propositas illis peccatis poenas explicabunt uberius. Hæc de vetitis: nunc ad jussa veniamus, in quibus satisfactio vel restitutio primum locum habet. Peccatum enim non dimittitur, nisi restituatur ablatum?)

Quæstio IX.

Quosnam ad restitutionem obligari judicandum sit.

Sed quouiam non is solum, qui furtum fecit, ei, cui furatus est, id debet restituere, sed omnes præterea, qui furti participes fuerunt, hac lege restitutionis tenentur: aperiendum est, qui sint illi, qui hanc, satisfaciendi vel restituendi necessitatem effugere non possint. Sunt autem plura hominum genera; ac primum est eorum, qui furari imperant, qui non modo sunt ipsi furtorum socii et auctores, sed etiam in illo furum genere deterrimi. Alterum· genus, pai· voluntate primis, potestate dispar, in eodem tamen furum gradu ponendum, eorum, qui quum jubere non possint, suasores sunt atque impulsores furtorum. Tertium genus est eorum, qui cum furibus consentiunt. Quartum genus est eorum, qui participes furtorum, inde lucrum ipsi etiam faciunt; si lucrum dicendum est, quod, nisi resipuerint, eos addicit æternis cruciatibus; de quibus sic loquitur David: „Si videbas furem, currebas cum eo."5) Quintum genus est furum, qui, quum furta possint prohibere, tantum abest, ut illis occurrant et obsistant, ut eorum licentiam permittant

·) Ps. 36, 21. 2) Exod. 22, 26. 27. ') Prov. 11, 26. 4) Aug. Ep. 54. ') Ps. 4», 18.

atque concedant. Sextum genus est eorum, qui, quum et furtum factum, et ubi factum sit, certo sciant, non indicant rem, sed eam se scire dissimulant. Postremum genus est, quod omnes complectitur furtorum adjutores, custodes, patronos, quique illis receptaculum præbent ac domicilium; qui omnes et satisfacere debent iis quibus aliquid detractum est, et ad illud necessarium officium vehementer cohortandi sunt. Ne hujus quidem sceleris omnino sunt expertes approbatores furtorum, et laudatores. Nec vero etiam ab eadem culpa sunt alieni filii familias et uxores, qui pecunias a patribus et viris surripiunt.

Quæstio X.

Quid de eleemosynis, quæ involute hic etiam præscribuntur, sentiendum.

De operibus misericordiae per eleemosynas in pauperes.

I. Jam vero huic præcepto illa subjecta sententia est, ut pauperum et inopum misereamur, eorumque difficultates et angustias nostris facultatibus et officiis sublevemus. Quod argumentum quia sæpissime et copiosissime tractandum est, petent ea Parochi ex virorum sanctissimorum, Cypriani, Joannis Chrysostomi, Gregorii Nazianzeni, et aliorum libris, qui de eleemosyna præclare scripserunt, quibus huic muneri satisfaciant. Sunt enim inflammandi fideles, ad studium et alacritatem opitulandi iis, quibus aliena misericordia vivendum est.

Quomodo sint fideles ad eleemosynarum largitionem excitandi. Eleemosynæ necessitas. S. August. Serin. 50 de temp.

II. Sunt vero etiam docendi, quantam habeat necessitatem eleemosyna; ut videlicet re et opera nostra in egentes simus liberales, verissimo illo argumento, quod summo judicii die detestaturus sit eos Deus, et sempiternis ignibus addicturus, qui eleemosynæ officia praetermiserint ac neglexerint; illos autem collaudatos in patriam cœlestem introducturus, qui benigne fecerint indigentibus. Est utraque Christi Domini ore pronuntiata sententia: „Venite benedicti Patris mei; possidete paratum vobis regnum,“ et, „Discedite a me maledicti in ignem æternum[1] Utentur præterea Sacerdotes accommodatis illis ad persuadendum locis: „Date, et dabitur vobis[2] Proferent Dei promissum, quo nihil uberius, nihil magnificentius ne cogitari quidem potest: „Nemo est, qui reliquerit, etc. qui non accipiat centies tantum nunc in tempore hoc ... et in sæculo futuro vitam æternam[3] Adjicient illud, quod a Christo

[1] Matth. 25, 34. 41. [2] Luc. 6, 38. [3] Mare. 10, 29. 30.

Domino dictum est: „Facitc vobis amicos de mammona iniquitatis; ut, quum defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula[1])

Variæ sunt rationes eleemosynæ exercendæ.

III. Hujus vero necessarii muneris partes exponent, ut, qui largiri non possunt egentibus, quo vitam sustentent, saltem commodent pauperi juxta Christi Domini præscriptum: „Mutuum date, nihil inde sperantes.[2]) Atque hujus rei felicitatem beatus David expressit: „Jucundus homo, qui miseretur et commodat.[3])

Pium est laborare, ut habeas, unde tribuas necessitatem patienti.

IV. Est autem Christianæ pietatis, nisi sit aliunde facultas bene merendi de iis, quibus ad victum aliena misericordia opus est, vitandi etiam otii causa, labore, opera ac manibus ea quærere, quibus inopum indigentiam levare possint. Ad id omnes suo exemplo hortatur in epistola ad Thessalonicenses Apostolus illis verbis: „Ipsi enim scitis, quemadmodum oporteat imitari nos[4]) Item ad eosdem: „Operam detis, ut quieti sitis, et ut vestrum negotium agatis, et operemini manibus vestris, sicut praecepimus vobis[5]) Et ad Ephesios: „Qui ftfrabatur, jam non furetur; magis autem laboret, operando manibus, quod bonum est, ut habeat, unde tribuat necessitatem patienti.[6])

Nimio sumptu aliis non consulendum.

V. Est etiam frugalitati consulendum, parcendumque bonis alienis, ne cætcris graves aut molesti simus ; quæ temperantia sane, quam elucet in omnibus Apostolis, sed maxime eminet in divo Paulo, cujus illud est ad Thessalonicenses: „Memores estis, fratres, laboris nostri, et fatigationis: nocte et die operantes, ne quem vestrum gravaremus, et praedicavimus in vobis Evangelium Dei.[7]) Atque idem alio loco Apostolus: „In labore et in fatigatione nocte et die operantes, ne quem vestrum gravaremus.[8])

Quæstio XI.

Quibus rationibus populus Christianus in detestationem furtorum, et studium benignitatis adducendus sit.

Quam detestanda sint furta et rapinae.

I. Sed ut ab universo hoc genere nefariorum facinorum abhorreat fidelis populus, Parochis a Prophetis petere, et a reliquis divinis libris sumere par erit detestationem furtorum et rapinarum, et horribiles minas a Deo propositas eis, qui illa scelera committunt Clamat Amos Propheta: „Audite hoc, qui conteritis pauperem,

') Luc. 16, 9. -) Ibid. 6, 35. 3)4Ps. 111, 5. ') 2 Thess. 3, 7. 5) 1 Thcss. 4, 11. e) Ephes. 4, 28. ') 1 Thess. 2, 9. 8) 2 Thess. 3, 8.

et deficere facitis egenos terræ, dicentes: Quando transibit mensis, et venumdabimus merces: et Sabbatum et aperiemus frumentum; ut imminuamus mensuram, et augeamus siclum, et supponamus stateras dolosas?“[1])

Furta et rapinæ non postremae sunt causæ publicarum calamitatum.

II. Sunt in eadem sententia multa apud Hieremiam, in Proverbiis et apud Ecclesiasticum. Nec vero dubitandum est, quin hæc malorum semina, quibus malis opprimitur hæc ætas, magna ex parte in his inclusa sint causis. Verum ut assuescant Christiani homines prosequi omni liberalitatis ac benignitatis officio egentes et mendicos, quod ad alteram hujus præcepti partem pertinet; proferent Parochi maxima præmia, quæ beneficis, et largis et in hac, et in altera vita daturum se Deus pollicetur.

Quæstio XII.

Quid de illis sentiendum sit, qui vano praetextu sua furta et sacrilegia excusant.

Furtum et rapina nulla ratione apud Deum excusantur.

I. Sed quia non desunt, qui etiam se in furtis excusent; admonendi sunt, fore, ut nullam eorum peccati excusationem accipiat Deus; immo vero futurum, ut illa purgatione non modo non levetur peccatum, sed mirum in modum augeatur.

Varia hominum genera, quæ hoc facere moliantur: primum genus est nobilium quorumdam sua furta inani excusatione sui splendoris tegentium. Mandatorum divinorum observatione opes conservantur et augentur: neglectu habitæ etiam evertuntur.

II. Ecce, nobilium hominum non ferendæ deliciæ, qui culpam extenuare sibi videntur, si se affirmarint non cupiditate aut avaritia ad detrahendum alteri sua descendere, sed tuendæ causa amplitudinis familiæ, et majorum suorum, quorum existimatio ac dignitas rueret, nisi rerum alienarum accessione fulciretur. Quibus perniciosus error eripiendus est, simulque demonstrandum, unam esse rationem conservandi et amplificandi copias et opes majorumque gloriam, si Dei voluntati paruerint, si ejus præcepta servarint; quibus contemptis, fundate et optimo constitute opes evertuntur; Reges ex regio solio et summo gradu honoris præcipites exturbantur; in quorum locum infimi interdum homines et, qui summo in odio illis fuerunt, divinitus vocantur. Incredibile est, quantopere his succenseat Deus; cujus rei testis est Isaias, apud quem sunt illa Dei verba: „Principes tui infideles, socii furum; omnes diligunt munera, sequuntur retributiones. Propter hoc ait Dominus Deus exercituum

[1]) Amos 8, 4. 5.

fortis Israel: Eheu, consolabor super hostibus meis, et vindicabor de inimicis meis, et convertam manum meam ad te, et excoquam ad purum scoriam tuam. [1]

Secundum genus a furto se excusans.

III. Non desunt, qui non jam illam afferant causam splendoris et gloriæ, sed victus et vitæ commodiorem facultatem et elegantiam; qui refellendi sunt, docendique, quam impia sit eorum et actio et oratio, qui ullam commoditatem anteferant Dei voluntati et gloriæ, quem, negligendo ejus praecepta, offendimus mirandum in modum. Etsi quæ potest esse in furto commoditas, quod summa incommoda· consequantur? „Super furem enim“, inquit Ecclesiasticus, „est confusio et poenitentia.[2]) Sed fac esse, ut cum illis non agatur incommode: dedecorat fur divinum nomen, repugnat ejus sanctissimae voluntati, salutaria ipsius præcepta contemnit. Quo ex fonte omnis error, omnis improbitas, omnis fluit impietas.

Tertium genus divitibus spoliandis se excusans.

IV. Quid, quod audire licet interdum fures, qui nihil se eo peccare contendant, quod detrahant aliquid locupletibus et copiosis hominibus, qui ea detractione nihil damni faciant, ne sentiant quidem? misera sane et pestifera defensio.

Quartum genus consuetudine furandi se excusantium.

V. Putat alius, satisfactionem suam accipi debere, quod eam furandi consuetudinem cepit, ut non facile possit ab illa mente et actione desistere; (pii nisi audierit Apostolum dicentem:[3]) „Qui furabatur, jam non furetur; velit, nolit, etiam consuetudinem capiet aeternorum suppliciorum.

Quintum genus.

VI. Nonnulli sunt, qui excusant se, occasione data, alteri aliquid ademisse; est enim illud tritum sermone proverbium: fures, qui non sint, fieri occasione; qui hac ratione sunt de nefaria sententia deducendi: resistendum esse pravis cupiditatibus. Nam si continuo est re perficiendum id, quod libido persuaserit: quis modus, quis finis erit scelerum ac flagitiorum? Turpissima igitur est illa defensio, vel summæ potius intemperantiæ et injustitiæ confessio. Nam qui dicit, se non ideo peccare, quia nullam habet peccandi occasionem: idem propemodum fatetur, se semper oblata occasione peccaturum.

Is. 1, 23—26. 2) Eccli. 5, 17. 3) Eph. 4, 28.

Sextum genua.

VII. Sunt, qui furari se dicant ulciscendi causa, quod ab aliis eadem injuria sint affecti; quibus ita respondendum est: primum nemini licere injurias persequi; deinde non posse quemquam rei suæ judicem esse; tum multo minus concedi, ut poenas ab aliis repetant eorum, quæ alii in eum peccaverunt.

Septimum genus.

VIII. Postremo quidam furtum satis illa ratione defensum tectumque arbitrantur, quod, quum sint ære alieno oppressi, aliter eo liberari non possint, nisi illud furto dissolvant; quibuscum ita agendum est, nullum esse gravius æs alienum, et quo magis prematur humanum genus, quam debitum illud, cujus in divina precatione quotidie meminimus: «Dimitte nobis debita nostra;'"1) quare illud insanissimi hominis esse, plus velle Deo debere, id est, plus peccare, ut, quod debet hominibus, dissolvat; multoque præstare, conjici in carcerem, quam mandari suppliciis inferorum sempiternis; longe etiam esse gravius, Dei, quam hominum judicio condemnari; porro autem supplices ipsos ad Dei opem ac pietatem confugere debere, a quo, quid opus sit, possint impetrare. Sunt alia excusationum genera, quibus Parochi prudentes ac sui officii diligentissimi facile poterunt occurrere, ut aliquando habeant populum sectatorem bonorum operum.

CAPUT IX.

De octavo præeepto.

Nou loqueris contra proximuui tuum falsum testimonium.

Quæstio I.

Quam utilitatem hoc præceptum comprehendat.

Linguæ vitium quam late pateat et perniciosum sit.

I. Quantam non modo utilitatem, sed etiam necessitatem habeat assidua hujus præcepti explicatio, et officii admonitio, nos D. Jacobi monet auctoritas illis verbis: «Si quis in verbo non offendit; hic perfectus est vir..."2) Et idem, «Lingua modicum quidem membrum est, et magna exaltat: ecce quantus ignis quam magnam silvam incendit!" et quæ sequuntur in eandem sententiam. Quibus duo monemur: primum, latissime patere hoc linguæ vitium; quod etiam illa Prophetæ sententia confirmatur: «Omnis homo mendax;"8) ut propemodum sit unum hoc peccatum, quod ad omnes

') Matth. 6, 12. 2) Jac. 3, 2. 5. 3) Ps. 115, 2.

homines pertinere videatur. Alterum, iude proficisci mala innumerabilia; quum sæpe maledici hominis culpa facultates, fama, vita, animae salus amittatur, vel ejus, qui laeditur, quod contumelias patienter ferre non possit, sed eos impotenti animo persequatur; vel ejus, qui laedit, quod pravo pudore, et falsa cujusdam existimationis opinione deterritus, adduci non possit, ut illi, qui offensus sit, satisfaciat. Quare hoc loco monendi fideles erunt, ut quantas possunt, maximas Deo gratias agant de hoc salutari praecepto non dicendi falsi testimonii; quo non solum ipsi aliis injuriam facere vetamur, sed etiam hac obedientia ab aliorum injuria prohibemur.

Duæ leges uno hoc præcepto, ut in aliis comprehenduntur.

Π. Verum hoc præcepto eadem ratione et via progrediendum est, qua in cæteris progressi sumus; ut videlicet animadvertantur in eo duæ leges: altera prohibens, ne falsum dicatur testimonium; jubens altera, ut, simulatione fallaciisque sublatis, dicta et facta nostra simplici veritate metiamur. Cujus officii Apostolus Ephesios illis verbis admonuit: „Veritatem facientes in caritate crescamus in illo per omnia.“ *)

Quæstio Π.

Quid maxime hoc præcepto caveatur.

De testimonio judiciali præcipue hic est sermo.

Sed prior hujus præcepti pars habet hanc rationem, ut, quamvis nomine falsi testimonii significetur, quidquid in bonam vel in malam partem de altero constanter dicatur, sive in judicio, sive extra judicium: tamen præcipue prohibeatur illud testimonium, quod in judicio falso dicitur a jurato. Jurat enim per Deum testis; quod ita testificantis et divinum nomen interponentis oratio plurimum fidei habet et ponderis. Itaque, quia periculosum et hoc testimonium, idcirco præcipue prohibetur; juratos enim testes, nisi exceptionibus legitimis excludantur, aut eorum sit aperta improbitas atque perversitas, ne judex quidem ipse potest rejicere; præsertim quum exstet jussum divinæ legis, ut „in ore duorum vel trium [testium]2) stet omne verbum."3) Sed ut præceptum plane fideles intelligent: docendi erunt, quid significet hoc „proximi“ vocabulum, in quem falsum testimonium dicere minime licet.

Quæstio III.

Quis proximi nomine hic designetur.

Est autem proximus, ut ex Christi Domini doctrina colligitur, quicumque eget opera nostra;4) sive ille propinquus sit, sive

*) Ephes. 4, 15. 2) Ed. Man. omitt. 8) Matth. 18, 16. 4) Luc. 10, 36.

alienus, sive civis, sive advena, sive amicus, sive inimicus; nefas enim est existimare, contra hostes licere falsum aliquid dicere pro testimonio, quos jussu Dei ac Domini nostri diligere oporteat. Quin etiam, quia sibi quisque quadam ratione proximus est, nemini fas est in se falsum testimonium dicere; quod qui committant, sibi ipsi notam inurentes ignominiæ ac turpitudinis, et se ipsos et Ecclesiam lædunt, cujus sunt membra; quo modo etiam, qui sibi mortem consciscunt, nocent civitati. Ita enim est apud sanctum Augustinum: „Nec recte intelligentibus poterat videri, non esse prohibitum, ut adversus se ipsum quisquam falsus testis assisteret, eo quod in præcepto additum fuit, «contra proximum tuum." Sed non ideo, si adversus se ipsum quisque falsum testimonium dixerit, ab hoc crimine se putet alienum; quando regulam diligendi proximi a semetipso dilector accepit.[1]

Quæstio IV.

In utilitatem proximi falsum testari aut. mentiri non licet.

Advocatorum et procuratorum iniqua actio prohibita. Cf. infr. Quæst 12. Agitur etiam hic de testimonio extra judicium. Omne mendacium hoc præcepto vetatur.

Verum quia prohibemur proximum lædere falso testimonio, nemo propterea contrarium permitti nobis arbitretur; ut pejerando liceat conciliare ei, qui nobiscum natura ac religione conjunctus sit, aliquid utilitatis aut commodi. Nemini enim mendacio et vanitate, multo minus perjurio studendum est. Quare S. Augustinus de mendacio ad Crescentium[2] docet ex Apostoli sententia[3], mendacium in falsis testimoniis numerandum esse, etiamsi in cujusquam falsa laude dicatur. Nam locum illum tractans: «invenimur autem et falsi testes Dei, si testimonium diximus adversus Deum, quod suscitaverit Christum, quem non suscitavit, si mortui non resurgunt, »Falsum«, inquit, «testimonium vocat Apostolus, si quis de Christo, et quod ad ejus laudem videtur pertinere, mentiatur.» Sæpissime vero etiam contingit, ut, qui alteri favet, obsit alteri. Certe errandi causa adfertur judici, qui interdum falsis testibus adductus, contra jus secundum injuriam statuit, et judicare cogitur. Xonnunquam etiam fit, ut, qui ob falsum alicujus testimonium causam judicio vicerit, idque impune tulerit: exsultans iniqua victoria, assuescat corrumpere et adhibere falsos testes, quorum opera sperat se posse ad id, quodcunque concupierit, pervenire. Est vero id et ipsi testi gravissimum, qui et ab eo, quem jurejurando sublevant, et adjuverit, falsus et perjurus agnoscitur; et ipse, quod ei e sententia succedit scelus, quotidie majorem exercitationem et consuetudinem capit impietatis et audaciæ. Ut igitur testium vanitas, mendacia et perjuria prohibentur, sic et accusatorum et reorum,

[1]) De civ. Dei lib. 8. c. 20. [2]) c. 12. 13. [3]) 1 Cor. 15, 15.

et patronorum, cognitorum, et procuratorum, advocatorum et omnium denique, qui judicia constituunt. Postremo vetat Deus omne testimonium non modo in judicio, sed etiam extra judicium, quod alteri incommodum aut detrimentum possit afferre. Est enim in Levitico, quo loco hæc præcepta iterantur, his verbis:1) „Non facietis furtum, Non mentiemini, nec decipiet unusquisque proximum suum"; ut nemini dubium esse possit, quin a Deo omne mendacium hoc præcepto ejectum condemnetur; quod apertissime testatur David in hunc modum:2) „Perdes omnes, qui loquuntur mendacium."

Quæstio V.

Hoc præceptum ad detractionis vitium etiam extenditur.

Detractionis vitium quam detestabile. Cf. infr. Quæst. 13. Quid detrahere.

Prohibetur autem hoc præcepto non modo falsum testimonium, sed detestabilis etiam libido et consuetudo detrahendi alteri; qua ex peste incredibile est, quam multa et quam gravia et incommoda et mala nascantur. Hoc vitium maledice et contumeliose dicendi occulte in alterum passim improbant divinæ litteræ. „Cum hoc", inquit David,3) „ηοη edebam"; et S. Jacobus,4) „Nolite detrahere alterutrum, fratres mei". Nec vero praecepta solum sacræ litteræ, sed etiam exempla suppeditant, quibus sceleris magnitudo declaratur.3) Nam et Aman confictis criminibus adeo incendit in Judæos Assuerum, ut in omnes ejus gentis homines imperarit occidi. Referta est hujusmodi exemplis sacra historia; quorum commemoratione Sacerdotes operam dabunt, ut fideles a rei improbitate deterreant.

Quæstio VI.

Quinam in obtrectatorum numerum sint referendi.

De variis obtrectatorum generibus.

I. Ut autem peccati hujus vis, quo de altero detrahitur, omnino perspiciatur, sciendum est, non tantum adhibenda calumnia offendi hominum existimationem, sed et augendis, amplificandisque criminibus; et si quid occultius ab aliquo commissum sit, quod ubi rescitum fuerit, grave aut turpe sit ad famam: eam rem qui ubi, quando, quibus non necesse sit, pervulgant, is obtrectator et maledicus jure dicitur.

) Levit. 19, 11. 2) Ps. 5, 7. 8) Ibid. 100, 5. ·) Jac. 4, 11. 5) Esth. 13, 6.

Secundum sunt hæretici obtrectatorum pessimum genus.

II. Verum totius obtrectationis nulla capitalior est, quam eorum, qui Catholicæ doctrinæ ejusque prædicatoribus obtrectant. In simili culpa sunt, qui malarum doctrinarum et errorum magistros extollunt laudibus.

Tertium genus. Quartum genus.

III. Nec vero ab horum hominum numero et culpa sejunguntur, qui detrahentibus et maledicentibus hominibus patefacientes aures, non reprehendunt obtrectatores, sed illis libenter assentiuntur. Detrahere enim, vel detrahentem audire, scribunt S. Hieronymus et Bernardus,[1] utrum damnabilius sit, non facile constat; non enim essent, qui detraherent, si non adessent, qui detrahentes audirent.

Quintum genus.

IV. Iu eodem genere sunt, qui suis artificiis distrahunt homines, et inter se committunt, magnopereque serendis discordiis delectantur; ut summas conjunctiones ac societates fictis sermonibus dirimentes, amicissimos viros ad immortales inimicitias et ad arma compellant. Hanc pestem sic detestatur Dominus:[2] «Non eris criminator, neque susurro in populo.“ Tales erant multi ex consiliariis Saulis, qui ejus voluntatem a Davide alienare, et in illum Regem incitare conabantur.

Quæstio VII.

Assentatio hac lege etiam interdicta est.

Assentatores quam sint reprehendendi ac fugiendi.

I. Peccant denique in hanc partem blandi homines et assentatores, qui blanditiis et simulatis laudibus influunt in aures et in animos eorum, quorum gratiam, pecuniam et honores aucupantur, dicentes, ut est apud Prophetam:[3] «Malum bonum, et bonum malum;“ quos ut arceamus et pellamus a consuetudine nostra monuit nos David illa oratione:[4] «Corripiet me justus in misericordia, et increpabit me: oleum autem peccatoris non impinguet caput meum.“ Quamquam enim isti proximo minime maledicunt, tamen ei maxime nocent, qui vel laudandis ejus peccatis afferunt ipsi causam perseverandi in vitiis, quamdiu vixerit.

Genus assentationis perniciosissimum.

II. Et quidem in hoc genere illa est assentatio deterior, quæ ad proximi calamitatem et perniciem adhibetur. Sic Saul,[5] quum Davidem furori et ferro Philistæorum objicere cuperet, ut occideretur, ei blandiebatur illis verbis: «Ecce filia mea major Merob;

*) Ep. ad. Nep. Bern. lib. 2 de consid. -) Levit. 19, 16. ’) Is. 5. 20. 4) Ps. 140, 5. 5) 1 Keg. 18, 17.

ipsam dabo tibi uxorem; tantummodo esto vir fortis, et præliare bella Domini". Sic Judsei insidiosa oratione Christum Dominum sunt affati:[1]) „Magister, scimus, quia verax es, et viam Dei in veritate doces".

Moribundum spe longioris vitæ alere, et procrastinationem Sacramentorum fovere, species est falsi testimonii. Mentiri de religionis rebus perniciosissimum.

III. Longe autem perniciosior oratio est amicorum, affinium et cognatorum, qua ad eos interdum utuntur assentatorie, qui mortifero morbo affecti jam sint extremo spiritu, dum affirmant, nullum esse tum ei a morte periculum: dum lætum et hilarem esse jubent, cumque a peccatorum confessione, tamquam a tristissima cogitatione, deterrent; dum denique ejus animum avertunt ab omni cura et meditatione extremorum periculorum, in quibus maxime versatur. Quare fugiendum est omne mendaciorum genus, sed illud inprimis, quo gravi damno quisquam affici possit. Plenissimum vero impietatis est mendacium, quum quis in religionem, vel de religione mentitur·.

Quæstio VIII.

Impingunt etiam in hoc præceptum libellorum famosorum auctores, joco vel officii causa meutientes, et hypocritæ.

Libelli famosi prohibiti. Mendacium jocosum et officiosum hic prohibetur.

I. Sed illis etiam maledictis et probris graviter offenditur Deus, quæ committuntur libellis, quos famosos vocant, et aliis hujus generis contumeliis. Præterea joco vel officii causa fallere mendacio, etsi nemo in illo vel damnum, vel lucrum fecerit, tamen omnino indignum est; ita enim nos Apostolus admonet:[2]) Reponentes mendacium, loquimini veritatem". Nam in eo est ad frequens graviusque mendacium magna proclivitas, et ex jocosis mendaciis capiunt homines mentiendi consuetudinem: unde veniunt in opinionem, non esse veraces. Quamobrem, ut fidem faciat eorum oratio, necesse habent jurare perpetuo.

Simulatio, quæ fit aut verbis aut factis, prohibetur.

II. Postremo, priore parte hujus præcepti simulatio repudiatur; nec modo, quæ simulate dicuntur, sed quæ ita fiunt, cum scelere conjuncta sunt; tam enim verba, quam facta, notæ ac signa quædam sunt eorum, quæ sunt in animo cujusque; ob eamque causam Dominus sæpe Pharisæos, arguens, hypocritas appellat. Et hæc de priori præcepti lege, quæ ad vetandum spectat. Nunc explicemus, quid in altera jubeat Dominus.

*) Matth. 22, 16. 2) Eph. 4, 25.

Quæstio IX.

Quidnam in altera legis liujus parte verbis involuta, de judiciis forensibus præscribitur.

De justitia unicuique inviolabiliter ministranda Forensia judicia juste et secundum præscript.as leges exercenda. Judicia extra cujusque jurisdictionem non sunt usurpanda. Quod justum est, decernendum.

Pertinet autem hæc præcepti vis et ratio ad id, ut juste et ex legibus forensia judicia exerceantur; nove occupent homines et usurpent judicia. Non enim fas esse, alienum servum judicare, ut scribit Apostolus,[1] ne, re et causa incognita, sententiam ferant. Quo in vitio fuit Sacerdotum et Scribarum consilium, qui de sancto Stephano judicarunt; quod item peccatum fuit magistratus Philippensium, de quibus inquit Apostolus: „Cæsos nos publice indemnatos, homines Romanos, miserunt in carcerem, et nunc occulte nos ejiciunt?"[2] Nec condemnent innocentes, aut nocentes absolvant; ne pretio aut gratia; ne odio aut amore moveantur. Sic enim Moyses seniores admonet, quos populi judices constituerat: „Quod justum est, judicate; sive civis sit ille, sive peregrinus. Nulla erit distantia personarum; ita parvum audietis, ut magnum, nec accipietis cujusquam personam, quia Dei judicium est".[3]

Quæstio X.

Rei, per legitimum Magistratum interrogati, uon possunt mentiri.

De reis autem et sontibus, vult eos Deus verum confiteri, quum ex judicii formula interrogantur. Est enim testimonium ac prædicatio quædam illa confessio laudis et gloriæ Dei, ex ipsius Josue sententia, qui Achan ad veri confessionem adhortatus, inquit: „Fili mi, da gloriam Domino Deo Israël".[4]

Quæstio XI.

Quodnam sit testium officium.

Testimonia falsa prohibenda. Testimonii veri maximus usus.

I. Sed quoniam hoc præceptum testes potissimum attingit, de his etiam a Parocho diligenter agendum erit. Nam præcepti vis ea est, ut non solum prohibeat falsum testimonium, sed verum etiam dici imperet. Est enim in humanis rebus maximus usus veri testimonii, quod sunt innumerabiles res, quas a nobis ignorari necesse sit, nisi eas ex testium fide cognoscamus. Quare nihil tam necessarium est, quam testimoniorum veritas in iis rebus, quas nec ipsi scimus, neque tamen licet ignorare. De quo exstat illa S. Augustini sententia: „Qui veritatem occultat, et qui prodit mendacium,

1) Rom. 14, 4. 2) Act. 16, 37. 3) Deut. 1, 16. 17. 4) Jos. 7, 19.

uterque reus est; ille, quia prodesse non vult; hic, quia nocere desiderat".

Extra judicium licet interdum tacere verum. Non sunt pro certis affirmanda, quæ certe non sciuntur.

II. Licet vero interdum verum tacere, sed extra judicium; nam in judicio, ubi testis legitime interrogatur a judice, vera omnino patefacienda sunt. Quo loco cavendum tamen est testibus, ne sme memorise nimium confisi; quod exploratum non habent, id pro certo affirment. Reliqui sunt patroni causarum et advocati, actores deinceps et petitores.

Quæstio XII.

Qua ratione advocati et causarum procuratores suum officium explere poterunt.

De officio advocatorum.

I. Illi igitur opera ac patrocinio suo non deerunt necessariis hominum temporibus, et egentibus benigne subvenient, tum injustas causas defendendas non suscipient, neque calumnia lites protrahent, nec alent avaritia. Quod ad mercedem attinet laboris et operæ suæ, illam jure et æquo metiantur. Petitores vero et accusatores monendi sunt, ne cuiquam amore, aut odio, aut cupiditate aliqua adducti, periculum iniquis criminationibus creent.

Veritate semper sit conditus sermo.

II. Jussum hoc denique divinitus descriptum est piis omnibus, ut in congressibus et colloquiis vere semper et animo loquantur; nihil dicant, quod alterius existimationi possit officere, ne de illis quidem, a quibus lædi se et exagitari intelligunt, quum illud propositum habere debeant, sibi cum illis eam necessitudinem et societatem intercedere, ut membra sint ejusdem corporis.

Quæstio XIII.

Quibus rationibus Christiani ad agnitionem fœditatis, quæ mendacio inest, perduci poterunt.

Mendacii quanta miseria et turpitudo.

I. Ut autem libentius hoc mendacii vitium caveant fideles, proponet eis Parochus summam hujus sceleris miseriam ac turpitudinem. Nam in sacris litteris mendacii pater dæinon dicitur.[1]) Quod enim dærnon in veritate non stetit, mendax est et mendacii parens. Adjunget ad ejiciendum tantum flagitium ea mala, quæ mendacium consequuntur; et quoniam sunt innumerabilia, fontes et capita incommodorum et calamitatum commonstrabit. Ac primum, in quantam cadat Dei offensionem, quantumve ejus odium incurrat homo vanus et mendax, Salomonis auctoritate declarabit eo loco:

[1]) Joan. 8, 44.

„Sex sunt, quæ odit Dominus; et septimum detestatur anima ejus: oculos sublimes, linguam mendacem, manus effundentes innoxium sanguinem, cor machinans cogitationes pessimas, pedes veloces ad currendum in malum, proferentem mendacia, testem fallacem",[1]) et quæ sequuntur. Quis igitur ei praestet incolumitatem, qui in insigni odio sit apud Deum, quo minus gravissimis afficiatur suppliciis? Deinde quid impurius aut foedius, ut sanctus inquit Jacobus, quam in eadem lingua, qua benedicimus Deum et Patrem, maledicere homines, qui ad imaginem et similitudinem Dei facti sunt, ita ut fons de eodem foramine emanet dulcem et amaram aquam? Quæ enim lingua prius laudem et gloriam Deo tribuebat, postea, quantum in ea est, eum ignominia afficit ac dedecore mentiendo. Quare fit, ut a coelestis beatitudinis possessione mendaces excludantur. Quum enim in hunc modum quæreret a Deo David: „Domine, quis habitabit in tabernaculo tuo?“ respondit Spiritus Sanctus: „Qui loquitur veritatem in corde suo, qui non egit dolum in lingua sua“.[3])

Detractio quam sit periculosa.

II. Maximum vero etiam illud in mendacio incommodum est, quod fere insanabilis est is animi morbus. Quum enim peccatum, quod inferendo falso crimine, aut proximi faraæ et existimationi obtrectando commissum sit, non remittatur, nisi calumniator ei, quem criminatus fuerit, satisfaciat injuriarum, id autem difficile fiat ab hominibus, primo, ut antea monuimus, pudore et inani quadam dignitatis opinione deterritis: qui in eo peccato sit, hunc addictum esse æternis inferorum pœnis, dubitare non possumus. Neque enim quisquam speret, se calumniarum vel obtrectationis veniam consequi posse, nisi prius ei satisfaciat, de cujus dignitate et fama aut publice in judicio, aut etiam in privatis et familiaribus congressibus aliquid detraxerit. Præterea latissime patet hoc detrimentum, et in cæteros diffunditur, qua vanitate et mendacio fides ac veritas tolluntur, arctissima vincula societatis humanæ, quibus sublatis sequitur summa vitæ confusio, ut homines nihil a daemonibus differre videantur.

Loquacitas fugienda.

III. Docebit porro, vitandam esse loquacitatem, Parochus; cujus vitatione et reliqua peccata fugiuntur, et est magna cautio mendacii; a quo vitio loquaces sibi haud facile temperare possunt.

*) Prov. 6, 16.—19. 2) Jac. 3, 9. ') Ps. 14, 1. 3.

Quæstio XIV.

Vanæ mendaciorum excusationes diluuntur.

Omne mendacium in vitio ponitur, et varia genera illud excusantium refelluntur.

Postremo iis illum errorem eripiet Parochus, qui se iu vanitate orationis excusant, et mendacium prudentium exemplo defendunt, quorum esse ajunt, mentiri in tempore. Dicet id, quod verissimum est, prudentiam carnis mortem esse.[1]) Hortabitur auditores, ut in difficultatibus et angustiis Deo confidant, neque ad artificium mentiendi confugiant. Nam illo, qni utuntur perfugio, facile declarant, se sua magis niti prudentia, quam in Dei providentia spem ponere. Qui causam sui mendacii conferunt in eos, a quibus sunt mendacio decepti: hi docendi sunt, non licere hominibus se ipsos ulcisci, neque malum malo compensandum esse, sed potius vincendum in bono malum;[2]) quod si etiam fas esset, hanc referre gratiam, nemini tamen utile, se suo ulcisci detrimento; esse autem id gravissimum detrimentum, quod mendacio dicendo facimus. Iis, qui afferunt humanæ naturæ imbecillitatem et fragilitatem, tradendum erit hoc officii praeceptum, ut divinum auxilium implorent, nec infirmitati humanitatis obtemperent.

Qui consuetudine peccant, gravius delinquunt, quam cæteri.

II. Qui consuetudinem opponunt, admonendi sunt, si mentiri assueverunt, ut dent operam, ut contrariam consuetudinem capiant vero loquendi; praesertim, quum qui usu et consuetudine peccant, gravius delinquant, quam ceteri. Et quoniam non desunt, qui se tegant excusatione ceterorum hominum, quos passim mentiri et pejurare contendunt; hac ratione illi ab ea opinione deducendi sunt: non esse imitandos malos, sed reprehendendos et corrigendos; quum autem ipsi mentimur·, minus auctoritatis in reprehensione et correctione alterius nostram habere orationem. Alios se ita defendentes, quod vera dicendo sæpe incommodo sint affecti, sic refellent Sacerdotes: esse illam accusationem, non defensionem; qnum sit officium Christiani hominis, quamvis potius facere jacturam, quam mentiri. Restant duo genera eorum, qui se in mendacio excusent; alteri, qui dicant se joci causa mentiri; alteri, se idem facere utilitatis gratia, quippe qui bene nec emerent nec venderent, nisi mendacium adhiberent. Utrosque a suo errore Parochi avertere debebunt. Ac superiores quidem illos a vitio abducent, et docendo, quantum eo in genere peccandi consuetudinem augeat usus mentiendi, et illud inculcando, omnis otiosi verbi reddendam esse

") Rom. 8, 6. s) Ibid. 12, 17. 21.

rationem;[1]) proximos autem hos acerbius etiam objurgabunt, quorum in excusatione gravior insit illorum ipsorum accusatio; qui præ se ferant, se minime illis Dei verbis fidem et auctoritatem tribuere: „Quærite primum regnum Dei, et justitiam ejus, et hæc omnia adjicientur vobis.[2])

CAPUT X.

De nono et decimo Præcepto.

Non concupisces domum proximi tui; nec desiderabis uxorem ejus, non servum, non ancillam, non bovem, non asinum, nec omnia, quæ illius sunt.

Quæstio I.

Quo pacto nonum hoc et decimum præceptum octo reliqua comprehendere videantur.

Octo priora Decalogi præcepta id spectarunt, ut cupiditatis perversitas origine contracta sensim frenetur, ex qua nimirum omnia vitia profluunt; eoque duobus præceptis hic damnatur. Semen omnium scelerum est prava concupiscentia.

In his duobus præceptis, quæ postremo loco tradita sunt, illud imprimis sciendum est, rationem fere constitui, qua cetera præcepta serventur. Nam quod his verbis præscriptum est eo spectat, ut, si quis studet superiora legis jussa servare, hoc maxime faciat, ne concupiscat; quoniam qui non concupiscet, suis contentus aliena non appetet, aliorum commodis gaudebit, Deo immortali gloriam tribuet, gratias eidem maximas aget, Sabbatum colet, id est, quiete perpetua fruetur, majoresque venerabitur, neminem denique neque re, neque verbis, neque ullo alio modo lædet. Nam stirps ac semen malorum omnium est prava concupiscentia; qua qui incensi sunt, præcipites feruntur in omne flagitiorum et scelerum genus. His animadversis, et Parochus in iis, quæ sequuntur, tradendis diligentior, et fideles ad audiendum erunt attentiores.

Quæstio II.

Quo pacto duo illa præcepta inter se differant.

Nono præcepto cupiditas inordinata lucri prohibetur. Decimo autem cupiditas impuri» voluptatis vetatur.

Sed quamquam hæc duo præcepta conjunxerimus, propterea quod, quum non dissimile sit eorum argumentum, eandem docendi viam habent: Parochus tamen et cohortando et monendo poterit communiter vel separatim, ut commodius sibi videbitur, ea tractare.

[1]) Matth. 12, 36. [2]) Matth. 6, 33.

Sin autem decalogi interpretandi munus susceperit, demonstrabit, quæ sit horum duorum præceptorum dissimilitudo, quidve una concupiscentia ab altera differat; quam differentiam libro Quæstionum in Exodum D. Augustinus declarat.[1]) Nam ex iis altera solum spectat, quid utile sit, quid fructuosum; alteri propositæ sunt libidines et voluptates. Si quis igitur fundum aut domum concupiscit, is lucrum potius, et quod utile est, consectatur, quam voluptatem; si vero alienam uxorem appetit, non utilitatis, sed voluptatis cupiditate ardct.

Quæstio III.

Num sexto et septimo præcepto satis fuerit explicatum, quod his duobus postremis comprehenditur.

Nonum et decimum præceptum illustrant sextum et septimum. Legis Moysis quidam interpretes sexti præcepti sententiam perverterunt.

I. Verum horum præceptorum duplex fuit necessitas, altera, ut sexti septimique præcepti sententia explicaretur. Nam etsi quodam naturæ lumine intellectum est, alienæ uxoris potiundæ cupiditatem prohiberi, vetito adulterio (nam si concupiscere liceret, fas item esset potiri); tamen plerique ex Judæis, peccato obcœcati, in eam opinionem adduci non poterant, ut crederent, id a Deo prohibitum esse; immo vero lata et cognita hac Dei lege, multi, qui se legis esse interpretes profitebantur, in eo errore versati sunt. Id quod animadvertere licet ex illo Domini sermone apud S. Matthæum: „Audistis, quia dictum est antiquis: Non moechaberis; ego autem dico vobis/[2]) et quæ sequuntur.

Nono et decimo præcepto quædam explicite vetantur, quæ sexto et septimo aperte non vetabantur.

II. Altera est horum præceptorum necessitas, quod aliqua distincte explicateque vetantur, quæ sexto et septimo explicate non prohibebantur. Nam exempli causa septimum præceptum prohibuit, ue quis injuste concupiscat aliena, aut eripere conetur; hoc autem vetat, ne ullo modo quis concupiscat, etsi jure legeque assequi id possit, ex cujus adeptione proximo damnum importari videat. Sed illud imprimis, antequam ad præcepti explicationem veniamus, fideles docendi erunt; nos hac lege non ad id solum institui, ut cupiditates nostras cohibeamus, sed etiam Dei erga nos pietatem, quæ immensa est, cognoscamus.

Quomodo præcepta inter se cohæreant.

III. Nam quum superioribus legis præceptis nos quibusdam quasi præsidiis munivisset, ne quis nos ipsos, aut nostra violaret: hoc adjuncto, præcepto illud maxime providere voluit, ne appeti-

*) Quæst. 77. 2) Matth. 5, 27. 28.

tionibus nostris nos ipsi læderemus; quod facile futurum fuit, si omnia cupere atque optare liberum nobis atque integrum esset.

Quid duo postrema præcepta præstont.

IV. Hac igitur non concupiscendi lege præscripta, illud a Deo provisum est, ut cupiditatum aculei, quibus ad perniciosa quæque incitari solemus, hujus legis vi quodam modo excussi, nos minus urgeant; majusque propterea temporis spatium nos, molesta illa cupiditatum sollicitudine liberati, ad ea præstanda pietatis et religionis officia habeamus, quæ ipsi Deo multa maximaque debemus.

Quæstio IV.

Quod discrimen hæc duo præcepta inter leges divinas et humanas esse insinuent.

Legem Dei esse spiritualem. Quod sit inter leges divinas et humanas discrimen.

I. Neque id solum hæc lex nos docet, verum etiam illud ostendit, legem Dei ejusmodi esse, quæ non externis solum munerum functionibus, sed etiam intimo animi sensu servanda sit. Hocque inter divinas et humanas leges interest, quod hæ rebus tantum externis contentæ sunt, illæ vero, quoniam animum Deus intuetur, ipsius animi puram sinceramque castitatem atque integritatem requirunt. Est igitur divina lex quasi speculum quoddam, in quo naturæ nostræ vitia intuemur.

Lex divina speculum est tum honestarum, tum vitiosarum actionum.

II. Quamobrem dixit Apostolus; „Concupiscentiam nesciebam, nisi lex diceret: Non concupisces.“ ') Quum enim concupiscentia, id est, peccati fomes, qui ex peccato originem habuit, perpetuo nobis infixus inhæreat, ex hoc agnoscimus, in peccato nos nasci; quapropter supplices ad eum confugimus, qui solus potest peccati sordes eluere.

Quæstio V.

Quæ concupiscentia hic non prohibeatur, quidve sit concupiscentia.

Duo postrema præcepta, ut et cetera, quædam prohibent et quædam jubent. Esse quandam concupiscentiam, quæ vitio careat.

I. Habent autem hæc singula præcepta illud cum ceteris commune, ut partim aliquid vetent, partim jubeant. Quod ad prohibendi vim attinet, ne quis forte arbitretur, concupiscentiam illam, quæ vitio caret, aliquo modo vitium esse, ut concupiscere spiritum adversus carnem,2) vel expetere justificationes Dei in omni tempore, id quod David summopere cupiebat:3) Parochus doceat, quæ concupiscentia illa sit, quam hujus legis præscripto fugere oporteat.

*) Rom. 7, 7. s) Gal. 5, 17. 3) Ps. 118.

Quid sit proprie concupiscentia, et quod omnis concupiscentia hic non prohibeatur. Cf. Q. 32 de Bapt. et Pet. 3. Orat. Dorn. Deus animis nostris rectam concupiscendi vim, qua bona et rectæ rationi consentanea appetuntur, indidit: sed illam peccato originali depravatam esse.

II. Quare sciendum est, concupiscentiam esse commotionem quandam ac vim animi, qua impulsi homines, quas non habent, res jucundas appetunt. Et quemadmodum reliqui animi nostri motus non perpetuo mali sunt: ita hæc concupiscendi vis non semper in vitio est ponenda. Neque enim propterea malum est, si cibum aut si potum appetimus; aut quum frigemus, si calescere; aut contra, quum calemus, si frigescere cupimus. Et quidem recta hæc concupiscendi vis, Deo auctore, nobis a natura insita est, sed primorum parentum nostrorum peccato factum est, ut illa, naturæ fines transiliens, usque adeo depravata sit, ut ad ea concupiscenda sæpe incitetur, quæ spiritui ac rationi repugnant.

Quæstio VI.

Quas præcipue utilitates concupiscentia, rectæ rationi conformis, homini præstet.

Concupiscentia, rectæ rationi conformis, homini etiam est utilis.

Quin etiam hæc vis, si moderata est, suisque finibus continetur, sæpe etiam non mediocres utilitates præbet; nam illud primum efficit, ut assiduis precibus Deum oremus, supplicesque ab eo petamus, quæ maxime cupimus; oratio enim cupiditatis nostræ interpres est. Quod si recta hæc concupiscendi vis abesset, non tam multæ preces essent in Ecclesia Dei. Efficit præterea, ut cariora sint nobis Dei munera; quo enim vehementiori alicujus rei cupiditate flagramus, eo carior illa nobis res est atque jucundior, quum eam adepti sumus. Tum vero delectatio ipsa, quam ex re concupita sentimus, facit, ut majore pietate gratias Deo agamus. Itaque si concupiscere aliquando licet, fateamur necesse est, non omnem concupiscendi vim prohibitam esse.

Quæstio VII.

Quomodo Apostolus concupiscentiam vocet.

Quomodo sanctus Paulus dicat, quod concupiscentia sit peccatum.

Et quamquam D. Paulus concupiscentiam peccatum esse dixit,[1] in eam tamen sententiam accipiendum est in quam Moyses locutus est,[2] cujus ille testimonium affert; id quod ipsius Apostoli oratio declarat. Nam illam carnis concupiscentiam vocat in epistola ad Galatas: „Spiritu“, inquit, „ainbulate, et desideria carnis non perficietis“.[3]

[1]) Rom. 7, 20. [2]) Exod. 20, 17. [3]) Gal. 5, 16.

Quæstio VIII.

Quæ concupiscentia hic omnino non prohibeatur, nec peccati rationem habeat.

Usus pravæ cupiditatis; non omnis concupiscendi vis hic prohibetur.

I. Naturalis igitur illa cupiditatis vis et moderata, quæ fines suos non egreditur, non vetatur; multoque minus spiritualis illa rectæ mentis cupiditas, qua ad eorum appetitionem incitamur, quæ carni repugnant. Ad hanc ipsam enim sacræ litteræ nos adhortantur: „Concupiscite sermones meos“[1] et: «transite ad me omnes, qui concupiscitis me.»[2] Itaque hoc interdicto non ipsa concupiscendi vis, qua tum ad bonum, tum ad malum uti licet, sed usus pravæ cupiditatis, quæ carnis concupiscentia, et peccati fomes vocatur, ac, si animi assentionem adjunctam habeat, semper in vitiis numeranda est, omnino prohibetur.

Clare concludit, quid hic vetetur.

II. Ergo ea tantum concupiscendi libido vetita est, quam carnis concupiscentiam vocat Apostolus,[3] illi scilicet concupiscendi motus, qui nullum rationis modum habent neque finibus a Deo constitutis continentur.

Quæstio IX.

Quibus ex causis agnoscatur, concupiscentiam esse peccatum.

Causæ tres peccati in concupiscentia. Prima causa est, quia per se malum est, quod appetitur.

I. Hæc cupiditas damnata est, vel quia malum appetit, voluti adulteria, ebrietates, homicidia, et alia ejusmodi nefaria scelera, de quibus ita Apostolus: „Non simus,“ inquit, «concupiscentes malorum, quemadmodum et illi concupierunt“[4] vel quia, etsi res natura sua malæ non sunt, causa tamen aliunde exstat, quare illas concupiscere nefas sit; quo in genere sunt ea quæ ne possideamus, Deus aut Ecclesia prohibet. Non enim ea nobis appetere licet, quæ possidere omnino nefas sit; qualia olim in veteri lege fuerunt aurum et argentum, ex quibus idola conflata erant, quæ Dominus in Deuteronomio vetuit, ne quis concupisceret.[5]

Secunda, quia ex accidenti mala est res, quæ appetitur. Tertia, quia injustitiam includit.

II. Ob eam præterea causam hæc cupiditas vitiosa prohibetur, quoniam, quæ appetuntur, aliena sunt, ut domus, servus, ancilla, ager, uxor, bos, asinus et alia multa; quæ quum aliena sint, ea concupiscere vetat divina lex; rerumque ejusmodi cupiditas nefaria est, et in peccatis gravissimis numeratur, quum illis concupiscendis animi præbetur assensus.

1) Sap. 6, 12. 2) Eccles. 24, 26. 3) Gal. 5, 16. 4) 1 Cor. 10, 6. 5) Dent. 7, 25.

Quæstio X.

Concupiscentiae peccatum ubi maxime consistat.

Nam tum peccatum natura existit, quum post malarum cupiditatum impulsum animus rebus pravis delectatur, atque his vel assentitur, vel non repugnat. Id quod D. Jacobus, quum peccati originem et progressionem ostendit, illis verbis docet:[1] «Unusquisque tentatur a concupiscentia sua abstractus et illectus : deinde concupiscentia, quum conceperit, parit peccatum; peccatum vero, quum consummatum fuerit, generat mortem/

Quæstio XI.

Quæ sit duorum extremorum præceptorum sententia.

Quæ cupiditas hic vetetur. Noni et decimi præcepti singula verba declarantur.

Quum igitur lege ita caveatur: «Non concupisces,“ hæc verba ad eum sensum referuntur, ut nostras cupiditates a rebus alienis cohibeamus; alienarum enim rerum cupiditatis sitis immensa est atque infinita, neque unquam satiatur, ut scriptum est:[2] «Avarus non implebitur pecunia;‖' de quo ita est apud Isaiam:[3] «Væ, qui conjungitis domum ad domum, et agrum agro copulatis." Sed ex singularum vocum explicatione facilius intelligetur hujus peccati fœditas et magnitudo.

Quæstio XII.

Quid domus vocabulo in hujus præcepti formula intelligendum sit.

Quomodo domus non concupiscenda.

Quare Parochus docebit, domus vocabulo non locum modo, quem incolimus, sed universam hæreditatem significari, ut ex divinorum scriptorum usu consuetudineque cognoscitur. In Exodo[1]) scriptum est: Obstetricibus a Domino domus esse ædificatas. Sententia eo spectat, ut illarum facultates ab eo auctas esse atque amplificatas, interpretemur. Ex hac igitur interpretatione animadvertimus, hac præcepti lege vetitum nobis esse, ne divitias avide expetamus, neque alienis opibus, potentiae, nobilitati invideamus, sed statu nostro, qualisqualis ille sit, sive humilis sive excelsus, contenti simus. Alienæ deinde gloriæ appetitionem vetitam esse intelligere debemus; nam hoc item ad domum pertinet.

Quæstio XIII.

Quid bovis et asini vocibus contineatur.

Quod vero sequitur, «non bovem, non asinum," id ostendit, non solum, quæ magna sunt, ut domus, nobilitas et gloria, ea

') Jac. 1, 14. 15. -) Eccli. 5, 9. 3) Is. 5, 8. 4) Exod. 1, 21.

quum aliena sint, concupiscere nobis non licere: sed etiam parva, qualia illa sint, sive animata, sive inanimata.

Quæstio XIV.

De quibus servis in hoc præeepto sit sermo.

Servi aliorum per cupiditatem non sollicitandi.

Sequitur deinceps: „Neque servum," quod intelligendum est tam de captivis, quam de reliquo genere servorum; quos, ut cetera alterius bona, concupiscere non debemus. Liberos vero homines, qui voluntate serviunt, vel mercede conducti, vel amore observantiaque impulsi, nullo modo, neque verbis, neque spe, neque pollicitationibus, neque præmiis quis corrumpere aut sollicitare debet, ut eos deserant, quibus se ipsi sponte addixerunt: immo vero si ante id tempus, quo se in illorum famulatu fore promiserant, ab illis recesserint, hujus præcepti auctoritate admonendi sunt, ut ad eos ipsos omnino revertantur.

Quæstio XV.

Cur etiam in hoc præeepto mentio proximi fiat.

Quod autem in præeepto mentio fit proximi, id eo pertinet, ut hominum vitium demonstretur, qui vicinos agros, aut proximas domos, aut aliam rem ejusmodi, quæ secum continens sit, appetere solent. Vicinitas enim, quæ in parte amicitiæ ponitur, ab amore ad odium cupiditatis vitio traducitur.

Quæstio XVI.

Non praevaricantur istam legem, qui res venales proximi justo pretio emere cupiunt.

Hoc vero præceptum ii minime violant, qui res, quas proximi venales habent, emere de illis cupiunt, aut justo pretio emunt; ii enim non modo proximum non lædunt, sed valde adjuvant, quum ei pecunia majori commodo usuique futura sit, quam res illæ, quas ipse venditat.

Quæstio XVII.

Quomodo decimum præceptum de non concupiscenda uxore proximi intelligendum sit.

Explicatur decimum præceptum de non concupiscenda uxore proximi. Uxorem ab alio repudiatam nec concupiscere, nec ducere licet.

I. Hanc de re aliena non concupiscendi legem altera sequitur, quæ prohibet, ne alienam concupiscamus uxorem; qua lege concupiscendi libido non ea quidem tantum prohibita censetur, qua adulter alterius uxorem appetit, sed etiam, qua affectus aliquis alterius uxorem in matrimonium ducere concupiscit; eo enim tem-

pore, quum repudii permittebatur libellus, illud facile evenire poterat, ut, quæ ab uno repudiata esset, eam alter uxorem acciperet. At hoc Dominus vetuit, ne aut mariti ad uxores relinquendas sollicitarentur, aut uxores maritis difficiles se ac morosas ita præberent, ut eam ob causam quædam quasi necessitas viris imponeretur, illas repudiandi. Nunc vero gravius est peccatum, quum mulierem, etiamsi a viro repudiata sit, alteri in matrimonium ducere non liceat, nisi marito mortuo.

Feminam alteri desponsatam concupiscere non licet. Piaculum est, virginem Deo desponsatam concupiscere.

II. Itaque qui alterius uxorem concupiscet, facile ex una in aliam incidet cupiditatem; aut enim illius virum mori, aut adulterium admittere cupiet. Atque hoc idem de iis mulieribus dicitur, quæ alteri desponsatae sunt; neque enim has item concupiscere licet, quum ii, qui hæc pacta rescindere student, violent sanctissimum fidei foedus. Et quemadmodum, quæ alteri nupta est, eam concupiscere omnino nefas est: sic, quæ ad Dei cultum religionemque est consecrata, nullo pacto licet illam uxorem appetere.

Quæstio XVm.

In hanc legem non peccat, qui mulierem, quam putat maritum amisisse, sollicitat ad matrimonium.

Si vero quis mulierem, quæ nupta est, quum eam innuptam esse opinetur, uxorem sibi dari concupiscit, neque, si in matrimonium alii collocatam intelligeret, eam nuptam sibi dari cuperet, id quod Pharaoni et Abimelech contigisse legimus,[1]) qui Sarani in matrimonio habere concupierunt, quum eam minime nuptam, Abrahæque sororem, non uxorem arbitrarentur: ille certe, qui eo auimo est, ejusmodi præcepti legem violare non videtur.

Quæstio XIX.

Quæ præter ea, quæ prohibentur, hoc præcepto facienda imperentur.

Remedia adversus noxias concupiscentias. Divitiæ contemnendæ. Paupertas ferenda.

I. Sed ut Parochus remedia patefaciat, quæ ad tollendum hoc cupiditatis vitium accommodata sunt, explicare alteram præcepti rationem debet, quæ in eo consistit, ut, si divitiæ affluant, cor non apponamus,[2]) easque pietatis et divinarum rerum studio abjicere parati simus, et in sublevandas pauperum miserias libenter pecuniam erogemus; si desint facultates, egestatem æquo et hilari animo feramus. Et quidem si rebus nostris dandis liberalitatc uteinur, rerum alienarum cupiditates restinguemus. De paupertatis

‘) Gen. 12 et 20. 2) Ps. 61, 11; Matth. 19, 21.

autem laudibus, divitiarumque despicientia in sacris litteris et apud sanctos Patres facile erit Parocho multa colligere, et fideli populo tradere.

Nostra voluntas divinæ subjicienda.

II. Hac item lege praecipitur, ut ardenti studio, summaque cupiditate optemus, id potissimum effici, non quod nos concupiscimus, sed quod Deus vult, quemadmodum Domini oratione exponitur.[1] Voluntas autem Dei in eo maxime est, ut nos singulari quodam modo sancti efficiamur, animumque nostrum sincerum, atque ab omni labe purum integrumque conservemus, et exerceamus nos in iis mentis ac spiritus officiis, quæ corporis repugnant sensibus; horumque edomitis appetitionibus, ratione ac spiritu duce, rectum vitæ cursum teneamus; quive præterea sensus materiam cupiditatibus nostris libidinique præbent, eorum vim maxime reprimamus.

Quæstio XX.

Quæ sint potissimum Christianis meditanda, ut vim concupiscenti® refrenent.

Cupiditatum pravarum incommoda.

Sed ad hunc cupiditatum ardorem restinguendum plurimum etiam hoc potest, si, quæ incommoda ex illis accidunt, ea nobis ob oculos proponamus. Primum vero illud incommodum est, quod, quoniam ejusmodi cupiditatibus paremus, in anima nostra regnat summa peccati vis ac potestas. Quamobrem monuit Apostolus/) „Non regnet peccatum in vestro mortali corpore, ut obediatis concupiscentiis ejus“. Nara quemadmodum, si cupiditatibus resistimus, peccati vires concident: ita, si iisdem succumbimus, Dominum a regno suo expellimus, et in ejus locum peccatum introducimus. Alterum præterea incommodum est, quod ab hac concupiscendi vi, veluti fonte quodam, omnia peccata manant, ut D. Jacobus docet.[3] D. item Joannes „Omne“, inquit,[4] „quod est in mundo, concupiscentia carnis est, et concupiscentia oculorum, et superbia vitæ“. Tertium incommodum in eo est, quoniam rectum animi judicium his cupiditatibus obscuratur. Homines enim iis cupiditatum tenebris obcæcati honesta et præclara putant omnia, quæcunque ipsi concupiscunt. Opprimitur præterea concupiscendi vi verbum Dei, quod in animis nostris a magno illo agricola Deo insitum est. Sic enim apud D. Marcum scriptum est:[5] „Alii sunt, qui in spinis seminantur: hi sunt, qui verbum audiunt, et ærumnæ sæculi et deceptio divitiarum, et circa reliqua concupiscenti® introeuntes suffocant verbum, et sine fructu efficitur.“

’) Matth. 6, 10. 2) Rom. 6, 12. ³) Jac. 1, 14. 4) 1 Joan. 2, 16. 6) Mare. 4, 18. 19.

Quæstio XXI.

Qui cupiditatum laqueis maxime implicentur.

Jam vero qui præ ceteris hoc cupiditatis vitio laborant, quosque propterea Parochus ad colendum hoc præceptum diligentius cohortari debet, illi sunt, qui lusionibus non honestis delectantur, aut qui ludis immoderate abutuntur, mercatoresque item, qui rerum penuriam annonæque caritatem expetunt, atque id ægre terunt, ut alii præter ipsos sint, qui vendant, aut emant; quo carius vendere, aut vilius emere ipsi possint. Qua in re item peccant, qui alios egere cupiunt, ut aut vendendo, aut emendo ipsi lucrentur. Peccant etiam milites, qui bellum expetunt, ut furari ipsis liceat; medici item, qui morbos desiderant; .jureconsulti, qui causarum litiumque vim copiamque concupiscunt; tum artifices, qui quæstus avidi, omnium, quæ ad victum cultumque pertinent, penuriam exoptant, ut inde plurimum lucri faciant. In hoc præterea genere graviter ii peccant, qui alienæ laudis gloriæque avidi atque appetentes sunt, non sine aliqua famæ alterius obtrectatione; idque præsertim, si, qui illam appetunt, ignavi, nulliusque pretii homines sunt; fama enim et gloria virtutis atque industriæ, non ignaviæ aut inertiæ præmium est.

PARS QUARTA.

CAPUT I.

De Oratione, ejusque in primis necessitate.

Quæstio I.

Quo modo Deus sit orandus.

Dominica oratio inter omnes precandi formulas est perfectissima.

In officio et munere Pastorali cumprimis necessaria est ad salutem fidelis populi praeceptio Christian» precationis; cujus vim ac rationem multos necesse est ignorare, nisi pia et fideli Pastoris diligentia tradita sit. Quamobrem præcipua Parochi cura versari debet in eo, ut pii auditores intelligant, quid a Deo, et quomodo orandum sit. Omnes autem necessariæ precationis numeros continet divina illa formula, quam Christus Dominus Apostolis, et per illos eorumque successores omnibus deinceps, qui Christianam Religionem susciperent, notam esse voluit; cujus verba atque sententias sic animo ac memoria comprehendere oportet, ut in promptu habeamus. Ut autem in hac orandi ratione suppeditet Parochis facultas instituendi fideles auditores: quæ magis opportuna visa sunt, hic proposuimus, sumpta ab iis scriptoribus, quorum eo in genere doctrina; et copia maxime laudatur: nam reliqua, si opus fuerit, Pastores ex eisdem fontibus haurire poterunt.

Quæstio II.

Usus orandi ad salutem necessarius est.

Orare ex præcepto Domini tenemur.

I. Primum igitur docendum est, quam sit oratio necessaria, cujus præceptum non solum consilii causa traditum est, sed etiam necessarii jussi vim habet. Quod a Christo Domino declaratum est illis verbis: „Oportet semper orare".[1] Hanc orandi necessitatem ipsa etiam illo Dominic» precationis quasi prooemio ostendit Ecclesia: „Præceptis salutaribus moniti, et divina institutione formati, audemus dicere."

[1]) Lue. 18, 1.

Christi exemplo orandum et Apostolorum præscripto.

II. Itaque quum esset necessaria precatio Christianis hominibus, et illud a discipulis ipse rogatus esset: „Domine, doce nos orare!“ 1) præscripsit ejus orandi formam Dei Filius, et spem attulit impetrationis eorum, quæ postularent. Et ipse documentum fuit precationis, qua non solum utebatur assidue, sed etiam in ea pernoctabat.2) Cujus deinde officii iis, qui se ad Jesu Christi fidem contulissent, Apostoli præcepta tradere non destiterunt. Nam sancti et Petrus3) et Joannes4) de ea diligentissime pios admonent, et ejus rationis memor Apostolus, pluribus locis Christianos hortatur ad salutarem orandi necessitatem.

Quæstio III.

Qua potissimum ratione homines adduci possint in cognitionem necessarii hujus officii.

Oratione necessaria consequimur.

Præterea tam multis indigemus bonis et commodis ad animum et corpus tuendum necessariis, ut ad precationem confugere oporteat, tanquam ad unam omnium optimam et indigentiæ nostræ interpretem et conciliatricem eorum, quibus egemus. Nam quum nihil cuiquam debeat Deus: reliquum profecto est, ut, quæ nobis opus sunt, ab eo precibus expetamus; quas preces tanquam instrumentum necessarium nobis dedit ad id, quod optaremus, consequendum; præsertim quum quædam esse constet, quæ nisi ejus adjumento non liceat impetrare.

Quæstio IV.

Non alia via omni indigentiæ nostræ satisfacere licet, quam per orationem.

Oratione dæmoncs fugimus.

Habent enim sacræ preces præstantem illam virtutem, qua maxime dæmones ejiciuntur. Est enim quoddam daemoniorum genus, quod non ejicitur, nisi jejunio et oratione.5) Quare magnam sibi adimunt facultatem singularium donorum, qui hanc consuetudinem exercitationemque non adhibent, pie ac diligenter orandi. Petitione enim non solum honesta, sed etiam assidua opus est ad impetrandum, quod concupiscas. „Nam,“ ut inquit S. Hieronymus, „scriptum est: Omni petenti datur: ergo si tibi non datur, ob id non datur, quia non petis: petite ergo et accipietis!“6)

1) Luc. 14, 1. 7. 2) Ibid. 6, 12. 3) 1 Petr. 8, 7; 4,7. 4) 1 Joan. 3, 22; 5, 14. 16. 5) Matth. 17, 20. 6) In cap. 7. Matth.

CAPUT II.

De utilitate Orationis.

Quæstio I.

Quis sit primus fructus, quem parit illa orandi necessitas.

Primus orationis fructus.

Habet autem hæc necessitas jucundissimam utilitatem, quæ fructus ex se edit uberrimos; quorum copiam sument. Pastores a sacris Scriptoribus, quum opus erit illos impertiri fideli populo. Nos ex ea copia aliquot elegimus, quos huic tempori accommodatos duximus. Primus autem fructus, quem inde capimus, est is, quod orantes Deo honorem habemus; siquidem est quoddam religionis argumentum oratio, quæ in divinis litteris thymiamati comparatur. „Dirigatur“, enim inquit Propheta, „oratio mea sicut incensum in conspectu tuo 1) Quare nos hac ratione Deo subjectos esse profitemur, quem bonorum omnium auctorem agnoscimus et prædicamus, in quem solum spectamus, quod unum incolumitatis salutisque præsidium atque perfugium habemus. Hujus fructus illis etiam verbis admonemur: „Invoca me in die tribulationis; eruam te, et honorificabis me."2)

Quæstio II.

Quæ sit altera utilitas, quam orando consequimur.

Secundus fructus.

I. Sequitur fructus amplissimus et jucundissimus orationis, quum a Deo preces audiuntur; est enim, ex S. Augustini sententia, cœli clavis oratio. „Nam ascendit", inquit, „precatio et descendit Dei miseratio: licet alta sit terra, altum ccelum, audit tamen Deus hominis linguam, [si mundam habeat conscientiam"].8)

Oratione amplissima dona consequimur. Pacem, quæ secundum Deum est, parit oratio.

II. Cujus orandi muneris tanta vis est, tanta utilitas, ut ea re coelestium donorum amplitudinem consequamur. Nam et impetramus nobis, ut ducem et adjutorem adhibeat Spiritum Sanctum, et fidei assequimur conservationem et incolumitatem, et vitationem pœnarum, et divinum patrocinium in tentationibus, et ex diabolo victoriam. Omnino inest in precatione singularis gaudii cumulus. Quamobrem sic loquebatur Dominus: „Petite et accipietis, ut gaudium vestrum sit plenum".4)

Quæstio III.

Semper pias preces exaudit divina majestas.

Nec vero quin huic petitioni præsto sit et occurrat Dei

U Ps. 140, 2. 2) Ibid. 49, 15. 8) Serni. 266 de temp. 4) Joan. 16, 24.

benignitas, ullus relictus est dubitandi locus; quod multa comprobant divinæ Scripturæ testimonia, quæ, quia sunt in promptu, illa modo apud Isaiam exempli causa attingemus: «Tuncll, enim inquit,[1] „invocabis, et Dominus exaudiet: clamabis, et dicet: Ecce adsumll, et rursus: «Eritque antequam clament, ego exaudiam: adhuc illis loquentibus, ego audiam.ll[2] Exempla autem eorum, qui Deum exoraverunt, quia propemodum sunt et infinita et posita ante oculos, omittimus.

Quæstio IV.

Qui fiat, ut, quæ petimus, interdum non inpetremus.

Quid sit oratio. Attente orandum.

At interdum fit, ut, quæ petimus, a Deo non impetremus. Ita est; sed tum maxime prospicit utilitati nostræ Deus; vel quod alia nobis majora et ampliora bona impertitur; vel quod nec necessarium nobis est, nec utile, quod petimus; immo vero fortasse supervacaneum id futurum sit, si dederit, atque pestiferum. «Quaedam enimll, inquit sanctus Augustinus, «negat propitius Deus, quæ concedit iratusll.[3] Xonnunquam etiam fit, ut adeo remisse ac negligenter oremus, ut ne ipsi quidem, quod dicimus, attendamus. Quum autem sit oratio mentis ascensus ad Deum, si in orando animus, qui ad Deum referri debet, peregrinatur, nulloque studio, nulla adhibita pietate, temere precationis verba funduntur: quomodo inanem hujus orationis sonitum Christianam precationem esse dicemus? Quare minime mirum est, si Deus nostræ non obsequitur voluntati; quum vel ipsi nolle id nos quod petimus, bene probemus nostræ negligentia et ignoratione precationis; vel postulemus ea, quæ nobis sunt obfutura.

Quæstio V.

Digne postulantes plus impetrant, quam postulant.

Sedulo orantibus Deus fere majora præstat, quam petunt. Deus cogitationes non exspectata voce sæpe exaudit.

Contra vero scienter ac diligenter petentibus multo plus tribuitur, quam a Deo postulaverint; quod et Apostolus testatur in epistola ad Ephesios,[4] et illa prodigi filii similitudine declaratur, qui præclare secum actum esse existimaturus fuit, si in loco mercenarii famuli eum habuisset pater;[5] etsi recte cogitantibus, non solum postulantibus, nobis cumulat gratiam suam Deus, non modo munerum copia, sed etiam celeritate tribuendi. Quod ostendunt divinæ litteræ, quum illa utuntur loquendi formula: «desi-

[1] Is. 58, 9. [2] Ibid. 65, 24. [3] Serm. 33 de verb. Dom. [4] Eph. 3, 20. [5] Luc. 15.

denum pauperum exaudivit Dominus[1]. Intimis enim et tacitis egentium studiis, ne expectata quidem eorum voce, Deus occurrit.

Quæstio VI.

Quis sit tertius orationis fructus.

Tertius orationis fructus. Ex fide debet procedere oratio.

Accedit eo etiam ille fructus, quod orando animi virtutes et exercemus, et augemus, maxime vero fidem. Ut enim rite illi non orant, qui fidem Deo non habent; «Quomodo», enim inquit, «invocabunt, in quem non crediderunt?»[2] sic fideles, quo studiosius orant, eo majorem ac certiorem fidem habent divinæ curæ et providentiæ; quæ potissimum id requirit a nobis, ut ad se de iis, quæ nobis opus sunt, referentes, omnia postulemus.

Quæstio VII.

Cur Deus, quum sciat, quibus indigeamus, oratione nostra velit sollicitari.

Orandus est Deus, ut fides exerceatur.

I. Posset vero Deus non petentibus, ne cogitantibus quidem, abunde, nobis omnia dilargiri, quo modo et animantibus rationis expertibus cuncta suppeditat ad usus vitæ necessarios: sed beneficentissimus parens vult a filiis invocari; vult nos quotidie rite petendo, petere fidentius; vult, impetratis iis, quæ postulamus, in dies magis testificari ac prædicare suam in nos ipsos benignitatem.

Secundo, ut caritas augeatur.

II. Amplificatur etiam caritas; nam illum auctorem agnoscentes omnium bonorum utilitatumque nostrarum, quanta eum possumus maxima caritate amplectimur; et, ut amantes colloquio et congressu magis ad amorem incenduntur: sic pii homines, quo sæpius Deo facientes preces et ejus implorantes benignitatem, quasi cum ipso colloquuntur, eo majori in singulas precationes affecti lætitia, ad eum amandum et colendum incitantur ardentius.

Tertio, ut spes inflammata exercitio digna sit, quæ impetret. Aug. Ep. 121 cap. 8.

III. Propterea nos hac uti vult exercitatione precationis, ut flagrantes petendi studio, quod optamus, tantum ea assiduitate et cupiditate proficiamus, ut digni simus, in quos illa conferantur beneficia, quæ antea jejunus et angustus animus noster capere non poterat.

Quarto, ut humilitas crescat. Quinto, ut tanto generosiorem victoriam reportemus.

IV. Vult præterea nos id, quod est, intelligere ac præ nobis

1) Ps. 10, 17. 2) Rom. 10, 14.

ferre, si gratiæ cœlestis auxilio deseramur, nostra opera nihil consequi posse, proptereaquc toto animo ad orandum incumbere. Valent autem maxime hæc tanquam orationis arma contra naturæ nostræ hostes acerrimos. Inquit enim S. Hilarius:[1] „Adversus diabolum armaque ejus orationum nostrarum sonitu certandum est.“

Quæstio VIII.

Quæ sit quarta utilitas, ex oratione in homines profluens.

Quartus orationis fructus.

Præclarum præterea illum orationis fructum assequimur quod, quum proclives simus ad malum et ad libidinis varios appetitus vitio infirmitatis ingenitæ, patitur se nostris cogitationibus concipi: ut, dum illum oramus, et mereri ejus contendimus munera, accipiamus innocentiæ voluntatem, et ab omni labe, delictorum omnium amputatione, purgemur.

Quæstio IX.

Quis sit postremus orationis fructus.

Quintus orationis fructus.

Postremo ex S. Hieronymi sententia iræ divinæ resistit oratio. Itaque sic ad Moysen[2] locutus est Deus: „Dimitte me;“ quum quidem pœnas eum ab illo populo petere volentem precibus impediret. Nihil enim est, quod æque Deum leniat iratum, aut etiam paratum ad plagas sceleratis inferendas æque retardet et revocet a furore, ac preces hominum.

CAPUT III.

De partibus et gradibus Orationis.

Quæstio I.

Quibus partibus constet Christiana oratio.

Duæ præcipue partes orationis.

I. Exposita necessitate et utilitate Christianæ precationis, scire præterea oportet fidelem populum, quot et quibus partibus ea constet oratio; id enim ad hujus officii perfectionem pertinere testatur Apostolus, qui in epistola ad Timotheum, cohortans ad pie sancteque orandum, orationis partes diligenter enumerat.[3] „Obsecro,“ inquit, „primum omnium fieri obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus". Quod vero subtilis quædam est harum differentia partium: si ejus expli-

’) in Ps. 63. 2) Exod. 32, 10. ») 1 Tim. 2, 1.

cationem auditoribus Parochi conducere existimabunt, consulent inter ceteros S. Hilarium et Augustinum. Sed quoniam duæ sunt præcipue partes orationis, postulatio et gratiarum actio, a quibus, tanquam a capite, manant reliquae: minime eas praetermittendas duximus. Nam ad Deum accedimus, ut, cultum ei ac venerationem adhibentes, vel ab eo aliquid impetremus, vel ipsi de beneficiis, quibus assidue ab ejus benignitate ornamur et augemur, gratias agamus. Utramque hanc maxime necessariam partem orationis Deus ipse pronuntiavit ore Davidis illis verbis:[1]) „Invoca me in die tribulationis; eruam te, et honorificabis me." Quantum autem egeamus divinæ liberalitatis ac bonitatis, quis ignorat, modo summam hominum egestatem et miseriam intueatur?

Quam liberalis sit in genus humanum Deus.

H. Quam vero sit propensa Dei voluntas in genus humanum, quam effusa in nos benignitas, omnes intelligunt, qui sensu oculorum et mente praediti sint. Nam quocunque oculos conjicimus, quocunque nos cogitatione convertimus, nobis admirabilis lux divinæ beneficentiæ ac benignitatis oboritur. Quid enim habent homines, quod a Dei largitate profectum non sit? Et, si omnia sunt ejus dona ac munera bonitatis: quid est, quod non omnes pro viribus beneficentissimum Deum laudibus celebrent, et gratiarum actione prosequantur?

Alius orandi modus alio est perfectior.

ΓΠ. Sed utriusque officii, et petendi aliquid a Deo, et ei gratias agendi, multi sunt gradus, quorum alius alio est altior atque perfectior. Ut igitur fidelis populus non solum oret, sed etiam optime fungatur illo munere orationis, proponent ei Pastores summam perfectamque orandi rationem, et ad eam quam diligentissime poterunt, hortabuntur.

Quæstio Π.

Quinam sit optimus orandi modus, summusque precationis gradus.

Sed quinam est optimus orandi modus et summus precationis gradus? nempe is, quo pii et justi homines utuntur, qui freti veræ fidei stabili fundamento, quibusdam optimæ mentis orationisque gradibus, in illum locum perveniunt, ex quo infinitam Dei potentiam, immensam benignitatem ac sapientiam contemplari possunt; ubi etiam in spem certissimam veniunt, se, et quidquid petierint in præsentia, et illam inexplicabilium bonorum vim consecuturos esse, quæ pollicitus est Deus largiturum se iis, qui divinum auxilium pie et ex animo implorarint. His quasi duabus alis elata in coelum anima ardenti studio pervenit ad Deum, quem omni gratiarum et laudum honore prosequitur, quod summis ab eo beneficiis

[1]) Ps. 49, 15.

affecta sit; tum vero singulari adhibita pietate ac veneratione, quasi filius unicus carissimo parenti, quid sibi sit opus, non dubitanter exponit. Quem precandi modum „effundendi“ voce exprimunt divinæ litteræ. Inquit enim Propheta:1) „Effundo in conspectu ejus orationem meam, et tribulationem meam ante ipsum pronuntio;“ quæ vox eam vim habet, ut nihil reticeat, nihil occultet, sed effundat omnia is, qui ad orandum venit, fidenter confugiens in sinum amantissimi parentis Dei. Ad id enim nos doctrina coelestis hortatur illis verbis: „Effundite coram illo corda vestra;"2) et, „Jacta super Dominum curam tuam".3) Hunc autem precationis gradum significat sanctus Augustinus, quum in eo libro, qui inscriptus est Enchiridion:1) „Quod fides credit, spes et caritas orat.“

Quæstio III.

Quæ sit altera orandi ratio.

Secundus orationis gradus.

Alius est eorum gradus, qui mortiferis peccatis oppressi, fide tamen ea, quæ mortua dicitur, nituntur sese erigere, et ad Deum ascendere, sed propter intermortuas vires, summamque fidei imbecillitatem, se altius a terra tollere non possunt; vcrumtamen sua peccata recognoscentes, et eorum conscientia ac dolore cruciati, humiliter ac demisse ex illo maxime longinquo loco pœnitentes, scelerum a Deo veniam et pacem implorant. Horum oratio suum obtinet locum apud Deum; nam eorum preces audiuntur; immo vero hujusmodi homines liberalissime misericors Deus invitat: „Venite“, inquit, „ad me omnes, qui laboratis, et onerati estis, et ego reficiam vos.“8) Ex horum hominum numero fuit ille Publicanus, qui quum oculos ad cœlum tollere non auderet, exiit tamen, inquit, de templo magis justificatus, quam Pharisæus.6)

Quæstio IV.

Quo iu gradu tertium genus precatorum consistat.

Tertius gradus.

Est præterea eorum gradus, qui nondum fidei lucem acceperunt: verumtamen, divina benignitate exiguum illorum naturæ lumen accendente, vehementer excitantur ad studium cupiditatemque veritatis, quam ut doceantur, summis precibus petunt; qui, si manent in voluntate, a Dei clementia eorum studium non repudiatur. Quod exemplo Cornelii Centurionis comprobatum videmus.7) Nemini enim, id ex animo petenti, clausæ sunt fores divinæ benignitatis.

') Ps. 141, 3. *) ib. 61. 9. 3) ib. 04, 23. «) c. δ. 5) Matth. 11, 28. «) Luc. 18, 13. 14. Act. 10.

Quæstio V.

Quiuani inter deprecatores extremo in gradu hæreant.

Quartus gradus.

Postremus est gradus eorum, quos non modo facinorum et flagitiorum non poenitentes, sed etiam sceleribus scelera cumulantes, tamen non pudet, sæpe a Deo petere peccatorum veniam, in quibus volunt perseverare; qui tali statu ne ab hominibus quidem audere deberent, ut sibi ignoscerent, postulare. Horum oratio a Deo non auditur; sic enim de Antiocho scriptum est: „Orabat autem hic scelestus Dominum, a quo non esset misericordiam consecuturus“.[1] Quare vehementer hortandi sunt, qui in gravi illa miseria versantur, ut abjecta peccandi voluntate, vere et ex animo se convertant ad Deum.

CAPUT IV.

De iis, quæ petenda sunt

Quæstio I.

Quænam a Deo petere liceat.

Quod justum et honestum est, peti debet.

Sed quoniam in singulis petitionibus, quid postulandum, quid non. suo loco dicetur; satis hic erit, fideles universe illud admonere, ut quæ justa, quæve honesta sint, a Deo petant homines; ne, si contra quam deceat, aliquid postularint, illo responso repellantur: „Nescitis, quid petatis?[2] Quidquid autem recte optari potest, petere licet. Quod illa Domini uberrima promissa testantur: „Quodcumque volueritis, petetis, et fiet vobis?[3] Omnia enim se concessurum pollicetur.

Quæstio II.

Quæ res primo et per se a Deo petendæ sint.

Summa et præcipua oratio nostra pro summi boni consecutione esse debet. Deinde pro iis, qui nos eo deducunt. Bona corporis et fortunæ quæ petenda.

I. Quare primum optatum ac desiderium nostrum ad eam regulam dirigemus, ut ad Deum, qui summum est bonum, summum studium desideriumque referatur. Deinde cupiemus ea, quæ cum Deo nos maxime conjungant; quæ vero nos inde sejungant, aut causam aliquam afferant disjunctionis, ab omni studio et cupiditate nostra removenda sunt. Hinc licet colligere secundum illud summum et perfectum bonum quomodo reliqua, quæ dicuntur bona,

[1] 2 Machab. 9, 13. [2] Matth. 20, 22. [3] Joan. 15, 7.

et optanda sint, et a parente Deo postulanda. Nam hæc corporis, quæ vocant, et externa bona, ut sanitas, robur, pulchritudo, divitiæ, honores, gloria, quia facultatem ac materiam sæpe dant peccato (quare fit, ut non omnino pie aut salutariter petantur): erit illa petitio his præscribenda finibus, ut hæc vitæ commoda postulentur necessitatis causa; quæ precandi ratio refertur ad Deum. Licet enim nobis ea precibus petere, quæ et Jacob et Salomon postularunt; ille enim in hunc modum: „Si dederit Deus mihi panem ad vescendum, et vestimentum ad induendum . . . erit mihi Dominus in Deum.[1] Salomon his verbis: „Tribue tantum victui meo necessaria".[2]

Ad divitias cor non apponendum. Divitiæ si habeantur, aliis sunt communicandae. Corporis bonis quomodo utendum.

II. Quum vero nobis Dei benignitate suppeditetur ad victum et ad cultum, par est, nos illius Apostoli cohortationis recordari:[3] „Qui emunt, tanquam non possidentes, et qui utuntur hoc mundo, tanquam non utantur; praeterit enim figura hujus mundi." Item, „divitiæ si affluant, nolite cor apponere";[4] quarum fructum et usum tantummodo nostrum esse, sed ita ut cum ceteris communicemus, ab ipso doctore Deo didicimus. Si valemus, si reliquis externis et corporis bonis abundamus: eo illa nobis tributa esse meminerimus, ut et facilius Deo inservire possimus, et proximo omnia ejus generis commodare.

Animi bona quatenus sint petenda.

III. Ingenii autem bona et ornamenta, cujus generis sunt artes atque doctrinæ, petere etiam licet, sed ea tantum conditione, si nobis ad Dei gloriam, et ad salutem profutura sunt. Quod autem omnino et sine adjunctione aut conditione optandum, quærendum, postulandum est, quemadmodum antea diximus, id Dei gloria est, et deinceps omnia, quæ summo illi bono conjungere nos queant, ut fides, timor Dei, amor; de quibus plenius dicemus in explicatione petitionum.

[1] Genes. 28, 20. 21. [2] Prov. 30, 8. [3] 1 Cor. 7, 30. 31. [4] Ps. 61, 11.

CAPUT V.

Pro quibus orandum sit.

Quæstio I.

Nullum genus hominum in hoc mundo est, pro quibus non liceat Deum precari.

Pro omnibus hominibus orandum.

His autem cognitis, quæ petenda sint, docendus est fidelis populus, pro quibus orare debeat. Continet autem oratio petitionem et gratiarum actionem; quare prius de petitione dicamus. Orandum igitur est pro omnibus sine ulla exceptione vel inimicitiarum, vel gentis, vel religionis. Nam sive hostis sit, sive alienus, sive infidelis: proximus est, quem quia Dei jussu amare debemus, sequitur, ut preces quoque, quod amoris officium est, pro eo facere oporteat; nam eo pertinet illa Apostoli cohortatio:[1] „Obsecro fieri orationes pro omnibus hominibus." Qua in oratione primum petenda sunt, quæ salutem animæ complectuntur, deinde, quæ corporis.

Quæstio II.

Pro quibus præcipue orandum sit.

Primo pro pastoribus animarum orandum est.

I. Debemus autem hoc precationis officium primum Pastoribus animarum tribuere, quod ab Apostolo ejus exemplo monemur; scribit enim is ad Colossenses,[2] ut orent pro se, ut sibi Deus aperiat ostium sermonis; quod item facit ad Thessaloniccnscs.[3] list præterea in Actis Apostolorum:[4] „Oratio fiebat sine intermissione ab Ecclesia" pro Petro. Cujus etiam officii a divo Basilio in libris de Moribus admonemur?) Pro iis enim orandum esse, inquit, qui præsunt verbo veritatis.

Secundo pro principibus.

II. Secundo loco pro Principibus nos precari oportet, ex ejusdem Apostoli sententia. Quanto enim publico bono Principibus piis et justis utamur, nemo ignorat. Itaque rogandus est Deus, ut tales sint, quales esse oportet, qui reliquis hominibus præsint.

Tertio pro piis.

HI. Exstant exempla sanctorum hominum, quibus monemur, ut pro bonis etiam piisque deprecemur. Egent enim et illi precibus aliorum; quod divinitus factum est, ne superbia efferantur, dum intelligunt, se inferiorum suffragiis indigere.

[1] 1 Tim. 2, 1. [2] Coi. 4, 3. [3] 1 Thess. 5, 25. [4] Act. 12, δ. [5] Lib. mor. Reg. 56. c. δ.

Quæstio III.

Pro inimicis nostris et hostibus Ecclesiæ idem præstaudum esse monstratur.

Quarto pro hostibus nostris. Quinto, pro ecclesiæ hostibus.

Jussit præterea Dominus precari „pro persequentibus et calumniantibus nos.'[1]) Illud etiam S. Augustini[2]) testimonio celebratum est, hanc esse acceptam consuetudinem ab Apostolis, pro iis, qui ab Ecclesia sunt alieni, preces et vota faciendi, ut infidelibus donetur fides, ut idolorum cultores ab impietatis errore liberentur, ut Judæi, discussa animorum caligine, lucem veritatis accipiant, ut hæretici redeuntes ad sanitatem, Catholicæ doctrinæ praeceptis erudiantur, ut schismatici, a qua desciverunt sanctissimæ Parentis Ecclesiæ communione, cum ea iterum veræ caritatis nodo juncti copulentur. Quantam autem vim habeant preces pro hujusmodi hominibus factæ ex animo, constat tam multis exemplis omnis hominum generis quos quotidie ereptos a potestate tenebrarum, transfert Deus in regnum Filii caritatis suæ, et ex vasis iræ facit vasa misericordis. In quo plurimum valere piorum obsecrationem, nemo, qui recte sentiat, dubitare potest.

Quæstio IV.

Quomodo etiam ad mortuos extendi possit hoc beneficium.

Sexto pro mortuis.

Preces autem, quæ pro mortuis fiunt, ut ab igne Purgatorii liberentur, ex Apostolorum doctrina fluxerunt; qua de re satis dictum est, quum de Sacrificio Missæ loqueremur.

Quæstio V.

Non prodest illis aliena oratio, qui peccant ad mortem.

Septimo pro iis, qui peccant ad mortem.

In iis autem, qui peccare dicuntur ad mortem, vix quidquam precibus votisque proficitur·. Verumtamen est Christianae caritatis, et precari pro illis, et lacrimis contendere, an eis possint reddere placatum Deum.

Quæstio VI.

Quomodo exsecrationes, quæ in Scripturis leguntur, sint accipiendæ.

Exsecrationes vero sanctorum hominum, quibus in impios utuntur, ex Patrum sententia constat esse vel prædictiones eorum, quæ illis eventura sunt, vel adhibitas contra peccatum, ut, salvis hominibus, peccati vis intereat.

*) Matth. 5, 44. *) Ep. 10(i. *

Quæstio VII.

Quis sit usus gratiarum actionis.

Ubi sit frequentissimus usus gratiarum actionis.

In altera [autem] ') parte orationis maximas Deo gratias agimus pro divinis ejus immortalibusque beneficiis, quibus et semper affecit et quotidie afficit humanum genus. Maxime autem fungimur hoc munere gratiarum actionis Sanctorum omnium causa, quo in officio singulares Deo laudes tribuimus, et eorum victoriæ, et triumphi, quem de omnibus et intimis et externis hostibus ejus benignitate reportarunt.2)

Quæstio VIII.

Inter eas gratulationes, quæ Sanctorum causa Deo exhibentur·, quænam in Ecclesia primas partes obtineat.

Salutatio angelica ad gratiarum actionem pertinet.

I. Huc pertinet prima illa pars Angelicæ Salutationis, quum ea ad precandum utimur: „Ave Maria, gratia plena: Dominus tecum: benedicta tu in mulieribus.“ Nam Deum summis et habendis laudibus, et gratiis agendis celebramus, quod sanctissimam Virginem omni coelestium donorum munere cumulavit; ipsique Virgini singularem illam gratulamur felicitatem.

Cur ecclesia Salutationi angelicæ preces adjungat.

II. Jure autem sancta Dei Ecclesia huic gratiarum actioni preces etiam et implorationem sanctissimæ Dei Matris adjunxit, qua pie atque suppliciter ad eam confugeremus, ut nobis peccatoribus sua intercessione conciliaret Deum, bonaque tum ad hanc, tum ad æternam vitam necessaria impetraret.

Canticum Salve Regina sæpe frequentandum.

III. Ergo nos exsules filii Evæ, qui hanc lacrimarum vallem incolimus, assidue misericordiæ Matrem, ac fidelis populi advocatam invocare debemus, ut oret pro nobis peccatoribus; ab eaque hac prece opem et auxilium implorare, cujus et præstantissima merita apud Deum esse, et summam voluntatem juvandi humanum genus, nemo, nisi impie et nefarie, dubitare potest.

Man. omitt. 2) See. Fabric.-Man. „dcportarunt“.

CAPUT VI.

Quis orandus sit.

Quæstio I.

Ad quem dirigenda sit præcipue oratio.

Deus invocandus.

Deum autem orandum esse, et ejus nomen invocandum, ipsa loquitur naturæ vis, insita in hominum mentibus, non solum tradunt divinæ litteræ, in quibus licet audire imperantem Deum: „Invoca me in die tribulationis" ;l) sed Dei nomine tres personas intelligi oportet.

Quæstio II.

Sintne etiam Sancti cum Christo regnantes invocandi.

Sancti invocandi. Cf. Quæst. 4 de prini, præc.

Secundo loco confugimus ad auxilia Sanctorum, qui in cœlo sunt; quibus etiam preces esse faciendas, ita certum est in Ecclesia Dei, ut piis nulla de eo dubitatio possit accidere. Quæ res quia separatim suo loco est explicata, eo et Parochos et ceteros transmittimus. Sed ut tollatur omnis error imperitorum, operæ pretium erit docere fidelem populum, quid intersit inter hanc invocandi rationem.

Quæstio III.

Aliter Deum, et aliter Sanctos imploramus.

I. Non enim eodem modo Deum et Sanctos imploramus. Nam precamur Deum, ut ipse vel bona det vel liberet a malis: a Sanctis autem, quia gratiosi sunt apud Deum, petimus, ut nostri patrocinium suscipiant, ut nobis a Deo impetrent ea, quorum indigemus. Hinc duas adhibemus precandi formulas, modo differentes; ad Deum enim proprie dicimus: «Miserere nobis; Audi nos;" ad Sanctos: «Orate pro nobis." Quamquam licet etiam alia quadam ratione petere a Sanctis ipsis, ut nostri misereantur; sunt enim maxime misericordes; itaque precari possumus eos, ut, conditionis nostræ miseria permoti, sua nos apud Deum gratia ac deprecatione juvent.

Quo affectu Oratio Dominica ad. imaginem Sancti alicujus sit recitanda.

II. Quo loco illud maxime cavendum est omnibus, ne, quod Dei proprium est, cuiquam præterea tribuant; inimo vero, quum ad imaginem Sancti alicujus quis Dominicam Orationem pronuntiat,

') Ps. 49, 15. 3) Man. et Fabr. legunt ad Sanctum: „ora pro nobis".

ita tum sentiat, se ab illo petere, ut secum oret, sibique postulet ea, quæ Dominicæ Orationis formula continentur; et sui denique sit interpres et deprecator ad Deum. Nam eos hoc fungi officio docuit sanctus Joannes Apostolus in Apocalypsi.1)

CAPUT VII.

De Præparatione adhibenda.

Quæstio I.

Quibus maxime virtutibus animus ad orationem sit præparandus.

Primum requiritur, ut sit humilis oratio.

I. Est in divinis litteris:2) „Ante orationem præpara animam tuam; et noli esse quasi homo, qui tentât Deum." Tentât enim Deum is, qui quum bene orat, male agit; et quum loquatur cum Deo, a precibus animus ejus aberrat. Quare quum tanti intersit, quo quisque animo Deo preces faciat, tradent Parochi vias precationum piis auditoribus. Primus igitur gradus ad orationem erit vere humilis ac demissus animus, scelerum quoque recognitio; quibus sceleribus intelligat, qui ad Deum accedit, se non modo dignum non esse, qui quidquam impetret a Deo, sed qui ne in ejus quidem conspectum veniat oraturus. Hujus præparationis sæpissirae mentionem faciunt divinæ litteræ, quæ et illud loquuntur:3) „Respcxit in orationem humilium; et non sprevit precem4) eorum"; item:5) „Oratio humiliantis se nubes penetrabit." Sed occurrent Pastoribus eruditis loci innumerabiles, qui in eam sententiam conveniant; quamohrem plurium non necessaria commemoratione supersedemus. Tantum vero, quæ alias attigimus, ne in hac quidem parte, quia sunt apposita ad hanc rationem, duo illa exempla prætermittemus. Publicanus est ille notissimus, qui longe consistens, oculos humo tollere non audebat.6) Est etiam mulier illa peccatrix, quæ dolore commota lacrimis pedes Christi Domini perfudit.7) Uterque, quantum afferat orationi pondus humilitas Christiana, declaravit.

Secundo, orationem præeat dolor commissorum peccatorum.

II. Sequitur angor quidam in recordatione delictorum, vel saltem aliquis doloris sensus ob eam causam, quod dolere non possimus. Quorum utrumque vel certe alterum nisi a pœnitente adhibeatur, venia impetrari non potest.

1) Apoc. 8. 2) Eccli. 18, 23. 3) Ps. 101, 18. 4) Man. legit preces. 5) Eccli 35, 21. 6) Luc. 18, 13. 7) Ib. 7, 38.

Quæstio II.

Quæ potissimum scelera volenti cum fructu orare sint cavenda.

Tertio, abstinendum cædibus et violentia.

I. Sed quia sunt quædam scelera, quæ maxime obstant, quo minus in precatione Deus postulationi nostræ concedat, ut cædes et illata vis: manus abstinendæ sunt ab hac crudelitate et violentia. De quo facinore sic Isaiæ ore loquitur Deus: [1] „Quum extenderitis manus vestras, avertam oculos meos a vobis; et quum multiplicaveritis orationem, non exaudiam; manus enim vestræ sanguine plenæ sunt.“

Quarto, ira fugienda.

II. Fugienda est ira ac dissidium, quæ magnopere etiam impediunt, ne preces audiantur. De quibus est illud Apostoli:[2] „Volo viros orare in omni loco, levantes puras manus, sine ira et disceptatione."

Quinto, injuriarum adsit oblivio.

III. Videndum est praeterea, ne nos implacabiles cuiquam praebeamus in injuria; nam sic affecti Deum precibus adducere non poterimus, ut nobis ignoscat. „Quum enim stabitis," inquit ipse,[3] „ad orandum, dimittite, si quid habetis"; et,[4] „Si non dimiseritis hominibus: nec Pater vester dimittet vobis peccata vestra"..

Sesto, misericordiae affectus induendus.

IV. Cavendum quoque est, ne duri simus et inhumani egentibus. Nam in ejusmodi homines illud dictum est:[5] „Qui obturat aurem suam ad clamorem pauperis, et ipse clamabit et non exaudietur."

Septimo, superbia evellenda.

V. Quid dicemus de superbia? quæ quantopere Deum offendat, testis est illa vox:[6] „Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam."

Octavo, contemptus verbi divini corrigendus.

VI. Quid de contemptione divinorum oraculorum? in quam exstat illud Salomonis:[7] „Qui declinat aures suas, ne audiat legem; oratio ejus erit exsecrabilis". Quo tamen loco non excluditur deprecatio factæ injuriæ, non cædis, non iracundiae, non illiberalitatis in pauperes, non superbiæ, non despicientiæ divinæ orationis, non denique reliquorum scelerum, si ignoscendi venia petatur.

') Is. 1, 15. 2) 1 Tini. 2. 8. s) Mare. 11. 25. 4) Matth. 6, 15. 5) Prov. 21. 13, °) Jac. 4, 6. 1 Petri 5, 5. ') Prov. 28, 9.

Quæstio III.

De fide in Deum, quæ ad orationem necessaria censetur.

Fiducia adhibenda.

I. Est vero ad hanc quoque præparationem animi fides necessaria; quæ si desit, neque de summi Patris omnipotentia, neque de illius misericordia, unde tamen orantis fiducia oritur, habetur cognitio: quemadmodum docuit ipse Christus Dominus[1]): „Omnia“, inquit, „quæcunque petieritis in oratione credentes, accipietis.“ De hujusmodi fide scribit S. Augustinus de verbis Domini: „Si fides defecit, oratio periit." Caput igitur est ad rite orandum, quod jam dictum est, ut fide firmi ac fixi simus; quod Apostolus ex contrario ostendit:[3]) Quomodo invocabunt, in quem non crediderunt?" Itaque credamus oportet, ut et orare possimus, et ne nos fides ipsa deficiat, qua salutariter oramus. Fides enim est, quæ preces fundit; preces faciunt, ut, omni dubitatione sublata, stabilis ac firma sit fides. In hanc sententiam sanctus hortabatur Ignatius eos, qui ad Deum adirent oraturi: „Noli dubio esse animo in oratione; beatus est, qui non dubitaverit."[4]) Quare ad impetrandum, quod velimus a Deo, maximum pondus affert fides et certa spes impetrandi; quod monet S. Jacobus:[3]) „Postulet in fide, nihil haesitans."

Unde fiducia excitetur.

II. Multa sunt, quibus nos confidere oportet in hoc officio precationis. Est ipsa Dei in nos perspecta voluntas ac benignitas, quum jubet nos se patrem appellare, ut ejus nos esse filios intelligamus. Est prope infinitus numerus eorum, qui Deum exoraverunt. Est summus ille deprecator, qui nobis semper præsto est Christus Dominus, de quo sic est apud sanctum Joannem:[6]) „Si quis peccaverit, advocatum habemus apud Patrem, Jesum Christum justum; et ipse est propitiatio pro peccatis nostris." Item Paulus Apostolus:') „Christus Jesus, qui mortuus est, immo qui et resurrexit, qui est ad dexteram Dei, qui etiam interpellat pro nobis." Item ad Timotheum:[8]) „Unus enim Deus, unus et mediator Dei et hominum, homo Christus Jesus." Tum ad Hebræos:[9]) ,,Unde debuit per omnia fratribus assimilari, ut misericors fieret, et fidelis Pontifex ad Deum." Quare, etsi nos indigni sumus, qui impetremus, tamen optimi dignitate interpretis ac deprecatoris Jesu Christi sperare et magnopere confidere debemus, nobis omnia, quæ per illum rite petierimus, concessurum Deum. Denique nostræ auctor est precationis Spiritus sanctus, quo duce preces nostras audiri necesse

*) Mattb. 21, 22. *.) Serm. 36. 3) Rom. 10, 14, 4) ep. 10 ad Heronem. 6) Jac. 1, 6. e) 1 Joan. 2, 1. 2. ') Rom. 8, 34. ®) 1 Tim. 2, 5. 9) Heb. 2, 17.

est. Accepimus enim «Spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus, Abba, Pater."1) Qui quidem Spiritus infirmitatem, qui inscitiam nostram adjuvat in hoc orandi munere. Immo vero inquit Apostolus: „ipse postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus".2)

Quomodo imbecillitas fidei erigenda. Bona intentio etiam necessaria, et conformitas voluntatis nostræ cum divina.

III. Quod si titubant interdum, nec se satis esse firmos in fide sentiunt; utantur illa voce Apostolorum:3) «Domine, adauge nobis fidem;" et cæci illius:4) «Adjuva incredulitatem meam." Sed tum maxime et fide et spe vigentes, omnia a Deo optata consequemur, quum ad ipsius Dei legem ac voluntatem omnem mentem, actionem et orationem nostram conformabimus. «Si manseritis", enim inquit,5) «in me, et verba mea in vobis manserint: quodcunque volueritis, petetis, et fiet vobis." Quamquam ad hanc impetrandi a Deo omnia facultatem imprimis necessaria est, ut antea diximus, oblivio injuriarum, et benevolentia ac benefica voluntas in proximos.

CAPUT VIII.

Quæ ratio in orando requiratur.

Quæstio I.

De optima orandi ratione docendum esse populum, et quid sit orare in spiritu et veritate.

Oratio nisi recte fiat, non prodest.

I. Maxime autem refert, quomodo sacris precibus utamur; nam etsi precatio bonum est salutare, tamen, nisi recte adhibeatur, minime prodest; quod enim petimus, sæpe non assequimur, ut sanctus inquit Jacobus,6) ob eam causam, quia male petimus. Ergo docebunt Parochi fidelem populum, quæ sit optima ratio bene petendi, et privatim ac publice orandi. Quæ præcepta christianæ orationis tradita sunt ex Christi Domini disciplina.

Quis oret in spiritu et veritate.

II. Est igitur orandum «in spiritu et veritate."7) Nani coelestis Pater tales quærit, qui adorent eum in spiritu et veritate; orat autem eo modo, qui intimum ac flagrans animi studium adhibet; a qua spirituali precandi ratione vocalem non excludimus. Verumtamen principatum jure tribuendum ducimus illi, quæ a vehementi animo proficiscitur, obsecrationi: quam Deus, cui patent

‘) Rom. 8, 15. 2) Rom. 8, 26. 3) Lue. 17, 5. 4) Mare. 9, 23. 6) Joan. 15, 7. °) Jac. 4, 3. 7) Joan. 4, 23.

occnltæ hominum cogitationes, audit, etiamsi non ore proferatur. Audivit Annæ ejus, quæ fuit mater Samuelis, intimas preces; de qua illud legimus; flentem orasse, et tantum labia moventem. Oravit hoc modo David. Inquit enim:1) „Tibi dixit cor meum, exquisivit te facies mea.“ Hujusmodi exempla in divinis libris passim legentibus occurrunt.

Quæstio II.

Quis sit usus vocalis orationis præcipuus.

Habet autem vocalis oratio propriam utilitatem et necessitatem. Nam incendit animi studium, et religionem orantis inflammat: quod ad Probam scripsit S. Augustinus hoc modo:2) „Nonnunquam verbis et aliis signis ad augendum desiderium sanctum nos ipsi acrius excitamus." Cogimur interdum vehementi animi cupiditate et pietate, verbis efferre sententiam; nam exsultante animo lætitia, par etiam est linguam exsultare; et vere decet nos cumulatum illud sacrificium facere et animæ et corporis; quem Apostolorum orandi morem fuisse, et ex Actis et ex Apostolo, multis locis cognoscimus.

Quæstio III.

Vocis officium perinde in privata oratione ac in publica necessarium non est.

In privata oratione sufficere posse intimum animi studium, in publica autem adhibendum omnino est vocis officium.

Sed quoniam duplex precandi ratio est, privata et publica: privatæ orationis pronuntiatione utimur, ut intimum studium et pietatem adjuvet; in publica, quæ ad incitandam fidelis populi religionem instituta est, certis statisque temporibus linguæ officio supersederi nullo modo potest.

Quæstio IV.

Soli Christiani in spiritu orant, et longas orationes nou debeut refugere.

I. Hanc vero spiritu orandi consuetudinem, propriam Christianorum hominum, infideles minime colunt; de quibus ita licet Christum Dominum loquentem audire:8) „Orantes nolite multum loqui, sicut ethnici1); putant enim, quod in multiloquio suo exaudiantur. Nolite ergo assimilari eis; scit enim Pater vester, quid opus sit vobis, antequam petatis eum.“

II. Quum autem prohibeat loquacitatem, longas tamen preces, quæ a vehementi ac diuturno animi studio proficiscantur, tantum abest, ut rejiciat, ut etiam suo exemplo nos ad eam rationem

›) Ps. 26, 8. !) Ep. 121. ’) Matth. 6, 7. 8. 4) Man. addit. „faciunt“.

cohortetur, qui non modo noctes in precatione consumpsit,[1] sed ter eundem sermonem repetiit. Tantum igitur statuendum est, inani verborum sono minime exorari Deum. Nec vero ex animo orant hypocritæ, a quorum nos consuetudine deterret Christus Dominus in hanc sententiam:[2] «Quum oratis, non eritis sicut hypocritae, qui amant in Synagogis et in angulis platearum stantes orare, ut videantur ab hominibus. Amen dico vobis, receperunt mercedem suam. Tu autem quum oraveris, intra in cubiculum tuum, et clauso ostio, ora Patrem tuum in abscondito: et Pater tuus, qui videt in abscondito, reddet tibi."

IП. Cubiculum, quod hoc loco dicitur, ad cor hominis referri potest; quod non satis est ingredi, sed præterea occludi oportet, ne quid irrumpat vel influat in animas extrinsecus, quo precationis integritas violari possit; tum enim coelestis Pater, qui omnium mentes et occultas cogitationes maxime perspicit, orantis postulationi concedit.

Quæstio V.

Si diutius, quod postulamus, differtur, non ab hoc pietatis exercitio cessandum est.

Assidue orandum.

Requirit præterea oratio assiduitatem; quæ quantam vim habeat, judicis illius exemplo Dei Filius ostendit;[3] qui quum nec timeret Deum, nec hominem revereretur, victus assiduitate ac diligentia viduæ, ejus postulationi concessit. Itaque assidue Deo preces faciendæ sunt, nec imitandi illi, qui semel aut iterum orantes, nisi, quod petunt, impetrarint, in oratione defatigantur; nulla enim hujus officii lassitudo esse debet quod nos Christi Domini et Apostoli docet auctoritas. Quod si interdum voluntas in eo defecerit, precibus a Deo petamus perseverandi vim.

Quæstio VI.

Christus, si quid a coelesti Patre postulare velimus, illud in suo nomine postulandum jussit.

Orandus Pater coelestis per Christum.

I. Vult etiam Dei Filius orationem nostram ad Patrem suo nomine pervenire; quæ ejus merito et gratia deprecatoris id pondus assequitur, ut a coelesti Patre audiatur. Est enim ejus illa vox apud S. Joannem:[4] «Arnen, amen dico vobis, si quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis. Usque modo non petistis quidquam in nomine meo: petite et accipietis, ut gaudium vestrum

') Matth. 26. ᵹ Matth. 6. 5. 6. ·) Luc. 18, 2 sq. 4) Joan. 16, 23. 24.

sit plenum"; et iterum:[1]) Quodcunque petieritis Patrem in nomine meo, hoc faciam."

Imitandus Sanctorum fervor in orando. Gratiarum actio precationi jungenda.

II. Imitemur ardens sanctorum hominum studium, quod in orando adhibebant. Gratiarum autem actionem cum precatione jungamus, Apostolorum exemplo, qui hanc consuetudinem perpetuo servaverunt; quemadmodum apud Apostolum licet videre.

Quæstio VII.

Ut fervens et efficax sit oratio, jejunium est adhibendum et eleemosyna.

Oratione, jejunio et eleemosyna placanda est ira divina.

Jejunium vero et eleemosynam ad orationem adhibeamus- Jejunium quidem certe maxime est cum oratione sociatum; nam qui cibo et potu sunt onusti, horum mens oppressa est sic, ut neque Deum intueri, neque, quid sibi velit oratio, cogitare possint. Sequitur eleemosyna, quæ magnam et ipsa cum oratione societatem habet. Quis enim, cui facultas sit benigne faciendi ei, qui aliena misericordia vivat, nec opituletur proximo et fratri suo, se caritate praeditum dicere audeat? aut quo ore is, qui expers sit caritatis, Dei auxilium implorabit, nisi tum peccati veniam precatur, simul et a Deo suppliciter postulet caritatem? Quare divinitus factum est, ut saluti hominum triplici hoc remedio subveniretur. Quum enim peccando vel offendamus Deum, vel proximos violemus, vel nos ipsos lædamus: sacris precibus placatum reddimus Deum; eleemosyna redimimus hominum offensiones; jejunio proprias vitæ sordes eluimus. Et quamquam singula prosint ad omnium scelerum genera, tamen proprie singulis iis peccatis, quæ diximus, apposita et accommodata sunt.

CAPUT IX.

De Orationis Dominicæ prooemio.

Pater noster, qui es in cœlis.

Quæstio I.

Cur in hujus precationis initio Christus Patris nomen potius, quam Domini aut Judicis, nos usurpare voluerit.

Prooemium Orationis Dominicæ quam sit foeeundum. Cf. Prim. art. fid. Q. 9.

Quum hæc formula Christian» precationis, a Jesu Christo tradita, eam habeat vim,[2]) ut, antequam ad preces postulationesque

[1]) Joan. 14, 13. [2]) Sec. Fab. Hau. leg. „viam."

veniamus, certis verbis loco procœmii nobis utendum sit, quibus pie ad Deum accedentes fidentius etiam id facere possimus: Parochi officium est, illa distincte dilucideque declarare, ut alacrior pius populus ad preces adeat, seque cum Patre Deo acturum intelligat. Proœmium autem, si spectes verba, brevissimum est; si res aestimes, gravissimum mysteriorumque plenissimum. Ac prima quidem vox, qua Dei jussu et institutione utimur in hac precatione, est „Pater". Nam etsi Salvator noster divinam hanc orationem praetexere potuit aliquo verbo, quod plus majestatis haberet, exempli causa: Creatoris aut Domini; tamen hæc omisit, quæ timorem simul nobis afferre possent, illud autem adhibuit, quod orantibus et aliquid a Deo petentibus amorem fiduciamque conciliat. Quid enim jucundius est Patris nomine, quod indulgentiam sonat et caritatem?

Quæstio II.

Quæ sit prima ratio, ob quam homines Deum merito Patrem hic appellant.

Per creationem Deus omnium est Pater.

Quibus autem rationibus Patris nomen Deo conveniat, suppeditabit facultas docendi fidelem populum ex locis creationis, gubernationis ac redemptionis. Nam quum Deus hominem creaverit ad imaginem suam, nec illam ceteris animantibus impertiverit: ex hoc singulari munere, quo hominem ornavit, jure omnium hominum, nec fidelium modo, sed etiam infidelium, Pater in divinis Scripturis appellatur.

Quæstio III.

Quæ sit altera ratio, ob quam Deus Pater hominum dicatur.

Per gubernationem Patrem etiam agit Deus.

A gubernatione vero sumere poterit argumentum, quod prospiciendo et consulendo utilitati hominum, præcipuo quodam curæ et providentiae modo nobis præstat patriam caritatem. Sed ut in hujus explicatione argumenti paternam Dei de hominibus curam melius agnoscat, de custodia Angelorum, in quorum tutela sunt homines, aliquid dicendum videtur.

Quæstio IV.

Dei providentia illud negotium Angelis datum est, ut custodiant humanum genus.

Est enim Dei providentia datum hoc negotium Angelis, ut custodiant humanum genus, singulisque hominibus præsto sint, ne gravius aliquod detrimentum accipiant. Nam ut parentes, si infesta et periculosa via filiis iter faciendum sit, custodes adhibent,

et periculorum adjutores; sic coelestis Parens in hoc itinere, quo ad coelestem patriam contendimus, singulis nobis præposuit Angelos, quorum ope ac diligentia tecti, furtim paratos ab hostibus laqueos vitaremus et factos in nos horribiles impetus repelleremus, iisque ducibus rectum iter teneremus, ne objectus aliquis error a fallaci adversario nos de via posset deducere, quæ ducit in coelum.

Quæstio V.

Quibus argumentis clare intelligamus magnitudinem utilitatis, quæ ad homines ex custodia Angelorum redeat.

Utilitas custodiæ Angelorum.

I. Quam vero habeat utilitatem hæc de hominibus Dei cura ac providentia singularis, cujus munus et administratio mandata est Angelis, quorum inter Deum et homines media est et interjecta natura: patet exemplis, quorum copiam suppeditant divinæ litteræ, quæ testantur, sæpe Dei benignitate factum esse, ut inspectantibus hominibus Angeli mirabiles res efficerent, quibus moneremur, innumerabilia ejus generis, quæ sub oculos non caderent, a custodibus nostræ salutis Angelis effici utiliter ac salutariter. Raphael Angelus,[1]) Tobiæ comes, et dux itineris divinitus adjunctus, illum duxit et reduxit incolumem; cui et adjumento fuit, ne ab immani pisce devoraretur; et quanta esset in ejus piscis jecore, telle et corde vis, demonstravit. Ille dæmonium expulit, ejusque impedita et colligata potestate, ne Tobiæ noceret, effecit. Ille verum et legitimum matrimonii jus et usum adolescentem edocuit. Ille Tobiæ patri, oculis capto, lumina restituit. Angelus item ille, Principis Apostolorum liberator,[2]) uberem præbebit materiam ad erudiendum pium gregem de admirabili fructu curæ custodiæque Angelorum; quum demonstrabunt Parochi, Angelum carceris tenebras illustrantem, et Petrum, tacto ejus latere, e somno excitantem, solventem catenas, disrumpentem vincula, monentem ut surgeret, seque, sumptis caligis et reliquo vestitu, sequeretur; quum docebunt, ab eodem Angelo Petrum per custodias libere eductum e carcere, et aperta denique janua, in tuto collocatum.

Conditi Angeli ad hominum tutelam. Cf. Prim. art. Symb. Q. 17.

II. Hujus generis exemplorum, quæmadmodum diximus, referta est sanctarum litterarum historia; quibus intelligimus, quanta sit vis beneficiorum, quæ confert in homines Deus, Angelis interpreti-

[1]) Tob. 12, 3. [2]) Act. 12.

bus et internuntiis, nec solum certa aliqua et privata de re missis, sed a primo ortu nostræ curæ praepositis, et in singulorum hominum salutis præsidio collocatis. Hanc doctrinæ diligentiam illa utilitas consequetur, ut audientium mentes erigantur, et ad agnoscendam ac venerandam Dei paternam de se curam ac providentiam excitentur.

Quæstio VI.

Qua præterea ratione agnoscant homines fideles paternam Dei de hominibus curam.

Deus quantumvis offensus, nunquam hominum obliviscitur: quantaque sit illiui in nos misericordia ac providentia. Cf. 19 Quæst. art. 1. Symboli et Quæst. 7 cap. 1. Decal.

T. Commendabit autem hoc loco Parochus imprimisque prædicabit divitias‘benignitatis Dei erga genus humanum; quem quum a primo parente nostri generis et peccati usque ad hanc diem offenderimus flagitiis ac sceleribus innumerabilibus: retinet tamen in nos caritatem, neque præcipuam illam de nobis curam deponit. Quem si quis existimat hominum oblivisci, amens est, et in Deum jacit indignissimam contumeliam. Irascitur Israël! Deus propter ejus gentis blasphemiam, quæ se arbitrabatur coelesti ope desertam esse. Est enim in Exodo: „Tcntaverunt Dominum dicentes: Estne Deus in nobis, an non?" ‘) et apud Ezechielem succensct eidem populo Deus, quod dixerat: ,,Noη videt Dominus nos: dereliquit Dominus terram".2) Ergo fideles his auctoritatibus a nefaria illa opinione deterrendi sunt, fieri posse, ut Deum capiat hominum oblivio. In quam sententiam audire licet conquerentem de Deo apud Isaiam Iraëliticum populum, contraque Deum stultam ejus querimoniam benigna similitudine refellentem. Est enim ibi: „Dixit Sion, dereliquit me Dominus, et Dominus oblitus est mei." Cui Deus: ,.Numquid oblivisci potest mulier infantem suum, ut non misereatur filio uteri sui? et si illa oblita fuerit, ego tamen non obliviscar tui; ecce in manibus meis descripsi te."3)

Primorum parentum luculento exemplo declaratur, Deum nullo unquam tempore hominibus deesse.

II. Quibus locis, quamquam id liquido confirmatur, tamen ut penitus fideli populo persuadeatur, nullum posse tempus accidere, quo deponat Deus hominum memoriam, quo eis non tribuat patriæ caritatis officia; Parochi rem clarissimo primorum hominum exemplo comprobabunt; quos, post neglectum violatumque Dei jussum quum acerbius accusatos et horribili illa sententia condemnatos audis: ,,Maledicta terra in opere tuo: in laboribus comedes ex ea cunctis diebus vitæ tuæ; spinas et tribulos germinabit tibi, et comedes

') Exod. 17, 7. 2) Ezech. 8, 12. s) Is. 49, 14.—16.

herbas terræ;"[1]) quum vides e Paradiso expulsos; et, ut omnis reditus spes adimeretur, quum in aditu Paradisi collocatum legis Cherubim, flammeum tenentem et versatilem gladium; quum ab ulciscente suam injuriam Deo illos intimis et externis molestiis conflictatos intelligis: an non actum de homine putes? an non credas non modo divino illum auxilio nudatum, sed etiam cuivis injurhe propositum! Verumtamen in tantis divinæ iræ et ultionis indiciis oborta est lux quædam Dei in eos caritatis. „Fecit enim", inquit, „Dominus Deus Adæ et uxori ejus tunicas pelliceas, et induit eos"; quod maximum fuit argumentum, hominibus nullo unquam tempore defuturum Deum. Hujus etiam sententiæ vim: „non exhauriri Dei amorem ulla hominum injuria", David expressit illis verbis: „Numquid . . . continebit Deus in ira sua misericordias suas?"[2]) Hanc Habacuc Deum affatus exposuit, dum inquit: „Quum iratus fueris, misericordiæ recordaberis".[3]) Hanc sic Michæas aperuit: „Quis Deus similis tui, qui aufers iniquitatem, et transfers peccatum reliquiarum hæreditatis tuæ? non immittet ultra furorem suum, quoniam volens misericordiam est".[4]) Omnino res ita se habet; quum maxime perditos nos et Dei præsidio spoliatos arbitramur, tum maxime pro immensa sua bonitate nos quærit et curat Deus, sustinet enim in ira gladium justitiæ, nec cessat effundere inexhaustos misericordiæ thesauros.

Quæstio VII.

Quæ sit tertia ratio, qua patriæ caritatis beneficium in genus humanum Deus cumulare ostendit.

Tertio, per redemptionem Deus est hominum parens.

I. Magnam igitur vim habent ad declarandam præcipuam Dei rationem in amando tuendoque hominum genere creatio et gubernatio. Sed tamen illud opus redimendi hominem sic eminet inter duo superiora, ut beneficentissimus Deus Parensque noster summam in nos benignitatem tertio hoc beneficio cumulatam illustrant. Quare tradet spiritualibus filiis Parochus, et assidue eorum auribus inculcabit hanc præstantissimam Dei erga nos caritatem, ut intelligant, se, quia redempti sint, admirabilem in modum Dei filios evasisse; „dedit enim," inquit Joannes, „eis potestatem, filios Dei fieri"; et: „ex Deo nati sunt."[5])

Baptismus redemptionis nostræ est pignus.

II. Quam ob causam Baptismus, quod primum redemptionis

[1]) Gen. 3, 17. 18. — 3, 21. [2]) Ps. 76, 10. [3]) Hab. 3, 2. [4]) Mich. 7, 18. [5]) Joan. 1, 12 13.

pignus et monumentum habemus, Sacramentum regenerationis dicitur: inde enim nascimur Dei Filii. Nam inquit ipse Dominus: „Quod natum est ex Spiritu, Spiritus est;" et: „Oportet vos nasci denuo."1) Item Petrus Apostolus: „Renati non ex semine corruptibili, sed incorruptibili per verbum Dei vivi."2)

Per Baptismum in numerum filiorum Dei adoptamur.

III. Hujus pondere redemptionis et Spiritum Sanctum accepimus, et Dei gratia dignati sumus. Quo munere Dei filii adoptamur; quemadmodum ad Romanos scripsit Apostolus Paulus: „Non accepistis spiritum servitutis iterum in timore, sed accepistis spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus: Abba, Pater."3) Cujus vim et efficaciam adoptionis explanat sanctus Joannes ad hunc modum: „Videte, qualem caritatem dedit nobis Pater ut filii Dei nominemur et simus."4)

Quæstio VIII.

Quid Christiani, filii Dei jam effecti, post tot accepta paternæ caritatis officia, vicissim Patri præstare debeant.

Non tantum ex secundis rebus, verum etiam ex calamitatibus immissis metiendam esse Patris coelestis benignitatem.

I. His expositis, admonendus est fidelis populus, quid ipse vicissim debeat amantissimo Patri Deo, ut intelligat, quem amorem ac pietatem, quam obedientiam ac venerationem creatori, gubernatori, ac redemptori præstare, qua spe ac fiducia illum invocare oporteat. Sed ad erudiendam inscitiam, dirigendamque sententiæ perversitatem eorum, si qui tantummodo secundas res et prosperum vitæ cursum argumento esse existimant, Deum conservare nobis amorem suum, rebus autem adversis et calamitatibus quum a Deo exercemur, id esse signum hostilis in nos animi et prorsus abalienate a nobis divinæ voluntatis:5) demonstrandum erit, quum tangit nos manus Domini, minime id hostiliter facere Dominum, verum percutiendo sanare, et plagam a Deo venientem esse medicinam.

Quo fine adhibeatur castigatio. Cf. Quæst. 12 cap. 6 Decal.

II. Castigat enim peccantes, ut ea disciplina meliores faciat, et præsenti animadversione redimat ab exitio sempiterno. Nam visitat quidem in .virga iniquitates nostras, et in verberibus peccata nostra, misericordiam autem suam non aufert a nobis.6) Quare monendi sunt fideles, ut in ejusmodi castigatione patriam Dei caritatem agnoscant, et illud apud patientissimum Job in memoria et in ore habeant: „Ipse vulnerat, et medetur; percutit, et manus ejus sanabunt;"7) ut illud usurpent, quod sub persona Israëlitici

1) Joan. 3, 6. 7. 2) 1 Petr. 1, 23. 3) Rom. 8, 15. 4) 1 Joan. 3, 1. 5) Joan. 9, 2. Hebr. 12, 5 sqq. 6) Ps. 88, 34. 7) Job. 5, 18.

populi scripsit Hieremias: «Castigasti me, et eruditus sum quasi juvenculus indomitus. Converte me, et convertar: quia tu Dominus Deus meus;"[1]) ut Tobiæ exemplum sibi proponant, qui, quum in illa plaga cæcitatis paternam Dei manum cædentem sensisset, exclamavit: «Benedico te, Domine Deus Israël, quia tu castigasti me, et tu salvasti me.“[s])

Deus clare omnium afflictiones intuetur.

IΠ. In quo maxime cavendum est fidelibus, ne, etiamsi quovis incommodo affecti, quavis calamitate afflicti sint, Deum id ignorare existiment; ait enim ipse: «Capillus de capite vestro non peribit".[3]) Immo vero se ipsi illo divini oraculi solatio consolentur, quod in Apocalypsi dictum est: «Ego, quos amo, arguo et castigo;" [l]) conquiescant in Apostoli cohortatione ad Hebræos: «Fili mi, noli negligere disciplinam Domini; neque fatigeris, dum ab eo argueris: quem enim diligit Dominus, castigat; flagellat autem omnem filium, quem recipit. .. Quod si extra disciplinam estis: adulterini estis et non filii .. . Patres quidem carnis nostræ eruditores habuimus, et reverebamur eos: non multo magis obtemperabimus Patri spirituum, et vivemus?"[5])

„Noster.“

Quæstio IX.

Cur Deum pluralitatis vocabulo nostrum Patrem hic appellare jubeamur.

Christiani proprie Deum suum Patrem appellant, primum, ut donum adoptionis, quæ beneficio Christi fidelibus contigit, ab omnibus agnoscatur. Christiani omnes invicem sunt fratres, et virtute adoptionis Christum etiam fratrem habent. Cf. Q. 10. art. 2.

I. Quum Patrem invocamus singuli et nostrum appellamus, docemur, ex dono ac jure divinæ adoptionis consequi necessario, ut fratres sint fideles omnes et inter se fraterne amare debeant. «Omnes enim", inquit, «vos fratres estis .. . Unus est enim Pater vester, qui in coelis est·."[e]) Quare etiam in Epistolis fideles omnes Apostoli «fratres" appellant. Ex (pio item conficitur illa consecutio necessaria, ut eadem adoptione Dei non solum inter se fideles universi fraterna necessitudine conjungantur, sed quia homo est unigenitus Dei Filius, fratres etiam ejus et nominentur et sint. Nam in Epistola ad Hebræos, quum de Filio Dei loqueretur, scripsit Apostolus: «Non confunditur fratres eos vocare, dicens: nuntiabo

*) Jer. 31, 18. 3) Tob. 11, 17. ») Luc. 21, 18. 4) Apoc. 3, 19. s) Hebr. 12, 5. 6. 7. 8. 9. °) Matth. 23, 8. 9.

nomen tuum fratribus meis;"[1]) quod tanto ante David de Christo Domino praedixerat.[2]) Ipse vero etiam Christus sic apud Evangelistam loquitur ad mulieres: «Ite, nuntiate fratribus meis, ut eant in Galilæam; ibi me videbunt."[3])

Fraterna eum Christo cognatio ejus resurrectione non est dissoluta.

II. Quod tum ab eo dictum esse constat, quum jam excitatus a mortuis immortalitatem esset consecutus; ne quis existimet fraternam banc cognationem ejus resurrectione et in cœlum ascensu dissolutam esse. Tantum enim abest, ut hanc conjunctionem et caritatem Christi resurrectio diremerit, ut ex illa majestatis et gloriæ sede, tum, quum de omnibus omnis memorise hominibus judicabit, fidelium ,.minimos" ab eo «fratrum" nomine appellandos acceperimus.·1)

Quomodo Christiani sunt Christi cohærcdes. Deus libenter audit Christianum pro aliis etiam orantem. Secunda ratio, ob quam Christiani Deum vocant suuin Patrem, est, ut quid fraterna caritas postulet, quidque hortetur, omnes intelligent. Cf. Quæst. 20 art. 9. Symb. Mutuam fraternitatem Christiani verbis et actis diligent. Diversi hominum in Ecclesia Dei gradus non tollunt fraternæ necessitudinis nexum. Tertia ratio, ob quam Deus pluralitatis verbo compellari voluit, est, ut mutuo fraternæ necessitudinis nexu agnito, nemo se insolentius aliis præt'erat.

IП. Qui autem fieri potest, ut «Christi fratres" non simus, cujus «cohærcdes" dicimur? Est enim «primogenitus" ipse, constitutus «hæres universorum;"[6]) nos vero secundo loco geniti cohæredes ejus pro modo cœlestium donorum, pro ratione caritatis, qua praebuerimus nos ministros et coadjutores Spiritus Sancti, quo auctore ad virtutem salutaresque actiones impellimur et incendimur, ut ejus freti gratia in certamen salutis fortiter descendamus, quo sapienter constanterque confecto, decursoque hujus vitæ spatio, justum coronæ præmium capimus a coelesti Parente, omnibus, qui eundem cursum tenuerint, constitutum. «Non enim", ut ait Apostolus, «injustus est Deus, ut obliviscatur" operis nostri et dilectionis.[6]) Quam vero hanc ex animo vocem «Noster" proferre debeamus, S. Chrysostomi') sententia declaratur, qui Deum inquit libenter Christianum audire, non solum pro se, sed pro altero deprecantem; quod pro se orare naturæ est, pro altero gratiæ: pro se necessitas cogit, pro altero fraterna caritas hortatur. Quibus illa subjunxit: Jucundior est Deo, quam caritas fraterna commendat, quam ea, quæ necessitate pronuntiatur.[8]) In hac tanta materia salutaris orationis monere et hortari debet Parochus omnes omnis ætatis. generis, ordinis, ut communis hujus fraternæ necessitudinis memores comiter et fraterne se gerant, neque se aliis alii præ-

‘) Hebr. 2. II. 12. 2) Ps. 21, 23. s) Matth. 28, 10. Ibid. 25, 40. 5) Hebr. 1, 2. ·) Hebr. 6, 10. ’) Horn. 14 op. imperf. in Matth. “) Man. «pronuntiat."

ferant insolentius. Nam etsi in Ecclesia Dei diversi sunt officiorum gradus, tamen illa varietas graduum et munerum fraternæ necessitudinis conjunctionem minime tollit; quemadmodum in hominis corpore varius usus et diversa functio membrorum nihil agit, quamobrem hæc vel illa corporis pars membri munus et nomen amittat. Propone tibi eum, qui regia sit potestate; an is igitur, si fidelis est, frater non est omnium, qui Christianæ fidei communione continentur? Maxime. Quid ita? quia non est Deus alius is, ex quo divites et reges nati sunt, ab eo, a quo pauperes, et qui in Regum potestate sunt, exstiterunt, sed unus Deus et parens et Dominus omnium.

Juxta spiritualem dignioremque nativitatem omnium Christianorum eadem est nobilitas.

IV. Itaque una spiritualis ortus omnium nobilitas, una dignitas, unus splendor generis, quum omnes ex eodem Spiritu, ex eodem fidei Sacramento nati simus filii Dei et ejusdem hæreditatis cohæredes. Nec vero alium Christum Deum habent copiosi et potentes homines, alium tenuiores et infimi; non aliis Sacramentis sunt initiati, nec aliam hærcditatem regni cœlestis exspectant. Fratres sumus omnes, et, ut inequit Apostolus ad Ephesios, „membra sumus corporis Christi“, „de carne ejus, et de ossibus ejus.“ [2] Quod idem in Epistola ad Galatas significat Apostolus: „Omnes filii Dei estis per fidem in Christo Jesu. Quicunque enim in Christo baptizati estis, Christum induistis. Non est Judæus, neque Græcus; non est servus, neque liber; non est masculus, neque femina: omnes enim vos unum estis in Christo Jesu.“[3] Hæc autem accurate versanda res est Pastoribus animarum, et scienter illis in hac sententia commorandum; est enim accommodatus locus non minus ad confirmandos et excitandos inopes et abjectos homines, quam ad coercendam deprimendamque arrogantiam locupletum atque potentium. Cui hominum incommodo uti mederetur, urgebat Apostolus fraternam hanc caritatem, et inculcabat fidelium auribus.

Quæstio X.

Quid Christianus, ubi exordium precationis illud, Pater noster, pronuntiabit, meditari debeat.

Quum igitur has Deo preces facturus es, Christiane, memineris, te tanquam filium ad Patrem Deum accedere. Itaque quum precationem ordiris, et illud, „Pater noster,“ pronuntias, cogita, quem in locum te summa Dei benignitas extulerit, qui non ut

x) Eph. 5, 30. [2] Gal. 3, 26 -28.

servum ad Dominum adire invitum ac timidum, sed ut ad Patrem filium voluntarium securumque confugere jusserit. Qua in memoria et cogitatione quo vicissim studio et pietate tibi orandum sit, considera. Danda enim est tibi opera, te ut talem præbeas, qualem esse decet Dei Filium, id est, ut oratio et actiones tuæ non indignæ sint divino genere, quo te dignari voluit beneficentissimus Deus. Ad hanc officii rationem nos Apostolus cohortatur, quum ait: „Estote ergo imitatores Dei sicut filii carissimi;111) ut vere de nobis dici possit, quod ipse Apostolus scripsit ad Thessalonicenscs: „Omnes vos filii lucis estis, et filii diei.112)

„Qui es in cœlis.“

Quæstio XI.

Quum Deus sit ubique praesens, quomodo domicilium suum peculiariter in coelo habere dicatur.

Quomodo Deus sit ubique.

Constat inter omnes, qui recte de Deo sentiunt, ubique locorum et gentium esse Deum; quod non ita intelligendum est, quasi ipse distributus in partes, una parte locum unum, alia alium occupet ac tueatur. Nam Deus spiritus est, omnis expers divisionis. Quis enim audeat, Deum tanquam in vestigio positum, loci alicujus finibus circumscribere, quum ipse de se dicat: „Numquid non coelum et terram ego impleo?118) Quod rursum sic accipiendum est: Deum cœlum ac terram, quaeque coelo ac terra comprehensa sunt, vi sua ac virtute complecti; non autem ipsum ullo loco contineri. Adest enim rebus omnibus Deus, vel creans ipsas, vel conservans creatas, nulla regione, nullis finibus vel circumscriptus, vel ita definitus, quo minus et naturam et potestatem suam præsens ubique constituat. Quod beatus David expressit illis verbis: „Si ascendero in coelum, tu illic es.114) Verum etsi praesens adsit Deus in locis et rebus omnibus, nullis, ut diximus, terminis definitus: tamen in divinis Scripturis sæpe dicitur habere domicilium suum in coelo; quod ideo factum videmus, quod coeli, quos suspicimus, sunt nobilissima mundi pars, iidemque manent incorrupti, præstantes vi, magnitudine ac pulchritudine ceteris corporibus certisque ac stabilibus motibus præditi. Ergo ut excitaret hominum animos Deus ad contemplandam infinitam suam potestatem ac majestatem, quæ maxime elucet in opere coelorum, se in divinis Scripturis habitare testatur in coelis. Sæpe etiam, quod res est, declarat, nullam esse

') Eph. 5, 1. 2) 1 Thess. 5, 5.) Jer. 23, 24. 4) Ps. 138, 8.

mundi partem, quæ non præsenti Dei natura et potestate comprehensa sit.

Quæstio XII.

Quid fidelibus meditandum exhibeat illa particula: t/ui <η in collh.

A Patre coelesti coelestia dumtaxat bona, aut. quin hia conjuncln mint, exoptanda.

Quamquam in hac cogitatione fideles non polum cominiinis omnium Parentis imaginem sibi proponent, sed etiam in Cmlo regnantis Dei; ut oraturi meminerint, mentem animumque esse referendum ad coelum; quantumque spei ac fiduciæ affert eis Putris nomen, tantum Christianæ humilitatis ac pietatis adjungat præstans illa natura ac divina majestas Patris nostri, „qui est in cadis." Quæ verba praefiniunt etiam orantibus, quid petendum sit. Omnis enim postulatio nostra, quæ ad hujus vitæ usum ac necessitatem pertineat, nisi quum coelestibus sit conjuncta bonis et ad illum finem dirigatur, inanis est, et indigna Christiano. Quare monebunt pios auditores Parochi de hac ratione precationis, et admonitionem illam Apostoli auctoritate comprobabunt: „Si consurrexistis cum Christo, quæ sursum sunt, quaerite, ubi Christus est in dextera Dei sedens; quæ sursum sunt, sapite, non quæ super terram.·11)

CAPUT X.

De prima petitione orationis dominiciæ.

^Sanctificetur nomen tuum.

Quæstio I.

Cur a nominis sanctificatione nostra desideria exordiamur.

Petitionum ordo sequi debet ordinem rerum expetendarum. Dei honor inter petendum ante omnia etiam quærendus.

I. Quid a Deo petendum, quove ordine id agendum sit, Magister ipse ac Dominus omnium docuit et imperavit. Xam quum studii et desiderii nostri nuntia sit et interpres oratio, tum recte et ratione petimus, quum postulationum ordo sequitur ordinem rerum expetendarum. Monet autem nos vera caritas, totum ut animum ac studium conferamus in Deum; qui, quoniam solus est in se ipso summum bonum, jure est præcipuo quodam ac singulari

’) Coi. 3, 1. 2.

amore diligendus. Nec vero ex animo et unice potest amari Deus, nisi rebus ac naturis omnibus ejus honor et gloria praeponatur.

Cur ante omnia petendum est, quod proprie ad Dei gloriam pertinet.

II. Bona enim et nostra, et aliena, et omnino omnia, quæcunque boni vocabulo nominantur, ab illo profecta, summo ipsi bono cedunt. Quare, ut ordine procederet oratio, Salvator petitionem hanc de summo bono principem et caput constituit petitionum reliquarum, docens nos, priusquam ea, quæ nobis aut proximo cuique opus sint, postulemus, quæ propria sint Dei gloriæ, petere debere, ipsique Deo studium et desiderium ejus rei nostrum exponere. Quo facto manebimus in officio caritatis, qua docemur, et plus Deum, quam nos ipsos diligere, et primum petere, quæ Deo cupiamus, deinde, quæ nobis optemus.

Quæstio II.

Quum divina natura nulla re augeri aut carere possit, cur necesse fuerit, sanctificationem nominis Dei hic postulare.

Desiderantur et petuntur ea, quibus quis caret. Nihil petimus Deo intrinsecus accedere, quod antea non habuerit: sed exterius aliquid fieri, quo ejus gloria innotescat ad hominum utilitatem, optamus.

Et quoniam desiderium et petitio sunt earum rerum, quibus caremus, nec vero Deo, id est, ejus naturae, fieri accessio potest, aut augeri ulla re divina substantia, quæ inexplicabilem in modum est omni perfectione cumulata: intelligenduin est, extra hæc esse, quæ a Deo ipsi Deo petimus, et ad externam ejus gloriam pertinere. Cupimus enim et petimus, ut Dei nomen notius sit gentibus. ut ejus regnum amplificetur, ut plures quotidie obediant divino numini; quæ tria, Nomen, Regnum. Obedientia, non in illo sunt intimo Dei bono, sed assumuntur extrinsecus.

Quæstio III.

Verba illa, sicut in cœlo et in terra, ad tres primas petitiones referri posse, et quo modo hic intelligautur.

Quid sibi velit prima petitio.

I. Verum ut hæ petitiones quam vim habeant, et quid valeant, planius intelligatur: Pastoris erunt partes, monere fidelem populum, verba illa: „Sicut in cœlo et in terra,“ ad singulas referri posse primarum trium postulationum, ut, „Sanctificetur nomen tuum, sicut in cœlo et in terra;" item „Adveniat regnum tuum, sicut in cœlo et in terra;" similiter, „Fiat voluntas tua, sicut in cœlo et in terra.“

Est hie expendendum, au sicut similitudinis sit nota, nu vere conditionis. Cf. Quæst. 12 pct. 5. Primo hic generatim petitur, ut in terris gloria divini Nominis, quam potest fieri, proxime ad coelestem accedat. Dei Nomen quum per se sanctum sit, quomodo illud sanctificari petamus.

II. Quum autem petimus, ut sanctificetur nomen Dei, id sentimus, ut augeatur sanctitas et gloria divini nominis. Quo loco Parochus animadvertet ac docebit pios auditores, non id dicere Salvatorem, ut eodem modo sanctificetur in terra, (pio et in cœlo, id est, ut amplitudine terrestris sanctificatio cœlestem exæquet; hoc euim fieri nullo pacto potest: sed ut ex caritate, ex intimo animi studio, id agatur. Etsi verissimum illud est, sicut! est, divinum nomen per se sanctificatione non egere, quum sanctum et terribile sit,[1]) quemadmodum ipse Deus suapte natura sanctus est; neque ei ulla sanctitas, qua ab omni aeternitate præditus non fuerit, possit accedere: tamen, quod in terris longe minori honore afficitur, quam par est, nonnunquam etiam maledictis et nefariis vocibus violatur, propterea cupimus ac petimus, ut laudibus, honore, gloria celebretur, ad exemplum laudum, honoris et gloriæ, quæ illi in cœlo tribuuntur, id est, ut sic honor et cultus in mente, in animo, in ore versetur, ut omni veneratione, et intima et externa, prosequamur, omnique celebritate excelsum, puram et gloriosum Deum ad imitationem supernorum ac coelestium civium complectamur. Ut enim cœlites summa consensione, gloria et prædicatione efferunt Deum: sic precamur, ut idem contingat orbi terrarum, et omnes gentes Deum cognoscant, colant et venerentur; ut nulli plane mortales reperiantur, qui non et suscipiant Christianam Religionem, et se totos Deo dicantes credant, ex eo omnem sanctitatis fontem exsistere, neque quidquam esse purum aut sanctum, quod non a sanctitate divini nominis oriatur. Testatur enim Apostolus, mundatam esse Ecclesiam in lavacro aquæ, in verbo vitæ.[2]) Significat autem verbum vitæ nomen Patris et Filii et Spiritus sancti, in quo baptizamur et sanctificamur.

Secundo, speciatim petitur, ut infideles per fidem, et fidei sacramenta Deo se adjungant. Tertio petitur, ut Christiani in vitia relapsi resipiscant.

III. Itaque, quoniam nulla cujusquam expiatio, nulla munditia et integritas esse potest, super quo non sit invocatum divinum nomen: cupimus et petimus a Deo, ut omne hominum genus, relictis impuræ infidelitatis tenebris, ac radiis divini luminis illustratum, hujus vim nominis agnoscat sic, ut in eo veram quærat sanctitatem, et in nomine sanctæ et individuæ Trinitatis Baptismi Sacramentum suscipiens, ipsius Dei dextera perfectam vim sanctitatis consequatur. Pertinet vero optatum et postulatio nostra non

‘) Ps. 110, 9. s) Eph. 5, 28.

minus etiam ad eos, qui flagitiis et sceleribus contaminati, puram Baptismi integritatem et innocentiae stolam amiserunt; quare factum est, ut in illis miserrimis suam iterum sedem impurissimus spiritus collocarit. Optamus igitur et precamur a Deo, ut in ipsis etiam sanctificetur nomen ejus; ut ad cor et ad sanitatem redeuntes, Sacramento pœnitentiæ redimant pristinam sanctitatem, seque ipsos purum ac sanctum Deo templum ac domicilium præbeant.

Quarto petitur, ut gratiæ suæ lumine corda tenebricosa perfundat. Omnia bona tum animi, tum externa Deo referri debent accepta.

IV. Oramus denique, lumen ut suum Deus præferat omnium mentibus, quo videre possint,[1] „omne datum optimum, et omne donum perfectum . . . descendens a Patre luminum," ad nos divinitus esse delatum; quo temperantiam, justitiam, vitam, salutem, omnia denique animi, corporis, externa, vitalia ac salutaria bona, illi accepta referant, a quo, quemadmodum prædicat Ecclesia, bona cuncta procedunt. Si quid luce sua sol, si quid reliqua sidera motu et cursu prosunt hominum generi, si circumfuso hoc alimur spiritu, si terra frugum et fructuum ubertate vitam sustinet omnium, si opera Magistratuum quiete ac tranquillitate fruimur, et hæc, et hujus generis bona innumerabilia nobis suppeditat immensa Dei benignitas.

Secundariæ causæ sunt velut Dei manus, quibus nobis sua bona distribuit. Cf. Q. 20 art. Symb. Quinto optatur, ut Catholica Ecclesia ab omnibus agnoscatur.

V. Quin etiam, quas Philosophi secundas causas appellant, interpretari debemus, mirabiliter effectas quasdam, et ad usum nostrum accommodatas Dei manus, quibus nobis sua bona distribuit ac longe lateque diffundit. Quod autem maxime rem continet in hac petitione, illud est, ut omnes agnoscant et venerentur sanctissimam Jesu Christi sponsam et parentem nostram Ecclesiam; in qua una est fons ille amplissimus atque perpetuus ad eluendas et expiandas omnes peccatorum sordes, unde hauriuntur universa salutis et sanctificationis Sacramenta, quibus quasi coelestibus quibusdam fistulis in nos a Deo ille sanctitatis ros et liquor effunditur; ad quam solam, et ad eos, quos suo sinu et gremio complexa est, pertinet divini illius imploratio nominis, quod unum „sub coelo datum est hominibus, in quo oporteat nos salvos fieri."[2]

[1]) Jac. 1, 17. [2]) Act. 4, 12.

Quæstio IV.

Qua ratione nomen Dei a Christianis hodie polluatur.

Quid prima petitione maxime meditandum. Do Christianis, qui factis nomen Dei polluunt et. vilius efficiunt. Conf. Quæst. 6 petit, seq.

I. Verum Parochi maxime hunc locum urgere debebunt: boni esse filii, non solum Patrem Deum orare verbis, sed re etiam et actione conari, ut eluceat in ipso sanctificatio divini nominis. Utinam non essent, qui, quum oratione hanc Dei nominis sanctificationem assidue postulent, factis, quantum in ipsis est, illud violant atque contaminant; quorum culpa interdum ipsi etiam Deo maledicitur. In quos dictum est ab Apostolo:1) „Nomen Dei per vos blasphematur inter gentes?l Et apud Ezechielem legimus:2) „Ingressi sunt ad gentes, ad quas introierunt, et polluerunt nomen sanctum meum, quum diceretur de iis: populus Domini iste est, et de terra ejus egressi sunt.“ Qualis enim est vita, et ut sunt eorum mores, qui religionem profitentur; sic de religione ipsa, deque ejus auctore religionis, multitudo imperita judicare solet. Quare qui vivunt ex Christiana religione, quam susceperunt, et ad ejus regulam orationem et actiones dirigunt suas, magnam facultatem præbent aliis, laudandi nomen coelestis parentis, et omni honore et gloria celebrandi.

Virtutibus sunt excitandi homines ad Dei Nominis sanctificationem.

II. Nobis enim ipse has partes imposuit Dominus, ut illustribus virtutis actionibus excitemus homines ad laudem et praedicationem divini nominis; ad quos loquitur in hunc modum apud Evangelistam:3) „Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, et glorificent Patrem vestrum, qui in coelis est.“ Et Princeps Apostolorum:4) „Conversationem vestram inter gentes habentes bonam, ut.. . ex bonis operibus vos considerantes, glorificent Deum.“

CAPUT XI.

De secunda Petitione.

„Adveniat regnum tuum.44

Quæstio I.

Regni Dei prædicatio in Scripturis quam sæpe commendata.

Conjunctum est hujus petitionis argumentum cum ultimo Symboli articulo.

I. Regnum coeleste, quod altera hac petitione postulamus, ejusmodi est, ut eo referatur ac terminetur omnis Evangelii præ-

*) Rom. 2, 24. s) Ezech. 36, 20. 3) Matth. 5, 16. 4) 1 Petr. 2, 12.

dicatio. Nam et inde exorsus est ad poenitentiam cohortari S. Joannes Baptista, dum, „poenitentiam,[1] inquit, ,.agite; appropinquavit enim regnum coelorum;" nec aliunde fecit initium suæ prædicationis Salvator humani generis; et in illo salutari sermone, quo beatitudinis vias discipulis in monte monstravit, tanquam proposito orationis argumento, principium duxit a regno coelorum; nam „Beati," inquit, „pauperes spiritu; quoniam ipsorum est regnum coelorum."[2] Quin etiam eum retinere cupientibus attulit illam causam necessariae profectionis:[3] „Et aliis civitatibus oportet me evangelizare regnum Dei; quia ideo missus sum." Hoc idem postea regnum prædicare jussit Apostolos,[4] et illi, qui se ire ad sepeliendum patrem suum velle dixerat, respondit: „Tu vade, et annuntia regnum Dei."[5] Quum vero resurrexisset a mortuis, per illos quadraginta dies, quibus apparuit Apostolis, loquebatur ,.de regno Dei."[6] Quare Parochi hunc secundæ postulationis locum diligentissime tractabunt, ut fideles auditores, quanta sit in hac petitione vis ac necessitas, intelligant. Primum autem ipsis ad rem scienter subtiliterque explicandam magnam facultatem dabit ea cogitatio, quod, etsi hæc petitio conjuncta sit cum reliquis omnibus, eam tamen separatim etiam adhiberi jusserit a ceteris, ut, quod petimus, summo studio quæramus; inquit enim:[7] «Quærite primum regnum Dei, et justitiam ejus; et hæc omnia adjicientur vobis.“

Deus rex est ditissimus, valens omnia necessaria nobis præstare. Conf, art. 2 Symb.

II. Et quidem tanta vis et copia coelestium munerum hac postulatione continetur, ut omnia complectatur, quæ ad corpoream et spiritualem vitam tuendam sint necessaria. Quem autem regio nomine dignum dicemus, cui ea curæ non sint, quæ regni salutem contineant? quod si sunt homines de regni sui incolumitate solliciti, quanta Regem regum omnium cura et providentia tueri credendum est et vitam et salutem hominum? Hac igitur regni Dei petitione comprehensa sunt omnia, quibuscunque in hac peregrinatione vel exilio potius indigemus; quæ concessurum se Deus benigne pollicetur; nam statim illa subjunxit: „Et hæc omnia adjicientur vobis.“ Quibus omnino declaravit, se eum esse regem, qui generi hominum copiose omnia largeque suppeditat; in cujus infinitæ benignitatis cogitatione infixus David cecinit:[8] «Dominus regit me, et nihil mihi deerit.“

Quæstio II.

Quid his faciendum sit, qui hujus petitionis fructum consequi cupiunt.

Quid sequi vel fugere debeamus, ut simus beati, sæpe cogitandum.

Verum minime satis est, vehementer petere Dei regnum, nisi

[1]) Matth. 3, 2. [2]) Ibid. 5, 3. [3]) Lue. 4. 43. [4]) Matth. 10, 7. [5]) Lue. 9, GO. [6]) Act. 1, 3. [7]) Matth. 6, 33. [8]) Ps. 22, 1.

ad petitionem nostram adhibeamus omnia tanquam instrumenta, quibus illud quaeritur et invenitur. Nam et quinque fatu» virgines studiose illæ quidem petierunt ad hunc modum:1) Domine, Domine, aperi nobis," verumtamen, quod illius postulationis præsidia non haberent, exclusae sunt; nec injuria; est enim illa Dei ore pronuntiata sententia:2) „Non omnis, qui dicit mihi: Domine, Domine, intrabit in regnum coelorum."

Quæstio III.

Quibus rationibus regni Dei desiderium hominibus sit excitandum.

Quam calamitosa sit præsentis vitæ conditio. Cf. 2 postr. petit. Mundus hic plenus est dæmonibus. Quanta homini sit lucta cum carne.

I. Quamobrem haurient animarum curatores, Sacerdotes, ex uberrimis divinarum literarum fontibus ea, quæ fidelibus desiderium studiumque commoveant regni coelorum, quæ calamitosam status nostri conditionem illis ob oculos ponant, quæ sic eos afficiant, ut respicientes et colligentes se, in memoriam redeant summæ beatitudinis et inexplicabilium bonorum, quibus redundat æterna parentis Dei domus. Exsules enim sumus, et plane ejus loci incolæ, in quo habitant dæmones, quorum odium in nos nulla ratione mitigari potest; nam sunt infestissimi et implacabiles in genus humanum. Quid domestica intestinaque prælia, quæ inter se corpus et anima, caro et spiritus, assidue gerunt, quibus perpetuo timendum est, ne concidamus? timendum autem? immo vero statim concideremus, nisi propugnaculo divinæ dexter» defenderemur. Quam vim miseriarum quum sentiret Apostolus:3) „Infelix," inquit, ,.ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus?"

Ex collatione ceterarum creaturarum ostenditur hominis miseria.

II. Hæc infelicitas nostri generis quamquam per se cognoscitur, tamen ex contentione reliquarum naturarum et creatarum rerum facilius intelligi potest. In illis, sive rationis, sive etiam sensus expertibus, raro fieri videmus, ut aliqua natura a propriis actionibus, a sensu, vel modo insito declinet sic, ut a proposito et constituto fine deflectat. Hoc apparet in bestiis agrestibus, nantibus, volucribus, ut res declaratione non egeat. Quod si coelum suspexeris, nonne verissimum id esse intelligis, quod a Davide dictum est:4) „In æternum, Domine, verbum tuum permanet in cœlo"?

Hominis quanta sit in rebus agendis inconstantia.

III. Nempe illud continenti motu et perpetua conversione

1) Matth. 25, 11. 2) Ib. 7, 21. 3) Rom. 7, 24. 4) Ps. 118, 89.

fertur, ut ne minimum quidem a praefinita divinitus lege discedat. Si terram et reliquam universitatem consideres, facile videas, aut nulla, aut exigua ex parte deficere. At miserrimum hominum genus sæpissime labitur, raro, quæ recte sunt cogitata, persequitur, plerumque susceptas bonas actiones abjicit atque contemnit; quæ modo placuerat optima sententia, subito displicet, et illa rejecta, ad turpia consilia sibique perniciosa dilabitur.

Inconstantiæ humanæ et miseriarum quotidianarum causa.

IV. Quænam igitur est hujus inconstantiae miseriæque causa? Contemptio plane divini afflatus. Claudimus enim aures Dei monitis; oculos tollere nolumus ad ea, quæ nobis lumina divinitus praeferuntur; nec coelestem Patrem salutariter praecipientem audimus. Quare huc incumbendum erit Parochis, ut et miserias oculis subjiciant fidelis populi, et commemorent causas miseriarum, et remediorum vim ostendant. Quorum omnium illis facultas non deerit, comparata ex viris sanctissimis, Joanne Chrysostomo[*] et Augustino,[2] maxime vero ex iis, quæ in Symboli expositione posuimus. Nam illis cognitis, quis erit e facinorosorum hominum numero, quin adjumento Dei gratiæ praeeuntis, Evangelico illo prodigi filii exemplo,[3] conetur exsurgere, et erigere se, atque in coelestis Regis Patrisque conspectum venire?

Quæstio IV.

Quidnam Dei regnum sacris in literis designet.

Dei regnum primo generalem in res universas potestatem et providentiae curam significat.

I. Ilis explicatis, quæ sit fidelium fructuosa petitio, aperient, quid sit, quod his verbis a Deo postulemus; præsertim quum vocabulum „regni Dei“ multa significet, quorum declaratio et ad reliquam Scripturae intelligentiain non erit inutilis, et est ad hujus loci cognitionem necessaria. Communis igitur qnædam regni Dei significatio, quæ frequens est in divinis litteris, est non solum ejus potestatis, quam habet in omnem hominum, rerumque universitatem, sed etiam providentiae, qua cuncta regit et moderatur. „In manu“ enim „ejus“, inquit Propheta,[4] „sunt fines terræ.“ Quibus finibus intelliguntur etiam, quæ occulta sunt, et abdita in intimis terræ ac rerum omnium partibus. In hanc sententiam Mardochæus loquebatur illis verbis:[5] „Domine, Domine, Rex omnipotens, in ditione enim tua cuncta sunt posita, et non est, qui possit tuæ resistere voluntati. . . Dominus omnium es; nec est, qui resistat majestati tuæ.“

*) Hom. 63 ad poptil. Antioch. 2) Lib. 19 conf. cap. 28. *) Luc. 15, 20. 4) Ps. 94, 4. 5) Esth. 13, 9. 11.

Secundo peculiarem illam beneficentiam, qua pios gubernat et dirigit, denotat. Quomodo regnum Christi non sit ex hoc mundo.

II. Item Dei regno declaratur præcipua illa ac singularis providentiae ratio, qua Deus pios et sanctos homines tuetur et curat; de qua propria et eximia quadam Dei cura dictum est illud a Davide:[1] „Dominus regit me [et] nihil mihi deerit:“ tum ab Isaia:[2] „Dominus, rex noster, ipse salvabit nos.“ Iu qua Dei regia potestate etsi præcipua ratione sunt in hac vita ii, quos diximus, sancti ac pii homines: tamen monuit Pilatum ipse Christus Dominus,[3] regnum suum non esse ex hoc mundo, hoc est, minime ex hoc mundo, qui et conditus est, et interiturus, ortum habere; nam eo, quem diximus, modo dominantur imperatores, reges, respublicae, duces, omnesque ii, qui vel expetiti ac delecti ab hominibus, præsunt civitatibus atque provinciis, vel per vim et injuriam dominatum occupaverunt.

Quomodo Christus in fidelibus suis regnet.

III. Christus autem Dominus „constitutus“ est Rex a Deo, ut ait Propheta;[4] cujus regnum ex Apostoli sententia justitia est; inquit enim:[5] „Regnum Dei est justitia et pax et gaudium in Spiritu Sancto.“ Regnat autem in nobis Christus Dominus per virtutes intimas, fidem, spem, caritatem; quibus virtutibus regni quodammodo partes efficimur; et Deo peculiari quadam ratione subjecti, ad ejus cultum ac venerationem consecramur, ut quemadmodum dixit Apostolus:[6] „Vivo autem, jam non ego; vivit, vero in me Christus:“ ita nobis dicere liceat: Regno ego, jam non ego; regnat vero in me Christus.

Quomodo regnum Dei sit justitia.

IV. Id autem regnum „justitia“ dicitur, quia Christi Domini justitia constitutum est. Ac de hoc regno sic loquitur apud S. Lucam Dominus:[7] „Regnum Dei intra vos est.“

In quibus præcipue regnet Christus.

V. Nam etsi Jesus Christus per fidem regnat in omnibus, qui gremio ac sinu sanctissimæ Matris Ecclesiæ continentur: præcipuo tamen modo regit eos, qui præstanti fide, spe et caritate præditi, se tanquam pura quædam et viva membra Deo præbuerunt; et in his Dei gratiæ regnum esse dicitur.

Tertio gloriam et majestatem designat, quam Deus in coelo obtinet.

VI. Est vero etiam Dei gloriæ regnum illud, de quo Christum Dominum apud S. Matthæum loquentem audimus:[8] „Venite, benedicti Patris mei, possidete paratum vobis regnum a constitutione mundi.“ Quod idem ab eo regnum apud S. Lucam latro, admira-

[1] Ps. 22, 1. [2] Is. 33, 22. [3] Joan. 18. 36. [4] Ps. 2, 6. [5] Rom. 14, 17. [6] Gal. 2, 20. [7] Luc. 17, 21. [8] Matth. 25, 34.

biliter sua scelera recognoscens, expetebat in hunc modum:1) ..Domine, memento mei, quum veneris in regnum tuum.'1 Sanctus etiam Joannes meminit hujus regni:2) „Nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu [Sancto,] non potest introire in regnum Dei.“ Meminit item Apostolus ad Ephesios:3) „0mnis fornicator, aut immundus, aut avarus, (quod est idolorum servitus) non habet hereditatem in regno Christi et Dei.“ Eodem pertinent aliquot similitudines Christi Domini,1) loquentis de regno coelorum.

Quid gratia. Quid gloria. Cf. Quæst. 38 de Bapt. Regno gratiæ frequenter excidimus. Regnum gloriæ semel si ab homine possideatur, nunquam amittitur.

VIT. Necesse est autem prius ponere regnum gratiæ; neque enim fieri potest, ut in illo regnet Dei gloria, nisi ejusdem gratia in illo regnarit. Est vero gratia ipsius sententia Salvatoris, „fons aquæ salientis in vitam æternam.115) Gloriam autem quid esse dicemus, nisi gratiam quandam perfectam et absolutam? Quamdiu enim fragili hoc et mortali corpore vestiti sumus, dum in hac cæca peregrinatione et exsilio vagi et imbecilles absumus a Domino, sæpe labimur et cadimus, abjecto regni gratiæ adminiculo, quo nitebamur; quum autem regni gloriæ, quod perfectum est, lux nobis illuxerit, firmi ac stabiles perpetuo consistemus; omne enim et vitium et incommodum exhaurietur; omnis infirmitas confirmata roborabitur; ipse denique nostra in anima et in corpore regnabit Deus. Quæ res uberius in Symbolo tractata est, quum de resurrectione carnis ageretur.

Quæstio V.

Quid imprimis igitur hac petitione Deum oremus.

In infidelibus, Judæis, schismaticis et hæreticis regnat dæmon. Conf. Q. 3 sup. petit.

His igitur expositis, quæ communem regni Dei sententiam declarant, quid sibi hæc petitio proprie velit, dicendum est. Petimus autem a Deo, ut regnum Christi, quod est Ecclesia, propagetur; ut se ad fidem Christi Domini et ad accipiendam veri Dei cognitionem convertant infideles et Judæi; et schismatici ac hæretici redeant ad sanitatem, et ad Ecclesiæ Dei communionem, a qua desciverunt, revertantur; ut compleatur, et ad exitum perducatur, quod Isaiæ ore dixit Dominus:5) „Dilata locum tentorii tui, et pelles tabernaculorum tuorum extende . . . longos fac funiculos tuos, et clavos tuos consolida; ad dexteram enim et ad lævam penetrabis, . . . quia dominabitur tui, qui fecit te.“ Et idem:1) „Ambulabunt gentes in lumine tuo, et reges in splendore ortus tui. Leva in circuitu oculos tuos, et vide, omnes isti congregati sunt,

1l Lue. 23, 42. *) Joan. 3, 5. 3) Ephcs. 5, 5. 4) Matth. 13. 5) Joan. 4. 14. “) Is. 54. 2. 3. 5. ’) Isai. 60, 3. 4.

venerunt, tibi: filii tui de longe venient, et filiæ tuæ de latere surgent."

Quæstio VI.

Secundo quidnam hic postuletur.

In Christianis perperam viventibus dominatur etiam diabolus.

Verum quia sunt in Ecclesia, qui verbis confitentes Deum, factis negantes,[1] deformatam fidem præ se ferant, in quibus propter peccatum dæmon habitat ac dominatur tanquam in propriis domiciliis: petimus etiam, ut ad eos veniat regnum Dei, quo illi, peccatorum discussa caligine, et radiis divinæ lucis illustrati, restituantur in filiorum Dei pristinam dignitatem; ut, omnibus e suo regno, coelestis parens, sublatis haereticis atque schismaticis, ejectisque otfensionibus ac scelerum causis, aream purget Ecclesiæ, quæ, Deo cultum pie sancteque adhibendo, quieta ac tranquilla pace perfruatur.

Quæstio VII.

Quid tertio loco, eadem petitione quæranius.

Petimus denique, ut solus in nobis vivat, solus regnet Deus; ne sit posthac morti locus; sed ut illa absorbeatur in victoria Christi Domini nostri, qui, disjecto ac dissipato omni hostium principatu, potestate et virtute suo omnia subjiciat imperio.

Quæstio VIII.

Quæ Christianis hujus petitionis occasione præcipue agenda et contemplanda offerantur.

Christi regnum ut consequamur, omnia terrena sunt contemnenda.

I. Erit autem curæ Parochis, ut, quod postulat hujus ratio petitionis, fidelem populum doceant, quibus cogitationibus et meditationibus instructus, has pie Deo preces facere possit. Ac primum hortabuntur, ut vim ac sententiam intueantur illius similitudinis a Salvatore introductae?) „Simile est regnum coelorum thesauro abscondito in agro: quem qui invenit homo, abscondit, et præ gaudio illius vadit, et vendit universa, quæ habet, et emit agrum illum." Nam qui noverit Christi Domini divitias, is præ illis omnia contemnet, huic facultates, opes, potentia sordescent; nihil enim est, quod illi summo pretio comparari, immo vero, quod in conspectu ejus stare possit. Quare, quibus id nosse contigerit, exclamabunt illi, ut Apostolus:[3] „Omnia detrimentum feci, et arbitror ut stercora, ut Christum lucrifaciam."

>) Tit. 1, 16. ■) Matth. 13, 44. 3) Philipp. 3, 8.

Quam pretiosa sit divinæ gratiæ margarita.

IT. Hæc est illa insignis Evangelii margarita,[1]) in quam qui pecuniam, ex omnium bonorum venditione redactam, erogarit, is beatitudine fruetur sempiterna. O nos felices, si tantum luminis nobis præferret Jesus Christus, ut illam videre possemus divinæ gratiæ margaritam, qua ipse regnat in suis! Nam et nostra omnia et nos ipsos venumdaremus, ut emptam illam tueremur; tum enim denique nobis id non dubitanter dicere liceret:[2]) „Quis nos separabit a caritate Christi?

Quam excellens sit divinæ gloriæ thesaurus.

III. Præstantem vero regni gloriæ excellentiam, si, quæ sit, scire volumus: eandem de illa et Apostoli vocem atque sententiam audiamus:[3]) „Oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparavit Deus iis, qui diligunt illum."

Consideratio nostri ipsorum ob oculos ponenda. Humiliter regnum Dei petendum.

IV. Proficiet autem ad impetrandum maxime, quod petimus, si, qui simus, ipsi nobiscum reputemus, id est, Adam progenies, jure e Paradiso ejecti et exsules; quorum indignitas ac perversitas summum Dei odium ac sempiternas poenas postularet. Quare demisso tum et abjecto animo simus oportet. Nostra etiam erit plena Christianæ humilitatis oratio; et omnino nobis ipsi diffidentes, illius more Publicani,[4]) confugiemus in Dei misericordiam; totumque ejus benignitati tribuentes, ipsi gratias agemus immortales, qui nobis suum Spiritum sit elargitus, quo freti, clamare audeamus:[5]) „Abba Pater. Suscipiemus etiam illam curam et cogitationem, quid agendum, quid contra vitandum sit, ut ad coeleste regnum pervenire possimus; non enim a Deo ad otium et ad inertiam vocati sumus, quin immo inquit:[6]) „Regnum coelorum vim patitur, et violenti rapiunt illud; et:[7]) „Si vis ad vitam ingredi, serva mandata. Itaque non est satis petere regnum Dei, nisi suum ipsi etiam studium et operam adhibeant homines; nam adjutores sint oportet et administri Dei gratiæ in eo tenendo cursu, quo pervenitur in coelum. Nunquam nos deserit Deus, qui nobiscum se futurum perpetuo pollicitus est; unum ut nobis videndum sit, ne Deum et nos ipsos deseramus. Ac Dei quidem sunt iu hoc Ecclesiæ regno omnia, quibus et vitam tuetur hominum, et salutem perficit sempiternam, et quæ sub aspectura non cadunt, Angelorum copiæ, et plenissimum virtutis coelestis visibile hoc munus Sacramentorum. In his tantum nobis præsidii est divinitus constitutum, ut non modo ab acerrimorum hostium regno tuti esse, sed ipsum etiam tyrannum, ejusque nefarios satellites prosternere et conculcare possimus. Quare vehementer ad extremum petamus a Dei Spiritu, nos ut omnia

[1]) Matth. 13, 46. [2]) Rom. 8, 35. [3]) Is. 64, 4. 1 Cor. 2, 9. [4]) Luc. 18, 13. [5]) Rom. 8, 15. [6]) Matth. 11, 12. [7]) Ibid. 19, 17.

jubeat e sua voluntate facere; Satanæ ut tollat imperium; nullam ut in nobis summo illo die potestatem habeat; ut vincat et triumphet Christus; ut vigeant ejus leges toto orbe terrarum; ut decreta serventur; nullus ut proditor aut desertor ejus sit; sed tales se præbeant omnes, ut in Regis Dei conspectum non dubitanter veniant, et constitutam illis ex omni ætcrnitate possessionem adeant regni coelestis, ubi beati cum Christo sempiterno ævo truantur.

CAPUT XII.

De tertia Petitione.

„Fiat voluntas tua."

Quæstio I.

Quare postulato Dei regno, statim subjiciatur, ut ejusdem voluntas fiat.

Cf. duo postr. præcepta.

Quum a Christo Domino dictum sit:*) „Non omnis, qui dicit mihi, Domine, Domine, intrabit in regnum coelorum; sed qui facit voluntatem Patris mei, qui in coelis est, ipse intrabit in regnum coelorum quicunque in illud coeleste regnum pervenire cupiunt, id ad Deo petere debent, ut fiat voluntas ejus. Quamobrem hoc loco posita hæc petitio est, statim post regni coelestis postulationem.

Quæstio II.

Qua methodo ad veram hujus petitionis intelligentiam perveniendum sit.

Ut autem intelligant fideles, quam necessarium id nobis sit, quod hac prece postulamus, quantamque vim salutarium munerum ex ejus impetratione consequamur: demonstrabunt Parochi, quibus miseriis et ærumnis oppressum fuerit hominum genus propter peccatum primi parentis.

Quæstio III.

Quæ mala prævaricatio primi parentis in humanum genns invexerit.

Praevaricatio Adæ quanta mala invexerit.

I. Nam a principio Deus proprii boni appetitionem creatis rebus ingeneravit, ut naturali quadam propensione suum quærerent, et expeterent finem, a quo illæ nunquam, nisi objecto extrinsecus impedimento declinant.

*) Matth. 7, 21.

Animantia cuncta naturaliter suum expetunt finem et proprium bonum. Homo naturaliter Deum suæ beatitudinis auctorem expetit. Omnia animantia in ingenito sibi proprii finis amore, excepto homine, permanserunt. Peccato originali et amissa justitia, et ad virtutem inclinatio corrupta est.

IL Hæc autem initio fuit in homine expetendi Deum, suæ beatitudinis auctorem parentemque, eo præclarior et præstantior vis, quod is compos esset rationis atque consilii. Sed hunc amorem, sibi naturaliter ingenitum, quum reliquæ naturæ rationis expertes conservassent, quæ ut initio procreatæ fuerunt natura bonæ, sic in eo statu et conditione manserunt, hodieque manent; miserum hominum genus cursum non tenuit. Non enim solum bona justitiæ originalis amisit, quibus a Deo supra naturæ suæ facultatem auctum ornatumque fuerat, sed etiam insitum in animo praecipuum virtutis studium obscuravit:1) „Omnes“, inquit, „declinaverunt, simul inutiles facti sunt; non est, qui faciat bonum, non est usque ad unum“. Nam „sensus et cogitatio humani cordis in malum prona sunt ab adolescentia sua;2) ut inde facile intelligi possit, neminem per se salutariter sapere, sed omnes ad malum esse propensos, innumerabilesque esse hominum pravas cupiditates, dum proclives sunt, et flagranti studio feruntur ad iram, ad odium, ad superbiam, ad ambitionem, ad omne fere malorum genus.3)

Omnes ab adolescentia ad malum sunt proclives. Cf. Cone. Trid. Sess. 5 de pecc. origin.

III. Quibus in malis quamquam assidue versemur, tamen, quæ summa est nostri generis miseria, permulta ex illis sunt, quæ nobis minime mala videantur; quæ res insignem arguit hominum calamitatem, qui cupiditatibus ac libidinibus obcæcati, non videant, quæ salutaria opinantur, plerumque esse pestifera; immo vero ad illa perniciosa mala, tanquam ad optabile et expetendum bonum rapiantur praecipites; ab iis, quæ vere bona sunt et honesta, tanquam a contrariis rebus, abhorreant.

Homo cupiditatibus suis obcæcatus non videt quidem suum malum: quin hoc ipsum bonum esse existimat. Gustum spiritualem amisit homo.

IV. Hanc opinionem corruptumque judicium detestatur Deus illis verbis:4) „Væ, qui dicitis malum bonum, et bonum malum: ponentes tenebras lucem, et lucem tenebras: ponentes amarum in dulce, et dulce in amarum." Itaque nostris ut subjiciant oculis nostras miserias, comparant nos divinæ litteræ iis, qui verum gustandi sensum amiserunt; quare fit, ut a salubri victu alieni sint appetantque contrarium.

') Ps. 52, 4. ²) Gen. 8, 21. 3) Rom. 7, 21. cf. 4) Is. 5, 20.

Homines omnes post peccatum sunt ægrotis similes. Virtutes cælo dignas homo sibi perfluere non potest. Cf. Quæst. Præf. et Quæst. 9 huj. cap. Homines per Adte peccatum nunc sunt ipsis pueris insipientiores.

V. Cum ægrotis præterea nos conferunt.; ut enim illi, nisi morbum depulerint, sanorum et integrorum hominum officia ac munera obire non possunt: sic nos actiones, quæ Deo grata: sint, suscipere sine divinæ gratiæ adjumento nequimus. Quod si quædam sic affecti assequimur, levia illa sunt, et quæ ad consequendam coelestem bcatitudinein parum vel nihil momenti habent. At Deum, ut par est, amare, et colere, quod majus quiddam et altius est, quam ut nos humi strati id humanis viribus assequamur, nuiiiquam poterimus, nisi adminiculo divinæ gratiæ sublevemur. Quamquam aptissima est etiam illa comparatio ad significandam miseram humani generis conditionem, quod similes esse dicimur puerorum, qui suo relicti arbitrio, temere moventur ad omnia; pueri, inquam, sumus, et imprudentes, ludicris sermonibus, et inanibus actionibus dediti, si a divino præsidio deseramur. Sic enim nos objurgat Sapientia:1) „.Usquequo parvuli diligitis infantiam, et stulti ea, quæ sibi sunt noxia, cupient? Et in hunc modum hortatur Apostolus:2) „Nolite pueri effici sensibus.“

Prudentiam saluti necessariam nisi Deo adjutore consequi non possumus.

VI. Etsi in majori inanitate et errore versamur, quam illa puerilis ætas, cui tantum abest humana prudentia, ad quam tamen per se tempore potest pervenire; quum ad divinam prudentiam, quæ ad salutem necessaria est, nos, nisi Deo auctore et adjutore, adspirare non possimus; nisi enim præsto nobis sit Dei auxilium, rejectis iis, quæ vere sunt bona, ad interitum ruimus voluntarium.

Quæstio IV.

Quodnam hac petitione tantorum malorum proponatur remedium.

Omnium actionum et cogitationum humanarum bonitas ex consensu, quem habent cum divina voluntate, est metienda. Suam autem voluntatem Deus manifestavit hominibus per Decalogum. Cf. Q. 1 hujus cap.

Ac si quis, discussa divinitus animi caligine, has videat hominum miserias, et, sublato stupore, sentiat legem membrorum ac sensus cupiditates spiritui repugnantes recognoscat, omnemque dispiciat naturæ nostræ propensionem ad malum: qui poterit non ardenti studio opportunum tanto huic malo, quo naturæ vitio premimur, remedium quærere, salutaremque illam regulam expetere, ad quam Christiani hominis vita dirigenda et conformanda sit? Hoc igitur illud est, quod imploramus, quum ita precamur Deum: „Fiat voluntas tua.“ Quum enim, abjecta obedientia, et Dei vo-

‘) Prov. 1, 22. s) 1 Cor. 14, 20.

Imitate neglecta, in has miserias inciderimus: unum illud tantorum malorum remedium nobis divinitus propositum est, ut ex Dei voluntate, quam peccando contempsimus, aliquando vivamus, omnesque cogitationes et actiones nostras ea regula metiamur. Quod ut assequi possimus, suppliciter illud a Deo petimus: „Fiat voluntas tua."

Quæstio V.

Etiam a justificatis, qui jam Deo parent, usurpanda hæc precatio est.

Justificati propter pronitatem ad malum, vita hac durante, semper periclitantur.

I. Id vero illis etiam vehementer petendum est, in quorum animis jam regnat Deus, quique jam sunt radiis divini luminis illustrati, cujus gratiæ beneficio Dei obtemperent voluntati. Quibus licet ita comparatis, propriæ tamen cupiditates adversantur propter proclivitatem ad malum, insitam iu hominum sensibus; ut etiamsi tales simus, magnum tamen hoc loco nobis periculum sit a nobis ipsis ne abstracti et illecti a „concupiscentiis, quæ militant in membris nostris," ') iterum de salutis via deflectamus. De quo nos periculo Christus Dominus admonuit illis verbis:2) „Vigilate et orate, ut nou intretis in tentationem; spiritus quidem promptus est, caro autem infirma."

Justificatorum mentem sanat Dei gratia, non etiam carnem. Justitia originalis fuit tanquam frenum, quo carnis cupiditates regebantur: eoque semel amisso, nunquam ita regi potuerunt, quin non identidem noxia appeterent. Fomes peccati: concupiscentia perpetuo in membris nostris latitat: unde etiam perpetuo adversus illam quærenda sunt auxilia. S. Thom. I. Q. 19 et lib. 2 sentent. D. 45 et sq.

II. Nou enim est in hominis potestate, ne in ejus quidem, qui per Dei gratiam est justificatus, ita domitos habere carnis affectus, ut nunquam illi postea excitentur; quippe quum eorum, qui justificati sunt, mentem sanet Dei gratia, non etiam carnem, de qua illud scripsit Apostolus:3) „Scio enim, quia non habitat in me, hoc est, in carne mea, bonum." Nam ut semel primus homo justitiam originalem, quo tanquam freno quodam cupiditates regebantur, amisit: minime eas postea ratio ita continere potuit in officio, ut ea non appeterent, quæ etiam rationi repugnant. Itaque in ea hominis parte peccatum, id est, peccati fomitem, habitare scribit Apostolus, ut intelligamus, eum non ad tempus quasi hospitem diversari apud nos, sed quamdiu vivimus, tanquam incolam nostri corporis, in domicilio membrorum hærere perpetuo. Ergo domesticis et intestinis hostibus assidue oppugnati, facile intelligimus,

*) Jac. 4, 1. 2) Matth. 26, 41. 3) Rom. 7, 18.

confugiendum esse ad Dei auxilium, petendumque, nt fiat in nobis voluntas ejus. Jam vero faciendum est, ut sciant fideles, quæ sit hujus petitionis vis.

Quæstio VI.

Quomodo voluntas Dei in hac petitione accipiatur.

Quo loco multis omissis, quæ a doctoribus scholasticis de Dei voluntate utiliter et copiose disputantur, voluntatem hic accipi dicimus pro ea, quam „signi“ appellare solent, hoc est pro eo, quod Deus a nobis fieri aut caveri jusscrit aut monuerit. Quare voluntatis nomine hoc loco comprehensa sunt universa, quæ nobis ad coelestem beatitudinem comparandam proponuntur, sive illa ad fidem, sive ad mores pertineant: omnia denique, quæcunquc nos Christus Dominus per se vel per Ecclesiam suam facere aut imperarit, aut prohibuerit. De qua voluntate ita scribit Apostolus:') „Nolite fieri imprudentes, sed intelligentes, quæ sit voluntas Dei.

Quæstio VII.

Quam includat tertia petitio sententiam.

Quum igitur illud precamur, Fiat voluntas tua“ : petimus imprimis, nobis ut Pater coelestis facultatem concedat obtemperandi divinis jussis, et inserviendi ei „in sanctitate et justitia omnibus diebus nostris;"2) ut ad nutum et voluntatem ejus omnia faciamus; ut ea colamus officia, de quibus in sacris litteris admonemur; ut ipso duce et auctore reliqua omnia præstemus, quæ eos decent, „qui non ex voluntate carnis, sed ex Deo nati sunt,·13) exemplum Christi Domini secuti, „qui factus est obediens usque ad mortem, mortem autem crucis,"4) ut parati simus omnia perpeti potius, quam vel minimum ab ejus voluntate discedere.

Quæstio VIII.

Quibus potissimum datum sit, eorum, quæ hic petuntur, studio et amore ardentissime flagrare.

Quanta sit eorum dignitas, qui Deo obediunt.

I. Nec vero quisquam est, qui hujus studio et amore petitionis flagret ardentius, quam is, cui concessum sit, ut summam eorum dignitatem intueatur, qui Deo obediunt. Idem enim illud verissime dici intelligit, servire Deo et illi obedire, regnare esse. „Quicunque,“ inquit Dominus:5) fecerit voluntatem Patris mei, qui in coelis est, ipse meus frater, soror, et mater est;" hoc est, cum illo sum omnibus amoris et benevolentiae vinculis conjunctissimus.

*) Epii. 5, 17. 2) Luc. 1, 74, 75. 3) Joan. 1, 13. 4) Phil. 2, 8. s) Matth. 12, 50.

Quanto studio omnes sancti donum obedientiæ efflagitarint.

II. Nemo fere est ex viris sanctis, quin praecipuum hujus petitionis munus a Deo vehementer postulant; ac præclara quidem omnes, sed varia persaepe oratione usi sunt; in quibus mirificum et suavissimum Davidem videmus illud varie postulantem. Modo enim inquit:1) «Utinam dirigantur viæ meæ ad custodiendas justificationes tuas." Interdum:2) „Deduc me in semitam mandatorum tuorum.“ Nonnunquam:3) „Gressus meos dirige secundum eloquium tuum, et non dominetur mei omnis injustitia.“ Huc pertinent illa:4) „Da mihi intellectum, et discam mandata tua . . . Judicia tua doce me . . . Da mihi intellectum, ut sciam testimonia tua." Saepe aliis verbis eandem tractat versatque sententiam. Qui loci diligenter animadvertendi sunt, et fidelibus explicandi, ut quanta sit in prima hujus petitionis parte vis et copia salutarium rerum, omnes intelligant.

Quæstio XI.

Quid præterea hac petitione significemus.

Hic non tantum petitur, ut bonam Dei voluntatem sequamur, sed etiam, ut ex animo opera carnis detestemur.

I. Secundo loco, quum illud precamur, ,,Kïηi voluntas tua," detestamur opera carnis, de quibus scribit Apostolus:5) ,,Manifesta sunt autem opera carnis: quæ sunt fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria etc." Et:6) „si secundum carnem vixeritis, moriemini." Petimusque, ne sinat Deus ea nos perficere, quæ sensus, quæ cupiditas, quæ imbecillitas nostra suaserit, sed ut nostram voluntatem sua voluntate moderetur.

Voluptariis terrenisque affectibus implicati, nisi illam cupiditatem exuant, non vere istud precantur.

II. Alieni sunt ab hac voluntate voluptarii homines, qui in terrenarum rerum cura et cogitatione defixi sunt. Feruntur enim libidine praecipites ad potiumlum, quod concupierunt, et in illo fructu pravæ cupiditatis felicitatem ponunt, ut beatum etiam esse dicant, qui, quodcunque optarit, consequatur. Nos contra petimus a Deo, ut ait Apostolus') „ne carnis curam" faciamus „in desideriis", sed ut fiat voluntas ejus.

Difficile est, adversus propriam cupiditatem precari, sed tamen salutare et gloriosum.

III. Etsi non facile adducimur, ut precemur Deum, ut cupiditatibus nostris non satisfaciat: habet enim difficultatem hæc animi inductio, quod ipsi quodammodo id petentes, nos videmur odisse; quod etiam stultitiæ tribuunt ii, qui toti hærent in corpore. Sed nos stultitiæ famam subeamus libenter Christi causa, cujus est illa sententia:8) „Si quis vult post me venire abneget

') Ps. 118, 5. 2) Ibid. v. 3δ. 3) v. 133. <) Ps. 118, 73. 108. 125. 5) Gal. 5, 19. c) Rom. 8, 13. ') Ibid. 13, 14. 8) Matth. 16, 24.

semetipsum;" præsertim quum sciamus, multo præstare, id optare, quod rectum justumque sit, quam illud assequi, quod a ratione, a virtute, a Dei legibus sit alienum. Et certe deteriore loco is est, quicunque ad id pervenit, quod temere ac libidinis impulsu cupiebat, quam qui, optime quod optavit, non assequitur.

Petitur hic etiam, no id Deus dot, quod suasore diemone, simulato lucis angelo velut bonum esset, postulamus, seu ne imaginarium bonum, si quando a nobis postuletur, impetremus. Imaginarium bonum postulavit Petrus. Imaginarium bonum postularunt Jacobus et Joannes.

IV. Quamquam non id modo petimus, ne concedatur nobis a Deo, quod ipsi nostra sponte cupimus; quum studium nostrum depravatum esse constet: sed ne id etiam detur, quod suasore et impulsore dæmone, simulato lucis Angelo, tanquam bonum interdum postulamus. Rectissimum illud principis Apostolorum studium videbatur, pietatisque plenissimum, quum Dominum a concilio proficiscendi ad mortem avocare conabatur: et tamen eum, qui humanis sensibus, non divina ratione ducebatur, Dominus acriter objurgavit. Quid amantius in Dominum videbatur1) eo postulari potuisse, quod sancti viri, Jacobus et Joannes, illis irati Samaritanis, qui magistrum hospitio accipere noluissent, ab eo petierunt, uti juberet ignem e cœlo descendere, qui duros illos et inhumanos absumeret? At a Christo Domino reprehensi sunt illis verbis:2) „Nescitis, cujus spiritus estis! Filius enim hominis non venit animas perdere, sed salvare."

In his etiam, quæ per se mala non sunt, naturamque conservant, rogandus est Deus, ut ejus fiat voluntas.

V. Neque vero solum, quum, quod cupimus, malum est, aut mali speciem habet, Deum precari debemus, ut liat voluntas ejus:, sed etiam, quum revera malum non est, veluti quum voluntas sequitur primam illam naturæ inclinationem, ut appetat ea, quæ naturam conservant, et rejiciat, quæ ei contraria videantur. Quocirca, quum in eum locum ventum est, ut aliquid petere velimus hujus generis, tum vero dicamus ex animo, „Fiat voluntas tua;" imitemur illum ipsum, a quo salutem et salutis disciplinam accepimus; qui, quum naturaliter insito cruciatuum et acerbissimæ mortis timore commoveretur, tamen in illo horrore summi doloris suam ad Dei Patris retulit voluntatem:8) ,.Noη mea," inquit, „voluntas, sed tua flat."

Homines primi parentis peccato adeo imbecilles sunt effecti, ut quamvis refrenent suam cupiditatem, peccata evitare non possint, nisi divinum accedat auxilium ideoque semper postulandum. Precamur etiam, ut promulgata apud omnes Dei voluntate, eam totus mundus sequatur.

VI. Sed mirabiliter depravatum est hominum genus; qui,

*) See. Fabr.-llan. legit: „videtur." 2) Luc. 9, 55. 56. ') Ibid. 22, 42.

quum vini etiam suæ attulerint cupiditati, eamque divinæ voluntati subjecerint, tamen sine Dei auxilio, quo a malo protegimur, et in bonum dirigimur, peccata vitare non possunt. Ergo confugiendum est ad hanc precationem, et petendum a Deo, ut in nobis ipse instituta perficiat; ut exsultantes cupiditatis motus comprimat, ut appetitus rationi obedientes efficiat; ut nos denique totos ad suam conformet voluntatem. Precamur etiam, ut Dei voluntatis cognitionem totus orbis terrarum accipiat; quo divinum «mysterium, absconditum a sæculis et generationibus,“[1]) notum ac pervulgatum sit apud omnes.

„Sicut in cœlo et in terra/

Quæstio X.

Quid sibi ista clausula velit.

De eodem quædam quæstione tertia primæ petitionis sunt explicata.

I. Formam præterea et præscriptionem hujus obœdientiæ postulamus; ut videlicet ad eam regulam dirigatur, quam in cœlo et servant beati Angeli, et colit reliquus coelestium animarum chorus; ut quemadmodum illi sponte et summa cum voluptate oboediunt diviuo numini, sic nos Dei voluntati, quo modo ipse maxime vult, libentissime pareamus. Et vero in opera et studio, quod Deo navamus, summum a nobis amorem Deus et eximiam caritatem requirit; ut etiamsi spe coelestium praemiorum totos nos ei dicaverimus, tamen ideo illa speremus, quod, ut in eam spem ingrederemur, placuit divinæ majestati.

Deo oboediendum est, non tam pretii, quam bonitatis ejus causa. Petitur etiam, ut mali sicut et boni, caro sicut spiritus, tandem Deo obtemperent.

II. Quare tota nitatur illo in Deum amore nostra spes, qui mercedem amori nostro proposuit æternam beatitudinem. Sunt enim, qui amanter alicui serviant, sed tamen pretii causa, quo amorem referunt. Sunt præterea, qui tantummodo caritate et pietate commoti, in eo, cui dant operam, nihil spectant, nisi illius bonitatem atque virtutem; cujus cogitatione et admiratione se beatos arbitrantur, quod ei suum officium præstare possint Et hanc habet sententiam illa appositio, „Sicut in cœlo, et in terra.“ Maxime enim nobis enitendum est, ut Deo simus oboedientes; quemadmodum beatas mentes esse diximus, quorum laudes, in illo summæ obœdientiæ munere obeundo, eo Psalmo persequitur David:[2]) «Benedicite Domino omnes virtutes ejus; ministri ejus, qui facitis voluntatem ejus.“ Quod si quis sanctum Cyprianum secutus, sic illa interpretatur, ut dicat:[3]) «In cœlo," in bonis et piis, „interra,“

[1]) Gol. 1, 26. [2]) Ps. 102, 21. [3]) In Orat. Dom.

in malis et impiis: nos vero etiam ejus sententiam comprobamus, ut pro „cœlo“ spiritus, pro „terra" caro intelligatur; ut et omnes et omnia in omnibus Dei voluntati obœdiant.

Quæstio XI.

Quo modo etiam gratiarum actionem contineat htec petitio.

Gratiarum item actionem continet hæc petitio. Veneramur enim ejus sanctissimam voluntatem, ex maximo perfusi gaudio, summis laudibus et gratulationibus omnia ejus opera celebramus, qui certo sciamus, cum omnia bene fecisse. Quum enim constet, esse omnipotentem Deum, necessario sequitur, ut omnia ejus nutu facta esse intelligamus. Quum vero etiam ipsum, sicuti est, summum bonum esse affirmemus: nihil ex ejus operibus non esse bonum, quum omnibus ipse suam impertiverit bonitatem, confitemur. Quod si in omnibus divinam rationem non assequimur, in omnibus tamen, et ambigui causa neglecta, et rejecta omni hæsitatione, illud Apostoli profitemur:1) „investigabiles esse vias ejus." Sed ob id maxime etiam Dei voluntatem colimus, quod ab eo coelesti lumine digmati sumus. Ereptos enim „de potestate tenebrarum, transtulit in regnum Filii dilectionis suæ.“2)

Quæstio XII.

Quid ex hac petitione ad contemplationem referendum sit.

Nullum opus Deo gratum potest homo citra illius auxilium instituere. Nihil optabilius, quam juxta voluntatem Dei vivere. Infelices, qui propriam cupiditatem sequuntur. Suæ quisque vocationi acquiescat.

Sed ut extremo loco id explicetur, quod ad meditationem pertinet hujus petitionis: redeundum est ad id, quod initio attigimus, debere fidelem populum iu hujus pronuntiatione petitionis esse demisso et humili animo, reputantem secum eam, quæ in natura est insita, cupiditatum vim, divinæ voluntati repugnantem; cogitantem, se in eo officio vinci a naturis omnibus, de quibus ita scriptum est: „Omnia serviunt tibi," maximeque imbecillem esse, qui nullum opus Deo gratum non modo non perficere, sed ne instituere quidem possit, nisi Dei adjumento sublevetur. Quoniam vero nihil magnificentius est, nihil præstantius, quam, ut diximus, Deo servire, et vitam ex ejus lege ac præceptis agere: quid optabilius esse potest homini Christiano, quam ambulare in viis Domini, quam nihil agitare animo, nihil actione suscipere, quod a divina voluntate abhorreat? Ut vero eam exercitationen capiat, et illud institutum teneat diligentius, petat ex divinis libris exempla eorum, quibus, quum illi consiliorum suorum rationem non retulissent ad Dei voluntatem, omnia male ceciderunt. Moneantur postremo fideles, ut in simplici et absoluta Dei voluntate acquiescant;

1) Rom. 11, 33. 2) Col. 1, 13. 3) Ps. 118, 91.

ferat æquo animo conditionem suam, qui sibi inferiori loco videtur esse, quam ejus dignitas postulet, ne deserat ordinem suum, sed in ea vocatione maneat, in qua vocatus est, et proprium judicium subjiciat Dei voluntati, qui nobis melius consulit, quam ipsi optare possimus. Si angustia rei familiaris, si corporis valetudine, si persecutionibus, si aliis molestiis et angoribus premimur: certo statuendum est, nihil horum sine Dei voluntate, quæ summa omnium ratio est, nobis accidere posse; ideoque non debere nos gravius commoveri, sed iuvicto animo ferre, semper illud in ore habentes: „Domini voluntas fiat:[1]) et illud beati Job: „Sicut Domino placuit, ita factum est, sit nomen Domini benedictum.“[2])

CAPUT XIII.

De quarta Petitione.

„I’anein nostrum quotidianum da nobis hodie."

Quæstio I.

Quænam in hac oratione Dominica ratio ordinis servata sit.

Quatuor posteriores petitiones ad tres priores referuntur.

Quarta petitio et reliquæ deinceps, quibus animæ et corporis subsidia proprie ac nominatim postulamus, ad superiores petitiones referuntur. Habet enim hunc ordinem ac rationem precatio Dominica, ut postulationem rerum divinarum consequatur earum petitio, quæ ad corpus, et ad hanc vitam tuendam pertinent. Nam ut ad Deum tamquam ad ultimum finem referuntur homines: sic humanæ vitæ bona ad divina eadem ratione diriguntur.

Quæstio II.

Cur humanæ vitæ bona a Deo licite optentur et petantur.

Quem in finem homo sit conditus.

Quæ quidem ideo optanda ac petenda sunt, vel quod ita divinus ordo postulat, vel quod illis adjumentis ad divinorum bonorum adeptionem indigemus; ut iis adminiculis propositum finem consequamur; qui regno et gloria cœlestis Patris, atque iis præceptis colendis servandisque continetur, quæ Dei voluntatis[8]) esse

*) Act. 21, 14. 2) Job 1, 21. s) Man. „voluntas.

non ignoramus. Quare omnem vim et rationem hujus petitionis ad Deum ejusque gloriam referre debemus.

Quæstio III.

Quo fine et modo temporalia bona sint postulanda.

Temporalia bona juxta Dei praescriptum sunt postulanda.

I. Præstabunt igitur suum officium Parochi fidelibus auditoribus, ut intelligant, in iis petendis, quæ ad usum ac fructum pertinent rerum terrenarum, esse intendendum animum ac studium nostrum ad Dei praescriptionem, nec inde ulla ex parte declinandum. Nam in eo, quod scribit Apostolus:1) „Quid oremus, sicut oportet, nescimus‟, maxime peccatur his postulationibus terrenarum et caducarum rerum. Ergo petenda sunt bona hæc, ut oportet; ne perperam aliquid postulantes, responsum illud a Deo feramus: „Nescitis quid petatis.‟2)

In petitione rerum temporalium qualitas orationis ex proposito postulantis est metienda.

II. Erit autem certa judicandi nota, quæ prava sit, quæve recta petitio, consilium et propositum postulantis. Nam si quis terrena petit eo animo, ut illa omnino bona existimet, et in illis tanquam in optato fine conquiescens, nihil præterea requirat: sine dubio non orat, sicut oportet. „Non enim“, inquit S. Augustinus,3) „petimus temporalia hæc tanquam bona nostra, sed tanquam necessaria nostra.‟ Apostolus etiam in epistola ad Corinthios docet, omnia, quæ spectant ad usus vitæ necessarios, ad Dei gloriam referri oportere. „Sive enim manducatis‟, inquit, „sive bibitis, sive aliud quid facitis; omnia in gloriam Dei facite.‟4)

Quæstio IV.

Quot quantisque commoditatibus in statu innocentiæ homo sit potitus.

Primi parentes, si etiam in statu innocentiæ persévérassent, necessario cibo uti debuissent. Alia est hodie necessitas hominum; alia fuit in statu innocentiæ. Homo in statu innocentiæ usu fructuum arboris vitæ immortalis permansisset. Labor omnis corporis in paradiso jucundus homini fuisset, terraque semper fertilis. Posterorum Adæ quanta miseria.

I. Sed ut videant fideles, quantam habeat hæc petitio necessitatem: commemorabunt Parochi, quanta ad victum, et ad vitam colendam indigentia sit externarum rerum: quod magis intelligent, si comparatio fiet eorum quæ primo illi parenti nostri generis et reliquis deinceps hominibus fuerunt ad vivendum necessaria. Nam etsi ille in amplissimo innocentiæ statu, unde et ipse, et ejus culpa omnis posteritas corruit, necesse habuisset adhibere

1) Rom. 8, 26. 2) Matth. 20, 32. 3) Lib. II. de serm. Dom. in monte. 4) 1 Cor. 10, 31.

cibum ad reficiendas vires: tamen inter illius et nostræ vitæ necessitates multum interest. Non enim et vestibus ad tegumentum corporis opus fuisset, non tecto ad perfugium, non armis ad defensionem, non remediis ad valetudinem, non aliis multis, quorum subsidio nos ad hanc naturæ imbecillitatem ac fragilitatem tuendam egemus. Satis ei fuisset ad immortalem vitam ille fructus, quem felicissima vitæ arbor nullo ejus aut posterorum labore praebuisset. Neque vero futurus erat homo in tantis paradisi deliciis otiosus, quem ad agendum Deus in eo voluptatis domicilio collocarat: verum nulla ei opera molesta, nullum officii munus non jucundum fuisset. Tulisset ille perpetuo suavissimos fructus ex cultura felicium hortorum, nec eum unquam opera, aut spes fefellisset. At posterorum proles non solum fructu privata vitalis arboris, verum etiam horribili illa sententia condemnata est: „Maledicta terra in opere tuo: in laboribus comedes ex ea cunctis diebus vitæ tuæ; spinas et tribulos germinabit tibi, et comedes herbas terræ: in sudore vultus tui vesceris pane, donec revertaris in terram, de qua sumptus es: quia pulvis es, et in pulverem reverteris.“[1]

Opera nostra et omnis labor sæpe inanis propter scelerum nostrorum immanitatem.

II. Nobis igitur contra evenerunt omnia, atque illi et posteris contigissent, si Dei dicto audiens fuisset Adam. Itaque versa sunt omnia, et mutata in deterrimam partem. In quo illud gravissimum est, quod maximos sumptus, summum laborem ac sudorem saepissime nullus fructus consequitur; quum fruges datæ in deteriorem segetem, vel succrescenti agrestium herbarum asperitate opprimuntur, vel nimbis, vento, grandine, uredine, rubigine perculsæ et prostratæ, intereunt; ut omnis anni labor exiguo tempore aliqua coeli vel terræ calamitate recidat ad nihilum. Quod accidit immanitate nostrorum scelerum, a quibus aversus Deus nostris minime benedicit operibus; sed horrenda manet sententia, quam de nobis initio pronuntiavit.

Quæstio V.

Homines, ut succurrant suis necessitatibus, laborare tenentur, qui tamen nisi Deus faveat, frustra laborant.

Curandum est, ut laboribus nostris Deus benedicat. Multa ad hanc vitam' sustentandam sunt necessaria, quæ dei manu præstantur.

I. Ergo Pastores in hujus loci tractationem incumbent, ut sciat fidelis populus, sua culpa homines in has angustias et miserias incidere; et intelligat desudandum quidem et elaborandum esse in parandis iis, quæ ad vivendum sunt necessaria; verumtamen

[1]) Gen. 3, 17-19.

nisi laboribus nostris benedixerit Deus, fallacem spem et inanem fore omnem contentionem. Nam „neque qui plantat, est aliquid, neque qui rigat; sed qui incrementum dat, Deus.“ [1] Et, nisi Dominus ædificaverit domum, in vanum laboraverunt, qui ædificant eam.“[2] Docebunt igitur Parochi, esse res pæne innumerabiles, quæ si nobis desint, vel vitam amittimus, vel agimus insuavem. Hac enim cognita rerum necessitate naturæquo imbecillitate, Christianus populus coelestem Patrem adire cogetur, et ab eo terrena et coelestia bona suppliciter petere. Imitabitur prodigum illum filium, qui quum in regione longinqua coepisset[3] egere, nec esset, quum esuriret, qui ei siliquas daret, aliquando ad se rediens, intellexit, malorum, quibus premebatur, nusquam, nisi a patre esse expetendum remedium.

Deus filios suos suppliciter necessaria petentes exaudit.

II. Quo loco accedet etiam fidentius ad orandum fidelis populus, si in cogitatione divinæ benignitatis recordabitur, paternas aures perpetuo patere filiorum vocibus. Nam dum hortatur nos, ut panem petamus, ea se recte petentibus abunde largiturum pollicetur. Docendo enim, quo modo petamus, hortatur, hortando impellit, impellendo spondet, spondendo nos in spem certissimæ impetrationis inducit.

Quæstio VI.

Quid panis nomine intelligatur, quæque hujus petitionis sit sententia.

Panis nomen in scripturis multa significat. Petitionis sententia illustratur. Panis nomen interdum victum et amictum significat.

I. Excitatis igitur et inflammatis animis fidelis populi, sequitur, ut, quid hac petitione postuletur declarandum sit: primum, qui sit ille panis, quem petimus. Sciendum igitur est, in divinis litteris hoc „panis“ nomine multa quidem significari, sed illa duo præcipue: primum, quidquid in victu cæterisque rebus ad corpus vitamque tuendam adhibemus; deinde, quidquid nobis ad spiritus et animæ vitam ac salutem Dei munere tributum est. Petimus autem hoc loco hujus, quam in terris agimus, vitæ subsidia, sanctorum Patrum ita sentientium auctoritate. Quam ob rem minime sunt audiendi, qui dicunt, non licere Christianis hominibus a Deo petere terrena hujus vitæ bona. Nam huic adversantur errori præter consentientem Patrum sententiam exempla permulta, tum veteris, tum novi Testamenti. Jacob enim vovens sic orabat:[4] „Si fuerit Dominus mecum, et custodierit me in via, per quam ego ambulo, et dederit mihi panem ad vescendum et vestimentum

1) 1. Cor. 3, 7. 2) Ps. 126, 1. 3) Luc. 15, 11 sqq. 4) Gen. 28, 20.

ad induendum, reversusque fuero prospere ad domum patris mei; erit mihi Dominus in Deum, et lapis iste, quem erexi in titulum, vocabitur domus Dei; cunctorumquc, quæ dederis mihi, decimas offeram tibi." Salomon etiam certum petebat hujus vitæ subsidium, quum illud precabatur:[1]) „Mendicitatem et divitias ne dederis mihi; tribue tantum victui meo necessaria." Quid, quod Salvator humani generis illa jubet petere, quæ nemo negare audeat ad corporis usum pertinere?[2]) «Orate", inquit, ,,ut non fiat fuga vestra in hieme, vel Sabbato." Quid dicemus de sancto Jacobo, cujus illa sunt:[3]) „Tristatur aliquis vestrum? oret: æquo animo est? psallat." Quid de Apostolo, qui sic cum Romanis agebat:[4]) ..Obsecro vos fratres per Dominum nostrum Jesum Christum, et per caritatem Sancti Spiritus, ut adjuvetis me in orationibus vestris pro me ad Deum, ut liberer ab infidelibus, qui sunt in Judæa." Quare quum et divinitus concessum sit fidelibus, ut petant hæc subsidia rerum humanarum, et perfecta hæc a Christo Domino tradita sit orandi formula: ne illud quidem dubium relinquitur, unam ex septem hanc esse petitionem. Petimus præterea panem quotidianum, id est, victui necessaria; ut panis nomine, quod satis sit, et vestium ad tegendum, et cibi ad vescendum, sive panis is sit, sive caro, sive piscis, sive quodcunque aliud, intelligamus. Videmus enim usum esse hoc loquendi modo Elisæum,[5]) quum Regem moneret, ut præberet panem militibus Assyriis; quibus magna ciborum copia data est.

Panis subinde cibum et potum significat. Panis nomen non delicias, sed necessaria vitæ includit.

TI. Illud etiam de Christo Domino scriptum scimus:[6]) Ingressus est „in domum cujusdam Principis Pharisæorum, Sabbato manducare panem;" qua voce, quæ ad cibum, quæque ad potum pertinent, significari videmus. Ad hujus petitionis absolutam significationem præterea animadvertendum est, hoc panis vocabulo non abundantem et exquisitam ciborum ac vestium copiam, sed necessariam ac simplicem intelligi debere; quemadmodum scripsit Apostolus:[7]) ,.Habentes alimenta, et quibus tegamur, his contenti simus;" et Salomon, ut diximus:[8]) „Tribue tantum victui meo necessaria."

Quæstio VII.

Cur non simpliciter panem, sed panem nostrum hic petamus.

Quamobrem primum panem nostrum hic dicamus.

I. Hujus quoque frugalitatis et parsimoniæ illa voce, quæ

[1]) Prov. 30, 8. [2]) Matth. 24, 20. [3]) Jac. 5, 13. [4]) Rom. 15, 30, 31. [5]) 4 Reg. 6, 22. 23. [6]) Luc. 14, 1. [7]) 1 Tim. 6, 8. [8]) Prov. 30, 8.

proxime sequitur, admonemur; quum enim «nostrum“ dicimus, panem illum ad necessitatem nostram, non ad luxuriam petimus: non enim nostrum dicimus, quia eum nobis opera nostra, sine Deo, parare possimus; (est enim apud Davidem:1) «Omnia a te exspectant, ut des illis escam in tempore: dante te illis, colligent: aperiente te manum tuam, omnia implebuntur bonitate: et alio loco:2) «Oculi omnium in te sperant, Domine; et tu das escam illorum in tempore opportuno; sed quia necessarius est, et a parente omnium Deo, qui omnes sua providentia alit animantes, nobis attributus.

Secundo panis noster dicitur justo labore paratus.

II. Ob eam quoque causam panis noster appellatur, quod jure est a nobis acquirendus, non injuria, fraude, aut furto parandus; quæ enim nobis malis artibus conciliamus, non nostra sunt, sed aliena; sæpiusque illorum calamitosa est vel adeptio, vel possessio, vel certe jactura. Contra vero honestis ac laboriosis piorum hominum lucris ex Prophetæ sententia tranquillitas inest, et magna felicitas. «Labore enim, inquit,3) «mannum tuarum quia manducabis: beatus es, et bene tibi erit.“ Jam vero iis, qui justo labore victum quærunt, fructum suæ benignitatis eo loco pollicetur Deus:4) «Emittet Dominus benedictionem super cellaria tua, et super omnia opera manuum tuarum; benedicetque tibi.

Postulatur etiam hic, ut recte partis recto utamur.

III. Neque solum petimus a Deo nobis, ut illo uti liceat, quod nostro sudore ac virtute peperimus ejus adjumento benignitatis; id enim vere dicitur nostrum: sed etiam bonam mentem postulamus, ut recte partis recte item ac prudenter uti possimus.

„Quotidianum.“

Quæstio VIII.

Quare et hæc particula «quotidianum» adjiciatur.

Tres rationes, ob quas panem quotidianum postulare jubeamur. Deliciæ et habendi cupiditas reprehensa.

Huic etiam voci subjecta est ea notio frugalitatis ac parsimoniæ, quam proxime diximus. Non enim multiplicem aut delicatum cibum postulamus, sed eum, qui naturæ necessitati satisfaciat; ut eos pudeat hoc loco, qui, fastidio communis cibi et potionis, conquisitissima escarum ac vinorum genera persequuntur. Nec minus hac «quotidiani» voce improbantur ii, quibus horrendas illas minas proponit Isaias:5) „Væ qui conjungitis domum ad domum, et agrum agro copulatis usque ad terminum loci: numquid habitabitis vos soli in medio terræ? Etenim est inexplebilis ho-

1) Ps. 103, 27. 28. 2) Ibid. 144, 15. 3) Ibid. 127, 2. 4) Deut. 28, 8. 5) Is. 5, 8.

rum hominum cupiditas, de quibus illud scriptum est a Salomone: [1] „Avarus non implebitur pecunia:" ad quos dictum etiam illud pertinet Apostoli:[2] „Qui volunt divites fieri, incidunt in tentationem et laqueum diaboli."

Quotidianum præterea panem appellamus, quod vescimur eo ad reficiendum vitalem humorem, qui quotidie consumitur vi naturalis caloris. Est denique illa hujus ratio nominis, quod assidue petendus est, ut in hac consuetudine amandi et colendi Deum retineamur, nobisque omnino persuadeamus, id quod est, vitam ac salutem nostram ex Deo pendere.

„Da nobis."

Quæstio IX.

Quid hæc dua verba, „Da nobis", sibi velint.

Dei nutu euneta distribuuntur. Quomodo divites omnibus abundantes.

I. Quantam hæ duæ voces materiam præbeant ad cohortandum fideles, ut infinitam Dei potentiam pie sancteque colant et venerentur, in cujus manu sunt omnia; et ut nefariam illam satanæ ostentationem detestentur:[3] „Mihi tradita sunt omnia; et cui volo, do illa:" nemo non videt. Nam unius nutu Dei distributa cuncta et conservantur et augentur. Sed quæ divitibus hæc est imposita necessitas, dixerit quispiam, petendi quotidianum panem, quum rebus omnibus abundent? Hæc illis necessitas est orandi in hunc modum, non ut dentur eis, quorum Dei benignitate habent copiam, sed ne, quæ abunde illis adsunt, amittant. Quamobrem, ut scribit Apostolus,[4] hinc discant divites „non sublime sapere, neque sperare in incerto divitiarum, sed in Deo vivo, qui præstat nobis omnia abunde ad fruendum."

Cur petamus, ut Deus det nobis panem.

II. Hujus autem necessariæ petitionis hanc causam affert sanctus Chrysostomus,[5] non solum ut nobis suppetat cibus, sed ut eum nobis suppeditet Domini manus, quæ salubrem atque adeo salutarem vim inserens pani quotidiano efficit, ut et cibus corpori prosit, et corpus animæ serviat.

Quæstio X.

Cur „Da nobis", non „Da mihi", dicamus.

Sed quid est, quamobrem „da nobis", numero multitudinis dicimus, non autem „mihi"? Quia proprium illud est Christian» caritatis, non ut quisque de se uno sollicitus sit, sed ut præterea

[1]) Eccles. 5, 9. [2]) 1 Tim. 6, 9. [3]) Luc. 4, 6. [4]) 1 Tim. 6, 17. [5]) Hom. 14 in Matth.

de proximo laboret, et in cura suæ utilitatis meminerit etiam aliorum. Accedit eo, quod, quæ alicui munera divinitus tribuuntur, non idcirco tribuuntur, ut solus ea possideat, vel in illis luxuriose vivat, sed ut cum aliis communicet, quæ necessitati superfuerint. Nam inquiunt sancti Basilius et Ambrosius:[1]) ..Esurientium panis est, quem tu detines; nudorum indumentum est, quod tu recludis; miserorum redemptio est et absolutio pecunia, quam tu in terram defodis."

„Hodie."

Quæstio XI.

Quid vocula „Hodie", hic apposita insinuet.

Admonet nos hæc vox communis infirmitatis. Quis enim est, qui si minus sua unius opera providere se posse sperat in longinquum tempus necessarios vitæ sumptus, saltem in diem victus subsidia paraturum non confidat? Sed ne hujus quidem fiduciæ facultas nobis a Deo permittitur, qui nos singulorum etiam dierum cibum a se petere jussit. Quæ sententia habet illam necessariam rationem, quia quotidiano pane egemus omnes, quotidie etiam Dominica precatione singulis utendum esse. Hæc de pane, qui, ore perceptus, corpus alit atque sustentat, qui communis fidelium et infidelium, piorum et impiorum, admirabili Dei bonitate, „qui solem suum oriri facit super bonos et malos, pluit super justos et injustos",[2]) omnibus impertitur.

Quæstio XII.

Quidnam spirituali pane, qui amplitudine hujus petitionis etiam includitur, hic intelligendum sit.

Cibus animæ, ut et corporis, est multiplex. Verbum Dei panis.

I. Reliquus est spiritualis panis, quem etiam hoc loco petimus, quo significantur omnia, quæcunque in hac vita ad spiritus et animæ salutem et incolumitatem requiruntur. Ut enim multiplex est cibus, quo corpus alitur et sustentatur, sic non est unius generis esca, quæ spiritus et animæ vitam continet. Nam et verbum Dei cibus est animæ; sapientia enim inquit:[3]) ..Venite, comedite panem meum, et bibite vinum quod miscui vobis."

Quando Deus fame verbi sui homines premat. Desperata est ejus reipublicæ salus, in qua verbum Dei rejicitur.

II. Hujus autem verbi facultatem cum adimit Deus hominibus, quod efficere solet, quum gravius nostris sceleribus offenditur: fame dicitur premere genus humanum. Sic enim est apud

[1]) Horn. 6 var. Serm. 81. [2]) Matth. 5, 45. [3]) Prov. 9, 5.

Amos:1) „Et mittam famem in terram; non famem panis neque sitim aquæ, sed audiendi verbum Domini.|* Ut autem illud est certum propinquae mortis signum, quum non possint homines vel cibum sumere, sel sumptum retinere: sic magnum est desperatae salutis argumentum, quum vel non quaerunt verbum Dei, vel, si adsit, non sustinent, et illam impietatis vocem in Deum effundunt:9) ,,Recede a nobis, scientiam viarum tuarum nolumus. In hoc furore animi, et mentis caecitate versantur illi, qui, neglectis iis, qui legitime eis præsunt, catholicis et Episcopis et Sacerdotibus, et a sancta Romana Ecclesia desciscentes, corruptoribus Dei verbi haereticis se in disciplinam tradiderunt.

Christus etiam extra Sacramentum panis est animæ.

III. Jam vero panis est Christus Dominus, animae cibus; inquit enim ipse de se:3) „Ego sum panis vivus, qui de coelo descendi. Incredibile est, quanta voluptate ac laetitia perfundat piorum animas hic panis tum, quum maxime terrenis molestiis et incommodis conflictantur. Exemplo nobis est sanctus ille chorus Apostolorum, de quibus exstat:4) ,,Illi“ quidem „ibant gaudentes a conspectu concilii. Referti sunt hujusmodi exemplis libri de vita sanctorum hominum; et de intimis liis bonorum gaudiis ita loquitur Deus:5) ,.Vincenti dabo manna absconditum.“

Sacramentum corporis Christi panis est animæ.

IV. Praecipue autem panis noster est ipse Christus Dominus, qui in Sacramento Eucharistiæ substantialiter continetur. Hoc inexplicabile pignus caritatis dedit nobis rediturus ad Patrem, de quo dixit:6) „Qui manducat meam carnem, et bibit meum sanguinem, in me manet, et ego in illo. Accipite et manducate; hoc est corpus meum. 7)

Quomodo Eucharistia proprie sit panis noster. Eucharistia etiam quomodo sit panis quotidianus. Frequenter communicandum.

V. Ea petent Parochi, quæ ad fidelis populi utilitatem pertinebunt, ex eo loco, quo separatim hujus Sacramenti vis ac ratio continetur. Et vero dicitur hic panis ,,noster“, quia fidelium modo hominum est, id est, eorum, qui caritatem cum fide conjungentes, pœnitentiæ Sacramento sordes eluunt peccatorum; qui non dimittentes memoriam, se Dei filios esse, divinum Sacramentum sumunt et colunt, quanta maxima possunt sanctitate ac veneratione. Quotidianus vero quamobrem dicatur, in promptu duplex ratio est: altera, quod in sacris Christianæ Ecclesiæ mysteriis quotidie et offertur Deo, et datur pie sancteque postulantibus; altera, quod

‘) /Vinos 8, 11. ’) Job 21. 14. 3) Joan. 6, 41. ‘) Act. 5, 41. δ) Apoc. 2, 17. e) Joan. 6, 57. ’) 1 Cor. 11, 24.

quotidie sumendus est, vel certo ita vivendum, ut quotidie, quoad ejus fieri possit, digne sumere queamus. Audiant, qui contra sentiunt, nisi longo intervallo salutaribus his epulis animæ vesci non oportere, quid sanctus dicat Ambrosius:[1] „Si quotidianus est panis, cur post annum illum sumis?"

Quæstio XIII.

Quomodo affecti esse debeamus, si petitum panem mox non impetremus.

Exitus petitionis Deo est relinquendus.

Sed in hac petitione ad illud præcipuc cohortandi sunt fideles, ut, quum recte et consilium et industriam suam posuerint in comparandis robus vitæ necessariis, rei exitum Deo permittant, suumque desiderium ad ejus referant voluntatem, qui „ηoη dabit in æternum fluctuationem justo."[2] Nam vel concedet Deus, quæ petuntur, et ita suum optatum consequently; vel non concedet, et id erit certissimum argumentum, nec salutare illud esse, nec utile, quod piis a Deo negatur, cui magis curæ est de eorum salute, quam illis ipsis. Quem locum instruere poterunt explicandis iis rationibus Parochi, quæ a S. Augustino in epistola ad Probam praeclare colliguntur.

Quæstio XIV.

Cujus rei meditandæ occasio se hic exhibeat.

Extremum illud erit in hujus tractatione petitionis, ut meminerint divites, facultates suas et copias Deo acceptum referre, cogitentque, se idcirco illis bonis esse· cumulatos, ut illa distribuant indigentibus. In quam sententiam conveniunt, quæ in prima Epistola ad Timotheum ab Apostolo disseruntur;[3] unde magnam vim Parochis petere licebit divinorum praeceptorum ad hunc locum utiliter ac salutariter illustrandum.

CAPUT XIV.

De quinta Petitione.

„Et dimitte nobis debita nostra, sicut et nos dimittimus debitoribus nostris."

Quæstio I.

Ex passione Christi omnium peccatorum nostrorum remissio emanavit.

Nihil magis caritatem Dei erga hominem declarat, quam Dei passio.

Quum ita multa sint, quæ infinitam Dei potentiam, cum pari

[1]) Lib. 5. de Sacr. c. 4. [2]) Ps. 54, 23. [3]) 1 Tim. 6, 17—19.

sapientia ac bonitate conjunctam, significent, ut, quocunque oculos cogitationemque converteris, certissima signa immensæ potestatis ac benignitatis occurrant, nihil profecto est, quod summum ejus amorem et admirabilem in nos caritatem magis declaret, quam inexplicabile mysterium Jesu Christi passionis, unde perennis ille fons ad eluendas peccatorum sordes erupit, quo perfundi et expiari, Deo duce ac largitore, exoptamus, quum illud ab eo petimus: «Dimitte nobis debita nostra.“ Continet autem hæc petitio summam quandam eorum bonorum, quibus pex· Jesum Christum cumulatum est humanum genus. Id enim docuit Isaias. «Dimittetur/ inquit, «iniquitas domui Jacob; et iste omxiis fructus, ut auferatur peccatum ejus!*1) Quod David etiam ostendit, beatos prædicans eos, qui salutarem illum fructum percipere potuerunt, his verbis: «Beati, quorum remissæ sunt iniquitates."2) Quare est accurate ac diligenter Pastoribus hujus postulationis animadvertenda et exponenda sententia, quam ad coelestem vitam consequendam tantum valere intelligimus.

Quæstio II.

Quo modo hic non sit eadem precandi ratio, quæ in superioribus fuit.

Ingredimur autem novam precandi rationem. Nam hactenus a Deo non solum æterna et spiritualia bona, sed caduca, et quæ ad hanc vitam, pertinent, commoda petivimus: nunc vero mala deprecamur et animæ et corporis, et hujus et sempiternae vitæ.

Quæstio III.

Quæ in eo, qui veniam peccati impetrare velit, requirantur.

Tria requisita in eo, qui veniam peccati postulat. Primum agnitio peccati. Secundum dolor. Tertium spes veniæ. Cf. Q. 4 et sq.

Sed quoniam ad impetrandum, quod postulamus, requiritur recta postulandi ratio: quo modo affectos esse oporteat eos, qui Deum hoc orare velint, dicendum videtur. Monebunt igitur Parochi fidelem populum, primum necesse esse, ut is, qui ad hoc petendum velit accedere, suum ipse peccatum agnoscat; deinde, ut ejus sensu ac dolore commoveatur; tum, ut sibi omnino persuadeat, Deum in hac esse voluntate, ut iis, qui peccaverunt, ita, ut diximus, affectis et comparatis, ignoscat; ne forte acerbam delictorum recordationem ac recognitionem illa veniæ desperatio consequatur, quæ olim Cain, et Judæ animum occupavit, qui Deum modo vindicem et ultorem, non etiam mitem et misericordem existimarunt. Ergo in hac petitione sic affecti simus oportet, ut dolenter peccata nostra recogno-

‘) Is. 27, 9. 2) Ps. 31, 1.

scentes ad Deum tanquam ad parentem, non quasi ad judicem, confugiamus; a quo, non ut ex justitia nobiscum agat, sed ex misericordia, postulemus.

Quæstio IV.

Quibus rationibus homo ad agnitionem peccatorum perducatur.

Nemo est, qui se peccatorem esse agnoscere non debeat, et egere hei gratia.

Facile autem adducemur, ut peccatum nostrum agnoscamus, si ipsum audierimus Deum nos in sacris litteris hujus rationis admonentem. Est enim illud apud Davidem:1) „Omnes declinaverunt, simul inutiles facti sunt; non est, qui faciat bonum, non est usque ad unum.“ In eandem sententiam loquitur Salomon:2) „Non est homo justus in terra, qui faciat bonum et non peccet.|' Quo illud etiam pertinet: „Quis potest dicere: mundum est cor meum, purus sum a peccato ?“3) Quod idem a S. Joanne4) ad deterrendos homines ab arrogantia scriptum est: „Si dixerimus, quoniam peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, et veritas in nobis non est.“ Et a Jeremia:5) „Dixisti: absque peccato et innocens ego sum; et propterea avertatur furor tuus a me. Ecce ego judicio contendam tecum eo, quod dixeris: non peccavi.|| Quorum sententias omnium idem, qui eas illorum ore protulerat, Christus Dominus hoc petitionis praescripto confirmat, quo jubet nos delicta nostra confiteri. Id enim secus interpretari prohibuit auctoritas Milevitani Concilii6) in hunc modum: „Placuit, ut quicunque verba ipsa Dominicæ Orationis, ubi dicimus, „Dimitte nobis debita nostra,|| ita vult a Sanctis dici, ut humiliter, non veraciter, hoc dicatur: anathema sit.|| Quis enim ferat orantem, et non hominibus, sed ipsi Domino mentientem, qui labiis sibi dicit dimitti velle, et corde dicit, quæ sibi dimittantur debita, non habere?

Quæstio V.

Quo pacto post agnitum peccatum dolor remordens et vera ejusdem poenitentia in animo excitetur.

Non simpliciter, sed cum mœrore recognoscenda sunt peccata.

I. Verum in necessaria recognitione peccatorum non est satis, illa leviter recordari; nam ut acerba nobis sit ea memoria, ut cor pungat, animum stimulet, et dolorem inurat necesse est. Quare pertractabunt locum hunc diligenter Parochi, ut non solum facinorum ac fiagitiorum suorum meminerint fideles auditores, sed ut moleste dolenterque meminerint; ut quum angantur intimis sensi-

*) Ps. 13, 3. 2) Eccl. 7, 21. 3) Prov. 20, 9. 4) 1 Joan. 1, 8. 5) Jer. 2, 35. ·) Can. 8 et 9 cf. cone. Trid. sess. 6 dc justif. c. 12.

bus, conferant se ad Patrem Deum, a quo, ut inhærentes evellat scelerum aculeos, suppliciter petant.

Unde provocandi sint homines ad agnitionem turpitudinis et indignitatis peccati.

II. Nec vero solum erratorum turpitudinem studebunt subjicere oculis fidelis populi: verum etiam indignitatem ac sordes hominum, qui quum nihil simus, nisi putida caro, nisi summa foeditas, incomprehensibilem illam Dei Majestatem et inexplicabilem præstantiam incredibilem in modum audeamus offendere; praesertim a quo procreati, liberati, innumerabilibus maximisque beneficiis aucti simus. Ut quid? ut abalienati a patre Deo, qui summum bonum est, turpissima peccati mercede diabolo nos addicamus in miserrimam servitutem. Neque enim dici potest, quam crudeliter ille dominetur in eorum animis, qui repulso suavi jugo Dei, ruptoque caritatis amabilissimo nodo, quo parenti Deo spiritus noster adstringitur, ad hostem acerrimum desciverunt; qui eo nomine „princeps“, et „rector mundi",1) et princeps tenebrarum, et „rex super universos filios superbiæ"2) dicitur in divinis litteris. In eos autem, qui dæmonis tyrannide opprimuntur, vere convenit illa vox Isaiæ:3) «Domine Deus noster, possederunt nos domini absque te."

Quantas calamitates et ærumnas peccato incurramus.

III. Hæc si nos minus movent rupta fœdera caritatis, moveant certe calamitates et ærumnæ, in quas per peccatum incidimus. Violatur· enim sanctitas animse, quam Christo desponsam esse scimus; profanum fit illud idem templum Domini, quod qui contaminant, in eos dicit Apostolus:1) Si quis autem templum Dei violaverit, disperdet illum Deus." Innumerabilia sunt mala, quæ peccatum invehit in hominem; quam pene infinitam pestem David his verbis expressit:5) „Non est sanitas in carne mea a facie iræ tuæ; non est pax ossibus meis a facie peccatorum meorum." Nimirum norat hanc plagæ vim, quum nullam sui partem pestifero peccato intactam fateretur. Pervaserat enim in ossa peccati virus; id est, rationem et voluntatem, quæ maxime solidæ sunt animæ partes, infecerat. Hanc late patentem pestem indicant sacrae litterae, quum peccatores claudos, surdos, mutos, cæcos et omnibus membris captos appellant. Sed præter dolorem, quem ex peccatorum quasi scelere sentiebat, magis etiam angebatur David ex ira Dei, quam in se propter peccatum commotam intelligebat. Bellum enim est sceleratis cum Deo, quorum sceleribus incredibiliter offen-

‘) Joan. 14, 30. Eph. 6, 12. s) Job. 41, 25. 3) Is. 26, 13. 4) 1 Cor. 3, 17. δ) Ps. 37, 4.

ditur; inquit enim Apostolus:[1]) „Ira et indignatio, tribulatio et angustia in omnem animam hominis operantis malum.“

Peccato commisso remanet macula et reatus. Exemplo Davidis excitandus est animus ad poenitentiam.

IV. Nam etsi transierit actio peccati, tamen peccatum macula et reatu permanet; cui semper imminens ira Dei illud insequitur, tanquam umbra corpus. Quum igitur David his vulneraretur aculeis, ad petendam delictorum veniam excitabatur, cujus et exemplum doloris, et doctrinæ rationem, ex quinquagesimo ejus Psalmo depromptam, proponent Parochi fidelibus auditoribus, ut prophet» imitatione, et ad doloris sensum, id est, ad veram poenitentiam, et ad veni» spem erudiri possint.

Utilitas veræ pœnitentiæ et contritionis.

V. Quantam habeat utilitatem hæc docendi ratio, ut ex peccatis dolere discamus, illa Dei apud Hieremiam declarat oratio, qui, quum Israëlem ad poenitentiam hortaretur, admonebat eum, ut malorum sensum perciperet, quæ peccatum consequuntur:[2]) „Vide,“ enim inquit, „quia malum et amarum est, reliquisse te Dominum Deum tuum, et non esse timorem mei apud te, dicit Dominus, Deus exercituum.“ Qui carent necessario hoc recognitionis ac doloris sensu, ii apud Prophetas, Isaiam,[3]) Ezechielem.[4]) et Zachariam[5]) „cor durum, lapideum, et adamantinum" habere dicuntur. Sunt enim instar lapidis, nullo dolore molliti, nullum vit», id est salutaris recognitionis sensum habentes.

Quæstio VI.

Quibus meditationibus post peccati agnitionem et detestationem spes impetrandæ veniæ concipienda sit.

Quomodo spes sit peccatoribus excitanda. Prima ratio. Secunda ratio. Promptus est Deus ad ignoscendum, si nobis ipsi non desimus.

I. Sed ne peccatorum gravitate deterritus, se populus veniam impetrare posse desperet: ipsum ad spem vocare Parochi debebunt his rationibus: quod et Ecclesiæ Christus Dominus potestatem dedit remittendi peccata, quemadmodum sacrosancti Symboli articulo declaratur, et hac petitione docuit, quanta esset Dei bonitas ac liberalitas in genus humanum; nisi enim promptus esset ac paratus Deus ad condonandum peccata pœnitentibus; nunquam nobis hanc precandi formulam præscripsisset: „Dimitte nobis debita nostra." Quamobrem illud fixum in animis tenere debemus, fore ut is paternam misericordiam nobis impertiat, qui ipsam his precibus jussit exposcere. Nam omnino sub hac petitione illa est subjecta sententia, sic esse in nos affectum Deum, ut vere pœnitentibus libenter ignoscat.

[1]) Rom. 2, 8. 9. [2]) Jer. 2,19. [3]) Is. 46, 12. [4]) Ezech. 36,26. [5]) Zae.h. 7,12.

Peccatum proprie adversus Deum pugnat.

II. Est enim Deus is, in quem, abjecta obedientia, peccamus, cujus ordinem sapientiæ perturbamus, quantum est situm in nobis; quem offendimus, quem factis dictisque violamus. Verum idem est ille beneficentissimus parens, qui, quum possit omnia condonare, non modo se id velle declaravit, sed etiam impulit homines, ut a se veniam peterent, et, quibus verbis id facerent, docuit. Quare nemini dubium esse potest, quin, illo auctore, in nostra potestate sit, nobis Dei gratiam reconciliare.

Quam sit propensus Deus ad ignoscendum, exemplis illustratur.

III. Et quoniam hæc testificatio propensæ ad ignoscendum divinæ voluntatis fidem auget, spem alit, caritatem inflammat: operæ pretium est, ornare hunc locum nonnullis divinis testimoniis et hominum exemplis, quibus maximorum scelerum poenitentibus Deus veniam concesserit. Quam sententiam quoniam persecuti sumus, quantum res ferebat, in prooemio hujus precationis, et in ea Symboli parte, quæ est de remittendis peccatis; inde assument Parochi, quæ ad hunc locum instruendum pertinere videbuntur; reliqua haurient ex divinarum litterarum fontibus.

Quæstio VII.

Quid in illa petitionis sententia debitorum nomine intelligendum sit.

Duplex debiti acceptio. Primo sumitur pro officio, quod Deo præstare debemus.

I. Tum vero eodem utantur- instituto, quo in cæteris petitionibus utendum duximus; ut intelligant fideles, quid hic „debita“ significent, ne forte, decepti ambiguo, aliud ab eo, quam quod petendum sit, postulent. Primum autem scire oportet, minime petere nos, nobis ut remittatur amor ex toto corde, ex tota anima, et ex tota mente nostra, quem omnino Deo debemus, et cujus debiti solutio est ad salutem necessaria.

Secundo capitur debitum pro peccato: quod nos ad satisfaciendum vel luendum poenas obligat.

II. Neque vero, quia debiti nomine etiam obedientia, cultus, veneratio, et cætera hujus generis officia continentur, postulamus, ut non amplius ea debeamus: sed precamur, ut liberet a peccatis. Sic enim S. Lucas[1]) est interpretatus, qui peccata pro debitis posuit, ob eam causam, quod illis committendis rei efficimur Deo, et debitis poenis propositi, quas vel satisfaciendo, vel patiendo pendimus. Hujus generis debitum fuit, quod Christus Dominus locutus

[1]) Luc. 11. 4.

est ore Prophetæ:1) „Quæ non rapui; tunc exsolvebam." Qua Dei verbi sententia licet intelligero non solum, nos debitores esse, sed etiam non esse solvendo; quum peccator per se satisfacere nullo modo possit.

Quæstio VIII.

Dum peccator per se non sit solvendo, unde debito per peccatum contracto satisfieri possit.

Christi implorandum auxilium, ut ex thesauro passionis ejus præstetur, quo contracta per peccatum debita solvantur. Cf. 2. Part, de Sacram. Pœnit. Quæst. 16.

I. Quare confugiendum nobis est ad Dei misericordiam, cui quia par justitia respondet, cujus est retinentissimus Deus, utendum erit deprecatione, et patrocinio passionis Domini nostri Jesu Christi; sine qua nemo unquam veniam delictorum impetravit, a qua omnis satisfaciendi vis et ratio, tanquam ex fonte, profluxit.

II. Nam pretium illud in cruce a Christo Domino persolutum et nobiscum per sacramenta, re vel studio ac desiderio adhibita, communicatum, tanti est, ut nobis impetret et conficiat, quod hac petitione postulamus, ut peccata nostra remittantur.

Quæstio IX.

Hic pro indulgentia ac remissione culpæ venialis et mortifer» oratur.

Pro remissione peccatorum venialium et capitalium pœnisque eis debitis fit hæc oratio. Reatus peccati mortalis non remittitur, nisi accedat Pœnitentiæ sacramentum.

Quo loco non id modo pro levibus erratis et facillimis ad impetrandam veniam, sed pro gravibus et mortiferis peccatis deprecamur; quæ precatio in scelerum gravitate pondus non habebit, nisi id a Pœnitentiæ Sacramento, re, vel certe desiderio suscepto, ut jam dictum est, assumpserit.

Quæstio X.

Non eadem est ratio, cur „debita nostra" hic dicamus, quæ fuit, dum „panem nostrum" peteremus.

Aliter panem nostrum, aliter debita nostra dicimus. Peccatum omne voluntarium. Non adferendæ excusationes in peccatis.

Dicimus autem „Debita nostra" longe aliter, atque „Panem nostrum" antea diximus. „Noster“ enim ille est panis, quia nobis Dei munere tribuitur; at peccata „nostra“ sunt, quia illorum culpa residet in nobis; nam nostra voluntate suscipiuntur, quæ peccati vim non haberent, nisi essent voluntaria. Nos igitur, eam culpam

›) Ps. 68, 5.

sustinentes et confitentes, ad expiandum peccata necessariam Dei clementiam imploramus. In quo non utimur excusatione cujusquani, nec causam in quemquam transferimus, ut primi homines, Adam et Eva fecerunt;1) ipsi nos judicamus, illam, si sapimus, Prophetæ precationem adhibentes:*) „Non declines cor meum in verba malitiae, ad excusandas excusationes in peccatis."

Quæstio XI.

Cur in numero multitudinis „dimitte nobis debita/l postulemus.

Nec vero dicimus „dimitte mihi," sed „nobis"; quod fraterna necessitudo et caritas, quæ inter omnes homines intercedit, a nobis singulis postulat, ut de communi proximorum salute solliciti, quum pro nobis preces facimus, pro illis etiam deprecemur. Hunc orandi morem a Christo Domino traditum, deinceps ab Ecclesia Dei acceptum, perpctuoque servatum, ipsi et maxime tenuerunt Apostoli, et, ut cæteri adhiberent, auctores fuerunt. Hujus autem flagrantis studii et cupiditatis in deprecando pro salute proximorum habemus in utroque Testamento sanctorum Mosis et Pauli praeclarum exemplum; quorum alter sic Deum precabatur:3) „Aut dimitte cis hanc noxam, aut si non facis, dele me de libro tuo"; alter in hunc modum:4) „Optabam ego ipse anathema esse a Christo pro fratribus meis."

„Sicut et nos dimittimus debitoribus nostris."

Quæstio XII.

Quomodo hæc verba: „sicut et nos dimittimus debitoribus nostris" sint intelligenda.

Duplex acceptio particulæ ‚sicutl. Cf. Q. 5 Pet. 1. Quid petitionis clausula includat.

I. Hlud „sicut" dupliciter intelligi potest; nam et similitudinis vim habet, quum videlicet a Deo petimus, ut, quemadmodum nos injurias et contumelias remittimus5) iis, a quibus læsi sumus, sic ipse nobis peccata condonet. Est præterea conditionis nota; in quam sententiam Christus Dominus eam formulam interpretatur:3) „Si enim dimiseritis", inquit, „hominibus peccata eorum, dimittet et vobis Pater vester coelestis delicta vestra; si autem non dimiseritis hominibus, nec Pater vester dimittet vobis peccata vestra." Verum habet uterque sensus eandem ignoscendi necessitatem; ut, si volumus Deum nobis veniam concedere delictorum, parcamus illis ipsis necesse sit, a quibus injuriam accepimus. Sic enim Deus oblivionem injuriarum mutuumque studium et amorem requirit a nobis, ut eorum, qui in gratiam non sunt reconciliati,

») Gen. 3, 12. 13. *) Ps. 140, 4. ') Exod. 32, 31. 32. *) Rom. 9, 3. 5) Jlan. „remittamus." 6) Matth. 6, 14. 15.

dona ac sacrificia rejiciat et aspernotur. Est etiam naturæ lege sancitum, ut tales nos aliis præbeamus, quales eos in nos esse cupimus; vere ut impudentissimus ille sit, qui postulet a Deo, ut sui sceleris pœnam prætermittat, quum ipse in proximum animum retineat armatum.

Lenes et misericordes esse debemus in naturæ consortes.

II. Quare parati et prompti ad ignoscendum esso debent ii, quibus impositæ sunt injuriæ, quum et urgeantur Ime preenndi formula, et apud sanctum Lucam1) id jubeat Deus: „Si peccaverit iu te frater tuus, increpa illum; et si poenitentiam egerit, dimitto illi"; et in Evangelio S. Mattbæi sic:8) „Diligite inimicos vestros"; et Apostolus8) et ante eum Salomon,4) scripserit: „Si esurierit inimicus tuus, ciba illum: si sitit, potum da illi"; et sic apud S. Marcum Evangelistam :5) „Quum stabitis ad orandum, dimittite, si quid habetis adversus aliquem; ut et Pater vester, qui in coelis est, dimittat vobis peccata vestra."

Quæstio XIII.

Quibus rationibus flectendi sint hominum animi ad lenitatem, quam hic Deus exigit.

Difficile est, conceptum ulciscendi appetitum deponere.

I. Sed quoniam depravatæ naturæ vitio nihil ægrius fit ab homine, quam ut inferenti condonet injurias: omnem conferant Parochi animi et ingenii vim ad commutandos et flectendos animos fidelium ad hanc lenitatem et misericordiam Christiano homini necessariam.

Clementia in proximos Christianis est necessaria.

II. Commorentur in traditione divinorum oraculorum,6) in quibus audire licet imperantem Deum, inimicis ignoscendum. Prædicent id, quod verissimum est, magno esse argumento hominibus, eos esse Dei filios, si facile remittant injurias, et inimicos diligant ex animo. Elucet enim in eo, quod inimicos diligimus, similitudo quædam cum parente Deo, qui sibi inimicissimum et infestissimum genus hominum, Filii sui morte ab æterno exitio redemptum, reconciliavit. Sit autem hujus cohortationis et præcepti clausula illud imperium Christi Domini, quod recusare non possumus sine summo dedecore, et pernicie:7) „Orate pro persequentibus et calumniantibus vos, ut sitis filii Patris vestri, qui in cœlis est."

Quæstio XIV.

Quo modo cum iis agendum sit, qui ex auimo injuriarum oblivionem delere nequeunt.

Quanta oblivio injuriarum requiratur a Christianis.

Verum hoc loco non vulgaris Pastorum prudentia requiritur,

') Luc. 17, 3. 4. a) Matth. 5, 44. 3) Rom. 12, 20. ') Prov. 25, 21. 5) Mare. 11, 25. e) Exod. 23, 4. Levit. 19, 17. Deut. 22, 1. 1 Reg. 24, 5. 26. 10. 11. Job 31, 29. Ps. 7, 5. Prov. 20, 22. Exod. 25, 12. ') Matth. 5, 44. 15.

ne quis, cognita hujus difficultate ac necessitate præcepti, salutem desperet. Sunt enim, qui, quum se debere intelligant conterere injurias oblivione voluntaria, et eos diligere, qui læserunt: id cupiunt, et pro viribus faciunt, sed universam memoriam injuriarum sibi exhauriri non posse sentiunt. Nam resident in animo quædam reliquiæ simultatis; quamobrem magis agitantur conscientiæ ductibus, verentes, ne parum simpliciter et candide positis inimicitiis, Dei jusso non obediant. Hic igitur Pastores contraria studia carnis et spiritus explicabunt; quod illius sensus sit ad vindicationem proclivis, hujus ratio propensa ad ignoscendum: hinc inter ipsos perpetuam turbam ac rixam exsistere. Quare saluti minime diffidendum esse demonstrabunt, reclamitantibus et adversantibus rationi corruptæ naturæ appetitionibus; modo spiritus perstet in officio, et voluntate remittendi injurias, proximumque diligendi.

Quæstio XV.

Qui appetitum vindicte adhuc retinent, possunt et debent orationem Dominicam absque culpa recitare.

Qui ex corde oblivisci injuriarum nequit, non debet hujus clausulæ precationem intermittere. Prima ratio. Orant Christiani ex nomine ecclesiæ. Secunda ratio.

I. Quod autem aliqui fortasse fuerint, qui, quum nondum animum inducere possint, ut obliti injurias, ament inimicos, propterea, deterriti ea, quam diximus, conditione hujus petitionis, Dominica precatione non utantur: duas has rationes afferent Parochi, quibus exitiosum hunc errorem illis eripiant. Nam quitis unus e fidelium numero preces has facit totius Ecclesiæ nomine; in qua pios esse aliquot necesse est, qui debitoribus ea, quæ hic commemorantur, debita remiserunt. Accedit eo, quod id a Deo petentes, una etiam petimus, quidquid ad illud impetrandum in eam petitionem a nobis necessario conferendum est. Petimus enim et veniam peccatorum, et donum veræ pœnitentiæ; petimus facultatem intimi doloris; postulamus, ut a peccatis abhorrere, et illa Sacerdoti vere ac pie confiteri possimus.

Quum petitur aliquid a Deo, petitur etiam facultas perficiendi illud, quod homini alioquin esse videtur impossibile.

II. Itaque quum necesse etiam nobis sit parcere iis, qui damnum aut malum aliquod dederint: quum, ut nobis Deus ignoscat, precamur, simul oramus, ut facultatem largiatur reconciliandi nos illis, quos odimus. Quare deterrendi sunt ab ea opinione, qui inani et pravo illo timore commoventur, ne sibi Deum reddant

offensiorem hac precatione; contraque etiam cohortandi ad frequentem precationis usum, quo a parente Deo postulent, ut sibi det eam mentem, ut iis, qui læserint, ignoscant, et inimicos diligant.

Quæstio XVI.

Quid illi sit faciendum, qui orationem de remissione peccatorum sibi cupit esse fructuosam.

Pœnitere. Lacrimari. Occasiones peccatorum evitaro.

I. Sed ut precatio omnino fructuosa sit, primum hæc in ea est cura meditatioque adhibenda, nos Deo supplices esse, et ab eo veniam petere, quæ non datur nisi poenitenti; itaque nos ea caritate et pietate præditos esse oportere, quæ pœniteutibus conveniat, convenire autem maxime iis, subjecta quasi oculis propria flagitia atque facinora lacrimis expiare. Cum hac cogitatione conjungenda est cautio in posterum earum rerum, in quibus fuit aliqua occasio peccandi, quæque nobis ansam dare possint ad offendendum parentem Deum. In his curis versabatur David, quum diceret-. «Et peccatum meum contra me est semper.“ [1] Et alio loco: «Lavabo per singulas noctes lectum meum; lacrimis meis stratum meum rigabo/[2]

Exempla eorum proponenda, qui precibus veniam impetrarunt.

II. Proponat sibi præterea unusquisque ardentissimum orandi studium eorum, qui a Deo precibus impetraverunt veniam delictorum; ut publicani illius, qui longe consistens præ pudore ac dolore, et oculis humi defixis, tantum pulsabat pectus, eam habens orationem: «Deus propitius esto mihi peccatori[3] tum illius peccatricis mulieris, quæ Christo Domino, retro stans, rigatos a se ejus pedes, capillis etiam abstersos osculabatur;[4] Petri denique principis Apostolorum, «qui egressus foras, flevit amare.[5]

Remedia præcipua ægrotantis animæ sunt Poenitentia et Eucharistia. Eleemosynæ virtus.

ITT Deinde cogitandum est, quo infirmiores sunt homines, et ad morbos animi, quæ sunt peccata, propensiores, eo pluribus et frequentioribus medicamentis indigere. Sunt autem ægrotæ animæ remedia Poenitentia et Eucharistia. Hæc igitur sæpissime adhibeat fidelis populus. Deinde Eleemosyna, quemadmodum tradunt divinæ litteræ, medicina est accommodata, sanandis animæ vulneribus. Quare qui pie hac prece uti cupiunt, pro viribus benigne faciant egentibus; quantam enim vim habeat ad delendas scelerum maculas, testis est in Tobia Angelus Domini, sanctus Raphael, cujus est illa vox: «Eleemosyna a morte liberat, et ipsa est, quæ purgat peccata, et facit invenire misericordiam et vitam æternam.[6] Testis est Daniel, qui Nabuchodonosor Regem sic

[1]) Ps. 50, 5. [2]) Ibid. 6, 7. [3]) Luc. 18, 13. [4]) Ibid. 7. 38. [5]) Mattb. 26, 75. [6]) Tob. 12, 9.

admonebat: „Peccata tua eleemosynis redime, et iniquitates tuas misericordiis pauperum.[1])

Optima eleemosyna est injuriarum oblivio.

IV. Optima autem largitio et impertiendæ misericordiæ ratio est oblivio injuriarum et bona voluntas erga eos, qui rem vel existimationem, vel corpus tuum tuorumve violaverint. Quicunque igitur cupit, in se esse maxime misericordem Deum, is ipsi Deo suas donet inimicitias, remittatque omnem offensionem, et pro hostibus libentissime deprecetur, omnem captans occasionem, de illis ipsis bene promerendi.

Indignum est, veniam a Deo postulare, quam offensus aliis præstare nolit.

V. Sed quoniam hoc argumentum explicatum est, quum homicidii locum tractavimus, eo rejicimus Parochos; qui tamen hanc petitionem hoc fine concludant, nihil injustius esse aut fingi posse, quam eum, qui, quum hominibus durus sit, ut nemini se det ad lenitatem, idem postulet, ut in se sit mitis et benignus Deus.

CAPUT XV.

De sexta Petitione.

„Et ne nos inducas in tentationem/4

Quæstio I.

Quantum periculum sit, ne post peccatorum remissionem perceptam iterum in peccatum relabamur.

Qui recens suam vitam emendarunt, majoribus tentationibus sunt obnoxii.

I. Non dubium est, quin lilii Dei, post impetratam delictorum veniam, quum incensi studio adhibendi Deo cultum et veno rationem, coeleste regnum exoptant, et omnia divino Numini tribuentes pietatis officia, toti pendent a paterna ejus voluntate ac providentia: tum eo magis humani generis hostis omnes adversus illos artes excogitet, omnes machinas paret, quibus oppugnentur sic, ut verendum sit, ne, labefactata et mutata sententia, rursum in vitia delabantur, longeque deteriores evadant, quam antea fuerint. De quibus illud Principis Apostolorum[2]) jure dici possit: „Mclius erat illis, non cognoscere viam justitiæ, quam post agnitionem retrorsum converti ab eo, quod illis traditum est, sancto mandato.ll Quare nobis a Christo Domino datum est hujus peti-

[1]) Dan. 4, 24. [2]) 2 Petr. 2, 21.

tionis praeceptum, ut quotidie nos Deo commendemus, ejusque patriam curam et præsidium imploremus, minime dubitantes fore ut, si deseramur divino patrocinio, vaferrimi hostis laqueis irretiti teneamur. Neque vero solum in hac orandi regula jussit, a Deo petere, ne patiatur nos induci in tentationem, sed in illa etiam oratione, quam ad sacros Apostolos habuit sub ipsum mortis tempus, quum quidem ipsos mundos1) esse dixisset, eos hujus officii his verbis admonuit: «Orate, ut non intretis in tentationem/l)*

Quare Christiani vehementius ad frequentem hujus precationis usum sunt excitandi.

II. Quæ iterum a Christo Domino adhibita admonitio magnum diligentiæ onus imponit Parochis, excitandi fidelem populum ad frequentem hujus usum precationis; ut, quum tanta hominibus ab hoste diabolo in singulas horas pericula hujus generis intendantur, a Deo, qui solus illa propulsare potest, petant illud assidue: ,.Ne nos inducas in tentationem."

Quæstio II.

Quibus præcipue rationibus homines hujus petitionis necessitatem intelligere possint.

Humanæ imbecillitatis-exemplum in Apostolis. Petri imbecillitas.

I. Intelliget autem fidelis populus, quantopere egeat divini hujus adjumenti, si suæ imbecillitatis inscitiæque meminerit, si recordabitur illam Christi Domini sententiam: «Spiritus quidem promptus est, caro autem infirma;"8) si ei venerit in mentem, quam graves sint et exitiales hominum casus, impellente dæmone, nisi sustineantur dexteræ coelestis auxilio. Quod illustrius esse possit humanæ infirmitatis exemplum, quam sacer ille chorus Apostolorum, qui magno antea animo quum essent, primo quoque objecto terrore, relicto Salvatore, diffugerunt?1) etsi illustrius etiam est illud Principis Apostolorum, qui in tanta professione singularis et fortitudinis et amoris in Christum Dominum, quum paulo ante, sibi bene fidens, ita dixisset: [„Etiam] si oportuerit me mori tecum, non te negabo:"5) statirn unius voce mulierculæ perterritus, se Dominum non nosse, jurejurando affirmavit.

A majori ad minus. Pericula, inter quæ fideles versantur, sæpius in memoriam sunt revocanda.

II. Nimirum illi in summa spiritus alacritate non respondebant vires. Quod si viri sanctissimi, humanæ naturæ fragilitate, cui confidebant, graviter peccaverunt, quid non timendum est cæteris, qui ab eorum sanctitate absunt longissime? Quare proponat

>) Joan. 13, 10. s) Matth. 28, 41. ») Ibid. 4) Ibid. 26, 56. 5) Ibid. 26, 35. 74.

fideli populo Parochus prælia ac pericula, in quibus assidue versamur, dum anima est in hoc mortali corpore, quos undique caro, mundus et Satanas oppugnant.

Hostes domestici.

III. Quid ira, quid cupiditas in nobis possit, quotusquisque est, qui magno suo malo non experiri cogatur? Quis non his lacessitur stimulis? quis hos non sentit aculeos? quis subjectis non uritur ardentibus facibus? et quidem tam varii sunt ictus, tam diversae petitiones, ut difficillimum sit, gravem aliquam plagam non accipere.

Hostes externi. Dæinones cur principes, potestates, rectores mundi tenebrarum et spiritualia nequitiae vocentur.

IV. Ac præter hos inimicos, qui habitant et vivunt nobiscum, sunt præterea illi hostes acerrimi, de quibus scriptum est:1) «Non est nobis colluctatio adversus carnem et sanguinem: sed adversus principes et potestates, adversus mundi rectores tenebrarum harum, contra spiritualia nequitiæ in coelestibus.ll Accedunt enim ad intimas pugnas externi impetus et impressiones dæmonum, qui et aperte nos petunt, et per cuniculos influunt in animas nostras, vix ut ab illis cavere possimus. Illos et «principes" appellat Apostolus propter naturæ excellentiam (nam natura hominibus et cæteris, quæ sub sensum cadunt, creatis rebus antecellunt); et «potestates" vocat, quod non solum naturæ vi, sed potestate etiam superant; et «rectores" nominat mundi «tenebrarum": non enim clarum et illustrem mundum regunt, id est, bonos et pios, sed obscurum et caliginosum, nempe eos, qui flagitiosæ et facinorosæ vitæ sordibus ac tenebris obcæcati, duce tenebrarum diabolo delectantur. Nuncupat etiam dæmones «spiritualia nequitiæ"; est enim et carnis et spiritus nequitia.

Carnalis nequitia. Spiritualis nequitia.

V. Carnalis quæ dicitur nequitia, incendit appetitum ad libidines et voluptates, quæ percipiuntur sensibus. Spiritualia nequitiæ sunt mala studia et pravæ cupiditates, quæ ad superiorem pertinent animæ partem; quæ tanto pejores sunt, quam reliquæ, quanto mens ipsa et ratio altior est atque præstantior. Quæ Satanæ nequitia quia maxime spectat illuc, ut coelesti nos hæreditate privet: propterea dixit Apostolus:2) «in coelestibus." Ex quo licet intelligere, magnas esse hostium vires, invictum animum, immane in nos et infinitum odium; bellum etiam perpetuum eos gerere nobiscum, ut nulla pax esse cum illis, nullæ induciæ fieri possint.

*) Eph. 6, 12. ’) Ibid. 6, 12.

Quanta dæmonis sit audacia et invidia. Quanta sit dæmonum ferocia. Dæmonum homines oppugnantium quanta sit multitudo.

VI. Quantum vero audeant, declarat Satante apud Prophetam vox:1) „in cœlum conscendam.l' Aggressus est primos homines in paradiso; adortus est Prophetas; appetivit Apostolos, ut, qiiemnd-modum loquitur apud Evangelistam2) Dominus, ..cribraret" eos „sicut triticum." Ne ipsum quidem Christi Domini os erubuit. Itaque ejus inexplebilem cupiditatem, et immensam diligentium sanctus Petrus expressit, quum dixit:3) „Adversarius vester diabolus, tanquam leo rugiens circuit, quærens quem devoret." Quamquam non unus modo tentât homines Satan, sed gregatim interdum dæmones in singulos impetum faciunt. Quod ille confessus est dæraon, qui rogatus a Christo Domino, quod sibi nomen esset, respondit:4) ,,Legio mihi nomen est", nempe dæmonum multitudo, quæ miserum illum divexarat; et de alio scriptum est:5) ..Assumit septem alios spiritus secum, nequiores se, et intrantes habitant ibi".

Quæstio III.

Cur perversi minus, pii autem magis a dæmonibus infestentur.

Multi sunt, qui, quod impulsus atque impetus dæmonum in se minime sentiunt, totam rem falsam esse arbitrantur; quos ipsos a dæmonibus non impugnari8) mirum non est, quibus se sponte tradiderunt.7) Non est in illis pietas, non caritas, non virtus ulla Christiano homine digna. Quare fit, ut toti sint in potestate diaboli; nec ullis tentationibus opus est ad eos evertendos, in quorum jam animis, ipsis libentibus, commoratur. At vero, qui se Deo dicaverant, in terris coelestem vitam agentes: ii maxime omnium Satanæ incursibus petuntur, hos acerbissime odit, his in singula temporis momenta struit insidias. Plena est historia divinarum litterarum sanctorum hominum, quos praesenti etiam animo stantes, vel vi, vel fraude pervertit. Adam, David, Salomon, aliique, quos enumerare difficile sit, experti sunt dæmonum violentos impetus, et callidam astutiam, cui resisti non possit consilio, aut hominum viribus. Quis igitur se suo præsidio satis tutum existimet? Itaque pie castcque petendum a Deo est,8) ne nos „tentari“ sinat „supra id, quod possumus, sed" faciat „etiam cum tentatione proventum, ut" possimus „sustinere.“

*) Is. 14. 13. 2) Luc. 22, 31. s) 1 Petr. 5, 8. 4) Mare. 5, 9.) Matth. 12, 45. “) Sec. Fab. Man. „oppugnari." ’) Sec. Fab. Man. „dediderunt“ s) 1 Cor. 10, 13.

Quæstio IV.

Dæmones, quantum aut qnamdiu volunt, homines tentare non possunt.

Verum hic fideles confirmandi sunt, si qui animi imbecillitate aut rei ignoratione dæmonum vim perhorrescunt, ut ipsi tentationum fluctibus agitati, in hunc precationis portum confugiant. Non. enim Satan in tanta et potentia et pertinacia, in capitali odio nostri generis, nec quantum, nec quamdiu vult, tentare nos aut vexare potest, sed omnis ejus potestas Dei nutu et permissu gubernatur. Notissimum est exemplum Job, de quo nisi diabolo dixisset Deus:[1] „Ecce universa, quæ habet, in manu tua sunt,“ nihil ejus Satanas attigisset; contra vero nisi addidisset Dominus: „Tantum in eum ne extendas manum tuam;“ uno diaboli ictu cum filiis ipse, facultatibusque concidisset. Ita autem alligata est dæmonum vis, ut ne in porcos quidem illos, de quibus scribunt Evangelistæ, non permittente Deo, invadere potuissent.

Quæstio V.

Quid tentandi vox nobis designet, quaque ratione a Deo tentemur.

Quibus dæmon in tentandis hominibus utatur instrumentis.

Sed ad intelligendam hujus petitionis vim dicendum est, quid hic „tentatio“ significet, quid item, „induci“ in tentationem. Est autem tentare periculum facere de eo, qui tentetur, ut ab ipso, quod cupimus, elicientes, verum exprimamus.[2] Qui tentandi modus in Deum minime cadit. Quid enim est, quod nesciat Deus? „Qmnia enim,“ inquit,[3] „nuda et aperta sunt oculis ejus.“ Est alterum tentandi genus, quum longius progrediendo, aliud quæri solet in bonam, vel in malam partem; in bonam, quum ea re tentatur alicujus virtus, ut, illa perspecta et cognita, is commodis et honoribus augeatur, ejusque exemplum cæteris imitandum proponatur, ac denique omnes ob id ipsum ad Dei laudes excitentur. Quæ tentandi ratio sola convenit in Deum. Hujus exemplum tentationis est illud in Deuteronomio:[4] „Tentât vos Dominus Deus vester, ut palam fiat, utrum diligatis eum, an non.“ Quo modo etiam tentare dicitur suos Deus, quum inopia, morbo, et aliis calamitatum generibus premit; quod probandæ eorum patientiæ cumu facit, et ut aliis documentum sint Christiani officii. In hanc partem legimus,[5] Abraham esse tentatum, ut filium immolaret·, quo facto, fuit is obedientiæ et patientiæ exemplum singulare, ad im· moriam hominum sempiternam. In eandem sententiam dictum · ‹i de Tohia:[6] „Quia acceptus eras Deo, necesse fuit, ut tOnUtlo probaret te.“ In malam partem tentantur homines, quum ml pw catum, aut exitium impelluntur; quod proprium diaboli officium

') Job. 1, 12. ') S. Thom. Aqu. 1 P. q. 114. art. 2. ‹ i " 2 q. B7. art. 1. ') Heb. 4, 13. 4) Deutcr. 13, 3. δ) Genes. 22. ") Tob. 12, 13.

est. Is enim eo animo tentât homines, ut decipiat agatcjuc praecipites. Quamobrem „Tentator“ in divinis litteris') appellatur. In iis vero tentationibus, modo intimos nobis admovens stimulos, animæ affectiones et commotiones adhibet administras; modo nos exagitans extrinsecus, externis rebus utitur, vel prosperis ad efferendos, vel ad frangendos adversis; nonnunquam habet emissarios et excursores perditos homines, imprimisque hæreticos, qui, sedentes „in Cathedra pestilentiae,·) malarum doctrinarum mortifera semina dispergunt, ut illos, qui nullum delectum aut discrimen habent virtutis et vitiorum, homines per se proclives ad malum, nutantes ac praecipitantes impellant.

Quæstio VI.

Quibus modis dicatur quis in tentationem iuduci.

Quid sit induci in tentationem, quodque multipliciter fteri possit.

Dicimur autem8) „induci“ intentationem, quum tentationibus succumbimus. Inducimur vero in tentationem dupliciter: primum, quum de statu dimoti, in id ruimus malum, in quod tentando nos aliquis impulerit. At gemo quidem a Deo hoc modo in tentationem inducitur, quia nemini est peccati auctor Deus, immo vero odit „omnes, qui operantur iniquitatem.”*) Sic vero, etiam est apud S. Jacobum:5) „Nemb, quum tentatur, dicat, quoniam a Deo tentatur; Deus enim intentator malorum est.” Deinde dicitur nos in tentationem inducere is, qui etsi non tentât ipse, neque operam dat, quo tentemur, tentare tamen dicitur, quia quum possit prohibere, ne id accidat, aut ne tentationibus superemur, non impedit. Hoc modo Deus bonos et pios tentari quidem sinit, verum tamen sua gratia sustentatos non deserit. Nec vero non interdum justo et occulto Dei judicio nostris id sceleribus postulantibus, nobis ipsi relicti, concidimus. Praeterea nos in tentationem Deus inducere dicitur, quum ejus beneficiis, quæ nobis ad salutem dedit, abutimur ad perniciem, et patris „substantiam“, ut prodigus ille filius, dissipamus „vivendo luxuriose”,s) nostris cupiditatibus obsequentes. Quamobrem id dicere possumus, quod de lege dixit Apostolus:7) Inventum est mihi mandatum, quod erat ad vitam, hoc esse ad mortem. Opportunum rei exemplum est Hierosolyma, teste Ezechiele,8) quam Deus omni ornamentorum genere locupletarat, ut ejus ore Prophetae diceret Deus: „Perfecta eras in decore meo, quem posueram super te”; et tamen illa civitas divinis cumulata bonis, tantum abest, ut optime de se merito ac merenti Deo gratiam habens, coelestibus beneficiis ad beatitudinem consequendam,

1) Matth. 4, 3. 2) Ps. 1, 1. ') Sec. Man. 4) Ps. 5, 7. 5) Jac. 1, 13. *) Luc. 15, 13. 'j Horn. 7, 10. ") Ezech. 16, 14.

cujus gratia ea acceperat, uteretur, ut ingratissima in parentem Deum, abjecta spe, cogitatione coelestium fructuum, tantum praesenti abundantia luxuriose ac perdite frueretur; quod Ezechiel eodem capite pluribus verbis persecutus est. Quare sunt eodem loco ingrati in Deum homines, qui praebitam sibi ab eo divinitus uberem materiam recte factorum ad vitia, illo permittente, convertunt.

Quæstio VII.

Quo modo Scripturæ verba intelligenda sint, quæ de permissione Dei per verba operationem significantia, loquuntur.

Mos loquendi Scripturarum improprius, quando verbis activis Dei permissio significatur.

Sed oportet hunc divinæ Scripturæ morem diligenter attendere, quæ Dei permissionem iis interdum verbis significat, quæ proprie si accipiantur, tanquam actionem in Deo significant. Nam in Exodo1) sic est: «Indurabo cor“ Pharaonis; et apud Isaiam; „Excæca cor populi hujus;“ et ad Romanos3) scribit Apostolus: „Tradidit illos Deus in passiones ignominia?/l et «in reprobum sensum.ll Quibus in locis aliisque similibus, non id omnino esse actum a Deo, sed permissum, intelligendum est.

Quæstio VIII.

In hac precationis parte non postulatur, ut prorsus ab omni tentotionc immunes simus, sed ne in tentationibus a Deo deseramur.

Tentationum utilitas.

I. His positis non erit difficile scire, quid in hac precationis parte postulemus. Nec vero petimus, ne omnino tentemur; «est enim hominum vita tentatio super terram.ll* Est autem ea res utilis et fructuosa hominum generi; nam in tentationibus nos ipsos, id est, vires nostras cognoscimus; quamobrem etiam humiliamur „sub potenti manu Dei·1,5) viriliterquc decertantes, exspectamus «immarcescibilem coronam gloriæ:6) Nam et qui certat in agone, non coronatur, nisi legitime certaverit;ll ’) et, ut inquit S. Jacobus,6) «Beatus vir, qui suffert tentationem; quoniam, quum probatus fuerit, accipiet coronam vitæ, quam repromisit Deus diligentibus se.ll Quod si urgemur nonnunquam hostium tentationibus, magnæ nobis

*) Exod. 7, 3. 2) Is. 6, 10. ’) Rom. 1, 26. 28. ‘) Job 7, 1 secund. LXX. In Vulg. legitur «militia.ll s) 1 Petr. 5, 6. “) 1 Petr. 5, 1. ’) 2 Tini. 2, 5. ") Jac. 1, 12.

erit levationi illa cogitatio, habere nos adjutorem «Pontificem, qui possit compati infirmitatibus nostris, tentatum" ipsum «per omnia.“ [1]

Non modo generating sed etiam separatim postulandum Dei auxilium in tentatione.

II. Quid hic igitur petimus? ne divino præsidio deserti, tentationibus vel decepti assentiamur, vel cedamus afflicti; ut. praesto sit nobis Dei gratia, quæ, quum defecerint nos propriat vires, in malis recreet ac reficiat. Quare et generatim Dei opem implorare debemus in omnibus tentationibus, et nominatim, quum singulis affligimur, ad precationem confugere oportet; quod a Davide lactum legimus pene in unoquoque tentationum genere; nam in mendacio sic precabatur: «Ne auferas de ore meo verbum veritatis usquequaque."s) In avaritia ad hunc modum: „Inclina cor meum in testimonia tua, et non in avaritiam."8) In rebus vero inanibus hujus vitæ et illecebris cupiditatum hac prece utebatur: „Averte oculos meos, ne videant vanitatem."1) Ergo postulamus, ne morem geramus cupiditatibus, neve defatigemur in tentationibus sustinendis, ne declinemus de via Domini; ut tam in rebus incommodis, quam in prosperis, æquitatem animi constantiamque servemus, et nullam nostri partem Deus sua tutela vacuam relinquat. Petimus denique, ut «Satanam conterat sub pedibus nostris." 5)

Quæstio IX.

Quomodo de tentatione victoria reportari, et quo auctore illa obtineri possit.

Primum victoriam ex tentatione possumus referre per fiduciam in Deum.

I. Reliquum est, ut fidelem populum ad ea Parochus cohortetur, quæ in hac precatione maxime cogitare et meditari oporteat; in qua erit illa optima ratio, si, quanta sit hominum infirmitas, intelligentes viribus nostris diffidemus, et omni spe nostræ incolumitatis in Dei benignitate collocata, eo freti patrocinio vel in maximis periculis magnum animum habuerimus; præsertim cogitantes, quam multos hac spe atque hoc animo præditos ex hiantibus Satanæ faucibus liberarit Deus. An non Joseph®) undique circumdatum ardentibus insanæ mulieris facibus, e summo ereptum periculo, ad gloriam extulit? Non Susannam, a Satanæ ministris obsessam, tum, quum nihil propius esset, quam ut nefariis sententiis interficeretur, servavit incolumem? Neque mirum; «Erat enim," inquit, „cor ejus fiduciam habens in Domino."') Insignis

') Hebr. 4, 15. 2) Ps. 118, 43. 3) Ibid. 36. 4) Ibid. 37. ‘) Rom. 16. 20. °) Genes. 39. 40. 41. ’) Dan. 13, 35.

est laus et gloria Job, qui de mundo, de carne, de Satana triumphavit. Plurima sunt hujus generis exempla, quibus Parochus diligenter pium populum ad eam spem fiduciamque cohortari debebit. Cogitent etiam Fideles, quem in hostium tentationibus ducem habeant, nempe Christum Dominum, qui victoriam ex illo certamine retulit. Vicit ipse diabolum. Est is ille «fortior", qui «superveniens" fortem superavit armatum, quem et armis nudavit et spoliis. ') De ejus victoria, quam de mundo reportavit, est apud S. Joannem:2) „Confidite, ego vici mundum." Et in Apocalypsi3) dicitur ipse „Leo“ vincens: et exisse „vincens, ut vinceret", quia in victoria suis etiam cultoribus facultatem vincendi dedit. Est Apostoli ad Hebræos epistola plena victoriis sanctorum hominum, «qui per fidem devicerunt regna . . . obturaverunt ora leonum," *) et quæ sequuntur. Ex his vero, quæ sic acta legimus, eas victorias cogitatione complectamur, quas quotidie reportant ex intimis et externis dæmonum præliis homines fide, spe et caritate praestantes; quæ tam multæ sunt tamque insignes, ut, si sub aspectum caderent oculorum, nihil frequentius accidere judicaremus, nihil gloriosius; de quorum hostium clade his verbis scripsit S. Joannes:5) ,.Scribo vobis, juvenes, quoniam fortes estis, et verbum Dei manet in vobis, et vicistis malignum."

Secundo, labore, virtutibus et vigilantia daemones superantur.

II. Vincitur autem Satanas, non otio, somno, vino, commessatione, libidine; sed oratione, labore, vigilia, abstinentia, continentia, castitate. „Vigilate et orate," inquit, ut jam diximus, „ut non intretis in tentationem."6) Qui iis armis ad illam pugnam utuntur, in fugam convertunt adversarios; qui enim resistunt diabolo, is fugiet ab eis.7)

Tertio, si propriam infirmitatem in certamine agnoscamus. Citra Dei auxilium nihil possumus. De victoria Deo semper agendæ gratiæ.

III. In his tamen sanctorum hominum victoriis, quas diximus, nemo sibi placeat, nemo se efferat insolentius, ut se suis viribus hostiles dæmonum tentationes impetusque sustinere posse confidat. Non est hoc naturæ nostræ, non humanæ imbecillitatis. Hæ vires, quibus prosternimus Satanæ satellites, dantur a Deo; qui ponit, «ut arcum æreum brachia"8; nostra, cujus beneficio „arcus fortium superatus est, et infirmi accincti sunt robore;"9) qui dat nobis «protectionem salutis; cujus nos dextera suscipit";1C) ,qui docet manus nostras ad proelium, et digitos nostros ad bellum," ”) ut uni Deo pro victoria sint agendæ et habendæ gratiæ, quo uno et auctore

') Luc. 11, 22. 2) Joan. 16, 33. s) Apoc. 5, 5; 6, 2. «) Hebr. 11, 33. 6j 1 Joan. 2, 14. e) Matth. 26, 41. 7) Jae. 4, 7. s) Ps. 17, 35. 1 Reg. 2, 4. '°) Ps. 17, 36. “) Ps. 143, 1.

et adjutore vincere possumus; quod fecit Apostolus; inquit enim:[1] „Deo autem gratias, qui dedit nobis victoriam per Dominum nostrum Jesum Christum." Eundem auctorem victoriæ prædicat coelestis illa vox in Apocalypsi:[2] „Facta est salus et virtus et regnum Dei nostri et potestas Christi ejus; quia projectus est accusator fratrum nostrorum ... et ipsi vicerunt eum propter sanguinem Agni." Testatur idem liber Christi Domini partam ex mundo carneque victoriam eo loco:[3] „Hi cum Agno pugnabunt, et Agnus vincet illos." Hæc de causa et de modo vincendi.

Quæstio X.

Quæ sint in spirituali illo certamine victorum præmia.

Quibus expositis proponent fideli populo Parochi a Deo paratas coronas, et constitutam victoribus sempiternam præmiorum amplitudinem. Quorum ex eadem Apocalypsi divina proferent testimonia:[4] „Qui vicerit, non lædeVir a morte secunda;" et alio loco:[5] „Qui vicerit, sic vestietur vestimentis albis, et non delebo nomen ejus de libro vitæ; et confitebor nomen ejus coram Patre meo, et coram Angelis ejus." Et paulo post Deus ipse ac Dominus noster ita loquitur ad Joannem:[6] „Qui vicerit, faciam illum columnam in templo Dei mei, et foras non egredietur amplius." Tum inquit:[7] „Qui vicerit, dabo ei sedere mecum in throno meo; sicut et ego vici, et sedi cum Patre meo in throno ejus." Denique quum sanctorum gloriam et perpetuam illam bonorum vim, quibus in cœlo fruentur, exposuisset, adjunxit:[8] „Qui vicerit, possidebit hæc."

CAPUT XVI.

De septima Petitione.

„Sed Hbera nos a malo."

Quæstio I.

Nihil continetur superioribus petitionibus, quod ista non includatur.

Postrema petitio vim sex superiorum sua amplitudine concludit. Sextæ et septimæ petitionis discrimen.

Postrema hæc petitio est instar omnium, qua Dei Filius di-

[1]) 1 Cor. 15, 57. [2]) Apoc. 12, 10. 11. [3]) Apoc. 17, 14. [4]) c. 2, 11. [5]) C. 3, 5. [6]) c. 3, 12. [7]) c. 3, 21. [8]) c. 21, 7.

vinam hanc orationem conclusit; cujus etiam vim et pondus ostendens, ea usus est orandi clausula, quum e vita migraturus, Deum patrem pro hominum salute deprecaretur: „Rogo," enim inquit, «ut serves eos a malo." [1]) Ergo hac precationis formula, quam et præcepto tradidit, et exemplo confirmavit, quasi quadam epitome, summatim complexus est vim et rationem cæterarum petitionum. Quum enim id, quod ea prece continetur, impetraverimus, «nihil," auctore S. Cypriano,[2]) «remanet, quod ultra adhuc debeat postulari; quum semel protectionem Dei adversus malum petamus; qua impetrata, contra omnia, quæ diabolus et mundus operantur, securi stamus et tuti." Quare quum tanti sit hæc petitio, quanti diximus, debebit Parochus in ea fidelibus explicanda summam adhibere diligentiam. Differt autem hæc et proxima petitio, quod illa vitationem culpæ, hac pœnæ liberationem postulamus.

Quæstio II.

Quid nos urgeat, ut hanc precationem coram Domino effundamus.

Quantis malis et incommodis hominis vita sit obnoxia. Cf. Q. 3 Pet. 2.

I. Quare non jam monendus est fidelis populus quantopere et laboret ex incommodis et calamitatibus, et coelestis egeat adjumenti. Nam quot et quantis miseriis proposita sit hominum vita, praeterquam quod et sacri et profani scriptores hoc argumentum sunt copiosissime persecuti, nemo fere est, quin intelligat et suo et alieno periculo. Persuasum enim est omnibus, quod exemplum patientiæ Job[3]) memorise prodidit: „Homo natus de muliere, brevi vivens tempore, repletur multis miseriis; qui quasi flos egreditur, et conteritur, et fugit velut umbra et nunquam in eodem statu permanet." Nec vero ullum praeterire diem, qui propria aliqua molestia aut incommodo notari non possit, testis est illa Christi Domini vox: «Sufficit diei malitia sua.[4]) Etsi conditionem humanæ vitæ declarat ipsius Domini monitum illud, quo crucem quotidie sumi, seque docuit sequi oportere.[5])

In calamitatibus propensiores sunt homines ad Deum invocandum.

II. Ut igitur quisque sentit, quam laboriosa sit et periculosa hæc vivendi ratio: ita facile persuadebitur fideli populo, malorum liberationem a Deo implorandam esse; præsertini qurm nulla re magis ad orandum adducantur homines, quam cupiditate et spe liberationis eorum incommodorum, quibus premuntur aut quæ impendeant. Est enim hæc insita ratio in animis hominum, ut in malis statim ad Dei auxilium confugiant. Qua de re illud scri-

[1]) Joan. 17, 15. [2]) Serm. 6 de Orat. Dom. [3]) Job. 14, 1. 2. [4]) Matth. 6, 34. [5]) Luc. 9. 23.

ptum: „Impie facies eorum ignominia, et quærent nomen tuum, Domine.“ ‘)

Quæstio III.

Quanam ratione periculorum et calamitatum depulsio a l»eo postulanda sit.

Quod non recte precetur, qui primis et inediis Dominion' Orationis gradibus omissis, calamitatum depulsionem postulat.

Sed si illud fere sua sponte faciunt homines, ut in periculis et calamitatibus invocent Deum: certe, quo modo id recte facere possint, ab iis, quorum fidei et prudentiae commissa est connu salus, maxime docendi sunt. Non enim desunt, qui contra Christi Domini jussum praepostero utantur· ordine precationis. Nam qui jussit nos ad se confugere „in die tribulationis,“2) idem orationis ordinem nobis praescripsit; voluit enim, ut priusquam precaremur, ut nos liberaret a malo, peteremus, uti nomen Dei sanctificaretur, et adveniret regnum ejus, et reliqua postularemus, quibus quasi gradibus quibusdam in hunc locum pervenitur. Sed quidam, si caput, si latus, si pes condoluit, si rei familiaris jacturam faciunt, si minæ, si pericula ab inimicis intenduntur, in fame, in bello, in pestilentia, omissis mediis Dominicae precationis gradibus, tantum petunt, ut ex illis eripiantur malis. At huic consuetudini repugnat Christi Domini jussum: „Quærite primum regnum Dei."8) Itaque, qui recte preces faciunt, quum deprecantur calamitates, incommoda, malorum depulsionem, id referunt ad Dei gloriam. Sic David illi precationi, „Domine ne in furore tuo arguas me,“4) subjecit rationem, qua se Dei gloriæ cupidissimum ostendit; inquit enim: ,,Quia non est in morte, qui memor sit tui; in inferno autem quis confitebitur tibi?" Et idem quum oraret Deum, sibi ut misericordiam impertiret, subjungit illud: Docebo iniquos vias tuas, et impii ad te convertentur."8) Ad hanc orandi salutarem rationem, et ad exemplum Prophetæ incitandi sunt fideles auditores, et simul docendi, quantum intersit inter infidelium et Christianorum hominum preces.

Quæstio IV.

Infideles se liberari a malo, ac Christiani non perinde petunt.

Quod in morbis et rebus adversis præcipua spes in externis remediis non sit ponenda.

I. Petunt vehementer illi etiam a Deo, ut possint ex morbis vulneribusque convalescere, sibi ut ex urgentibus vel imminentibus malis evadere liceat: sed tamen illius praecipuam spem

›) Ps. 82, 17. s) Ps. 49, 15. 3) Matth. 6, 33. 4) Ps. 6, 2. 6. ») Ps. 50, 15.

liberationis ponunt in remediis, natura vel hominum industria comparatis; quin etiam sibi datum a quovis medicamentum, etiam si cantionibus, si veneficiis, si dæmonum opera confectum sit, sine ulla religione adhibent, modo aliqua valetudinis spes ostendatur.

Deus summum in calamitatibus debet hominibus esse perfugium.

II. Longe alia est ratio Christianorum, qui in morbis, et in omnibus adversis rebus habent summum perfugium et præsidium salutis Deum; unum illum omnis auctorem boni, et liberatorem suum agnoscunt ac venerantur; remediis vero quæ inest ad sanandum vis, insitam a Deo esse, pro certo habent, tantumque illa ægrotis prodesse existimant, quantum ipse voluerit Deus. Est enim a Deo data hominum generi medicina, qua morbos sanaret. Hinc est illa Ecclesiastici[1] vox „Altissimus creavit de terra medicamenta,[2] et vir prudens non adhorrebit illa." Itaque qui Jesu Christo nomen dederunt, non in illis remediis summam spem reponunt recuperandae valetudinis, sed ipsi medicinæ auctori Deo maxime confidunt. Quare etiam in divinis litteris reprehenduntur ii,[3] qui medicinæ fiducia nullum Dei auxilium requirunt; immo vero, qui vitam agunt ex divinis legibus, abstinent omnibus remediis, quæcunque ad curationem a Deo non adhibita esse constet. Quod si etiam eorum usu medicamentorum illis sit explorata spes sanitatis, tamen ab iis, ut cantionibus et dæmonum artificiis, abhorrent. Ad id autem fideles cohortari oportet, ut Deo confidant. Ea enim re jussit nos beneficentissimus parens liberationem malorum postulare, ut in eo ipso, quod jussit, spem etiam impetrationis haberemus. Multa sunt in sacris litteris hujus rei exempla, ut, qui minus rationibus adducuntur ad bene sperandum, exemplorum multitudine confidere cogantur. Abraham, Jacob, Lot, Joseph, David sunt in oculis locupletissimi testes divinæ benignitatis. Sacræ novi Testamenti litteræ tam multos enumerant, qui ex maximis discriminibus erepti sunt piæ pondere precationis, ut res exemplorum commemoratione non egeat. Una igitur illa Prophetæ sententia contenti erimus, quæ vel infirmissimum quemque confirmare potest: „Clamaverunt", enim inquit, Justi, et Dominus exaudivit eos; et ex omnibus tribulationibus eorum liberavit eos."[4]

Quæstio V.

Quid mali nomine hic intelligatur, et quæ hujus petitionis sit sententia.

Malum hoc loco peccatum, ejus causas, et quæcunque animæ non prosunt designat.

I. Sequitur hujus vis et ratio petitionis, ut fideles intelligant,

*) 1 Eccli. 38, 4. 2) Man. „medicinam" — „illam". 3) 2 Par. 16, 12. Ps. 33, 18.

non omnino petere nos hoc loco, ut a malis omnibus liberemur. Sunt enim quædam, quæ communiter mala putantur, quæ tamen sunt illis fructuosa, qui patiuntur; ut ille «stimulus", qui Apostolo erat adhibitus, ut Dei gratia adjuvante, «virtus in infirmitate"[1]) perficeretur. Hæc, si cognita sit eorum vis, summa voluptate pios afficiunt; tantum abest, ut a Deo petant, ut auferantur. Quare tantum ea mala deprecamur, quæ nullam animæ utilitatem afferre possunt; reliqua minime, modo aliquis inde salutaris fructus exsistat. Omnino igitur huic voci ea subjecta vis est, ut. a peccato liberati, a tentationis etiam periculo, ab intimis externisque malis eripiamur; ut tuti simus ab aqua, ab igne, a fulgure; ne grando noceat frugibus; ne annonæ caritate, seditionibus, bello laboremus; petimus a Deo, ut morbos, pestem, vastitatem arceat; vincula, carcerem, exsilium, proditiones, insidias, ceteraque omnia prohibeat incommoda, quibus maxime terreri ac premi solet hominum vita; omnes denique flagitiorum et facinorum causas avertat. Neque hæc solum, quæ omnium consensione mala sunt, deprecamur, sed illa etiam, quæ pene omnes bona confitentur, divitias, honores, valetudinem, robur, hanc ipsam vitam; petimus, inquam, ne ad malum, et ad animæ nostræ exitium hæc convertantur.

Purgatorium ignem astruit, de quo etiam actum Quæst. 3 art. 5 Symbol.

II. Oramus etiam Deum, ne morte opprimamur repentina; ne in nos iram Dei concitemus; ne, quæ impios manent, supplicia subeamus, ne igne purgatorii torqueamur; a quo ut alii liberentur, pie et sancte precamur. Hanc petitionem et in Missa, et in Litaniis sic interpretatur Ecclesia, nos videlicet ea «præterita, præsentia, futura mala" deprecari. Non uno autem modo Dei nos benignitas eripit a malis; nam impendentes prohibet calamitates; quomodo legimus magnum illum Jacob esse liberatum ab inimicis, quos in illum concitarat Sichimitarum cædes; exstat enim illud: «terror Dei invasit omnes per circuitum civitates, et non sunt ausi persequi recedentes."[2]) Et quidem beati omnes, qui cum Christo Domino in coelis regnant, omnibus malis Dei ope liberati sunt; nos autem, qui in hac peregrinatione versamur, ab omnibus incommodis solutos esse minime vult; sed eripit a quibusdam. Etsi sunt instar liberationis malorum omnium ea solatia, quæ dat interdum Deus iis, qui rebus premuntur adversis. His se consolabatur Propheta, quum illa dicebat: «Secundum multitudinem dolorum meorum in corde meo, consolationes tuæ lætificaverunt animam meam."[3]) Præterea a malis homines liberat Deus, quum illos in summum discrimen adductos integros servat et incolumes; quod et

[1]) 2 Cor. 12, 7. 9. [2]) Gen. 35, 5. [3]) Ps. 93, 19.

pueris illis in ardentem fornacem conjectis,[1]) et Danieli contigisse legimus, quem leones nihil læserunt, quemadmodum neque pueros flamma violavit.

Diabolus praecipue malus dicitur et prima mali omnis est causa. Malum pœnæ.

III. Malus vero etiam ex sententia sanctorum Basilii Magni, Chrysostomi et Augustini[2]) praecipue dicitur dæmon, quod hominum culpæ, id est, sceleris et peccati auctor fuit; quo etiam ministro utitur Deus in repetendis poenis a sceleratis et facinorosis; dat enim Deus omne malum hominibus, quod illi peccati causa patiuntur. In quam sententiam loquuntur divinæ literæ illis verbis: „Si erit malum in civitate, quod Dominus non fecerit?“ [3]) Item: „Ego Dominus, et non est alter, formans lucem et creans tenebras, faciens pacem, et creans malum“.[4]) Malus quoque dicitur dæmon ob eam causam, quod, etsi eum nihil læserimus, tamen perpetuum bellum nobis infert, et capitali nos insectatur odio. Quod si nobis et fide armatis, et innocentia tectis nocere non potest, tamen nullum finem facit tentandi nos externis malis, et quacunque potest ratione divexandi. Quamobrem Deum precamur, ut nos a malo liberare velit.

Quæstio VI.

Cur singulari, nou autem multitudinis voce, a malo liberari petamus.

Dicimus autem „a malo“, non „a malis“, ob id, quod mala, quæ in nos a proximis proficiscuntur, illi assignamus, tanquam auctori et impulsori. Quo minus etiam proximis irasci debemus; quin odium et iracundiam in ipsum satanam convertere oportet, a quo homines ad inferendam injuriam impelluntur. Itaque si te aliqua re læserit proximus, quum preces facis parenti Deo, pete, ut non modo te liberet a malo, id est, ab iis, quas tibi proximus imponit, injuriis, sed illum ipsum eripiat proximum ex diaboli manu, cujus impulsu homines in fraudem inducuntur.

Quæstio VII.

Quo modo in malis affecti esse debeamus, etiam si continuo non liberemur.

Illud denique sciendum est, si in precibus et votis non liberamur a malis, debere nos, quæ premant, ferre patienter, intelligentes placere divino Numini, ut toleranter ea patiamur. Quare

[1]) Dan. 3, 21; 6, 22; 14, 39. [2]) Basil, in hom. quod Deus non sit auctor malorum; Chrysost. hom. 20 in Matth.; August, de eccl. dogm. cap. 57. cf. Damasi l. 4 de orthod. fide c. 10. [3]) Amos 3, 6. [4]) Is. 45, 6. 7.

minime nos indignari aut dolere par est, quod preces nostras non audiat Deus; sed omnia ad ejus nutum ac voluntatem referre oportet, existimantes, id utile, id esse salutare, quod Deo placet, ut ita sit, non autem id, quod secus nobis videatur. Postremo docendi sunt pii auditores, dum in hoc vitæ curriculo versamur, eos ad omne incommodorum et calamitatum genus non solum æquo, sed etiam gaudenti animo ferendum paratos esse debere. „Omnes enim“, inquit, «qui pie volunt vivere in Christo Jesu, persecutionem patientur.“ ') Item: «Per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum Dei."8) Rursum: „Nonne hæc oportuit pati Christum, et ita intrare in gloriam suam?“3) Non enim aequum est, servum majorem esse domino suo; sicuti turpe est, e sententia S. Bernardi, «membra esse delicata sub spinoso capite." Præclarum illud est exemplum Uriæ propositura ad imitandum, qui adhortante Davide, domi ut se contineret, inquit: „Arca Dei et Israël, et Juda, habitant in papilionibus ... et ego ingrediar domum meam?"5) His instructi rationibus ac meditationibus, si ad orandum veniemus, illud assequemur, ut si minis undique cincti, malisque circumdati, quemadmodum tres illi pueri intacti ab igne, sic nos inviolati servemur: certe, ut Machabsei, casus adversos constanter ac fortiter feramus. In contumeliis et cruciatibus sacros imitabimur Apostolos, qui cæsi verberibus, vehementer laetabantur, quod digni habiti essent, qui pro Christo Jesu contumelias paterentur.6) Sic nos ita comparati, canemus illa summa animi voluptate:7) «Principes persecuti sunt me gratis, et a verbis tuis formidavit cor meum: laetabor ego super eloquia tua, sicut qui invenit spolia multa."

CAPUT XVII.

De extrema orationis Dominicæ clausula:

„Amen.“

Quæstio I.

Quis usus et fructus sit hujus particulae.

Curandum est, ut preces et recte inchoentur et recte absolvantur. Vocula: Amen, certam spem facit nos ea, quæ oratione Dominica postulavimus, impetrasse: orationisque virtutem ac fructum insinuat. Orationis virtus et utilitas.

Hanc vocem, sicuti est, «signaculum orationis Dominicæ"

') 2 Tim. 3, 12. s) Act. 14, 21. s) Luc. 24, 26. Serm. 5 de omn. sanctis. δ) 2 Reg. 11, 11. e) Act. 5, 41. ') Ps. 118, 161. 162.

appellat sanctus Hieronymus in Commentariis in Matthæum. Quare, ut admonuimus antea fideles de præparatione, quæ adhibenda sit, priusquam aggrediantur ad divinam precationem: sic nunc faciendum duximus, ut clausulæ ac finis ipsius precationis causam rationemque cognoscant. Non enim pluris est divinas preces diligenter ordiri, quam religiose absolvere. Sciat igitur fidelis populus, multos esse, et eos uberes fructus, quos ex Dominicæ orationis fine percipimus: sed omnium uberrimus ac lætissimus fructus est eorum impetratio, quæ postulavimus; de quo supra satis dictum est. Non solum autem consequimur postrema hac parte precationis, ut nostrae preces audiantur, sed quædam etiam majora ac praeclariora, quam ut verbis explicari possint. Nam „quum orando homines cum Deo colloquanturll, ut S. Cyprianus ait, fit quodam inexplicabili modo oranti divina majestas propior, quam ceteris, quem præterea singularibus ornat muneribus; ut, qui pie Deum orant, quodammodo cum iis, qui ad ignem accedunt, comparari possint; qui, si algent, calescunt, si calent, æstuant: sic illi assistentes ad Deum, pro modo pietatis ac fidei ardentiores evadunt; inflammatur enim eorum animus ad Dei gloriam, mens illustratur admirabilem in modum, omniuo cumulantur divinis muneribus. Est enim illud proditum sanctis literis:[1] „Prævenisti eum in benedictionibus dulcedinis.ll Exemplo est omnibus magnus ille Moyses, qui a Dei congressu et colloquio digrediens, divino quodam fulgore collucebat sic, ut Israëlitæ ejus oculos et os intueri non possent.[2] Omnino, qui vehementi illo studio preces faciunt, Dei benignitate ac majestate admirabiliter perfruuntur. „Mane astaboll, inquit Propheta,[3] „et videbo; quoniam non Deus volens iniquitatem tu es.ll Hæc quo magis noscunt homines, eo Deum vehementiori cultu ac pietate venerantur; eo etiam sentiunt jucundius, quam suavis sit Dominus, et quam vero beati sint omnes, qui sperant in eo, tum vero clarissima illa luce circumfusi, quanta sit eorum humilitas, quanta sit Dei majestas, considerant. Est enim illa sancti Augustini regula: [„Noverim te,] noverim me.“ Itaque fit, ut suis viribus diffidentes, totos se committant Dei benignitati, minime dubitantes, quin is ipsos paterna illa sua et admirabili caritate complexus, abundanter iis omnia suppeditet, quæ sint ad vitam et salutem necessaria; hinc se ad agendas Deo gratias convertant, quantas animo maximas capere possunt, quantas oratione complecti; quod magnum Davidem fecisse legimus, qui quum ita precationem instituisse! :1l „Salvum me fac ex omnibus persequentibus me“, sic eam absolvi!: „Confitebor Domino secundum justitiam ejus, et psallam nomini Domini altissimi.ll

Ps. 20, 4. 2) Exod 34, 35. s) Ps. 5, 5. «) Ibid. 7, 2. 18.

Quæstio II.

Qua ratione fiat, nt Sanctorum prec.es, a timore inclioatæ, lætitia concludantur.

Fiduciæ et spei virtute efficitur, ut sanctorum preces, a timore inchoatae, lætitia concludantur.

Sunt ejusmodi Sanctorum preces innumerabiles, quarum exordium est timoris plenum, clausula spei boute lætitiæquo referta; sed mirabile est, quam eo in genere eniteant Davidis ipsius precationes. Nam quum metu perturbatus, sic orare esset exorsus: ,,Multi insurgunt adversum me, multi dicunt anima· mea·: non est salus ipsi in Deo ejus":1) confirmatus aliquando, gaudioquo perfusus, subjunxit paulo post: „Non timebo millia populi circumdantis me."2) Alio etiam Psalmo, suam quum deplorasset miseriam, ad extremum, Deo confisus, incredibiliter laetatur spe sempiterna· beatitudinis: „In pace in id ipsum", inquit, „dormiam et requiescam."s) Quid illa? „Domine ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripias me;"1) quanto cum tremore et pallore Prophetam dixisse credendum est? Contra, quæ deinceps sequuntur, quam fidenti ac lætanti animo? „Discedite a me," inquit,5) „omnes, qui operamini iniquitatem; quoniam exaudivit Dominus vocem fletus mei." Quum vero Saulis iram furoremque pertimesceret, quam humiliter ac demisse Dei opem implorabat: „I)eus in nomine tuo salvum me fac, et in virtute tua judica me;"6) et tamen hilare ac fidenter in eodem Psalmo7) subjecit: „Ecce enim Deus adjuvat me et Dominus susceptor est animæ meæ." Quare qui se confert ad sacras preces, fide speque munitus parentem adeat Deum, ut se id consequi posse, quod ei opus sit, nullo modo diffidat.

Quæstio III.

Quo sensu illa vocula „Amen," in fine hic usurpetur, et in Missa Sacerdoti pronuntianda reservetur.

Quanta sit virtus et dignitas vocis: Am en. Cur in missa peculiariter pronuntiatio particulæ: Amen sacerdoti, non autem ministro, ut fit in aliis orationibus, reservatur.

I. Sunt autem in extremo hoc divinæ precationis verbo „Amen" multa quasi semina quædam earum rationum cogitationumque, quas diximus. Et quidem adeo frequens fuit hæc Hebræa vox in ore Salvatoris, ut Spiritui sancto placuerit, ut in Ecclesia Dei retineretur; cui voci illa quodammodo subjecta sententia est: scito, tuas auditas esse preces; habet enim vim respondentis, et illum, qui precibus, quod velit, impétrant, cum bona gratia dimittentis Dei. Hanc sententiam perpetua Ecclesiæ Dei consuetudo comprobavit, quæ in Sacrificio Missæ, quum pronuntiatur oratio

') Ps. 3, 2. 3. 2) v. 7. 8) Ps. 4, 9. ⁴) Ps. 6. 2. 5) v. 9. ·) Ps. 53, 3. ') v. 6.

Dominica, non rei sacræ ministris, quorum partes sunt illa dicere: „Sed libera nos a malo,“ attribuit hanc vocem „Amen“, sed ipsi Sacerdoti accommodatam reservavit; qui quum Dei et hominum sit interpres, Deum exoratum esse, populo respondet. Nec tamen his ritus communis est omnium precationum, quippe quum in ceteris ministrorum sit munus respondendi „Amen“, sed proprius Dominicæ orationis. Nam in aliis precibus consensum modo desideriumque significat; in hac responsio est, Deum orantis postulationi concensisse.

Non una est interpretatio nominis Am en.

П. Ac varie quidem a multis est interpretatum hoc verbum «Arnen.” Septuaginta interpretes verterunt «fiat”; alii reddiderunt „vere“; Aquila «fideliter” convertit; sed parvi refert, hoc, an illo modo sit redditum; modo habere intelligamus eam vim, quam diximus, confirmantis Sacerdotis, concessum id esse, quod petebatur; cujus sententiæ testis est Apostolus, in Epistola ad Corinthios, „Quotquot enim,” inquit, «promissiones Dei sunt, in illo: est; ideo et per ipsum: Arnen Deo, ad gloriam nostram.” ‘)

Am en attentionem etiam excitat.

III. Est etiam hæc nobis accommodata vox, in qua inest confirmatio quædam earum petitionum, quas adhuc adhibuimus; quæ etiam eos reddit attentos, qui dant operam sacris precibus; fit enim sæpe, ut in precatione distracti homines variis cogitationibus alio traducantur. Immo vero summo studio petimus hac ipsa voce, ut omnia fiant, id est, concedantur, quæ antea petivimus; vel potius intelligentes nos, jam impetrasse omnia, ac sentientes præsentem vim divini auxilii, illud una cum Propheta canimus: «Ecce enim Deus adjuvat me et Dominus susceptor est animæ meæ.”) Nec est, quod quisquam dubitet, quin et nomine Filii sui, et verbo, quo sæpissime is usus est, moveatur Deus, „qui semper,” ut ait Apostolus, «exauditus est pro sua reverentia.”a)

‘) 2 Cor. 1, 20. a) Ps. 53, 6. 3) Hebr. 5, 7.

PRAXIS CATECHI8MI,

seu

Catechismus in singulas anni Dominicas distributus, et Evangeliis accommodatus.

I. vel II. denotat primum vel secundum volumen Catechismi; numerus qui apponitur arabicus, denotat paginam.

Dominica I. Adventus.

„Erunt signa in sole et luna, etc." Lucæ 21, 25. Hoc Evangelium ad argumentum de judicio generali traducendum est. Quare hic recurrat Parochus ad articulum Symboli: „Inde venturus est, judicare vivos et mortuos" I, 63 et seq. prout faciendum praecipitur p. 8 vel secundum aliarum Ecclesiarum ritum:

,.Ecce Hex tuus venit tibi, etc." Matth. 21, 5. Hic opportune tractabit Parochus ea, quæ de Incarnatione, et causis adventus Christi Domini nostri habentur art. 2 et 3. Symboli Apostolici p. 25 et 33.

„Invenietis asinam alligatam, et pullum cum ea; solvite, etc." Matth. 21, 2. D. Athanasius in sermone de verbis hujus Evangelii ostendit ex hoc loco, Apostolis et eorum successoribus factam esse potestatem solvendi eos, qui instar asinorum, peccatorum pondere pressi, ad eos confugerint. Quare hic populo exponat Parochus, quæ habentur de confessione, p. 224 et seq. et absolutione, p. 233 et seq., et de potestate remittendi peccata in Ecclesia, p. 88 et sq.

Dominica II. Adventus.

„Cum audisset Joannes in vinculis etc........... Tu es, qui venturus es, etc." Matth. 11, 2. Ista Joannis interrogatio tam sedula ostendit, quanto cum studio curare debeamus, ut de rebus

fidei et nos et ii, qui nobis subsunt, rite et a Catholicis doctoribus instruamur. Vide, quæ huic argumento inserviunt initio Catechismi usque ad primum Symboli articulum.

„In vinculis.“ Fides usque ad vincula, immo ad necem usque, quum opus est, et a judice urgemur, profitenda est; nec est satis, eam pectore inclusam habere, quantumvis rectam et sinceram, ut ostenditur, I, 13 et seq. Vel „Erunt signa in sole et luna etc." ut in Dominica præcedenti.

Dominica III. Adventus.

„Confessus est, et non negavit." Joann. 1, 20. Ex hoc loco simpliciter verum fateri docemur, nec intermiscere jusjurandum ut nobis fides adhibeatur. Vide, quando, et sub quibus pœnis jurare prohibitum, in 2. præcepto, II, 24 et seq.

„Quid ergo baptizas, si tu non es Christus etc." Agendum hic de ministris baptismi, de quo I, 136, et quomodo sese habeant in dispensatione Sacramentorum. Christus Dominus etiam minister, quantum ad effectum Sacramenti, p. 121.

„Cujus ego non sum dignus, etc." Hic monere Parochus populum sibi creditum debet, ut sese pro festis natalitiis ad sacram synaxim præparet, et agere de condigna tanti hospitis (cujus corrigiam calceamenti solvere indignum se Joannes Baptista censet) susceptione. Vide de præparatione ad Eucharistiam, p. 195 et seq. Vel ,.Quum audissct Joannes in vinculis," ut in Dominica præcedenti.

Dominica IV. Adventus.

,,Aηηo decimo quinto imperii Tiberii Cæsaris etc." Luc. 3, 1. Cur hic priucipum mundi fiat mentio, eadem ratio afferri potest, quæ affertur- in articulo 4. Symboli, de eodem Pontio Pilato, I, 41.

„Factum est verbum Domini super Joannem etc." Quoniam Joannes non nisi a Deo legitime vocatus officium verbi Dei prædicandi exercuit; ideo hic de legitima vocatione ministrorum Ecclesiæ Parochus disseret, ut habetur de Sacramento Ordinis, p. 254 et seq. legitimosque eos ministros non esse dicat, qui missi non sunt, ut traditur in præfatione.

„In deserto." Hic de probitate et morum integritate ministrorum verbi (qui sunt Sacerdotes) agatur, ex eodem loco; et de castitate, quæ eis, quando fiunt Subdiaconi, indicitur, ut habetur ibid.

„Prædicans baptismum pœnitentiæ." Quomodo adulti, qui baptismum suscipere debent, affecti osse debeant, et præterea eos vitæ poenitere, traditur p. 143.

„Parate viam Domini, rectas facite semitas Dei nostri." Hic de praeparatione ad Eucharistiam, de (pia in superiori Dominica, et de necessaria mandatorum Dei observantia, de qua.II, 2 et seq. Vel „et confessus est et non negavit," ut in Dominica præcedenti.

In die Nativitatis Domini.

„Peperit primogenitum Filium suum etc." Luc. 2, 7. Explicetur articulus Symboli: „Natus ex Maria Virgine," qui est hujus loci maxime proprius, de quo I, 36 et seq.

Eadem die, ad Missam majorem.

„In principio erat verbum, et verbum erat etc." Joan. 1, 1. Quoniam hic locus, dum agitur de æterna Christi Domini generatione, adducitur I, 30 et seq., inde Parochus petet hujus loci expositionem.

„Et verbum caro factum est." Hic exponatur mysterium Incarnationis; prout habetur I, 37 et seq.

„Gloriam quasi unigeniti a Patre." Quomodo hic unigenitus sit etiam frater noster, vide p. 31 et II, 124.

Dominica infra Octavani Nativitatis.

„Tuam ipsius animam pertransibit gladius etc." Luc. 2, 35. Ex hac Simeonis prædictione ansam sumere poterit Parochus explicandi, cur Deus fideles jam baptizatos, quos filios habet carissimos, non eximat ab incommodis vitæ hujus, qua de re agitur I, 148 et seq. Et quo confugiendum tunc sit, de quo II, 105.

„Noη recedebat a templo jejuniis et orationibus etc." De privata et publica oratione habes II, 116. Quomodo orationi et eleemosynae jungenda sint, p. 118. Et quomodo ista tria conducant ad satisfactionem peccatorum, ibidem.

In Circumcisione Domini.

„Et postquam consummati sunt dies octo ut circumcideretur puer etc." Luc. 2, 21. Quoniam circumcisioni successit Baptismus, hic in genere dici poterit de vi et efficientia sacramentorum novæ legis, supra antiqua legis Sacramenta, ut habetur I, 119.

„Vocatum est nomen ejus Jesus etc." Quam convenienter hoc nomen inditum fuerit Christo Domino, et quare, p. 28. 32.

Observandum hic etiam est, pueris nunc in Baptismo, ut olim in circumcisione, nomen esse imponendum; cujus rei quænam sit

ratio, et quale nomen puero imponi debeat, habes p. 157. Denique quum impositio nominis sit una ex cæremoniis in Baptismo usitatis, hic de baptismi cæremoniis et ritibus apta concio haberi poterit, I, 153.1)

In festo Epiphaniæ.

„Vidimus stellam ejus in Oriente etc.“ Matth. 2, 2. Quoniam non inepte per hanc stellam philosophica de Deo scientia potest intelligi, sicut per responsum sacerdotum, fidei lumen: non male hic adaptari poterunt, quæ de differentia sapienti» Christianæ a philosophica notitia habentur, I, 14.

„Et procidentes adoraverunt eum etc.“ Matth. 2, 11. Hic de adoratione Dei, quæ „Latria“ dicitur, et simul de veneratione Sanctorum, quæ „Dulia“ nominatur. Vide in expositione Decalogi, II, 10, usque ad secundum præceptum. Hic agi etiam potest de Eucharistiæ veneratione et adoratione. Nam si eundem Christum, quem Magi adoraverunt, præsentem in Eucharistia agnoscimus et confitemur, ut disertis verbis probatur I, 181, si pii esse volumus, cur non æque ac Magi eum adorabimus? Vide p. 172.

Dominica infra Octavam Epiphaniæ.

«Secundum consuetudinem diei festi etc.“ Luc. 2, 42. De observatione dierum festorum, lege II, 33 et seq.

„Et erat subditus illis, etc.“ De officio liberorum erga parentes, vide p. 45 et seq.

Dominica II. post Epiphaniam.

«Nuptiæ factæ sunt in Cana Galilææ, etc." Joan. 2, 1. De Sacramento Matrimonii vide I, 271 et seq.

„Hoc fecit Jesus initium signorum suorum." Hæc conversio aquæ in vinum valet plurimum ad confirmandos rudiores in fide transsubstantiationis, quæ fit in augustissimo altaris Sacramento; de qua vide p. 189 et seq.

Dominica III. post Epiphaniam.

„Ecce leprosus veniens adorabat eum.“ Matth. 8, 2. Per lepram hæresim significari docent Patres. Qui vero sint censendi hæretici, et qui a castris Ecclesiæ, ut olim leprosi, ejiciendi, habetur I, 75. 79.

') Si quis desiderat materiam prædicationum occasione anni incipientis facile inveniet: de æternitate (Ip. c. 2 qu. 10), de providentia et bonitate Dei (Ip. c. 2 qu. 19; 15 c. 9 qu. 6.). De Christi regno (Ip. c. 33 qu. 7; 12) et indicio (Ip. c. 8); de necessitate et objecto orationis (IVp. c. 4, 1. 2) imprimis Dominicre (IVp. c. 12. c. 16.) etc.

„Vadc, ostende te Sacerdoti.“ De honore sacerdotibus Domini et Ecclesiæ præfcctis exhibendo, vide II, 46.

„Vade, ostende te Sacerdoti, etc." Longe excellentiorem virtutem nostris Sacerdotibus tributam docet Chrysostomus lib. 3 de Sacerdotio quam Mosaicis; quod illi oblatos sibi leprosos non mundarent, sed mundatos tantum esse declararent; nostri vero hominem peccati lepra maculatum, dum absolutionis beneficium rite præparato impendunt, vero emundant, et perfectae sanitati restituunt. Hic de potestate clavium sacerdotibus concessa, ut habetur I, 287 et seq.

Dominica IV. post Epiphaniam.

«Ascendente Jesu in naviculam." Matth. 8, 23. Inter multa, quæ Ecclesiam repræsentant, est navicula illa, seu arca Noe, de qua I, 78. Hic ergo de Ecclesia Catholica, et notis, quibus internoscitur, Parochus agere poterit, prout habetur I, 80.

«Domine, salva nos; perimus." Quoniam nullum est tempus, in quo ita hominum vita, quam propinquo animæ exitu, periclitetur: ideo Parochus ex hoc loco hortari poterit suos subditos, ut cum mortis dies instabit, ad Deum maxime recurrant, et extremæ Unctionis Sacramentum accipiant; de quo I, 252 et seq.

«Qualis est hic, quia venti et mare obediunt ei?" Quomodo creaturæ omnes eum, quem a Deo ab initio acceperunt, cursum teneant, homine dempto, vide II, 134.

Dominica V. post Epiphaniam.

«Inimicus homo superseminavit zizania." Matth. 13, 28. In Ecclesia duo sunt hominum genera: boni, qui tritici nomine designantur, improbi, nomine zizaniorum, vide I, 78. Vel per zizania intelliguntur odia atque rixæ, quas pater dissensionis diabolus seminare conatur in agro filiorum pacis, cujus morbi remedium habes II, 133 et seq.

«Inimicus homo hoc fecit." De odio dæmonum in nos, et ad tentandum audacia et perversitate, vide p. 170 et seq.; et ut omnis mali culpæ auctor, mali vero pœnæ sit exactor, vide p. 183.

Dominica VI. post Epiphaniam.

«Simile est regnum ccelorum grano sinapis." Matth. 13, 31. Quoniam juxta Doctores per granum sinapis fides intelligitnr: hic tractanda sunt, quæ de ejus necessitate habentur I, 10 et seq., et quomodo servanda sint ea, quæ fide credenda proponuntur, p. 14

et ejus excellentia, et quantum differat Christiana de Deo sapientia a philosophica divinarum notitia, I, 14.

„Quum autem creverit.‖ Fidem augeri posse, traditur II, 114.

„Iterum simile est regnum coelorum fermento, quod acceptum mulier.‖ Hanc mulierem Ecclesiam interpretantur, quæ in doctrina fidei aut morum (per fermentum designata) errare non posse traditur, I, 84.

,.Donec fermentatum est totum.‖ Hic de communione Sanctorum et meritorum participatione explicari possunt, quæ sunt p. 86 et seq.

Dominica in Septuagesima.

„Simile est regnum coelorum homini patrifamilias.‖ Matth. 20, 1. Hic paterfamilias est Deus, qui cur pater dicatur, habes II. 119.

,,Acceperuut singulos denarios.‖ Denarii nomine coelestis beatitudo designatur, quam hic paterfamilias alacriter et sincere in vinea sua, id est, in cultura mandatorum divinorum laborantibus præstat. De hoc vitæ æternæ denario lege, quæ diffuse traduntur, I, 102 et seq., et II, 2 et p. 135 et seq. Hujus vero beatitudinis consequendæ certam vitam ac rationem habes I, 103 et seq.

Item: Exhortatio ad colendam hanc vineam mandatorum illustris habetur II, 3 et seq.

„Siugulos denarios etc.‖ In coelo tamen varietas est mercedis et gloriæ, pro ratione laboris et affectus, quo quis operatur, I, 108 et seq.

Dominica in Sexagesima.

„Exiit, qui seminat, seminare semen suum etc.‖ Luc. 8, 1. Semen hoc in terram sparsum, est verbum Dei, exponente Domino, de quo vide II, 155—56 et quomodo sit audiendum, vide præfat.

,,Venit diabolus etc.‖ De dæmonis conatu et impugnatione habes p. 171 et seq.

„Et a sollicitudinibus etc.‖ Quantum divitiæ et effrenes rerum temporalium cupiditates impediant hujus divini seminis ini ctum, habes p. 93, ubi hæc ipsa verba habentur.

Dominica in Quinquagesima.

„Tradetur enim gentibus, et illudetur etc.“ Luc. 1h Ut. Christi milites, ejus crucem tanquam vexillum sui ducis contuentes, ad arma pœnitentiæ sumenda exstimulentur, ideo hoc Evangelium ineunte Quadragesima legitur, quod passionis Dominica· summam complectitur. Quo loco non importune Parochus exponet, quæ

de passione Domini fuse traduntur I, 40 et seq. Vel si in aliud tempus commodius differre malit hoc argumentum, hodie alteram Evangelii partem pertractabit, ut sequitur:

„Cæcus quidam sedebat secus viam. Hic cæcus genus humanum denotabat, de cujus post peccatum statu misero, vide II, 140.

„Jesu, fili David, miserere inei.“ Hic quomodo Deum aliter oremus ac Sanctos, ex hac formula demonstrabis, ut habes p. 111: Porro, si angustiis aut tribulationibus premimur, aut re aliqua indigemus, ad Dominum cum hoc caeco nobis recurrendum est, precibusque sollicitandus Deus, ut nobis adsit. Vide de necessitate et utilitate orationis II, 98 et seq.

«Quid tibi vis faciam?ǁ Hic causas, ob quas elementissimus Deus vult a nobis rogari, etiamsi sciat, quibus rebus indigeamus, ex p. 102 proferes.

Feria IV. Cinerum.

«Quum autem jejunatis etc.“ Matth. 6, 16. Quum Quadragesimae jejunium eo nomine sit institutum, ut totius anni peccata hac quasi solemni mulcta redimeremus: hodie Parochus excitare fidelem populum debebit ad pœnitentiam amplectendam, de cujus necessitate scribit I, 216, et docere, quibus gradibus ad pœnitentiam licet ascendere, p. 210, et quibus operum generibus pro peccatis satisfacere possimus, p. 242.

„Nolite thesaurizare vobis thesauros in terra.·| Vide adversus eos, qui opes congerere undequaque student, II, 68. 152 seq.

«Thesaurizate autem vobis thesauros in cœlo.“ Quoniam Parochi frequenter fidelem populum ad eleemosynas pauperibus erogandas excitare debent: hic studiose hoc præstabunt ex his, quæ habentur p. 74 et seq.

Dominica I. Quadragesimae.

„Ut tentaretur a diabolo etc.“ Matth. 4, 1. Quum sit tentatio vita hominis super terram, ut dicit Job 7: hic de tentatione agendum; de generibus tentationum; ad quid permittantur homines tentari; quibus armis tentationibus resistendum, et cetera hujusmodi, quæ habentur II, 169 et seq.

„Non in solo pane vivit homo.ǁ De pane spirituali, de quo hic agit Christus Dominus, vide p. 157 et seq.

«Angelis suis Deus mandavit etc.“ De Angelorum custodia erga homines p. 119 et seq.

«Dominum Deum tuum adorabis.ǁ De adoratione Dei, quæ fide, spe et veritate perficitur, vide p. 10 et seq.

Dominica II. Quadragesimae.

„Assumpsit Jesus Petrum, et Jacobum, et Joannem, et duxit illos etc.“ Matth. 17, 1. Hic afferri possunt ea, quæ de loco et tempore, quo homines ad divina contemplanda aptiores sunt, habentur' II, 9.

„Bonum est hic nos esse.“ Hic tractari possunt, quæ de summa eorum dignitate, qui Deo obediunt, habentur p. 144. Vel de intimis hominum sanctorum gaudiis, p. 157. Poterunt etiam Parochi de duodecimo articulo hic habere sermonem, de quo I, 102.

„Hic est filius meus dilectus etc.“ Hic de aeterna Filii generatione latissimus sese offert dicendi campus; de qua p. 30 etc. Vel secundum aliarum Ecclesiarum ritum:

„Miserere mei, Domine fili David.“ Matth. 15, 22. Hic typum habes perfectæ orationis, quantum spectat ad duas conditiones, quæ iu oratione maxime desiderantur: fidem videlicet et perseverantiam, de quibus II, 129. 130 et seq.

„Filia mea male torquetur a dæmone.“ Hujus mulieris exemplo parentes monentur, diligentem liberorum curam gerere, de qua p. 52 et seq.

„Dimitte eam, quia clamat post nos.“ Si Apostoli in hac vita degentes, adhuc pro se solliciti, pro Chananæa interpellant et exaudiuntur, et in cœlo inutire non audebunt! inquit D. Hier, contra Vigilantium. Hic de intercessione Sanctorum, prout habetur p. 12 et seq.

Dominica III. Quadragesimæ.

„Erat Jesus ejiciens dæmonium, et illud orat mutum ctc.“ Luc. 11, 14. Dæmonis proprium est, eum, quem possidet, reddere mutum, id est, a confessione peccati revocare. Sed tamen non est alia ratio ejiciendi dæmonis, quam ut linguam solvas ad detegendum coram Sacerdote peccatum. Vide quæ de Confessione habentur I, 224 et seq.

„Omne regnum in se ipsum divisum desolabitur·.“ Ecclesia est Christi regnum, ut habetur p. 95. Id autem, ut in se ipsum non sit divisum, unum esse necesse est; unde hic de unitate Ecclesiæ agendum est, ex p. 80.

„Revertar in domum meam.“ De relabentium peccati gravitate I, 234. Et quid post confessionem agendum, p. 242 et seq.

„Tunc assumit alios septem spiritus, nequiores se.“ Hic locus, II, 172 et seq. inducitur ad probandum, non unum tantum dæmonem, sed plures etiam interdum hominem tentare; patet autem ex hoc loco, dæmonem acrius eos tentare, qui ab eo defecerunt, ut similiter patet ex p. 172 et seq.

«Beatus venter, qui te portavit.ǁ Glorificatione Beatæ Mariæ Virginis hoc Evangelium concluditur; de qua habes 1, 36, 37, et II, 110.

Dominica IV. Qiindrageslmro.

«Unde ememus panes, ut manducent hi? etc.ǁ Joan. 6, 5. Hic apte explicari poterit illa petitio Dominica orationis: «Panem nostrum quotidianum da nobis,“ II, 149 et seq.

Notandum præterea, quod panis iste vim etiam habeat, sedandi sitim, ut teneut Doctores. Ita et panis Eucharistia laicis pro calice est. Lege de Communione sub una specie, 1, 200 et seq.

«Hoc autem dicebat tentans eum.“ Quomodo Deus hominem tentet, vide II, 173 et seq.

«Distribuit discumbentibus.ǁ Christus non distribuit, sed dedit Apostolis, et illi distribuerunt turbæ, Matth. 14, 19. Sic a mundi initio per Patriarchas et Prophetas, et postea per Apostolos eorumque successores Deus verbum Dei et Sacramenta subministrat; ut habetur I, 2 et seq. Christus tamen est, qui hæc omnia præcipue efficit, p. 121 et seq.

«Hic est vere Propheta.ǁ De gratiarum actione II, 104 et seq.

Dominica in Passione.

«Quis ex vobis arguet me de peccato?ǁ Joan. 8, 46. Innocentia Christi in hodierno Evangelio convenienter profertur in medium, ut in promptu sit nobis causa Dominicæ Passionis, quam hodie repræsentare incipit Ecclesia; nimirum non propria illius delicta, sed nostra. De causis passionis Christi habes I, 45.

„Si veritatem dico vobis.ǁ A mendacio cavere docemur; de quo multa H, 85 et seq.

«Qui ex Deo est, verba Dei audit etc.ǁ De verbo Dei audiendo p. 156 et seq.

«Nonne bene dicimus nos, quia Samaritanus es etc.ǁ Ex hoc loco Parochus ansam poterit arripere suos fideles ad condonandas excitandi injurias; qua de re multa habentur p. 166 et seq.

«Sed honorifico Patrem meum, et vos inhonorastis me.ǁ Christus sæpe et a multis graviter inhonoratur; sed ab iis maxime, qui ejus verbum vel male interpretando, vel ad vana convertendo, polluunt; de quo p. 29 et seq.

«Tulerunt ergo lapides, ut jacerent in eum.ǁ Ex hoc loco perspici potest, et tempus et genus mortis a Christo delectum fuisse; qua de re I, 43 et seq.

Dominica Palmarum.

Relege ad primam Dominicam Adventus secundo et tertio loco notata. Ceterum quoniam ad Eucharistiam percipiendam ex præeepto Ecclesiæ eo tempore omnes discretione præditi obligantur, ideo ex his Evangelii verbis: „Ecce Rex tuus venit tibi mansuetus/ Matth. 21, 5, ad ejus sumptionem fideles hortari poterit Parochus ex his, quæ habentur I, 169 et seq. et 191 et deinceps; et quoniam parentes, ut plurimum negligentissimi sunt ad liberos suos ad Eucharistiæ perceptionem præsentandos: ideo eis maxime Parochus inculcabit, quæ de ætate, qua pueri ad eam percipiendam tenentur, habentur p. 199.

In Die sancto Parasceves.

Hoc die, quoniam solemnis de mysterio Passionis Domini nostri Jesu Christi concio haberi solet, ideo præter ea, quæ in expositione articuli 4. Symboli habentur I, 40 et seq., hæc insuper hoc die tractari posse videntur: De singulari amore, quo Deus genus humanum prosecutus est, quum illud morte unigeniti Pilii sui redimere voluerit; de quo II, 158. De primi parentis lapsu et miseriis, quæ illuni consecutæ sunt; de quibus I, 25 et 11. 158 et seq. Quomodo ex Passione Christi omnis remissio peccatorum emanarit; de quo I, 44 et II, 158 et proinde omnia San amenta ex hac Christi passione virtutem acceperunt; ut est I, 1 .'I De Sacrificio Christi, tam cruento, quam incruento, ex p. 2<>r> et seq. Denique quomodo nulli unquam patuit, sed ne patere quidem potest, aditus ad regnum coelorum sine hac redemptionis I.....a me per Christum fide, ut est p. 25, idqtie osse summam et cardimni totius Christian» religionis, sciro Jesum Christum et hunc cruc.illxum; ut habetur p. 6—7.

Dominica Paschae.

jjSurrexit, non est hic etc.!* Mare. 16, 6. De resurrectione Domini exponetur articulus Symboli Apostolici: „Tertia die resurrexit a mortuis," I, 49 et seq.

Feria secunda post Pascha.

„Duo ex discipulis Jesu ibant ipsa die in castellum otc." Luc. 24, 13. Quoniam fieri vix potuit, ut Parochus omnia, quæ ad resurrectionem Christi pertinent, pridie explicuerit: ideo hoc die poterit ea, quæ prætermisit, ex eo loco repetere.

„Nonne oportuit pati Christum, et ita intraro in gloriam suam?" Hic locus est proprius causas exponendi, ob quas necesse fuit Christum resurgere, quæ habentur I, 55, et exemplo Christi fideles hortandi, ut omni studio incumbant, ut cœlesti ktiio po-

tiantur; quod habetur II, 132 et seq., et de commodis tribulationis p. 175 seq.

«Et factum est, dum recumberet cum eis, accepit panem." Hic locus proprius est ad probandum, utramque Eucharistiæ speciem laicis necessario non exhibendam; de qua multa I, 200.

Feria tertia post Pascha.

„Stetit Jesus in medio discipulorum suorum." Luc. 24, 36. Hic de quatuor dotibus corporis gloriosi agi potest; ut habetur I, 98.

„Pax vobis." Quoniam regnum Dei, teste Apostolo, pax est et gaudium in Spiritu Sancto, hic quale sit regnum Christi in pios tractari potest, ut habetur II, 136.

„Prædicari in nomine ejus pœnitentiam et remissionem peccatorum." Quomodo pœnitentiæ prædieatio a Christo Apostolis injuncta sit, ex hoc ipso loco probatur. Unde potest tam ex expositione articuli de remissione peccatorum, I, 88 et seq., quam ex his, quæ de Sacramento Pœnitentiæ hic habentur, longissimam habere concionem.

Dominica I. post Pascha.

„Cum sero esset die illa, una sabbatorum." Joan. 20, 19. Christi resurrectionis exemplar quam maxime stabilire necesse fuit, ut pariter nostra stabiliretur; quibus autem tum scripturis, tum rationibus nostra stabiliatur resurrectio, vide I, 94 et oq. sabbatorum autem prima quid sit, vide П, 36.

«Quorum remiseritis peccata etc." De potestate clavium sacerdotibus concessa I, 85. 89 et seq. et T, 226 et 228.

«Nisi mittam digitum meum in loca clavorum etc." Qualia futura corpora post resurrectionem, et cur Christus et martyres cicatrices retenturi sint, habes I, 99.

Dominica II. post Pascha.

«Ego sum Pastor bonus etc." Joan. 10, 11. Pastorum nomine comprehenduntur non tantum Episcopi et animarum rectores, sed etiam Reges, Magistratus, Parentes et Magistri. Quid vero Pastores ejusmodi ovibus debeant, et quid vicissim oves Pastoribus, habes II, 46 et 48. De variis autem gradibus Pastorum et ministrorum Ecclesiæ, et officiis, in Sacramento Ordinis, vide I, 254 seq.

«Mercenarius autem, et qui non est Pastor." Quis sit iste mercenarius et non pastor, vide p. 255.

„Et flet unum ovile et unus pastor.“ Hic de unitate Ecclesiæ, de qua p. 80, unoque universali Ecclesiæ pastore, D. Petro, et D. Petri successore Boni. Pontifice, de quo p. 80 et seq.

Dominica III. post Pascha.

«Modicum et non videbitis me etc.“ Joan. 16, 16. Efficax consolationis genus, dum temporalius moeror pro Christo susceptus æternis gaudiis compensatur. Vide quæ de vita æterna habentur I, 102 et seq.

„Vos vero contristabimini, mundus autem gaudebit.“ Quare perversi minus, pii vero acrius a dæmonibus infestentur et proinde illi gaudeant, isti vero tristentur, vide II, 172.

«Tristitia vestra vertetur in gaudium.“ Spe futurorum bonorum, quomodo alacri et constanti animo adversa omnia tolerare debeamus, vide I, 101. Et cur Deus sinat affligi bonos, I, 101 et seq.

Dominica IV. post Pascha.

«Si enim non abiero, Paraclitus non veniet etc.“ Joan. 16, 7. De Spiritu Sancto, deque admirandis ejus effectibus et donis habes I, 69 et 73.

„Arguet mundum de peccato etc.“ Spiritus Sancti proprium munus est, corda ad compunctionem movere, et peccantem intrinsecus arguere. Quæ autem contritio vera sit, quasque res ea habere debeat, vide p. 217 et seq. Huc etiam referri possunt ea, quæ de peccatis, quæ remitti non possunt, habentur p. 215.

Dominica V. post Pascha.

«Si quid petieritis Patrem in nomine meo etc.“ Joan. 16, 23. De oratione et ejus adjunctis hic proprius est dicendi locus, de qua II, 98 et seq.

„Usque modo non petistis quidquam.“ Hic proprie de modo, quo Deum per Christum orare debemus: de quo p. 117. Hic etiam locus II, 117 adducitur ad probandum, in nomine Christi orandum esse.

In festo Ascensionis Domini.

«Assumptus est in cœlum, et sedet a dexteris Dei etc.“ Marc. 16, 19. Hoc in loco, articulus 6. Symboli Apostolorum, qui de ascensione est, explicabitur, ut habetur I, 58 et seq.

Dominica post Ascensionem.

„Quum venerit Paracletus . . ., qui a Patre procedit.“ Joan. 15, 26. Hic de processione Spiritus Sancti a Patre et Filio, ex I, 73.

„Ut omnis, qui vos interficit", Joan. 16, 2. Hic præceptum Decalogi: „Non occides", exponi poterit, de quo II, 53 et seq.

„Arbitretur se obsequium etc." De omnibus adversis et calamitatibus hujus vitæ idem judicandum est, quod de his, quæ Christi causa patimur; nempe, eas esse magnum Dei in nos benevolentiae signum, ut habetur p. 123.

In festo Pentecostes.

„Si quis diligit me, sermonem meum servabit." Joan. 14, 23. Spiritus Sanctus ideo credentibus datur, ut sermonem Dei, qui Decalogo comprehenditur·, servare possint; ad quam rem, ut promptiores sint, afferat Parochus quæ habentur initio explicationis Decalogi, II, 2; et hic locus adducitur ad probandum, Dei mandata non esse impossibilia; ideo de hac re aget ex p. 4 et seq.

Vel hodie exponet, quæ traduntur· de Confirmationis Sacramento I, 158 et seq^; quandoquidem tali die Apostolos a Spiritu Sancto confirmatos fuisse docent Patres.

Feria secunda post Pentecosten.

„Sic enim Deus dilexit mundum, ut Filium suum unigenitum daret." Joan. 3, 16. Hic locus proprius est ad ea populo exponenda, quæ de eximia caritate coelestis Patris in genus humanum in creatione et gubernatione demonstrata, sed multo magis in redemptione, habentur II, 119 et 121.

„Ut omnis, qui credit in eum, non pereat." Hic quomodo fides in Christum omnibus hominibus ab omni ævo necessaria fuerit, docendum est ex I, 26 et seq.

„Qui credit in eum, non judicatur." De verbo „credere“ habes p. 10 et seq., quæ hic accommodare poteris; ex qua etiam dicendi forma Filium Dei vere Deum esse demonstrabis, ex p. 30.

„Quia non credit in nomine unigeniti Filii Dei." Quomodo Dei Filius sit unigenitus, poteris declarare ex his, quæ habentur p. 30, et contra, qua ratione hic unigenitus fratres habeat, vide p. 31. II, 84.

Feria tertia post Pentecosten.

„Qui non intrat per ostium in ovile ovium etc." Joan. 10, 1. Hic locus proprius est ad ea explicanda, quæ de legitima ordinatione ministrorum Ecclesiæ habentur I, 255 et seq., de legitimo ministro Sacramenti Ordinis p. 268.

„Et oves vocem ejus audiunt." De obedientia et honore, qui debetur Episcopis et Sacerdotibus, agitur II, 48 et seq.

„Alienum autem non sequuntur." Hæreticorum ministros non

esse sequendos, vide I, 4 et seq., qui autem eos sequuntur, non oves, sed hœdi sunt, p. 64.

In festo Sanctissimæ Trinitatis.

„Data est mihi omnis potestas in coelo et in terra.‟ Matth. 28, 18. Hic explicanda sunt, quæ de regno Christi in pios, et ratione, qua regnat in suis fidelibus, habentur II, 135. Item de potestate ipsius in Sacramentis tam instituendis quam conferendis I, 120 et potestate clavium ejusdem, qua remittuntur peccata, p. 85. 89.

„Baptizantes eos.‟ Hic locus adducitur ad probandum, quo tempore Baptismus obligare coeperit, I, 135, et ideo de necessitate ejusdem, et præsertim in infantibus, ea proferri possunt, quæ habentur p. 140 et seq.

„In nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti.‟ Hic de materia et forma Baptismi, quæ sunt p. 129 et seq., accurate agendum est. Hic etiam de sanctissimæ et gloriosissimæ Trinitatis mysterio poterunt agere Parochi, de quo p. 17 et seq. Docebunt autem præsertim vulgus imperitum, sanctissimam Trinitatem pingi et formari non posse; atque adeo si quando pingatur, illam picturam proprietates quasdam illius exprimere ut habetur p. 16.

„Docentes eos servare, quæcunque mandavi.‟ Hic de necessitate et possibilitate servandæ legis divinæ proferentur, quæ habentur II, 5 et seq.

In eadem Dominica.

„Estote misericordes, sicut et Pater vester etc.‟ Luc. 6, 36. De hoc Evangelio in Dominica 4. juxta aliarum Ecclesiarum morem.

„Date, et dabitur vobis.‟ Hic de communicandis cum proximo hujus vitæ subsidiis produci possunt, quæ habentur II, 125 et seq., vel de eleemosyna, p. 74 et seq.

„Hypocrita! ejice primum trabem.‟ De hypocritis, quorum orationes Dominus rejicit, habes p. 69. Item secundum alios:

„Nisi quis renatus fuerit etc.‟ Joan. 3, 5. Hic de necessitate Baptismi, qui in nomine sanctissimæ Trinitatis confertur, de ejus effectibus, et in universum quidquid de eo habetur I, 135, 140, 146 et seq. explicabit.

In festo Corporis Christi.

„Caro enim mea vere est cibus etc.‟ Joann. 6, 56. Do Eucharistiæ Sacramento I, 169 et seq. 188 et seq.

Dominica II. post Pentecosten.

Quæ est infra Octavam Corporis Christi.

„Homo quidam fecit cœnam magnam etc.‟ Luc. 14, 16.

Cœnæ nomine, quæ sub finem diei sumitur, coelestis gloria nobis significatur, quam hic paterfamilias in ipsa clausula beatis donabit. In hoc argumentum vide, quæ ponuntur I, 102, II, 136 et seq. Vel cœnæ nomine, cum Paulo, 1 Cor. 11, 20 intelligitur sacrosanctum Christi corpus in Sacramento altaris, de quo vide, ut supra, I, 171.

"Et coeperunt omnes simul excusare.“ Quoniam omnes excusationes ex mala concupiscentia proveniunt, ideo hic adversus concupiscentias pravas agendum erit, ex II, 88 et seq. Simulque miseria nostra ob oculos ponenda, qui ea respuimus, quæ salutaria nobis sunt, rebus autem perniciosis nos addicimus, ut hi fecerunt, vide p. 140 et seq.

„Villam emi.“ Vide in superbos et ambitiosos, qui per hunc designantur, quæ habentur p. 112.

„.Tuga boum emi quinque.“ Vide in avaros p. 93 et seq.

„Uxorcm duxi.“ Hic detestanda libido, et commendanda continentia et castitas, quæ aditum nobis ad coelorum regnum facilem præbet, vide p. 65 cÀ seq. Vel secundum alios:

„Homo quidam erat dives, qui induebatur etc.“ Luc. 16, 19. De vanitate in vestibus fugienda, vide quæ habentur p. 66. Et quomodo necessariis tantum rebus ad victum et vestitum pertinentibus contenti esse debeamus, p. 153.

„Sepultus est in inferno.“ Ecce, quæ pœna maneat improbos, qui morte præoccupati, sceleribus pleni decedunt; de qua vide p. 61. I. p. 50. 51.

„Ut portaretur ab Angelis.“ Inter Angelorum officia hoc non postremum est, vide p. 119.

„In sinum Abrahæ.“ De receptaculis animarum post mortem habes I, 50 et seq.

Dominica III. post Pentecosten.

„Gaudium erit in coelo super uno peccatore poenitentiam agente etc.“ Luc. 15, 7. Inter cetera, quæ ad poenitentiam agendam peccatorem exstimulare debent, est ista cœlitum lætitia, qua perfruuntur ob peccatoris conversionem. Plura habes in hanc sententiam I, 88, 207 et seq., II, 13. Vel: „Homo quidam fecit“, ut in Dominica praecedenti.

Dominica IV. post Pentecosten.

„Cum turbæ irruerent in Jesum, ut audirent verbum etc.“ Luc. 5, 1. Vide exhortationem ad audiendum diligenter verbum Dei Π, 42. Et quomodo pro captu cujusque tradenda sit doctrina Evangelii, I, 3. 4.; et ibidem infra, idque præsertim diebus festis audiendum Π, 42.

«Ascendens in unam navim, quæ erat Simonis etc." Petri navem, non alterius ex Apostolis, ingressus est Christus, ut hoc insinuaret, Petrum cum successoribus caput esse et principem Pastorum Ecclesiæ; de hac re vide I, 80 et seq., et p. 266 et seq.

„Exi a me, Domine,|' Qui ad sacram synaxin accedunt, in Petri exemplo et Centurionis, Matth. 8. agnoscant, esse se tanti hospitis præsentia indignissimos. Vide quæ de præparatione ad suscipiendam Eucharistiam traduntur I, 195 et seq. Vel secundum aliarum Ecclesiarum ritum:

„Estote misericordes, sicut et Pater etc." Luc. 6, 36. Ut Christus nobis condonet, prius condonare ipsi debemus iis, a quibus læsi fuerimus. Vide explicationem illius petitionis: «Dimitte nobis debita nostra etc." U, 158 et seq. Vide item de hoc Evangelio in festo Trinitatis.

Dominica V. post Pentecosten.

«Audistis, quia dictum est antiquis: Non occides etc." Matth. 5, 21. Hujus loci erit hoc decalogi præceptum exponere, prout habetur Π, 53 et seq.

„Ego autem dico vobis, quia omnis, qui irascitur etc." Hæc verba exponuntur p. 56.

Audistis, quia dictum est antiquis: Non moechaberis etc." Hic similiter exponatur hoc præceptum, de quo habetur p. 61. Vel:

„Cum turbæ irruerent in Jesum etc." ut supra.

Dominica VI. post Pentecosten.

«Misereor super turbam, quia ecce jam triduo sustinent me." Mare. 8, 2. Præter ea, quæ notata sunt in Dominica quarta quadragesimæ, poterit Parochus ea huc proferre, quæ de paterna Dei de hominibus cura habentur Π, 119 et seq.

„Si dimisero eos jejunos, deficient in via." Hic de imbecillitate hominum, qui nullum opus Deo gratum sine adjumento Dei possunt instituere, agendum est, ut habetur I, 136. 11. 142. 143. 148. 151 160. et seq. Vel: «Audistis, quia dictum est antiquis: Non occides," ut supra.

Dominica VII. post Pentecosten.

«Attendite a falsis Prophetis etc." Matth. 7, 15. Hic cavendum præcipitur ab hæreticis. Quis vero censendus sit hæreticus, habes I, 75. 79. Quomodo autem hi, quum in Ecclesia non sint, ab ea puniri possint, ibid. Quibus autem artibus hi falsi Prophetae utantur ad impia sua dogmata animis infundenda, habes p. 4 seq.

„In ignem mittetur etc." De hoc igne infernali p. 50. seq.

„Sed qui facit voluntatem Patris mei etc." Hæc sententia est veluti methodus brevissima, docens, qua ratione ad regnum coelorum pervenire possimus. Quare quicunque cupimus illud adipisci, hanc sententiam pra: oculis habere debemus, vide II, 142 et deinceps, ubi hæc tertia petitio: „Fiat voluntas tua, sicut in coelo et in terra,“ explicatur. Vel: „Misereor super turbam,“ ut in præcedenti Dominica.

Dominica VIII. post Pentecosten.

„Redde rationem villicationis taæ.“ Luc. 16, 2. De ratione reddenda, quum unusquisque migrat e vita, vide I, 64.

„Facite vobis amicos de mammona iniquitatis." Ideo divites a Deo bonis cumulantur, ut pauperibus ea erogent, II, 155. Hic de eleemosyna suos poterit exhortari Parochus, prout est p. 74 et seq. et p. i 18. Hic etiam locus pro intercessione Sanctorum facit, de quo p 12 seq. et 111.

Vel: „Attendite a falsis Prophetis," ut in præcedenti Dominica. Sicque deinceps omnia Evangelia, qua: consequenter in reliquis Dominicis proponuntur, in quibusdam Ecclesiis in praecedenti Dominica legi consueverunt.

Dominica IX. post Pentecosten.

„Flevit super illam." Luc. 10, 41. Flet Christus, ut nos flere doceat. Quomodo vero in poenitudine erratorum sint adhibendæ lacrimæ, et quam diligenter procurandæ, habes I, 218, ubi de contritione agitur·.

„Quia si cognovisses et tu." Summa status nostri miseria est, nostram miseriam non agnoscere, vide II, 141.

„Quia venient dies in te, et circumdabunt te, etc." Jerusalem in exemplum ponitur hujus hominis, qui multis a Deo beneficiis ornatus, male eis in sui perniciem abutitur, II, 174.

Dominica X. post Pentecosten.

„Hæc apud se orabat." Luc. 18, 11. Quibus virtutibus oratio debeat esse comitata, ut Deo placeat, et ab eo exaudiatur·, vide Π, 112 et seq.

„Deus propitius esto mihi peccatori." Hoc veri pœnitentis exemplum inter alia proponitur, ibidem. Quare cum istius, tum aliorum exemplo, qui habentur ibidem, et I, 209, ad veram pœnitentiam Parochi fideles excitabunt. Est præterea exemplum eorum,

qui quum peccatores sint, Deum orant et exaudiantur, II, 105. Denique quanta humilitate ad Deum precaturi accedere debeamus, demonstrat, p. 112.

„Qui se exaltat, humiliabitur." Christi humilitatis exemplum maximum pondus habet ad nostram superbiam deprimendam, I, 49.

Dominica XI. post Pentecosten.

„Et deprecabantur eum, ut illi imponat manum." Marc. 7, 32. Istorum exemplo, qui Christum pro muto et surdo ad eum adducto, ut sanaretur, interpellant, monemur, pro aliis orare. Quomodo vero id faciendum, et pro quibus orandum, habes II, 108 et seq.

„Misit digitos in auriculas ejus." Christi exemplo pueris in baptismo aures, oculi, pectus, humeri signo crucis recte insigniuntur. Vide de his et aliis baptismi cæremoniis, et earum significatione, I, 155.

„Suspiciens in coelum ingemuit etc." Quum Deus sit ubique, cur potius in coelum, quam alio oculos convertamus, et cur in coelis esse dicatur, II, 127. Præterea quoniam sacræ litteræ nos surdos et cæcos, et omnibus membris captos sæpe appellant, ut habetur p. 161: hic de malis, quæ peccatum invehit, ut ibidem habetur, disserere Parochus commode poterit.

Dominica XII. post Pentecosten.

„Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo etc." Luc. 10, 27. In hanc sententiam populo proponantur, quæ habentur initio explicationis decalogi, II, 2 usque ad secundum præceptum; vel quia hoc Evangelium concurrit cum Dominica decima septima, posteriorem hujus Evangelii partem, priori praetermissa exponet.

„Homo quidam descendebat ab Jerusalem in Jericho." Hominis hujus ita miserabiliter a latronibus vulnerati nomine Doctores intelligunt humanam naturam post Adæ lapsum, quæ, quot, qualia et quanta vulnera acceperit, habes I, 25 et II, 150 et seq. et 161 et seq. sæpeque alibi.

Dominica XIII. post Pentecosten.

„Jesu, præceptor, miserere nostri." Luc. 17, 13. De nomine Jesu, vide I, 27 et seq.

„Ite, ostendite vos sacerdotibus etc." Et vide, quæ in hanc sententiam dicta sunt Dominica secunda post Epiphaniam. Vide præterea p. 227, ubi nominatim hic locus adducitur. Quomodo

item beneficio contritionis peccata remittantur, ex hoc loco probatur, p. 223. Quæ tamen confessionem requirit, ut habetur p. 224 et seq.

Dominica XIV. post Pentecosten.

„Ne solliciti sitis animæ vestræ.“ Matth. 6, 25. Quantum immoderata sollicitudo congerendarum opum, cæteræque cupiditates animæ saluti obsint, vide II, 68. Et hujus morbi remedium p. 95.

„Scit Pater vester, quia his omnibus indigetis. Etiamsi Deus scit desideria nostra, et indigentiam, cur ei preces porrigamus, p. 102.

Dominica XV. post Pentecosten.

„Et resedit, qui erat mortuus,“ Luc. 7, 15. Si hic mortuus, et quidam alii sunt revocati ad vitam, quomodo intelligendum, quod Christus primus omnium resurrexerit, vide I, 53. Hic tractari poterit articul. ·8γπώ. Apostolici penult, de carnis resurrectione, p. 93 et seq.

Dominica XVI. post Pentecosten.

„Si licet Sabbato curare etc.“ Lue. 6, 9. De sanctificatione dierum festorum, et a quibus tunc abstinendum, quidve agendum sit, habes II, 33 et maxime p. 37, et seq.

Dominica XVII. post Pentecosten.

„Diliges Dominum Deum tuum etc.“ Matth. 22, 37. Vide Evangelium Dominicæ XII, ut supra.

„Quid vobis videtur de Christo?“ Christus quomodo sit Davidis filius, vide I, 36 sq. Quomodo item non sit filius David ratione Divinitatis, habes p. 30.

Dominica XVIII. post Pentecosten.

„Videns autem Jesus fidem eorum etc.“ Matth. 9, 2. Ecce quantum fide aliena moveatur Deus ad aliquod donum alteri, non modo non petenti, sed ne cogitanti quidem impertiendum. Hinc fit, ut in baptismo infantes regenerationis fiant participes, non quia mentis suæ assensione credant, sed quia susceptorum, vel parentum, si fideles fuerint, sin minus Ecclesiæ Catholicæ (ut ait Augustinus Epist. 23) fide muniantur, I, 139. De patrinis agitur p. 138 et seq. Quod preces unius prosint alteri, fit virtute communionis Sanctorum in Ecclesia, de qua fine art. 9. p. 86 et seq.

Dominica XIX. post Pentecosten.

„Qui nuptias fecit filio suo etc.“ Matth. 22, 2. Quibus de

causis vir et mulier conjungi debeant, vide I, 276. Et quæ sponsæ magis sint quærendæ, ibid. Et de mutuis viri et mulieris officiis, p. 283 et seq. Et quod Deum orandi causa certis temporibus a matrimonii officio abstinere debent, p. 285. Item de tribus matrimonii bonis, p. 281. Præterea occasione nuptiarum et fidei matrimonialis tractari poterit de peccato adulterii et fornicationis ex 6. et 10. praeceptis, П, 61 et 94.

Dominica XX. post Pentecosten.

„Erat quidam regulus, cujus filius infirmabatur;‖ Joan. 4, 46. Unde tot miseriae et adversitates, et quæ, quoique illæ sint, II, 150. Quo in malis et rebus adversis confugiendum, p. 181. Hic exponi poterit ultima petitio Dominicae orationis: ,.Sed libera nos a malo/| II, 178 et seq.

Dominica XXI. post Pentecosten.

„Redde, quod debes etc.“ Matth. 18, 28. Restitutio poenitenti est necessaria, antequam absolvatur; quia non dimittitur peccatum, nisi restituatur ablatum, ut inquit. Augustinus. Vide de restitutione. H, 72. Item de furto, rapina, usuris, et aliis illicitis rerum usurpationibus, p. 71 et seq.

„Si non remiseritis etc.“ Hic exponatur petitio illa orationis Dominicae: ..Dimitte nobis debita nostra, sicut et nos dimittimus ctc.“ p. 158 et seq.

Dominica XXII. post Pentecosten.

,.Magister, scimus, quia verax es etc.“ Matth. 22, 16. Genus assentationis pessimum, quæ ad proximi calamitatem et perniciem adhibetur. De adulatione habes II, 82.

„Quia verax es etc.“ De mendacio, vide p. 85 et seq. Ubi notatur hoc ipsum testimonium, ex eodem Evangclio decerptum.

„Reddite, quæ sunt Cæsaris, Cæsari etc.“ Vide, quæ debentur principibus et superioribus in potestate constitutis, p. 49.

Dominica XXIII. post Pentecosten.

„Ecce princeps unus accessit et adorabat eum dicens etc.“ Matth. 9, 18. Hic de differentia, qua infideles et Christiani a morbis liberari cupiunt, de qua II, 180; quomodo in morbis ad Deum, non ad præstigiatorum incantationes sit recurrendum, ibid.

..Filia mea modo defuncta est etc." Hic de morte et novissimis, de quibus sæpe ad populum agendum esse præcipitur, I, 66, 245. Hujus quoque Principis Synagogæ exemplo, parentes monentur diligentem liberorum curam gerere, ut si peccato mortali mortui sint, protinus illorum vivificationem procurent. Vide 4. præceptum, II, 43.

„Si tetigero tantum fimbriam vestimenti." Hic de reliquiis Sanctorum, et cultu, et veneratione earum aget Parochus; et quomodo cultus sanctorum non repugnet primo decalogi præcepto, II, 12.

„Fides tua te salvam fecit." Quid fides, et quæ ejus ad salutem necessitas, initio Catechismi, artic. 1, 10 et seq.

„Et quum venisset Jesus in domum principis etc." Hic de ratione juvandi mortuos per sacrificium Missæ et orationis, de qua I, 206 et II, 109. Vel in quibusdam Ecclesiis legitur Evangelium Dominicæ IV. Quadragesimae, de quo ibidem.

„Surrexit puella." Hic etiam tractari poterit penultimus artic. Symboli de resurrectione, I, 93.

Si plures sint Dominicæ inter Pentecosten et Adventum, servetur, quod de his in Breviarii rubricis habetur.

Dominica XXIV. post Pentecosten.

«Quum videritis abominationem desolationis stantem in loco sacro." Matth. 24, 15. Hic de signis praecedentibus diem judicii agendum est, de quibus I, 66 et de extremo judicio.

..Erit hæc tribulatio magna, vide articulum 7. I, 63 sq. De causis tribulationum et calamitatum, et quæ earum utilitas, in explicatione 6. et 7. Petitionis. II, 169 sq. et 178 ff. sq.

«Orate autem, ne fiat fuga vestra etc." Hic locus, ad probandum, temporalia a Deo peti posse, inducitur, p. 150, unde de hoc argumento Parochi etiam agere poterunt, de quo tum ibidem, et p. 106 agitur.

„Sed propter electos breviabuntur dies illi." Hic de dæmonum potestate poterit agi, qui quantum, et quamdiu volunt, homines tentare non possunt, ut habetur p. 171.

INDEX CATECHISMI ALPHABETIQUE.